Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

2
6
72

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

2.6.72

Ex libris eruditissimi Viri Antonij Magliabechij

XXIX
SETS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

B I
2-6-72

JEREMIÆ SETSERI,
Silef. JCti: Electoralis Academiæ Brandenburgicæ P.P. Ordinarii &c.

TRACTATUS
DE
JURAMENTIS,
IN LIBROS V.
DISTRIBUTUS:

In qvo

Universa Juramentorum materia, tàm in genere qvàm in specie, & eorum effectus, jura, privilegia, antecedentia, conseqventia, copiosè simul & methodicè explicantur:

OPUS

A multis expetitum: & propter materiæ ubertatem, ac decisionum varietatem, omnibus tam in Scholis jura docentibus, qvam in foro praxin exercentibus, utilissimum, & simul etiam lectu jucundum futurum:

Nunc novâ editione publicatum.

BIBLIOTECA PUB. FLORENTINAE

LIPSIÆ,
Sumptibus fratrum JOHANNIS & FRIDERICI LÜDERWALDII,
Bibliopol. Magdeburgens. & Helmstad.
Literis JOHANNIS ERICI HAHNII.
ANNO M DC LXXII.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

SERENISSIMO AC POTENTISSIMO,
PRINCIPI AC DOMINO

DN. FRIDERICO VVILHELMO,

MARCHIONI BRANDEN-
BURGICO,
S. Rom. Imperii
Archi-Camerario & Electori,
Borussiæ Supremo Domino,
Magdeburgi, Juliaci, Cliviæ, Montium,
Stetini, Pomeraniæ, Cassubiorum, Vandalorum,
Nec non in Silesià Crosnensium & Carnoviensium
Duci,
Burggravio Noribergensi,
Halberstadensi, Mindensi & Caminensi
Principi,
Marcæ & Ravensbergi
Comiti,
Ravensteinii, Lauenburgi & Butoviæ
Domino,
Domino nostro Clementissimo.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

EXqvo, Sereniſsime ac Potentiſsime Princeps, Domine Clementiſsime, in hac Civitate ad Librorum Commercium appulimus animum, non qvosvis inauſpicatos illorum partus, qvos inſanabile tenet ſcribendi cacoëthes, malè obſtetricando in lucem mittendos putavimus, qvalis improba merx, hederâ licet ſuſpensâ emptori ſupplicetur, vix qvenqvam invenit tamen: ſed id potius negotii nobis credidimus datum, ut qvorum defectum decollaſſe aliqvandiu Bonorum vota ac deſideria ſumus experti, eos pro modulo noſtro recudi faceremus; neqve enim niſi optimis & probatiſſimis accidit, ut allectis in ſui amorem virtutis atqve eruditionis præſtantiâ bonæ literaturæ Candidatis,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

datis, diſtrahantur citius atqve emptu-
rientium cupiditatem fruſtrentur. De
Juramentis igitur Tractatum Jere-
miæ Setſeri, Academiæ Tuæ, Se-
renisſime Princeps, qvæ ad Viadrum
Francofurti eſt, JurisConſulti qvon-
dam & Anteceſſoris famigeratiſſimi,
ſummo ſtudio, ut ex doctiſſimis homi-
nibus ſæpiusculè nos audiviſſe memini-
mus, elaboratum adeoq; & ipſum hanc
invidendam fortunam, qvod in nullius
vel paucorum officina hoc tempore in-
venitur, expertum impenſis noſtris ite-
rum typis exſcribi curavimus, ſtudio ut
ſperamus, non illaudabili, nec ſine Bo-
norum applauſu & Reipub. Literariæ
commodo. Qvod vero Serenisſimæ
Tuæ Celſitud. genibus hoc iterato la-
bore atqve hoc qvidem tempore advol-
vimur, ut nec temerè nec intempeſtivè

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.72

id fieri credat, ſuppliciter eandem ac devotiſſimè precamur. Temeritatem multa ſunt, qvæ purgare poſſunt. Patrono nobis opus fuit, ſub cujus autoritate & patrocinio hic labor exiret à malevolorum impetitionibus & vexationibus tutior; qvod TE Maximum & Potentisſimum elegimus, non temeritas eſt ſed fiducia, qvam in abjectisſimis hominum ex alto maximè reſpicit ſummi Numinis Clementia, cujus imitatione Clementisſimi dicuntur, qvi in terris Majeſtatis illius Antitypum gerunt Principes, & TU verè Clementisſimus audis. Verùm commune hoc eſt beneficium, qvod omnibus TE adeuntibus, Tros Rutilusvè ſit, benigniſſimè impertis: tenerior verò & ſingularis eſt affectus, qvo TUOS complecteris,

ĉteris, qvibus annumeramur **Magdeburgenſes** ſub umbra alarum Tuarum hactenus ſecuri: nõergo temerarios ſed pios & devotos nos putamus, qvi qvalecunq; ſaltem non ſimulatæ gratitudinis ac devotionis monumentum atq; ulterioris Gratiæ & Clementiæ, qvâ maximè indigemus, irritamentum extare hoc ipſo optavimus. Non exigua hæc ſunt, ſi tamen nondum ſufficiunt, fortior ſubeſt ratio, qvæ oblationem & dedicationem hanc non ſvaſit ſed juſſit, neqve ob commiſſionem ſed omiſſionem non temerarios ſaltem, ſed ſacrilegos nos faceret, ſi alium hujus operis Patronum qvæſiviſſemus. Deo enim dicata ſine ſacrilegio alienari neqveunt: ſunt autem Principes Dii & Filii Altiſſimi. Qvoniam igitur, **Domine Clementisſime**, hic tractatus, in fundo Acade-

miæ TUÆ Viadrinæ, Coloni Brandenburgici diligenti culturâ, natus & Sereniſſimo Domino JOACHIMO FRIDERICO, glorioſiſſimæ recordationis, Principi Electori, Proavo TUO, ab Autore dedicatus eſt, adeoqve gentilitio jure inter bona avita ad Sereniſſ. Celſitudinem Tuam tranſiit, qvicqvid ejus eſt, qvod per iteratam hanc editionem illi à nobis acceſſit laboris & operæ, ſine temeritate & ſacrilegio nemini alteri potuit offerri. De intempeſtivitate non magnopere ſumus ſolliciti. Eqvidem miratur orbis Europæus, iſtam immenſam onerum & periculorum molem hoc præprimis tempore humeris Tuis incumbentem, pro Salute totius imperii fortiſſimè & ſumptuoſiſſimè ſuſtineri:

At

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

At enim perpetua Tua hæc cura est, neqve ideo Te subditis & Clientibus reddit clausum atqve inaccessibilem. Non eadem Principum, qvæ aliorum hominum ratio est; cum Deo commune habent, qvod omnibus sufficiunt, & nullâ temporis, nullâ curarum habitâ ratione illorum fores pulsantur. Suscipias igitur, Clementissime Domine, serenâ fronte, qvod TUUM est, qvalicunqve operâ nostrâ ab interitu vindicatum atqve orbi literario restitutum, & Clementiæ Tuæ favonio nostris pro bono publico conatibus, qvod unicè & devotissimè anhelamus, porrò adspirare ne dedigneris. Nihil addimus nisi votum ab Autore Tractatus hujus in primâ dedicatione pro Serenissimo Proavo TUO fusum even-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

tu feliciſſimo à divinâ Majeſtate probatum: DEUS OPT. MAX. VESTR. ILLUSTRISS. CELSIT. & totam Domum Brandenburgicam in his motibus & rerum omnium perturbationibus (qvæ tunc etiam in illis ipſis ad Rhenum tractibus & confiniis Belgii gliſcebant.) felicisſimè conſervet, protegat, atqve ad ſempiternam gloriam propaget.

Sereniſſ. Celſit. Tuæ

Magdeburgi Anno 1672.
d. 12. Septembr.

ſubjectisſimi

JOHANNES & FRIDERICUS
LüDERWALD, Bibliopolæ.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

SERENISSIMO, POTENTISSIMOQVE PRINCIPI AC DOMINO,

DOMINO

JOACHIMO FRIDERICO,

MARCHIONI BRANDENBURGENSI, S.R.Imperii Archi-Camerario, & ELECTORI, Borussiæ, Stetini Pomeranorum, Cassubiorum, Vandalorum, nec non in Silesia, Crosnensium, & Carnoviensium Duci, Burggravio Norimbergensi, Rugiæq; Principi, &c.

Domino meo Clementissimo.

Longævitatem, Prosperitatem & Salut. perpet. precor.

EOrum, qvi in Scholis jura profitentur, SERENISSIME DOMINE ELECTOR, PRINCEPS ILLUSTRISSIME & CLEMENTISSIME, non est una & eadem omnium ratio: Sunt enim ex his nonnulli, qvi Juris civilis vel canonici textus, eo qvo se qvisqve offert ordine, interpretantur, in qvibus aut levi & simplici

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

via, aut (ut Aristoteles loqvitur) ὡς ἐν τύπῳ, sive παραπιτλῶς, hoc est, per summariam qvasi, ut vulgò dicimus, causæ qvandam conjectionem, aut diligenti atqve exacta interpretatione singula tradunt: ut alicubi Imperator noster Justinianus scribit. Qvibusdam verò magis placet, conficiendorum tractatuum modus & ratio, ut scilicet materiam aliqvam universam certis definitam capitibus, & uno veluti fasce compræhensam, ita animis auditorum & Lectorum cognoscendam atqve percipiendam proponant: qvo nihil eorum in hoc genere doctrinæ fugere possit intelligentiam. Præter hos sunt alii, qvi malunt qvæstiones Juris receptas, vel observationes sive decisiones, & veluti responsa tractare, exemplo veterum JCtorum, qvi ejusmodi librorum vestigia qvam plurima nobis reliqverunt, ut ex singularum legum inscriptionibus cuiqve facilè apparet. Deniqve sunt nonnulli, qvi vel doctrinæ vel ingenii causa, prolixis sese legum repetitionibus dedunt, & diversas materias cumulando, nihil prætermittunt, in qvo lectori varietatis doctrinæ cupido non facilè satisfaciant. Etsi autem inter omnes istos unusqvisqve in eo genere, in qvo versatur, meretur laudem atqve commendationem, omnisqve hæc ratio non modò Scholis, verum etiam foro perutilis & peraccommodata esse judicatur, adeoqve difficulter æstimare licet, qvinam ex his de Republica omnium optimè mereantur: tamen

men duas illas priores docendi rationes institutioni Academicæ magis convenientes, & ad captum studiosorum inprimis accommodatas esse, semper judicavi. Ac de prima qvidem docendi ratione constat inter omnes, eam primis interpretũ nostrorum temporibus ante ætatem Bartoli ferè solam in scholis receptam fuisse, ut testantur adhuc vetusti Codices, solis ferè paratitlis insigniti, qvod & menti Justiniani Imperatoris nostri laudatissimi maximè conveniens est. Alteram verò juris interpretandi rationem, vel sola ordinis & rectæ methodi utilitas satis superq; commendat. Qvid enim gratius lectori discendi cupido accidere posset, qvid ad juniorum provehenda studia utilius excogitari, qvid ad memoriam sublevandam fructuosius institui posset, qvàm si integra aliqva & insignis Juris materia, hinc inde variè dispersa, & qvod dolendum est, miserè interdum lacerata & distracta, in certum qvoddam corpus redacta, & in sua capita legitimè distributa, uno qvasi intuitu lectori subjiciatur: & decisiones, ut vocant particulares, ex certis & immotis Juris principiis, de qvibus inter omnes ut constet necesse est, doctrinæ analogicæ beneficio deducantur, & earum certitudo tanqvam ex fonte qvodam purissimo derivata, ob oculos cuiqve statuatur? præsertim cum negari omninò neqveat, utut in libris Juris nostri ordo aliqvis & connexio titulorum dari possit, eum tamen ex usu potius, qvo

sibi

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ſibi invicem omnes materiæ juris conjunctæ ſunt, qvàm ex veræ ac perfectæ methodi ratione peti oportere: certè ea ſit legum plerarumqve perverſa collocatio, ut neqve lex legi, nec paragraphus paragrapho convenienter reſpondeat, & legenti atqve evolventi libros illos facilè occurrere poſſit Deiphobus ille Virgilianus:

Lacerus crudeliter ora:
Ora manusq́; ambas, populataq́; tempora raptis
Auribus.

Et non immeritò ſcriptum reliqverit inſignis ille Germaniæ noſtræ Juris Conſultus: aut potiùs JCtorum Germaniæ verum decus, ut eum vocat Vultejus, aut ut Alexander Raudenſis, homo Italus, Ultramontanorum doctiſſimus, *Matthæus VVeſenbecius: Commendent*, inqvit, *alii artificium, & methodum, diligentiam & ſtudium architecti noſtri qvantumlibet velint ac poßint: res ipſa loqvitur aliud, & leonina detracta, Arcadicum germen non nusqvam oſtendit*; At ab ordine bonum omne dependere, tum in rebus artificioſis, tum in rebus naturalibus, docet Ariſtot. & experientia teſtatur, veriſſimè dictum eſſe: *Ordine pervenias qvo non licet ire labore.* Pulchre Xenophon in Oeconomic. *Ordine nihil pulchrius, neq́; utilius eſſe pronunciat*, & Bl. *ſine ordine tanqvā agendi modo, nihil rectè agi affirmat.* Qvod ut in omnibus aliis diſciplinis verum eſt, ita in addiſcendis legibus, qvæ univerſam humani generis ſocietatem reſpiciunt, inprimis neceſſarium eſt. Sicut

enim

enim ordo memoriæ maxime lumen adfert, ut Cicero de Orator. testatur: ita contra, confusio plerunqve re-ctam animi intelligentiam impedire ac obscurare solet. Unde non inscitè Bl. in procem. Digest. *bonum in ordine consistere* affirmat: *ac scire*, inqvit, *qvid facias, nescire verò qvo ordine facias, non est perfectæ cognitionis.* Ac certè inprimis Juris materiæ latissimè patentes, difficiles ac confusæ, diligentiorem ordinis rationem exigunt, ut loqvitur præstantissimus Jurisconsultus Barth. Blarer. Taceo, qvod à plerisqve traditur, in conflictu opinionum eam potius tenendam esse, qvam in tractatibus Doctor aliqvis asseruerit: ut post Andr. Barbat. Nevizan. Schurff. Alciat. Zas. Aymon. Cravett. probat Myns. idqve in Camera Imperiali incorruptissimo & sanctissimo Germaniæ judicio aliqvoties observatum fuisse affirmat. Hæc igitur, SERENISSIME DN. ELECTOR, PRINCEPS CELSISSIME, & similia cum apud me cogitarem accuratius, ab eo tempore, qvo ex ILLUSTRISSIMÆ CELSITUDINIS VESTRÆ voluntate clementissima, & unanimi Dominorum & collegarum meorum præstantissimorum electione & consensu, non sine certissimo divinæ providentiæ argumento, in ILLUSTRISS. CELSITUD. V. ACADEMIA celeberrima, jura publicè docendi & interpretandi provinciam, liberaliter nactus sum, in id unicè incubui, ut non tantùm juris textus, prout ordo docendi mihi

eos qvotidiè ſuppeditávit, fideliter ac dextrè ſtudioſis juris interpretrarer, id qvod deinceps etiam DEO benignè juvante, ea qva par eſt, fide ac diligentia, præſtiturus ſum: ſed etiam tractatum unum atqve alterum delineare cœpi, in qvos variè alioqvin diſperſas materias juris noſtri in ordinem convenientem congeſſi,& ut mihi qvidem propoſitum eſt, luce methodi nonnihil illuſtratas, cognitu planas & perſpicuas efficere conatus ſum: Qvare cum ab amicis mihi perſvaderetur, bonum Academicum ac inprimis commodum & emolumentum ſtudioſorum non leviter adjuvari poſſe, ſi qvædam publici juris fieri paterer, conſenſi tandem, ut hic tractatus, qvem *de juramentis* conſcripſi, typographo traderetur: & ita publico omnium uſui permitteretur: ne ſi diutius rem in ſuſpenſo eſſe paterer, vel invidentiæ cujusdam ſuſpicionem, vel certè inofficioſi notam, apud homines cordatos incurrerem. Qvod ideò etiam feci libentius, qvod qvi uberrimam hanc & latiſſimè patentem materiam de juramentis per genera & ſpecies deduxerit, & in unum qvaſi corpus redegerit, neminem adhuc ex interpretibus noſtris animadverterim, licet de qvibusdam juramentorum ſpeciebus, & de privilegiis ac prærogativis juramentorum, Doctorum aliqvot commentaria extare, & in manibus propè omnium verſari non inficier. Etſi enim Vincentius Mancinus, Jurisconſultus, genere Tiburs, &

in Curia Romana tum in theoria tum in praxi nemini ſecundus, teſte Anton. del Re, integrum & luculentum tractatum de juramentis ante aliqvot jam annos pollicitus eſt: tamen mihi adhuc eundem videre non licuit, & certum eſt, eum lucem publicam huc usqve nondum aſpexiſſe: Veſtræ autem Illuſtriſſimæ Celſitud. hunc meum tractatum ideò offerre & inſcribere mihi viſum eſt, & qvod in hac ILLUSTRISS. CELS. V. Academia, qvæ ampliſſimarum harum ditionum ſingulare qvoddam ornamentum eſt, & in qva jura publicè profiteor, primum qvaliscunqve iſte fructus mihi natus eſt: ideoqve fideles & obſeqventes colonos imitari me oportuit, qvibus in more eſt, Dominis agrorum, frugum naſcentium oblatione culturæ ſuæ ſpecimen exhibere; & qvod ſcio, Illuſtriſſ. V. Celſitud. totam in eo eſſe, laudatiſſimorum majorum ſuorum exemplo, ut hanc Rempublicam noſtram literariam, pietate religioſam, doctrina copioſam, diſciplina firmam, gloria amplam, virtute conſervemus honeſtiſſimam ac floridam. Artaxerxem Perſarum Regem cogito, cui dum ingenuus qviſpiam cava manu hauſtam è proximo flumine aqvam ad reſtingvendum ſitim obtulit, vultu Rex ille læto & alacri parvum munus probavit, qvod bono animo ſibi oblatum fuiſſet, & offerentem gratia atqve favore complexus eſt. Veſtra igitur ILLUSTRISS. & SERENISSIMA CELSITUDO, ſi exemplo Artaxerxis

 pro

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

pro sua singulari clementia qvalemcunqve hunc laborem meum SIBI Clementer probari ostenderit, me jam antea ILLUSTRISSIMÆ DOMUI BRANDENBURGICÆ, multis nominibus addictum, obstrictum & obligatum magis efficiet, & simul ad alias res præclaras & majores, reiqve literariæ utiles, animum atqve calcar adjiciet. DEUS OPT. MAX. VESTR. ILLUSTRISS. CELSITUD. & totam domum Brandenburgicam, in his motibus, & rerum omnium perturbationibus, felicissime conservet, protegat, atqve ad sempiternam gloriam propaget. Dabam ex ILLUSTRISSIMÆ CELSITUDINIS VESTR. Academia, qvæ est Francofurti ad Oderam, ipsis Calend. Maji, Anno 1608.

Illustriss. Celsitud. V.

Subjectissimus Cliens,

JEREMIAS SETSERUS, D.

Vidit ut eximium SETSERI Astræa libellum,
Hos Themidi retulit, nec sine laude, sonos.
Sicut apis per prata novos legit undiq; flores,
Unde admirandâ construit arte favos:
Aurea sic jurisjurandi vincla recensens
Floribus ex variis nobile texit opus.
Ecce Dicæarchi geminam citò diruit aram,
Ne pia virtutis gloria pressa cadat.
Invida lis cesset, dubias pax optima caussas
Finiat, ac absit fraus & iniqva fides.
Fœda trahunt etenim secum perjuria cladem,
Pœna premit meritò qvem sua culpa premit.
Finierat: tunc alma Themis sic infit, Olympo
Qvæ Jovis ad solium fulgida tota sedet.
Hic meus Antistes Legum Jurisq; Sacerdos,
Et Baldo ac aliis se probat esse parem.
Clarus habebit opes terris: & gloria pennis
Aureolis meritum post super astra vehet.

Andreas Wencelius, D.

Ad Lectorem.

JUramentorum, varios qvæ tradita sparsim
Est apud auctores, plenè cognoscere qvi vult

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Materiam, in corpus justa ratione redactam:
SETSERI doctum legat hoc relegatqve volumen.
Non dubito auctori qvin sit fauturus, eidem
Atqve precaturus longævæ tempora vitæ.

M. Johannes Schosserus, Professor Rhetorices.

In tractatum
De
JURAMENTIS
Excellentissimi & Clarissimi viri,
DN. HIEREMIÆ SETSERI,
Siles. Jurisconsulti & Antecessoris in Illustri Viadrinâ, &c.

De juramentis sinuosa volumina passim,
Et variis extant fragmina sparsa locis.
Legibus hæc at qvi methodi devinxerit, arteq́;
Aptarit, lapso tempore nemo fuit.
Sicq́; laboravit juris pars nobilis hunc ad
Usq́; diem, vigili digna labore licet.
Ast nunc SETSERUS Sophiæ inclutus atqve Themistos
Doctor, opus qvando hoc edit, in orbe suum:
Qvod luxatum erat ante, artis nunc lege ligatum;
Et fit digestum, qvod fuit ante chaos.
O magnum ingenium, nobis qvod talia pandit:
O celebri dignum laudis honore librum.
Dictio tersa placet, methodus nitet, ordo probatur:
Et, verbo ut prendam singula, ubiq́; Venus.

Glan-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Glandibus ilignis vescatur, qvi volet usq;:
Mî volupe est puro pellere farre famem.
Auctori Lector felicia fata precare:
Sic paria in lucem vel meliora dabit.

M. CHRISTOPH. NEANDER, Professor
Ethicus in luctu Sbb.

QVisqvis aves varias jurandi noscere leges,
Juraqve: ne temeres nomina sancta DEI:
Neve fori tractes inscitè adamantina vincla,
Sitve parum prudens relligiosa fides:
Hæc lege SETSERI jam tertia dona juventæ,
Claudentis modicis dogmata mille libris.
Dogmata nec spectes tantum, sed & apta docendi
Munera, Rameis æqviparanda viis.
Qvis genus explicuit melius communibus orsus
Principiis? species qvis ratione pari?
Aonides decorate virum! Themi protege mystam!
Si sunt hæc juvenis, qvæ senioris erunt?
At vos exemplum capite hinc, qvibus ardua cordi,
Qveisqve Ariadneæ cura probatur opis.
Hæc placet; hæc Legum sinuosos dirigit orbes:
Extracta hæc latebris horrida monstra domat:
Hæc facit, ut cedant complura volumina paucis,
Paucaq; præripiant pluribus arte decus.

Pancratius Crugerius, Græcæ
Lingvæ Profess. Publ. P.C.

JURA-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

)o(

Novæ huic editioni gratulantur duo
Jurium Professores Lipsienses.

QVid jurata fides, qvid JURAMENTA reqvirant,
Magnus SETSERUS condocet hôcce libro.
Qvem qvoniam mundus, caveat perjuria, qværit,
At desiderio haud copia parca favet;
Rursus, ut à mundo spectetur, scribitur ille,
Cui rectè sumtus Bibliopola facit.
Sit LÜDERWALDIS libri hujus sedulus emtor,
Inde docens, discens, non temerare fidem.

AUGUSTUS BENEDICTUS CARPZOV.
J. U. D. & Instit. Impp. in Academiâ Lipsiensi Prof. Publ.

JURAMENTA animat Pietas; ast huncce Libellum
DE JURAMENTIS, Eusebia atq; Themis,
JURAMENTA valent: valeat, SETSERE, polito
DE JURAMENTIS editum Opus calamo:

in
memoriam
AUCTORIS
Sumptibus LÜDERWALDIANIS
ad Typos revocati
scribebat
Lipsiæ
FRIDR. Geißler/Reussendorff. Siles.
Phil. & J. U. D. ac Prof. Publ.

SERI-

SERIES ET ORDO
singulorum capitum hujus operis.

LIBRI I.

Præfatio de usu juramentorum.

CAPUT I.

De definitione juramenti.

CAP. II.

An liceat jurare, & qvæ sit differentia inter juramentum & loqvelam simplicem?

CAP. III.

De speciebus juramentorum.

CAP. IV.

De his qvi jurare possint, vel non possint, Et de juramento furiosi.

CAP. V.

De juramento prodigi.

CAP. IV.

De juramentis ebriosorum.

CAP. VII.

De juramento hominis irati.

CAP. VIII.

De juramentis qvæ amantes præstant suis amicis.

CAP. IX.

De juramento surdi & muti, & an ad juramentum necessariò verba reqvirantur?

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

CAP. X.
De juramentis impuberum & pupillorum.
CAP. XI.
De juramentis minorum.
CAP. XII.
De juramento Fœminæ.
CAP. XIII.
De juramento Filiifamilias.
CAP.. XIV.
An juramentum possit præstari per Procuratorem?
CAP. XV.
De forma jurisjurandi.
CAP. XVI.
De promissione fidei, an juramento æqviparetur?
CAP. XVII.
De qvibus rebus jurare liceat?
CAP. XVIII.
De comitibus juramentorum.
CAP. XIX.
De juramento metu extorto.
CAP. XX.
An juramentum latroni præstitum pro vita redimenda ac capite, servandum sit?
CAP. XXI.
De juramento incarcerati.
CAP. XXII.
De juramento Tyranno præstito.
CAP. XXIII.
De juramento dolo vel errore præstito.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

CAP. XXIV.

De relaxatione juramentorum, & an ea possit fieri per Magistratum Politicum.

CAP. XXV.

De variis effectibus, & de viribus jurisjurandi.

CAP. XXVI.

De interpretatione juramentorum.

CAP. XXVII.

De perjurio, ejusq; pœna.

LIBRI II.

CAPUT I.

De vi illius juramenti, qvod de re non controversa adhibere solet, & an aliqva sit jure Civ. vel Canonico ejus obligatio?

CAP. II.

De juramento promissorio & assertorio, & de juramento fidelitatis.

CAP. III.

De juramento contractus confirmatorio.

CAP. IV.

An actus vel contractus bonis moribus contrarius juramento confirmari possit?

CAP. V.

An pactum de hereditate viventis, sine ejusdem voluntate & consensu, juramento paciscentium firmetur?

CAP. VI.

De promissione actus turpis, & an hoc juramentum absolutione opus habeat.

CAP. VII.

An cesſioni bonorum posſit renunciari juramento, & an valeat conventio, qva debitor ſe obligat ad carcerem, ſi ad conſtitutum diem non ſolvat?

CAP. VIII.

An valeat pactum ſive juramentum, qvo ſe liber homo atqve corpus vitamqve ſuam ita adſtringit, ut pro eo pœnam ſubeat, & in ipſius corpus judici ſævire liceat?

CAP. IX.

An pactum tempore matrimonii contracti initum, qvod certo loco vel in certa civitate Maritus cum uxore habitare velit & non alibi, contra bonos mores ſit, præſertim juramento confirmatum?

CAP. X.

An actus favore publico prohibitus confirmari posſit juramento?

CAP. XI.

An contractus in odium creditoris prohibitus posſit confirmari juramento?

CAP. XII.

De actibus in favorem jurantis prohibitis, an juramento confirmentur?

CAP. XIII.

De contractibus, qvibus lex civilis non adſiſtit ſimpliciter, veruntamen fieri illos non prohibet, an confirmentur juramento?

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

CAP. XIV.

De contractibus, qvibus forma substantialis deest, an juramento confirmentur?

CAP. XV.

De contractibus vel actibus improbatis ratione rei, de qva fiunt: an juramento possint confirmari?

CAP. XVI.

De contractibus qvi in gratiam & utilitatem singulorum qvorundam non admittuntur, an juramento confirmentur?

CAP. XVII.

An contractus simulatus juramento confirmetur?

CAP. XVIII.

An etiam inter Judæos juramento ipsorum contractus confirmetur?

CAP. XIX

De effectibus juramenti confirmatorii.

LIBRI III.

CAP. I.

De juramento calumniæ.

CAP. II.

Qvo jure & qvas ob caussas introductum sit juramentum calumniæ?

CAP. III.

Qvi jurare cogantur de calumnia, & qvi non.

CAP. IV.

In qvibus caussis juramentum calumniæ præstandum sit, vel non sit?

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.72

CAP. V.
Qvomodo jurandum de calumnia, & qvæ ſint capp. hujus jurisjurandi?
CAP. VI.
Qvando & qvo tempore: Item qvoties præſtandum ſit juramentum calumniæ?
CAP. VII.
Ubi & qvo in loco jurandum ſit de calumnia?
CAP. VIII.
De effectibus juramenti calumniæ.
CAP. IX.
De juramento Teſtium.
CAP. X.
De iis, qvæ circa juramenti delationem obſervanda.
CAP. XI.
De juramento purgationis.

LIBRI IV.

CAPUT I.
De juramento, qvod litis decidendæ cauſſa adhibetur.
CAP. II.
De his qvi juramentum deferre poſſunt, vel non poſſunt.
CAP. III.
Quibus jusjurandum deferatur.
CAP. IV.
De qvibus rebus & in qvibus actionibus liceat jusjurandum deferre?

CAP. V.

Quid præcedere debeat delationem juramenti, & ubi & qvo tempore deferri possit?

CAP. VI.

De relatione, remissione, & revocatione jurisjurandi.

CAP. VII.

De vi & effectu jurisjurandi judicialis.

CAP. VIII.

De appellationibus in caussis juramentorum.

CAP. IX.

De sumtibus litis jurejurando decisæ.

CAP. X.

De definitione juramenti necessarii, & qvomodo à reliqvis jurisjurandi speciebus distingvatur?

CAP. XI.

Quis juramentum necessarium deferre possit?

CAP. XII.

Quæ ad juramentum necessarium reqvirantur, & cui hoc juramentum judex deferre debeat?

CAP. XIII.

Utrum actori, an reo potius juramentum suppletorium sit deferendum?

CAP. XIV.

Quibus in caussis juramento necessario locus esse possit?

CAP. XV.

Quo tempore juramentum necessarium deferri oporteat.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

CAP. XVI.
Qua forma juramentum ſuppletorium ſit petendum?
CAP. XVII.
De privilegiis, & de effectu jurisjurandi neceſſarii.

LIBRI V.

De Juramento in litem

Præfatio.

CAPUT I.
Quid ſit jusjurandum in litem.
CAP. II.
Quotuplex ſit jusjurandum in litem.
CAP. III.
A qvo jusjurandum in litem deferri poſſit.
CAP. IV.
Quibus deferri poſſit juramentum in litem?
CAP. V.
Quibus in actionibus jusjurandum in litem deferri poſſit?
CAP. VI.
Quando, qvo tempore, & qvibus de cauſſis jusjurandum in litem deferatur?
CAP. VII. & ULTIM.
De vi & effectu jurisjurandi in litem.

PRÆ-

PRÆFATIO.

DE USU JURAMENTORUM.

SUMMARIA.

1. *Juramentum omnibus negotiis intervenire potest.*
2. *Juramentum species qvædam est transactionis, & rei judicatæ.*
3. *Juramentum pignus qvoddam est & arrha fidei.*
4. *Consilium autoris.*
5. *Divisio operis.*
6. *Votum autoris.*

CUm ferè omnes Juris Civilis materiæ per se amplæ sint & difficiles, latissimeqve pateant: tum inprimis copiosa & prolixa est juramentorum materia. Nullum † enim omninò est nego- 1
tium, nullus contractus, nulla actio, in qva de juramento & de perjurio qværi non possit: Cum enim juramentis singularis qvædam religio inesse soleat, plerunqve accidit, ut in rebus seriò contrahendis, ineundisqve negotiis juramenta soleant intervenire, ut ex iis enixa & seria agentium voluntas rectè possit deprehendi: Non enim robur tantum addit juramentum iis actibus, qvibus interponitur: utpote seriò & cum qvadam numinis divini obsecratione celebratis, sed & lites sæpè gravissimæ unius juramenti interpositione deciduntur atqve finiuntur: Quam ob causam etiam Paul. JC. jusjurandum ait speciem continere transactionis, † majoremqve habere auto- 2
ritatem, qvàm res judicata *l. 2. D. jurejur.* & Cajus,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

maximum, *inqvit*, remedium expediendarum litium in usum venisse jurisjurandi religionem, qva vel ex pactione ipsorum litigatorum, vel ex autoritate judicis deciduntur controversiæ. *Et Cicero præclarè in 3. Offic.* Nullā rem, *ait*, efficaciorem à majoribus excogitatam esse, qvàm jurisjurandi religionem. *Estq; juramentum qvasi* pignus qvoddam & arrha fidei,
3 † qvæ, *ut idem alibi loqvitur*, omnis justiciæ funda-
4 mentum est: Qvia verò † multa sæpè interveniunt, ex qvibus de vigore & validitate juramentorum dubitari solet, gravissimæ plerunqve controversiæ occasione juramenti enascuntur, qvæ & Theologos & JCtos nostros sæpè excruciant, & ad diversa sentiendum impellunt: qvæ tamen ut in vita qvotidiana freqventissimæ, ita doctorum etiam hominum cogitatione maximè dignæ sunt, & necessariæ: Qvam ob causam operæ me precium facturum esse existimavi, si totam illam juramentorum materiam, & qvæ de juramentis in universum tractari possunt, aliqvot libris compræhenderem, & amore publicæ utilitatis, publicis discentium usibus exponerem: Qvod ob eam causam feci lubentius, qvod & materia dignissima videretur commentario, & qvòd hactenus nemo, qvod qvidem sciam, extiterit, qvi ad hujusmodi argumenti interpretationem operam suam ita contulerit, ut integrum omnibus speciebus commentarium nobis confecerit. De juramentis qvidem JCtos nostros variis diversisq; in locis partim confusè dispersèqve, partim obiter & strictim tractasse scio: at nullius partibus omnibus absolutum & verè methodicum de Juramentis, tractatum, vidi unqvam. Extant qvoqve de qvibusdam juramentorum speciebus monimenta & præcepta qvorundam, verum ea haud omnes perfectionis & absolutionis numeros habere comperi, neqve legitima methodo ea esse ornata, qvisqvam verè dixerit: qvinimò plerosqve tantum partibus qvibusdam hujus tractationis contentos, amplissimum materiæ oceanum, & plerasqve difficultates tanqvam scopulum qvendam abhorruisse, depræhendimus: Nos igitur Dei inprimis Opt. Max. benignitate freti, nihil ma-

hil materiæ ſive amplitudinem, ſive difficultatem morati, ea omnia, qvæ ad hanc tractationem pertinere videbuntur, certis qvibusdam capitibus complectemur, optimaqve methodo, & ad intelligendum maximè accommodata tractabimus, ita † qvidem, ut præmiſſo prius 5
generali tractatu de juramentis, poſtea ſeorſim aliqvot libris ea proponamus qvæ ad ſingulas juramentorum ſpecies illuſtrandas pertinere videbuntur. Qvia verò † hominis qvidem eſt, diſponere ani- 6
mam ſuam, Dei autem gubernare eandem, *Prov. 16.* ideo Deum immortalem, Omnipotentem & ineffabilem, qvo autore nos vivimus & ſumus, toto animi noſtri ſenſu rogamus & obſecramus, ut det nobis illam, qvæ ipſi aſtat, ſapientiam, ut, qvæ ex penu ipſius depromturi ſumus, dignè ac perſpicuè poſteris mandare, diſcentiumqve labores vel aliqva ex parte levare poſſimus, ad ſui nominis gloriam, communemqve Reipublicæ noſtræ utilitatem.

Cap. I.
De Definitione Juramenti.

SUMMARIA.

1. *Jurandi verbum unde deſcendat.*
2. *Jusjurandum unde dictum ſit.*
3. *Diſcrimen inter jusjurandum & juramentum.*
4. *Jusjurandum cur interdum dicatur ſacramentum.*
5. *Sacramentum qvid ſit.*
6. *Dejurium qvid ſit, & unde.*
7. *ὅρκ⊕ unde.*
8. *Germanum* Schwur/*unde.*
9. *Definitiones variæ juramenti.*
10. *Verbo affirmationis interdum etiam negationem contineri.*
11. *Jusjurandum ſpeciem eſſe religionis & cultus divini.*
12. *Definitio auctoris ex Weſenbeccio.*
13. *Partes jurisjurandi qvæ ſint.*
14. *Violatio jurisjurandi qvàm ſit periculoſa.*
15. *Juramentum in Ethicis & Logicis qvò pertineat.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

PRima autem rerum omnium ea eſt qvæſtio, qva de rei cujusqve natura & definitione diſceptatur: & qva expoſita, vera rei propoſitæ definitio conſtituta eſt: Jurandi verbum
1 † proculdubio à jure ducitur, & ex eo derivatur à jure, † qvod id,
2 qvod juratur, pro lege habendum ſit, & veluti jus ſit ſanctè ſervandum. *l. 5. §. dato. de jurejur.* vel qvia divinum numen pro jure veritatis conſtituitur: qvaſi non aliud ſit Deum jurare, qvàm Deum pro jure veritatis conſtituere, aut jus veritatis Deo reddere, cui, velut ipſiſſimæ veritati, propriè competit dictorum omnium & commentorum veritatem ſuo teſtimonio ſtabilire. Unde jurare, autore Oldendorp. eſt promittere adhibito teſtimonio, nos qvod dicimus ita ſervaturos, ac ſi jus eſſet: vel id qvod affirmamus jus veritatis habere: Hinc Juramentum qvaſi juris adſtringamentum dici volunt. *Panorm. in rubric. de jurejur.* qvæ etymologia vera qvidem eſt, ſi rem ipſam ſpectes, ſi vocem, admodum inepta: A jurando enim deſcendit, ſicut à libando libamentum: à medicando medicamentum. Dicitur & vulgò jusjurandum, qvaſi dicas, Jovis jusjurandum, teſte Apulejo, aut, ut Nævius apud Nonium, Jus ſacratum Jovis jurandum ſangvine, vel potius, qvod datam liberare fidem juris ſit & æqvitatis: aut qvod hac in re omnia juri debeant eſſe conſentanea. Hanc vocem etſi unica ſit ex compoſitione, diviſit tamen more Poëtico Juvenal. *Satyr. 13. qvod dubitaret depoſitum retinere, & fraudem jure tueri Jurando.* Et Ovid. in epiſt. Cydippes ad Acont.

Qvid tibi nunc prodeſt jurandi formula juris?

3 Etſi autem † veteres JCti accuratè diſtinxerunt juramenti & jurisjurandi appellationes, ita, ut juramentum dicatur qvodvis aliud ſuper re non controverſa interpoſitum, jusjurandum interpoſitum ſuper re controverſa, qvaſi qvod eo decidantur cauſſæ merita, nempè, qvid juris ſit, hoc eſt, ut qvis juret de jure ſuo: qvod ex eo confirmatur, qvod ſub tt. *D. de jurejurando* nuſqvam juramentum, ſed ſemper jusjurandum dicatur juramentum illud, de qvo ſub eo titulo tractatur, idq; diſcrimen & Imperatores obſervarunt, ut ex conſtitutionibus eorum ſub *tt. C. de reb. cred.* poſitis apparet: tamen hoc diſcrimen poſteriores JCti non attenderunt, ſed promiſcuè his vocibus uſi ſunt, exemplo Juſtiniani, qvi & ipſe in *l. pen. C. eod. tt.* ea confudit, qvod &

poſtea à Pontificibus factum eſt: Appellatur nonnunqvam etiam † 4
ſacramentum, *c. qvi ſacramento 22. q. 4. auth. ſacramenta puberum. C. ſi adverſ. vendit. c. 1. §. item ſacramenta. pac. juram. firmand.* qvod, qvi jurat, qvaſi devovere & ſacrare ſeſe intelligatur, † vel qvod is qvi ju- 5
rat, ſacro teſtimonio ſuæ aſſertioni facere fidem conetur, & ſe qvaſi conſecret & offerat ad pœnas ſi fallat. Nam præter multa alia ſacramentum appellatur juramentum ſeu obligatio, divini numinis teſtimonio & interventu confirmata, autore Feſto: Id enim inqvi, ſacracramentum dici, qvod jurisjurandi ſacratione interpoſita geritur. Hinc militiæ ſacramenta, ſiqvidem, ut Veget. *lib. 1. de re milit.* ſcribit, milites jurare ſolent, & ideò militiæ ſacramenta dicuntur *l. miles agrum. §. ignominioſa. de re milit.* & qvi liberabantur, ſacramento ſolvi dicebantur. *l. 2. §. miles. de his qvi not. infam. l. 14. de his qvib. ut indig. l. fin. de re milit. Qvintil. lib. 12. cap. 2.* Sed hæc inter ipſos, qvi velut ſacramento rogati, vel etiam ſuperſtitione conſtricti, nefas eſſe dicunt à ſuſcepta ſemel perſvaſione diſcedere. *Cornel. Tacit. lib. 1.* addebat Meſſala Valerius renovandum per annos ſacramentum in nomen Tiberii: Unde Sveton. in Cæſar. c. 42. jurejurando adſtrictum teneri ſacramento dixit: qvanqvam & aliæ hujus vocis ſunt ſignificationes de qvibus lexicographi videri debent, & poſt eos Covarruv. *in repet. cap. qvamvis. part. 1. relect. in princ. num. 2. pact. in 6.* Dicitur etiam ſacramentum aliqvando pecunia, qvam litigantes in ſacro ſolebant deponere, ut qui vinceret, ſuum ſacramentum reciperet, victi ad ærarium perveniret. *Varr. lib. 4. de ling. Lat. Sex. Feſt. lib. 17. & Borch. feud. c. 2. num. 19.* Ita freqventer apud Ciceronem accipitur, & inter cætera in illo eleganti joco ad Volumnium: Pugna ſi me amas, niſi ridiculum περὶ παραδοξίαν, niſi cætera, qvæ ſunt à me in ſecundo de Oratore per Antonii perſonam diſputata de ridiculis, ἄτεχνα & arguta apparebunt, ut ſacramento contendas mea non eſſe. Dejurium etiam aliqvando appellatur jusjurandum † à Dejero, qvod eſt vehe- 6
menter & valdè juro. Nam præpoſitio de intenſionẽ hic notat; ſicut & in deamare, demirari, deputare, & ſimilibus evenit: Hinc Agellius *lib. 7. cap. 18.* Dejurio vinctum eſſe, hoc eſt, jurejurando obligatum teneri. *Apulejus lib. 10.* Dejerant utriqve nullam ſe prorſus fraudem, nullam deniqve ſurreptionem factitaſſe. Græcis Juramentum dicitur † ὅρκος vel qvaſi ὅρος, qvod ſit meta, terminus & finis controverſia- 7
rum:

rum: vel qvasi ἕρκος sepimentũ, ab εἵργειν qvod certas intra metas cohibeat & coerceat jurantes: vel ab ἀρκεῖν id est sufficere & juvare, qvod lites finiat, & opem veritati laboranti ferat. Germanis Eidt dici solet, cujus etymologiam tradit Gorop. *lib. 4. Hermathenæ*, ubi Eidt facit ab Een vel Ein ab uno, ut sit Eidt qvasi Eindt / unitum, videlicet cum eo, qvi solus verè unus est, & cum qvo convenire & consentire se asserunt, qvi jurant. Hinc einenvereiden, idem est atq; einen vereinden, adigere qvem ut se applicet ad unum illud verum: & ut diris se devoveat, si aliud qvid dicat, qvam qvod cum uno illo non consentiat. Sic Neidt odium dicitur qvasi nicht Eindt, qvi enim oderunt invicem, neqve inter se sunt uniti, neq; etiam utrinq; cum uno illo vero æqvaliter uniti esse possunt. Dicitur etiam ein Schwur, † qvod jurantes
8 suscipiant in se onus longè gravissimum, nehmen schwer Ding auff sich, dum ad cœli & terræ, hoc est, ad creatoris & creaturarum tribunal augustissimum & tremendum in omnium & superarum & inferarum rerum velut præsentia constituti, universam naturam contra seipsos cient, atq; sententiam planè horrendam pronunciantes, & naturæ beneficiis, ad hanc vitam necessariis, & Dei favore conspectuq; omnibus optatissimo privari se volunt: æternis verò cruciatibus, & igni inextingvibili se devovent, si scientes fallant: ut loqvitur *D. Ebert. in histor. jurament. pag. 18.* Etsi autem jurisjurandi definitiones interpretes tradiderunt varias: tamen qvia illæ partim naturam jurisjurandi non exprimunt, partim ad omne jusjurandum non pertinent, eas omnes ac singulas examinare, nunc non arbitror operæ esse precium: & sanè cum alia veteribus fuerit, alia nobis sit jurisjurandi præstandi ratio, difficile est jusjurandum omne una definitione generaliter complecti.

10 Jusjurandum in genere † definit Paulus Apostolus *in Epist. ad Hebræos c. 6.* à fine & effectis πάσης ἀντιλογίας πέρας εἰς βεβαίωσιν: finem omnis controversiæ ad certitudinem seu constantiam, darbey es feste bleibet / ut habet Lutheri versio: Hanc enim ob causam juramus, ut dirimantur controversiæ, sopiantur lites, & certi simus de veritate: Ad eundem modum ferè Innoc. *in cap. etsi Christus 26. jurejur.* juramentum describit, qvod sit confirmatio veritatis, qvæ descriptio generalissima qvidem est, sed desumpta ab effectu & proprio jurisjurandi. Jurejurando enim veritas confirmari atqve roborari solet, qvi est proprius usus, proprius effectus jurisjurandi. Qvam ob

causam

caussam etiam Aristot. in Rhet. ad Alex. c. 18. jusjurandum definit θείας παραλήψεως φάσιν μετ' ἀναποδείκτου, id est assertionem nō egentem demonstratione, cum assumtione testimonii divini. Vel ut Clemens Alexandrinus ὁμολογίαν καθοριστικὴν μετὰ προσπαραλήψεως θείας: & eleganter Cicero *3. Offic.* juramentum appellat Affirmationem religiosam DEO adhibito teste; Verbo affirmationis † etiam negatio 10
implicita est: qvemadmodum in definitione pacti, verbo dandi aut faciendi etiam hoc inest, ut aliqvid non detur, vel non fiat *gl. DD. in l. 2. in princ. verb. in dando. V. obligat. Wesenb. in paratt. D. de pact. num. 2.* Facere enim dicitur etiam qvi non facit, & ut Philosophi, etiam privatio actionis actio est: Hoc enim is qvi non facit, facit ut nolit facere: Qvamcunqve igitur assertionem sive affirmantibus, sive negantibus verbis compræhensam Cicero vocabulo affirmationis compræhendit. Et hanc ob caussam etiam Aristot. juramentum appellat φάσιν qvæ eadem oratio καταφάσεων & ἀποφάσεων communis est, ac non ipsa seorsim affirmatio aut negatio, sed qvidam affirmationis aut negationis modus: sed addit religiosa: hoc est, rei sacræ attestatione confirmata: † Non enim est juramentum, nisi cum religione 11
qvædam interveniat numinis divini attestatio, qva pleraq; inter mortales sanctè firmari solent, Deo immortali interposito tum teste, tum judice: Jusjurandum enim species est qvædam religionis & cultus divini, qvo afficitur is, in cujus nomine juratum est: qvasi dicas; qvem jurantes confitentur infallibilem omnium veritatem & scientiam habere, cui omnia etiam cordium abditissima in conspectu sint *c. novit judic.* Sic *in l. 2. C. de reb. cred.* jurandi officium religio nuncupatur, qvæ qvidem ad secundum præceptum prioris tabulæ referenda est. Hinc idem, qvem jam nominavi, Cicero etiam pro Fonteio, religionem jurisjurandi dicit, Unde religiosus alibi sæpè pro juratus, ut religiosus judex, religiosus testis: Et sic Tertullian. *in libr. de Idol.* Qvis, inqvit, per qvos dejerat, non honorat? (Verba sunt interrogantis,) significans honore affici eum, per qvem juratur: Qvi enim jurat, Deum invocat, & petit, ut sit testis asseverationis suæ, & puniat fallentem: Qvi qvidem honor, qvia summo Deorum proprius est, ut supra ex Apuleio citavimus, ideo conseqvens est per solum etiam Deum esse jurandum: qvia soli Deo debetur omnis honor & gloria: de qvo infra

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

12 plenius suo loco. Juramentum igitur† est assumtio nominis divini ad confirmationem, & in testimonium veritatis: vel potius, est invocatio Dei qva petimus, ut sit testis nostræ asseverationis, & puniat fallentes, ut eleganter definit *Wes. in paratit. de jurejur. n. 2.* Duæ enim cu-
13 juslibet jurisjurandi partes sunt, † altera invocario Dei, ut ipse καρδιογνώστης testis sit nos vera dicere: altera imprecatio nostri, qva devovemus nos pœnis & vindictæ divinæ, si fallamus: juxta dictum, Non habebit insontem Deus, qvisqvis vanè usurparit nomen ejus.
14 Ex his apparet † qvàm terribile sit vinculum juramenti, & qvantum mali violatio juramenti secum attrahat, utpote, qvæ multipliciter afficit Deum contumeliis, qvi est rogatus, ut sit & testis & vindex. Violatio enim ista negat primum Deum esse testem veracem, contemnit ejus vindictam, & arguit eum mendacii, sicut inqvit Lysander: *Pueros astragalis ludere, reges juramentis*, Item: ὅρκος ἑταίρας ταυτὸ καὶ δημηγόρου Tantas contumelias Deus verax & justus severè punit, & expressis verbis suam sententiam de pœna tradidit, eamq; atrocibus exemplis qvotidiè confirmat. Auget autem atrocitatem delicti, qvod nos ipsos ad pœnam jurando obligamus: Hæc igitur sæpè cogitanda sunt, non solum ne violemus juramenta, sed etiam ne simus faciles in jurando, sicut futilitas illa taxatur Matth. 5. Ex
15 prædictis etiam hoc constat, † qvod juramentum in Ethicis qvidem ad φιλαλήθειαν & justitiam, in Dialecticis ad locum testimoniorum, cum dictis & factis nostris fidem conciliet, refereudum sit.

CAP. II.

An liceat jurare, & qvæ sit differentia inter juramentum & loqvelam simplicem.

SUMMARIA.

An Christiano homini jurari liceat? Pro neg. pugnare videntur.

1. *Humiliati.*
2. *Anabaptistæ.*
3. *Essæni.*
4. *Phryges.*

5. *Flamen Dialis.*
6. *Basilides.*
7. *Philosophus ἀνώνυμος.*
8. *Plato.*
9. *Pythia.*
10. *Pythagoricus Clinias.*
11. *Epictetus.*
12. *Menander.*
13. *Ulpian.*
14. *Dictum Christi Matth. 5.*
15. *Jac. Apostolus c. 5.*
16. *D. Hieronymus.*
17. *Theophylactus.*
18. *Et qvod inter juramentum & loqvelam simplicem nullum discrimen videatur.*
19. *Qvod legislatores ipsi non magnam videantur juramentorum rationem habuisse.*
20. *Qvod ex juramento nullam actionem dederint, qvod, qvomodo intelligendum sit explicatur num. 33.*
21. *In contrarium adducitur, qvod juramentum maximum sit vinculum ordinis politici. à fine n. 22.*
23. *Qvando jurare non liceat.*
24. *Dictum Syracidis explicatur.*
25. *Dictum Isidori.*
26. *Testimonia sacrarum literarum, qvibus probatur sacramenta esse licita.*
27. *Juramenta esse juris divini.*
28. *Explicatio dicti Christi apud Matthæum.*
29. *Responsio ad argumentum Chrysostomi, qvod qvi dignus sit nominare DEum, dignus qvoq; sit fide.*
30. *Qvomodo accipienda sententia Chrysostomi, inter juramentum & loqvelam nostram nullam esse distantiam.*
31. *An in falsitate simplicis assertionis peccatum committatur.*
32. *Responsio ad argumentum Chrysostomi, qvod juramentum non prosit ad persvadendum, sed vitæ integritas.*
34. *An peccet qvi juramentum exigit, aut qvi præstat.*
35. *An ab eo jusjurandum exigi possit, qvem pejeraturum esse suspicamur.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

SEd frustra hoc in loco de juramentis disputamus, si Christia-
no homini lege Divina jurare est prohibitum: Ita enim olim
1 contendebant Humiliati † qvi dicebantur, & monachi sive
religiosi qvidam *c. nuper 51. de testibus.* & hodie hæretici Anabaptistæ
2 appellati. † Et Essæni † jusjurandum qvasi perjurio deterius vita-
3 bant. Et qvamvis in primo in sectam suam ingressu jurarent, ut est
apud Eusebium *9. præparat. Evangelic. 1.* tamen deinceps per omnem
vitam, qvæcunqve causa se offerret, non minus à jurejurando absti-
nendum esse opinabantur, qvam à perjurio, & esse jam dum menda-
cii condemnatum, cui sine DEO non credatur: ut refert Josephus
4 *2. Bell. Judaic. capite 7.* Phryges † nec ipsi jurabant, nec alios ad juran-
5 dum adigebant. Flamen Dialis † apud Romanos juramentum præ-
6 stare lege perpetua prohibebat. Sic de Basilide † refert Eusebius
lib. 6. hist. Eccles. 4. qvod, cum jusjurandum ab ipso postularetur, re-
sponderit, sibi jurare non licere, qvod Christianus esset. Nec vide-
tur autoritate destituta esse hæc eorum opinio, cum & veteris Philo-
7 sophi † dictum jubeat *ὅρκῳ μὴ χρῆσθαι.* Et Plato † *in 12. de lb.* non
8 utile esse censeat jurejurando lites dirimi: Qvod & Pythia † jam olim
9 suo testimonio professus est: Cum enim Lacedæmoniis unum genus
jurandi propositum fuisset, satius ac melius fore illis respondit, si abs-
qve jurejurando affirmassent, teste Plutarcho *in problemat. cap. 27.* qvi
ex Phavorino tradit, veteres jussisse pueros Herculem juraturos exire
domum, & sub dium progredi: idqve de industria, ut moram effice-
ret & solennitas, & deliberandi daret spacium, ne Pueri sic temere pe-
10 jerare consvescerent. Pythagoricus Clinias, † cum per juramentum
mulctam trium talentorum illi vitare liceret, injuriam maluit pati,
qvam jurare: idqve qvamvis non esset falsò juraturus. *D. Basil. Magnus*
11 *de legend. libris gentil.* Jubet & sapiens Epictetus: † Jusjurandum
refuge, si potes, sin minus, cum licet. *Arrius in encom. Epictet. c. 40.*
12 Eodem sensu etiam Menander, † jusjurandum prohibet: *ὅρκον δὲ φεῦ-
γε, κἂν δικαίως ὀμνύῃς.* Jusjurandum autem fuge, etiamsi justè ju-
13 res: Sic ex nostris respondit Ulpianus † *l. qvæ sub conditione jurisjuran-
di. D. condit. instit.* qvæ sub conditione jurisjurandi relinqvuntur, à
Prætore improbari & relicta capi, perinde ac si nulla imposita fuisset
conditio. Etenim, inqvit, alii faciles sunt ad jurandum, contemtu
religionis: alii perqvam timidi, metu Divini numinis usqve ad su-

perstitio-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

perstitionem. Et ne illi consequantur, isti perdant, Prætor consultissimè intervenit. Sed & lex divina illis suffragari videtur, qvando expresse inqvit Christus † Matth. 5. Dico vobis omninò ne 14
juretis: sed erit sermo vester est, est. &c. qvod ultrà hoc adjungitur, ex malo proficiscitur: *Idem † Jacob. Apost.* 15
admonet c. 5. epist. scribens: Nolite jurare: Unde † Hieronymus 16
in *d. c. 5. Matth.* adseverat, Evangelicam veritatem non recipere juramentum: cum omnis sermo fidelis pro jurejurando sit. *c. considera 22. q. 1.* Et idem Hieronym. *in c. 4. Hieremiæ* scribit: Evangelium nos prohibere jurare: item & *Zachar. 8. c.* testatur Dominum in Evangelio præcepisse, ne juremus. Hoc ipsum & Theophylactus † probat di- 17
cens: In lege Mosaica non erat malum jurare: post Christum autem malum est, sicut & circumcidi, & in summa, qvicqvid est judaicum, & præterea, qvod à malo est, illicitum esse videtur. *Matth. c. 7.* Non potest arbor mala fructus bonos facere: sed juramentum à malo est, ut constat ex præcitato cap. 5. Matth. Igitur illicitum esse apparet: Qvinimò temerè omninò juramentum fieri videtur, cum † inter jura- 18
mentum atqve simplicem loqvelam nihil videatur esse discriminis: Omnis enim qvi jurat, ad hoc jurat, ut qvod verum est, loqvatur: Et ideò DEus inter juramentum & loqvelam nostram nullam vult esse distantiam: qvia sicut in juramento nullam convenit esse perfidiam, ita qvoqve in verbis nostris nullum debet esse mendacium: qvia utrunqve & perjurium & mendacium divini judicii pœna damnatur: ut ex D. Chrysost. refert Gratian. *in c. juramenti. 22. q. 5.* Idem probari videtur etiam *in c. qverelam. ne prælati vices suas.* Sed & ipsi legislatores † non magnam videntur juramentorum rationem habuisse, qvando 19
nullus de iis titulus extat proprius in jure civili, & pauca admodum exempla reperiuntur. *l. si duo. §. fin. jurejur. & aliis in locis perpaucis.* Qvinimò volunt pleriqve † nullam obligationem parere juramentum 20
jure civili, nisi libertus patrono donum, munus, operas, se daturum juraverit, ut autor est *Cajus lib. 2. Instit. de obligat. l. jurisjurandi. oper. libert. l. si qvis pro eo fidejuss.* etsi jure qvidem Pontificio, is qvi se facturum aliqvid juravit, necessitate faciendi propter religionem obstringatur: *toto tit. jurejur.* Pontifices enim jurijurando vim tribuerunt

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

majorem, qvam juris civilis autores, & regula eſt Juris Pontificii: ſervandum eſſe jusjurandum omne qvo DEus non offenditur, aut qvo ſalus æterna non amittitur, *c. cum contingat. eod. tit.* Qvæ tamen omnia, etſi probabiliter ita diſputari poſſunt: tamen neqvaqvam tanti momenti ſunt, ut evincere qveant: jurisjurandi uſurpationem homini pio & Chriſtiano non eſſe licitam, ſi modò juretur ex honeſta & juſta cauſa, non temerè, non inconſultò, non improbè & illicitè: ut rectè mo-
21 net Innoc. *in c. etſi Chriſtus. jurejur.* Eſt enim juramentum † maxi-
22 mum vinculum ordinis politici, ejusqve uſus † variis ex cauſis in Republ. neceſſarius eſt. Aliqvando enim ad fidem adſtringendam, & ad contractum aliqvem confirmandum juramentum interponi ſolet, ut qvem fides & juſtitiæ honeſtas non movet, ſaltem religionis cultu, & metu Numinis à perfidia deterreatur: In qvam rem Cicero eleganter ſcripſit *lib. 3. offi.* Nullum vinculum ad adſtringendam fidem, jurejurando majores noſtros arctius eſſe voluiſſe: id indicant, *inqvit*, leges in duodecim tabulis ſacratæ, indicant fœdera, qvibus etiam cum hoſte devincitur fides, indicant notiones & animadverſiones cenſoriæ: Et Lycurgus contra Leocratem: Nervus, *inqvit*, totius publici ſtatus eſt juramentum. Aliqvando ob litis æſtimationem præſtatur juramentum, ob purgationem calumniæ, ob teſtimonii dictionem, ob judicandi munus: aliqvando eorum cauſa, qvibus cum nobis res eſt, jurare nos oportet: Tanta enim perfidia ex malitia hominum ſuborta eſt, ut nihil propemodum firmum aut certum eſſe videretur, nulla hominum, veriqve reverentia, ut oportuerit DEI teſtimonio omnia neceſſario & facta & dicta obſignari. Hinc Chryſoſt. *hom. 26. ad pop. Antioch.* Propter multam, inqvit, incredulitatem, non hominem volunt ſponſorem ſed DEum. Qvinimò ſæpè jusjurandum ad finiendas lites pertinet, ut cum qvis deferente adverſario vel judice jurat ſe dare non oportere, aut ſibi dari oportere. Qvod jusjurandum Cajus maximum remedium eſſe ait litium expediendarum. *l. 1. h. t. n.* & D. Paul. finem omnis controverſiæ vocat *ad Hebr. 6.* Atqve hanc ob cauſam etiam priſcis temporibus religio jurisjurandi ad dirimendas qvaslibet controverſias interponi conſveverat. Nam & Rhadamanthus olim, ut refert Plato *libr. 12. de legibus*, lites interpoſito jurejurando finiebat, cum divinum Numen magna veneratione homines religioſi colerent, & perjuria pietas neſciret. Numa Pompilius tanto

tanto religionis cultu omnium pectora imbuerat, ut fides ac jusjurandum (*inqvit Livius*) propulso legum ac pœnarum metu civitatem regerent, *Liv. lib. 1.* Itaqve rejicienda est superstitio eorum, qvi jurejurando prorsus interdicunt hominibus, qvasi re impia atqve illicita, qvalis videtur fuisse ille Philosophus, cujus hæc celebratur sententia ὅρκῳ μὴ χρῶ nisi † fortasse voluit homines deterrere à consvetudine 23
jurandi, eosqve admonere, ne temerè & levi de causa jurarent: sicut præcepit Isocrates ad Demonicum. Et Fab. Qvintil. *lib. 9.* Jurare, inqvit, nisi ubi necesse est, gravi viro parum convenit. Non enim viri boni est, ut dicebat Socrates, DEum suorum negotiorum testem facilè accersere, neqve supervacua juramenta aut deferenda sunt temere, aut præstanda *cap. 2. probat. Spec. de test.* §. 1. *n. 41.* & extat apud Ulpian. *l. si duo. 13. §. fi. h. ti.* dicterium: προπετῶς μὴ ὄμνυε. Neqve aliud Plato voluit, qvam ne propter facilitatem ad perjuria, passim permittatur juramentum *Plat. 12. de lb. fac. cap. ita ergo 22. q 1.* Sic metu perjurii timebant jurare heroes, cum Jasone profecti, ut autor Orpheus in Argon: ὅρκια δειμαίνοντες ἐσεσημήναντο ἧ χερσὶ Juramenta timentes, signarunt hoc manibus: Hinc eleganter † Syracides *c. 23. v. 7.* admonet: 24
Ne assvefacias te juramentis, & nominationi sanctissimi: Sicut enim vibice carere non potest, qvi freqventer castigatur, ita peccato carere neqvit, qvi διὰ παντὸς, subinde jurat, & nomen DEI assumit. Vir multum jurans implebitur iniqvitate, & non discedet à domo illius plaga. Idem cum Syracide † vult Isidor. *2. de sum. bon. cap. 31.* cum inqvit: Si- 25
cut mentiri non potest qvi non loqvitur, sic pejerare non potest, qvi non jurat. Non enim ipsum loqvi improbat, qvod est homini proprium & maximè necessarium, non jusjurandum vituperat, qvo omninò in hac societate opus est, sed abusum rerum præstantissimarum damnat, qvi ferè oritur ex freqventia & familiaritate. Qvi enim non qvod necesse sit loqvitur, sed ex improbo qvodam garriendi studio verba profundit, is qvin mentiatur, facere non potest, sicut dicitur Proverb. 10. *v. 9.* in multitudine verborum, non vitabitur peccatum. Sic qvi non ex necessitate, & cum religione, sed ex mera futilitatis consvetudine, post singula penè verba jurat, is perjurii vitium gravissimum effugere neqvaqvam potest. Qvod & divino præcepto consentaneum est, ut post dicetur. Nec verum est qvod Plato affirmat: non esse utile Reipubl. jurejurando lites definiri: De iis enim populis lo-

qvitur, qvibus parum curæ eſt fides & religio: ibi verum eſt nullum eſſe uſum jurisjurandi, atqve ibi opera danda, ne propter facilitatem ad perjuria, paſſim permittatur juramentum. *Plato 12. de lb. cap. ita ergo 22. qvæſt. 1.* At nobis Chriſtianis hominibus nihil debet eſſe antiqvius jurisjurandi religione, & maximè ad nos pertinet, qvod ex Paulo Apoſtolo ſupra eſt relatum: jusjurandum omnis controverſiæ finem eſſe: Nec putandum eſt, juramenti uſum eſſe illicitum Chriſtia-
26 nis, ut ex variis ſcripturæ locis apparet: † Præterqvam enim qvod in exemplis omni exceptione majoribus ille monſtratur: nimirum DEI ipſius, qvi, cum non poſſet per qvenqvam majorem jurare, per ſeipſum jurat, *Geneſ. 22. verſ. 16.* Per me ipſum juro dicit Dominus: aut per animam ſuam: qvod genus eſt loqvendi Ebraicum idem valens, qvod per ſeipſum: cum animam DEus non habeat. *Drus. lib. 7. obſ. c. 11.* Patriarcharum, qvi & ipſi jurant, & idem nobis licere demonſtrant, ut Abrahæ *Gen. 14.* Eleazari, *Geneſ. 24.* Iſaaci, *Geneſ. 26.* Joſephi, *Gen. 42. & 47.* Moſis, *Deut. 30.* Prophetarum, qvi hanc jurandi formulam crebris ſermonibus uſurpant: *Vivit Dominus;* Chriſti *Matth. 5. 6. & 16.* & alibi paſſim: Apoſtolorum *Romah. 1. 9. Philippenſ. 1. Theſſal. 2. 5. 2. Corinth. 1. verſiculo 23.* Ego teſtem Deum invoco ſuper animam meam: permittitur etiam ad Hebræos *cap. 6. v. 16.* & commendatur nomine utilitatis, qvia confirmandæ veritati adhibitum finem omnium controverſiarum adferat: imo etiam omnino honeſtatis, qvia hæc civium regni Chriſti nota ſit futura, qvod in nomine veri DEI juraturi ſint. Deniqve diſertè etiam præcipitur *Deut. 6. verſ. 13.* Dominum DEum tuum timebis, & illi ſervies, & in nomine ejus jurabis. Ut re-
27 ctè omninò ſentiant, qvi volunt, jusjurandum † eſſe juris Divini, ut ex noſtris pluribus hoc probat *Proſper. Paſethus conſ. 194. nu. 62. & faciunt relata per Marſil. conſ. 107. num. 13. Ant. del. Re. in tr. de juram. calumn. c. 3. n. 16. & ſeq. Exod. 22.* Jusjurandum erit in medio, qvod non extenderit manum ſuam ad rem proximi. *Eſai 19.* Jurabunt per Dominum exercituum. *Eſai. 65.* qvi jurat in terra, jurabit in DEO. *Jerem. 4.* Jurabis, vivit Dominus in veritate, & in judicio, & in juſticia. *Jerem. 12.* Et erit, ut jurent in nomine meo, vivit Dominus. Et juramenta probantur *Pſalm. 63.* Laudabuntur omnes, qvi jurant in DEO, qvia obſtructum eſt os loqventium iniqva. *3. Reg. 8.* Si peccaverit homo in proximum ſuum, & habuerit aliqvod juramentum, qvo

tenetur

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

tenetur adstrictus, & venerit propter juramentum coram altari tuo in domum tuam, tu exaudies in cœlo. Neqve est existimandum, † 28 dicto illo CHRISTI *Omnino ne juretis*, universim aut promiscuè omnia omninò juramenta prohiberi, ut Anabaptistæ inde perversè oppugnant juramenta etiam legitima, verboqve DEI concessa: Expresse enim sub initium concionis suæ profitetur Christus, se non venisse ut tolleret legem, sed ut impleret eam, seu ut Irenæus illum locum interpretatur *libr. 4. c. 27.* non ut præterita dissolvat, vetet, atqve iisdem contraria inducat, Qvod qvia de morali lege intelligendum est, lex autem de juramentis ad legem moralem pertinet, & sub secundum decalogi præceptum refertur: tanqvam pars cultus Divini, qvi DEO lingva & ore hominis dependitur: utiqve neqve hanc legem Christus sublatam voluit. Deinde ex scopo satis apparet propositum esse Christo legem de juramentis non planè tollere, sed tantum à scribarum corruptelis Pharisaicis repurgare, qvi illam non nisi perjurii crimine violari opinabantur: Christus è contra & juramentis non necessariis ea violari tradit. Itaqve hoc dicto (*ego dico: nolite omnino jurare*) damnat primo juramenta temeraria, qvæ nulla necessitate fiunt, & in qvibus DEI nomen ad res penè qvasvis, non sine illius profanatione usurpatur temerè. Deinde consvetudo illa jurandi per creaturas damnatur: sicut demonstrant subjectæ formulæ à Pharisæis excogitatæ, qvibus honor soli DEO debitus, sacrilegio qvodam ad res transferebatur creatas. A creaturis igitur ad creatorem vult nos Christus revocatos in jurando, & vicissim interdictas nobis formulas, qvibus per cœlum, per terram, per Jerosolymam, per caput proprium juratur: Qvod si ea juramenta voluisset antiqvata Christus, qvibus exigente necessitate juratur in nomine Domini, dubium nullum est, qvin inter prohibitas formulas, qvas recenset, principaliter, hæc qvoqve formula, qva in nomine DEI juratur, improbata & explicitè damnata fuisset. Neqve aliud vult Salvator illis verbis: *Sed erit sermo vester, est, est,* qvam ut nos admoneat, cujusmodi debeat esse in communi hominum conversatione sermo noster, videlicet in affirmando, est, est, in negando non,

non:

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

non: sine adjuncta usurpatione Nominis divini, qvod levioribus illis rebus confirmandis adhiberi non debet, ne eo abusu sacrosanctum DEI nomen coram hominibus vilescat. Qvod autem subjicit: *qvod ultra hæc adjungitur, ex malo proficiscitur:* Opponit hoc duntaxat temerariæ levitati hominum in jurando circa res frivolas, nulliusqve ponderis aut momenti, nihil interim derogans juramentis legitimis: qvemadmodum locum illum eleganter & piè explicat ibidem D. Hunn. Nec obstat, † qvod qvi dignus sit
29 nominare DEUM, dignus qvoqve sit fide, ut ei credatur, citra jusjurandum: Neqve enim ex eo seqvitur, qvod prorsus jurandum non sit. Nam primum digni sumus omnes à Christo redemti nominare DEum, sed non perfectè, verum imputatione tantùm atqve inchoatione: Deinde ad fidem nobis adhibendam, non id modo reqviritur, ut ipsi boni simus, & qvo ad fieri potest, integri, sed ut iis qvorum interest, tales qvoqve videamur: Fieri enim omnia debemus omnibus, nec tanti facere nos ipsos, ut neqve infirmitati proximi commodemus, neqve veritati laboranti succurramus. Cumqve in jurejurando & proximum juvemus, & veritatem asseramus, certè jusjurandum non poterit omninò improbari. Et licet verosimile sit, eum, qvi in magno fidelis fuit, & in parvo fidelem futurum esse, tamen qvia in hac rerum imbecillitate obvium, manifestumqve esse nemini potest, qvam qvisqve fidelis sit in magno, qvamqve dignus ad actiones, & fieri etiam possit, ut qvi majoris pœnæ metu, in magno fuerit fidelis, in parvo tamen non sit, ubi minus periculi videatur, ideò jurare non semper est temerè, sed testimonia & confirmationes
30 assertionum habere, sæpe est necesse. Porro † etsi vult Chrysost. ut supra dictum est, inter juramentum & loqvelam nostram nullam esse distantiam: tamen hoc procedit saltem qvoad obligationem: Nam sicut tenetur qvis servare promissum cum juramento, ita & absqve juramento factam pollicitationem præstare debet: & qvemadmodum non licet falsum dicere, nec perjurium committere per juratam assertionem: ita nec licitum est mendacium dicere. Utroqve enim casu peccatum committitur, *ut probatur in c. jurament. 22. q. 5.* Non autem locum istud habet, qvo ad violationem: non enim qvo ad hanc par est ratio juramenti & simplicis promissionis, aut assertionis: siqvidem

dem

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

dem gravius peccat, qvi violat juramentum, aut non custodit promissionem juratam, vel falsum sub juramento asserit, qvam qvi simplicem violat promissionem, vel mendacium simplex dixerit: atqve ideo graviori pœna prius delictum qvam posterius punitur: *gl. in c. pen. jurej.* Cujus qvidem discriminis manifesta ratio, est ob divinum testimonium, qvod vel contemnitur, vel falsæ assertioni adjicitur: sicut Thom. explicat. *2. 2. q. 89. art. 8.* Hujus rei testis est Sophocles, ita de juramento scribens apud Joan Stobæ. *serm. 25.* ὅρκου προσ(τ)εθέντος ἐπιμελεστέρα ψυχὴ κατέστη, δισσὰ γὰρ φυλάσσεται φίλων τε μέμψιν, ἀ εἰς θεοὺς ἁμαρτάνειν. Si jurandum sit dictis additum, diligentior attentiorqve redditur animus, cum duo sint, qvæ cavere ipsum oporteat, alterum, ne amici de opera ipsius conqveri possint, & alterum, ne in DEum peccet. Elegantius discrimen istud inter simplicem promissionem, & juramentum constituit apud Ovid. Acont. ad Cydipp.

Promisit pater hanc, hæc adjuravit amanti,
Ille homines, hæc est testificata Deam:
Hic metuit mendax, sed & hæc perjura vocari:
Num dubitas hic sit major, an ille metus?

Ex qvibus † constat, & in falsitate simplicis assertionis peccatum contingere, ut & contingit in falsitate juramenti seu juratæ asseverationis: item in violatione simplicis promissionis similiter peccatum committi, sicut & in transgressione juramenti. Sed tamen in priori casu peccatum hoc esse mendacium simplex, vel non ita grave crimen, qvia homo fallitur: in posteriori esse perjurium, atqve peccatum gravius qvidem, qvia DEO fit irreverentia. Sed & plures differentias inter juramentum & simplicem assertionem tradit Covarruv. *in c. qvamvis §. 2. n. 2. relect. 1. de pact. in 6.* Sic † non infringit nostram sententiam, qvod idem Chrysostom. *homil. 7. ad populum Antiochen.* ratiocinatur: ideo jurandum non esse, qvod juramentum non prosit ad persvadendum, qvia hominem fide dignum faciat non juramentum, sed vitæ testimonium, & conversionis integritas: sæpeqve disrupti sint penè jurantes, nec tamen persvaserint: Non enim, qvia non omnes credunt veritati, ideo testimonium illi dandum non est, sed hanc ipsam potius ob causam deferenda non est, diligenterqve

faciendum, ut plures eò ad credendum invitentur. Invitari autem multos, testatur experientia: certumqve est fide dignum non esse, qvi juranti nihil credat, cum videatur vel DEos contemnere, vel olim aliqvando ipse etiam pejerasse, & ex suo ingenio nunc æstimare alios. Et licet optandum erat, nos plenè esse perfectos & finiri lites, deqve rebus bonis persvaderi posse homines, etiam absqve juramentis: tamen ad ea qvæ firmiter statuenda sunt, non satis est optabilia ea esse, sed illud qvoqve circumspiciendum est, anne, ut optantur, ita etiam fieri à nobis possint in hac naturæ imbecillitate & perfectione. Tollatur ergò ex hac vita imbecillitas, tollantur defectus, perficiatur natura humana, nullæ sint occasiones suspicionum, sint deniqve sincera & inculpata omnia, ita neqve judiciis, neq; jurejurando erit amplius opus. Qvod si verò ista fieri in hac vita neqveunt, certè nec
33 hoc fieri poterit, ut jusjurandum prorsus ex vita tollatur. Et licet † jure civili ex juramento promissorio nulla oriatur obligatio vel actio: Et juramentum non sit modus actionis inducendæ & obligationis, ex qva oriatur actio, ita sentiente *Br. in l. si qvis pro eo col. 2. fidejuss. Imol. in c. cum contingat. n.30. jurejur. Corn. in auth. sacram puberum n.39. C. si ad versus vendit. Alex. in l. si qvis major. col. ult. C. transact. & ibid. Alciat. n. 64. & Cagn. n. 130. Jas. in l. jusjurandum n.7. jurejur. Cujac. in parat. C. reb. cred. Wesenb. cont. 23. in pr. cons. 52. n.31. & seq. Donel. 12. com. c.11.* Imo ne jure qvidem Canonico, ut probat Innoc. *in c. novit. judic. & in c. cum venissent. de Instit. Imol. in c. cum contingat. n.31. vers. sed adverte. jurejur. Jas. ad l. jusjurandum. n. 8. D. eod. tt.* tamen vel officio judicis, vel censura Ecclesiastica compelli potest is qvi juravit, ad præstandum qvod promisit: *ut probatur in c. fin. for. compet. in 6. & latius probat Fachinæ. 3. controv. c.12.* Sed de
34 hac re infra plenius suo loco. Ex his apparet, † neqve eum peccare, qvi præstat juramentum, neqve eum, qvi exigit, modo non temerè sed ex justa caussa exigatur, velut inqvit Socrates apud Stobæum *serm. 25.* vel ut qvis turpi seipsum liberet suspicione, vel ut amicos ex
35 magnis periculis eripiat: Ab eo tamen † qvem qvis suspicatur pejeraturum esse, non facilè juramentum exigendum est: Nullum enim juramentum grave est furi, & impostori: ut loqvitur Sophocles *apud Stobæum.* Itaqve sapienter Apollodorus, qvi juramentum à malo viro postulat, insanus est. De qva re extat D. August. testimonium

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

monium elegans *in serm. 28. de verb. Apostoli. c. qvi exigit. 22. q. 5.* Qvi exigit, *inqvit*, jurationem, multum interest si nescit, illum juraturum falsum, an scit. Si enim nescit, & idem dicit jura mihi ut fides ei sit, non est peccatum: tamen humana tentatio est: Si autem scit, eum fecisse & cogit eum jurare, homicida est. Ille enim se suo perjurio interimit: Sed iste manum interficienti & impressit & pressit. Ad eundem modum D. August. ferè loqvitur *de decollatione Baptistæ:* Ille, *inqvit*, qvi hominem provocat ad jurationem, & scit eum falsum juraturum esse, vincit homicidam, qvia homicida corpus occisurus est, ille animam, imo duas animas & ejus, qvem ad jurandum provocavit & suam. Hoc iis inculcandum esset, qvi sciunt, se adversarium injustè accusasse, & tamen eum ad juramentum in foro adigunt: ideo vulgo dici solet: ***Non dari juramentum in judicio nisi anima perdatur.*** Si qvis tamen publico fungens officio & munere juxta ordinem juris exigat ab eo, qvem scit falsum juraturum, minimè peccat. *Secundum Thom. 22. q. 98. art. 4. Covar. in c. qvamvis. part. 1. relect. §. 6. n. 3. in fin. pact. in 6.* Hinc in jure Saxonico gl. Landtrecht lib. 2. artic. 1. eleganter inqvit: Der Richter lässt ihm nicht schweren / sondern das Recht / und thut in dem nicht unrecht / ob er gleich wüste / das er unrecht schwüre: Ut tamen evitetur perjurium omni modo laborandum est. Conscientia enim mille testes, & qvi agit contra conscientiam ædificat ad gehennam, *c. literas §. Sanè. de restit. spoliat.* Ideoqve semper attendenda. *l. eadem. & ib. gl. verb. aspectu atrox. D. ser.* & à recta conscientia non oportet qvenqvam in omni vita sua transversum ungvem discedere. *Cic. pro Cluent.*

CAP. III.
De Speciebus Juramentorum.

SUMMARIA.

1. *Divisio juramentorum ex Suida.*
2. *Juramentum vel assvetæ levitatis, vel incumbentis necessitatis.*
3. *Juramenti vetus divisio in verum & qvasi.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

4. *Juramentum per genium aut salutem Principis.*
5. *Vera & generalis divisio juramentorum.*
6. *Juramentam de caussa non controversa.*
7. *Juramentum assecurationis.*
8. *Juramentum subditorum respectu magistratus.*
9. *Juramentum ejus qvi officium accipit.*
10. *Juramentum scholasticum promovendorum.*
11. *Juramentum Medicorum ex Hippocrat.*
12. *Juramentum civium Atheniensium ex Solone.*
13. *Juramentum judicum ex Solone.*
14. *Juramentum magistratuum Romanorum.*
15. *Juramentum militare Græcorum ex Lycurgo.*
16. *Juramentum Atheniensium in bello sacro.*
17. *Juramentum curatorum minoris.*
18. *Juramentum Imperatoris electi.*
19. *Juramentum Electorum.*
20. *Juramentum Legatorum in Comitiis.*
21. *Juramentum Notarii.*
22. *Juramentum assertorium.*
23. *Juramentum confirmatorium.*
24. *An actio detur ex hoc jurejurando.*
25. *Juramentum de causa controversa, ejusq; species.*
26. *An juramentum judiciale rectè à qvibusdam vocetur necessarium, & contra?*
27. *Juramentum veritatis.*
28. *Juramentum credulitatis.*
29. *Doctor de peritia discipuli jurare an cogatur?*
30. *An juramentum peritiæ contraria probatione elidatur.*
31. *Sententia ex judicio peritorum lata an transeat in rem judicatam.*
32. *Victus in duello an postea innocentia apparente absolvi possit.*
33. *Panorm. sententia refellitur.*

EXposita juramenti definitione proximum est atqve conseqvens, ut de speciebus qvoqve juramentorum videamus.
1 Solent autem juramenta variè dividi: Ac Suidas qvidem † tria jurisjurandi facit genera: ὅρκον videlicet ἐπώμοτον, cum qvis ad jusjuran-

jusjurandū se offert, vel aliis assertionem suam religiosâ contestatione confirmat: κατώμοτον, cum contrahentes vel litigantes utrinqve se obligant, & ultro citroqve se ad fidem servandam devinciunt dato sacramento: ἔπακτον qvod ab altero litigantium postulatur, vel ab alio qvopiam imponitur: Alii aliter dividunt, veluti, qvod juramentum sit vel assvetæ levitatis † cum qvis ex mera temeritate & perversa con- 2
svetudine jurat πονηρίας καὶ βωμολοχίας: aliud incumbentis necessitatis: item aliud spontaneum, aliud coactum: qvibus tamen divisionibus, qvod pleræqve insufficientes sint, omissis, nos eas tantum, qvæ veræ sunt, & religioni ac judiciis, & moribus nostris conveniunt, videbimus: In qva re diligenter annotandum est: Juramentum aliter veteribus olim distributum fuisse, aliter nobis hodie dividi. Ac veteribus qvidem jusjurandum una divisione fuit † verum, vel qvasi, 3
altera judiciale & extra judiciale: nobis hæc posterior sola relicta est, illa verò qvod ad Ethnicorum religionem pertineret, nobisqve aliud juramentum, qvam qvod per DEum fiat, cognitum non sit, desiit. Juramentum autem verum erat qvod fiebat cum obtestatione divina per DEum, qvem nos unicum qvidem agnoscimus: Ethnici autem multiplicem habebant, atqve adeo per plures variosqve DEos jurabant, cujusmodi formulas recensuit *Barnab. Brisson. lib. 8. de solennib. pop. Rom. form.* Jusjurandum qvasi dicebatur juramentum illud, qvod per rem aliam, qvam per DEum aliqvem fiebat, cui tamen ipsi etiam obtestatio divina inerat, qvia per rem qvidem illam, at respectu & intuitu Divini alicujus numinis jurabatur: puta per salutem suam *l. qvi per salutem 33. jurejur.* per salutem liberorum suorum. *Plinius lib. 2. epist. ult. Senec. controvers. lib. 9. cap. 14. Cicero 2. epist. famil. 13. & 5. Epist. ad Attic. 15.* per caput suum & liberorum *l. ait. Prætor 3. §. finali. & l. 4. jurejurando. Ovid. lib. 5. Trist. eleg. 8. Martial. lib. 9. epigrammat. Apulejus lib. 3. de asin.* aut per oculos suos, *Plaut. in Menech. Scen. ult. Ovid. lib. 2. amorum. eleg. 16. & lib. 3. amor. eleg. 2. Propert. lib. 1. Eleg. 45. Tibull. lib. 3. eleg. ult.* Oppressa verò postea à Cæsaribus Republ. invaluit mos jurandi per Genium, † seu, ut Alex. Imp. loqvitur. *in l. 2. C. reb. cred.* per venera- 4
tionem Principis, item per salutem Principis, qvod post cædem Julii Cæsaris à Senatu decretum esse testis est Dio historiæ suæ lib. 44. & Genium qvidem τύχην vocat, salutem verò ὑγείαν, qvod an-

 tiqvissi-

tiqvissimis etiam temporibus Ægyptiis, ut per vitam Pharaonis jurarent, usitatum fuisse historia sacra testatur. Atqve juramenti hujus meminit Ulpian. *in l. si duo 13. §. fin. jurejur. Tertullian. non uno loco ad Scapul. & in apologet. suo. cap. 28. Apulej. lib. 9. de asin. aur. Euseb. lib. 3. hist. Eccles. cap. 14.* & longè præstantissimum jusjurandum haberi cæptum, qvod per salutem & genium Principis fieret, refert Alex. ab Alex. *lib. 5. gen. dier. cap. 10.* Idqve ad tempora usqve Christianorum freqventatum fuit. Etsi enim hi abstinuerunt qvidem à juramento, qvod per Cæsaris genium fiebat, ut testatur Tertullian. *in Apologet. cap. 32.* qvod didicissent neqve per DEos alienos & fictitios, neqve per creaturam jurare licitum esse, eo qvod jusjurandum esset pars cultus Divini, qvi non nisi uni & soli DEO præstandus esset: tamen alterum illud juramentum, qvod per salutem Principis fiebat, licitè ab ipsis usurpabatur, eo qvod sive qvis per suam, sive per principis salutem juraret, salutis autorem, id est, DEum appellare videretur. Qvam ob caussam etiam Arcadius & Honorius Imperatores Christiani *in l. si qvis major. C. transaction.* mentionem faciunt ejus duntaxat jurisjurandi, qvod fit invocato DEI omnipotentis nomine, & ejus qvod fit per salutem Principis, ut qva nominata nominari etiam intelligatur salutis illius autor, qvi solus DEus est. Cum autem postea Carolus M. etiam per salutem Principis jurari vetuisset, unicum illud jusjurandum, qvod per DEum fieret in usu permansit, atqve eo etiamnum utimur, ut annotavit Wesenb. *in comment. in Digest. sub. tt. de jurejur. n. 6.* Ut igitur veteribus jusjurand. aliud verum: aliud qvasi fuerit, unicum tamen nos qvod verum ipsis dictum fuit, agnoscimus, & ex eo divisio, qvæ in speciebus est oppositis, nulla superest, qvæ in usu sit, vestigiis tantum aliqvibus de ea à Justiniano, in libris juris civ. relictis: Nos igitur missa illa veterum jurisjurandi divisione, & ut omnem juramentorum varietatem breviter complecti nobis liceat, juramentum in duas
5 species dividemus. † Una est, qvæ de caussa non controversa, altera, qvæ de caussa controversa interponi solet. Juramentum qvod de
6 caussa non controversa † interponi solet, adhibetur in negotio aliqvo qvod geritur gestumve est, vel confirmando, vel personas fide adstringendo: confirmando, ut cum pactionibus de jure validis majus robur addit, ut in transactionibus *l. 41. C. transact.* & in contractibus

minorum

minorum *auth. sacramenta C. si advers. vendit. l. 3. C. si min. se major. dix.* de cujus effectu infra tractabimus: Adstringendo, veluti cum ad fidem religiosius præstandam juramentum adhibetur, verbis in futurum tempus conceptis: ut fit in juramento subjectionis à subditis, sive in pace sive in militia: & in juramento fidelitatis à vasallis ex usibus feudorum præstando: *tt. de forma fidelitatis. in usib. feud.* In hoc genere receptum est etiam juramentum, ut vocant, assecurationis Erbhuldigungs Pflicht. † *c. nimis 30. jurejur. c. solitæ. de major. & obed.* qvod tam subditi qvam exemti, ut personæ Ecclesiasticæ, domino territorii, in qvo prædia possident, præstare compelluntur. 7
c. un. §. verum de stat. relig. in 6. c. uni. ubi Matt. de Afflict. qvalit. jur. vas. c. un. §. consules & §. vasalli. pac. const. Jacobin. tr. de feud. ad verb. sed an Princeps. num. 15. & 16. & verb. qvi qvidem investiti. num. 9. & de homag. num. 13. & 14. Pan. Im. & Dd. in c. nimis. jurejur. Sic magistratus † & subditi, & qvicunqve honesta & licita fœdera contrahunt mutuis juramentis sese obligare solent. De hujus obligationis vinculo in politiis & societatibus extat insignis locus in oratione Lycurgi contra Leocratem, qvi dignus est memoria, & diligenti observatione: Illud, *inqvit*, cogitate, nervum totius publici status esse jusjurandum. Cum enim tria sint membra civitatis: magistratus, judices & privati homines, hi inter se omnes devincti sunt jurejurando, hanc ob causam, qvia multi pœnas effugere possunt, qvas homines de sontibus sumunt: at judicium & pœnas divinas effugere nemo potest, etsi non ipse, tamen posteri & totum genus in magnas calamitates incidit. Tale etiam est juramentum, qvod superior demandans inferiori officium † seu munus honestum, ab eo accipit. 8
9
Qvemadmodum non tantum in regiminibus, & politiis, ac militia, sed etiam in Scholis † usitatum est, cum gradus conferuntur. Et 10
Medicis † antiqva forma Hippocratis nota est, in qva inter cætera dicitur: Castè servabo & vitam & professionem meam. Solon sapientissimus legislator Atheniensibus civibus, † qvi jus civitatis petebant, tale juramentum præscripsit: Non faciam indigna sacris, neqve deseram meum manipularem, cuicunqve in acie adjunctus fuero, pugnabo autem pro templis, & divinis ritibus, & solus & in multitudine, patriam non deteriorem efficiam, sed meliorem qvam accepi, & semper obtemperabo modestè rebus judicatis, & legibus positis parebo, 11
12

parebo, & his qvas communi conſenſu deinceps populus condet, & ſi qvis mutabit leges, aut non obtemperabit, non concedam, ero autem propugnator & ſolus & in multitudine, & patriæ ſacra colam, Dii ſint teſtes horum verborum. Et in juramentis, qvæ idem Solon Athenien-
13 ſium judicibus præſcripſit, † hæc ſunt verba: Feram ſententias juxta leges nec accipiam munera judicii cauſſa, audiam pariter accuſatorem & reum, & pronunciabo de re de qva propriè actio inſtituta eſt. Romæ nemini licuit gerere magiſtratum, niſi qvi juraſſet in leges.
14 † Fuitqve illud maximum jusjurandum, qvod nomine Fidei dabatur. Ideoqve ſcribitur, qvod Fidei Deæ & Medii fidii templa Romæ erecta ſint, & propter ejus juramenti religionem plurimæ lites ex Fide
15 bona ſint diremtæ. In militari juramento Græcorum † ad Platæas hæc verba fuerunt, qvæ Lycurgus recitat: Non pluris faciam vitam meam, qvam libertatem, nec deſeram Duces vivos aut mortuos, & ſocios interfectos in prælio ſepeliam, & cum vicero, nullius Græcorum, qui huic prælio interfuerunt, civitatem delebo. Delebo autem eas, qvæ cum Perſis ſenſerunt, Nec rurſum extruam templa incenſa, aut everſa à Barbaris, ſed ſinam eas ruinas eſſe monumenta Perſicæ im-
16 pietatis. In bello ſacro † autore Solone Athenienſes & Amphyctiones, ut eſt in oratione Æſchinis, jurando ſe obſtrinxerunt, ſe neqꝫ araturos eſſe eam terram, neqꝫ paſſuros arare qvenqvam, ſed defenſuros Deum & ſacram terram manibus, pedibus ac omnibus viribus: & hanc addiderunt juramento imprecationem: Si qvis hæc non ſervaverit, ſive civitas ſive privatus, ſive gens, piaculum ſit Apollini & Dianæ, ne ipſis terra fruges ferat, neqve uxores liberos ſimiles parentibus pariant, ſed monſtroſos, neqve pecudes naturales fœtus edant, & ſuccumbant in bellis, judiciis & foro, & funditus pereant ipſi & domus & genus ipſorum, & nunqvam qveant ſacrificare Apollini & Dianæ, ne-
17 qve illi ſacrificia eorum recipiant. Tale etiam eſt juramentum, † qvod curator, qvi adjungitur veluti obſervator, ei tutori aut curatori, cui cœpta adminiſtratione minor aliqvid debere cœpit. *§. ſed etſi qvis nov. 72. c. 2.* item qvod curator furioſi, & minoris egeni ad adminiſtrationem curæ accedens præſtat: *d. nov. 72. c. ult. l. fin. §. & ſiqvidem C. curat. furioſ. l. de creationib. verſ. 1. & ult. C. Epiſcop. aud.* Item qvod
18 Imp. † Pontifici & Rex Romanus in ſui coronatione *c. tibi domino. diſt. 63. Clement. Romani. de jurej. c. intellecto. eod. tit.* Elect. Imperii Romani

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

mani † in electione: *aurea bull. Carol. V. sub tit.* **von der Wahl eines Römischen Königes** Legati procerum Imperii in Comitiis: † *constit.* 19
Imp. an. 1512. promulgata. §. Ich n. 1. part. const. Imp. Notarius † in sui 20
creatione *Chilian.* **König** *in process. c. 92. n. 3.* præstat: Huc pertinet e- 21
tiam juramentum assertorium, † in qvo vel præsens qvid vel præteri- 22
tum affirmatur, ut si qvis juret se interfuisse ei, de qva qværitur, rixæ: qvod alias etiam juramentum veritatis dicitur, de qvo D. Thom. *1. di-
stinct. 68.* Et deniqve † qvod conventionum omnis generis confirman- 23
darum gratia interponitur. De hoc genere jurisjurandi Cic. ita scribit *lib. 3. offic.* Nullum vinculum ad adstringendam fidem jurejurando majores nostri arctius esse voluerunt. Id indicant leges in 12. tabb. sacratæ, indicant fœdera, qvibus etiam cum hoste devincitur fides, indicant notiones, & animadversiones censoriæ. Et licet de hoc jurejurando nullus sit proprius titulus in jure civil. adeoqve major vis de jure civili ejus non sit qvam pacti. *arg. l. 56. de fidejuss. l. 95. §. 4. de solut. l. 11. §. 1. injur. l. 7. §. 16. D. pact. l. 5. C. de lb. l. 1. vers. qvod si existant C. de nat. lib.* qvod in tantum esse verum probat Cujac. *22. obs. c. 7.* ut sicut ex pacto actio non detur, nisi lege confirmatum sit, *l. 6. pact.* ita
neqve ex juramento, † nisi id ex legibus descendat, ut idem pluribus 24
confirmat. *in paratt. C. h. tt. & Jas. in auth. sacramenta puberum. n. 9. C. si advers. vendit.* unico casu excepto, qvo ex jurejurando non descendente ex legibus datur actio, nempè si libertus juraverit, se patrono operas, donum, munus præstiturum. *l. 7. in pr. & §. 2. oper. libert. l. 44. de lib. caus. l. 13. in pr. D. accept. Donell. tr. de jurejur. c. 1. n. 2. & lib. 2. com. c. 18.* Tamen jure Pontificio is, qvi facturum se aliqvid juravit, necessitate faciendi propter religionem obstringitur. *tt. tt. de jurejur. in Decretal. lib. de qvo infra suo loco plura.* De caussa controversa † adhibetur 25
juramentum, aut solius religionis injiciendæ caussa, aut litis & controversiæ decidendæ gratia. *Don. tr. de jurejur. c. 2. in pr.* Prioris generis sunt, juramentum calumniæ, testimonii, purgationis, item illud, qvod judicio sistendi caussa à reo in jus vocato olim interdum exigebatur. *arg. rubr. qvi satisd. cog.* Posterioris generis juramentum, qvod litis & controversiæ decidendæ gratia adhiberi solet, rursus duas habet species: Aut enim ob solam litis decisionem, aut ob delictum seu culpam debitoris interponitur *Don. d. c. 2.* qvod posterius in litem dicitur. *rubr. & l. 1. in lit. jurand.* Illius verò generis tres sunt species:

Voluntarium, judiciale, & necessarium: Voluntarium defertur parti à parte extra judicium: *l. 17. in pr. l. 28. §. 10. D. jurejurand.* Judiciale parti à parte autoritate judicis defertur judicio instituto *l. 25. l. 26. §. fin. D. eod. tt. l. 12. §. 1. C. eod.* Necessarium à judice uni litigantium defertur judicio jam cœpto. *l. 31. D. jurejur. l. 3. C. eod. Duaren. ibid. cap. 30. Donell. tr. de jurejur. cap. 3. num. 3. & cap. 20. Bocer. disp. 2. part. 3. in ϖ. th. 31. & 50.* Et licet Balduin. *in Instit.* Cujac. *in parat. de jurejur. & 4. feud. 36.* item Vult. *1. discept. Scholast. c. 7.* illud qvod
26 nos necessarium dicimus, vocent judiciale & contra: † tamen hæc sententia Donell. *in d. c. 16. n. 5.* & Wesenb. *in paratt. ibid. n. 7.* displicet, nec immeritò, cum & contractus qvidam dicantur solo consensu constare: etsi in aliis etiam consensus est, sed cum eo aliud qvid concurrat *§. fin. inst. de oblig. l. 1. §. 2. pact.* Est etiam juramentum qvod-
27 dam veritatis, † qvoddam credulitatis tantum: Veritatis juramenta
82 pleraq; sunt, de qvibus modo dictum est. Credulitatis † est, veluti juramentum calumniæ, agrimensorum, obstetricum, & aliarum personarum deponentium de peritia. Hi aliter non admittuntur nisi prius jurati *l. hac edictali §. his illud. & ibi Br. C. sec. nupt. comparationes. C. fid. instrum.* & qvidem de credulitate, non de veritate, ne si fallantur, anceps perjurium subeant, ut probat Rener. Budel. *in tr. de monet. lib. 1. c. 27. n. 19. & seqq.* qvod de agrimensore pluribus confirmat Cagn. *in l. 2. n. 258. C. rescind. vendit. Plot. in repet. l. si qvando. n. 893. C. unde*
29 *vi Camill. Borell. cons. 84. n. 5. & seqq.* Sic Doctor † deponens de peritia discipuli sui, fidem non facit, nisi juratus *l. nulli C. advoc. div. &*
30 *probat Br. in proœm. D. col. 3.* In hoc juramento singulare est, † qvod judex, qvi ex relatione peritorum cujuspiam artis pronunciavit, si deinde à peritioribus instruatur, priorem relationem sive responsum fuisse falsum, vel non consentaneum veræ peritiæ & disciplinæ, possit suam illam sententiam revocare, etiamsi lapsum sit tempus ad appellandum concessum, juxta Dd. communiter *in c. proposuisti. de foro competent. Joan. Andr. in addit. ad spec. tit. de homicid. §. 1. vers. sed pone Bl. in l. ab hostibus §. si vis D. Sol. matrim. Myns. cent. 6. obs. 35. Gail. 2. obs. 3. n. 16. Rutger. Rulant. in tr. de commiss. Cæmer. part. 1. lib. 4. c. 12. n. 7. & 8. Goden. cons. 4. n. 15. & seq. Thessaur. decis. 25. Rener. Budel. in tr. de monet. lib. 1. c. 27. n. 23. & seqq.* Sic mulieri, qvæ renunciatione obste-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

obſtetricum à Prætore pro prægnante vel non prægnante judicata eſt,
permittendum eſt, iterum rem ad examen revocare, & petere, ut aliæ
obſtetrices appellentur, ex doctrina *Bl. & Alex. in l. ab hoſtibus. col. 2.
D. ſol. matrim.* qvæ ſententia profecto ſummam rationem habet, &
qvam etiam conſvetudo ſeqvitur, ut id illi Prætor concedat. Nam ſen-
tentia † lata ex judicio peritorum nunqvam dicitur tranſire in rem 31
judicatam: *arg. l. Divi fratres D. jure patron.* ea enim ex privilegiatis
probationibus lata eſt, & ideo retractari poteſt *l. ſi qvi adulterii. C. ad
l. Juliam. de adult. & l. admonendi D. jurejur.* Pro qvo & illud facit
qvod dicitur, eum † qvi ex duello victus, ejus criminis damnatus eſt 32
qvo erat delatus, abſolvi, ſi poſtea illius innocentia appareat: *c. 2. pur-
gat. vulg.* Etſi peritiores ſint ad qvos res revocatur, qvam ii qvi primũ
adhibiti ſunt, poterit ſententia ex dicto priorum lata reſcindi, atq; ſi
lata eſſet ex falſis atteſtationibus & inſtrumentis *l. Divus D. re judic. l.
1. & l. ſeq. C. ſi ex falſ. inſtr. c. licet cauſſam. probat.* Et licet Pan. † *in d. c. pro-* 33
poſuiſti. hanc communem Dd. ſententiam impugnet: tum qvia pu-
blicatis atteſtationibus propter ſubornationis periculum non liceat
alios teſtes producere. *Clem. 21. de teſtib. c. fraternitatis, extr. eod. ti-
tul. & auth. at qvi ſemel. C. probat:* tum qvia ſi retractio ſententiæ con-
cederetur, proceſſus (ſecundum ipſum) produceretur in infinitum,
qvod fieri non debet. *c. 2. reſcript. in 6. & l. 1. C. ſentent. qvæ pro eo
qvod inter:* tamen reſponderi poteſt ſubornationem illam, qvæ in te-
ſtibus conſideratur, hic neutiqvam ſubeſſe, cum periti illi potius ju-
dices ſint, qvam teſtes, *juxta Bl. in d. c. propoſuiſti. & Br. in tr. teſtium.
verſ. dicit teſtis aliqvo.* & autoritate judicis inducantur, deponantq;
de propria ſua peritia. Infinitatem qvoq; facilè moderari poterit ju-
dex, qvi non ſimpliciter admittet contrarium probare volentes, ſed
habita prævia cognitione *juxta not. dict. Innoc. in c. tenor. de re judic.
& Dec. in d. c. propoſuiſti. Mynſ. d. obſ. 35. in fin.* Sed de his ſpeciebus o-
mnibus & ſingularum deſcriptionibus inf. ſuo loco ex profeſſo tracta-
bimus: Primum enim propoſitum nobis eſt in genere de juramentis
diſſerere, qvod cum breviter à nobis expeditum fuerit, tum de-
mum ad ſingulas ſpecies rectiſſima via perve-
niemus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

CAP. IV.

De his qvi jurare possint vel non possint, & de Juramento furiosi.

SUMMARIA.

1. *Personarum consideratio in omni actu prima esse debet.*
2. *Qvi jurare possint.*
3. *Edictum de jurando esse prohibitorium.*
4. *Furiosi an ex juramento obligentur?*
5. *An differant furiosi & dementes?*
6. *An furiosus autoritate curatoris obligari possit?*
7. *Differentia inter pupillum & furiosum.*
8. *Furiosus an ex re obligetur?*
9. *Qvæ obligatio ex re venire dicatur, & explicatio l. furiosus D. obl. & act.*
10. *Furiosus an ex qvasi contractu obligetur?*
11. *Obligationem ante furorem contractam an furor superveniens dissolvat.*
12. *Distinctio furiosorum.*
13. *An actus à furioso gestus in dubio tempore furoris, an intermissionis gestus videatur?*
14. *Sententia fatui Parisiensis.*
15. *De probatione furoris.*

EXpositis in præcedenti capite speciebus juramentorum, proximum est, atq; conseqvens, ut de personis, qvæ jurare possint, vel non possint videamus. Harum enim consideratio in
1 omni disputatione necessaria est, † earumq; caussa omne jus constitutum esse dicitur. *in l. 2. D. jur. pers.* Videamus igitur, qvi jurare effica-
2 citer vel cum obligatione possint, & qvi non possint. Et qvidem † si qværatur de præjudicio ejus, qvi detulit juramentum, tuentur illud ll. adversus eum, cujuscunq; sit sexus aut ætatis, qvi juravit: *l. qvi jurasse. 26. jurej.* Imputare enim sibi debet, qvi ei fidit, & qvi fidem sibi juran-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

jurantis elegit: *l. cum mandat. D. minor.* & minoribus in damnis subvenire, non in prosperè gestis obesse convenit *l. non est minus. C. procur. l. neq; tutoris. C. contrah. vel commit. stip. l. 1. C. qvi leg. pers. stand. in jud. l. contra juris. civil. pact.* At si qværamus de efficacia juramenti contra alios, & de obligatione jurantis, dicimus etiam omnes jurare posse cujuscunq; sexus sint & ætatis, nisi speciali nota prohibeantur: *d. l. qvi jurasse.* Edictum enim de jurando † est prohibitorium 3
ut intelligatur, omnibus jurandi potestatem jure datam esse, qvibus ea nominatim non est prohibita: *arg. l. mutus 43. §. 1. D. procur.* Prohibentur autem jurare primum, qvi rationis & judicii defectum habent, ut sunt furiosi: † His enim juramentum deferri non potest, nec 4
pejerare dicuntur si jurent: *l. in negotiis contrahendis. & l. furiosi D. R. I.* qvia judicio etiam carent. *l. cum præto. D. jud.* neq; ullum negocium rectè contra hunc, vel gerunt. *d. l. in negoc. contrahendis. & l. furiosi: D. R. I.* & pro absentibus habentur *l. 2. §. furiosi D. jur. codicill. §. furiosus. Inst. de inutil. stipul.* sine consensu *l. qvi ad certum tempus. D. locat.* sive animo. *l. 1. §. adipiscimur: D. acqvir. possess.* Qvo in loco animadvertendum est primo illud, nihil inter se differre † qvo ad obligationem juramenti, furiosum & dementem, sive mente captum: *ex not.* 5
per gl. & Dd. in l. 2. C. cur. fur. & in §. præterea. Inst. qvib. non est permiss. testam. fac. Bl. in l. sed & milites §. qvi autem. D. excus. tut. Alex. cons. 54. lib. 1. Dec. cons. 112. & cons. 367. licet alias qvo ad ipsius verbi vim & potestatem, furiosus à demente, & furor à dementia apertè in lb. distingvantur. *§. furiosi. & §. sed & mente capti. Inst. de curat. l. 2. in off. test. ibi: qvasi verè furiosus vel demens. l. 6. curat. furios. l. 8. nec mandante §. 1. ibi in furore aut dementia constitutus. tutor. & curat. dat. ab his qvi jus dand. hab.* Nam furiosus qvidem is propriè dicitur, qvi animi rabie qvadam agitur, & plerumq; tumultuatur, aspectu truculento: Mente captus verò sive demens (qvi idem & amens, & mentis inops, & errore mentis affectus passim in lb. & à Tullio insanus nominatur 3. Tuscul.) is dicitur, qvi magis in qviete est, nullaq; alia externa abalienatæ mentis signa exhibet, qvam dicto factove aliqvo ridiculo, qvod arguit insaniam & stulticiam: Qvam differentiam singulariter notant. *Dd. in d. §. præterea & in d. l. furiosum. ibi Jas. n. 2. Dec. n. 1. & 2. Bl. in l. 2. C. curat. furios. & in l. humanitatis. ibiq; Jas. n. 3. C. impub. & aliis subst. Francisc. de Cald. in l. si curatorem. verb. cum non absimilis*

 n. 7.

num. 7. verſ. illud autem. C. in integr. reſtitut. minor. Alex. conſ. 54. lib. 2. Menoch. conſ. 72. n. 190. cum ſeqq. lib. 1. & Alciat. lib. 2. παρεργ. c. 16. latè Goddæ. in tr. de contrah. ſtipul. c. 7. n. 92. & ſeqq. Adeo autem vera eſt hæc regula: furioſum vel mente captum jurare, & ex juramento
6 obligari non poſſe: ut neq; curatoris conſenſu † interveniente, qvod geſtum eſt ab ipſis confirmetur. *l. 5. l. R. I.* In qva re longè eſt deterior
7 conditio † furioſi, qvam abſentis: aut impuberis, imò etiam infantis: Plus enim illi deeſt, qvam abſenti *l. ubi non voce R. I. l. 7. §. furioſus jur. codicill.* qvam infantiæ proximo, aut pupillo: *d. l. 5. R. I.* qvemadmodum etiam aliàs jura in aliis juris articulis plerisq; magis favent pupillo, qvàm furioſo: propterea qvod in impubere licet adhuc infante, etſi infirmum, tamen aliqvod eſt animi judicium: furioſi verò nullum planè eſt judicium, aut ſaltem deſperatum: *l. pupillus 9. acqvir. hæred. l. 1. §. fin. Obl. & Act. l. totius 7. §. adeò. qvib. ex cauſ. in poſſeſſ. eat. l. furioſi 40. R. I.* & ut in medicina ægrotus qvidem juvari poteſt, mortuus verò omninò non poteſt: ita in jure plus poteſt plerumqve is, in qvo eſt principium aliqvod, aut ſaltem ſpes agendi, qvam ille, in qvo omnis ſpes deficit, & qvi pro mortuo habetur, veluti eſt furioſus & mente captus: qvod exemplo Spadonis, & caſtrati ſatis notum eſt: *§. item. Inſtit. de adoption. l. 4. Uſucap. ubi Cujac. eleganter notat:* Ex qvo eſt Pauli illud *in d. l. 5. R. I.* in negotiis (inqvit) contrahendis alia cauſſa habita eſt furioſorum, alia eorum qvi fari poſſunt, qvamvis actum rei non intelligant. Nam furioſus nullum negotium contrahere poteſt: pupillus, ſi infans non ſit, omnia tutore authore agere poteſt. Qvod verbum generaliter non ſolum de contractibus, ſed & aliis juris articulis accipiendum eſt: Nam pupillus & hereditatem adire poteſt: furioſus non poteſt *l. pupillus 9. l. furioſus 63. acqvirend. hered.* Pupillus etiam ſine tutore authore poſſidere & uſucapere poteſt: furioſus non item *l. 1. §. 1. l. non videtur. 22. acqvir. poſſeſſ. l. 1. §. 1. l. 4. §. 1. l. nunqvam 31. §. ſi vi aut clam. Uſucap.* Pupillus bonorum poſſeſſionem petere poteſt, & acqvirere ſibi, etiam ſine tutore: ſecus eſt in furioſo. *l. facta 65. ad SC. Trebell. l. 1. bonor. poſſeſſ. fur. infant. compet.* Deniqve (ut alia innumera omittamus) pupillus contrahere, & alios ſibi obligare poteſt, furioſus non poteſt. *l. obligari. 9. §. fin. l. obligari. 43. Obl. & act. §. pupillus Inſtitut. de inutil. ſtipulat.* ſicut nec aliud qvicqvam agere poſſe intelligitur, cum per omnia & in omni-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

omnibus absentis vel qviescentis, aut dormientis loco habeatur secundum Julian. *in l. 2. §. furiosus jur. Codicill. cum qva lege concordat. l. 2. §. voluntate. sol. matrim. l. Falcinius. 7. §. 9. cum §. seqq. qvibus ex causs. in possess. eat. l. sed si 18. §. filiusfam. in fin. in jur. l. 5. ad l. Aqvil. l. si qvis. si qvis aut cum aliis sup. alleg.* Etsi enim corpore sistatur, aut exhibeatur furiosus, tamen si animus ejus absit, aut intelligentia, & mentis unus, rei gerendæ aptus & sufficiens, præsens satis appellari non potest; Mens enim cui abest, non potest videri is, qvi eum exhibet, præstare ejus præsentiam, *l. coram. 209. l. apud Labeonem 246. in pr. R. I. l. 2. ad exhibend.* Cæterum regula illa furiosi vel dementis obligationem nullam esse, aliqvot exceptiones, sive declarationes patitur: & primum qvidem † ubi obligatio ex re venit, ibi constat etiam 8
furiosum obligari: *l. si à furioso, l. furiosus. Obl. & act.* qvanqvam dici potest, etiam hoc casu juramenti nullam obligationem esse, cum non tam ex sua promissione furiosus obligetur, qvam ex æqvitate, qvæ non patitur, ut ex alieno damno qvisqvam fiat locupletior: in qvam rem multò seu proclivior. *Dicitur autem obligatio ex re venire*, † ut hoc obiter explicemus, non ut alibi ex contractu, qvi re 9
perficitur, velut, mutuo, commodato, deposito, pignore, qvia & hoc genere furiosus nullo modo obligatur, ac ne pupillus qvidem sine autoritate tutoris, *l. 5. R. I.* Sed in illo loco actio ex re venire dicitur, qvæ non venit ex persona ejus, qvæ obligatur, vel ex facto ejus, sed ex ipsius rei, vel negotii gesti natura, & qvasi ex contractu, aut actio de communi dividundo, qva agitur de personalibus præstationibus, ex re ipsa venit, qvæ gesta est in re communi, ex ipso gestu, & qvasi ex contractu, sic, si res communis fuerit citra voluntariam societatem, id est, citra contractum, utputa si duobus eadem res legata fuerit aut donata. Hi duo in ea re socii sunt, sed socios res facit, non contractus, sed res ipsa, non contractus eos convincit ad societatem, sed res ipsa, aut qvasi contractus. *§. idem si inter. Instit. de oblig. ex q. contract. l. heredes. §. non tantum. famil. hercisc. l. 29. commun. divid. l. 32. & 33. pro soc.* Et ideo, si qvid is, † qvi ita rem communem habet cum furioso, 10
in eam rem impenderit, eo nomine furiosus vel pupillus tacito jure obligatur sine tutoris vel curatoris autoritate, imò pupillus non etiam furiosus doli potens eadem actione tenetur, si rem communem fece-

fecerit deteriorem. Nam & hoc qvoq; damnum venit in actionem communi dividundo. *l. 3. l. 8. §. pen. com. dividund.* Item tutelæ vel negotiorum gestorum actio contraria ex ipsa re venit, id est, ex administratione negotii alieni, ideo ex ea caussa etiam pupillus & furiosus obligantur sine tutoris aut curatoris autoritate, si qvis eorum negotia utiliter gesserit, & ex bona fide, vel qvasi tutor vel qvasi procurator voluntarius: *l. 3. §. etsi furiosus l. nam & Servius. §. 1. negot. gest. l. 1. in pr. de contr. tut. act.* Deniqve qvasi ex contractu furiosus & pupillus, etiam sine ullo facto suo, & sine curatoris vel tutoris autoritate jure obligantur. Et hunc ad casum hancve caussam referendi sunt omnes loci, qvibus ponitur, pupillum aut furiosum jure obligatum esse sine tutoris aut curatoris autoritate *ut in l. Marcellus. 25. l. si à reo. §. si à furioso. de fidejussor.* Accidit etiam interdum, ut aliqvo casu, ob evidentem æqvitatem, bonumqve publicum legis autoritate fingatur furiosus consentire, cum alias nemo absens & ignorans pro consentiente, habeatur: veluti evenit in nuptiis filiorum filiarumqve & dotis repetitione. *§. unde qvæsitum. Institut. de nupt. l. si furiosi. C. eod. l. tam dementis. C. episcop. audient. l. 2. §. voluntatem. sol. matrim.* Qvæ fictio, ut sola autoritate legis fingentis nititur, sic nec in omni casu locum habet, sed saltem in iis, qvi non reqvirunt disertum & indubitatum consensum, neq; manifestam contradictionem, nec ad conseqventiã, ut jus speciale, trahenda, ut benè & rectè monet *Gœdd. in tr. de con-*
11 *trah. stip. c. 7. n. 16. in fin.* Furiosus qvoq; † si vel ante furorem, vel per id tempus, qvo furor ejus intermissus fuerit, juramentum præstiterit, rectè jurasse videtur: ut in simili inqvit Imp. *in §. præterea vers. furiosi autem Instit. qvib. non est permiss. testam. facer.* Qvod ut melius intelli-
12 gatur, duplex hoc loco notanda est distinctio: † Primum enim distingvendum est inter ipsa tempora, qvibus à furioso obligatio promissa est: sunt autem tria tempora: Nam aut ab eo facta est promissio tempore furoris, id est, ut Imp. loqvitur, cum in ipso actu, & ut in simili casu loqvitur Imp. ἐν αὐτῷ τῷ διατίθεσθαι homo adversa valetudine tentus est: cujusmodi obligatio pro nihilo est *d. l. furiosi D. R. I. arg. l. furiosum 9. vers. sancimus C. qvi test. fac. poss.* Aut tempore induciarum, id est, ut Paul. interpretatur, intermissi furoris, obligatio contracta est, nimirum ἐν τοῖς διαλήμμασι, ut Græci habent, hoc est, ut Imp. loqvitur, in dilucidis intervallis, qvæ sint confinia furoris ac sanitatis

l. 6.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

l. 6. curat. furios. cum scilicet sana mente qvis inceperit facere obligationem, & ita consummaverit, nullo tali morbo interveniente, aut denique ante furorem factus est contractus, qvi an furore postea superveniente infirmetur, etsi forsan probabiliter dubitari poterat: tamen ejusmodi obligationem ante furorem contractam valere, neqve furore superveniente infirmari ab omnibus receptum est: Nam neq; testamentum rectè factum, neq; ullum aliud negotium rectè gestum, postea furor superveniens perimit. *d. §. præterea. vers. nam neq;.* Qvippe cum furor sit facti potius, qvam juris: ea autem qvæ facti sunt, ceu naturalia, non possunt tollere ea qvæ juris sunt, tanqvam civilia. *arg. §. fin. legit. agnat. tutel.* Sic nec furor superveniens matrimonium dissolvit. *l. qvi furere 20. stat. hom.* nec patriam potestatem remittit *l. patre furioso. 8. his qvi sunt sui vel al. jur.* nec aliam qvamlibet obligationem aut contractum tollit, veluti fidejussionem *l. si à reo 70. §. si à furioso. fidejuss.* nec denique usucapionem impedit *l. justo errore. 44. §. 6. Usucap.* Et sic qvoqve Ulpianus scribit *in l. qvi testamento 20. §. 4. qvi test. fac. poss.* testamentum, inqvit, qvod ante furorem consummavit, valet: & bonorum possessio ex eo testamento competit. Præter hanc distinctionem temporum tenenda est qvoqve altera illa inter ipsos furiosos distinctio. Nam furiosorum duo sunt genera: alii siqvidem sunt in continuo furore, qvos perpetuo furiosos aut mente captos nostri vocant *l. cum si dotem 22. §. si maritus. sol. matrim.* Cujusmodi exemplum Macer recitat de Ælio Prisco, qvi in eo furore fuit, ut continua mentis alienatione omni careret intellectu *l. divus. 14. in pr. off. Præsid.* qvem ob id ne qvidem de parricidio admisso ulla pœna teneri pronunciat ibidem JCtus. qvod nimirum furore ipso satis puniatur: neq; adflicto addenda sit afflictio: & ut Salomonius loqvitur, voluntas crimen non habet, ubi furore peccatur: Alii verò intervallatum furorem, seu, ut Imp. loqvitur, inducias & dilucida habent intervalla sui furoris. *l. furiosum 9. C. hoc. tt. l. 6. curat. furios.* qvo morbo si scilicet cum possent videri sentire, scelus ejusmodi commiserint, venia dari non solet. *d. l. Divus vers. si verò. ubi Dd. & latè Vasq. de success. prorogat. lib. 1. §. 1. n. 92.* Prioris generis qvidem furiosi neq; testari possunt, neq; acqvirere aut ullo modo contrahere, etiam curatore, ut prædictum est, autore. *d. l. pupillus cum similibus sup. allegat.* Posterioris verò generis, & in testamento, & in tutela, & in judicio, &

E simi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

similibus rectè admittitur, modo evidenter appareat, furorem intermissum esse, & sanitatem mentis rediisse. Nam si furiosus in conspectu saltem inumbratæ qvietis constitutus sit, ut Celsus loqvitur, nil prorsus valet, qvod ab eo gestum est, qvantumvis rectè gestum sit, *l. qvod meo. 18. §. 1. acqvir. possess.* Non enim simplex sufficit furoris intermissio, sed omninò oportet, ut dilucida intervalla habeat *l. fu-*
13 *riosum 9. C. qvi test. facer. poss.* Qvod si qværatur, † An actus, qvi à furioso gestus est, in re dubia, potius tempore furoris, an verò intermissionis furoris gestus esse, videatur, videndum erit: utrum qvod factum est à furioso, more sapientis factum fuerit, an non. Priori casu præsumimus furiosum eo tempore, qvo qvid fecit, furiosum non fuisse: posteriori eum furore laborasse dicimus, *arg. l. his qvi. C. tut. & curat. dat. ab his. Bl. in l. furiosum. C. qvi testament. facer. poss. Grammat. cons. 128. num. 25. Idem decis. Neap. 73. n. 38. Hipp. de Marsil. Sing. 380. Hinc* Canonist. *in c. ad naturam consvetud.* tradiderunt, valuisse sen-
14 tentiam fatui Parisiensis, † contra tabernarium petentem pecuniam à paupere, qvod comedisset panem ad odorem carnium ipsius. Fatuus enim pronunciavit solvi debere tabernario tinnitu numismatis, *referente Jo. Bocholt. in tr. de pact. c. 3. n. 6. & 7. & in tr. de mutuo. c. 3. num. 24. post Hostiens. Joan. Andr. & Pan. in d. c. ad nostram de consvetudin. Mynf. cent. 2. obs. 41. & cent. 3. obs. 77.* De probatione furoris:
15 † & cui onus probandi furoris incumbat latissimè tractat *Reusn. tr. de testament. p. 2. c. 9. Æmyl. Ferret. ad l. 2. num. 6. & seqq. & ad l. qvi testamento. 20. §. ne furiosus num. 5. & seqq. D. testam. Anton. de Gamma decis 100. Boer. decis. 23. n. 67. Camill. Borell. cons. 44.*

CAP. V.
De Juramento Prodigi.

SUMMARIA.

1. *Furiosus & prodigus æqviparantur.*
2. *Prodigus ex contractibus suis neq; naturaliter, neqve civiliter obligatur.*
3. *An obligetur prodigus ex promissione jurejurando confirmata, post qvam à Prætore bonis ei interdictum est: disputatur in utramq; par-*

partem, & tandem deciditur qvod non. n. 8. & seqq.

4. *Omne jusjurandum, qvod non est contra salutem animæ, servandum est, & n. 13.*

5. *Pupillus doli capax, & mulier alienans fundum dotalem an obligentur juramento & num. 14.*

6. *Contractus minoris juramento confirmatur.*

7. *Prodigus monasterium ingrediendo an obligetur. & n. 16.*

9. *Actus nullus juramento non confirmatur.*

10. *Lege aliqva resistente contractui ne naturalis qvidem oritur obligatio.*

11. *Juramentum debet habere tres comites, qvales non habet juramentum prodigi.*

12. *Juramentum prodigi præsumitur dolo esse exortum.*

15. *An prodigus æqviparetur minori.*

17. *An prodigo ipso jure interdictum sit?*

18. *Refutantur Don. argumenta.*

19. *An differant bonis interdici, & curatorem dari.*

20. *Furiosus & prodigus qvomodo æqviparantur.*

21. *Notorium & sententia qvomodo æqviparentur.*

22. *Prodigalitas qvotuplex sit.*

23. *An ei qvi malis moribus præditus est, bonis interdici qveat?*

24. *Explicatio l. & mulieri 15. D. curat. furios.*

Furioso jure civili etiam æqviparatur prodigus, † cui bonis 1
interdictum est: *l. is. cui bonis. 6. verb. obl. l. furiosi, ubi Dd. R. I. Dd. ad l. is cui. 18. de testam. Felin. in c. pastoralis. judic.* Nam eum prodigus neqve modum neq; finem habeat expensarum. *l. 1. curat. furios. l. his qvi. 12. §. non est novum. tut. & curat. dat. ab his.* parum qvo ad usum recti judicii, & rationis à furioso distat: *d. l. furios. 40. & ibi Dd. R. I.* Etsi enim mentis qvidem sanitas est in prodigo, morum tamen depravatio corrumpit hujus sanitatis usum, ut instar ejus sit, cui ipsa mentis sumtio vel corrupta est, vel infirma: qvam ob causam traditum est, † prodigum ex contractibus suis, neqve civiliter ne- 2
qve naturaliter obligari: *d. l. is. cui 6. V. O. certi. 9. § sed etsi ei reb. cred. Br. Castrens. Jas. Bl. Cujac. & alii ad d. l. 6. V. obl. doctè & latè Gœddæ. in tr. de contrahend. stipul. c. 7. n. 126. & seqq.* Non immerito igitur dubitari potest: † ***An obligetur prodigus ex promissione jure-*** 3

jurando confirmata, postqvam à Prætore bonis ei interdictum est? Et sanè putant nonnulli prodigum ex suo juramento efficaciter obligari posse. *qvod latè probat Ant. de Butr. & Im. in c. cum contingat. jurej. Aretin. ad d. l. is. cui bonis V. O. Capel. Tholos. decis. 498. Bertrand. sibi contrarius cons. 172. lib. 1. Anchar. lib. 3. var. jur. qq. q. 14. n. 12.* Qvorum sententia ex eo confirmari videtur, qvod hinc
4 inde inculcatur, omne jusjurandum, † non dolo, non vi extortum, esse servandum, nisi aliud svadeat salus animæ *c. si verò aliqvis. 8. c. cum contingat. 28. in fin. jurejur.* Unde jusjurandum qvoqve à prodigo in re licita præstitum, servandum videtur, ne leges qvæ perjuriis pœnas præstituunt, viam iisdem aperiant, contra *l. 2. in fin. C. indict. vid. toll.*
5 Deinde pupillus doli capax † *c. un. §. idem qvoq; de sponsalib. impub. in 6.* & mulier non obstante legis Juliæ prohibitione, jurejurando obligantur *c. cum contingat. 28. c. qvamvis. 2. pact. in 6.* Prodigus autem pupillo magis qvam furioso æqviparatur: *Eberhard. in loc. à minor. ad furios. n. 8.* Itaqve eadem ratione etiam prodigus videtur obligari: cumq; contractus minoris etiam invalidus jurejurando munitus con-
6 firmetur. † *auth. sacramenta. C. si advers. vend.* cur non idem dicendum sit in prodigo, qvi minori assimilatur? *l. 3. C. in integr. restitut.* Deni-
7 qve † cum in eo qvod magis est, si scilicet ingrediatur religionem, jurejurando obstringatur: *c. consulti sumus. 26. regularib.* facilius illud admittendum videtur in aliis levioribus *c. cui licet. 53. R. I. in 6.* Qvæ omnia etsi probabiliter ita disputantur: tamen magis probo eorum
8 sententiam, † qvi putant, prodigum ex suo juramento minimè obligari: qvam sententiam etiam communiorem esse constat, eamq; late probant. *Br. Bl. Angl. Castrens. Alex. Jas. Zas. Rip. in d. l. is cui bonis 6. V. obl. Alciat. in c. cum contingat. n. 226. jurejur. ubi attestatur hanc sententiam communem esse: Federic. Senens. in cons. 31. Bertrand. cons. 47. lib. 2. Wesenb. cons. 27. n. 3. Covarruv. ad c. qvamvis pact. in 6. part. 2. §. 3. n. 8. Anton. Gomez. de contractib. c. 14. n. 22. Anton. de Padilla ad l. rem majoris 2. C. resciend. vendit. n. 36. Fachin. lib. 2. controv. cap. 64.*
9 Qvod enim nullum est, † hoc juramento confirmari non potest: *l. in contractibus. 14. §. illo videlicet. 3. C. non num. pec.* Sed prodigo adempta est omnis facultas se obligandi plusqvam minori. *l. 1. D. curat. fu-*
10 *rios.* & cum lex resistit contractui, † obligatio nec naturalis nec civilis

oritur

oritur *l. cum lex. 46. fidejuss.* Deinde juramentum, qvod suis comitibus destituitur, † qvi veluti fidus Achates comitabatur Æneam, juramentum ipsum comitari semper debent, justitia, judicio, & veritate, est ipso jure nullum: *c. etsi Christus 26. de jurejur. c. non est obligatorium 58. c. animadvertendum. 22. R. I. in 6.* Tale procul dubio est jusjurandum prodigi: destituitur enim justitia, qvia est contra leges: judicio, qvia qvoad bona penè furiosum facit exitum *d. l. 1.* & qvænam esset in tam improbis moribus veritas? Adde † qvod hoc juramentum 12
magis dolo videtur extortum esse, qvo casu non obligat *c. cum contingat. jurejur.* Nam qvi contra jura sic contrahit, dicitur esse in mala fide *c. qvi contra jura. R. I. in 6. l. si qvis cum sciret. pro emt.* Et contractus à lege prohibitus ratione fraudis præsumtæ non confirmetur juramento, *ut Br. explicat, qvem alii freqventiori suffragio seqvuntur in l. omnes populi: Just. & jur. in 2. q. tert. q. princip. Cardin. Immol. & Panorm. in c. cum contingat. jurejur. arg. l. ult. C. de non num. pec.* cum dolus & fraus consensum saltem liberum impediant. Nec obst. qvod prædictum fuit, omne juramentum servandum esse: † Id enim ita verum est, modo tres illos habeat comites, de qvibus est prædictum: 13
Nam si rem promittat qvis illicitam, servandum minimè istud fuerit, cum qvod contra leges est, id ne qvidem fieri posse putandum sit: *l non dubium. C. de lb.* Qvod autem dicitur de pupillo & muliere, † eam non 14
obstante L. Juliæ prohibitione jurejurando obligari: *c. cum contingat. pact. in 6.* id speciali favore matrimonii receptum, itaqve non est producendum ad conseqventiam. *l. qvod verò. cum lb. seqq. De lb.* Nec verum est, qvod à qvibusdam traditur † prodigum adulto curatorem 15
habenti comparandum esse: id enim jure non probatur: qvia *l. si curatorem habens* id non dicit, sed adultum curatorem habentem non absimilem esse prodigo, cui curatore dato bonis interdictum est. Non est absimilis, qvantum ad hoc, ut contrahere non possit, aut potius, ut cum effectu contrahere non possit: qvemadmodum eleganter explicat *Vult. lib. 1. discept. scholast. c. 16. Mindan. lib. 2. de mandat. judic. c. 62. n. 4. Ant. Fab. in tr. de error. pragmat. decad. 6. error. 9.* sicut neqve prodigus: qvantum verò ad judicium animi, furioso prodigus comparatur: *ut l. 1. curat. furios.* Ingressus prodigi in monasterium nihil ad rem facit: † eo ipso enim qvod monasterium ingreditur pro- 16
digus, ostendit se ad saniorem mentem rediisse, & se, omnia bona sua

ſubjicere Abbati, & ita ceſſat periculum diſſipationis bonorum. *nov.*
17 *5.c.5.& 123.c.38.* ***An autem, † qvod de prodigo jam di-***
ctum eſt, procedat ipſo jure, an tum demum, poſtea-
qvam ei bonis interdictum eſt : anceps eſt apud interpretes
noſtros dubitatio: ſed verior ac receptior eſt eorum ſententia, qvi prodigis hodiè per Prætorem curatorem dari & interdictionem fieri affirmant: *ut probat Gail. lib. 2. obſ. c. 51. n. 2. Cujac. 1. ad l. is cui bonis. ibidemq; Coras. Duaren. & Jaſ. D. verb. obl. Weſenb. ad §. furioſi. 2. n. 4. Inſt. de curat. & in §. præterea. 2. n. 3. & ibid. Vigl. Inſt. qvib. non eſt permiſſ. teſtam. facer.* Et hanc ſententiam probat *l. 1. l. Julianus 10. l. pen. §. fin. curat. furioſ. & aliis dand. c. veritatis. 8. dol. & contumac.* Sic Paul. *lib. 3. tit. 5. ſent. 6.* formulam recitat, qva Prætor bonis prodigo interdicebat: Qvando bona tua avita, paternaqve neqvitia tua diſperdis, uxorem liberoſqve tuos ad egeſtatem perducis, ob eam rem tibi ea re commercioq; interdico. Et licet contra hanc communem ſenten-
18 tiam † inſurgat. *Don. in d. l. is cui bonis. 6. D. V. obl.* ejusmodi argumento: Qvod lege (inqvit) fit, non reqvirit alterius perſonæ interventum: At prodigo interdicitur bonorum adminiſtratione ipſa lege 12. tabul. *d. l. 1. C. curat. furioſ. l. is cui lege. 18. qvi teſt. fac. poſſ.* tamen parata nobis eſt reſponſio: Nam olim qvidem prodigo bonis ipſo jure interdicebatur: in qvam ſententiam accipiendæ ſunt ll. in contrarium adductæ: hodiè verò Prætores vel Præſides curatores dant. *d. l. 1. curat. furioſ.* Nec audiendus eſt Donell. qvi ſuæ opinioni fidem facere
19 annititur diſtingvendo † inter hæc: Bonis interdici, & curatorem dari: cum hæc connexa ſint: Qvi enim curatorem alicui dat, & bonorum adminiſtrationem ei committit: eo ipſo adimit eandem ei cui curatorem dat: *Inſt. de curat. in pr. in verb. curatores accipiunt. junctis verb. ut ſua negotia tueri non poſſint. & l. 1. in fin. cum l. ſeq. minorib. in verb. curatorum auxilio reguntur, & rei ſuæ adminiſtratio eis committi*
20 *non poteſt.* Nec hoc caſu furoris & prodigalitatis collatio † locum obtinere poteſt, cum ille hac citius, facilius, rectius, certius depræhendatur, & prodigus diverſa ratione modo pupillo, modo majori conferatur: *Everhard. in loc. à minor. & furioſ. ad prodig. num. 8.* Qvamvis
21 etiam ſententia & notorium æqviparentur. † *l. ex emto. 11. §. emtorem. act. emt.* id tamen qvo ad declarandum aliqvid, non qvo ad interdi-

cendum

cendum admittimus: *l. si sciens. 26. contrah. emt.* & notoria ad id qvod ipso jure prohibetur, reqvirere sententiam declaratoriam, patet ex Wesenbec. *cons. 10. num. 14. Rol. à Valle. cons. 53. num. 35. Gœden. cons. 103. num. 46. Schurff. cons. 10. num. 24. cent. 3. Schrad. de feud. lib. 6. c. 2. num. 44. Walther. 1. miscell. c. 38. in fin. Borch. de feud. c. 8. num 157.* Minus ad rem facit argumentum, qvod colligitur ex *l. nihil tàm naturale D. R. I.* Difficilius enim recedimus ab iis, qvæ sunt juris communis, & libertatis, qvam eo redeamus, cum res facilè redeat ad suam naturam: Et hanc sententiam latissimè etiam defendunt *Baro Schenck. in viridar. conclus. 6. Bronchorst. cent. 1. ἐναντ. assert. 26. Borch. de V. O. c. 3. num. 55. & seqq. Gœddæ. tr. de contr. stipul. c. 7. num. 134. & seqq. Cujac. ad l. 26. de contrahend. emt.* Porrò, cum secundum Dd. prodigalitas triplex sit, † nimirum: rerum, morum, aut famæ, qvæ & aliàs secundum bona, qvæ in homine sunt, ita dividitur, ut alia sit prodigalitas bonorum animi, hoc est, morum & famæ: alia corporis, hoc est, valetudinis & vitæ: alia deniqve fortunæ, hoc est, rerum & facultatum. *ut notat Jo. Dauth. tr. de testam. sub tt. qvi testam. fac. poss. num. 221. & 224. allegans ad hoc Jas. in d. l. is cui bonis. num 2. Benedict. in c. Raynutius verb. mortuo itaq; testatore el. 1. num. 310. extr. de testam. & Francisc. Cald. in l. 3. verb. cum non absimilis. n. 9. C. in integr. restitut.* solet à qvibusdam interpretib. in disqvisitionem vocari: ***An & ei † qvi moribus malis præditus est, utpote, lusor, libidinosus, & aliis malis artibus addictus, bonis interdici qveat?*** Et sunt qvi existimant, posse interdici: autoritate Pauli *lib. 3. tit. 4. sentent. 6.* qvod & in pandectas à Triboniano relatum est, *in l. & mulieri. 15. curat. furios.* ubi respondit, qvod mulieri, qvæ luxuriosè vivit, æqvè ac prodigo bonis interdici qveat: & ita sentit *Rip. in d. l. 15. cui bonis. D. V. oblig. Pan. Fel. & Dec. in c. pastoralis. judic. Gomez. de contractib. cap. 14. numer. 33.* Qvam tamen sententiam rectè refellit *Pinell. ad l. 4. C. bon. matern. num. 20. & For. lib. 2. select. cap. 5.* Nam eo qvidem in loco † luxuriosè vivere nihil est aliud, qvam profusè vivere, & immodicè sua profundere, instar prodigorum: qvomodo apud Festum luxuriosus in re familiari, & apud Nonium luxuria, ut & apud Tullium 2. de finib. accipitur, pro ea qvæ Græcis ἀσωτία dicitur: qvam & veteres ἀνοήτων vocabulo comprehende-

22 23 24

henderunt, teste Cujac. *in d. l. is cui. de qvo est etiam in l. 1. §. pen. ædilic. edict. & l. ex damni. 40. in pr. damn. infect. Andr. Fachin. 2. controv. c. 65. in fin.*

CAP. VI.
De Juramentis Ebriosorum.

SUMMARIA.

1. *An ebriosus ex promissione juramento confirmata obligari possit? deciditur qvod non n. 8.*
2. *Ebriosus furioso comparatur.*
3. *Descriptio ebrietatis.*
4. *De potatoribus ad æqvales haustus.*
5. *Pro salute aliorum bibere qvi sint soliti.*
6. *De magisteriis & bibendi legibus ex Horat.*
7. *Ebrius contractum celebrare non potest.*
9. *Ebrius puero similis.*
10. *Ebrius qvando actum aliqvem rectè gerat.*
11. *Ebrietas in delictis an excuset.*
12. *Ebrius an ignoranter peccet.*
13. *De remediis ebrietatis.*

DE ebrioso qvoqve non immerito dubitari potest: *Anne ebriosus ex promissione juramento confirmata*
1 *efficaciter obligari qveat?* † Nam & in ebrioso ani-
2 mi qvidam morbus & veluti furor, † mentisqve cœcitas & alienatio cernitur: Sicut & in jure ebrius furioso comparatur. *c. venter. c. luxuriosa. distinct. 35.* Cum enim secundum Xenophontem neqve mentis neqve corporis ille compos sit, non magis consentire, qvam furiosus, posse judicatur, cujus nulla voluntas est. *l. furios. 40. ubi Dd. notant. D. R. I. & l. si furiosi C. nupt.* Planè enim mentis evertit statum ebrietas. *c. vinolentum. dist. 35. c. sanè. 15. q. 1.* Qvippè qvæ ferè est,
3 † ut Accurs. ait, mentis oblivio: aut, ut Plinius, mors memoriæ: Pytha-

Pythagoras, insaniæ meditatio: ut Chrysippus, parva dementia, ut Seneca, voluntaria insania: cujus præmium sit portentosa libido, & jucundum nefas. Huc pertinet text. elegans *in c. à crapula. de vit. & honest. Cleric.* ubi dicitur, qvod ebrietas mentis inducat exilium, & clericis prohibetur, ne ad potus & haustus æqvales sese incitent, † qvibus plenis ampullis se strenui potatores & combibones obligant: Gesellen-Trunck: sicut & in concilio Nannensi c. 10. extat prohibitio, ne presbyteri convocati ad convivia defunctorum se inebrient: nec precati in amore sanctorum vel alicujus animæ bibant, aut alios ad bibendum cogant: qvemadmodum interdum fieri solebat, & etiam nunc est Russenorum vel Ruthenorum religio, † in cœna funebri, qvam faciunt pro defunctis, omnibus convocatis bibere pro salute sui Regis: pro beatitudine mortui, pro felicitate affinium, & cognatorum plenis cantharis, unde & fit ferè, ut ex omnibus convivis pauci & vix duo vel tres sobrii domum repetant, ut not. *Petr. Gregor. Tolosan. lib. 4. part. jur. Can. tit. 8. c. 1. lit. e.* Qvo spectat illud Horat. † *lib. 2. serm. sat. 6.* 4 5 6

> Prout cuiqve libido est
> Siccat inæqvales calices conviva, solutus
> Legibus insanis.

Insanas leges rectè vocat, qvibus qvis cogebatur à bibendi arbitrio, sive magistro, calices æqvales haurire: De hoc more, & de magisteriis, bibendiqve legibus vide *Horat. carmin. lib. 1. Od. 4.* Nec regna vini sortiere talis. *Et sermon. lib. 2.* Post hoc ludus erat cuppa (alias culpa) potare magistra. Qvemadmodum igitur contractum nullum celebrare potest ebrius † *per gl. in c. unusqvisqve. verb. qvod ebrius. 22. q. 4. Bl. & Alexand. in l. dolum. C. dol. mal.* Imò si qvis me domum suam ad prandium deducat, ut inebriatum ad contrahendum inducat, eiqve prolixa ebrietate promisero, non solum exceptione doli mali hæc promissio eliditur, sed & ob nullitatem ex defectu legitimi consensus: *Bl. ad d. l. dolum. & ib. Alex. C. Dol. mal. in fin.* Siqvidem contractus ex justa & honesta affectione potius, qvam ex luxuria & deliciis æstimari oportet: secundum Ulpian. *in l. 16. illud in caussis. in pr. de manumiss. vindict.* ita nec juramentum præstare, † nec si id præstiterit, eo obligari potest, qvatenus scilicet ebrius est, usqve adeo, ut sit extra bonum intellectum, omniqve prorsus 7 8

9 ratione & judicio destituatur: neqve puero sit absimilis: † ut Plato *in lib. 1. de legib.* confirmat: Non solum, inqvit, senex bis puer, verum etiam ebrius. *text. in d. c. à crapula. de vit. & honest. cleric. Bl. in cap. 1. & ibid. Felin. numer. 3. circa fin. & Dec. num. 8. de testament. qvos refert & seqvitur Tiraqvell. in tr. de pœn. ll. temper. causs. 6. numer. 8.*
10 Cæteroqvin † si ebrius non omninò mente alienatus sit, veluti si vinum concoxit, aut si non sit continua ebriositas, sed ejusmodi, qvæ reddat sensum qvidem hebetem, sed non omnem intellectum adimat: sanè tunc non modo contrahere, sed & testari & alios actus exercere rectè poterit: ut idem notat Decian. *in d. cap. 1. numer. 8. & cons. 112. col. 1. qvem ad hoc allegat Simon. de Prætis lib. 2. de interpretat. ultimar. volunt. solut. 4. numero 23.* adeoqve etiam juramento obligabitur.

11 Nam & aliàs in delictis non excusat ejusmodi ebrietas, † neqve etiam mitigat pœnam ordinariam, nisi ea furori similis sit, & mentis significet alienationem. *ut not. Tiraqvell. tr. de pœn. ll. temper. causs. 6. in fin.* Nam, qvod à qvibusdam adfertur, delinqventes ebrios, ex Pittaci sententia, duplici pœna adficiendos esse, de qvo est apud Diogenem Laert. in Pittaco, & Aristotelem *Libro 3. Nicomach. cap. 1. & Libro 2. politicor. cap. 10.* Sanè hoc ad utilitatem publicam magis, qvàm ad æqvitatem referendum esse videtur: ac propterea ebrietatem saltem eô casu, qvô furori permixta & non adfectata est, ad veniam valere debere, &, ut loqvitur Qvintilianus *libro 6. & 7. Institution. Oratoriar.* in qvalitate crimen elevare: æqviùs existimatur. *l. per vinum. 6. re milit. l. perspiciendum. 11. §. 2. vers. impetu autem. ff. de pœn. l. Un. ibi: ac temulentia. C. si qvis Imperat. maledix. c. sanè & c. inebriaverunt. 15. qvæst. 1. Jul. Clar. libr. 5. recept. sentent. §. fin. qvæst. 60. numero 12. Menoch. 2. arbitr. Jud. qq. centur. 5. cas. 404. Andr. Gail. libro 2. observat. cap. 110. numero 24. & seqq. Witeberg. in suis consultat. part. 4. cap. 52. Alexand. Raudens. in tractat. de analog. libro 1. cap. 22. numero 75. & seq. Albert. Bologn. in tractat. de jur. leg. æqvitat. cap. 4. 7. 23. Albert. Gentil. in tractat. de nupt. libro 3. cap. 8. Hubert. Giphan. disputat. 35. numero 5. & seqq. Harprecht. in §. non solum. numero. 15. & seq. institut. de injur.* De Pyrrho Epirotarum Rege illud memoratu dignum est: qvi cum maledictis temulentorum aliqvot juvenum graviter proscissus esset, re-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ad ipſum delata, unoqve eorum vocato, rogavit: an crimen iſtud confiteretur: ita, inqvit juvenis, & graviora dixiſſemus, ſi amplius vini fuiſſet, qvin, niſi lagena defeciſſet, te occidiſſemus. Hac ſimplici, ingenua, atqve urbana confeſſione Rex motus impunè ipſum dimiſit. *Plut. in vita Pyrrhi. Valer. Maxim. lib. 5. cap. 1. Qvintilian. lib. 6. cap. 4.* Huc pertinet, qvod in Ethicis traditur, qvod ea, qvæ committunt ebrii † per ebrietatem, ignoranter fiant, licet non ab igno- 12
rantibus. Nam ſe qvidem ebrios eſſe ſciunt, at facta ignorant. Obibiter † de modis, qvibus ebrietati occurratur: vide Anton. Gvibert. 13
Coſtan in Polyhiſt. cap. 13.

CAP. VII.
De Juramento hominis irati.

SUMMARIA.

1. *Furioſo comparatur iratus, aut ira percitus.*
2. *Juramentum irati an valeat? deciditur qvod non. n.*
3. *Actus per iracundiam geſtus non valet.*
4. *David juramentum per iracundiam factum mutat.*
5. *Ira furoris ſpecies qvædam eſt & initium inſaniæ.*
6. *Iræ deteſtatio.*
7. *Juramentum per iram factum perſeverantia convalidatur.*

FUrioſis qvoqve non ſunt abſimiles homines irati, † ſive ira 1
incenſi aut inflammati, & plerumqve infenſi alicui aut infeſti, qvorum proprium eſt cupere, à qvibus læſi videantur, iis qvam maximum dolorem inurere. *autor. Tull. in Tuſcul. 3.* ***An igitur*** † ***juramentum irati valeat, nec ne***, rectè hoc loco 2
qværitur: Et ſanè, neqve juramentum ab homine irato factum valere communiter reſponſum eſt, *l. 2. C. ad L. Juliam. Majeſt. Dec. ad l. qvicqvid calore numero 3. & 4. D. R. I.* qvatenus ſcilicet is adeò ira concitatus fuerit, ut rationis judicio planè deſtituatur, perinde, ut nec ſi qvid aliud ab eo factum eſt in calore iracundiæ, ratum haberi ſo-

ri solet. *Arg. d. l. qvicqvid calore 48. ubi Dec. numero 3. & Cagn. ibidem*
R. I. c. si qvis iratus. 2. qvæst. 3. Panorm. in c. sicut ex testamentis. numero
2. & Felin. ibid. numero 2. & 3. de jurejur. Sic confessionem qvantum-
3 vis judicialem, † contractum, electionem, acceptationem secundi be-
neficii & professionem calore iracundiæ factam, nec tenere nec obli-
gare: *tradit gloss. in c. ex literis. in verb. admonita. divort. l. licitatio.*
in princip. public. l. 2. C. ad L. Juliam. c. dudum. verb. iracundiæ. con-
vers. conjug. & ibi Anton. Firman. in suo tractat. de Episcop. in 1. part.
lib. 3. qvæst. 35. per text. in c. auditis de elect. Panorm. in c. de multa. col.
5. vers. extra casum. de præbend. Anton. in c. sicut ex literis & c. si vero.
4 *jurejur. Bart. Tæg. in tractat. crimin. part. 6. numero 33.* Sic David †
qvi *1. Reg. 25.* jurat, se interfecturum esse Nabal, & ejus familiam, in-
terveniente deprecatrice Abigail mutat sententiam, & consilium de
vindicta abjicit, ne dum juramentum observare vellet, majus injusti-
ciæ crimen admitteret, & Deum gravissimè offenderet. De his ca-
sibus JCti nostri prudenter dicunt: Juramenta calore iracundiæ fa-
cta nullam habere autoritatem. Ac meritò illud qvidem. Qvid est
5 enim † qvo non progrediatur eodem ira qvo furor? qvæ qvidem
qvamdiu perturbat animum, dubitationem insaniæ non habet: Ita-
qve iratos propriè dicimus exiisse de potestate, id est, consilio, de
ratione, de mente: qvippe qvorum potestas in totum animum es-
se debet: ut præclarè hoc disputat M. Cic. *in 4. Tuscul.* Sic nimirum
ira furoris species qvædam est, aut, ut Flaccus canit, Ira furor bre-
vis est: qvomodo & Themistius, in oratione de amicitia, scribit: τὴν
ὀργὴν μανίαν ὀλιγοχρόνιον εἶναι: ita ut iratus à furente tempore so-
lum differat, ut Cato Censorius olim censuit. Adeoqve verum est Me-
nandri illud:

Μαινόμεθα πάντες ὁπότ᾽ ἂν ὀργιζόμεθα.

Irascimur qvoties, toties qvoqve furimus. ὀργὴ γὰρ ἀπρονόητον, ut Xe-
nophon ait, hoc est, ira res est qvædam improvida, cum qva nihil re-
ctè, nihil consideratè fieri potest, *autore Tullio.* Qvoniam, ut Cato Ro-
manus habet:

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Qvod & Euripides testatur illo senario:

οὐδεὶς μετ᾽ ὀργῆς οὐδὲν εὖ βουλεύεται.
Nemo cum ira qvicqvam rectè deliberat.

Neqve

Neqve qvicqvam pugnat magis † cum recto judicio qvam celeritas 6
& ira, teste Herod. qvoniam secundum Thucydidem, duo hæc rectæ consultationi maximè sunt inimica, celeritas nimirum & ira, cujus utriusqve finis, ut vult Seneca, ferè est initium pœnitentiæ: ex qvo etiam Ennio ira apud Tullium, initium insaniæ: Apollodoro, insania flos iracundiæ: Basilio animæ ebrietas iracundia appellatur. Neqve solum extra animum suum, sed & secundum Publium Mimum, Homo extra corpus est suum, qvum irascitur. Qvo pertinet Hieronymi illud ad Demetrium: qvid (inqvit) iracundo furor suus confert? qvem sævissimis exagitatum stimulis conscientiæ ira ab omni consilio ac mente deturbat, ut cum irascitur insanire credatur. Et Gregorii alterum hoc in moralibus per iram sapientia perditur, ut qvid, qvove ordine agendum sit, nesciatur: per iram justicia relinqvitur, qvia dum perturbata mens judicium sine ratione exasperat, omne, qvod furor suggerit, rectum putat. Sed hactenus qvidem † hæc omnia vera sunt, qvatenus juramentum ab eo factum sit, 7
qvi ira ceu furore qvodam correptus, præcipitanter aliqvid juravit. Qvod si tamen per iracundiam juramentum factum postea remisso calore, & sanitate mentis recepta, ab eodem approbetur, aut perpetuitate qvadam animi (ut JCtus loqvitur) confirmatum fuerit, meritò illud deinde ratum habetur, ut & omne aliud, qvod ab irato gestum est, aut contractum: si ex perseverantia appareat judicium animi non planè defuisse: *d. l. qvicqvid calore. in fin.* Tunc enim ex animi perpetuitate, & perseverantia illa, mentis deliberatio & voluntas certa præsumitur: *arg. l. 3. divort. & l. si adulterium. 38. §. 6. ibi. & ideo abstinenti: ad L. Jul. de adulter.*

CAP. VIII.

De Juramentis qvæ amantes præstant suis amicis.

SUMMARIA.

1. *Amor furoris qvædam species & num. 8.*
2. *An juramentum æstro amoris excitatum, obliget? Deciditur qvod sic n. 6. & seqq.*
3. *Homicidium ex impatientia corrivalis admissum an sit puniendum pœna ordinaria?*
4. *An qvi magicas imagines conficit, ut muliere amata potiatur, puniendus sit?*
5. *An mulier, qvæ amore nimio capta, sui copiam facit amanti, propriè sit meretrix?*
7. *Amor an consensum excludat?*
9. *Detestatio amoris lascivi.*
10. *Remedia contra amorem illicitum.*
11. *Sponsalia ab adolescente sine parentum consensu contracta, atq; execrationibus & juramento roborata an obligent?*
12. *Matrimonium sine parentum consensu contrahi non potest.*
13. *Juramentum non confirmat actum nullum.*
14. *Juramentum non supplet consensum.*
15. *Juramentum contra mentem legis, aut in fraudem legis præstitum, non valet.*
16. *Juramentum non debet esse vinculum iniqvitatis, sed habere tres comites.*
17. *Sententia Lutheri de proposita controversia.*

1 AMor qvoqve immoderatus species qvædam est furoris † secundum Philosophos, & amore captus furioso similis est, & dormienti, ut non immerito hoc loco dubitari possit: *Anne juramentum ab eo præstitum, qvi amoris æstro percitus amicæ suæ obtestatione qvadam fidem firmavit, e-*

vit, ejusq; rei postea pœnitere se ostendit, servandum sit, nec ne? † Et probabiliter dici videtur, ejusmodi jurisjurandi nullam obligationem esse, qvemadmodum etiam vulgatus habet versiculus : 2

Juppiter è cœlo perjuria ridet amantum :

Nec immeritò : Ubi enim amor est, ibi etiam est furor : teste Platone in Phædro ; *c. cum in juventute. 15. præsumt.* qvem retinere, & intra debitos limites carcerare, perfectæ est Philosophiæ, ut loqvitur Imp. in *nov. 89. c. 9.* eamqve ob causam rectè dixit Propert. *lib. 2. eleg.*

Sine sensu vivere amantes.

Et Seneca pulcrè in Medea inqvit :

Cœcus est ignis, stimulatus ira
Nec regi curat, patiturq; frenos :
Haud timet mortem, cupit ire in ipsos
Obvius enses.

Et passim Poetæ amorem insanum & furiosum vocant, qvod ad insaniam & furorem homines plerumq; adigat, ut pluribus hoc probat exemplis Boer. *in decis. 23. num. 75. in fin. & num. 76.* Qvam ob causam etiam homicidium † commissum ex impatientia qvadam corrivalis, non esse puniendum pœna ordinaria tradit Clar. *lib. 5. recept. sent. §. fin. qvæst. 60. n. 10.* atqve ita qvandoqve judicatum fuisse refert : Idemq; probat etiam Tiraq. *in tr. de pœn. is. temper. causs. 4.* & pari ratione puniendum non esse eum, † qvi amore accensus, ut muliere potiretur, magicas imagines ad eam rem (ut ipse opinabatur) accommodatas confecerat, dœmonesq; invocaverat, consuluit Oldrad. *cons. 210. col. 2. vers. tertia consideratio*, qvem seqvitur Menoch. *lib. 2. arbit. judd. qq. cent. 4. cas. 318. n. 2. & seqq.* ubi inter cætera etiam hoc probat, qvod mulier, † qvæ amore capta, sui copiam facit amanti, propriè meretrix dici non possit, vel debeat : tanqvam eam vis amoris satis excuset, qvi est ipso jure potentior, & in omnes imperium sibi vindicat, adeoqve terræ mariqve præest, ut qvivis alter imperatorum : ut eleganter canit in suis emblem. Alciat. dum amoris formam describit ad hunc modum : 3 4 5

Altera sed manu flores gerit, altera piscem,
Scilicet ut terræ jura det atq; mari.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

6 Qvibus tamen minimè refragantibus existimo † juramentum amicæ præstitum, nisi aliud prohibeat, omnino servandum esse: neq; salva religione violari posse: Etsi enim æstus amoris amãti oculos perstringit, & caliginem menti offundit, ut qvid deceat, aut non deceat, non satis rectè prospiciat: tamen non omnem ei intellectum adimit, neq;
7 prorsus etiam consensum excludit: † maximè hoc nostro casu, ubi ad hoc certè destinata est voluntas, ut re amata, cujus caussa juramentum præstitum est, is qvi præstat, perfruatur: Nec propriè loqvendo amor
8 furor dici potest, † nisi qvatenus amantes reddit amantes, eosqve sæpè ad illicita impellit, nisi maturè ipsi resistant, eumq; vinculis prudentiæ & rectæ rationis constringant: Et plus qvam Poeticum est, qvd vulgò dicitur, amantes nullam legem, qva teneantur, habere, & in cordibus ipsorum, ut Poeta qvidam cecinit, solos imperare sensus, ratione mortua: tantumq; fidei habere amantium juramenta, qvan-
9 tum Nautarum vota: est enim amor ille vulgaris & lascivus, † omninoqve fugiendus iis, qvi ad res magnas aspirant: Nam ut eleganter canit Poeta:

Iter nunqvam ingredietur honoris,
Lascivæ addictus qvi nimis est Veneri.

Verè enim amor ille animum excœcat, ingenium à recta via flectit, ingrossans imò plane privans memoria, terrenas facultates dissipans, corporis vires enervans, juventutis hostis, mors senectutis, vitiorum mater, vacua pectora inhabitans, res absqve ordine, absqve firmitate ulla, vitium mentis non sanæ, & deniqve libertatis humanæ
10 interitus: contra qvem etiam multa eaq; salutaria remedia † scriptores politici prodiderunt, ut videre est apud Cœlium Rhodigin. *15. lect. antiq. c. 25. & lib. 16. c. ult. Majorag. in orat. 22. Tiraqvell. de lb. connub. gl. 1. part. 16. n. 54. Ant. Guibert. Polyhistor. c. 8. Æn. Syl. in tract. de remed. amor. illic. per tot.* Itaqve nisi aliud prohibeat, juramentum amicæ præstitum, omninò servandum est, qvemadmodum & simplex fidei obligatio salva religione violari non potest. Dixi autem: *nisi aliud prohibeat:* Nam si juramentum aliqvid illicitum contineat, aut si parentum autoritas vilescat eo præstito, vel prorsus ne-
11 gligatur, † ut plerunq; incauti Adolescentes insciis parentibus fidem dant amasiis, nulla hujus jurisjurandi observatio esse potest, paren-

tibus

tibus invitis, & non consentientibus: Ex qvibus potest responderi ad
graviss. qvæst. qvæ de facto sæpius fuit agitata: Adolescens qvidam
annum agens vigesimum, clam patre fidem matrimonii dederat ama-
siæ cuidam Christinæ, ex nuptiis à se vesperi (ut fit) domum deductæ:
qvam & jurisjurandi religione, & arrhæ datione postmodum confir-
mavit, non sine execratione horrenda, si fidem datam non servaret:
Patre non consentiente, sed vehementer refragante, ipse qvoq; postea
amasiæ pertæsus, publica demum cum alia virgine locuplete celebrat
sponsalia autoritate parentum accedente: accusatur à Sponsa Christi-
na de matrimonio secum consummando: qvæsitum fuit, utra ex his
prævalere debeant sponsalia, priorane an posteriora? Et licet pro
prioribus sponsalibus, jurejurando atqve execratione firmatis, multæ
eæqve graves rationes sint adductæ, tamen qvia parentum autoritas
non intervenerat, imò dissensus apertus ostendebatur: non obstante
juramento, pro posterioribus sponsalibus decisum fuit. Rectè eqvi-
dem & verè: Cum enim † sponsalia à filiisfam. citra parentum con- 12
sensum contracta, nullam firmitatem habeant, imò jure divino & hu-
mano nulla sint: ut communis est hodie interpretum opinio, qvam
ceu veriorem seqvuntur post alios veteres juris interpretes *Duaren.
ad tit. D. sol. matrim. c. 2. de nupt. Chassanæ. in catalog. glor. mund. part.
12. Coras. lib. 1. miscell. c. 17. Connan. lib. 8. comment. jur. civil. c. 4. n. 4.
& seqq. Cont. lib. 1. var. lect. c. 4. Oldendorp. in class. 4. act. 26. Palæot.
tr. de noth. & Spur. c. 8. Ernest. Cothman. latè resp. 1. q. 1. per tot. & re-
spons. 10. n. 99. & seqq. Sichard. cons. matrimon. 4. n. 3. & seqq. Hott. in
tr. de sponsalib. c. 2. & in tr. de rit. nuptiar. c. 3. Heig. lib. 1. qq. jur. var.
q. 22. Claud. de Battand. in tr. de legitim. c. 13. num. 9. & seqq. Vultejus. §.
1. n. 16. & seqq. inst. de nupt. Alberic. Gentil. in tr. de nupt. lib. 4. c. 1. 4. 5.
& 6. Bachman. cent. 1. exercitat. Theologic. q. 63. Giphan. disput. 3. num. 18. &
seqq.* utiqve juramento confirmari minimè potuerunt: Juramentum
enim non confirmat actum, † qvi est ipso jure nullus, nec mutat natu- 13
ram & qvalitatem contractus, cui adjicitur, sed potius conditionem
illius tanqvam rei principalis seqvitur. *l. fin. C. non num. pec. ibiq; Dd.
com. c. qvemadmodum. jurejur. c. fin. Eccles. ædific. M. Anton. Natta cons.
381. col. 7. num. 6. & cons. 426. col. 3. n. 18. & latè Tiraqvell. de constitut.
possessor. part. 3. limit. 7. n. 35.* qvo fit † ut nec consensus per juramen- 14
tum suppleri dicatur. *d. l. fin. Bl. in l. si qvis pro eo. 56. in pr. col. ult. fidejuss.*

Natt.d.conf.426.n.24.& Aretin. conf. 24. col.2. verf. non obftat juramen-
15 *tum.* Deniqve juramentum † contra mentem legis, aut in fraudem ejus præftitum, ipfo jure nullum eft. *l. non dubium. 5. in fin. C. legib. & conftit. Principp.* ficut & juramentum contra bonos mores non eft obligatorium *c. juramentum R. I. in 6.* cum non debeat effe vinculum ini-
16 qvitatis. † *c. qvanto. jurejur.* fed tres fecum habere femper comites: veritatem fcilicet, judicium & jufticiam, qvorum uno deficiente non obligat jurantem *c. & jurabant. c. licet. 22. q. 1.* præfertim fi temeritate juratum fit. *c. tua. cum feqq. jurejur.* Et in fpecie hujusmodi juramenta ut & execrationes, aut dejerationes, nullius momenti effe, præfertim fi citra parentum confenfum contracta fint matrimonia à filiisfam. amore æftuantibus, magno confenfu tradunt *Dd. in c. ex literis. & c. penult. & ult. Sponfal. & matrimon. & in cap. 1. & ultim. fponf. duor. Henning. Gæden. conf. 93. numero 7. Beuft. in tractat. de jur. connub. pag.*
17 *2. cap. 48.* ubi D. Lutheri fententiam † refert, ex fcripto qvodam ad amicum his verbis: **Wenn ein Kind fich mit Worten verftiegen / und mit Eyds-Betheurung / oder Verfchwerung feiner felbft / fo hoch als Petrus immer mit Eyd und Verfchwerung / fich in Ehegelöbniß und Zuſage eingelaffen hätte / ohne und wider Wiffen und Willen feiner Eltern / und fich hernacher recht befinnete / darüber Leid hätte / und wider feiner Eltern Wiffen und Willen ferner nichts thun wolte / auch wenn gleich allein Vormünder an ftatt der verftorbenen Eltern find / und fich in Gehorfam der Eltern und Freunde begebe / und fein unbedachtfam Vornehmen ihnen abbete / und wolte ihnen hinforter folgen / hierinnen ift nicht mehr das erfte / fo vom Kind gefchehen / anzufehen / fondern es ift die Reu und der Gehorfam dem erften vorzuziehen.** Et hanc fententiam probant etiam Witeberg. in fuis decifionib. *confult. Saxon. q. 13. part. 2.* Et fecundum hanc fententiam, cum poft cauſæ cognitionem & deductionem factam in judicio ordinario fuper hac cauffa collegii Juridici in inclyta Academia Jenenfi, cenfura poftulata fuiffet, judicatum fuit, referente fenteniam & latè eam confirmante D. Reufner. *l. 1. decif. decif. 2.*

CAP.

CAP. IX.
De Juramento surdi & muti, & an ad juramentum necessariò verba reqvirantur?

SUMMARIA.

1. *An surdi & muti jurare possint? deciditur qvod sic. n. 3.*
2. *An juramentum necessario verba desideret?*
4. *Surdus & mutus an possit esse testis.*
5. *Testis sine juramento non admittitur.*
6. *An testis possit deponere in scriptis, & de consvetudine Austriæ & Bohemiæ.*
7. *Contrariorum solutio.*
8. *An juramentum judiciale verba desideret?*

EX his, qvæ jam dicta sunt, apparet, omnes eos, qvi & contrahere & consentire possunt, etiam juramento obligari: Juramentum enim qvædam obligationis species est, aut certè, ut plerumqve fieri solet, seqvela & accessio ad obligationem aliqvam præcedentem: *De surdo & muto* † *dubitari potest: An-* 1
ne juramentum rectè hi præstare posint? qvæ sanè qvæstio ex eo penderet: *An juramentum nutu vel scriptura præstari posit,* † *& an sine verbis præstitum* 2
obligationem aliqvam contineat? Qvæ qvæstio etsi valdè apud autores nostros controversa est: & pleriq; juramentum necessariò verba reqvirere censuerunt, putaruntq; eum qvi fari potest, si silentio juret, qvo ad forum fori nihil astringere, injuratumq; omnino esse, *Br. in l. & per jusjurandum. accept. lat. & in l. qvi jurasse. jurejur. Alberic. Fulgos. & Roman. ad l. 1. D. V. O. Donell. ad Rubr. num. 10. D. cod. tit. & in tract. de jurejur. c. 5. n. 1. & seqq. & c. 6. n. 5. Gœddæ. in tract. de contrah. stipul. in præfat. n. 16. Bero. qvæst. 100. n. 4* cum sit religiosa assertio, teste Cic. *lib. 3. Off. & arg. text. in §. sed neq; novell. de mandatu*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Princip. ibi sed neq; hæc, quæ dicuntur verba, id est, jusjurandum promtè dare festines, & autoritate, *c. pen. jurejur.* qvatenus ibi summus Pontifex docet, juramentum non obligare, qvo ad statuta postea facta, qvod non alia ratione accidit, nisi qvia consensus jurantis non sufficit, sed verba etiam reqviruntur, hæc inqvam verba, etsi ita plerique necessaria esse arbitrantur, eamqve sententiam communem vo-
3 cat Rainald. Corf. *lib. 3. indag. jur. civ. c. 9.* tamen † contraria sententia, qvam negat, verba in juramento necessaria esse, & verior, & consvetudine recepta est, teste Alciat. *in rubr. de jurejur. numero. 23.* Juramentum enim Deo præstatur, cui mentes & corda jurantium nota sunt, licet non loqvantur: *c. si qvid invenisti. 14. qvæst. 5. c. erubescant 32. distinct.* Ex qvo apparet, surdum qvoqve & mutum jurare posse,
4 qvia & testificari possunt, † si modo sciant scribere, *ut not. gl. in c. testes. in verb. quæ noverunt. 3. qvæst. 9. pr. l. discretis. C. qvi testam. fac. possunt Tiraqvell. tractat. de legib. connub. gl. 7. numer. 16. Zang. tractat. de except. p. 2. cap. 3. numer. 21. Just. Reuber. tract. de testib. p. 1. num. 53. & seqq. Rutger. Rulandt. tract. de commiss. camer. part. 2. lib. 2. c. 16. Nic. de Lescut. tract. de examin. test. cap. 21. Boer. decis. 1. num. 38. Gail. 1. obs. 100. in fin. Wurms. in pract. observat. tt. 18. de testib. observ. 15. Alex. Stiat. in pract. observ. c. 16. n. 76.* tametsi constet, eum qvi testificatur jurare
5 etiam debere, neminemqve † sine juramento in testem admitti: *l. jus-*
6 *jurandum. C. testib. c. tuis. c. fraternitatis. eod. tit.* Sic † in regno Bohæmiæ & in Archiducatu Austriæ qvasi ex singulari privilegio & longa observantia receptum est, ut nobiles præsertim, & illustres personæ ad testimonium evocati, non teneantur personaliter comparare, sed per scripturam sub fide sua deponant, & depositionem obsignatam judici examini transmittant: **unter ihren Handschrifften und Petschafften.** Qvod etiam in Bavaria & aliis locis receptum est, & eorum Sigilla & propria manus superscriptio pro juramento est, teste Andr. Gail. *1. observ. 101. c. numer. 14.* Et hanc sententiam, qvod ad juramentum verba non reqvirantur necessariò pluribus probant. *P. Jacob. & Cyn. in auth. sacramenta puberum. C. si advers. vendit. Pan. in rubr. de jurejur. & Covarruv. in rubr. de pactis in princip. sub numero 5. & seqq.* eamqve communiorem esse testatur, *Joan. Crotus. in d. l. 1. V. O. Alciat. in parerg. c. 2. & in rubr. de jurejur. numero 21. Tiraqvell. tractat. de legib. conn. gl. 7. verb. exprez. numero 18. Borch. tractat. de*

jure-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

jurejur. cap. 1. numer. 27. & seqq. Andr. Fachin. 3. controverſ. c. 8. Nec obſtat, † qvod juramentum dicitur religioſa aſſertio, ſecundum Cicer. aut ut Clemens Alexandrinus definit: divina obteſtatio: non enim hoc vult dicere, cum ſic juramentum Clemens Alexandrinus definit, qvod jurantes ſemper verbis uti debeant, ſed hæc eſt ejus ſententia: Qvi jurat, jurat per Deum, vel alio modo licito, ac parum refert, ſive verbis id fiat, ſive nutu & ſignis. Per obteſtationem ergo divinam, vel expreſſam, vel tacitam obteſtationem Clemens Alexandrin. intelligit. Et ſufficit tacita obteſtatio divina in his, qvi loqvi non poſſunt, ut communis Dd. ſententia habet, vel etiam in his, qvi loqvi poſſunt, ut Panorm viſum eſt, *in rubric. jurejur. & alios Dd. modo allegat.* cui ſententiæ ego qvoqve ſubſcribo. Sic qvod attinet ad *text. in §. ſed neqve in nov. de mandat. Principp.* nihil probat. Dicit enim Imp. ibi: Præſides non debere facilè in longius tempus, qvam 30. dierum ſecuritatis promiſſionem concedere, qvem vulgo ſalvum conductum appellamus. Sic enim Valvander tranſtulit, & rectè, fidem publicam, ſive verbum, & ſecuritatem publicam. Ad *text. in c. pen. de jurejur.* reſponſio patet, qvia juramentum ibi clericum non obligat ad ſervanda ſtatuta poſtea facta, non verborum defectu, ſed qvoniam juramentum is præſtiterat de ſervandis ſtatutis conditis. Qvamobrem tale juramentum extendi non poteſt ad futura, ſed novo juramento & conſenſu opus fuit. Reliqva, qvæ pro contraria ſententia adferuntur, leviora ſunt, qvam ut confutatione egeant. Et hæc noſtra ſententia procul dubio in juramento promiſſorio, & in eo, qvo fides alicujus adſtringitur, eſt veriſſima; in juramento autem judiciali † non aliter hoc locum habebit, qvam ſi is, qvi jusjurandum detulit ei, qvi loqvi poteſt, contentus ſit tacita obteſtatione divina. Aliàs ſecus dicendum eſt: propterea qvod JCti hoc juramentum ita præſtari volunt, qvemadmodum delatum eſt, aliàs ratum jusjurandum non eſſe. *l. 3. §. fin. cum. 2. legib. ſeqq. l. qvi per ſalutem. jurejur.* At conſtare non poteſt, utrum qvis eo modo juraverit, qvo ipſi delatum eſt jusjurandum, niſi id verbis exprimatur. Qvare dicendum eſt, verba ad juramenti præſtationem omninò neceſſaria eſſe, ſi is, qvi jusjurandum detulit ei, qvi loqvi poteſt, velit, ut conceptis verbis juret. Nec adverſatur, qvod jusjurandum DEO præſtatur, qvi καρδιογνώστης & mentis ſolius inſpector eſt, *dict. c. ſi qvid inveniſti.*

Margin numbers: 7 (beside "obſtat, † qvod juramentum…"), 8 (beside "diciali † non aliter…").

14. qvæst. 5. c. erubescant. 32. distinct. Nam etsi non negamus juramentum Deo præstari, cui mentes & corda jurantium nota sunt: tamen etiam ei, qvi detulit jusjurandum, satisfaciendum est: Ei verò non satis fit, cum jusjurandum ita, ut delatum est non præstatur, nec sciri potest, ita juratum esse, ut delatum est juramentum, nisi ex verbis id intelligatur. Et ita hanc sententiam rectè declarat Borch. *tract. de jurejur. c. 1. num. 28. in fin.*

CAP. X.
De Juramentis impuberum & pupillorum.

SUMMARIA.

1. *Pueri parvuli jurare prohibentur.*
2. *Item pupilli & impuberes.*
3. *Jurisjurandi descriptio.*
4. *Pupillus cum tutoris autoritate obligari potest.*
5. *Pupillus pejerare andicatur?*
6. *Pupillus pubertati proximus an obligetur juramento.*
7. *Pupillus pubertati proximus pacem juramento firmare potest etiam sine tutore.*
8. *Et venditionem juramento confirmare.*
9. *Pupillus an obligetur naturaliter?*

1 PRopter defectum etiam judicii † jurare prohibentur pueri parvuli, *c. parvuli. c. honestum. 22. qvæst. 5.* Illis enim non est judicium *l. 1. §. impuberes. C. fals. monet. l. cum Prætor. judic.* qvod reqviritur in juramento, *c. etsi Christus. jurejur.* non velle habent, *l. pupillus. D. R. I.* nec discernere possunt, non magis qvàm furiosus. *l.*
2 *more. §. fin. cum seq. acq. hered.* Item † pupilli & impuberes, *l. qvi jurasse. h. tit. n. de jurejurand.* Neqve enim ullum potest esse jusjurandum ejus, qvi, qvid dicat, aut jurat, non intelligit, qvemadmodum supra diximus: nullum esse jusjurandum furiosi, infantis, ebrii, qvia
3 hi, qvid jurent, qvid affirment, nesciant. Jusjurandum enim est † in rebus qvidem præteritis aut præsentibus affirmatio religiosa, in rebus autem

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

autem futuris, religiosa de his promissio. Nulla est autem affirmatio ejus qvi scire non possit, qvid & qva de re affirmet. Nulla promissio sine intelligentia promittentis & consensu: certè sine his nulla obligatio. Proinde sine his nullum jusjurandum: Jam verò pupillus omnis qvoties de rebus æstimandis agitur, ut fit in contractibus, & negotiis gerendis, non magis scire aut discernere potest, qvam furiosus. Experientia id docet, sed & hoc diserte scribit *Paul. JCtus. in l. pupillus 9. D. acqvir. hered.* Nec qvem moveat, qvod pupillus qvodvis negotium cum tutoris autoritate gerere potest, † etiam ut obligetur: 4
Hoc enim, ait ibidem Paul. favorabiliter ei præstatur. Neqve verò qvod favore ejus inductum est, adversus eum converti debet, ut existimetur intelligere, qvod gestum est, qvo illi hæc opinio noceat. *l. qvod favore C. legib.* Qva re pupilli non intelligentis, qvid agatur, eoqve nec in id consentientis, ut nulla verè est promissio, sic nullum jusjurandum: Qvod si pupilli jusjurandum nullum est, fit id, qvod Paul. scribit *in d. l. qvi jurasse*, ut pupillus, † qvi juravit lingva, si id 5
non servet, non ideo pejeret, qvi re vera prius non juravit. Non est enim perjurium, nisi cum fit adversus jusjurandum: Hæc tamen qvæ de pupillis dicta sunt, qvod ex juramento, non obligentur, locum non habent † primò, in his qvi pubertati proximi sunt: Hi enim ex jura- 6
mento obligari videntur: Sunt enim pubertati proximi doli capaces, ideoqve si qvid dolo fecerint, si qvid deliqverint, puta furtum fecerint, damnum dederint scientes, & qvæ sunt similia, in eadem caussa cum puberibus sic habendi sunt, ut hinc non aliter teneantur, qvam puberes in eadem re solent: *l. impuberem. D. furt. §. in summa. Instit. de obligat. qvæ ex delict. l. 4. §. qvæ in tutore. dol. mal. & met. except.* nec desunt optimæ rationes, cur placent in hac re minores alios ab aliis numero annorum non distingvi. Rectè enim illa dicta sunt, qvæ huc referri debent: maliciam supplere ætatem: *l. 3. C. si min. se major. dix.* item in criminibus ætatis suffragio minores non juvari, nec infirmitatem animi malorum mores excusare: *l. 1. C. si advers. delict.* deniqve nullius maliciam ipsi debere lucrosam esse, aut alteri damnosam. *l. 1. dol. mal.* Et hic pupillum pubertati proximum jurare posse falsum scienter, qvod verè perjurium est, & delictum etiam in ea ætate vindicandum: probat *cap. 1. extr. de delict. pueror.* Sic pacem † à pu- 7
pillo pubertati proximo, juramento firmari posse, etiam sine tutore,

& hoc

& hoc casu juramentum supplere defectum autoritatis tutoris infinitis autoritatibus confirmat *Prosper. Farinac. lib. 1. var. qq. tit. 2. q. 15.*
8 *num. 31. & seqq.* Sic pupillum † pubertati proximum, venditionem juramento confirmare decisum fuisse refert Put. *3. decis. 203.* & hanc sententiam communem esse ait *Jas. in auth. sacram. puberum. C. si advers. vendit. col. 5. & ibi Jac. de Butr. col. 4. & Corn. cons. 240. vol. 1.*
9 Sic in contractibus etiam pupillos pubertati proximos obligari, † saltem naturaliter, & ex constit. D. Pii etiam civiliter, si locupletiores facti sint probat, *l. obligari. 42. D. O. & A. l. 1. §. fin. novat. latè Cujac. ad l. 127. D. V. O. Bronch. cent. 1. ἐναντ'. assert. 24. Borch. de V. O. cap. 3. numer. 20. & seqq. & in tractat. de mut. cap. 3. num. 12. Gœdde. tractat. de contrahend. stipul. cap. 7. num. 212. & seqq. Robert. 1. sentent. 10. Franc. tract. de fidejuss. cap. 2. num. 69. & seqq.*

CAP. XI.
De Juramento minorum.

SUMMARIA.

1. *Minor ex juramento obligatur.*
2. *Minor etiam sine curatore obligari potest, non modo naturaliter, verum etiam civiliter.*
3. *Juramentum est vinculum animæ.*
4. *Jusjurandum facit ex minore majorem.*
5. *Minor juramentum etiam generaliter conceptum, sine mentione ætatis minoris, servare tenetur.*
6. *Utrum minor contra juramentum restitui possit? Deciditur quod sic n. 7. & seqq.*
8. *Læsio enormis ubi est, ibi dolus est.*
9. *Ubi dolus est, juramentum servandum non est.*
10. *Juramentum non debet esse vinculum iniqvitatis.*
11. *Responsio ad contraria.*
12. *Minor an à juramento absolvi possit propter læsionem.*
13. *Graviter peccat, qvi alterum contrahendo decipit.*
14. *An major restitui possit contra juramentum propter læsionem enormam vel enormissimam.*
15. *Læsio enormissima qvæ dicatur.*

De

DE minore qvod ex jurejurando obligetur, † dubitare non oportet: Cum enim ex promissione minoris obligentur, 1
† etiam sine curatoris autoritate contrahentes, *l. puberes. D. V. obl.* non tantum naturaliter, ut malè qvidam putant, sed etiam civiliter; sive curatorem habeant sive non habeant, rectissimè Cujac. *ad d. l. puberes: Vult. lib. 1. discept. Scholast. t. 16. & institut. de emt. & venditio. n. 64. Wesenb. cons. 23. n. 33. & 37. Bronch. cent. 1. ἐναντ. assert. 25. Fachin. 3. controv. c. 9. Mindan. 2. de mandat. judic. c. 62. num. 4. Ant. Fab. tr. de errorib. pragmat. decad. 6. error. 9.* cur ex juramento etiam non obligentur? Juramentum enim vinculum est animæ, † qvod 2
multò fortius, qvam alia qvælibet promissio, promittentem obligat: & † jusjurandum ex minore facit majorem uti Bl. scribit, *in repetitio. l. jusjurandum. num. 346. D. jurejur. Cothman. respons. 18. num. 158.* 3
ac minor † jusjurandum, etiam si id generaliter conceptum & præscitum, neqve in eo minoris ætatis mentio aliqva facta sit, omninò servare tenetur. *Alex. cons. 27. lib. 1. Francisc. Purpurat. cons. 100. num. 5. Frideric. Scotus. req. 14. num. 10. tom. 1. lib. 3.* Sed gravis oritur hoc loco & perplexa dubitatio † *Utrum minor ex promissione, qvam ex juramento firmatam esse voluit, possit in integrum restitui, ob enormam læsionem?* In qvo etsi pleraqve volunt, minorem, restitutionem in integrum contra juramentum impetrare non debere, tum qvod juramenta puberum inviolabiliter observanda sint, ut cautum est *in auth. sacramenta puberum. C. si advers. vendit.* tum qvod neqve perfidiæ, neqve perjurii autor Imp. esse minori velit. *l. 1. C. eod. tit.* pro ut etiam Dd. nostri ferè in hanc sententiam communi consensu descenderunt *in d. aut. Sacramenta puberum. & in c. qvamvis. pact. in 6. ubi Didac. Covarruv. in 3. part. §. 4. num. 3. Auton. Gabriel. com. conclus. tt. de jur. dot. conclus. 1. num. 8. & 9. Pancirol. 9. cons. 1. Menoch. cons. 401. Seraphin. de Seraphin. tr. de privileg. juram. privil. 136. Beust. ad l. nam posteaqvam. 9. §. si minor. D. jurejur. Gail. 2. obs. c. 41. Donell. lib. 21. comment. c. 13.* tamen affirmantium sententia, † dandam SC. esse minori restitutionem, si graviter læsus sit: etiam contra juramentum, multo verior est, & solidioribus juris rationibus confirmari potest. Ubicunqve † enim læsio enormis est, ibi

4 5 6 7 8

videtur etiam dolus esse. *arg. l. si superstite C. dol. mal. l. si qvis cum ali-*
9 *ter. D. V. Obl.* Ubi autem dolus intervenit, † juramentum non est servandum, ut in *c. cum contingat. jurejur. ibi neq; vi neq; dolo. & in c. qvamvis. pact. in 6.* Non enim debet juramentum esse vinculum iniqvitatis, † & jura subvenire solent enormiter læsis ac deceptis, qvod qvidem notius est, qvam ut probatione indigeat, ut patet *ex l. si superstite. C. dol. mal. & ex l. majorib. C. com. utriusq; judic. l. si qvis cum aliter. D. V. O. & ex aliis locis.* Qvare ut maxime juramenta puberum contractum firment ac corroborent, non tamen efficitur adversus talia juramenta negandam esse minoribus restitutionem, si læsi fuerint. Nam sic argumentari licet: Minoribus læsis ac deceptis jura subveniunt, ac in integrum restitutionem concedunt, *l. 1. & tot ferè tit. D. minorib. & D. de in integrum restitution.* Ergo & minoribus ita deceptis subveniendũ erit, licet juramento contractum confirmaverint. Non obstat

11 juramentum: † qvia illud facit, ut minori non liceat contractum invalidum rescindere: veluti, qvando absqve curatore suo rem distraxit. *l. si curatorem habens. C. in integr. restit.* vel si cum curatore rem immobilem distraxit: Neqve enim valet alienatio absqve decreto judicis: *l. non solum. l. si minorum. l. si prædium. l. si ad resolvendum. C. præd. minor. l. 2. C. his qvi ven. ætat. impetrav. l. pen. eod. tt. & l. 2. C. qvand. decret. opus non est* & ex aliis argumentis, qvæ prolixè adfert Vasqvi. *l. 1. de success. creat. tt. de testand. potent. §. 10. num. 73. Roland. à Valle. cons. 54. lib. 2. Octav. Simoncell. tr. de decret. tit. 8. inspect. 2.* Sed juramentum operatur, ut valeat, & servandus sit contractus: Qvare ad argumentum sumtum ex *l. 1. & ex auth. sacramenta puberum. C. si advers. vendit.* respondetur, juramenta qvidem puberum inviolabiliter esse servanda, nec legem esse caussam perfidiæ aut perjurii, ad hoc sc. ut contractus rescindatur tanqvam nullus, non autem qvo minus in integrum restituatur pubes graviter læsus, juramenti scilicet absoluti-

12 one obtenta † ad effectum (ut vocant) in integrum restitutionem petendi. Sic enim statuendum est, non fuisse eam mentem Friderici *in dicta auth. Sacramenta puberum & Alex. in d. l. 1.* ut uno verbo universum in integrum restitutionis beneficium minoribus, qvi læsi sunt, concessum tollerent. Qvod si qvis secus esse dicendum putet, eam ob caussam, qvod Imperat. Alexander. de integr. restit. loqvatur, sicut & natura tituli ostendit, huic respondetur, nullum esse verbum

in

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

in d. l. 1. qvo ſignificetur, minorem illum, qvi juraverat, læſum fuiſſe aut ſaltem enormiter læſum. Nam ſi læſus graviter fuiſſet, non dixiſſet Imp. ſe authorem illi perfidiæ non futurum: Minoribus enim ita deceptis legibus eſt permiſſum non exeqvi promiſſa, & adverſus ea poſtulare reſtitutionem. Nec me latet, controverſiam eſſe non exiguam, an à tali juramento peti poſſit abſolutio, ut videre licet *ex Jaſ. in d. auth. ſacramenta puberum. num. 42. & ſeqq.* Ceterum eorum ſententia magis probatur, qvi affirmant, peti poſſe ea ratione: nempe qvod juramentum relaxandum ſit, ubi ſervari non poteſt abſqve peccato ejus, cui præſtitum eſt: *c. 1. & c. debitores. jurej.* Neqve enim debet eſſe iniqvitatis vinculum, ſed tres comites habere, veritatem, juſtitiam & judicium: Injuſtè autem eum facere & graviter peccare, † qvi alterum contrahendo decipit, dubium non eſt, & latè probat 13
Covarruv. *lib. 2. variar. reſol. c. 4. num. 11.* Nec eſt contrarium, qvod ll. & canones jubeant juramenta inviolabiliter ſervari: Non enim ſeqvitur inde, abſolutionem peti non poſſe, qvia etiam juramentum de præſtandis uſuris eſt ſervandum, *ut in c. debitores jurej.* & tamen nemo negat, qvin abſolutio peti & impetrari poſſit, *ut in c. 1. eod. tt. Fachinæ. lib. 3. controv. c. 14.* Sed *an id qvod de minoribus hoc loco dicimus, in majoribus etiam obtineat,* † non im- 14
meritò dubitare poſſis? Et ſanè jusjurandum, qvantumvis generale ſit, impedire, qvominus de enormi læſione agatur, tradunt: *Bl. in l. 1. num. 4. C. commod. Alex. conſ. 42. num. 9. lib. 1. & conſ. 133. num. 11. lib. 5. conſ. 118. num. 7. 8. & 9. lib. 7. Jacob. Mandell. conſ. 81. num. 45. Franc. Purpurat. conſ. 349. num. 8. & 9. Philipp. Port. conſ. 19. num. 37. & 47. Covarruv. 2. var. reſolut. c. 4. num. 1. Stephan. Bertrand. conſ. 176. num. 1. vol. 1. part. poſterior. Aimon. Cravett. conſ. 7. num. 8. conſ. 114. num. 11. & conſ. 188. num. 3. Ar: Pinell. in l. 2. c. 1. num. 1. C. reſcind. vendit.* At qvo minus de enormiſſima læſione aliqvis experiatur & conqviratur, nulla ratione prohiberi, docent *Anchar. conſ. 338. Corn. conſ. 189. num. 1. vol. 1. & conſ. 161. num. 5. vol. 3. Joan. Crot. conſ. 5. num. 33. Hieron. Gabriel. conſ. 13. nu. 12. Curt. Jun. conſ. 53. n. 10. Joan. Cephal. conſ. 207. num. 13. & 74. lib. 2. conſ. 348. num. 14. lib. 3. Joan. Nevizan. conſ. 21. num. 5. Cagn. in l. 3. num. 139. C. reſcind. vendit. & l. ſi qvis major. num. 37. C. tranſact. Jac. Mandell. conſ. 81. num. 54. Mynſing. cent. 5.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.72

obſ. 59. & reſp. 56. num. 13. decad. 6. latiſsimè Franciſc. Ma. conſ. 20. num.
31. & ſeqq. Cacher. deciſ. 41. num. 1. Joan. Fichar. conſ. 53. num. 8. vol. 1. &
conſ. 133. n. 17. vol. 2. Jacob. Menoch. conſ. 1. num. 362. & num. 495. lib. 1.
& hanc ſententiam communiter receptam firmat Dec. conſ. 180. num. 7.
vol. 1. & ſervari in Rota aſſerit Caſſador. deciſ. 1. de emtione ſaltem ab-
ſolutione prius impetrata. Et hoc ipſum amplectendum eſſe ait Ant.
de Gam. deciſ. 232. num. 4. ex tradit. per Pinell. ad d. l. 2. part. 3. c. 1. num.
7. cum ſeqq. C. reſcind. vendit & ſecundum eandem ſententiam late &
doctè conſuluit in perſona mulieris, qvæ hæreditati renunciaverat,
Camill. Borell. conſ. 4. vol. 1. & Anton. Faber. in tr. de errorib. prag. de-
cad. 13. error. 5. Et hæc ſententia uſqve adeo vera eſt, ut etiam poſt
qvadriennii lapſum reſtitutioni locus ſit, ſi enormem valde, vel enor-
miſſimam læſionem imminere doceatur. c. 1. in fin. de in integr. reſtit.
in 6. Rom. conſ. 123. col. fin. dum modo læſio ipſa æſtimetur ſecundum
rei valorem initi contractus & juramenti tempore ſubſiſtentem, alio-
qvin poſtea valor ejusdem rei ſuperveniens juratos nihilo magis juva-
ret. Gvid. Pap. deciſ. 154. Jas. conſ. 54. & 55. lib. 1. Zoannet. lib. 1. rer.
15 qvotid. c. 18. in fin. Dicitur autem læſio enormiſſima, † qvando ali-
qvis ultra & ſupra dimidium enormiter & multum læſus eſt, Jas. in
auth. ſacram. puberum. num. 42. C. ſi adverſ. vendit. Crav. conſ. 192. n. 5.
& 6. part. 1. Covarruv. in c. qvamvis. part. 3. §. 4. n. 5. Weſenb. conſ. 23.
n. 47. circa med. part. 1. puta ſi læſio fiat in duplo, triplo, vel qvadru-
plo: Philip. Corn. conſ. 189. num. 1. verſ. bis tamen. vol. 1. & conſ. 133. num.
8. conſ. 161. num. 5. & 6. conſ. 214. num. 4. & 9. & conſ. 28. num. 16. vol. 3.
ut verbi gratia, ſi pro ducentis, qvæ dari debebant, qvinqvaginta
tantum dentur Philip. Corn. d. conſ. 288. num. 16. vel pro qvadraginta
debitis decem tantum ſolvantur. Ph. Corn. conſ. 27. num. 5. vol. 4. Jac.
Menoch. d. conſ. 1. n. 494. Sunt tamen magni nominis interpp. qvi
juratum contractum etiam ob enormiſſimam læſionem à majore 25.
annis jure reſcindi conſtanter pernegant. Philipp. Franc. in c. qvamvis.
num. 5. pact. in 6. Alex. in l. ſtipulatio hoc modo. num. 10. & Crot. ibid.
num. 22. V. O. Pariſ. conſ. 26. num. 81. part. 3. Ant. Butr. conſ. 12. num. 3.
Alex. conſ. 42. num. 11. lib. 1. Witebergenſ. in ſuis diſputationibus & deci-
ſionibus. c. 4. part. 1. ubi etiam Archidiacon. Georg. Natta. & Curt. Seni-
or. ejus opinionis eſſe ſcribunt, & ſecundum eandem in Ducum & Electo-
rum Saxoniæ curia ſuperiore pronunciari ſolere atteſtantur.

CAP.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

CAP. XII.
De Juramento Fœminæ.

SUMMARIA.

1. *An fœminæ jurando obligentur? Deciditur qvod sic. num. 7. & seqq.*
2. *De tutela perpetua fœminarum apud Rom.*
3. *Jure provinciali Saxon. mulier est in potestate & tutela mariti.*
4. *Mulier an donare possit sine marito?*
5. *Maritus de jure communi non est curator uxoris suæ.*
6. *Sententia Philonis Judæi de juramentis mulierum.*
8. *Mulier an sit homo, & an rationis expers.*
9. *Mulier ex contractibus obligari potest.*
10. *Mulier an incurrat pœnam.* l. si qvis major. C. transact.
11. *Inter masculos & fœminas discrimen constituendum non est.*
12. *Mulieri succurritur tantum in casibus expressis.*
13. *Masculinum regulariter comprehendit femininum.*
14. *Etiam in pœnalibus.*
15. *Mulieres ligantur statutis generaliter loqventibus sicut masculi.*
16. *Pœna* l. si q is in tantam C. unde vi, *locum habet in fœmina sicut in masculo.*
17. *Proprietas verborum non cessat propter rigorem legis.*
18. *Pœna raptus locum habet etiam in muliere virum rapiente.*
19. *Refellitur sententia Parpal. & Bald.*
20. *Lapsus Alciat.*
21. *Mulier an perjurium incurrat negligendo.*
22. *Mulieri an succurratur in dolo præsumto.*
23. *Mulier an obligetur fidejussione jurata.*
24. *Fœminæ qva solennitate jurent.*

MInoribus ferè æqviparantur fœminæ: Nam & has constat valde infirmas esse, & multorum captionibus obnoxias: ut non immeritò dubitari qveat: *Anne fœminis jurare liceat,* † *& an ex suo juramento efficaciter obligari possint?* 1

poßint? qvod prima fronte minimè dicendum videbatur: Non enim tantum judicii & conſilii inopia, mentis inconſtantia, aliisqve multis accidentibus fœminæ laborare depræhenduntur: *l. 2. l. 4. ad SCtm. Velle. l. aſſiduis. C. qvi pot. in pign. hab. Bl. in c. ad audientiam. reſcript. in rubr. C. rerum permut. l. ſi pater. C. Sponſ. l. un. §. pen. C. rei ux. act. L. 2. R. I.* & ibi annotat: ut pleraqve ſine ratione agant, multisqve dubitandi cauſſam præbeant, utrum in genere rectius ponenda ſit mulier rationalium animalium, an brutorum: verum etiam in illis poteſtatis qvædam ſpecies eſſe videtur: qvoniam ſui juris non ſunt,

2 ſed in poteſtate aliena, ſive mariti ſive curatoris. Nam & olim † apud Romanos fœminas in perpetua tutela fuiſſe conſtat: adeò ut majores nullam ne qvidem rem privatam agere fœminas ſine tutore autore, ſed in fratrum, parentumqve, aut virorum ſuorum poteſtate eas eſſe voluerint, ut autor eſt M. Cato *apud Liv. lib. 4.* à qva tutela non niſi in manum viri veniſſent, liberabantur, teſte Boëtio *in Topic. Ciceron.* Tunc enim capite minui & ſtatum ſuum mutare dicebantur, ſtatimqve incipiebant & teſtamenti factionem, & ſe obligandi poteſtatem habere, qvam antea non habebant. Et hoc qvidem jus apud Romanos ſtante Republ. etiam usqve ad Ciceronis tempora fuiſſe obſervatum, ſatis apparet ex oratione ejusdem pro Cæcinna, ubi inter alia ſcribit, non deberi viro dotem qvam mulier nullo autore dixerit. Idqve ex Græcorum legibus profectum fuiſſe non obſcure idem teſtatur pro Flacco: & paſſim qvoqve ex Demoſth. illud colligitur, fœminis apud Athenienſes tutores perpetuos dari ſolitos fuiſſe: ſine qvorum autoritate nihil ipſæ per ſe dotis conſtituere, neqve aliarum rerum qvicqvam, qvod ad liberam earum adminiſtrationem pertineret, facere potuerint. Et ideo ſingulare qvoqve hoc jus apud Romanos olim fuit in Veſtalibus virginibus, ut liceret eis, etiam impuberibus, teſtamenta facere, ceteraqve omnia gerere ſine curatore, ſtatim ac in atrium Veſtæ ductæ fuerint, poteſtate patria liberatis: perinde ut & jus trium liberorum matribus, & cum eo unà jus teſtandi & ne in tutela eſſent, beneficii loco datum fuit, ut ſatis oſtendit Plutarch. *in Numa*.

3 Sed & jure provinciali Saxon. † uxor in poteſtate aut ſaltem tutela mariti qvadantenus eſſe dicitur, cujus ipſe tutor & curator eſt, adeò ut ſtatim poſt nuptias celebratas uxor cum omnibus bonis ſuis in po-

teſtatem

testatem & tutelam sui mariti transeat, *per tex. lib. 1. Landrecht. art. 31. & lib. 3. art. 45.* adeo ut nec de bonis suis, præsertim immobilibus contrahere inter viros, eaqve vendere & donare, vel qvoqvo modo alienare absqve mariti consensu qveat. *d. art. 31. & d. art. 46. in fin.* Imò ne qvidem mortis caussa, ne dum inter vivos † sine tutore autore donare potest. *Jas. in §. omnium. num. 47. Inst. de act. Rip. in l. 2. num. 10. leg. 1. Corn. cons. 4.* Cui sanè juri suffragatur hodiè passim recepta consvetudo, ut uxor in manu sit potestateqve mariti sui: & non magis absqve ejus autoritate per se aliqvid agere possit, qvam pupillus sine autoritate tutoris: adeoqve omnium bonorum penes maritum sit administratio. *Schurff. cons. 80. cent. 1.* Aliud tamen jure communi † statutum est, qvo maritus à cura uxoris suæ omninò arcetur *§. pen. Inst. de excus. tutor. §. præterea. Inst. ad SCm. Tertull. l. 2. ibiqve Br. C. qvi dare tut. vel curat. poss.* Sic enim ibi rescripsit Imp. Alexand. Maritus (inqvit) etsi rebus uxoris suæ debet affectionem: tamen curator ei creari non potest. Nam etsi maritus absens & ignorans curator uxori constitutus sit: non aliter à pœna SCi excusatur, qvam si alium ab eo substitui petitum fuerit. *l. 4. C. excus. tutor.* 4 5

Sic Philo Judæus † scribit *lib. de jurejur. & religion.* Virginibus & nuptis vovendi jurandiqve potestatem adimi lb. qvod penes parentes & maritos earum sit, habere voluntatem illarum ratam vel irritam: & qvia virgines per ætatem vim jurisjurandi parum intelligant, & opus habeant alieno judicio: aliæ autem ad jurandum proclivioresint, qvam ferat maritorum utilitas, Idqve etiam lex divina probat sub distinctione tamen, ut videre est luculenter in lege DEI *Numeror. c. 30.* Verum enim verò his omnibus minimè refragantibus † fœminas regulariter juramento obligari receptum est: sunt enim fœminæ doli capaces, & intelligunt qvid agant, minimeqve etiam contrahere prohibentur, prout de eorum contractibus latè differit Matth. Cun. compater & collega meus honorandus: *tractat. de pact. lib. 1. c. 10.* Nam etsi Plato dubitavit, † utro in genere rectius poneret mulierem, rationalium animalium, an brutorum: tamen malè inde colligitur, mulierem ratione expertem, & propterea Minervam sine matre genitam esse: qvasi in fœminis non sit prudentia & sapientia: & ineptum est qvod Cujac. affirmat *lib. 21. obs. cap. 6.* JCo ut JCo fœminam non esse hominem, pro ut hunc ipsius errorem latissimè refellit Goddæ. 6 7 8

ad

ad l. 1. num. 31. & seqq. D. V. S. D. Frider. Pruckman. in repetit. l. in multis part. 1. princ. membr. 3. art. 1. D. stat. homin. Regulariter igitur fœminam qvoqve jurejurando obligari dicendum est, non minus at-
9 qve alias ex conventionibus & contractibus suis obligatur, † cum nulla ratio proferri possit, hoc qvæ vetet. Qvam sententiam usqve adeò veram esse arbitror, ut pœnæ qvoqve constitutæ in illos, qvi pactiones juratas non observant, de qvibus *in l. si qvis major C. transact.* lo-
10 cum etiam habeant † in muliere pactionem juratam non observante: *gl. l. cum proponas. C. transact. Fulgos. d. l. si qvis major. lect. 2. & ib. Curt. sen. num. 14. Jac. de S. G. num. 3. Jas. num. 6. & seqq. Curt. Jun. num. 17.*
11 *Cagn. num. 6. & seqq. & Dd. comm.* Non enim debet † inter masculos & fœminas aliqva constitui differentia vel diversitas. *l. maximum vitium. C. lib. præter. l. lege 12. tabularum. C. legit. her. auth. in successione C. suis & legit. here. l. mulier an masculus D. ad SCtm. Tertull. Dec. in*
12 *l. 2. in pr. num. 91. D. R. I.* & mulieri † non magis succurritur, qvam aliis, nisi in casibus à jure expressis *l. fin. C. jur. & fact. ign. Jas. & Dec. in l. juris ignorantia. C. qvi admitt. cum multis similib. alleg. per Tiraq. tr. de utr. retract. part. 2. §. 4. gl. 7. num. 13.* Præsertim cum hæc ratio coercendi perjuria tàm in fœminis, qvam viris sit desiderabilis: & certum sit, qvod in materia indifferenti, & qvæ potest convenire utriqve
13 sexui, masculo & fœminæ, & ubi sit eadem ratio, sexus fœmineus † semper includatur sub masculino ex interpretatione extensiva, imò & ex proprietate sermonis: *pr. l. qvi duos D. legat. 3. tt. l. cum in adoptivis. §. qvæ in filio C. adopt. & in l. jubemus. C. præp. sacr. cub. Dd. in l. 1. & in l. pronunciatio. in pr. D. V. S. & in l. si qvis id qvod. D. jurisd. cum jud. Socin. cons. 73. Dec. cons. 473. Tiraq. de retract. gl. 9. & in tr. de primogen. q. 10. Ant. d. Gamm. decis. 337. num. 5.* eamqve regulam etiam in pœna-
14 libus † locum habere pulchrè probat Gœddæ. *in d. l. 1. num. 53. & seqq. D. V. S. per l. qvi domum. 8. junct. l. mater §. 1. D. ad L. Jul. de adult.*
15 Sic mulieres † regulariter æqvè ligantur statutis generaliter & indefinitè loqventibus, sicut masculi. *Bl. in l. ne passim. C. jur. & fact. ign. Hipp. de Mars. in l. si qvis viduam. num. 7. D. qq. M. Ant. Blanc. in pract.*
16 *crim. vers. juris imbecillitate. num. 11.* sic in simili traditur, † qvod pœna, *l. si qvis in tantam C. unde* vi, locum habeat non solum in masculis, sed etiam in fœminis. *Bl. Br. Alberic. Salicet. Angl. & Dd. in d. l. si qvis in tantam. cum pluribus allegat. à D. Cun. in d. c. 10. nu. 15.* Et rectè

qvidem.

qvidem. Neqve enim † propter rigorem legis cessat verborum pro- 17
prietas. *arg. l. prospexit. D. qvi & à qvib. & rectè gl. in l. un. C. rapt. virg.* illius legis dispositionem † voluit etiam valere & locum habere: si 18
mulier sponsum suum vel etiam juvenem rapuisset, qvod aliqvando factum fuisse probat Tiraqvell. *tr. lb. connub. gl. 1. part. 9. n. 112.* idqve freqventius receptum testatur Eman. Soarez. *in thes. com. opin. verb. mulieres. num. 251.* Nec obstat † qvod Thom. Parpal. *d. l. si qvis ma-* 19
jor. n. 1. pro contraria parte considerat, mulierem, cujus judicium & consilium naturaliter dicitur invalidum, juramento non effici sagaciorem, juxta doctrinam *Bl. in rubr. in fin. C. rer. permut. qvam refert & seqvitur. Dec. cons. 45. col. 1. Soc. Jan. cons. 116. nu. 14. lib. 2. Natt. cons. 144. num. 5.* & qvod alibi dicitur, mulieres eadem facilitate induci ad jurandum, qva ad contrahendum. *Crav. cons. 192. num. 9. arg. l. doli. vers. diversum. D. novat. l. fin. §. idem qvæsiit. D. condict. indeb.* in qvam sententiam qvoqve ab aliqvibus traditur, qvod mulier potius ex sexus fragilitate & simplicitate, qvam ex deliberatione jurare præsumatur. *Capr. reg. 87. num. 132.* à qvo non multum distat illud *Christ. Porc. Inst. qvib. alien. licet. num. 5.* dum de alienationibus mulierum juratis agens inqvit, qvod natura fragilitatis, qvæ subintrans contractum, eum annullat, eodem modo subintret juramentum: Nam ut rectè & eleg. monet Dun. *d. c. 10. n. 19.* ad hæc & alia similia responderi potest, qvod imò in juramentis non attendatur sexus fragilitas, & qvod etiam mulieres præsumantur deliberatè ad juramentum accedere. *c. ex rescripto. ubi gl. verb. & uxorem. jurejur. Salic. in l. 1. in fin. D. ad SC. Vellejan. ut probatur in c. cum contingat. de juram. & c. 2. pact. in 6. cum similibus.* Ideoqve vel à dicto Bl. & seqvacium recedendum, aut si qvis illi inhærere cupiat, ita accipiendum erit, ut procedat, ubi juramentum est injustum, vel captiosum in qvibus terminis pleriqve ex Dd. allegatis loqvuntur. Ex qvo planum efficitur, ad dispositionem, *l. si qvis major. ex illa doctrina Bl.* argum. non posse: *cum in d. l. si qvis.* præsupponatur juramentum per se validum & justum, ut constat ex not. *per Th. Parp. circa d. l. num. 38. Matth. Cun. d. num. 19. in fin.*
Qvod verò Alc. † *in l. si qvis major. num. 15.* receptam & prædictis ra- 20
tionibus corroboratam sententiam ita restingit, ut mulier veniens contra pactionem juratam, proprietate & commodo rei in pactum deductæ privari non debeat, qvasi pœna ista contineat odium irratio-

I nabile,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

nabile, in hoc Alcatio assentiendum non est: cum privatio illa eò potissimum tendat, ut homines ad observantiam juramenti tanqvam rei religiosissimæ, compellantur, & secus facientes pro suo delicto meritas pœnas luant, qvam rem publico favore dignam esse comprobant tradita per Br. *in l. qvemadmodum C. agic. & censit. Paul. Castrens. in l. bona fides. arg. illi: textus. D. depos.* Et licet nonnulli tunc demum mulierem pœnas in *d. l. si qvis major.* velint incurrere, si mulier pactioni juratæ contraveniat eam impugnando, secus autem, si negli-
21 gendo † vel non adimplendo promissa. *Curt. Jun. in. d. l. si qvis major. num. 16.* eam ob caussam, qvia in negligendo vel non adimplendo dolus præsumtus duntaxat committatur. *l. si procuratorem. §. dolo & l. dolus D. mandat. l. non potest dolo carere D. R. I. Jac. de S. G. l. qvoties §.*
22 *qvi dolo num. 5. D. probat.* in dolo autem præsumto † mulieri succurri soleat, ut non æqvè ac masculus teneatur. *l. 1. in. fin. junct. l. ubi exigitur. & ib. gl. D. edend. M. Ant. Blanc. in pract. crim. verb. ignorantia. num. 14.* tamen & hæc sententia non est admittenda, ut rectè probat D. Cuno, *d. c. 10. num. 22. & seqq.* Sic mulier, qvæ per juramentum
23 intercessit, efficaciter obligari potest, † nec utetur beneficio SCi Vellejani, de qvo tamen plura dicemus inf. c. 24. effect. 4. Illud qvoqve
24 negligendum non est, † qvod cum juramentum in judicio præstandum est à fœmina, moribus Germaniæ nostræ hac differentia jurari soleat, ut mares qvidem erectis duobus digitis primis, fœminæ apposita ad sinistrum pectus dextra in loco judicii publico coram judice jurent, de qva consvetudine testatur Wesenb. *in paratt. de jurejur. num. 6. & dicam inf. c. 15.*

CAP. XIII.
De Juramento Filiifamilias.

SUMMARIA.

1. *Filiusfamilias an juramento obligari possit? Deciditur qvod sic. num. 6.*
2. *Filiusfamilias ex omnibus contractibus obligatur.*
3. *Excepto mutuo.*

4. Et

4. *Et voto.*
5. *Cur filiusfam. ex voto non obligetur?*
7. *Filiusfam. an cum juramento renunciare possit exceptioni SCi Macedoniani.*
8. *Solutio argumentorum Zasii.*
9. *Argumentum à SCo Vellejano ad Macedonianum non procedit.*
10. *Filiofam. mutuum contrahente juramento interposito, an locus sit SCo Macedoniano.*
11. *Solvens si sit tutus exceptione perpetua & odiosa, an repetat.*
12. *SCi Macedon. exceptionem odiosam esse.*
13. *Filiusfamilias in foro conscientiæ an juvetur SCo Macedoniano.*

DE filiofamilias † etiam qværi non sine ratione 1
potest: An ex juramento obligari possit: Et sanè
filiusfam. ex omnibus caussis obligatur tanqvam paterfamilias, & qvidem in solidum, etiam sine autoritate patris: ex omnibus
contractibus & delictis: † *l. filiusfam. 39. D. O. & A. l. tam ex contracti-* 2
bus. judic. l. fin. §. 1. D. V. O. l. si qvis cum filiofam. D. pecul. Duæ tantum sunt caussæ, ex qvibus cum eo non agitur, nisi ad qvantitatem peculii castrensis, vel qvasi; qvoniam in iis peculiis vice patrisfam. fungitur: verum ultra eam qvantitatem non tenetur: Una caussa est mutuum:
† qvæ qvidem SCo Macedoniano excepta est: Nam cum filiofamil. 3
mutui nomine non agitur, nec etiam cum patre, idqve in odium creditorum introductum est: qvoniam pleriqve filiisfam. credebant incertis nominibus *l. 1. ad Macedon.* Incertis nominibus, id est, tacitam pecuniam. Tacitè credi dicitur, qvod in rem turpem creditur, plerumqve autem sumebant filiifam. pecuniam in res turpes † Altera est 4
caussa voti: Nam ex voti sponsione filiusfam. non obligatur sine autoritate patris *l. 2. D. pollicitat.* Servius in illum locum Virgilii.

Ipse pater voveo famulam.

Benè, pater, *inqvit*, qvia vovendi & autorandi potestatem non nisi
patres habent: Qværit autem Alciat. *lib. 5. parerg. cap. 9.* cur † ex vo- 5
to filiusfam. non obligetur: Sed qvæ caussa facit, ut non possit filiusfam. testamentum facere, etiam vetat filium qvicqvam vovere. Ea autem caussa est, qvoniam nihil suum habet, de qvo testari possit,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ſic etiam nihil habet qvod voveat: in qva tamen re differentia qvædam eſt: nam filiusfam. teſtamentum, ne ex voluntate qvidem patris facere poteſt, puta de profectitio, aut re patris, cum teſtandi facultas tribuatur non noſtro jure, ſed publico, & lb. at votum nuncupare poteſt ex voluntate patris. *d. l. 2. pollicit.* Etſi autem ſpecies qvædam voti etiam jusjurandum eſſe videtur, tamen exiſtimo, qvod perinde atqve ex contractibus: ita etiam ex juramento filiusfam. conveniri
6 poſſit: † morito juramentum nihil vel de bonis patris, vel de autoritate atqve poteſtate, patribus in filios tributa detrahat: Neqve enim juramentum filii obeſſe poteſt vel debet patri, neqve patriæ poteſtatis jura diminuere, qvemadmodum ſupra cap. 8. luculento exemplo demonſtravimus: Ex prædictis decidi poteſt nobilis controverſia:
7 *Finge † filiumfam. pecuniam accepiſſe mutuam, & juramentum præſtitiſſe, de pecunia illa reſtituenda, qværitur an non obſtante jurisjurandi religione, exceptione SCi Macedoniani uti poßit:* Et ſanè qvæſtio iſta in duas controverſias dividitur: Altera eſt, an SCo Macedoniano filius expreſſè renunciare poſſit juramento ad contractum appoſito: altera cum filiusfam. ſimpliciter mutuum contrahit, juramento interpoſito, an locum habeat SCi exceptio: Ad primam controverſiam qvod attinet, communis & vera eſt Dd. ſententia: filiumfam. renunciare non poſſe exceptioni SCi Macedon. *gl. & Br. in l. tametſi. 13. ad SCm Macedon. Covarruv. in c. qvamvis. part. 2. §. 3. num. 4. de pactis in 6. Anton. Gomez. tom. var. reſolut. 2. de contractibus. cap. 6. num. 2. Mazz. de contractib. tit. de mutuo. num. 19. Borcholt. tr. de mut. cap. 3. num. 53. & tr. de V. O. cap. 1. num. 28.* Cujus qvidem ſententiæ fundamentum ſatis firmum eſt in *d. l. tametſi.* ubi JCus: Tametſi non oppoſita exceptione condemnatus fuerit filiusfam. eum tamen SCo juvari poſſe reſpondit. Ex qvo ſumitur argumentum, renunciationem non valere: Si enim efficax eſſet, exceptione non oppoſita filiusfam. non juvaretur, qvaſi videretur ei beneficio renunciare. Et confirmatur hæc ſententia, qvia SCm. Macedonian. reſpicit publicam utilitatem, ne videlicet filiifam. corrumpantur, ut in *l. 1. ad SC. Macedon.* Qvare privatorum pactis renunciari ei non poteſt. *l. ſi unus §. pacta*

pacta & l. jurisgentium. §. *si pacifcar. D. pact.* Etsi autem † contrariam 8
sententiam defendit. Zas. *lib. 2. sing. respons. c. 18.* tamen ejus argumenta tanti non sunt momenti, ut à communi opinione recedendum sit: Nam qvod primum objicit: filiumfam. ex omnibus contractibus obligari. *l. filiusfam. 38. Obl. & Act.* ex eo minimè seqvitur, etiam ex mutuo ipsum obligari, si SCo Macedon. renunciaverit. Justas enim ob caussas eo SCo prospectum est, ne filiusfam. obligetur *l. 1. D. eod. tt.* qvæ sanè provisio elusoria redderetur, si valeret renunciatio.
Nec † procedit argumentum à renunciatione SCi Vellejani ad SCi 9
Macedoniani renunciationem: inter qvæ magna est differentiæ ratio: Qvia Vellejano consulitur fragilitati mulierum: at Macedonianum bonis moribus prospicit, ne videlicet filiifam. corrumpantur, qvamobrem privato commodo mulier renunciare potest: sed filiusfam. neqvaqvam juri pubico derogare potest. Non concludit etiam illa ratio, odiosa est exceptio SCi Macedoniani. Ergo ei renunciari potest. Qvia si renunciari posset, & inanis esset provisio, & filiorumfam. corruptioni aditus aperiretur, & occasio delictorum inde nasceretur, qvod præcavere in animum induxit legislator. Unde qvod recta via prohibitum est, non debet per obliqvam extorqveri: *c. cum qvid una via. de reg. jur. in 6.* De Macedoniano loqvens Imp. *in §. illud Inst. qvod cum eo qvi in alien. potest. est.* ita dicit: qvæ ideo Senatus prospexit, qvia sæpè onerati ære alieno creditarum pecuniarum, qvas in luxuriam consumebant, vitæ parentum insidiabantur: Altera controversia non paulo difficilior est. *Cum filiusfam. mutuum contrabit juramento interposito, an habeat locum SCi exceptio:* † De qva re variæ ac di- 10
versæ sunt Dd. sententiæ: Prima Br. *in l. si qvis pro eo. num. 10. fidejuss.* cujus verba repetit Andr. Fachin. *2. controv. cap. 62.* juramentum esse servandum: & ideo impetrandam esse absolutionem à juramento, ut non cogatur solvere, aut si solverit, repetat soluta. *Br. seqvitur (obiter tamen) Alciat. in c. cum contingat. num. 126. jurejur.* Secunda est opinio Abb. Panorm. *in c. cum contingat. num. 22. jurejur.* Juramentum hoc in casu non obligare, & ideo absolutione opus non esse. Ratio est, qvia videtur esse contra bonos mores, & occasionem dare peccandi & delinqvendi. *c. non est obligatorium R. I. in 6.* Tertia

est sententia, filiumfam. juramento obligari ad solvend. & si solverit, repetere non posse. Absolutionem autem petendam, si eo in loco, qvo mutuum contractum est, soleant filiifam. eam ob caussam facile corrumpi, & inde aliqva mala exoriri: *Ita Ant. Butr. & Imm. in d. c. cum contingat. num. 67. Corn. in auth. sacram. puberum. num. 31. C. si advers. vendit. Covarruv. ad c. qvamvis pact. in 6. in 2. part. §. 3. num. 4.* Fundamentum est, qvia juramentum est hoc in casu interpositum ad confirmandum contractum, & obligationem per se non injustam, neqve in alterius aut animæ præjudicium vergentem: conseqventer servandum est, *ut in d. c. cum contingat, jurejur.* Qvarta est opinio vivente patre filiumfam. juramento non obligari, ne scilicet insidietur parentum vitæ; mortuo autem patre qvasi ratione cessante filiumfam. obligari. *Ita Joh. Fab. in §. qvæ diximus. Inst. qvod cum eo. seqvitur Gomez. tom. 2. var. resolut. c. 6. num. 2. & ibidem Emanuel. Soarez. in addit.* Postrema est sententia Petri Mozz. *in pr. de contractib. tit. de mutuo. num. 17.* filiumfam. non obligari juramento, si de magno ejus præjudicio agatur. Idqve probat multis autoritatibus, qvibus immodicè læsis succurrendum dicitur. Qvod sanè qvantum ad rem faciat ipse viderit, Mihi sanè cum Andr. Fachin. *2. controv. c. 12.* eorum sententia probabilior videtur, qvam tertio loco retuli. Nam qvod attinet ad Br. sententiam, inprimis memoria lapsus est, dum dixit, repeti posse solutam pecuniam, cum doceat contrarium *l. sed etsi pater. §. fin. ad SCm Macedon.* Et regula generalis proposita à Marcian. JCo. *in l. qvi exceptionem 40. D. condict. indeb. & à Pompon. in l. si pœnæ 19. in pr. D.*
11 *eod.* qvod solvens † tutus exceptione perpetua & odiosa, nihil repetat, qvi enim exceptionem non sua caussa, sed in odium creditoris constitutam habet, is, nihilominus natura debet: qvam obligationem impedire indebiti condictionem, juris est notissimi. *l. 32. D. R. I. l. 9. D. obl. & act. l. naturaliter. 13. D. de condict. indeb. l. si tuo servo. 83.*
12 *D. solut.* Talem esse † exceptionem SCi Macedonian. apparet ex verbis SCi qvod extat in *l. 1. D. ad SC. Macedon.* Nam primum illic testatur senatus, se ad eam exceptionem dandam venisse, motum improbitate & avaricia Macedonis fœneratoris qvam aversetur. Addit deinde, cupere se præcidere naturam peccandi, qvam istiusmodi hominum improbitas in pecunia credita malis moribus præstat. Ad extremum ut intelligeretur, qvæ exceptio eo SCo detur filiisfamil. in pecunia

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

pecunia credita, eam non in odium solius Macedonis, cujus initio facta erat mentio, sed omnium fœneratorum esse constitutam, subjicitur hæc ratio, ut scirent, qvi exemplo pessimo fœnerarent, nullius filiifam. nomen, id est, debitum, bonum fieri posse expectata patris morte. Deinde negat Br. contractum confirmari posse jurejurando, qvod vix concedi potest, cum ipse mutui contractus licitus sit, & juris tantum civilis regulis infirmetur, qvo casu jurejurando confirmari probat. *c. qvamvis. pact. in 6.* Huc pertinet, qvod Innoc. tradit. † *in c. qvia plerig. immun. Ecclesiar.* filiumfam. qvi mutuum 13
in usus suos utiliter consumsit, peccare, si se Macedoniano juvet, ex qvo magis est, ut & juramento obligetur Zas. *in §. actiones. num. 14. Inst. de action.* Nec sanè video nostris temporibus eam occasionem dari filiisfam. ut parentum vitæ insidientur, sicut olim, qvod si eo loco, ubi contractus geritur, talia facinora committantur, absolutione impetrata à juramento, locus esse poterit exceptioni.

Cap. XIV.

An Juramentum possit præstari per Procuratorem?

SUMMARIA.

1. *Procurator in omnibus actibus intervenire potest.*
2. *An in civili caussa judex possit aliqvem citare personaliter.*
3. *Edictum de procuratoribus est prohibitorium.*
4. *Juramentum an per procuratorem præstari possit? Deciditur, sub distinctione num. 9.*
5. *Juramentum est actus religionis, qvæ personæ cohæret.*
6. *Juramentum fidelitatis non potest præstari per Procuratorem secundum Bl. refellitur num. 18.*
7. *Juramentum personale qviddam est.*
8. *Heres an cogatur de calumnia jurare.*
10. *Procurator jurare potest in animam Domini.*
11. *Procurator ipso actu dominus efficitur.*
12. *Procurator an in his qvæ personæ cohærent, intervenire possit?*

13. Matri-

13. *Matrimonium & sponsalia an per procuratorem contrahi possint?*
14. *Procurator an in reservatis Pontifici possit intervenire?*
15. *Procurator vices agit Domini.*
16. *Juramentum proprium dicitur etiam id qvod per Procuratorem præstatur.*
17. *Juramentum qvomodo personale sit.*
18. *Baldi sententia refellitur.*
19. *Juramentum fidelitatis an per unum ex pluribus filiis unius vasalli communi nomine præstari possit.*
20. *Juramentum universitati aut communi delatum, à qvo præstari debeat, & num. 22.*
21. *Juramentum jure Saxonico an per Procuratorem præstari poßit?*
23. *Illustres personæ an per Procuratorem jurent in terris Sax.*
24. *Universitas qvomodo juret.*
25. *Universitas vel communio an perjurium incurrere poßit?*
26. *Juramentum calumniæ an per Procuratorem præstari poßit jure Saxonico?*
27. *Juramentum qvibus casibus per procuratorem præstari non poßit etiam de jure communi.*
28. *Juramentum testium an per Procuratorem præstari poßit?*
29. *Et qvid in juramento tutorum aut curatorum?*

1 GEneralis est sententia: in omnibus actibus civilibus † & vali-
2 dis procuratorem intervenire posse: Neqve potest judex † qvenqvam citare in negotiis civilibus, ut personaliter compareat, cum possit, si velit, vel per se, vel per procuratorem comparere: *c. qverelam. procurat. l. 1. & l. fin. eod. tt. c. 1. judic. in 6.* Est-
3 qve † edictum de procuratoribus prohibitorium. *l. mutus. 43. procurat.* ut omnia intelligantur esse permissa, nisi qvæ in specie prohibita
4 inveniantur. *arg. l. cum Prætor. 12. judic.* Sed *qværitur † de juramenti præstatione: An* scilicet *eam per Procuratorem expedire liceat?* qvod fieri posse vix videtur admittendum
5 esse: Est enim juramentum actus religionis, † qvæ personæ cohæret, & ab ea separari non potest: *c. veritatis. jurejur.* Ex qvo & Bl. *in l. 1. q. ult. rer. divisìon. & in l. un. §. ne autem col. 1. C. caduc. toll.* asseverat

in

in materia feudi † juramentum fidelitatis non posse per procura- 6
torem præstari; sed ipsam fidelitatem per ipsum clientem sive feudatarium esse exhibendam: Juramentum enim qviddam personale est,
† & personam non egreditur: & ex eo qvædam spiritualis obliga- 7
tio deducitur, qvo ad vim religionis, qvæ animam tantum jurantis ligat: sicuti cæteri spirituales contractus: voti scilicet, & similes: *c. un. 30. q. 2. c. veritatis jurej. & ibid. Dd. com. & in c. fin. for. compet.*
in 6. Ex qvo etiam volunt pleriqve, † heredem etiam cogi jurare de 8
calumnia, etsi defunctus jam in eadem lite juramentum calumniæ præstiterit: *tex. gl. ex Dominic. in c. 2. jurament. cal. in 6. Wurmss. in pract. obs. tit. 7. de procurat. obs. 2. in fin.* Atqve hæc qvidem sententia
† verissima putanda est, qvod juramentum per procuratorem præsta- 9
ri non possit, siqvidem procurator ad jurandum speciale non habuerit mandatum: Tractatur etiam hic de obligatione spirituali qvæ consensum specialem potissimum exigit: *c. fin procur. in 6. c. un. 30. q. 2.* Nec enim absqve speciali consensu obligari qvis potest qvoad gravissimum animæ & religionis vinculum, præsertim qvod perjurii crimen ex hoc immineat in juramento promissorio, nec verisimile sit, qvenqvam etsi velit aliqvid promittere, eam promissionem fortissimo juramenti vinculo, & religione stabilire: Qvod in juramento assertorio facilius apparet, qvia procurator nulla ratione potest juramento nomine Domini præstito asserere, ut verum aliqvid, nisi specialiter habeat in mandatis formulam istam, cum alioqvin dubius & incertus sit, an dominus id verum esse sciat: item an sub juramento reqvisitus id verum esse asseveraret: atqve ideo cum vinculum juramenti assertorii certam veritatem exigat: ea planè non potest per procuratorem nomine Domini juramento in ejus animam præstito asseverari. Qvod
si verò nuncius aut procurator speciale mandatum habuerit, † ad ju- 10
randum id de qvo in juramento tractatur, nihil omnino prohibet, qvo minus verè possit juramentum præstari per procuratorem ut expressè probatur *in c. ult. de juram. cal. in 6.* ubi communi omnium sententia idem receptum est. *& in l. qvi bona §. si alieno. dam. infect. ubi Br. & Dd. com.* hanc opinionem tanqvam in jure certissimam proponunt: juraturqve hoc casu per procuratorem in animam ipsius Domini ut probatur *in c. 2. de testib. ins.* qvod minimè absurdum videri
debet: Procurator enim † præsertim si mandatum speciale acceperit, 11

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ipso actu dominus efficitur, aut potius eadem cum domini persona esse intelligitur: *l. si procurator. 11. ubi gl. fin. ad verb. admisit. dol. except.* Undè nihil refert, qvod juramentum personale esse dicitur:
12 Nam & in his, † qvæ personæ cohærent procuratorem intervenire posse, expediti juris est, præsertim si cum speciali ad hoc mandato fuerit
13 ille instructus. Sic in matrimonio † contrahendo procuratorem intervenire posse, modo speciale interveniat mandatum, fiatqve certæ personæ expressio cum qva mandetur matrimonium contrahi, juris est minimè obscuri *l. generali. rit. nupt. c. fin. proc. in 6. c. innot. vit. arbitr. c. in summa. 29. q. 1.* & in sponsalibus procuratorem intervenire
14 posse: probat *c. veniens. qvi cleric. vel vovent.* Imo † in his qvæ specialiter summo Pontifici reservantur, ut apparet *ex not. in c. qvod trans-*
15 *lationem. offic. legat.* Procurator enim † vices agit ejus à qvo constitutus: imò qvicqvid ipse gerit, per eum geri intelligitur, qvi dedit: *arg. l. 1. §. usus. procur.* Generale enim est, ut qvod qvis per alium facit, hoc ipse facere intelligitur: *c. qvod qvis per alium. R. I. in 6.* Et qvo ad nostrum hoc propositum elegans est *gl. in c. licet mulieres in*
16 *verb. proprio. de jurej. in 6.* qvæ dicit, † qvod illud dicatur proprium juramentum, qvando qvis jurat per procuratorem habentem ad hoc speciale mandatum in animam Domini jurandi, cui consonat *text. etiam in l. si qvis id qvod 7. jurisdict. omn. judic.* dum ibi dicetur: *item qvi suis manib. facit, & qvi alii mandat.* At idem est text. *in l. furtum. §. sive autem qvis. arbor. fur. cæs. & in c. fin. major. & obed. ubi dicitur personaliter vel per procuratores. & in c. qvamvis offic. ordinarii in 6. ibi. per se vel per procuratores. & est text. & gl. in c. sciendum. 27. q. 1. in verb.*
17 *propriæ sponsionis.* Et juramentum † personale dicitur, tantum qvo ad perjurii vinculum, ne ex juramento prædecessoris, heres obligetur, nisi non præstet, qvod promissum est, perjurus fiat: Juramentum enim finitur qvoad vinculum perjurii, morte jurantis, qvamvis juraverit pro se & suis hæredibus, ut docet *Pan. in c. veritatis. jurejur.* licet alias qvo ad obligationis effectum, transeat ad heredes, & ad qvoscunqve successores, seqvaturqve naturam contractus transmissibilis. *l. cum qvis decedens. §. codicillis. legat. 3. & ibi Br. num. 10. Bl. ad auth. sacrmenta puberum. C. si advers. vendit. num. 7.* possitqve heres virtute juramenti compelli, ut servet contractum vel juramentum, ut pluribus hoc explicant *Cott. mem. incip. juramentum. Wes. cons. 11.*

num.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

num. 16. cons. 15. num. 90. cons. 23. num. 55. cons. 28. num. 24. Cacher. decis. 41. in fin. Covarruv. in c. qvamvis. §. 5. num. 7. & seqq. pact. in 6. relect. 1. Atqve inde jure communi qvodlibet juramentum, ut est calumniæ, tam generale, qvam speciale. *c. fin. de jur. cal. in 6. c. qvi ad agendum. de proc. in 6. l. Prætor ait 7. l. qvi bona fide: 13. §. si alieno. D. damn. infect.* litis decisorium *l. nam & posteaqvam 9. §. jusjurandum. 6. l. fin. §. sed etsi. D. jurejur.* fidelitatis & homagii *c. 1. §. verum. de stat. reg. in 6.* & pleraqve alia juramenta per procuratores præstari possunt. *c. præsentium. 2. de testibus in 6. Br. Alex. & Dd. in d. §. si alieno. Didac. Covarruv. in c. qvamvis. §. 5. in 2. relect. part. num. 8. de pact. in 6. Gail. 1. obs. 83. Schrad. de feud. part. 6. cap. 7. num. 30.* Neqve est recipienda † Bl. opinio, existimantis fidelitatis juramentum per procuratorem 18 præstari non posse: contrarium enim probat *text. elegans in c. 1. §. verum. stat. regul. in 6.* ex qvo satis ostenditur posse juramentum fidelitatis præstari per procuratorem habentem ad hoc speciale mandatum, maxime Domino non repugnante: qvem text. ad hoc dicit singularem Roman. *sing. 798.* Qvam ob caussam etiam idem Roman. & alii contra Bl. concludunt, juramentum fidelitatis præstari posse per Procuratorem, modo Procurator speciale ad hoc mandatum habeat, qvam sententiam probat etiam *§. 2. vers. item investitura. 2. feud. 58. §. penult. 2. feud. 3. & ibid. Cujac.* Eamqve sententiam communem esse testantur *Jacobin. de S. Georg. in tr. de feud. §. qvi qvidem in vestiti præstiterunt juramentum fidelitatis col. 3. Archidiacon. in c. tibi domino. 63. distinct. Schneidw. de feud. part. 5. num. 88. Wurms. in pract. obs. tt. 50. de feud. obs. 5. Schrader. 6. feud. cap. 4. num. 30. Hartman Pistor. part. 2. q. 47. num. 58. & 59. Hart. Hart. ibid. tt. 54. de feud. obs. 13.* atqve exempla ex historiis Homagii hinc inde per internuncium recepti, adfert Hottoman. *disput. feud. 13.* idqve passim usu observari est notissimum: Sic si Vasallus aliqvis decesserit relictis pluribus heredibus, † possunt 19 omnes heredes retinere feudum pro indiviso, ut pulchrè probatur *in §. omnes. & ibi. voluerunt Bl. Alv. & Alex. si de feud. fuer. controv.* qvo casu licet omnes fidelitatem jurare teneantur, *ut ibi per text. & Dd. habetur:* tamen possunt committere uni, qvi pro omnibus juret, secundum Andr. de Js. pro ut eum refert & seqvitur Alvar. *col. 2. ibi d. per. l. jam tamen §. penult. judic. solv. tex. in §. sed utrum. per qvos fiat investitur.* Omnes enim jurare videntur, pro qvorum parte juratur

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

l. municip. ib. condit. & demonst. & qvi per alium jurat, per seipsum ju-
rare videtur. *l. ita tamen §. gessisse. admin. tut. c. qvi facit. R. I. in 6. Mar-*
20 *tin. Uran. tom. 1. cons. 9. num. 15.* Sic † si juramenta deferantur univer-
sitati vel communioni, ab ejus administratoribus præstari debent.
arg. d. l. municipib. ubi Br. condit & demonstrat. Videndum autem hoc
loco diligenter est procuratori aut legato, ne habens mandata de cer-
tis rebus egrediatur fines mandati, & promittat juramento de aliena
voluntate: Sicut Romanus Senatus Posthumii juratam promissionem
pronunciavit esse irritam, qvia Posthumius fines mandati egressus es-
set: Itaqve usitatè dici solet: valere talia juramenta seu promissa sal-
21 vo jure superioris. Planè † in terris Saxoniæ non potest qvis per pro-
curatorem jurare, sed cogitur jurare in persona: *art. 46. lib. 1.* Land-
recht. qvi articulus licet loqvatur in muliere: tamen propter identita-
tem rationis & naturam correlativorum extenditur etiam ad mascu-
los, *ut art. 11. lib. 3. per l. 1. V. S. ubi not. Dd. com. Dec. ad l. fœminæ 2. R. I.*
pulchrè Cæpoll. cons. 26. num. 26. cum seqq. in criminal. Et ita pronunci-
asse se scribit Modestin. Pistor. anno 1553. mense Junio an Richter und
Schöppen zu Crannichfeld. in caussa Bonaventuræ Gundermans con-
sulis Erphordiensis. Idqve potissimum obtinet in juramento litis de-
cisorio, ut probat *Zobell. part. 1. differ. 27. num. 2.* Locum tamen
habet etiam in juramento in litem, ut se scribit D. Modestin. Pistor.
obtinuisse *anno 1562. Mens. Mart.* Vinariæ die Lunæ post Judica, in
caussa Baronum N. N. & in juramento purgationis, suppletorio, vel
23 necessario & qvolibet alio juramento. Sic † in curialibus Saxoniæ ju-
diciis, ne qvidem illustrium personarum, puta. Principum procu-
ratores ad jurandum admitti solent, teste D. Moller. *4. semestr. c. 20.*
& Andr. Knich. in tr. de priv. Saxon. verb. jur. cap. 4. qvod tamen juri
Saxonico haud qvaqvam consentaneum est. *art. 42. & in gl. vers. 6.*
Wo Fürsten Eyde thun sollen/ die mögen sie ihre Manne thun lassen vor
sie LandtR. *lib. 2. Wesen. in supplem. ad. Schneidv. in §. item si qvis postu-*
lante. num. 107. lit. a. Inst. de action. qvemadmodum etiam ex sacri Ro-
mani Imperii institutionibus Principes & Electores fractæ aut violatæ
pacis publicæ nomine suspecti, sui purgandi caussa jurant per Procu-
ratores nobiles, tametsi reliqvi per seipsos jurare compellantur. *con-*
stit. Imp. de pace publ. an 48. promulg. c. wie gegen denen die des Fried-
bruchs/ oder daß sie den Friedbrechern ꝛc. *ordin. com. part. 2. cap. 10.* de

qvo

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

qvo juramento videndus *Gail. 2. de pac. publ. cap. 7. & Petr. Frid. Mindan. in utiliss. tractat. de process. Cam. lib. 1. cap. 27.* Sic in aulis Principum & Electorum Saxoniæ juramenta fidelitatis & homagia per procuratores in animas principalium ex speciali mandato præstita, recipi & admitti solere, testatur Andr. Rauchbar *in qq. Teuber. q. 8. in fin.*
Sic in constit. Elect. *part. 1. cap. 13.* statuit Augustus, † ut in caussa com- 24
muni universitatis sive collegii non per Syndicum juretur, sed per tres aut qvatuor è collegio, qvibus qvalitas caussæ præcipue nota sit: Et ita pronunciavit idem Augustus Elector Saxoniæ in curia appellationum anno 73. 13. Februar. Dresdæ in caussa Schönburg contra Stolberg / daß beklagte Graffen den geforderten Eyd vorgefehrde zu sampt dem wiederheim geschobenen Haupt-Eyde/durch zwene die Eltesten ihres Mittels und die um libellirte Geschäffte am meisten Wissenschafft tragen / vor sich / auch im Namen und von wegen der andern ihrer Brüder und Vettern den beklagten in eigener Person auff sonderliche Vollmacht zu leisten schuldig / ꝛc. Hinc etiam solent pronunciare Scabini, si juramentum imponitur communitati, qvod tres de corpore communitatis debeant jurare: *ita anno 62. mens. Mart. pronunciatum ad reqvisitionem Jean.* Breitings Schössers zu Dornberg idqve in judicio Electorali esse usitatissimum affirmat. D. Modestin. An
autem universitas † vel collegium, perjurium incurrere possit, & 25
qvando, videndus Zoannet. *lib. 1. rer. qvotidian. cap. 18. numero 3. & cap. 45.* Prædicta sententia, qvod de jure Saxonico jurari neqveat per procuratorem, procedit in principali juramento: Secus verò est
in juramento calumniæ: † Qvia id solet admitti etiam per Procurato- 26
rem. Et ita pronunciatum à D. Modestin. Pistor ex sententia Scabin. Lipsens. an Balthasar Trotta Ambtmann auff der Moritzburg zu Halla / in caussa Hansen von Heddersleben contra das Fleischerhandwerck anno 1552. mens. Januar. item an Georg Ellen von der Planitz. Es seynd Beklagte der geferden Eyd vor gefehrde / und den wiederhingestelleten und referirten Eyd durch sich selbsten ein jeder insonderheit zu schweren schuldig / oder aber einem Anwald hierzu sonderlich befehl zu geben / welcher in ihrer aller und in eines jeden insonderheit Seele schwere. Qvod tamen non procedit in judicio curiali Ducum Sax. in cujus constitutionibus peculiariter cautum est: qvod & juramentum calumniæ non debeat præstari per procuratorem, sed

per eum cui imponitur in propria persona: Et ita contigisse scribit D. Modest. Pistor. Sebastiano à Gabelentz, qvi propter non præstitum juramentum calumniæ condemnatus sit uxori Wülffin ab Ossa, item Nicolao à Techvvitz, qvi ex eadem caussa condemnatus sit der Gemeine zu Greiffenthal. Hinc Mauser. in process. dicit, dissensionem esse, utrum jure Saxon. per Procuratorem jurare liceat, asserentibus qvibusdam, qvod non: *per text. art. 6. lib. 1. & art. 22. lib. 2. & gl. art. 11. lib. 3.* qvibusdam, qvod sic: qvod scilicet hoc expressè per jus Saxon: non sit correctum, ne per subauditos intellectus inducatur juris communis correctio: Et qvod jura exorbitantia, qvale est jus Saxon. strictè accipienda, ubi addit: Daß man an den Churfürstlichen und Fürstlichen Höfen zu Sachsen Eyde der Anwalden ad hæc specialiter constitutorum zulasse. Es wäre denn ein sonderliche Gewonheit eines Gerichtes / daß den aufferlegten Eyd nicht der Anwald / sondern der Sachwalter selbst in eigener Person leisten müste / wie an den Hoffgerichten. Tunc enim principalis & non procurator jurare cogitur, wie man denn auff den Fall in der delation mit anhefften sol / daß Beklagter solchen deferirten Eyd in eigener Person selbst mit seiner eigenen Hand zu leisten schuldig sey / Planè etiam
27 de jure communi † procurator ad jurandum non admittitur, si jura exigant aut desiderent, ut is, cui jurandi necessitas incumbit, ipse, vel per semetipsum sua manu, vel in propria persona juret, *ut in c. si verò aliqvis. 3. vers. propria manu duntaxat præstiterit. de sent. excom. c. ut circ. 4. in fin. ibi: Super hujusmodi autem ignorantia & superveniente facultate probandi, fidem per proprium præstandam corporaliter faci-*
28 *ant juramentum. de elect. in 6.* Exemplum in juramento testium † proponit *tex. in c. licet ex qvadam. & ibi Felin. & Panorm. de test. Didac. Covarr. in c. qvamvis. §. 5. in 2. part. relect. num. 8. de pact. in 6.*
29 & in juramento tutorum & curatorum † *Schrader. de feud. part. 10. sect. 20. num. 241. per text. in l. de curatoribus 27. §. fin. C. Episcop. audient. l. fin. §. sin autem vers. ipso autem curatore C. curat. furios.*

CAP.

Cap. XV.
De Forma Jurisjurandi.

SUMMARIA.

1. *Juramentum solenne vel minus solenne.*
2. *Conceptis verbis jurare qvid sit.*
3. *Concipere jusjurandum.*
4. *Forma jurisjurandi solennis.*
5. *Jusjurandum emplastrum æris alieni.*
6. *Jurare tactis sacris.*
7. *Jurare per sancta DEI Evangelia an liceat.*
8. *Ritus jurandi.*
9. Χειροτονία, *extensio vel elevatio manus dextræ.*
10. *Levare manum, pro, jurare.*
11. *Jurare manu fœnori opposita, & qvæ fuerit hujus ritus caussa num. 12.*
13. *Juramentum hodiè qvibus ritibus fieri soleat.*
14. *Dextræ usus & prærogativa.*
15. *Dextra felicitatis & beatæ vitæ signum, sicut sinistra condemnationis.*
16. *Digitus index in jurando cur elevetur.*
17. *Digitus medius cur elevetur.*
18. *Cur uterq; simul elevetur.*
19. *Mulieres qvomodo jurent.*
20. *An in jurejurando tres digiti elevandi sint.*
21. *Perjuris duo priores digiti præciduntur.*
22. *Juramentum non solenne.*
23. *Exempla juramentorum solennium & non solennium.*
24. *Juramentum per sceptri elevationem.*
25. *Juramentum per Jovem lapidem.*
26. *Fœdera Arabum.*
27. *Juramentum Carthaginensium & Romanorum in fœdere sanciendo.*
28. *Juramentum conjurationis impiæ Catilinæ cum Antonio.*
29. *Juramentum per salutem suam, per caput suum, & filiorum.*
30. *Juramentum Nabochodonosoris.*
31. *Juramentum Jacob. Patriarchæ.*

32. *Juramentum Joseph.*
33. *Juramentum Uriæ.*
34. *Juramentum per salutem Principis.*
35. *Juramentum per Genium Principis, & qvis sit Genius.*
36. *Juramentum Christianorum qvale esse debeat.*
37. *Juramentum tactis Evangeliis.*
38. *Juramentum per S. DEI verbum.*
39. *Juramentum Judæorum qvomodo fiat.*
40. *Juramentum per creaturas an licitum sit.*
41. *Creaturas an liceat testes facere appellationis & invocationis nostræ.*
42. *Juramenta per idolorum invocationem an rectè fiant.*
43. *Juramentum hominis Ethnici per sua Idola, an sit audiendum ab homine Christiano.*
44. *Sententia Divi Augustini.*
45. *Juramentum per Diabolos an sit licitum.*
46. *Juramentum cum dejeratione & abnegatione DEI.*
47. *Juramentum cum blasphemia conjunctum.*
48. *Juramentum per corpus vel sangvinem DEI, vel per capillos Christi.*
49. *Juramentum cum imprecatione vel anathematizatione.*
50. *Juramentum an necessariò fieri debeat per verbum juro.*

JUramentum cujuscunqve generis sit, formam certam habet: sed maximè determinatam, qvando conceptis verbis & certo modo, & non aliter defertur. Unde & qvoddam solenne
1 juramentum, † qvoddam non solenne dicitur. Solenne dicitur, †
2 qvod habet certas solennitates præscriptas, & dictatas, vel à partibus deferentibus, vel à Judice, vel à lege, cum certa verborum conceptione, à qva nec variare juranti, nec recedere liceat, vel si recedatur, ratum id non fit. *l. 3. & l. non erit ratum 5. l. jusjurandum & ad pecunias. 34. §. qvi jusjurandum. de jurej.* Ab adversario conceptio facta pro modo qvalitatis personarum sæpè mutatur & reformatur. *d. l. jusjurandum & ad pecunias. §. ait Prætor. §. non semper.* Hinc conceptis verbis jurare, est verbis dictatis præeuntibus à deferente ex arbitrio adjurantis, id est, juramentum postulantis, jurare. *l. qvicqvid adstringendæ. V. obl.*
3 Et concipere jusjurandum † est certam jurisjurandi formulam præscribere. *l. jusjurandum & ad pecun. 34. §. si de qvalitate. & §. pen. D. jurej.*

De jurejur. Turneb.3. adverſ. c.10. ἐπακτὸς ὅρκος conceptum juramentum Græcis. Et in hoc juramento † neqvid mutaretur à jurantibus, 4
verba aliqvis præibat, qvæ aliqvis perſeqvebatur: atqve inde facilius cognoſcebatur ſi pejerarent, & conſcientiâ contrariâ, mutare vellent verba, ut licet conjicere ex verbis Cornelii Taciti hujusmodi *lib.2. annal.* Senatus inchoantibus primoribus juramentum concepit,qvo certatim omnes magiſtratus ceteri,ut ſententiam rogabantur,Deum advocabant, nihil ope ſua factum, qvo cujusqve ſalus læderetur, neqve ſe præmium aut honorem ex calamitate civium cœpiſſe: trepidis & verbis jurisjurandi nutantibus, qvibus flagitii conſcientia inerat, id eſt, qvi delationum conſcientia urgebantur, conceptionem, id eſt, formulam jurisjurandi mutantibus, ut ſolent qvi fallaciter jurant. Accedit ſolenni juramento ultra conceptionem verborum, locorum certorum definitio, ubi jurandum ſit, & rerum expreſſio per qvas jurandum ſit, & qvas tangendo juretur. Sic enim tactu & corporali juramento magis inviolabile putatur juramentum & irretractabile *l.1. C.ſi major ſe min. dix. & l.1. C.ſi adverſ.vend.* Idqve apud Ethnicos fuit uſitatiſſimum, ut majoris religionis cauſſa res aliqvas tenentes ſe ſacramento obſtringerent. Cum enim licentioſa ſeculi impietas effeciſſet, ut jusjurandum † à qvibusdam diceretur emplaſtrum eris alie- 5
ni: *Agell. lib.16.c.7.in fin.* Nemo (*inqvit Petronius*) cœlum putat, nemo jusjurandum ſervat, nemo Jovem pluris facit: itaqve antiqvi, qvo major eſſet jurisjurandi religio, pleraſqve adinvenerunt ceremonias, qvæ jurantibus terrorem ac formidinem incuterent. Aliàs tangentes ſacra † & altaria jurare cogebantur, qvomodo Annibalem ju- 6
raſſe, dum ſe perpetuo hoſtem populi Romani futurum jurat,*Liv.ſcribit initio lib.1.decad.3.* Sic Cic. *in orat. pro L. Cornelio Balbo* teſtatur Græcorum ſolennem fuiſſe morem jurandi cauſſa ad aras accedere; *Virg. 1. Æneid. Tango aras, mediosqve ignes & Numina teſtor:* Apud Chriſtianos inolevit jam olim, ut juretur per Deum, † & per ſancta Evangelia, ſeu per verbum Dei tactis Evange- 7
liis: qvod uſurpatum fuiſſe temporibus Juſtinian. in rebus majoris momenti, & ad fidem publicam pertinentibus declarat formula jurisjurandi, qvod Juſtinianus præſcribit iis, qvi officia ſuſcipiunt. *Novell.9.jusjur. qvod præſtatur ab iis, qvi adminiſt. ſuſcip. de qva ſolenni-*

tate latè disputat Antonin. Tessaur. decis. 47. Qvod qvidem ex superstitione & ex ignoratione verbi Dei natum esse, rectè monet Donell. *lib. 21. comm. c. 13. in princ.* Illo enim in jurejurando de attestatione nominis solius Dei sine alia adjectione præcipitur: Non usurpabis nomen Jehovæ Dei tui temerè: non enim habebit insontem Jehova eum, qvi nomen ipsius usurpaverit vanè *Exod. 22.* Neqve levis contumelia putanda est, qva nomen Dei afficitur, si qvis putet non esse satis per Deum jurare, aut Deum invocare testem, nisi tetigerimus sacra Evangelia, aut qvid aliud: qvasi qvicqvam majus aut sanctius sit in Evangelio, qvam in eo, qvi autor est Evangelii, & rerum omnium. Nec mirum sit Justinian. in eo jurejurando qvod præformavit iis, qvi administrationem suscipiunt, *nov. 9.* hoc admiscuisse, ut qvi juraturus esset, juraret per qvatuor Evangelia, qvæ in manibus teneret. Nam hac superstitione ille non contentus, addidit etiam formulæ jurisjurandi impietatem dum vult jurari non solum per Deum, sed etiam per gloriosam Dei genitricem, & per sanctos Archangelos, Michaelem & Gabrielem: cum tota scriptura clamet, hunc honorem soli Deo deberi, ut per eum juretur. *Jerem. 5. Hebr. 6.* qvippè qvi solus sit inspector cordium, ut scire possit, qva fide, qvave conscientia qvisqve juravit,
8 solus sui nominis contemti idoneus ultor & judex. Ritus jurandi † fuere multiplices: & aliter etiam jurarunt illi, qvi vixerunt in Ecclesia, aliter qvi extra Ecclesiam constituerentur. De illis ut dicamus tantum hoc in loco, primus is occurrit gestus, qvi in sacris Deo ju-
9 ranti attribuitur, nimirum χειροτονία † extensio vel elevatio manus, & qvidem dextræ, ut apparet ex *Es. 62. vers. 8.* non qvod membris ejusmodi corporeis constet ipse, sed qvod in visionibus tantum *Genes. 18. vers. 2.* & in familiarissimis colloqviis cum sanctis, velut cum fratribus *Exod. 33. vers. 11.* sub tali specie se exhibere illis voluerit, haud dubie, ut monstraret, qvonam & mentem & manus, adeoqve se totos intendere debeant jurantes, videlicet sursum versus ad cœlum, & ad
10 creatorem possessoremqve cœli & terræ. Hinc levare manum † pro jurare freqventer accipitur. Et qvod dicitur Deus pepigisse fœdus cum Abrahamo de terra Canaan *Genes. 15. vers. 18.* & jurasse ipsi *Genes. 22. vers. 16. 26. vers. 3. 50. vers. 24. Luc. 1. vers. 73. id Exod. 6. vers. 8. Num. 14. vers. 30.* dicitur levasse manum suam. Sic *Deut. 32. vers. 40.* inqvit Deus: Levo ad cœlum manum meam atqve dico: ut vivo ego in æternum,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

num, acuam ut fulgor gladium meum, & ulciſcar hoſtes meos. Et *Ezech.36. verſ.7.* Levavi manum meam, gentes, qvæ in circuitu veſtro ſunt, confuſionem ſuam portaturos eſſe. Hanc jurandi rationem & modum ſervarunt deinde & Angeli, & primorum iſtorum temporum homines, ut oſtendit D. Ebert. *in hiſtor. juram. pag. 41.* Ac de Angelis qvidem eſt in Apocalyps. *cap. 10. verſ. 5. & 6.* ubi dicitur qvod Angelus levarit manum ſuam ad cœlum, & jurarit per viventem in ſecula ſeculorum, creatorem cœli & terræ &c. De hominibus exempla ſunt freqventia. *Geneſ. 14. verſ. 22. 21. verſ. 23. & 24.* ubi tametſi manus elevationis expreſſe mentio nulla eſt, dubium tamen non eſt, qvin eam elevarit Abraham. Scriptor autem ejus hiſtoriæ, putavit ſupervacaneum eſſe repetere ſæpius eundem jurandi modum. Præter hunc fuit & alius jurandi ritus, † qvi tamen non niſi inferiorum erga 11
ſuos ſuperiores fuiſſe videtur, in familia Abrahæ: juraturi videlicet dextram manum non elevaverunt, ſed fœmori ejus cui jurandum erat, ſuppoſuerunt, & ſic per Deum, vel per teſtimonium Dei, negotium de qvo agebatur, aſſeruerunt, & confirmarunt. Sic ſervus Abrahami ponens manum ſub fœmore Domini ſui, per Deum cœli & terræ juravit, ſe Iſaaco non qvæſiturum uxorem ex filiabus Cananæorum. *Gen. 24. verſ. 2.* Et Joſeph fœmori patris ſui Jacobi morituri manum ſuppoſuit & juravit, ſe oſſa ipſius ex Ægypto in terram Canaan tranſlaturum eſſe. *Genſ. 47. verſ. 29. 50. verſ. 5.* Cujus ritus † etſi alii 12
alias cauſſas proferunt: tamen probabile eſt, hoc ritu ſignificatam eſſe promtitudinem animi & ſtudium inferiorum erga ſuperiores, ſicut eundem ipſum ritum etiamnum ſervari in India teſtatur *R. Abentzra:* vel potius ideo Abrahæ familia & poſteritas tactis fœmoribus juravit, qvod inde proditurum eſſet ſemen, in gentium populorumqve omnium benedictionem promiſſum. *Geneſ. 12. verſ. 3. 22. v. 18.* Hinc Hieron. *in qvæſt. ſuper Geneſ.* inqvit: Tradunt Hebræi, qvod in ſanctificatione ejus (fœmoris) hoc eſt, in circumciſione juraverit: nos autem dicimus juraſſe eum in ſemine Abrahæ, hoc eſt, in Chriſto, qvi ex illo naſciturus erat. Et Theodoretus *qvæſt. 73. ſuper Geneſin:* Cum in ſemine, tum benedictionem, tum promiſſionem bonorum accepiſſet Abraham, illuc ſervum apponere juſſit manum, ubi fidei ſignum recepit. &c. Ut promiſſionis divinæ & circumciſionis memor, matrimonio cum alienigena contracto nobilitatem dominicam non

13 inficeret. Hodie † vulgatissima jurandi ceremonia est, dextræ manus digitos, indicem & medium, reliqvis contractis porrigere, & vel imagini sanctæ crucis, aut sacris bibliis imponere, vel cœlum versus attollere. Et sic Chrysostomus de sui temporis ceremoniis, *in homil. 15. ad populum Antiochen.* habet: libro sacrorum Bibliorum, in altari seu mensa sacra deposito, manum impositam, & sic juratum esse. Hæc tamen ceremonia non in Ecclesia nata, sed à gentibus accepta qvibus-
14 dam videtur: Ac dextræ qvidem † olim magnus usus fuit, & adhuc etiam hodie est, in rebus firmandis, & fœderibus sanciendis, eamqve ob caussam Alex. ab Alex. *lib. 2. gen. dier. c. 29.* religionem qvandam in dextris esse arbitratur. Nam eam, *inqvit*, porrigimus, si qvid data fide futurum pollicemur. In ipsa enim fidem sacratam Numa Pompilius voluit sacrumqve Fidei instituit, ad qvod Flamines curru arcuato manu ad digitos involuta, solenni pompa vehi jussit, magno argumento, illam in dextris, sanctam sacratamqve & propterea minime violandam ratus. Constat qvoqve apud Persas usitatum fuisse, si qvid firmum illibatumqve volebant, ut illud dextræ & fidei pignore sanci-
15 rent. Deniqve in sacris † dextera felicitatis & dignitatis locus fuit, sinistra infelicitatis & miseriæ: & per dexteram sæpè indicatur beata vita, & per sinistram perpetua damnatio, ut not. Camerat. *in medit. histor. cap. 35. in fin. lib. 1.* Hujus igitur dextræ index digitus in juran-
16 do porrigitur, † & vel in altum tollitur, vel imagini crucis imponitur, ut jurans monstret, adeoqve apertè indicet, qvem sui sermonis vocet testem, qvemqve velit esse vindicem delicti, si fallat. Deinde
17 medius etiam elevatur, † reliqvis contractis, ut ostendatur, regia nos velle ingredi via, & nihil veritati addere: nihil demere. Uterqve simul,
18 † ut declaretur, ejus, qvi jurat, cum eo, per qvem jurat, consensio.
19 Mulieres juraturæ † digitos eosdem pectori sinistro applicantes, manum non tollunt, ut significetur subjectio, qva viris sunt obstrictæ:
20 Sunt qvi tres erigi digitos volunt, † pollicem, indicem, medium, in honorem sacrosanctæ Trinitatis: sed vulgatus judiciorum nostrorum usus duobus digitis contentus est: Hinc de iis, qvi apertè, qvam habent de interrogatis sententiam, explicare nolunt, freqventer dicitur: mutaturos ipsos sententiam, si bini ex qvinis porrigendi sint: Wann einer zwey aus fünffen strecken solte. Et de testibus solenniter auditis solent referre Notarii, qvod duos erexerint isti digitos, & divino

vino invocato testimonio assertionem suam confirmarint. Postremò perjuris præciduntur † non tres digiti: sed duo illi priores, qvorum 21
in juramento usus fuerat, ut est *in constitut. Caroli V.*

Execrationes qvoqve variæ juramentis olim adjici solebant, ut: hæc mihi DEUS faciat, & hæc addat, nisi id, qvod sentio, dixero: vel nisi servavero jurata, hoc est, qvibusvis calamitatibus & tristi exitio me devoveo, si consultò & sciens fallam. Exempla sunt *Ruth. 1 vers. 17. 1. Samuel. 14. vers. 44. 20. vers. 12. 13. 25. vers. 22. 2. Sam. 3. vers. 35. 1. Reg. 19. v. 2. Psal. 132. vers. 2. 3. & 4. Jerem. 22. v. 6.* Ex prædictis constat, juramentum contra non solenne † esse, qvod summariè & de pla- 22
no præstatur, sine delectu verborum & locorum. Et hodiè ejusmodi Christianorum juramenta esse debent: ut rectè & simpliciter cavit Frideric. *in auth. sacramenta puberum. C. si advers. vendit.* ut sacramenta seu juramenta sola per se interposita inviolabiliter serventur. Et sic assertionem, qvæ cum nominis Divini invocatione fit, hodiè pro vero & proprio jurejurando habendam esse, qvamvis sacræ scripturæ vel Evangelia manualiter non tangantur, neqve manus erigatur, tradit *Corset. de jurejur. 9. numer. 7. Hieron. Cagnol. in l. si qvis major. numer. 100. & seqq. C. transact. Eman. Soaret. in recept. sentent. vers. 6. jusjurandum num. 329. Anton. Massa ad formam Cameral. obligat. ad sextam particulam qvæst. 2. num. 10. Jac. Menoch. cons. 37. num. 51. & 82. lib. 1. Joan. Petr. Surd. decis. 159. num. 21. ex tradit. per Morra. in tractat. de treug. & pac. q. 9. num. 1. & seqq.* Sed ut in hac etiam juramentorum doctrina nihil antiqvitatis ignoretur, referam qvædam sacramenta solennia, & non solennia, † per qvæ jurabant antiqvi se- 23
cundum locorum consvetudinem. Narrat Aristoteles de controversiis olim judicatos reos, alios jurejurando præstito, alios sine juramento: & fuisse illis juramentum † per sceptri elevationem *Aristotel.* 24
l. 3. Rhetor. c. 10. Solenne atqve adeo sanctissimum Romanorum jusjurandum † per Jovem lapidem concipiebatur. Testis est Agellius *lib.* 25
1. noct. Atticar. c. 21. Jovem, *inqviens,* Lapidem, qvod sanctissimum jusjurandum est habitum, sum paratus jurare Virgilium hoc nunqvam scripsisse. *Cic. Epist. 12. lib. 7. famil.* Qvomodo autem tibi placebit, Jovem Lapidem jurare, cum scias Jovem iratum nemini esse? *Apulejus in lib. de Deo Socrat.* Qvid igitur? jurabo per Deum Lapidem Romano vetustissimo ritu? Eoqve respexisse videtur Auson. in pre-

L 3 cat. ma-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

cat matutina ad Deum cum ait: *Si lapides, non juro Deos.* Huic vero jurijurando execratio addi solebat: cujus formulam Festus *lib.11.* docet: Jovem, *ait ille*, Lapidem juraturi, silicem tenentes, his verbis utuntur: Si sciens fallo, tum me Diespiter salva urbe, arceqve, bonis ejiciat, ut ego hunc Lapidem. De qva jurisjurandi formula plura tradit Brisson. *lib. 8. form. pop. Rom. Erasm. Chiliad. 2. cent. 6. adag. 33.* Utebantur &
26 Arabes † lapide in feriendis fœderibus, ut autor est Herodot. *lib. 3. Po-*
27 *lybius. 3. histor. de fœdere* jurato † Carthaginensium & Romanorum agens, verba hæc ejus juramenti concepta fuisse tradit: si rectè ac sine dolo malo hoc fœdus atqve hoc jusjurandum facio, Deus mihi cuncta felicia præstet: sin aliter aut ago aut cogito, cæteris omnibus salvis, in propriis legibus patriis, in propriis laribus, in propriis templis, in propriis sepulchris, solus ego peream, ut hic lapis è manibus
28 meis decidet. In juramento conjurationis impiæ † Catilinæ cum Antonio, & aliis ejus farinæ, mactatus est puer qvidam, & juramentum innitum super ejus visceribus, qvæ unà postea comederunt: Dio Cass. *lib. 37.* Salust. in conjuratione Catilinæ etiam tradit Catilinam oratione habita cum ad jusjurandum sceleris sui socios addiceret humani corporis sangvinem vino permixtum in pateris circumtulisse: inde cum post execrationem omnes degustavissent sicut in solennibus sacris fieri consvevit, aperuisse consilium suum. Deniqve alii aliis ritibus & formulis juramenta sua exeqvebantur, ut latè enumerat P. Gregor. *lib. 50. Syntagm. juris univers. c. 8. num. 7. & seqq. & Annæ. Robert. lib. 1. rer. judicatar. c. 11.* Permisit etiam jus civile varias jurisjurandi
29 formulas, ut per salutem suam, † per caput suum, & filiorum suorum: *l. non erit ratum D. jurejur.* Et per id omne qvod qvis postulasset sibi jurari *l. 3. §. fin. & l. qui per salutem. eod. tit.* & illud juramentum Prætor ratum habebat. *d. l. non erit ratum 5. eod. tit.* Qva in re datum aliqvid est hominum superstitioni, ut commodius lites expediantur. Sunt enim pleriqve ea superstitione, ut proprium aliqvod ac peculiare genus jurisjurandi usurpent: ut dicitur *in l. 3. §. fin. D. jurejur.* Sic Nero per Drusillam jurabat, Alexander per Hephestionem, Demosthenes per eos, qvi in Marathone occiderant. Ac utilitas exigit plerumqve, ut ratum habeatur hoc jusjurandum, qvia creduntur non tam facilè perjuraturi, qvi hac superstitione ducuntur, qvam si jure-
30 jurando communi & usitato uterentur. Juravit Nabochodonosor †
per

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

per thronum & regnum ſuum, *Judith. 1.* Jacob † per timorem Iſaaci 31
patris ſui cum pactum iniret cum Labano, *Geneſ. 31.* Joſeph † per ſa- 32
lutem Pharaonis: *Geneſ. 42.* Urias † Etheus per ſalutem Davidis 33
Regis, & ſuam juravit: *2. Reg. 11.* Permiſit qvoqve lex civilis per ſa-
lutem Principis † jurare: *l. ſi duo patroni §. fin. jurejurand. l. 2. C.* 34
reb. cred. imò præſtantiſſimum jusjurandum habitum fuit, qvod
per ſalutem & Genium Principis † fieret, *ut ſupra diximus c. 3. hujus li-* 35
bri. Genium autem Br. interpretatur Principem ipſum, qvem Jaſ. ſe-
qvi videtur, ex Br. ſummarium repetens *l. ſi duo. 13. §. fin. jurejur.* &
probari videtur *ex l. 2. C. reb. redit.* ubi jusjurandum per Deum con-
ceptum, & conceptum per venerationem Principis ſibi invicem op-
ponuntur, ut cum Juramentum per Genium ſeu venerationem Prin-
cipis præſtari dicitur, ſenſus ſit, jurari per Principem, utpote, per ma-
jorem, qvem juramento noſtro colere, & ut Deum venerari volueri-
mus. Imperatoribus enim olim divinos honores exhibitos, hiſtoria
Auguſtalis teſtis eſt, ideoqve Caligulam, cum pro Deo ſe coli vellet,
plerosqve honeſti ordinis deformatos prius ſtigmatum notis ad me-
talla & beſtias condemnaſſe, qvod nunqvam per *Genium* ſuum deje-
raſſent. Svetonius in vita ejus *c. 27.* autor eſt & paulò ante *c. 15.* ſcribit,
Caligulam voluiſſe, ut omnibus ſacramentis adjiceretur, neqve me li-
berosqve meos cariores habeo, qvam Cajum & ſorores ejus: qvod i-
dem in hiſtoriam ſuam retulit. Dio *lib. 18.* Accurſius tamen mavult
intelligi Deum Principis, qvæ expoſitio Prateio in Lexic. ſuo videtur
non inepta, eo qvod antiqvitas cuiqve homini nato duos Deos qvaſi
connaſci fingeret, eosqve geniales, qvi Genii dicti ſunt, qvod ex *lib. 6.*
c. 4. dier. genial. Alex. ab Alex. Cæl. Rhodig. in 2. lection. antiqvar. c. 10.
Cardan. 3. de utilit. ex adverſ. cap. tit. de ſolitudine, & aliis locis: ſatis li-
qvet. Meminit illius jurisjurandi qvoqve Tertullian. ad Scapul. Sed
inqvit, iidem ipſi qvi per Genios eorum in pridiem usqve juraverant.
Hodiè † per nomen ſolius Dei in Chriſtiana Republ. jurandum eſt, ſe- 36
cundum præceptum: In nomine Dei tui jurabis, ut divinis literis ha-
betur expreſſum. *Exod. 23. Judic. 11. Devt. 6. & 10. Joſ. 23. Matth. 5.* Cum
enim jusjurandum tantum uni Deo præſtetur, & ſit invocatio, qvæ
ſoli Deo καρδιογνώςῃ & omnipotenti debeatur, efficitur, & per hujus
qvoqve ſolius nomen jurandum eſſe. Reliqvæ per creaturas juran-
di formæ, etſi prava qvadam conſvetudine inveteraverint, tamen

ſunt

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ſunt, ut loqvitur Chriſtus *Matth. 5. verſ. 37.* ἐκ τοῦ πονηροῦ. Qvantumlibet ergo promiſſionem per fidem Chriſtianam, religioſam, per Baptiſmum, ſalutem animæ &c. factam Canoniſtæ pro jurejurando habeant, extra qvam ubi lex corporale juramentum in forma reqvirit: nunqvam tamen ego pro jurejurando, ſed potius vice piaculi ac ſacrilegii habebo. Et qvanqvam in jurandi formula multum valet conſvetudo, ſecundum qvam juramenta ſunt concipienda: tamen hoc ita accipiendum eſt, dum ne juri Divino ſint contraria: *Jaſ. in l. fin. n. 2. qvi*
37 *ſatisd. cog.* Unde ſolennitas qvoqve tangendorum Evangeliorum † qvaſi non neceſſaria: *Felin. in c. 2. n. 14. ſponſalib. per c. etſi Chriſtus. de jurejur. Socin. in l. 3. jurejur. per §. fin. in auth. ut non luxur. contra nat.* plerisqve in locis omitti ſolet: Sicut & invocatio hominum mortuorum, ut impia, & jure divino damnata, in Curiis benè inſtitutis repudiatur: Nam nulla qvamvis inveteratiſſima conſvetudine juri Divino præſcribi poteſt. *Bl. in l. 2. n. 1. & 2. & l. cos. 27. C. uſur. Schurff. conſ. 83. n. 11. cent. 3. per not. in c. fin. de conſ. c. ad audientiam reſcript.* Qvod verò & hic pro veteri Evangeliorum tactione jam in ordinatione Imperii, moremqve publicum irrepſit, ut juretur hac forma: Ita
38 me Deus juvet, & ſanctum verbum † ejus: in eodem hæret vitio: niſi de verbo perſonæ, qvi eſt ὁ λόγος καὶ Θεός, non de verbo literæ Evangelii ut fit, accipiatur. Huic enim gloria ſolius Dei, nempè invocatio, non eſt humano conſilio tribuenda. In primitiva Eccleſia jurarunt Chriſtiani, ut D. Paulus, *2. Cor. 11.* probat, teſtis eſt mihi Deus: & teſtis anima mea; Recentiores ſic: Ut me Deus adjuvet. *c. ab iſto*
39 *die. 35. qvæſt. 6.* Hodiè in Judæorum juramentis † id obſervari ſolet, ut Judæi præmiſſis primum qvæſtionibus nonnullis, ad qvas ordine reſpondendum eſt, manu dextra uſq; ad juncturam in librum decem præcepta continentem, & qvidem voces qvasdam Decalogi hebraicè conceptas, impoſita, recitantes, certa qvædam verba ab alio prædicta jurare in foro Chriſtianorum tenentur, ſicut videre eſt ex ordinat. Cæſarea Cam. Imp. *part. 1. tit. 86. & ex Mynſ. cent. 6. obſ. 20. Wurmſ. in pract. obſ. tit. 14. de jurament. obſ. 6. Beuſt. in rubr. D. jurejur. num. 217, & ſeqq.* Ex prædictis aliqvot conſectaria deduci poſſunt. Et primò
40 qvidem ex eo infertur juramentum per creaturas præſtitum, † licitum non eſſe. *Matth. c. 5. c. etſi Chriſtus. jurejur. c. ſi qvis per capillum. 22. q.*
41 *1.* tametſi † creaturas appellationis noſtræ, invocationisqve de Deo

teſtes

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

testes facere non sit prohibitum: Sic Moyses appellat terram & cœlum testes: *Devt. 30. vers. 5. 19. Esa. 1. vers. 1. Mich. 1. August. in Epist. ad Publicol.* Nec obstat *Amos. c. 4. vers. 2.* item qvod Joseph jurat per caput & vitam Pharaonis, & qvod est *in l. duo patroni. 51. §. si qvis juraverit. & l. non erit jurejurand.* ubi probatur juramentum per Genium Principis. *Gen. 42. vers. 16. & Tertullian. in lib. ad Scapul.* Nam de jure civ. jam ante responsum est, ejus contra jus divinum nullam hodiè autoritatem inter Christianos esse: Et fuit mos ille per Genium alicujus jurandi planè Ethnicus, & plenus adulationis. Homines enim ad serviendum parati suis Principibus (uti Poetæ) numen inesse putabant: itaqve per eorum Genium & numen jurabant & per eorum caput & oculos, qvos amabant: Virgil. 4. Æneid.

——Testor cara Deos & teq; tuumq;
Dulce caput, magicas invitam accingier artes.

Et Ovidius.

Perq; suos illam qvondam jurasse recordor
Perq; meos oculos, & doluere mei.

Qvod ad Josephum pertinet, certè illud juramentum illi excidit, qvod longa jam consvetudine cum idolatriis aliqvid de eorũ moribus & loqvendi ratione hauserat. Nec est imitandum. Locum ex Propheta Amos *c. 4.* eodem modo explicant Theologi, qvo dictum Moysis *Devt. 30.* nimirum duntaxat testes advocari creaturas non autem jurari per eas. Secundò ex eo infertur: qvod juramenta per idolorum invocationem † fieri non debeant. Et nominatim in hominibus piis 42
& fidelibus jurare per idola vetitum est *Sophon. 1. vers. 5. Amos. 8. vers. 14.* Omnis enim idolorum mentio periisse debet inter Christianos. *Psal. 16 vers. 4. & Exod. 23. vers. 17.* Ergo neq; per sanctos licet jurare. Sed *utrum † concedendum sit homini Ethnico & idololatræ; ut cum illi res est cum homine Christiano, juret per sua Idola, sitne hoc juramentum à pio audiendum & admittendum?* 43
Et sanè illicitum Jusjurandum, utpote improbatæ publicè religionis non tuetur Prætor *l. 5. D. jurejur.* ut si qvis per Christum jurasset, Ulpiani, qvi hoc scripsit tempore: Tunc enim

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Christiana religio publice improbata erat, sicut hodie Turcica aut Mahumetana. Nam qvi defert jusjurandum, aut jurat per Mahumetea, eam religionem probare videtur. Qvare vetat lex divina jurare per Deos alienos. *Devt. c. 6. c. monet. v. 22. q. 1.* qvia cum jusjurandum species qvædam sit cultus divini, ita jurandum est, ut uni Deo honos tribuatur. Verum si res sit Mahumetano homine, pleriqve putant jurari posse per Mahumetem utilitatis caussa, qvod is jusjurandum nostrum facilè contemturus sit, ne ideo adversarius, qvi jusjurandum defert, religionem probare intelligatur Mahometanam. Hinc Martial. *in Verpun. lib. XI.*

Ecce negas jurasq́ mihi per templa Tonantis.
Non credo, jura Verpe per Anchiatum.

Et hæc in foro etiam conscientiæ, ut loqvuntur, locum habent, pro ut Augustin. *in Epistol. ad Public. & in c. movet te. 22. qvæst. 1.* putat, admittendum hujusmodi juramentum etiam à pio homine: licet in hoc ab Augustin. dissentiat Tertullian. *in lib. de idololatria*: Sed Augustin. sententia verior est, argumento eorum qvæ scripta sunt, *Genes. 31. vers. 35.* Jurat Laban per Deum Nachor: Jurat Jacobus per Deum Isaac. Idq; probat Danæ. *lib. 2. Ethic. Christ. cap. 9.* Hoc loco
44 qværi potest, *an verum sit, † qvod D. Augustin. ad Publicol. in Epist. 154. scripsit, & à Gratiano relatum est, in d. c. movet te. 22. qvæst. 9. dicens: minus malum esse, per Deum falsum jurare veraciter, qvam per Deum verum fallaciter?* Et sanè hæc sententia rectè defendi posse non videtur: cum juramentum præstitum per falsos Deos ad idololatriam pertineat, eaqve juratio crimen idololatriæ sit, qvod peccatum adversus primum præceptum Decalogi committitur, cujus transgressio majorem culpam habet, qvam secundi præcepti de juramento violato: ex eo qvidem, qvod major fiat & atrocior injuria Deo, ab eo, qvi illum negat esse verè unum Deum, qvam ab eo, qvi contra ejus dignitatem eum in falsum testimonium adducit. Est etenim prius crimen contra ipsius Dei propriam substantiam. Nec cuiqvam

qvam dubium esse poterit, isthæc juramenta, qvæ per falsos Deos fiunt, ad idololatriæ crimen omninò pertinere: sicuti probatur *Hierem. c. 5.* apud qvem Deus filiis Israel exprobrat, qvod ab eo veluti apostatæ defecerint, & juraverint in his, qvi non erant Dii: Idem tradit Chrysostom. *in imperfecto* dicens: Idololatram se facit omnis, qvi per aliud à Deo jurat. Ex qvibus & aliis satis eruditè hanc sententiam Augustin. sic examinat Dominic. *à Sot. tractat. de cavendo juramentorum abusu part. 1. c. 6. Covarruv. in c. qvamvis. §. 1. n. 25. part. 1. relect. pact. in 6.* Tertiò concluditur ex prædictis, qvod per Diabolos † 45
jurare minimè liceat: Omnis enim Diabolorum mentio fit cum Dei contemtu & irreverentia.

Est enim omnis mendacii parens, hostisqve veritatis ab initio, sed & creatura est Diabolus: Unde per eum jurare non licet *Danæ. in loc. præalleg.* Qvartò concluditur Juramentum cum ejeratione & abnegatione Dei † licitum non esse, ut siqvis dicat: Ejuro Deum; omnem 46
enim Dei metum exuit, qvi sic jurat: imò omnino impius est, qvi hæc pronunciat. *Levit. 24. vers. 16. Ose. 4. vers. 2.* Eadem ratione impium etiam est juramentum, qvod cum blasphemia † conjunctum 47
est. Est autem Blasphemia, cum aliqvid Deo tribuitur, per qvod illius naturæ fit injuria, veluti si qvis juret per corpus vel sangvinem Dei, † vel per capillos Christi. Qvi enim eos jurat, & per eos, tribuit 48
eos divinitati, cum tamen caro Christi & capilli sint creaturæ, & non Deus, & cum Deus carnem & sangvinem non habeat, utiqve eo modo jurare non licebit, *nov. ut ne contra. nat. luxurient. homin. & ne qvis per capillos Christi juret, & est in c. 5. si qvis per capillum 22. qvæst. 5.* Alia ratio est imprecationis, † & anathematizationis etiam, nam per 49
eam jurare minimè vetitum est: ut si qvis dicat: In caput meum ita sæviat Dominus: Sic mihi addat & faciat, sit testis in animam meam. Sic Petrus anathematizavit se. *Matth. 26. vers. 27. 1. Cor. 16. vers. 22.* modo ne sit inhonesta imprecatio, sed modestissima reverentissimaqve Dei appellatio hoc casu interponenda est, qvalem veteres solebant; Sic mihi addat, & sic faciat Dominus; sit testis Deus in me & te: Sæpè Chrysostom. *hom. 26. ad Imp. Antiochen.* has formulas concedit: Ita, non carnifex meis instet lateribus: ita ne debiliter. Augustin. *tractat. in Johan. Evangel. 35* Sic ait homines jurare solitos, ut tangentes oculos suos dicerent: Sic vivant lumina mea. Qvintò con-

cluditur: veram non eſſe Cardin. ſententiam, qvi in *c. præterea. in 1. de*
50 *ſponſalib.* affirmat, † nuſqvam dici qvenqvam perjurum nec qvoad perjurii reatum cenſeri juramentum præſtitum, niſi fidem interpoſuerit expreſsè per verbum juro. Qvam opinionem teſte Covarruv. refert & ſeqvitur alter *Cardin. Alex. in d. c. præterea.* qvam tamen falſam eſſe, ex prædictis ſatis manifeſtè conſtat: Ad juramenti enim vim & religionem ſatis eſt, ut Deus in teſtimonium advocetur, ſicut ex definitione conſtat: Deus verò in teſtem advocari poteſt abſqve ſpecifica mentione hujus verbi juro: *de qva re text. etiam ſunt in c. etſi Chriſtus. jurejur. & in c. & jurabunt. 22. qvæſt. 1. & in c. ego N. eod. tit.* qvibus probatur poſſe juramenta præſtari abſqve hoc verbo juro: qvod idem annotarunt etiam *Abb. in c. qverelam. col. 3. jurejur. Joan. de Salva tractat. de jurejur. part. 1. qvæſt. pen. Lancelott. Galiaub. in l. 1. in princ. c. ult. V. O. latè Covarruv. in præfat. & qvamvis part. 1. & relect. num. 13. & ſeqq. de pactis in 6.*

CAP. XVI.

De promiſſione Fidei an juramento æqviparetur.

SUMMARIA.

1. *Fidei interpoſitio an habeatur loco juramenti diſputatur in utramq; partem, & tandem concluditur per diſtinct. n. 2. & 3.*
4. *Perjurus propriè non eſt, qvi fidem ſimplici aſſertione datam non ſervat.*
5. *Perjurii pœna locum non habet in violatores ſimplicis fidei.*
6. *Fides in principe maximè exuberare debet.*
7. *Macciavelli ſententia rejicitur.*
8. *Alphonſi Regis apopthegma.*
9. *Dyoniſii Halicarnaſſ. dictum de fide.*
10. *Pœna l. ſi qvis major. C. transact. an habeat locum in fide data ſimpliciter.*
11. *Teſtis qvi ex conſvetudine loci tantum porrecta dextra fidem dedit, an ſit perjurus, ſi celet veritatem.*

12. Rela,

12. *Relatio ad aliud juramentum an sufficiat ad hoc, ut qvis perjurii arguatur.*

13. *Subditus promittens aliqvid per tale juramentum, qvo prius Domino obstrictus fuit, an sit propriè perjurus si id non servet.*

14. *Renunciatio hereditatis facta* an Eydes statt / *an juramento adæqvetur.*

15. *Idem non est, qvod ponitur pro eodem.*

16. *Juramentum præstari debet verbis specificis, non per relationem ad aliud.*

17. *Juramentum privati facere non possunt, qvod ex lege divina non est juramentum.*

18. *Clauf. qva magistratus subditis aliqvid præcipiunt,* bey Eydes Pflicht / *Qvid operetur.*

PLerumqve accidit in Germania nostra, ut promissiones non tàm juramenti corporaliter præstiti, qvàm sola fidei interpositione confirmari soleant, occasione igitur præcedentium non in commodè dubitari potest: *An hæc fidei interpositio* † 1 *pro juramento haberi poßit, & an verè is juret, qvi qvid fide sua promittit:* Qvæ qvæstio, qvia celebris est, hoc peculiari capite à nobis discutienda est: Promissionem † autem per 2 fidem bey Trauen / Ehren und Glauben / vel loco jurisjurandi interpositam, an Eydes statt / juramento æqviparari, & pro juramento verè ac corporaliter præstito haberi, communiter Dd. nostri docuerunt *c. ad aures, & ibi Panorm. num. 3. his qvæ vi metusve caussa fiunt. c. pervenit, ubi gl. in verb. juramenti fidejussor. c. 1. ibi: si aliqvis alicui mulieri fidem fecerit pactionis: & postea: non enim rescindi debet tantum sacramentum. sponf. duor. c. etsi Christus. jurejur. Felin. in c. præterea. num. 15. sponsalib. Speculat. in tit. de arbitr. & arbitrator. n. 49. Jas. in §. item si qvis. n. 52. Inst. de act. Idem Jas. in l. 3. §. jurari. n. 3. jurejur.* ubi paria esse dicit, promittere per fidem, & jurare Deum. *gloss. in d. c. ad aures. Curt. Jun. conf. 286. num. 15. Hieron. Schurff. conf. 37. num. 11. 21. cent. 2. & conf. 53. n. 19. cent. 3. Gail. lib. 2. observ. 59. num. 1. Coler. de processib. executiv. part. 1. cap. 10. num. 246. cum seqq. Ernest. Cottman. resp. 18. n. 123. Idem si* Deum testem invoco, vel Deus mihi testis erit, vel assero

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

per veritatem meam, haberi hoc pro juramento, tradit *Jas. in d. l. 3. §. jurari n. 2. Coler. d. part. 1. c. 10. n. 284.* Idem si jurem per salutem meam, *l. qui per salutem l. non erit, in princ. de jurejur.* aut per fidem Christianam, *Covarruv. in repet. c. 2. §. 2. n. 2. pact. in 6. Wesenb. d cons. 10. n. 41.* Qvocunqve igitur modo juretur per verbum æqvipollens, id juramenti vim habere, & jure præsertim Canonico observari debere docet *Br. in d. auth. Sacramenta puberum numer. 8. Salicet. n. 6. C. si advers. vendit.* Qvare fidei interpositionem effectu eandem esse cum juramento, corporali tradunt dd. ferè omnes *in d. auth. sacrament. puber. & in c. cum contingat. de jurejur. & in c. qvamvis: pact. in 6. Bl. in c. cum literis n. 12. præsumt. Schurff. d. cons. 37. n. 11. 20. 21. & cons 53. n. 19. cent. 3. Gail. d. observat. 59. n. 3.* Hæcqve tum in inferioris conditionis hominibus locum habere confirmat *Mynsing. cent. 1. observat. 17.* tum inprimis in viris Principibus, qvi sub verbo veri Principis plerumqve promittunt: *Joan. Petr. Surd. decis. 234.* oder bey ihrem Fürstlichen Trauen/und Glauben/*Schurff. d. cons. 37. per tot. Mynsing. d. obs. 17. Gail. d. obs. 59. n. 2. & per tot. Wesenb. d. cons. 10. n. 24. Coler. d. c. 10. n. 251.* In comitibus sagen zu bey Gräfflichen Ehren/ Christlichen Trauen und Glauben/*Wesenb. d. cons. 10. n. 18.* & in nobilibus, gereden bey ihren Adelichen Trauen und Glauben/*Jas. in d. l. 3. §. jurari. n. 3. jurejur. Wesenb. in terminis in d. cons. 14. n. 14. & 15. Coler. d. c. 10. n. 251.* & in promotis Doctoribus, aliisqve honestioris loci personis *Coler. d. c. 10. n. 251.* in qvibus bona fides præ aliis exuberare debet, *per l. 2. pœn. l. omne delictum §. augetur. re milit.* Atqve ista receptissima consvetudine Germaniæ observari, & ita in Camera decisum esse testatum facit *Mynsing. d. observ. 17. Gail. d. observ. 59. n. 6. Coler. d. c. 10. n. 250. Wesenb. d. cons. 10. num. 41.* Sic promissionem sub dispendio æternæ salutis (bey Verlust der Seeligkeit) factam, æqvipollere juramento, respondit *Borch. cons. 15. pag. 260. vol. 1.* Contrarium tamen, † qvod nimirum fidei interpositio, pro
3 juramento, haberi non possit, tradit *Joan. Fab. in d. §. item si qvis n. 15. Institut. de act. Covarruv. latè in c. qvamvis. §. 2. num. 3. part. 1. relect. part. in 6. Ant. Cont. in §. 1. n. 2. Instit. de fidejuss.* Non enim pertinet hæc promissio ad rem sacram, neqve hac fidei interpositione Deo fit promissio, ut in juramento. Et hæc posterior sententia, proculdubio, qvo ad veram juramenti significationem est verissima, & præter ea qvæ in præced. c. de vera & propria juramenti natura diximus satis

evi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

evidenter confirmari videtur per *c. commissum. sponsalib. ibi. de contrahendo matrimonio fidem dedit, & se cum ea intra biennium, per verba de præsenti contracturum, præstito juramento firmavit:* qvibus verbis insinuari videtur, non esse idem omninò juramentum & fidei præstationem. Ne tamen scrupulus aliqvis conscientiis injiciatur, sic utraqve opinio conjungi potest, ut affirmantium qvidem sententia procedat, qvoad fidem contractus, & qvoad firmitatem obligationis: non enim sine perfidia ei conveniri ullo modo potest: cum fidei obligatio naturalis sit, nihilqve rationi adeò congruum, qvam id qvod inter contrahentes actum est, servari *l. 1. pact.* Negantium autem assertio locum habeat in pœna perjurii, non enim verè potest dici † perjurus, 4
qvi simplicem assertionem fidei interpositione confirmatam est transgressus. Unde † etiam pleriqve severius ajunt puniendum esse 5
juramenti, qvam simplicis fidei violatorem: *Covarruv. in loco, sup. alleg. post. Felin. in c. præterea numer. 15. de sponsalib. qvem seqvitur Alciat. in l. si qvis major. verb. invocato, C. transact. Mynsing. d. observat. 17.* nec pœnam perjurii locum habere in violatore simplicis fidei, tradit *Felin. in loco jam alleg. Gail. d. observat. 59. numer. 6.* Verum in Principibus, vel Illustribus viris hic nullam esse differentiam, sed eorum promissionem sub fide factam omninò promissioni juratæ, qvoad omnes effectus æqvipollere, cum nec Deus inter simplicem sermonem & juramentum distingvat, asserit *Gail. d. observat. 57. numer. 7. per text. in cap. juramenti 22. 9. sup.* Qvæ sententia etsi stricto jure vix defendi potest: tamen ut ne qvis scrupulus injiciatur conscientiæ, rei nimirum offensionibus aliàs facilè expositæ: multò herclè consultius est hic in excessu aliqvid qvam in defectu committere: cum & major animæ, qvam bonorum ratio sit habenda. *l. sancimus. C. S. S. Eccles. gl. in §. si qvis prædictis & §. si enim. nov. 127. Jason. in l. licet. numer. 5. C. pact. per c. cum infirmitas. de pœnitent.* Præsertim cum hic de promissione Principis tractetur, in qvo † fides maximè exuberare 6
debet, cujusqve dicto citius certiusqve qvam aliorum jurijurando fides haberi solet: qvemadmodum ad Nicodem. scribit Isocrat. Nihil enim est, qvod in Principe æqvè præfulgere debeat atqve recta fides, *l. inter claras. C. summa Trinit. & fide Cathol. Mars. sing. 166. Nevizan. cons. 12. numer. 28. inter cons. Brun. Boss. in tit. de Princip. numer. 17. Andr. ab Exea. de pact. numero 452. Et dicit Bl. in cons. 327. numer. 3.*

vol. 3.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

vol. 3. Qvod principi maximè conveniat verbum illud, qvod ſcripſi, ſcripſi: & ſemel locutus eſt Deus: & qvæ præceſſerunt de labiis meis non faciam irrita, & qvod Princeps debet eſſe immobilis ſicut polus in cœlo, & lapis angularis in terra, qvibus multa ſimilia congerit Rinivaldus *conſ. 13. numer. 20. & ſeq.* & jam dudum à politicis
7 exploſum eſt † Macciavelli præceptum, non aliter ad fidem obſervandam Principem obligari opinantis, niſi qvantum ipſi commodum ſit, qvod latè & doctè rejicit Innocent. Gentil. *1. adverſus Macciav. in*
8 *præfat. pag. 21. & lib. 3. aſſert. 21.* Qvantò meliùs † Rex Alphonſus ſapientiſſimus Hiſpaniarum dixit: tantum valere debere ad fidem Principum verbum, qvantum privatorum hominum jusjurandum,
9 *Ant. Pan. 1. de dict. & fact. ejus apopthegm. 58.* Jusjurandum enim † maximum & teſtimonium validiſſimum ſua cujusqve fides, inqvit Dionyſius Halicarnaſ. & Hilarius Epiſcopus fidei conſtantiam in Chriſtianis unicè commendat: Chriſtus enim veritas eſt: Qvare Chriſtianos maximè decet veritatis tenaces eſſe, utqve fucus & dolus abſit: Ex iis, qvæ de differentia fidei ſimplicis & obligationis juratæ dicta
10 ſunt, infertur: pœnam *l. ſi qvis major. C. transact.* qvæ de transactione jurata loqvitur, locum non habere, ubi juramentum transactioni non acceſſit, ſed fides tantum data eſt, & interpoſita: propriè enim, ut dixi, fides ſimpliciter data juramentum dici neqvit, præſertim cum lex illa loqvatur de transactione facta invocato Divino Numine, & cum de pœnis graviſſimis agatur, videtur reſtringenda eſſe ad eam ſpeciem, de qva expreſſe loqvitur, juxta *l. interpretatio pœn.* qvamvis alioqvin juramentum & fidei præſtatio pariter obligarent. Et hanc ſententiam probant Im. *in c. cum tempore. num. 2. arbitr. Alex. & Aret. in d. l. ſi qvis major. Rota Rom. deciſ. 1. incip. Utrum violator. tit. de pact. in deciſ. Beſignetti & deciſ. 138. in antiq. Ant. Gabr. Roman. commun. concluſ. tit. de transact. concluſ. 1. num. 29. & ante omnes gl. in c. penult. jurejur. And. Fachin. libr. 1. controverſ. cap. 12.* etſi contrarium tueri annitatur Martin. Uran. *tom. 2. conſil. conſ. 73. num. 23. & ſeqq.* Deinde ex
11 eo probatur, † qvòd teſtis, qvi ex conſvetudine loci tantum porrecta dextra fidem dat, & ſic injuratus deponit, ſi celet veritatem, perjurii reus non fiat: Nam etſi detur, eandem vim eſſe jurisjurandi & fidei ſimpliciter promiſſæ, tamen æqviparatio illa non procedit, qvoad paritatem pœnæ: cum fortius & gravius puniatur violator juramenti

qvam

qvam fidei: ut dictum est supr. & in terminis nostris probat Marq. Frehe. *lib. 1. parerg. cap. 29.* Tertio ex eodem conseqvitur, qvod sola relatio † ad aliud juramentum non sufficiat ad hoc ut qvis perjurii ar- 12
guatur, tametsi ea fiat per ipsum jurantem: *c. pen. jurejur.* Non enim debet juramentum semel super re qvapiam præstitum simpliciter consensu jurantis ad alium casum extendi, qvoad vim juramenti, nisi expresse iterum fiat: prout hanc conclus. ibi not. & commendant Abb. *& Dd. & Ant. de Butr. in c. ab excommunicato, numer. 23. rescript. Socin. cons. 99. libr. 3. cons. 2. & Jas. in l. Gallus. §. idem credendum. col. 3. d. lib. & posthum. & in l. 1. §. post operis. op. nov. nunc. col. 2. Cattel, Cotta. mem. incip. juramentum. Andr. Tiraqvell. in tractat. de legib. connub. gl. 5. n. 120.* Hinc subditum, qvi promisit vel asseruit aliqvid per 13
tale juramentum qvo prius Domino obstrictus fuit, non esse propriè perjurum. Si id non servet: tradit *Hart. Hart. in pract. observ. tit. 29. de fidejuss. observ. 3. in fin. d: qvo tamen vide plenius Covarruv. in c. qvamvis part. 1. relect. in præfat. num. 8. & num. 13.* Qvartò ex prædictis elicitur, † qvod renunciatio hereditatis facta loco juramenti, an Eydes 14
statt/non sit omnino jurijurando adæqvanda: *per not. Covarruv. in c. qvamvis part. 1. §. 2. num. 3.* & in terminis Lipsienses aliqvando consuluisse refert. *Wesenb. cons. 15. num. 25. vol. 1.* qvod & Witteberg. probant part. 1. consult. q. 31. Nec enim est idem † qvod ponitur pro eo- 15
dem *gl. in l. merces. D. V. S. Bl. in c. 1. in pr. consvet. rect. feud. & cons. 12. num. 4. cons. 491. num. 2. vol. 3.* & juramentum præstari debet specificis verbis, † non relatione ad aliud facta, *c. pen. ubi Pan. jurejur. &* 16
Dixi supr. num. 7. Nec qvod non est juramentum ex lege divina & humana, † hoc est, ubi non juratur, per Deum *l. 3. §. fin. cum legib. seqq.* 17
& ibi Dd. D. jurejur. id privati facere juramentum privata pactione possunt, *c. ultim. & passim. de pact. l. jus publicum l. agnationis, D. pact.* Sicut nec religionem novam, aut sacram nova instituere, vel ex eo qvod non sit, invocationem divini nominis (cujusmodi est juramentum) facere possunt, præsertim qvo ad hoc ut standum sit renunciationi: Nam ad hoc opus est corporali juramento formiter seu in forma juris præstito ut copiosè probat *Wesenb. cons. 23. & cons. 15. numer. 27. per plura ibid. allegat.* Et qvanqvam illa clausula pro juramento aliàs esset habenda, tamen liqvidi juris est & communis observantiæ, ut non satis sit, ne ea habeatur pro juramento in renuncianda viventis

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

hereditate. *per tex. in c. 2. ubi Dd. com. pact. in 6. & plurib. probat Wesenb. d. cons. 23. per tot.* Qvintò ex prædictis solvitur illa dubitatio,
18 *qvemnam sensum habeant illa præcepta, † qvæ plerumq; injunguntur subditis à magistratibus, qvi juramento obedientiam promisere, his qvidem verbis, sub pœna præstiti juramenti;* bey Eydes Pflicht: cujus qvidem clausulæ satis constat hanc significationem esse, qvod id præcipiatur sub pœna perjurii, nempè, qvasi dixerit qvis: hoc tibi præcipio sub juramento mihi præstito, ita ut si non feceris, perjurus sis: Nam pœna juramenti præstiti perjurium est, & ejus supplicium, qvod solet perjuris irrogari: Nec enim juramentum præstitum est pœna, nec perjurium ipsum absolutè, qvia culpa est: Sed sensus hujus locutionis est, sub pœna præstiti juramenti, id est, sub pœna, qvæ debet ei imponi, qvi juramentum violaverit. Unde Genitivus ille præstiti juramenti non stat, ut loqvuntur, intransitivè, id est, sub pœna, qvæ est præstitum juramentum, *ut notat Covarruv. in repet. c. qvamvis §. 7. part. 1. relect. in fin.* qvo in loco scribit omnia mandata Rectoris Universitatis alicujus, ut intersint scholastici alicui congregationi, non esse ita strictè accipienda, etiamsi fiant sub pœna præstiti juramenti, qvasi mandator ipse voluerit ita vocatos, ad perjurii crimen obligare si non fecerint, qvod eis mandatum fuerit. Etenim præsumendum est, attenta pia mandantis intentione, qvod in his communibus congregationibus qvæ præsertim magni ponderis non sunt, tantum voluerit ad memoriam juramentum revocare, ne per contemtum omittant subditi obedire ejus præceptis: non tamen, ut perjurium ab his committatur, qvod maximè est observandum, ne passim qvis temerè perjurii reus damnetur: etiamsi omisit facere, qvod superior mandaverit.

CAP.

Cap. XVII.
De qvibus rebus Jurare liceat.

SUMMARIA.

1. *Continuatio.*
2. *Juramentum de omnibus rebus interponi potest, nisi qvæ sint nominatim prohibitæ.*
3. *Juramentum an de re levis momenti fieri debeat.1.*
4. *Juramentum de re certa fieri debet.*
5. *Juramentum debet fieri de re honesta & licita.*
6. *Juramentum non debet esse augmentum maliciæ seu vinculum iniqvitatis.*
7. *Juramenta bonis moribus contraria servanda non sunt.*
8. *Juramentum Herodis an fuerit servandum.*
9. *Juramentum Davidis Jurantis mortem Nabal.*
10. *Juramentum Hippolyti.*
11. *Juramentum Jephthe.*
12. *Juramentum Phœbi.*
13. *Juramentum Agamemnonis.*
14. *Promissa an semper servanda sint.*
15. *Milites in bello illicito operam præstantes an non obstante sacramento ex constit. Imperii avocari possint.*
16. *Advocatus qvi juravit se ad litis finem perseveraturum esse, an possit desistere, caussæ injustitia cognita.*
17. *Juramentum generale restringitur ad actum licitum.*
18. *Advocatus Ecclesiæ an teneatur caussam iniqvam defendere.*
19. *Advocatus nolens causam iniqvam defendere, an teneatur dare substitutum.*
20. *Testis qvi juravit se nolle testimonium perhibere, an cogi possit ad testificandum.*
21. *Jurans non revelare secreta: an nihilominus teneatur veritatem dicere in testem productum.*
22. *Jurans non revelare secreta an teneatur revelare illicita.*

23. *Jurans se non esse juraturum, an teneatur jurare de calumnia.*
24. *Juramentum calumniæ propter publicam utilitatem introductum est.*
25. *Juramentum contra publicam utilitatem non valet.*
26. *Jurans se non velle mutuare aut fidejubere, an hoc juramentum servare teneatur.*
27. *D. Thomæ sententia.*
28. *Juramentum de ea re fieri debet, qvæ sit in jurantis potestate.*
29. *Juramentum omne restringitur salva autoritate superioris.*
30. *Honestas duplex est.*
31. *Promissio facti alieni an valeat, & an confirmetur juramento.*
32. *Promittens factum alienum an præcise obligetur. & n. 36.*
33. *Iusjurandum infirmum & per se nullum, contractum non roborat.*
34. *Judex contractum irritum & inutilem firmare non potest.*
35. *Juramentum habet vim clausulæ:* se facturum & curaturum.

1 HActenus † de personis, qvibus jurare liceat, & qvomodo jurandum sit, satis ut opinor, explicatum est: proximum nunc est, ut à personis ad res ipsas transeamus, & qvibus de rebus jurare liceat, vel non liceat, ostendamus. In qva re idem, qvod de
2 personis supra diximus, tenendum est: de omnibus nimirum rebus † juramenta interponi posse, de qvibus alias obligationem contrahere liceat: nisi si nominatim inveniantur prohibitæ: Qvemadmodum enim edictum de personis est prohibitorium, ita de rebus qvoqve idem sentiendum est: ut si qvæ sint, in qvibus juramenta non recipiantur, in cæteris omnibus existimentur legitimè interponi posse: sive res præteritæ sint, ut in juramento assertorio, sive præsentes & futuræ, ut in promissorio juramento, & in eo qvod contractus, aliaq; negotia confirmare dicitur: Qvia tamen juramenti veneratio religiosa esse debet, &, ut supra dictum est, ad jurandum nemo vir bonus facilè
3 accedere solet, ideò res, de qva jurandum est, † gravis esse debet, & seria, non levis, neqve nullius omninò momenti. Neqve enim temerè Deus in testem vocari debet, & in re levis momenti non nisi vanè Sacrosanctum Dei nomen usurpari potest: qvemadmodum *supra c. 2. pluribus est expositum:* Neqve objiciat qvisqvam exemplum Apost. 1. ad Thessal. 5. *vers. 27.* ubi adjurat Paul. ut ea epistola legatur:

Neqve

Neqve enim fuit ea res levis momenti, ſed maximi, cum ad totius Ecclesiæ conſolationem pertineret, & ad pios in ſana doctrina Evangelii, præſertim tempore afflictionum confirmandos, ut & illa, qvæ ad Coloſſens, ſcripta eſt. *Coloſſ. 4. verſ. 16.* Sit præterea res, de qva juratur, † certa, qvia temeritatis eſt, & impietatis, de iis, qvæ non 4
exactè habemus cognita, jurejurando teſtimonium dicere: Ubi enim veritas locum non habet, nec jusjurandum locum habebit. Debet etiam res, de qva juramentum præſtandum eſt, † honeſta eſſe, non tur- 5
pis & illicita: Deus enim in rebus pulcris juſtisqve conſenſum adhibet, non turpium inhoneſtarumqve actionum ſponſor accedit, ut ex Dionyſ. Halicarnaſſ. loqvitur Franciſc. Patric. *lib. 8. de regno. tit. 20.* Juramentum enim † non debet eſſe augmentum maliciæ, vel vincu- 6
lum iniqvitatis: ſed debet habere tres comites, veritatem, judicium, & juſtitiam, ut loqvitur Hieron. *c. 4. c. etſi Chriſtus. §. Jacobus. jurejur. c. animadvertendum. 22. q. 2.* Adeoq; omnia juramenta, † qvæ bonis mo- 7
ribus ſunt contraria, qvæ in deteriorem exitum cedunt, qvæ exemplo pernicioſa ſunt, qvæ ad multorum cladem pertinent, adeò ipſo jure reprobata ſunt, ut nec abſolutionem reqvirant, & ſine metu perjurii licitè contemni poſſunt, *text. in c. qvanto jurejur. & ibidem Canoniſtæ. Panormit. præclarè in c. cum contingat. numer. 5. & numer. 22. ſeqq. eod. tit. & in c. ſi diligenti. numer. 7. for. competent. pleniſſimè verò qvæſt. 22. numer. 21. Bart. in l. ſi qvis pro eo, numer. 9. fidejuſſor.* Eſt enim nonnunqvam inofficioſum ſervare juramentum. Exemplum de Herode, † 8
qvi juravit, qvod qvicqvid petitura eſſet, daret filiæ Herodiadis: necem Joannis præſtitit, ne promiſſum negaret. *Matt. cap. 14. c. eſt etiam. 22. qvæſt. 4. ex S. Ambroſ. de offic. lib. 1. text. in cap. unusqvisq;. 22. qvæſt. 4.* ubi dicitur, Herodem præmium, qvod turpiter ſaltatrici promiſit, crudeliter ſolviſſe, & melius perjurium ſacramento fuiſſe: Et David † mortem Nabal juravit, ſed laudatur, qvod maluerit non face- 9
re, qvod juraverat, qvam jurationem ſuam hominis fuſo implere ſangvine: iniqvè qvidem fecerat, qvod juravit, ſed ex duobus malis minimum elegit, ut legitur *Reg. 1. cap. 15. & in cap. qvod David. cum ſeqq. 22. qvæſt. 4.* ubi omninò vide *per tot.* de juramentis illicitis non ſervandis: & teſte D. Ambroſ. *d. lib. 1. offic.* tolerabilius eſt inhoneſtè promiſſum non ſervare, qvam facere qvod turpe eſt: *d. c. unusqvisq;. ex Ambroſ. loco citat.* Ad ejusmodi juramenta pertinet illud Euripidis

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

apud Ciceron. *3. offic.* Juravi lingva, mentem injuratam gero: qve-
10 madmodum Hippolytus † matri suæ incestam consvetudinem
petenti rectè respondit, cum ipsi promisisset, se daturum qvic-
qvid illa peteret. Stultè fecit Jephte, qvi filiam ex voto mactavit:
11 *Judic. 14.* Malè Phœbus, † qvi, ut promissis staret, cursum Solis Phae-
12 thonti regendum tradidit. Scelerate Agamemnon, † qvi, cum devo-
13 visset Dianæ, qvod in suo regno pulcerrimum natum esset illo anno,
mulctavit Iphigenian, qva nihil eo anno natum erat pulcrius. Hinc
14 Cicero *lib. 1. & 3. offic.* docet, † promissis qvandoqve non esse stan-
dum, & honesta etiam commutata utilitate, fieri non honesta: & ju-
15 ramentum illicitum non servare, non esse perjurium: Sic milites, † qvi
in bello illicito operam præstant, & in finibus Imperii Romani tu-
multuantur, aliosqve lædunt, mandatis avocatoriis, **Dienst Abför-
derung**/compelli solent, ut ab incepto desistant, ex constit. pacis. Publ.
Carol. V. Imper. sub tit. **Von Mandaten des Kammer-Gerichts wi-
der Friedbrecher**/& ordin. part. 2. tit. 9. §. **und ob sich**/cum §. seq. qvo
casu simpliciter, & sub pœna banni parere coguntur milites, & arma
deponere, atqve ab incepto desistere: Neq; aliqvam hoc causu ipsis
excusationem præstat militiæ Sacramentum, qvod in verba Ducum
jurarint, & ideò sine turpitudinis nota discedere neqveant, qvia non
juramenta, sed perjuria potius dicenda sunt, qvæ cum interitu salu-
tis æternæ servantur, & ad seditionem, concussiones, rapinas, latroci-
nia, & scandala publica spectant, atq; contra pacem publicam nefariè
præstantur: *text. not. in cap. 1. his qvæ fiunt à major. parte. capit. & in
c. in malis. 22. qvæst. 4. & in c. sicut. jurejur. text. in cap. 1. §. qvia verò:
eod. tit. in 6. c. non est obligatorium R. I. in 6. si mandavero. §. qvi ædem.
D. mandat. Gail. in tractat. de pac. publ. lib. 1. cap. 4. n. 15.* Sic Advoca-
16 tus, † si patrocinium alicujus caussæ promiserit, adesse tamen caussæ
illi non tenetur, si postea injustam eam esse depræhendat, etiamsi ju-
ramentum præstiterit, qvod ad finem usqve litis operam præstare
vellet, *arg. prædictorum: & ex c. inter cætera 22. qvæst. 4, cap. 13. ubi gl.
verb. jurament. & de majoritat. & obedient.* Omne enim juramentum,
17 † qvod simpliciter & in genere præstitum est, restringitur ad actum li-
citum: & in omnibus juramentis, qvantumvis verbis generalibus,
vel etiam signis universalibus (omne, nihil non, qvodlibet) conceptis,

semper

ſemper excepta intelligitur obedientia divino verbo, ſeu Dei & naturæ legi, & Reipubl. ac honeſtati debita: *P. Martyr. claſſ. 2. loc. com. 13. numer. 2.* & ſic advocatus qvoqve ſuo jure ligatur ad defendendam cauſam juſtam tantum. *rem. non novam §. patroni. C. judic. & eo text.* dicitur advocatum non teneri defendere cauſam iniqvam, & probat. *c. væ qvi dicitis. 11. qvæſt. 3.* Qvod & in advocato Eccleſiæ † verum eſſe, 18
probat Menoch. *lib. 2. arbitr. jud. qq. cent. 5. caſ. 494. numer. 15.* Neqve intelligitur qvicqvam feciſſe advocatus iſte contra ſuum juramentum. Et qvanqvam hodiè in uſu eſſe deſierit ut advocati jurent, ſicut ſcribit Caſtrenſ. & reliqvi *in d. §. patroni. & Caccialup. tractat. de advocat. qvæſt. 4. num. 2.* attamen adhuc ſupereſt periculum animæ, cum etiam abſqve juramento teneatur juſtè agere. Nec hoc in caſu † tenetur 19
aliqvo modo dare ſubſtitutum, qvi eam cauſam defendat, cum ita debeat habere rationem animæ proximi ſui qvemadmodum & propriæ: ut probat Jaſ. *conſ. 94. in fin. lib. 3.* Teſtis qvoqve, † qvi ex com- 20
muni Dd. ſententia utroqve jure ad perhibendum teſtimonium pœnalibus mandatis compelli poteſt. *l. ſi qvando C. teſtibus. cum auth. ſeq. & tot. tit. teſtib. cogend.* ne veritas occultetur. *c. qvanqvam. 14. qvæſt. 2.* qvam occultare eſt mortale peccatum committere: *c. qvisqvis. 11. qvæſt. 3. in c. 1. teſtib. cogend. gl. ibid. in verb. occultent:* ex eodem fundamento cogi poteſt, etiamſi juraverit nolle ſe teſtimonium perhibere: qvia tale juramentum contra bonos mores eſt, & turpitudinem continet, & ſine peccato obſervari non poteſt, cum celans veritatem peccet mortaliter: & ideo tanqvam temerarium, illicitum, & contra bonos mores præſtitum, non eſt obligatorium, nec infamiam non ſervanti irrogat, & poteſt jurans propria autoritate contravenire: *per text. in c. pervenit el. 1. de teſtib. cogend. gl. ibid. in verb. juramento. Panorm. numer. 2. in fin. text. in c. intimavit. teſtib. ubi not. gl. in verb. juramento. & Pan. num. 3.* & elegans apoſtill. qvod à tali juramento abſolutionem petere non teneatur. *Felin. in d. c. intimavit. n. 5. in fin. Ad idem eſt tex. in c. conſtitutis. el. 1. eod. tit. de teſtibus. gl. ibidem in verb. non teneri,* dicens tale juramentum jure nullum, etſi videatur tale eſſe, qvod ſine ſalutis æternæ interitu ſervari poſſit. *Pan. ibid. num. 2. Spec. tit. de teſte. §. 1.* Hinc eſt, qvod jurans † non revelare ſecreta, ſi in teſtem pro- 21
ducatur, non obſtante juramento veritatem dicere teneatur, nec revelando incidat in perjurium: imo non ſervando juramentum, præſumitur

mitur

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

mitur pœnituiſſe de peccato, qvod temerario juramento commiſit: ut eſt communis Dd. opinio *in d. c. conſtitutis. el. 1. gl. ibid. in verb. non teneri. Pan. n. 2. Felin. in d. c. intimavit. in fin. Pan. ibid. num. 3. per ill. tex. gl. in c. ego N. jurejur. in verb. nulli pandam, Innoc. in c. qvaliter. el. 1. n. 3. accuſ. Pan. ibid. n. 7. Idem Pan. in c. ſi ſacerdos. n. 7. offic. judic. ordin. & in c. 1. teſtib. cogend. Rom. ſing. 512. incip. jurat. qvi eſt. Hippol. ſing. 424. incip. accipe: Gail. 1. obſerv. 100. n. 3. & 4. König. in proceſſ. c. 82. Rutger. Rulandt. tract. de commiſſ. Cam. part. 2. lib. 2. c. 7. Mindan. lib. 2. de mandat. jud. c. 54. n. 1. Nicol. de Leſcut. in tractat. de examinat. teſt. c. 17. num. 11. Vergin. de Boccat. in tract. de liter. remiſſorialib. cap. 2. num. 12. & 17. Bartholomæ. Brixienſ. in qq. Dominicalib. qvæſt. 39. Grevæ. in pract. concluſ. Cam. Imper. concluſ. 100. conſiderat. 1.* Eadem ratione
22 † jurans non revelare ſecreta, poteſt nihilominus ſine perjurii reatū turpia & illicita revelare, *per gl. in d. c. ego N. in verb. pandam. jurejurand.* qvam ad hoc notant Pan. & cæteri, eamqve tanqvam ſingularem commendat Roman. *ſing. 506. & Felin. in d. c. ego N. ubi multa allegat in pen. col. Mynſing. cent. 2. obſerv. 78.* Juramentum enim de non revelando, non extenditur ad inhoneſta & turpia, ſed de honeſtis tantum, & aliis non nocivis intelligitur. Debet autem eo caſu revelari non omnibus, ſed ei tantum, cui poteſt prodeſſe, & non obeſſe, *ut dicit ibid. gl. & facit ad idem text. cum gl. in c. nervi verſ. contagione. 13.*
23 *diſtinct.* Tale etiam eſt juramentum † ejus, qvi jurat, ſe non eſſe juraturum: hoc enim juramento nihil qvicqvam impediente, de calumnia tamen cogitur jurare, ſi id judex mandet: *Jaſon. ad l. qvi jurato. fin. n. 11. qvi ſatisd. cog. gl. in l. 2. §. ſin autem reus. in verb. ſin autem C. juram. calumn. Ant. del. Re. tractat. de jurament. calumn. cap. 15. nu-*
24 *mer. 12. & ſeqq.* Juramentum enim calumniæ † non tam commodo privatorum introductum eſt, qvam ob publicam utilitatem, ut calumniandi occaſio litigantibus præcidatur, ut probat *Anton. del.*
25 *Re. in d. tractat. de juram. calumn. cap. 3. & 4.* Juramentum autem † contra publicam utilitatem ſervandum non eſt: teſte Jaſ. *in auth. ſacramenta puberum. numero 52. C. ſi adverſ. vendit. Rom. ſing. 507. numero 1. Grammat. deciſ. 12. numer. 17. Gozad. conſ. 61. numer. 16. & infra.*
26 pluribus oſtendemus. Tale etiam eſt juramentum ejus, † qvi jurat, ſe nolle pecuniam cuiqvam mutuare, vel nolle pro aliqvo fidejubere: Etſi enim juramentum hoc ſervari poteſt, qvia ex eo nullum diſpendium

dium salutis spiritualis seqvitur: attamen nulla est obligatio ex ea promissione deducta, qvæ jurantem cogat ad servandum id, qvod juramento promisit: Non igitur violabit juramentum, si mutuam pecuniam alteri dederit, aut pro eo fidejusserit, *ut ex Thom. Gratian. & Abb. probat. Covarruv. in c. qvamvis. part. 1. relect. §. 6. num. 18. pact. in 6.* Pertinet huc elegans locus Thom. †. *q. 89. art. 7.* in hunc modum: Si qvis, inqvit, jurat se facturum aliqvod peccatum, & peccat jurando, & peccat juramentum servando. Si qvis verò jurat se non facturum aliqvod melius bonum, qvod tamen facere non tenetur, peccat qvidem jurando, in qvantum ponit obicem Spiritui S. qvi est boni propositi inspirator: non tamen peccat juramentum servando, sed multò melius facit, si non servet. Ex qvibus manifestum est, Hippol. lapsum. qvi in *repetit. rubr. de fidejussoribus.* opinatur. *num. 82.* post juramentum cujus modo meminimus, de non fidejubendo emissum, jurantem non posse fidejubere, nec valere fidejussionem, qvod falsum esse affirmat *Covarruv. in loc. præalleg.* Sed & dum Oldrad. *cons. 90.* sensit, jurantem in hac specie nec posse fidejubere, nec mutuare, nisi existenti in extrema necessitate, itidem labi videtur, qvia non obstante juramento, poterit, qvi juravit, mutuare cuicunqve & pro qvocunqve fidejubere, etiamsi is non sit extrema in necessitate constitutus. *Abb. Pan. in var. qq. qvæst. 21. Petr. Heig. in rubr. num. 5. instit. de fidejussorib.* Vanum etiam illud est juramentum, † si qvis ea de re juret, qvæ non sit in sua potestate, vel ab alio dependeat, veluti â superiore, ut â DEO, vel â magistratu: usqve adeo † ut in omni juramento horum potestas & autoritas excepta esse intelligatur: Tale fuit juramentum Petri, qvi juravit Christum sibi pedes loturum non esse in æternum, & postea tamen permisit lavari, ex qvo minimè perjurus dici debet, *ut in c. beatus Paulus. 22. q. 2.* cum in omni juramento intelligatur semper excepta autoritas superioris. *extrad. per Jas. in l. fin. in 2. not. qvi satisd. cog. Cott. memor. incip. Imperator orbis Princeps.* de qva re infra in tt. de interpret. juramentorum plenius dicetur. Porrò qvia duplex est honestatis ratio, † secundum JCtos & Philosophos: altera, qvæ natura definitur, & rationem habet perpetuam, altera, qvæ jure moribusqve civitatis: illa qvidem nullo juramento derogari potest, at hæc aliqvando religione jurisjurandi tolli potest: qvemadmodum infra lib. 2. in materia juramenti promissorii ex professo explicabitur.

27 28 29 30

O

31 plicabitur. Ex prædictis etiam apparet, † qvid de promiſſione facti
32 alieni ſentiendum ſit. Et ſanè conſtat, † neminem regulariter de facto alieno promittentem ex promiſſione ſua obligari poſſe: *l. 2. l. inter ſtipulantem. 83. l. ſtipulatio iſta 38. l. in illa 50. V. O. §. ſi qvis alium. Inſt. de inutil. ſtipul. & utrobiq; Br. Jaſ. Donell. Cujac. l. ſicut reus. fidejuſſ. l. eum qvi §. Julianus. conſtit. pec. Anton. Gomez. tom. 2. var. reſol. cap. 10. num. 23. Cujac. obſ. 36. lib. 12. Don. 12. com. c. 19. Hartm. Hart. in practic. obſerv. tt. 29. de fidejuſſ. obſ. 2. Coler. tr. de proceſſ. executiv. part. 1. cap. 8. num. 12. latè Goddæ. in tr. de contrah. ſtip. cap. 6. num. 182. & ſeqq.* Ad hoc enim inventæ ſunt ſtipulationes, ut qvisqve de ſe, non de alieno promittat *d. l. inter ſtipulantem*, & qvæcunqve gerimus, ex noſtra perſona initium capere debent. *l. qvæcunq; O. & A.* ***Sed an factum alienum jurejurando rectè promittatur, & num â pœna ac perjurio liberetur, ſi is qvi alienum factum promiſit, ſeriò omnibusq; nervis conatus eſt ut fieret, ut curaret & efficeret præſtari, ſed obtinere non potuit?*** Hanc qvæſtionem prolixè examinat Didac. Covarruv. *ad rubr. c. qvamvis. pact. in 6. part. 2. §. 5. Ant. Gometz. d. cap. 10. num. 23. verb. qvæ tamen omnia. & ibid. Eman. Soarez. in addit. ad verſ. argumento textus in l. cum pater. §. filius matrem. Hippol. de Mars. ad rubr. de fidejuſſ. num. 156. in fin. & num. 159. Br. ad l. Labeo. jurejur. & ad l. quod te mihi ſi cert. pet. Franciſc. Viv. lib. 1. commun. opin. verb. promittens ſe facturum. Jo. Petr. Surd. deciſ. 234. num. 12. & ſeqq. Heig. in d. §. ſi qvis alium. num. 4. & ſeqq. inſtitut. de inutilib. ſtipulation.* Et ſanè jure qvidem civili promiſſio alieni facti non magis jurejurando valida redditur, qvam nunc per ſe eſt: *juxta l. non dubium. C. lb. Aemil. Ferrett. ad d. l. ſtipulatio iſta. Soarez. d. loc. per l. ult. C. non num. pecun. l. obligatio-*
33 *nes qvæ 17. obl. & act.* ubi obiter hoc etiam admonendum ſicut † jusju-
34 randum infirmum & nullum per ſe contractum non facit firmum: ita etiam judex contractum confirmans. *juxta l. ſi qvis ſpontaneos C. decur. lib. 10. ubi Br. num. 2. Gail. 1. obſ. c. 2.* ex inutili & per ſe irrito, utilem & firmum non faciat, *juxta d. l. obligationes qvæ 27. obl. & act.* obligationes, qvæ propriis viribus non conſiſtunt, inqvit Papinian. neqve officio judicis, neqve Prætoris imperio, neqve poteſtate legis confirmantur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

mantur. Qvin etiam confirmans nihil novi addit. *l. si donatæ. §. 1. don. inter vir. & uxor. cap. 1. de confirm. ut. vel inut. Gail. d. obs. 1. lib. 2.* Deindè communis qvidem Canonist. opinio est, perjurium non incurrere eum, qvi factum alienum promisit jurejurando, si ut efficeret, præstari, omnem adhibeat diligentiam, & nihil intentatum relinqvat. *Francisc. Viv. lib. 1. com. opin. verb. promittens se facturum. Didac. Covarruv. d. part. 2. relect. ad c. qvamvis. de pact. in 6. §. 5. num. 3. 5. 6. 7.* & ita decisum fuisse docet Afflict. *decis. 295. & Grammat. decis. 101. num. 80. & sqq. Marant. disput. 7. num. 10. & 19. Seraphin. in tr. de privileg. jurament. privileg. 74. num. 22. & 31. Joan. Petr. Surd. decis. 234. num. 12.* Juramentum † enim habet vim clausulæ: se facturum & curaturum: 35
Rom. ad l. stipulatio ista habere licere. V. obl. & ante eum Bl. in l. fin. C. non num. pecun. Abb. in c. ex rescripto. in fin. jurejur. Qvi autem promittit † se facturum & curaturum, liberatur faciendo qvicqvid potest. 36
l. si vehenda §. fin. ad L. Rhod. de jact. Aret. cons. 42. col. 4. ubi ait, hæc verba importare, qvod simpliciter, bona fide, sine fraude curabit, faciendo omne possibile. *Abb. in c. Gemmq. circa fin. spons. Felin. in c. testimonium col. 8. test ib. Gabr. com. opin. tt. de pact. conclus. 2. in pr. Wesenbec. in d. §. si qvis alium num. 3. inst. de inutilib. stipulat. Schrader. eod. tt. num. 15. Coler. in tr. de process. executiv. part. 1. c. 8. num. 12. Vincent. Caroc. in tr. de locat. part. 2. pag. 230. & seqq. Anton. de Gamm. decis. 32. num. 2. seqq.* Sed si pœna promissa fuerit, vel qvanti interest, jure civili non liberatur diligenti hac cura ac solicitudine: ut Didac. prædicto loco latè ostendit. *num. 3. & seqq. contra Aretin. per l. sancimus. C. fidejussoribus l. stipulatio ista. V. obl.* Sibi enim imputabit, qvod temerè difficultati tantæ se exposuit, ex qva emergere non potuit: *Godda. in tr. de contrah. stipul. cap. 6. num. 202. & seqq.*

CAP. XVIII.

De comitibus juramentorum.

SUMMARIA.

1. *Juramentum tres debet habere comites.*
2. *Juramenti comes veritas.*

3. *Juramentum joco prolatum, si qvid falsi contineat, an obliget.*
4. *Sententia Philonis.*
5. *Juramenti comes judicium & discretio.*
6. *Juramentum temerarium judicio caret.*
7. *Juramentum, qvod ex nulla necessitate fit, caret judicio.*
8. *Juramentum qvalem necessitatem habere debeat.*
9. *Juramentum prudentia constare debet.*
10. *Juramentum temerarium, si non servetur, an propriè induat perjurium.*
11. *Juramenti comes justicia.*
12. *Juramentum non debet vergere in dispendium æternæ salutis.*
13. *Juramentum non debet continere rem illicitam.*
14. *Jurans illicita an perjurus fiat?*
15. *Juramentum temerarium an puniendum sit pœna ordinaria perjurii.*

EX iis qvæ in præcedenti capite de juramentis tradidimus, apparet, non temerè, neqve passim jurandum esse viro bono: neqve etiam pro re qvalibet juramentum facilè interpo-
1 nendum: qvod ut rectius intelligatur, sciendum est, † omne juramentum tribus qvasi comitibus stipari debere: qvorum unus si deficiat, juramentum improbum & illicitum efficitur: Sic enim Hieremias Propheta ait: Jurabunt in veritate, judicio & justicia *c. 4. Hierem. c. etsi Christus. §. Jacobus. jurejur. c. animadvertendum. 22. q. 2.* Qvem locum Hieronymus interpretatus ita scribit: Animadvertendum, qvod jusjurandum hos habeat tres comites, veritatem, judicium atqve justiciam: Et addit, si ista defuerint, neqvaqvam erit juramentum, sed perjurium. *cap. 2. 22. q. 2. c. ult. 22. q. 4. gl. in d. c. etsi Christus vers. justicia. D. Thom. 2. 2. q. 89. art. 3.* Sunt enim tres istæ circumstantiæ, qvæ permittunt, & probum faciunt juramentum. Veritatis
2 causa † prima est, sine qva juramentum perjurium est, & maximum gravissimumqve crimen: Juramenti enim finis est, confirmatio dicti humani: huic autem confirmationi falsitas opponitur, qvæ dubio procul finem juramenti extingvit, atqve tollit omninò, atqve ideo â falsitate præcipue constat perversitas juramenti, deqve ratione perjurii falsitas est, ut docet D. Thom. 2. 2. *q. 98. art. 1.* qvo fit, ut veritas sit necessarius comes omnis juramenti: qvæ qvidem si deficiat, perju-

rium

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

rium propriè efficitur, qvia veritas penitus reqviritur in juramento, ut id qvod asseritur verum omnino sit, atqve id qvod negatur, sit utiqve falsum: In promissorio autem juramento, ut id qvod promittitur, tempore & loco impleatur: abest enim à juramento omnis ejus substantia, si veritas deficiat, assumiturqve nomen DEI in vanum. Qva ratione veritas est medulla & substantia honestatis juramenti. Et eleganter JCt. nostri, ubi veritas locum non habet, nec jusjurandum habebit. Peccatum est ergo & qvidem mortale omne assertorium juramentum, si veritas desit, † etiamsi id joco fuerit factum, imò ma- 3
jorem irreverentiam committit in DEum, qvi joco falsum jurat, ut
docet D. Thom. *d. q. 98. art. 3.* Hinc † Philo Judæ. in lib. de jurejur. 4
juramentum ait, in re ambigua DEI testis vocat citationem, qvæ nisi fiat in veritatis favorem, mendacii testem DEUM citare, magnum scelus esse. Et hanc ob causam perjurus qvoqve graviter punitur jure divino & humano, ut in c. ult. hujus libri plenius tractabitur: Judicium † discretionem habet animi *c. parvuli. 22. q. 5.* ut sine 5
ea non valeat, vel præstitum sine ea damnabile sit, & contra prohibitionem DEI: Non accipies nomen Domini DEI tui in vanum:
Exod. 20. Judicio autem caret † juramentum, si temerè fiat, & fre- 6
qventer: cum ex freqventi juratione magnum sit pejerandi periculum, sæpèqve perjurium inde contingat: Qvam ob causam etiam hæc freqventia & consvetudo jurandi pro qvibuscunqve rebus, jure divino repræhenditur: Et ita monet Ecclesiasticus: *Ecclesiastic. 23.* Jurationi non adsuescat os tuum: multi enim casus in illa: Nominatio verò DEI non sit assidua in ore tuo, & nominibus sanctorum ne admiscearis, qvoniam non eris immunis ab eis. Et paulò post: Vir multum jurans implebitur iniqvitate: Et iterum *cap. 27.* loqvela multum jurans horripilationem statuet capiti, & irreverentia ipsius obturbatio aurium. Deindè caret juramentum judicio, si jurare nulla necessitas exigat: † Non enim debet fieri juramentum, nisi ex causa neces- 7
sitatis: & ubi juratio necessaria est, ad persvadendum id, qvod juramento asseveratur. Est enim temeritas qvædã & planè irreverentia divinæ majestatis, citra necessitatem pro qvibuscunqve rebus etiam minimis jurare: Nam id est assumere nomen DEI in vanum: cum frustra fiat juramentum, suoqve fine careat: Finis autem jurisjurandi est
ipsa necessitas † persvasionis & fidei, ut veritas confirmetur, ac cre- 8

datur asserenti & promittenti. Hic autem statim deficit, si juramentum fiat, ubi nulla adest ad persvadendum jurandi necessitas: Atqve hinc Prætor qvoqve edicit: se juramentum ejus non tueri, qvi nulla necessitate coactus nemine deferente jurat: sibi enim ipsi jurat *l. 3. jurejur.* Qvanta verò necessitas ad jurandum sit reqvirenda, maximè admonuit Isocrat. apud Stobæum *serm. 25.* Sacramentum, inqvit, oblatum tibi duabus de causis jurato, vel ut teipsum turpi suspicione liberes, vel ut amicos ex magnis periculis eripias. Pecuniarum verò gratia etsi justam causam habeas, nullum DEum juraveris: sin minus, aliis perjurus, aliis avarus videberis. Hæc Isocr. Necessitas igitur jurandi tunc verè contingit, qvando illa veritas, qvæ juramento firmanda est, neqvit alia via comprobari, eaqve juratio necessaria est tuendæ caritati, siqvidem DEUS non est qvalibet ex causa in

9 testem vocandus: Hujus comitis ratione etiam † prudentia ad jusjurandum reqviritur, nempè ut juramentum fiat prævia consultatione, maturoqve judicii examine. Dicitur autem juramentum, qvod hoc comite caret â D. Hieronymo perjurium, non ex eo, qvod verè perjurii crimen hinc possit omninò deduci: sed qvia sit hæc incauta juratio, qvemadmodum exponit *gl. ibi communiter recepta in c. tua*

10 *nos. jurejur.* Etsi autem † perjurium propriè ex dolo proficiscitur, *ut infra dicemus*, tamen hæc incauta juratio qvodammodo etiam perjurium dici poterit, qvia jurans exponit se periculo pejerandi ob incautam jurationem, ut tradit D. Thom. *in 2. 2. q. 98. art. 1. & 2.* Qvamvis ubi de perjurio, qvo ad ejus propriam vim & significationem, tractabitur, hujus improprii perjurii nulla ratio erit habenda: Est etenim propriè perjurium mendacium juramento firmatum, secun-

11 dum Thom. *in d. art. 1. q. 98.* Justicia † postrema juramenti basis est, ut pro justo juretur tantum, non pro re turpi & iniqva, pro qva præstitum juramentum temerarium & impium est, *ut supra dictum est.* Ex his plura deduci possunt: & primum qvidem ex iis deducitur,

12 qvod juramentum † vergens in dispendium æternæ salutis nullo pacto servandum sit, *C. non est obligatorium. R. I. in 6. c. si verò. c. qvidam §. fin. c. sicut. de jurejur. c. in malis. c. qvi sacramento. cum multis aliis. 22. q. 4.* Impia etenim est promissio, qvæ scelere adimpletur. Nam ubicunqve aliqvid promittitur, qvod impleri non potest, ideo, qvia illicitum sit, vel dedecens, aut jure prohibitum, vel divinis consi-

liis

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

liis contrarium, nulla contrahitur obligatio, cum DEUS neminem ad aliqvod ex his obliget. Qva ratione in *c. nervi. 13. distinct. & in c. duo mala. eadem distinct.* scriptum extat, minus malum esse, juramentum noxium frangere, qvam implere: imò verè nulla hic est juramenti violatio, qvandoqvidem ex suprà dictis non est huic juramento aliqva vis obligandi: qvod & D. Thom. explicat *in 2. 2. q. 89. art. 7.* Secundò ex eo seqvitur: omne juramentum promissorium, † qvod rem illicitam vel indecentem, aut divinis consiliis con- 13
trariam contineat, peccatum esse. Usurpat enim otiosè qvis nomen DEI in vanum si juramento id promittat, qvod non licet: vel non debet solvere ex causis modo expositis: Derogat enim venerationi Divinæ majestatis, qvi eam in hujusmodi promissionum testimonium adducit: atqve ita hæc juramenta temeraria dicuntur. *c. definitio 22. q. 4. c. sicut nostris. de jurejur. notat. in c. Florentinum. 85. dist.* Hæc autem juramenta, † qvibus justicia deficit, perjuria appellan- 14
tur: *in c. sicut. nostris. jurejur. c. qvi sacramento 22. q. 4.* Nullo etenim in futurum expectato tempore juramenta justa dum emittuntur, perjuria sunt propter justiciæ & judicii defectum: secundum Thom. *2. 2. q. 98. art. 2.* Nam reqviritur ad honestatem juramenti, ut sit licitum & honestum id, qvod juratur: atqve ideò qvi jurat, se adulterium commissurum, statim perjurus est, licet re vera sit completurus juramentum, non qvidem ex eo, qvod juramentum non servaverit, sed qvia juravit id, qvod fas non erat perficere, aut non tenebatur etiam post juramentum facere. Idcirco in ipso jurandi actu perjurium perpetratur, frangiturqve juramentum, cum fiat promittendo id, qvod necessario servandum non est, nec ullam servandi obligationem inducit, vel qvod absqve crimine & culpa servari non potest.

An autem † hæc juramenta temeraria qvæ qvando- 15
qve perjuria dicuntur, sint punienda ea pœna qvæ adversus perjuros est statuta, patebit ex iis qvæ docebimus infra *c. fin. de perjurio.*

Cap.

CAP. XIX.

De Juramento metu extorto.

SUMMARIA.

1. *Juramentum metu vel dolo extortum judicio destituitur.*
2. *Juramentum metu vel vi extortum an obliget? Respond. per distinct. num. 10. & seqq.*
3. *Sententia Legistarum.*
4. *Juramentum contra bonos mores præstitum non est obligatorium & num. 10.*
5. *Juramentum non debet esse vinculum iniqvitatis.*
6. *Metus an tollat vel impediat consensum aut voluntatem, & num. 12.*
7. *Metus unde dictus sit.*
8. *Juramentum homagii per vim extortum nullum est.*
9. *Sententia Canonistarum.*
11. *Perjurium non est, ubi verum jusjurandum non praecessit.*
13. *Absolutio à juramento metu extorto peti potest.*
14. *Renunciatio hereditatis facta à filia per juramentum metu extortum an valeat.*
15. *Juramentum unicum non potest supplere duos defectus.*
16. *Juramentum metu extortum an temerè violari debeat.*
17. *Metus qvalis esse debeat ad rescindendum juramentum.*

1 *ILludicio maximè carere videtur illud juramentum, † qvod metu vel dolo est extortum: non immeritò igitur dubitari potest: Anne hujus*
2 *juramenti † vis aliqva esse debeat:* Et sanè in hac q. Dd.
3 nostri maximè variant: Legistæ † communiter tenent, nec valere tale juramentum, nec Prætoris auxilio indigere, sed esse ipso jure nullum *per auth. sacramenta puberum: C. si advers. vendit.* ubi Imp. Fridericus ait: Sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum suarum non retractandis, inviolabiliter custodiantur. Per vim autem vel

vel per justum metum extorta etiam â majoribus (maximè ne qverimoniam maleficiorum commissorum faciant) nullius esse momenti
jubemus: tum † qvia contra bonos mores præstitum juramentum 4
non sit obligatorium. *c. non est obligatorium R. I. in 6.* tum, † qvod ju- 5
ramentum non debeat esse vinculum iniqvitatis: *tx. in c. qvanto. jurejur. & in c. 1. §. qvia verò eod. tit. in 6. tx. in §. fin. pac. terend. & juram. firm. in extravag. text. in c. inter cetera. 22. q. 4. Dec. consf. 180. num. 4. & consf. 181. num. 2. fac. tex. in l. fin. qvi satisd. cog.* tum qvia dicit S. Pontifex *in c. cum contingat. jurejur. & in c. qvamvis. pact. in 6.* servanda esse juramenta, qvæ non vi, non dolo extorta sunt, neqve vergunt in dispendium salutis æternæ, aut in alterius præjudicium: Ergo juramenta vi extorta, â contrario sensu, servare nemo cogendus erit.
Etsi enim metus † non prorsus tollit ipsum volendi eligendive actum: 6
tamen liberam voluntatem tollit, si ejus principium intueamur: *l. nihil. D. R. I. l. 1. l. 21. §. fin. qvod met. causa.* Unde & metus † Jul. Scali- 7
gero deducitur παρὰ τὸ μεπιέναι qvod ex eo amittatur constantia, teste Cujac. ad l. 3. ex qvibus causs. major. Et sic juramentum homa-
gii † subditis per vim extortum, ipsos non obligare, probat Coler. 8
in tr. de process. executiv. part. 2. cap. 3. num. 344. Canonistæ verò † 9
alii aliter sentiunt: Qvidam volunt juramentum vi vel metu extortum valere, ita ut absolutione opus sit, casu qvo non vergit in dispendium salutis æternæ: alii existimant, absolutione qvidem opus non esse, sed tamen majoris cautionis ergo illam petendam: Sed qvia latissi-
mus hujus disputationis campus est, breviter sic dicendum est: † Et 10
qvidem primò: Juramentum, qvod vergit in dispendium salutis æternæ, qvod est contra bonos mores, qvod cedit in deteriorem exitum, qvod exemplo perniciosum est, qvod præstatur super pacto & conventione, principaliter contra publicam utilitatem cedente, ipso jure non obligare jurantem, usqve adeo ut istis casibus non opus sit absolutione *tx. in c. si verò. & in c. cum contingat. jurejur. in fin. Pan. pulcre ibid. num. 5. & num. 22. c. in malis. 22. q. 4. & in l. Qvintus Mutius, in fin. pact. dot. Afflict. decis. 263. per tot. Gail. 2. obs. cap. 42. num. 4.* Cujus qvidem juris certa & perpetua est autoritas, qva ita constitutum est, ut ea qvæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur. Sed etsi qvid fuerit subsecutum ex eo, hoc item cassum sit atqve inutile, ac nec stipulatio hujus-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.72

modi teneat, nec mandatum ullius ſit momenti, nec Sacramentum admittatur. *l. non dubium. circa fin. C. lb.* in qvam ſententiam etiam veterum juris autorum ſententiæ conveniunt: *l. jurisgentium* §. *ſi paciſcar. pact. l. ſi qvis inqvilinos. 112. §. fin. leg. 1.* Nec eſt, qvod qvis perjurium objiciat, cujus metu videbatur hic qvoqve jusjurandum eſſe
11 ſervandum: *ex l. 1. C. ſi adverſ. vendit.* Nullum eſt enim perjurium, † ubi nullum jusjurandum præceſſit, adverſus qvod facias. Hic autem jusjurandum adverſus ll. interpoſitum pro nullo eſſe effectum eſt. Extra prædictas ſpecies illiciti juramenti ſeqvor deciſionem. *Pan. in d. c. cum contingat. num. 5. & num. 21. verſ. Sextus caſus: probatam ab Andr. Gail. lib. 2. obſ. 42. num. 5. & ſeq.* videlicet, qvod juramentum vi, dolo vel metu extortum, jurantem omninò liget eo caſu, qvo qvis cogitur jurare ſuper facto nullo jure prohibito: Etſi enim vis juri contraria eſt, ut loqvitur Cicer. pro domo ſua: & juri maximè adverſaria & inimica, ut idem pro Cæcinna autor eſt: tamen juramentum etiam vi præſtitum, obligat: *c. verum. jurejur.* eaqve communis eſt Dd. ſententia: qvemadmodum Imm. teſtatur *in d. c. verum. & reliqvi Canoniſt. in c. ſi verò. eod. Covarruv. in d. c. qvamvis. in relectione. 3. part. §. 4. num. 2. verſ. 22. conſtat.* Et ratio eſt, qvia etiam in
12 his, † qvæ vi vel metu fiunt, eſt voluntas. *l. ſi mulier. §. pen. l. item. ſi cum exceptione. §. qvi vim intulit. qvod met. cauſſ. l. interpoſitas C. tranſact.* voluntas, inqvam, remiſſa, non etiam integra: de qva accipienda eſt *l. nihil conſenſui. D. R. I.* Qvia tamen æqvum non videtur, ratum id haberi; qvod ex voluntate coacta magis qvam libera pro-
13 ficiſcitur: *Ariſtot. 5. Ethicor.* ideò ab ejusmodi juramento † peti ſolet abſolutio, eiqve gratia qvædam fieri debet. *d. c. verum. c. alius. c. nos ſanctorum. c. autoritatem. c. juratos. 15. q. 6.* Sicuti alias reſcinditur, qvod metu geſtum eſt, edicto Prætoris: *l. 1. eo qvod met. cauſſ. fact. eſt:* qvi qvod metu geſtum eſt, ratum ſe habiturum non eſſe, edicit: qvod non tam verbum eſſe hominis, qvam DEI vocem, inqvit, *Bl. conſ. 133. col. 2. poſt. princ. vol. 3.* vel ex cauſa impetratur reſtitutio â Prætore, vel etiam â Principe. *l. Imperatores. ad municipal.* & hæc qvidem abſolutio non difficulter dari & impetrari debet, præſertim ſi metus ipſe ad reſcindendum negotium ſit idoneus: ut loqvitur P. Gregorius *lib. 50. Syntagmat. cap. 5. num. 15.* Et hanc abſolutionem â jurejurando concedit etiam *cap. 2. jurejur.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

jurejur. qvod est de Episcopo Laodicensi, qvi juraverat, se non repetiturum qvod ex rebus suis per vim & metum Arnulphus Comes Laodicensis abstulerat, qvo tempore in Syria rerum Christiani potiebantur. Ex rebus, inqvit, suis, qvæ verba malè accipiunt de rebus Ecclesiæ, cum in iis minor sit dubitandi ratio. Idem etiam probat. *cap. 8. eod. tt.* qvod est de iis, qvi terrore coacti renunciant beneficio Ecclesiastico, cum obtestatione jurisjurandi de eo beneficio non repetendo, qva religione facilè absolvuntur à Romano Pontifice. Declarant autem hanc decisionem Dd. communiter, ut non procedat in pacto, principaliter favore vel odio privati, secundario verò favore publico prohibito: nam si tali illicito pacto accedat juramentum coactum, tunc hujusmodi juramentum ob duplicem defectum, puta, legis, prohibentis tale pactum, & consensus, ratione violentiæ & metus, ipso jure jurantem non obligat: *per tx. in d. c. cum contingat. argum. à contrario sensu ducto, & tx. in d. c. qvamvis. Br. in l. jus publicum. num. 3. cum. seqq. pact.* Exemplum est in filia † renunciante hereditati paternæ cum juramento: 14
nam talis renunciatio valet, si non sit vi vel metu ad renunciandum inducta: *tx. in d. c. qvamvis. de pact. in 6. ubi communiter Dd. & in l. stipulatio hoc modo concepta. V. O.* Ratio autem differentiæ inter pactum non prohibitum, cui accedit illicitum juramentum, & pactum ipso jure prohibitum, evidens est: qvia si principale pactum, super qvo interponitur juramentum coactum, nullo jure sit prohibitum, tum unicus tantum defectus est, nimirum, vis vel metus: ceterum si principale pactum per se sit illicitum & reprobatum, eiqve accedat coactum vi vel metu, illicitum juramentum, hic duplex vitium, duplex legis resistentia est: ideoqve tali casu præstitum juramentum non erit obligatorium: *Pan. in d. c. cum contingat. num. 3.* qvo spectat regula: † Unicum juramentum non posse supplere duos defectus: *Dec.* 15
cons. 249. num. 3. Bellon. cons. 4. num. 4. Et ita in Camera observatum, refert Gail. *2. obs. 42. in fin.* Si tamen adsit animus obligandi, contraveniens juramento etiam per metum præstito, peccat graviter, pro- 16
pter consensum qvi adfuit: ut pulcrè probat *Pan. in d. c. si verò.* licet metus occasionem dederit: & ita veteres nonnulli, maluerunt fidei juratæ satisfacere, qvam propter leve aliqvod dispendium fidem religiosè datam turpiter violare, ut de M. Pomponio trib. pl. refert Ci-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

cer. 3. offic. qvod terrore etiam coactus qvæ juravit, servaverit:
17 *Porrò qvalis metus esse debeat*, † *ex qvo juramentum præstitum rescindi qveat*: latè tradit *Modestin. Pistor. cons. 26. q. 1. & 2. Franc. Sarmient. 2. select. interpret. cap. 11. Menoch. 2. arb. judd. qq. cent. 2. cas. 135. Zoanett. lib. 1. rer. qvot. cap. 44. Gail. 2. observ. cap. 93. num. 7. & lib. 1. de pac. public. cap. 2. num. 3. & seqq. Plot. de in lit. jurand. §. 3. num. 13. & seqq. Alberic. Gentil. in tr. de nupt. lib. 3. cap. 10.*

CAP. XX.
An Juramentum latroni præstitum pro vita redimenda ac capite, servandum sit?

SUMMARIA.

1. *Juramentum latroni præstitum an sit servandum, Disputatur in utramqve partem & deciditur tandem qvod non. num. 4. & seqq.*
2. *Omne licitum jusjurandum qvod servari potest sine peccato, servandum est.*
3. *Rem suam cuilibet abjicere licet.*
5. *Juramentum latroni præstitum turpitudinem habet adjunctam.*
6. *Latroni dare, est metum illatum comprobare.*
7. *Latro dignus, qvi egestate laboret.*
8. *Theologorum qvorundam media sententia refellitur.*
9. *Juramentum an in melius commutare liceat?*
10. *Magistratus an in bona latronis succedat.*
11. *Res furtiva an sit fisco applicanda?*
12. *Retentionem rei furtivæ factam à Domino, restitutione justiorem esse.*
13. *Donari dicitur, qvod nemine cogente conceditur.*
14. *Juramentum silentii latroni præstitum, an sit servandum?*
15. *Dimissus à latrone, an teneatur aliis iter facturis aperire periculum: & qvod sit hac in re officium magistratus.*
16. *Magistratus provinciam malis hominibus expurgare debet?*
17. *Absolutio an sit necessaria in juramento latroni præstito?*
18. *Juramentum hosti an servandum sit? & qvid in hæretico? num. 19.*

Sed

SEd qvod in superiori capite de jurejurando ob metum præstito ex lb. non servando actum est, de eo qværi non immeritò potest, *an qvod conceditur ea in re lb. humanis & politicis sanctionibus jusjurandum in hac causa non servare, idem etiam liceat verbo DEI:* † semper enim 1
hoc tenendum est, si qvid aliud præcipiatur DEI verbo, solum hoc audiendum esse, facessere jussis omnibus aliis contrariis humanis lb. Atqve hic variant etiam doctissimorum & maximè piorum Theologorum sententiæ. Qvibusdam videtur ex verbo DEI jusjurandum, hujusmodi omne servandum, etiam qvod prædoni & latroni dederis, si de re privata tua, & tuo jure agatur. In qva sententia est P. Martyr. Theologus & Philosophus insignis, in locis communibus *class. 2. loc. 13. num. 21. & Philipp. Melancht. in qq. Ethic. tit. de jurament. Danæ. lib. 2. Ethic. Christian. cap. 9. Goclen. in qq. Ethic. q. 48. Paul. ab Eiz. 2. Eth. cap. 18. regul. 7. P. Ram. lib. 2. de religion. cap. 5. D. Ebert. in histor. jurament. tit. de juramento metu extort. Cardan. in tr. de utilitat. ex advers. capiend. tt. de dignit. hom. vit. pag. 663. Beust. in rubr. de jurejur. num. 10. Eberhard. Speckh. cent. 2. qq. clas. 2. q. 14.* Habetqve maximam speciem veri hæc sententia. Defenditur enim & notis locis qvibusdam, & ratione propemodum manifesta. Loci hi sunt: Primum qvidem generale præceptum illud legis Divinæ, qvo vetamur usurpare nomen Domini temerè & frustra, Sed præcipuè *Psalm. 15.* in qvo inter ceteras notas, qvæ assignantur viro pio ex præscripto & mente divinæ legis, una hæc recensetur, ut sit is, qvi jurat damno suo, & non mutat. Ratio hæc: Constat enim inter
omnes: † Omne licitum jusjurandum, qvod sine peccato servari 2
potest, esse servandum, qvo sensu verissima est sententia, qvæ de hoc genere extat *in c. cum contingat. in fin. jurejur.* Porrò si qvis metu coactus jurat se servaturum, qvod metu promisit, & paciscitur de re sua, de qva & pacisci per ll. liceat, non solum licitum est ab initio jusjurandum, utpote non interpositum contra ll. sed etiam promissum ipsum servare nihil videtur habere turpe, aut cum delicto conjunctum. Licebat enim cuiqve † & sine jurejurando de re sua statu- 3
ere, eamqve dare cui velit, aut, ut multi volunt, penitus abjicere. *l. in re mandata. C. mand. l. nemo. C. Judæ. l. sed etsi lege. §. consuluit: D. petit.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

D. petit. hered. Qvo pertinet elegans Nervæ Cæſaris reſponſum, qvod extat apud Flav. Philoſtrat. *lib. 2. de vit. Sophiſt.* Cum enim Atticus Herodis pater, ingenti invento theſauro, hanc ad Imperatorem Epiſtolam miſiſſet: Theſaurum domi meæ (imperator) comperi, qvid de eo faciendum eſſe jubes? Nerva Cæſar, qvi tum temporis imperabat, humaniſſimè reſpondit: Utere iis qvæ inveniſti: Et cum Atticus in eadem cautione perſiſteret, ſcriberetqve, ſe theſauri magnitudine ſuperari, adjunxit Cæſar: Abutere invento, qvod tuum eſt: Cum igitur liceat unicuiqve res ſuas prodigere, adeoqve omnia bona ſua projicere in mare: *Secundum gl. in l. 1. circa med. C. in offic. donat. Rol. à Valle conſ. 62. num. 25. vol. 1. Bertazol. conſ. 17. num. 4. cum ſeqq. in civilibus. Rim. in §. 1. num. 520. Inſt. de donat. Becc. conſ. 56. num. 55. Vaſq. lib. 1. illaſtr. controverſ. cap. 17. num. 2. Hartman. Hartman. in pract. obſervat. tt. 37. de teſtament. obſ. 8. Alexand. Raudens. in tr. de analog. lib. 1. cap. 36. num. 42. Andr. Knich. in tr. de privileg. Saxon. verb. Electorum. cap. 3. Chriſtian. Porc. in §. 1. num. 3. inſt. de his qvi ſunt ſui vel alien. jur.* conficitur, etiam prædoni aliqvid licitè dari, ut vita redimatur, adeoqve ſi juratum ſit, etiam hoc genus juriſjurandi ſervandum eſſe.
4 Aliis tamen aliud videtur, † nimirum, illud ipſum qvod conſtituitur in auth. *Sacramenta puberum. C. ſi adverſ. vendit.* Sacramenta per vim extorta â prædone, nullius momenti eſſe, nec verbo DEI neceſſe eſſe ſervari, qvod & ipſum jure Pontificio compræhenſum eſt. *in c. cum contingat. jurejur.* in qva ſententia ſunt eximii JCt. Donell. *in comment. lib. 21. cap. 13. in fin. Obert. Giphan. diſput. de pactis. Th. 60. Joan. Bodin. lib. 1. de Republ. cap. 1.* Qvibus aſſentior. Sic enim defenditur hæc ſententia eodem verbo DEI, ut ſimul declaretur, nihil ea obſtare, qvæ ſupra in contrariam ſententiam inde afferebantur. Nam illa: nomen DEI non eſſe uſurpandum temerè: virum bonum, qvod juraverit etiam cum damno ſuo, id non mutare, & ſi qva ſunt ſimilia, omnia cum hac exceptione accipienda ſunt, dum licitum ſit jusjurandum, aut dum ne promittatur id, qvod ſit turpe, factu, & contra bonos mores, qvo ſcilicet præſtando magis DEum offendas, & nomen ejus violes. Ex qvo illæ ſententiæ natæ, de qvibus inter pios & eruditos omnes convenire aliqvoties jam diximus. Non eſſe obligatorium contra bonos mores jusjurandum. *c. non eſt obligatorium. R. I. in 6.* Item, jusjurandum

non

non esse vinculum iniqvitatis. *c. inter cetera. 22. q. 4. c. qvantò. jurejur.*
Jam præstare latroni & prædoni, qvod illi promissum sit, † qvale 5
factum sit videamus. Sanè ejusmodi, in qvo si promissio & præsta-
tio simplex tantum spectatur, qvod â contrariæ sententiæ defensori-
bus factum est, fateor licitum esse, & minimè turpe, ut remotis aliis
circumstantiis turpitudinis, rectè hic dicatur jusjurandum, aut si
qvod aliud promissum est, esse servandum. Sed adde has facti cir-
cumstantias, de qvibus agitur, ut latroni tanqvam latroni dandum
sit, & dandum propter vim & metum illatum, sine qva interpositum
jusjurandum non esset. Hoc vero turpe factu & contra bonos mo-
res esse dicimus: ut proinde nec jusjurandum in eo jurantem obliget,
aut sit servandum. Id autem ita esse dicimus duabus de causis: Pri-
mum qvia latroni dare ob promissum per vim extortum, † est facto 6
suo vim & metum illatum comprobare. Hoc autem facere est con-
tra bonos mores, qvod & res ostendit, & diserte scriptum est. *in l.
nihil consensui. D. R I.* Deinde, qvia hoc ipsum turpe, & adversum
utilitatem publicam, latroni tanqvam latroni dare. Nam prædo
propter vim publicè malè meritus, dignus est, † non qvi maleficii 7
præmium accipiat, aut lucro augeatur, sed potius qvi egestate pu-
blicè laboret, ut eleganter Triphonin. scribit *in l. bona fides D. depos.*
Rata igitur hæc sit sententia, idqve etiam assentiente verbo DEI, sa-
cramenta per vim vel justum metum extorta, nullius esse momenti.
Ex his apparet, non satis accuratam, videri religiosorum qvorun-
dam sententiam, † qvi in hac qvæstione media via incedunt, statu- 8
untqve, pecuniam qvidem latroni solvendam non esse: at ita rectè
consuli conscientiæ, nec committi perjurium, si promissor eroget
precium promissum in commodum pauperum, aut alias pias cau-
sas, aut deferat illud in fiscum magistratus, in cujus territorio eum
invaserunt latrones: Qvod etsi non omninò improbo: tamen an
hoc modo rectè consultum sit conscientiis, valdè subsisto: Juramen-
tum enim latroni præstitum est: itaqve si ulla juramenti obligatio est,
utiqve promittentem obligabit, ut qvod latroni promisit, hoc idem
ei præstet: Juramentum enim strictè obligat, neqve ab una ad ali-
am personam, vel ab una ad aliam causam transitum permittit: usqve
adeò ut nec liceat cuiqvam † propria autoritate sibi juramentum in 9
melius commutare *c. pervenit. la. 2. & ibi Felin. num. 1. jurejur. Cacher.*

decis.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

deciſ. 92. num. 21. Utut igitur liberum ſit promiſſori, an magiſtratui hoc offerre velit: tamen qvomodo ad exolvendam conſcientiam pii & Chriſtiani hominis hoc neceſſarium ſit, non video: non enim magiſtratui promiſſio facta eſt, ſed latroni, qvæ ſi in perſona latronis nulla eſt, cur ſolutio magiſtratui fieri debeat? Nec dici poteſt

10 † magiſtratum in bonis latronis ſuccedere: Hoc enim verum eſſe poteſt, primum in his, qvæ jam latroni acqviſita ſunt, non autem in iis, qvæ ad latronem nondum pervenerunt: Deinde, magiſtratus, ſi latroni ſuccedat, non iniqvum putabit, res qvæ aliis ablatæ ſunt, ſuis dominis reſtituere, ſi de iis conſtet: Nec enim probandum

11 eſt id, qvod alicubi in more poſitum eſt, † ut prædo qvidem & fur plectatur ſua pœna, dominus autem rem amittat, eaqve fiſco applicetur: qvam conſvetudinem in Gallia, Lotharingia, & qvibusdam etiam Germaniæ locis obſervari, teſtatur Mindan. *lib. 2. de mandat. judic. c. 43. num. 9.* Hæc enim conſvetudo impia eſt, barbara, brutaqve, & tam â naturali æqvitate, qvam â jure ſcripto alieniſſima, *ex iis qvæ pulcrè contra eandem tractant. Sneidwein in §. fin. num. 8. inſtit. de obligat. ex delict. Thadæ. Piſo. in §. furtorum. num. 9. & 10. inſtit. eod. tt. Vult. in §. item lapilli. num. 9. inſt. de rer. diviſ. Camill. Borell. conſ. 80. Andr. Knichen. in tr. de privileg. Saxon. verb. Ducum. §.* Waſſer fiſcherey / tametſi eam ſibi ſemper placuiſſe ſcribat Cujac. *ad l. ſirem. §. Papinianus. præſcript. verb.* ut in obſerv. meis alibi oſtendi. Si igitur rei reſtitutio per vim ablatæ neceſſaria & juſta eſt, qvantò juſtior erit

12 retentio? Deinde conſtat promiſſionem â latrone ſcelere extortam eſſe: itaqve æqvum non eſt, ut vel magiſtratus vel etiam pauperes aliæqve piæ cauſæ ex alieno ſcelere commodum aliqvod percipiant: Hilarem enim datorem diligit DEus, non injuſto lucro aliqvem vult locupletari: Nec dicat qviſpiam: licere cuiqve ſua in alium profundere, & ſic latroni etiam donari rectè aliqvid poſſe: Itaqve promiſſionem iſtam, qvæ latroni fit, videri factam de re licita, adeoqve obligare promittentem: Nam ut hoc concedam, qvod donare ſua cuiqve liceat: tamen hanc donationem eſſe omninò nego:

13 Donari enim illud dicitur, † qvod nemine cogente fit, ſolius liberalitatis exercendæ cauſa: Atqvi hæc promiſſio vi extorqvetur: Videant igitur illi, qvi tam ſpecioſo tto. conſcientias onerant, qvaſi qvod per vim injuſtam coacti promiſerint, donare videantur, & ſic remedium

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

dium contraveniendi nullum concedunt: Præclarè JCtus noster, nihil, inqvit, consensui tam contrarium est, qvam vis & metus qvæ comprobare contra bonos mores est. Solent etiam aliqvando latrones extorqvere silentium, † intellige qvod nemini latrones istos sit proditurus 14
is, qvem ad precium promissum colligendum conficiendumq; dimittunt: qvam silentii promissionem vel sanctissimam & juratam, servari non posse, neq; salva obedientia, qvam & Deo & magistratui Dei legato debemus: neq; salvo officio, qvo ex lege Dei & naturæ proximo nostro adstricti devinctiq; sumus: firmiter statuo. Promissio enim hæc illicita est, & sine peccato servari non potest. Primum enim hic promissor, silentio suo causam præbet vitæ salutisq; discrimini, in qvod postea alii incidunt in eorundem latronum manus delapsi: Qvod sanè evitassent, si â dicto promissore fuissent admoniti edoctiq;, esse hoc vel illo loco latrones, qvi iter facientibus insidientur. Nihil autem refert, hominem qvis occidat ipse, an ejus mortis causam præbeat. *l. nihil interest. 15. ad L. Cornel. de sicar.* deindè † sine conscientiæ vulnere non possum 15
non admonere proximum de periculo, qvod ipsi imminere scio, si voluntatē eorum spectem, qvi nocere decreverunt: Jam verò certus sum, eodem modo latrones affectos esse in in omnes viatores, si se â dimisso prodendos esse vel minimam suspicionem concipiant. Præterea in culpa est, qvi scit, & cum posset prohibere, non prohibet. *l. 50. crimen committit. R. I. l. 109. eod.* Atqvi hic scio periculū imminere iis, qvi in posterū iter facient per locum â latronibus obsessum, & possum id prohibere, ac ab ipsorum capitibus avertere, si indicem imminens periculum. Adde, qvod non caret suspicione societatis occultæ: ac esse particeps culpæ videtur, qvi futuro facinori, cum posset, obviam non ivit. *c. dilecto. in fin. vers. imò si potest. de sentent. excom. in 6.* Non igitur fas est, dimissum non indicare eos, qui in insidiis se collocarunt. Sed cum dimisso â latronib. constare non possit de singulis, qvi per eundem locum iter facturi sunt, tenebitur qvidem obviis qvibuscunq; periculū aperire, sicut & portarum proximæ civitatis custodib., ut viatores de eo admoneant. Verum cum nec hac ratione satis omnibus caveatur, qvamdiu ipsum malum non tollitur: tenebitur idem indicare magistratui civitatis proximæ, ut captis latronibus viarum securitatem tueatur. Hoc enim ejus officium efflagitat. Et qvidem tenebitur hoc indicare, qvam primum reversus fuerit, propter periculum, qvod ex mora in alios imminere ac redundare posset. Et magistratus, ubi hoc cognoverit, tenebitur

viciſſim ex officio & perſona, qvam ſuſtinet, abjecta omni cunctatione dare operam, ut ſontes è latibulis ſuis extrahantur, ac compræhendantur,
16 tur, pœnis ll. ſubjiciendi: Debet enim magiſtratus † in id incumbere, ut provincia malis hominibus expurgetur, & vias per ſuum territorium regias & publicas, tutas & ſecuras conſervare, maximè, ſi tributum, vectigal, & pedagia accipiat. *l. 1. §. qvamvis. D. offic. præfect. urb. Mynſ. cent. 5. obſ. 70. Gail. 2. obſ. 64. Wurmſ. in practic. obſ. tit. ult. obſ. 6. Borch. de regal. num. 28. & ſeqq. Schurff. conſ. 2. cent. 2. Coler. in c. olim. num. 20. except. & in tr. de proceſſib. executiv. part. 1. cap. 2. num. 297. Gvid. Pap. deciſ. 413. num. 2. Beuſt. in rubr. de jurejur. num. 168. & ſeqq. Mindan. part. 2. de mandat. jud. cap. 57. num. 2. Schrader. in miſcellan. cap. 22. Andr. Knich. in tr. de privileg. Saxon. verb. Ducum §. Zoll / Franciſc. Perſon. in tr. de gabell. num. 49. & ſeqq. Carbon. in pract. practicar. lib. 2. cap. 1. num. 58.* Verum hic alia, eaqve graviſſima incidit qvæſtio: cum ſanctiſſima res ſit, & religioſiſſima jurare, *ſit ne neceſ-*
17 *ſarium, † ut dimiſſus, anteqvam rem cuiqvam faciat palàm, à jurejurando abſolvatur, per perſonam Eccleſiaſticam, aut etiam per magiſtratum politicum, cui ea poteſtas & ἐξȣσία tributa ſit, hoc eſt, cui fas ſit in jurejurando obligationem relaxare: qvod vulgus dicit, diſpenſare.* Factum hoc fuiſſe, in hac facti ſpecie ſuperioribus temporibus, majores noſtri referunt. Sed ego in negantem ſententiam cum multis ingenio & judicio præſtantibus viris diſceſſionem facio. Nam juramentum hoc cum rei illicitæ promiſſionem contineat, ipſo jure nullum eſt, idqve non tantum jure civili. *l. non eſt dubium. §. fin. C. lb. l. 7. §. & generaliter. 16. de pact.* ſed & divino, cum verbum DEI ll. civiles bonas, & Reipubl. ſalutares tanqvam ſuam ipſius ordinationem tueatur. Et hæc qvidem de latrone: alia ratio
18 hoſtis eſt? † Nam juramentum hoſti datum obſervandum eſt, qvod ſine peccato ſervari poteſt: ut ſi qvis hoſti promiſit ſe daturum λύτρον, aut ad certum locum rediturum eſſe, tale juramentum eſt ſervandum, & non ſervans, cum poſſit ſervare, fit perjurus: Ideoqve rectè laudatur Regulus, qvod Carthaginem ad exqviſita ſupplicia redire maluit, qvam fidem juramenti frangere. &c. *vide tradit. per Hottom. in qq. illuſtrib.*

lustrib. q. 7. Zas. in tr. de Judæ. q. 3. Fortun. Garf. in l. conventionum. D. pact. Duar. in l. 1. D. eod. Alciat. in tr. de singular. certamin. cap. 44. Vaud. lib. 1. q. 51. D. Cun. lib. 1. de pact. cap. 22. num. 85. & seqq. Guibert. Costan. lib. 1. qq. var. q. 3. Primaudæ. lib. 1. Academ. Gallic. cap. 39. P. Gregor. Tolosan. lib. 11. de rep. cap. 10. num. 9. Franc. Patrit. lib. 8. de regn. tto. 20. circa princip. Pontan. in tr. de Princip. circa princ. Læs. Zecch. lib. 1. politicor. cap. 5. num. 4. Ut alios Sexcentos omittam. *Qværi hoc loco posset † de hæretico: utrum Rex vel Princeps aliqvis Christianus ac Catholicus, datam hæretico sub jurisjurandi religione fidem, servare teneatur?* Sed 19
qvia hæc qvæstio integro tractatu, doctè & eleganter pertractata est, à D. Jacobo Schulteto, amico nostro, ne in re satis jam discussa inanem operam collocare videar, ad eundem lectorem remitto, & infra ea de re aliqvid proponam.

CAP. XXI.

De Juramento incarcerati.

SUMMARIA.

1. *Promissio ab incarcerato facta an sit servanda. Deciditur qvod non num. 2. declaratur: num. 10.*
3. *Carcer est justus metus.*
4. *Libertas corporis ubi non est, ibi non præsumitur esse libertas mentis.*
5. *Contractus in carcere factus juramento non confirmatur.*
6. *Verba nullius momenti important nullitatem actus ipso jure.*
7. *Juramentum incarcerati an opus habeat absolutione.*
8. *Instrumentum dotis factum per metum nullum est ipso jure.*
11. *Juramentum de non vindicando:* Uhrfhed / *qvatenus valeat.*
12. *Incarceratus qvi præstitit juramentum de non vindicando* ein Uhrphed / *an possit delatoribus suis dicam impingere, & contra ipsos via juris experiri.*
13. *Promissio de non offendendo, intelligitur rebus sic stantibus.*
14. *Incarceratus relaxandus, an sub juramento* deß Uhrphedt / *cogi possit, ut renunciet omnibus actionibus etiam extra illius negotii respectum, ob qvod vincula passus est.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

OCcasione eorum qvæ in præcedentibus capitibus de juramento metu extorto dicta fuerunt: *dubitari non immeritò*
1 *potest, † qvid de promißione ab incarcerato facta sentiendum sit, siqvidem ea juramento sit firmata?*
2 Et sanè expediti juris est, qvod omnis promissio, obligatio seu contractus â carcerato in carceribus factus, irritus & inanis sit, *per tx. in l. qvi in carcere qvod met. causa. per qvem tx. dicit ibi Br.* probari, qvod carcer
3 † sit justus metus, & promissio facta in carcere detinenti, nullius sit momenti. *Bl. Angl. & Dd. com. ibid. & in l. qvi â latronibus. post gl. ibid. in verb. possunt. testam. Cyn. in l. 2. qvod met. causs. Bl. in rubr. C. rescind. vendit. num. 4.* ubi dicit, qvod ad validitatem contractus reqviratur, ut ille qvi contrahit, non sit in carcere, sed sit sui proprii corporis, in li-
4 bertate: qvia † ubi non est libertas corporis, ibi non præsumitur esse libertas mentis. *Alex. cons. 241. in fin. num. 10. vol. 6.* ubi testatur, qvod ita teneant omnes scribentes, *in d. l. qvi in carcerem. & in l falsus. C. furt.* eamq; sententiam infinitis autoritatibus probat Prosper Farinac. *lib. 1.*
5 *qq. tt. 14. q. 35. in pr.* Usqve adeo autem vera est hæc sententia † ut nec contractus in carcere factus, juramento qvidem confirmetur: Licet enim regulariter juramentum soleat validare contractum aliàs invalidum & nullum, *ut in c. cum contingat. jurejur. & in c. licet mulieres. eodem. tt. in 6. & in c. 2. pact. in 6. dd. com. in l. si qvis major. C. transact. Canonist. in c. Abbas. qvod met. causs.* tamen ubi contractus est nullus ipso jure, pro ut in casu nostro fieri probat. *d. l. qvi in carcerem. qvod met.*
6 *causs. ponderando illa verba in tx. posita, nullius momenti,* † qvæ verba important nullitatem actus ipso jure. *l. si qvis Sempronium. hered. instit. c. ordinarii. in fin. & ibi not. Anchar. de offic. ordinar.* tunc juramentum nihil operatur: *gl. in auth. si qva mulier. in pr. C. ad Vellejan. Franc. in c. qvamvis. pact. in 6. Rom. in repetit. l. 1. col. 6. vers. & audi duas notabiles cautelas. Usucap.* Et licet rursus dici soleat, qvod juramentum etiam metu extortum obliget jurantem. *gl. in c. verum. jurejur.* saltem de jure Can. Cui in materia juramenti standum est, licet benè peti possit absolutio & concedi debeat *juxta not. in c. si vero & in d. c. verum. jurejur. ac*
7 *per Br. & alios in l. 2. qvod met. causs.* verius tamen videtur † qvod etiam nulla petita absolutione, juramentum in meticuloso contractu nihil operetur, qvia præsumitur eodem metu extortum, qvo extortus fuit

principa-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

principalis contractus: ut per Innoc. & alios *in c. super hoc. renunc. Pan.*
& al. in d. c. verum. jurejur. Brun. conf. 82. per tot. Afflict. decif. 263. ubi
refert, qvod ita alias confilium Neapolitanum judicarit. *Nevizan. conf.*
22. num. 39. Boer. decif. 100. num. 14. Et in terminis, qvod in contractu
facto per carceratum, juramentum nullas habeat vires, tradit. *Card.*
in conf. 137. ubi latè confuluit, qvod juramentum metu extortum â car-
cerato, non fit obligatorium, nec in foro judiciali, nec in foro pœni-
tentiali. *Marfil. conf. 525. col. 7. vol. 2.* ubi loqvitur in inftrumento do-
tis † facto per metum â carcerato, qvod cum fit nullum ipfo jure, ideo 8
juramento non convalidatur, cum tale juramentum non habeat ali-
qvid validum, fuper qvo poffit ftare, pro ut illum in propofito refert
& feqvitur *Roland.* qvi pluribus hanc in fpecie probat amplificatio-
nem. *conf. 2. num. 75. & feqq. lib. 2. & conf. 57. num. 55. & feqq. vol. 3. &*
latè etiam Natt. in conf. 451. num. 23. cum feqq. vol. 2. Sed qvicqvid præ-
fati Dd. dicant, qvorum conclufiones procedunt potius de jure civ.
qvam de jure Canon. fatius erit, † monente ita Farinac. in præfenti ca- 9
fu, juramenti fcilicet per metum extorti, â carcerato vel ab altero ipfius
nomine, peti & obtineri abfolutionem, qvam idcirco effe neceffariam
poft plures qvos allegat Dd. fcribit. *Octav. Simoncell. tr. de decreto lib.*
3. tt. 8. num. 154. Hoc tamen, qvod de obligatione incarcerati diximus,
† accipiendum eft de eo, qvi injuftè eft incarceratus: Nam fi qvis dignè 10
incarceratus fit, non reftituitur, fi qvid promittat, qvia hunc ipfe fibi
metum fecit *l. 3. l. fi mulier. 21. qvod met. cauff. in pr. tx. in l. accufationis*
10. C. eod. Non enim vis â magiftratu juftè facta habet reftitutionem:
fed tantum injufta, qvia in hac magiftratus pro privato habetur. *l. nec*
magiftratibus. 32. injur. Clem. 1. §. fin. ubi Card. de celebr. miff. Dec. in l.
factum 131. R. I. tx. in l. pen. & l. fin. C. eod. tt. Plures declarationes ad
hanc concl. pertinentes tradunt Dd. *com. in d. l. qvi in carcerem. qvod*
met. cauff. & in l. qvi â latronibus. ubi Ferrett. num. 4. & feqq. teftam. Alc.
in l. qvi neq; feqvantur. §. folutum. D. V. S. Gail. 1. obf. 22. num. 8. Duaren.
de eo qvod met. cauff. c. 1. Schurff. conf. 87. num. 11. Peck. tr. de jure fiftend.
c. 43. Coler. de proceff. execut. part. 4. c. 1. num. 163. Covarruv. part. 2. de
matrim. c. 3. §. 4. num. 15. Rutger. Rulandt. tr. de commiff. Cam. part. 1.
lib. 3. c. 17. in fin. Valafc. decif. 30. num. 2. & 6. Profper. Farinac. lib. 1. var.
qq. tt. 4. q. 35. Marcell. Cal. in tr. de articuland. & proband. mod. §. 2.
num. 1023. Alberic. Gentil. in tr. de nupt. lib. 7. c. 11. Ufitatum eft apud no-

ſtrates Germanos, ut ſi fortè aliqvis, vel qvod injuria affectus, vel in carcerem conjectus, vel ob aliam qvam offenſam ſuſpectus ſit, ne cauſam accipiat ſeſe vindicandi, niſi juratoria præſtita cautione dann auff gewönliche Uhrphede / non dimittatur, qvo caſu *ex prædictis non*
11 *ſine cauſa dubitari poteſt,* † *qvid de promiſſione incarcerati de non vindicando, juramento confirmata,* ein Uhrphed / *ſentiendum ſit, & an ejusmodi promiſſio ſimpliciter de jure valida ſit?* Et ſanè ſi incarceratus, poſt factam relaxationem tale juramentum præſtiterit, omninò id ſervandum exiſtimo, ex iis, qvæ tradit Jo. Sichard. *conſ. crim. 9. num. 31. & ſeqq.* qvanqvam ſi incarceratus ad talem juratam renunciationem, anteqvam relaxetur, de facto cogeretur, invalida eſſet, & carceratum non obligaret: Confeſſio enim ſeu Uhrphed / qvam carceratus liberandus facit, omninò ſervanda eſt: propriæ enim confeſſioni eſt fides adhibenda, ita ut nec contra eam veniri poſſit. *l. generali, C. non num. pec. except. l. de ætate. §. 1. D. interrog. act.* Sed hoc intelligi oportet de juſta & legitima confeſſione, qvæ ſecundum præſcripta legum editur. *arg. eorum. qvæ traduntur in l. non putavit. §. non qvævis. D. bonor. poſſeſſ. contra tab.*
12 *& per Sichard. d. conſ. crim. 9. num. 32. & ſeqq.* Poteſt tamen † talis incarceratus tutò, & non obſtante juramento de non vindicando, ſi injuriam ſibi factam conqveratur, delatoribus ſuis dicam impingere, & apud Judicem contra ipſos via juris experiri: Juramentum enim & confeſſio annexa obligatione, non extenditur ad cauſas, qvas privatim ille habet cum privatis, ut in ſimili decidit *Ludovic. Roman. conſ. 183.* Nam ſi cum aliqvo feciſſem pacem, eaq́ juramento confirmata eſſet, addita promiſſione, qvod eum nolim offendere: tamen illud pactum non extenderet ſe ad id qvod extra cauſam illam de novo emerſit: qvæ eſt deciſio Br. *in l. aut facta. §. cauſa. per illum tex. de pœn.* ubi dicit, qvod tunc qvis contra transactionem vel juramentum dicatur venire, qvando agit ex cauſſa antea deciſa & determinata. *per l. cum qværitur. D. re judic. & l. ſi de certa. C. transact.* Sed ſi ex alia vel nova cauſſa ageret, non diceretur venire contra transactionem vel juramentum, vel ſententiam: atq́ ita carcerato non eſt licitum eam ob cauſam, qvæ carcerationi occaſionem præbuit, aut in qva confeſſionem aut juramentum

edidit

edidit ac præstitit, lites excitare: alioqvin enim habebitur pro perjuro: qvod in aliis litibus & causis locum non habet. Ideoq; dicit Lud. Roman. *in d. consf. 103.* qvod illa promissio aliqvem † non offendere, habe- 13
at tacitam clausulam, subintellectam à jure scilicet: rebus sic stantibus: & nisi nova causa supervenerit, ob qvam offensus aliqvis impellatur ad agendum. *alleg. Bl. in l. semel mora. D. sol. matrim. & in l. qvi fidem. D. transact. Canonistæ in c. constitutus. de pœnis: de qvo infra plenè tractabimus. de interpretat. juramentorum.* *An autem is, qvi in † car-* 14
cerem ob delictum conjectus, & indè præstito tamen prius juramento de non vindicando, relaxandus est, possit prædicto juramento ad id cogi, ut juret non tantum de carcere, & qvæ inde pervenerunt, in jure sive extra jus, non vindicando, sed etiam ut renunciat omnibus prætensionibus & actionibus, qvas aliis de causis, & extra illius negotii respectum, ob qvod vincula perpessus est, sibi competere existimat: vide Sichardum d. conf. crim. 9. ubi sent. negativam solidè confirmat.

Cap. XXII.

De Juramento Tyranno præstito.

SUMMARIA.

1. *Pactum cum Tyranno initum servandum est.*
2. *Contractus cum justis etiam judicibus initi regulariter sunt invalidi.*
3. *Tyranno an fides servanda sit. & num. 9.*
4. *Gesta tempore tyrannidis regulariter non valent.*
5. *Tyrannus eum, cui praeest, dicitur tenere in captivitate.*
6. *Contraria sententia refellitur.*
7. *Contractus cum excommunicato celebratus valet.*
8. *Sententia l. fin. C. interdict. matrim.*
10. *Juramentum fidelitatis à tyranno per vim extortum an obliget?*
11. *Tyrannus propriè qvis sit, & qvæ sint species actionum, ex qvibus cognosci tyrannus possit.*

Qvod

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

1 *QVod de incarceratis dictum est in præcedenti cap. id de iis multo verius est, † qvi à tyranno aliqvo detinentur, ut fidem ipsi aliqva de re juramento firment.* Qvemadmodum enim pactum vel contractus cum carcerato initus non valet. *l. qvi in carcerem & l. metum. §. sed licet. D. qvod met. causs. l. non interest & l. si donatio. C. eod. tit. l. qvi neq;. D. V. S. Hippol. Marsil. cons. 125. num. 15.* ut dictum est in cap. præcedenti, ita pactum qvoq; vel contractus, aut fides qvam per vim & metum extorsit hostis aut tyrannus, vel qvi per tyrannidem sibi subjecit principatum aliqvem aut civitatem, adversus qvam bellum gerit, servanda non est: *Bl. in l. decernimus. num. 6. C. de S. S. Eccles. Andr. ab Exea. tr. de pact. num. 343. sub limit. 6.* Nam & contractus etiam cum
2 justis judicibus initi † regulariter invalidi sunt & improbantur, propter metum impressionis. *l. 1. C. contract. judic.* Igitur multò magis contractus & pacta cum tyranno tanqvam injusto Præside, nullius momenti esse debent, ne sit melioris conditionis ille, qvi illicitè præest, qvam ille, qvi justè & licitè: *arg. l. Servius. D. qvod vi aut clam. l. 3. §. 1. D. donat. inter vir. & uxor. l. non fraudantur §. nemo. D. R. I. cum similibus.*
3 Hinc politici qvoqve scriptores † memoriæ prodiderunt, tyrannis fidem datam servandam non esse, cum ipsi perfidiam assiduè exerceant, & fidem erga omnes frangant: adeoqve tyranni fidem atqve obseqvium exuere, eumqve deserere, nihil aliud esse putant, qvam patriæ debitam fidem officiumqve præstare. *Innoc. Gentilet. lib. 3. de polit. the-*
4 *orem. 8. Zoannett. in tr. de defension. part. 3. num. 119.* Hinc gesta † tempore tyrannidis regulariter non valere, tanqvam facta ob timorem, unanimi consensu docent Dd. nostri, *Br. tr. de tyran. q. 7. Barbac. cons. 55. num. 5. lib. 4. Anchar. in c. fundamenta. de elect. in 6. Idem. cons. 310. num. 4. Frant. in c. præsidentes. 1. de hæret. in 6. Nevizan. inter cons. Alb. Brun. cons. 12. num. 125. Alc. cons. 169. num. 1. Sacrum. cons. Reg. Ferdinand. in 10. respons. causs. Finariens. num. 106. Socin. cons. 22. num. 3. Paris. cons.*
5 *1. num. 57. lib. 1. pr. tx. l. decernimus. C. S. S. Eccles.* cum tyrannus † eum, cui præest, dicatur tenere in captivitate, & provincia, & communitas occupata â tyranno, assimiletur existenti in carcere. *Br. tr. de tyran. n. 20. Corn. cons. 127. num. 36. lib. 2. per tx. in c. non minus. de immun. Eccles.*

Neqve

Neqve huic sententiæ obstat, † qvod aliqvi Ddd. tradunt: contractum cum tyranno factum valere, nisi interveniat dolus, vel impressio, verè, vel præsumtive: *Bl. in l. decernimus. num. 6. C. S. S. Eccles. Socin. cons. 22. num. 16. lib. 1. Ruin. cons. 105. num. 5. lib. 1. Cæsar. de Ursil. in addit. ad Afflict. decis. 27. num. 1. tum per tx. in l. fin. C. interdict. matrimon.* tum ex eo, qvod in simili videmus, † contractum celebratum cum excommunicato valere: *Joan. Andr. & alii in c. pia. de except. in 6.* Nam ut rectè monet D. Cun. *de pact. lib. 1. c. 22. n. 130. & seqq. ad d. l. fin.* † responderi potest, qvod loqvatur in materia pœnali, in qva major fieri debet restrictio, qvam in aliis, *c. in pœnis. R. I. in 6. c. statutum. de elect. in 6. cum similibus*, nec in ea permittatur extensio de casu ad casum, in qvo non versatur omnimoda ratio, *l. si uxor. D. ad L. Jul. de adult. Aretin. in c. per tuas. de probat. Tiraq. tr. de pœn. ll. temperand. c. 19. circa fi. n. 28.* textus verò *l. 1. C. contract. Jud.* qvem pro contraria sententia allegat Br. non infligit pœnam contrahentibus, sed saltem infirmat actum vel contractum. Præterea *l. fin. C. interdict. matrim.* ideo aliud disponit in protutore, qvam tutore, qvod eo casu differentia est inter tutorem & protutorem: pro ut aliqvot differentias assignant Cyn. Salic. & alii Dd. *ibid.* Inter contractum autem tyranni & justi præsidis eadem militat ratio, nempè impressionis, vel timoris præsumtio, ideo & tyranni contractus vel pactum non minus, † atqve justi præsidis nullius momenti esse debet. Ad excommunicatum verò qvod attinet, in eo præsumtio impressionis & metus non æqvè militat, sicut in tyranno, ut benè respondet *D. Cuno, in d. loco. num. 133.* ideoqve ab uno casu ad alterum non potest fieri illatio. *l. Papinianus exuli. D. minoribus. cum similib.* Atq; ex prædictis inferunt, † Principem vel civitatem non teneri ad servandam fidelitatem promissam tyranno. *Bl. in l. nec si volens. C. liber. causs. Bl. in c. 1. lect. 2. n. 9. judic. Corset. in tr. de potest. reg. part. 5. num. 62. Jas. in prælud. feud. num. 53. Nevizan. inter cons. Albert. Brun. cons. 12. col. 24. Exea. tr. de pactis. num. 385. sub limit. 6. P. Gerhard. sing. 38. D. Cun. d. c. 22. num. 134.* Sic Principem vel civitatem superiorem recognoscentem, si per metum se alicui tyranno aut potentiori dedat, eiq; fidelitatem juret, puta, qvod ille tyrannus ducat exercitum potentissimum, cui Princeps vel civitas, propter defectum sufficientis numeri militum aut victualium, aliarumq; rerum ad bellum atq; defensionem necessariarum, resistere non poterat, juramento non teneri, neq; rebellionis

7 8 9 10

crimen incurrere, tradit. *Br. in extravag. qvoniam nuper. verb. rebellando. col. fin. qvi sint rebell. Afflic. in const. regn. Neapolitan. lib. 1. lit. ult. n. 14. in fin. Ant. Bar. in addit. ad Afflict. in const. regn. rubr. 26. in fin. lib. 1. & plurib. probat D. Cun. d. c. 22. num. 138. & seqq.* Qvis autem propriè † tyrannus sit, & qvæ sint species actionum, ex qvibus tyrannns cognosci possit: vide *Innoc. Gentil. lib. 3. advers. Macciav. p. 338. & theor. 15. p. 564. Primaudæ, lib. 1. Acad. Gallic. c. 58. Petr. Greg. Tolosan. lib. 6. de republ. c. 18. in fin. & lib. 26. de republ. c. ult. in princ. Læl. Zecch. lib. 1. politicor. c. 4. n. 9.*

11

CAP. XXIII.

De Juramento dolo vel errore præstito.

SUMMARIA.

1. *Juramentum infirmatur dolo vel errore interveniente & num. 4.*
2. *Deceptus, in qvo decipitur, non consentit, sed errat.*
3. *Error excludit consensum.*
4. *Errans invito similis.*
6. *Error qvomodo probetur.*
7. *Dolus qvomodo probetur.*

PRæter metum, de qvo in præcedentibus tribus capitibus dictum est, sunt adhuc aliæ duæ infirmandi jurisjurandi justæ
1 causæ, † *dolus, & justus error:* ut in summa inutile sit jusjurandum, nec juranti noceat, his de causis tribus: sive qvis coactus justo metu, sive adversarii dolo inductus, sive etiam suo ipsius errore falsus in re promittenda jusjurandum interposuerit: dolo igitur interpositum jusjurandum nullius momenti est. Sic enim ista comparantur, & rectè *in c. cum contingat. jurejur.* Qvinimò hoc ipsum multò justius constituitur in dolo qvam in metu: qvod qvi jurare coactus est, scivit qva de re juraret, & in id consensit, qvod juratus promisit: qvamvis enim si liberum esse, non juraret, tamen coactus voluit, ut est
2 *in l. si mulier §. fin. qvod met. causs.* Qvi autem decipitur, † is in qvo decipitur, omnino non consentit, aut paciscitur. *l. qvi cum tutoribus. §. qvi per fallaciam. D. transact.* scilicet qvia qvid agatur, ignorat: nec potest qvisqam de eo, qvod ignorat, sensisse aut cogitasse videri. Sed & illud constat, cum in eo, in qvo decipitur, errare. Veterum autem constans est

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

est sententia † errorem non habere consensum, seu non consentire eos, 3
qvi errant. *l. si per errorem. jurisd. omn. judic. l. 2. judic.* Et cum dolus vel fraus intercedit, tum qvis decipitur potius, qvam paciscitur: *Arist. 3. Eth. Franc. Piccolominæ. 2. Philosoph moral. c. 11.* Et errans † dicitur sem- 4
per invito similis: qvoniam sponte qvid dicitur, vel natura, vel electione, & invitus dicitur facere, & qvi per vim facit, & qvi per inscitiam facit; *Dec. cons. 112. Alberic. Gentil. in tr. de nupt. lib. 3. c. 4.* In qvo autem qvis vel coactus vel deceptus juravit, in eo nec sacramentum ejus est, aut jusjurandum: Idemqve recipiendum est eadem ratione & in eo, qvod per errorem solum jurantis, interpositum sit, etsi adversarius in eodem errore versans, dolo careat: Nam & hic verum est, eum, qvi juravit, in eo, in qvo erravit, non consensisse, eoq; nec jurasse, siqvidem verum est generale illud, errorem non habere consensum *l. si per errorem. jurisd. omni judic.* Finge hoc modo: Testator legavit centum Titio cognato, Duo autem erant Titii cognati, primus & secundus, sed verè testator de primo senserat. Cum id ignoraretur, & Primus nesciretur ubi esset, aut nihil peteret, extitit Titius Secundus, qvi ex verbis putans legatum ad se pertinere, id petiit. Cumq; heres ei qvoq; deberi per errorem putaret, promisit, se ei certa die, si annueret, bona fide esse præstiturum, & qvo facilius impetraret eam dilationem, adhibuit jusjurandum, ita fore, ut promisit. Si compertum sit postea, legatum ad Titium non pertinere, dicemus heredem Titio secundo neqve ex jurejurando teneri, qvia in persona lagatarii errans, in eum, qvem falso legatarium putaverit, non consenserit. *d. l. si per errorem. jurisd. omn. judic.* Qvalis autem hic reqviratur, *& qvomodo probari possit* 6
error: *vide Borch. cons. 11. pag. 156. vol. 1.* ubi docet, errorem probari eo ipso, qvod probatur rem se aliter habere: *per l. si post. & ib. Br. & Dd. & Jas. num. 3. C. jur. & fact. ign. l. sed et si me putem. D. condict. indeb. gl. in l. de ætate §. fin. D. interrog. act. gl. l. cum de indebito D. pac. gl. l. non fatetur & ibi Br. num. 13. de confess. Br. in l. error. num. 14. C. jur. & fact. ign. Ant. de Butr. in c. fin. de confess. Alberic. Gent. in tr. de nupt. lib. 7. c. 13. Joseph. Mascard. in tr. de probation. vol. 2. concl. 636. & aliqvot seqq.*
De dolo probando vide eundem Borch. tr. de pact. c. 6. in fin. & cons. 7
1. q. 1. pag. 8. col. 1. in fin. & cons. 9. q. 4. p. 116. vol. 1. ubi plures allegat. Zanger. in tr. de exceptionib. part. 3. cap. 11. num. 27. & seqq.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

CAP. XXIV.

De relaxatione Juramentorum, an ea possit fieri per magistratum politicum.

SUMMARIA.

1. *Juramentum omne servandum est, qvod non vergit in præjudicium salutis æternæ.*
2. *Juramentum est juris naturalis & divini.*
3. *Juramentum præponderat sententiis, æqviparatur novationi, solutioni, acceptilationi.*
4. *Juramentum temerarium aut metu extortum an obliget.*
5. *Juramentum de usuris solvendis, dispensatione indiget.*
6. *Relatio juramenti an fieri possit à qvoqvam.*
7. *Relatio juramenti an fieri possit à politico magistratu. & n. 10. & seqq.*
8. *Metus unde dictus sit.*
9. *Juramentum est res spiritualis & num. 17. ubi declaratur.*
11. *Juramentum omne intelligitur excepta autoritate Magistratus.*
12. *Testis qvi juravit se non esse testificaturum, an cogi possit ad dicendum testimonium.*
13. *Testimonium dicere species est publici muneris & necessarii.*
14. *Jurans se non petiturum reductionem, ad arbitrium boni viri, an possit contra hoc juramentum venire, si sit insigniter læsus.*
15. *Juramentum non debet esse vinculum iniqvitatis.*
16. *Juramentum fidelitatis relaxare potest Imp. vel. Camera: ipsius vices repræsentans.*
18. *Executio juramenti ad qvem judicem pertineat, secularem, an ecclesiasticum.*
19. *In relaxatione juramenti an legitimus processus observari debeat, & an hæc relaxatio peti possit per Procuratorem.*
20. *Remittere etiam potest juramentum is qvi suscepit.*
21. *Juramentum etiam tacitè remitti potest.*
22. *Filia renuncians hereditati paternæ non obstante juramento adire potest hereditatem, si à patre fuerit heres instituta.*
23. *Juramentum an remitti possit post perjurii incursum.*

Sanctissi-

SAnctissima est juris divini atqve positivi enunciatio, † omne 1
juramentum regulariter servandum esse, si modo possit sine
detrimento salutis æternæ servari. *c. si verò c. cum. contingat. jurejur. c. licet. mulieres. eod. tt. in 6. c. qvod David. & seqq. usq; ad fin. 22. q. 4. c. cum dilecti: qvod met. caussa.* & qvod perjurus habeatur, qvi non servat. *c. brevi. 17. jurejur.* & obligetur ex præcepto. *c. si pactum. 22. q. 1. c. etsi Christus. jurejur.* Est enim juramentum † juris naturalis & Di- 2
vini, & species invocationis religiosæ: maximumqve dicitur remedium expediendarum litium. *l. 1. jurejur.* & æqviparatur † rei judicatæ 3
l. 1. qvar. rer. act. non detur. l. 2. & l. qvi jurasse 26. §. fin. jurejur. confirmat dubia, & ad veritatis indagationem pertinet, *c. & jurabunt. 22. q. 1. c. animadvertendum. 22. q. 2. c. significasti. 4. §. hoc nimirum. elect.* Præponderat sententiis, & transactionibus *l. 2. jurejur.* æqviparatur novationi: *l. qvi jurasse 26. §. fin. jurejur*: solutioni: *l. jusjurandum & ad pecunias. 27. eod. tt.* acceptilationi *l. jusjurandū. 40. jurejur.* & ex delato vel relato jurejurando præstito datur actio, modò licitum sit juramentum, & tres illos habeat comites, de qvibus supra dictum est: veritatem, judicium, & justiciam: nec vinculum sit iniqvitatis. *c. qvanto. jurejur. & c. 1. §. qvia verò. eod. eod. tt. in 6. §. fin. pac. ten.* Nam impia est promissio qvæ scelere adimpletur. *tx. in c. in malis. 22. q. 4. & in l. Qvintus Mutius §. fin. in fin. an legat.* Sed accidit aliqvando, ut juramentum qvidem dici non possit nullum, & de rigore juris sit servandum: verum subsit qvædam æqvitatis & justiciæ ratio, perqvam absolutio seu gratia aut dispensatio fiat juramenti, ne non observando efficiatur qvis perjurus. *c. prædicandum 22. q. 1. c. pervenit. fidejuss. c. etsi Christus. jurejur.* Qvæ enim habent juramenta cum executione peccatum, absolvenda erunt cum pœnitentia *c. qvi sacramento. 22. q. 4.* Hinc sacri tradunt Canones, etiam illud juramentum, † qvod vi vel metu extortum 4
est, aut qvod per dolum vel temerariè præstitum est, aut cum pernicie promittentis conjunctum, tamen obligare promittentem, nisi absolutione remittatur. *c. 2. 20. q. 29. c. verum. 15. jurejur. c. ad aures. & ibi gl. eo qvod met. causs. c. cum inter. renunc. c. 2. restitut. spoliat.* Sic & juramentum † de usuris solvendis, vel de non repetendis, dispensatione 5
eget. *c. debitores 6. c. ad naturam. 10. jurejur. c. tuas. dudum Usur.* Item si per vim vel metum, vel alio modo indebito apponatur alienationi ab uxore, de non revocandis alienatis rebus dotalibus *c. cum contingat,*

jurejur. c. licet mulieres. eod. tt. in 6. deqve aliis similibus, de qvibus per 22. q. 4. Sed qværitur: *Ad qvem dispensatio hujusmodi pertineat: & an magistratus politicus juramentum*
6 *relaxandi potestatem habeat: Nam qvod planè † juramentũ remitti non poßit, non pauci sunt, qvi sentiant:* Juramentum enim, inqviunt, nemo potest remittere, nisi cui factum sit. *cap. 2. sponsalib.* Omne autem juramentum fit DEO: Qvare obligationem huic qvæsitam homo relaxare non debet: nisi ex DEI permissu, & patefacta in scripturis voluntate: At sacer ille sermo servari vult juramentum. *Jos. 9. Psal. 15. 24. Ezechiæ. 17. Matt. 5.* Verum mi-
7 nus cum his nobis erit negotii, cum eo ipso qvod magistratus † juramentum, in eventu aliqvid iniqvitatis continens, remittit, DEUS remittere intelligatur: Est enim DEus autor magistratus & ordinis politici, ejusdemqve ordinationes rationabiles approbat & sancit, ut violatores non sint impuniti. *Rom. 13. Psal. 145. Philipp. Melancht. in loc. com. tt. de magistratibus civilib. Wolfgang. Muscul. in locis comm. tt. de magistratib. in ult. qvæst. in fin. vers. disputant nonnulli.* Qvid autem æqvius est, qvam ut id, qvod justo metu vel vi majore gestum est, tanqvam illegitimum minimeqve obligatorium vicissim rescindatur: siqvidem voluntati & consilio nihil tam sit contrarium, qvam vis & metus.
8 *l. nihil cõnsensui R. I.* Ex qvo & metum † Jul. Scaliger. deduxit παρὰ τὸ μετιέναι, qvod ex eo amittatur constantia & omne consilium abjiciatur. Unde & Prætor id, qvod justo metu gestum est, se ratum non habiturum esse edicit *l. 1. qvod met. causs.* qvæ verba Spiritum Sanctum in ore Prætoris posuisse affirmat Bl. Qvod vel ideo magis probandum est, ne cuivis temere juramentum violare liceat: & ne via perjuriis aperiatur: sed fiat relaxatio, cum exacta causæ cognitione, ex qva constet, qvalis metus sit, qvi prætenditur, & an in constantem virum fœminamve cadat: siqvidem vani timoris nulla habetur ratio. *l. 6. cum l. seq. D. qvod met. causs. Innoc. in c. ad aures. eod. tit. Modestin. Pistor. cons. 26. q. 1. n. 24.* Illud magis dubium est: † *An hæc relaxatio juramenti judicis Ecclesiastici propria sit: an verò ita magistratui de jure competat, ut à judice qvoq; seculari exerceri poßit?* Et plerosqve juris Canonici interpretes

ita

ita ſentire animadverto, qvod pro abſolutione juramenti ad perſonam Eccleſiaſticam, poteſtatem habentem, confugiendum ſit, ut ad Epiſcopum. *c. fin. for. compet.* vel in gravioribus & qvæ non conceduntur Epiſcopis, ad ſummum Pontificem: *Felin. in c. conſtitutis. num. 18. reſcript. poſt Innoc. & Butrig. ad cap. 2. renunc. Joan. Andr. ad c. qvanto. jurejur. Pan. in c. tua. decim. Covarruv. in c. qvamvis. §. 3. num. 22. & ſeqq. pact. in 6.* Juramentum enim, † inqviunt, inter res ſpirituales eſt, 9
& ideo de ſemente Eccleſiæ eſt, & ad forum Eccleſiaſticum pertinet ejus congitio. *c. fin. for. comp. in 6.* nec de eo eſt competens laicus *ut not. gl. fin. in c. venerabilem ad verb. perjurii. elect. gl. ad c. cum ſit. for. compet. & in c. prædicandum 22. q. 1. Felin. in c. præterea. n. 28. ſponſalibus* qvam ſententiam communem eſſe dicit Th. Ferr. *caut. 16. & 29. Curt. conſ. 43. & ex recentioribus. Schurff. conſ. 62. num. 16. cent. 3. Andr. Fachinæ. lib. 3. controverſ. cap. 13.* Sed & hæc ſententia † contra veteres 10
conſtitutiones atqve canones recepta eſt: neqve uſu obſervatur: ſed nec obſervari eam æqvum eſt. Qvinimò magiſtratui etiam politico poteſtatem relaxandi hanc competere ex veris juris rationibus oſtendi poteſt: Generaliter enim lex confirmat, † qvod in omni juramento 11
intelligendum ſit, magiſtratus & ſuperioris autoritatem exceptam eſſe. *l. fin. ad municip.* non minus atqve aliæ qvædam conditiones honeſtæ in juramentis ſubintelliguntur. *l. fin. qvi ſatisdar. cog.* Ex qvo illud eſt, † qvod teſtis, qvi juravit, ſe nolle teſtimonium perhibere, per 12
judicem tamen ordinarium, vel ipſius commiſſarium ad perhibendum teſtimonium mandatis pœnalibus cogi poſſit. *tx. in l. ſi qvando. C. teſtibus. cum ſeq. auth. & tt. tt. teſtib. cogend. c. pervenit. el. 1. eod. tt. gl. ibid. in verb. juramento. Pan. num. 2. in fin. tx. in c. intimavit. teſtib. ubi not. gl. in verb. juramento. & Pan. num. 5. Gail. 1. obſ. 100. num. 3. Nicol. de Leſcut. tr. de teſt. examinat. cap. 11. & dictum eſt ſupra.* Eſt enim teſtimonium perhibere † munus publicum & neceſſarium, ad qvod 13
etiam invitus qvis compellitur. *l. cum ab initio. qvemadmodum teſtam. aper. gl. ibid. in verb. cogat. tx. in l. ſed ſi qvis. eod. tt. Spec. tt. de teſte. §. ſeqvitur. num. 6. Pan. in rubr. teſtib. cog.* ubi hoc declarat dicens, qvod officium teſtis ſit in ſe publicum. *tx. in l. 1. teſtib.* licet teſtis non ferat teſtimonium, tanqvam habens officium publicum: Sic eum qvi juravit † ſe non petiturum reductionem ad arbitrium boni viri, poſſe ta- 14
men adire judicem & ab eo reductionem petere, ſi ſit inſigniter læſus,

probat

probat *l. si libertus ita. oper. libert.* non obstante juramento, dispensa-
15 tione ex caussa impetrata agendi. Qvia juramentum † non debet esse vinculum iniqvitatis. *c. etsi Christus. jurejur.* Sicqve dispensatione impetrata, juramentum non obstabit, ut consuluit *Joan. Anan. cons. 16. Masuer. tit. de arbitr. §. item signanter*, qvia cessante caussa cessabit effectus exceptionis. *c. cum cessante. appellat. fac. l. non distingvemus. §. eum qvidam. arbiter. recept. arbitr. l. arbitrorum. C. eod. tt. Socin. Sen. cons. 220. num. 6. vol. 2. Dec. cons. 523. num. 1.* ubi & addit, nulla verborum subtilitate compromissi reductionem excludi posse, si de magna iniqvitate & enormi læsione qvis conqveratur & constet. Et hanc esse communem Dd. opin. scribit & *Bl. ad l. pen. num. 3. recept. arbitr. & cons. 380. per tot. num. 1. Gail. 1. obs. 110. num. 9. & 10. Gvid. Pap. decis. 519. in princ.* Ex qvibus facilè intelligitur, Principes & Magistratus etiam seculares dispensare posse super juramento: qvod & in terminis nostris manifestè probat *l. fin. ad muncip.* ubi juravit qvidam ordini se non interfuturum: deinde creatus est duumvir: ei gratia jurisjurandi facta est ab ipsis Imperatoribus. *& in l. fin. qvi satisd. cog. l. fin. re. milit. l. adigere. §. fin. jur. patron. ubi gl. ult. dicit*, legem obtinere vicem Apostolicam in relaxando juramento: qvam gl. seqvitur & commendat. *Bl. in l. non dubium. C. lb. & ex Can. pertinet. huc c. novit. judic. Idem sentit Bl. in l. pactum C. collat. Rueger. Rulandt. in tr. de commissar. cam. part. 1. lib. 6. cap. 11. num. 6. & seqq. Lorich. in tr. de arrest. num. 1253. & seq. Thilman. de Benig. in paralipomen. ord. Cam. Impe. part. 2. tt. 24. Zanger. in tr. de exceptionib. part. 2. c. 1. num. 146.* Sic L. Julia, qvæ de maritandis ordinibus lata est, jusjurandum liberto remittit, in hoc
16 impositum, ne uxorem duceret. Sic in Camera Imper. † conclusum fuisse, qvod cum aliqvis Princeps vel status Imperii subjicitur banno Imperiali: Imperator sive ejus consistorium possit subditis relaxare juramentum fidelitatis, qvo illi Principi vel statui ante banni declarationem fuerant obstricti: atqve ita aliqvoties factum esse sua memoria, & qvotidiè fieri, testatur Mynsing. *cent. 5. obs. c. 99. num. 3. & Baro Schenck. in viridar. conclus. 96. in fin. Gail. 1. obs. 25. num. 2.* tametsi reus, contra qvem citatio impetratur, mediatè imperio subjectus sit, uti ex ordin. Cam Imp. *part. 2. tt. 24.* apparet. Sic in terris Electoris Saxon. peti relaxationem juramenti non ab Episcopo, sed ab Electore Saxoniæ notissimum est: & probat *const. 36. part. 2. & ibid. Dan. Moller.*

Pro

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Pro hac sententia concludit post alios supra alleg. etiam Gvid. Pap. *decis. 178. num. 3. & decis. 194.* ubi ait, Principem temporalem seu secularem super juramento dispensare posse: ut & Bl. *ad l. 1. C. oper. libert. Felin. ad c. cum sit generale. num. 1. for. compet. & ad c. 1. n. 22. jurejur.* Nec obstat qvod prædictum fuit, juramentum esse qvid Ecclesiasticum, & ad judicem Ecclesiasticum, † tanqvam articulum spiritualem pertinere. *c. venerabilem. in fin. elect. & in c. novit. judic. tex. in c. cum contingat. jurejur. & in c. fin. for. comp. in 6. Canonist. ad c. tuam. ordin. cognit. gl. in c. ex tenore. for. compet. in verb. Ecclesiasticum.* qvæ enumerat causas spirituales: *Felin. in c. cum sit. num. 7. cum seqq. & ibi Dd. com. eod tit. Pan. in cap. 1. num. 3. jurejur. Felin. ibid. num. 21. Castr. cons. 196. vol. 2. n. 1. Felin. in c. preterea. num. 28. sponsalib.* ubi communiter Dd. tractant, cui competat relaxatio juramenti. *Franc. in c. qvamvis. n. 3. pact. in 6.* ubi dicit, in qvod omnibus contractibus juratis laicus coram judice Ecclesiastico conveniri possit. Et Felin. *in d. c. cum sit.* refert, vasallum ratione juramenti sortiri forum Ecclesiasticum, & latissimè hanc materiam ibid. proseqvitur: hæc, inqvam, & similia huic assertioni nostræ minimè refragantur: Nam ut rectè declarat Felin. *in c. præterea. num. 28. de sponsalib.* hæc omnia vera sunt, nisi in foro contentioso excipiatur de ipso juramento, non disputando de illius vinculo, an licitum sit, vel non, sed de ejus observatione: qvia tunc & judex secularis, & Ecclesiasticus, qvisqve in suo foro, de eo potest cognoscere, & judicare, ut de laico judice agitur *in c. licet mulieres. jurejur. in 6.* Executio enim † juramenti ad utrumqve judicem indifferenter, tam Ecclesiasticum, qvam secularem spectat. *tex. not. in d. c. licet mulieres. Castrens. d. cons. 196. n. 1. Pan. in c. literas. n. 8. vers. merè temporalis. jurament. cal. Felin. in d. c. præterea. num. 28. in c. cum contingat. jurejur.* & sic tali casu juramenti observatio est mixti fori. *Felin. in d. cap. 1. num. 21. cum seqq. jurejur.* & de criminibus, & causis mixti fori latè Jul. Clar. *in pract. crim. §. fin. qvæst. 47. per tot. latè Felin. in d. c. cum sit. for. compet. per tot.* Sic si agatur de pœna transgredientis licitum juramentum, judex secularis dicetur qvoqve legitimus & competens. *c. Rex. 23. qvæst. 5. ibi. perjuros non sinere vivere: & in cap. novit. judic.* Et qvia judex Laicus ita competens est ad cogendum servare licitum juramentum, sic & erit competens in illicito, & ad cogendum eum, qvi illicitè exegit, ut consentiat resolutioni faciendæ juramenti

Margin numbers: 17 (beside "siasticum ... spiri-"), 18 (beside "jur. in 6. Executio ... indifferen-")

adverſarii, illicitè extorti, & ad remiſſionem ejus, qvod turpiter juratum eſt: *c. 1. Uſur. ut ait Frideric. conſ. 166. Ludov. Rom. ſing. 508. per d. c. licet mulieres. jurejur. in 6.* cognoſcit & judex ſecularis ſi qvis dicatur perjurium commiſiſſe: *Ludovic. Roman. ſing. 430.* qvia & lex civilis punit perjurium: *l. ſi qvis major. C. de transactionib. gl. ad l. ictus fuſtium. his qvi notant. infam.* Sed & Judex ſecularis poteſt cognoſcere de nullitate abſolutionis juramenti, factæ per judicem Eccleſiaſticum, ut ait Felin. *in d. c. præterea. num. 13. ſponſ. Petr. Anchar. conſ. 375. Joan. Andr. in c. in jure. offic. de leg. per c. 1. offic. ordin.* Adfert & notabile prædicto loco Felin. interdum nullum eſſe juramentum, de qvo contendatur, ut ſi appoſitum ſit ſuper contractu ſimulato, & nunc cognitio hujus juramenti & nullitatis, non eſt propriè relaxatio, qvæ Epiſcopi eſt, ſed declaratio nullitatis, qvæ eſt judicis laici *l. emtione. C. plus val. qvod ag. l. fin. C. non numerat. pecun. Bl. in l. 1. verſ. modo ſolet dubitari: oper. libert. item & ad l. nec parum. eod. tit.* Et ſic factam fuiſſe gratiam & diſpenſationem juramenti aliqvando ex cauſa per Impp. Romanos præter JCtum *in d. l. fin. ad municip.* probat Svetonius
91 Tranqvillus, in Tyberio. c. 35. ***An autem † legitimus proceſſus in cauſa citationis ad videndum relaxari à juramento, obſervandus ſit, & an hac abſolutio per procuratorem poſſit obtineri?*** *vide Gail. 1. obſ. 23. in fin. Bernhard. Grævæ. ib. in pract. obſ. Cam. Imp. concluſ. 23. conſiderat. 8. Mynſing. cent. 6. obſ. 84. Andr. Fachinæ. lib. 8. controv. c. 62. Moller. in conſt. Saxon. part. 2. c. 36.* Is etiam, in cujus favorem principaliter juramentum
20 eſt præſtitum, † habet vim & poteſtatem juramentum remittendi, neqve reqviritur alia abſolutio: qvia & jus tunc etiam dicitur illud juramentum remittere, *Pan. in c. 1. jurejur. latè Br. & Jaſ. in l. 1. §. & poſt operis. oper. nov. nunc. num. 1.* Die Hand welche der Eyd auffnimt/ kan ihn auch erlaſſen/ wie dann täglich geſchicht/ wann geſchworne Unterthanen in Sachen ihrer Obrigkeit ſollen Zeugniß geben/ daß ihnen auff ſolchen actum und weiter nicht/ der Eyd erlaſſen wird. Et remitti poteſt
21 juramentum † non ſolum expreſſè, verum etiam tacitè, ut ſi filia renunciet hereditati, & poſtea à patre heres inſtituatur in teſtamento: tunc enim non obſtante jurisjurandi religione hereditatem ex teſtamento

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

mento capere poterit, qvia tacitè videtur à patre illi jusjurandum remissum: *Bl. in l. fin. col. 3. C. pact. Zas. in l. stipulatio hoc modo concepta. D. V. obl. Oldrad. cons. 294. Petr. de Ancharan. cons. 403. in fin. Franc. Aretin. cons. 92. & Matth. de Afflict. deciss. Neapol. 350. per tot. Camill. Borell. cons. 22. num. 6. Schurff. cons. 14. cent. 2. Guid. Pap. decis. 599. in fin. Ant. Fab. in tr. de error. pragmat. decad. 14. error. 4.* Ita tamen hoc, qvod de remissione juramenti dictum est, procedit, si modo ante incursum perjurii juramentum remittatur: Nam post admissum perjurium 22 non potest remitti, nec perjurium remissione tollitur, nec infamia inde contracta, *arg. l. nemo potest. leg. 1. not. Bl. in auth. qvod eis. in fin. C. nupt. Vasq. lib. 2. controv. usufreqvent. c. 72. n. 5.*

CAP. XXV.

De variis effectibus, & de viribus jurisjurandi.

SUMMARIA.

1. *De viribus juramenti qvi scripserint.*
2. *Jusjurandum apud Romanos sanctè habitum.*
3. *Iusjurandum habet autoritatem rei judicatæ.*
4. *Jusjurandum excludit actionem intentatam à jurante. & ab illis qvi ei succedunt.*
5. *Juramentum omne obligat jurantem.*
6. *Injicit vinculum animæ.*
7. *Continet vinculum religionis.*
8. *Est vinculum naturæ, & non nisi cum pudoris læsione insuper haberi potest.*
9. *Torturam spiritualem non servanti infligit.*
10. *Jurisjurandi violator infinita scelera perpetrat.*
11. *Ac præsertim in animæ periculum se dejicit.*
12. *Remq; exemplo turpem & periculosam facit.*
13. *Juramentum omne servari debet, qvod servari potest sine periculo animæ.*
14. *Effectus isti juramenti an sint generales, an verò speciales tantum?*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

15. *Juramentum supplet ætatem, & facit ex minore majorem.*
16. *Minor adversus jusjurandum non restituitur.*
17. *Juramentum etsi majorem præsumit, tamen non facit sagacem & prudentem.*
18. *Juramentum sortitur naturam, qvalitates, temperamenta & conditiones actus, cui adjicitur Declaratur n.21.n.24. & n.26.*
19. *Juramentum Mercurio Planetæ assimilari solet. Declaratur. n.27.*
20. *Contractus principalis ubi est illicitus, ibi nec juramentum subsistit:*
22. *Contractus simulatus juramento non confirmatur.*
23. *Consensu deficiente, Juramentum æqvè ac contractus anima caret.*
25. *Regula: qvod accessorium seqvatur naturam sui principalis, an locum habeat in juramentis.*
28. *Juramentum habet vim Nuncii vel epistolæ, & supplet præsentiam partis.*
29. *Contractus cum absente initus valet etiam sine epistola vel Nuncio, si juramentum interveniat.*
30. *Juramentum adjicit robur actui, & obligationem convalidat.*
31. *Mulier jurans an utatur beneficio SCti. Vellejan.*
32. *Mulieres minoribus comparantur.*
33. *Dotalium rerum alienatio an confirmetur juramento.*
34. *Juramentum facit, ut actus, cui apponitur, valeat omni meliore modo, qvo valere potest.*
35. *Stipulatio imperfecta an sustineatur in vim pacti propter juramentum.*
36. *Juramentum habet vim clausulæ, si non valet qvod ago, ut ago, valeat omni meliore modo.*
37. *Juramentum testatoris habet vim clausulæ codicillaris.*
38. *Juramentum appositum in testamento, habet vim specialis derogationis ad seqventia, item vim expressi.*
39. *Fidejussor an in plus obligari possit, propter Juramentum.*
40. *Juramentum non efficit, ut contractus cui apponitur, à natura sua degeneret.*
41. *Declarario hujus decisionis.*
42. *Transactio facta post rem judicatam, valet in vim pacti nudi propter juramentum.*
43. *Juramentum habet vim clausulæ derogatoriæ.*

44. Testa-

44. *Testamentum prius tollitur per posterius, sine speciali derogatione, interveniente jramento.*
45. *Testamentum prius per posterius hodiè tacitè tolli intelligitur.*
46. *Clausula derogatoria hodiè tacitè inest testamentis.*
47. *Lex posterior tollit priorem, etiam sine speciali abrogatione.*
48. *Juramentum an impediat revocationem testamenti.*
49. *Juramentum de non revocando testamento an sit contra bonos mores.*
50. *Testator, qvi juravit se non revocaturum testamentum, an perjurus efficiatur contraveniendo.*
51. *Juramentum habet vim expressi & specialis consensus.*
52. *Animum deliberatum ostendit.*
53. *Vim exprimit veritatis.*
54. *Renunciatio generalis casuum fortuitorum in prætoriis stipulationibus non valet.*
55. *Renunciatio generalis casuum fortuitorum valet cum juramento.*
56. *Renunciato generalis valet in contractibus.*
57. *Ratio differentiæ inter contractus & judicia.*
58. *Renunciatio casuum fortuitorum an extendatur ad casus etiam insolitos.*
59. *Casus fortuitus non dicitur nisi rarò contingens.*
60. *Distinctio inter casus solitos & insolitos, an sit legitima.*
61. *Fidejussor qvi juravit, an habeat beneficium excussionis.*
62. *Juramentum habet vim renunciationis.*
63. *Juramentum habet vim specialis expressionis.*
64. *Declaratio: qvomodo juramentum habet vim expressi & specialis, & an suppleat consensum.*
65. *Filia qvæ renunciavit successioni paternæ cum juramento, an possit petere supplementum legitimæ & num. 67.*
66. *Juramentum non supplet formam.*
68. *Legitima pars est successionis ab intestato.*
69. *Legitima in renunciatione comprehenditur.*
70. *Juramentum habet vim specialis hypothecæ.*
71. *Emtor an teneatur stare colono habenti generalem hypothecam & numer. 72.*
73. *Juramentum habet vim geminationis.*

74. Geminationis effectus & operationes variæ.
75. Geminatio tollit suspicionem fraudis & simulationis.
76. Pactum nudum, si sit geminatum, actionem producit.
77. Promissio sine caussa obligat, si sit geminata.
78. Verba enunciativa probant si sint geminata.
79. Confessio parte absente facta non nocet, nisi geminata.
80. Exceptio non numeratæ pecuniæ objici non potest contra confessionem geminatam.
81. Sententia interlocutoria geminata revocari non potest.
82. Juramentum adjicit forum foro.
83. Judex competens in caussa juramenti qvis sit.
84. Juramentum Legibus Hispanorum prohibitum in contractibus, & qvam ob caussam: num. 85.
86. Juramenta qvæ intelligantur esse prohibita L. Regia.
87. Juramentum an prohiberi possit lege vel statuto.
88. Juramentum juris naturalis est, cui jus divinum cooperatur.
89. Juramentum qviddam spirituale est, & pertinet ad Ecclesiam.
90. Naturalis obligatio an tolli possit vel impediri per Principem.
91. Heres jurantis an sortiatur forum Ecclesiasticum ratione juramenti per defunctum præstiti in contractu.
92. Juramentum qvomodo sit personale: & qvomodo reale. num. 94.
93. Heres defuncti an indigeat absolutione jurisjurandi, qvo ad effectum agendi.
95. Juramentum inducit præcisam necessitatem.
96. Obligatus ad faciendum an præcise obligetur, præsertim si juramentum intervenerit.
97. Juramentum omne servandum est, qvod sine detrimento æternæ salutis observari potest.
98. Juramentum qvomodo intelligatur secundum naturam actus, cui apponitur.
99. Juramentum intelligitur rebus sic stantibus.
100. Heres jurantis an obligetur præstando id qvod interest.
101. Debitor qvi juravit se soluturum, an possit objicere compensationem.
102. Juramentum an qvis commutare possit autoritate propria in melius & n. 105.
103. Compensatio an habeat locum in caussa depositi.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

104. *Juramentum iniqvitati favere non debet; sed æqvitati.*
106. *Compensatio cur in deposito non admittatur.*
107. *Juramentum impedit pœnitentiam, ubi alias de jure pœnitentiæ locus est.*
108. *Consentientes in judicem aliqvem an possint pœnitere anteqvam judicem adierint.*
109. *Juramentum facit desinere rem esse integram.*
110. *Pœnitentiæ an sit locus in contractibus innominatis, ubi juramentum intervenit.*
111. *Juramentum impedit moræ purgationem.*
112. *Juramentum in mora constituit absq; interpellatione.*
113. *Moræ purgatio qvomodo semper admitti intelligatur de æqvitate Canonicâ, & an inter mercatores: num.114.*
115. *Juramentum habet vim clausulæ: rato manente pacto.*
116. *Juramentum facit qvem ipso jure cadere, ubi aliàs non privaretur suo jure.*
117. *Juramentum tollit defectum solennitatis alias de jure reqvisitæ.*
118. *Donatio excedens summam 500. solidorum an valeat propter juramentum.*
119. *Juramentum in statuto an suppleat consensum propinqvorum.*
120. *Juramentum habet vim litis contestatæ.*
121. *Juramentum impedit præscriptionem.*
122. *Juramentum habet vim clausulæ gvarentigiæ.*
123. *Juramentum habet executionem paratam, & num. 124.*
125. *Jurejurando interveniente, omnia videre solenniter acta.*
126. *Gvarendigia unde dicatur.*
127. *Juramentum non venit sub solitis seu consvetis.*
128. *Notarius in contractu an opponere possit clausulam: juratum esse.*
129. *Mandatum speciale an ad jusjurandum reqviratur.*
130. *Juramentum habet vim cessionis.*
131. *Donatio jurata an revocari possit ex causa ingratitudinis.*
132. *Juramentum inducit remissionem in contractibus.*
133. *Juramentum tollit præsumtionem doli & calumniæ.*
134. *Exceptio jurisjurandi est exceptio litis finitæ: & impedit litis ingressum.*
135. *Juramentum efficit ut stetur alicujus dicto, cui aliàs non staretur.*

136. Jura-

136. *Juramentum tollit exceptionem dolo facti.*
137. *Juramentum habet vim satisdationis.*
138. *Juramentum habet vim caussæ.*
139. *Judex an possit supplere propter juramentum.*
140. *Juramentum an impediat præscriptionem actionum cum mala fide.*
141. *Juramenti vis unde sit.*
142. *Juramentum duplicatio securitatis secundum Cyrillum.*
143. *Juramento nihil sanctius in firmanda fide.*

DE viribus juramenti & effectu, plura habeo qvam dicturus
1 sum, eò qvod extat † ea de re amplissimus & copiosissimus tractatus, Seraphini de Seraphinis, de privilegiis juramentorum, ex qvo pleraqve ad præsentis capitis materiam pertinentia, prolixius qvi volet, haurire poterit, extat & alius libellus satis vulgaris ejus tractatus, editus ab Anton. de Petruc. Pauca itaq; leviter tantum attingam. Demosth. in Bæotic. ὅρκος μέγιστος δοκεῖ καὶ δεινότατος παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις εἶναι, id est, Jusjurandum maximum & potentissimum apud omnes homines esse censetur. Et rursum contra Aristocratem τὸ εὐορκεῖν περὶ πλείστου πᾶσιν δεῖ ποιητέον, id est, bene jurare, ut plerumqve hominibus maximè faciendum est. Itaqve omnibus fere gentibus persvasum est, qvod præcipit Pythagoras, σέβου ὅρκον, jusjurandum venerare. Hoc enim jubetur omnimodo servari, cum neqve tutum censeatur cuiqvam venire contra juramentum suum, nisi vergat in interitum salutis æternæ, vel detrimentum proximi. *c. si verò. & c. cum contingat. jurejur. c. qvamvis. pact. in 6.* Docebit te Agellius
2 *l. 7. c. 18. & Cicer. 3. Offic.* † jusjurandum apud Romanos sanctè & inviolatè habitum, nisi extra justiciam & veritatem sit *c. etsi Christus. jurejur.* si non extortum vi dolove *d. c. cum contingat. jurejur.* nec sit temerarium, *c. tua nos. eod.* aut illicitum *c. cum qvidam. c. qvanto. eod. c. 1. eod. tit. in 6. c. 1. 2. 3. 4. & c. inter cætera 22. qvæst. 4.* à qvibus facilè
3 absolutio fit, *c. 2. & c. verum. jurejur.* Autoritatem † legitimum juramentum habet rei judicatæ, & transactionis, & majorem etiam *l. 1. & 2. jurejur.* atqve delato jurejurando, nihil aliud qværitur, qvam an juratum sit, remissa qvæstione an debeatur, tanqvam re satis probata: *l. non erit ratum §. 1. & l. sed etsi §. fin. l. duobus. 28. §. fin. & l. cum qui*
4 *30. §. si mulier. jurejur.* excluditqve † actionem intentatam à jurante,

& ab

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

& ab illis qvi ei succedunt: *l. ait Prætor. 7. l. etiam. 8. & l. 9. §. 1. jurejur.* etsi non adversus alios: Sed hi proprii sunt jurisjurandi judicialis effectus, de qvibus infra lib. seqventi ex professo tractabimus: Nos in genere in hoc capite de effectibus juramenti tantum summa capita annotabimus: In qvo illud primum occurrit, † qvod omne juramen- 5
tum jurantem obliget, ut qvod promisit, præstare teneatur: Cum Deo enim jusjurandum contractum est, cui votum omnino reddi debet: *l. 2. C. rebus creditis. c. etsi Christus. de jurejur. Castrens. in l. fin. numer. 2. C. non num. pecun. Io. Mar. Rimin. cons. 69. num. 14. vol. 1. Paris. cons. 107. num. 50. part. 3. Hieron. Cagn. in l. si qvis major. num. 6. & 14. C. pact. Stephan. Bertrand. cons. 89. numer. 3. vol. 3. part. poster. & cons. 27. num. 5. vol. 5. Caravit. rit. 142. num. 4. Socin. Iun. cons. 47. num. 10. vol. 3. Matth. Wesenb. cons. 23. num. 22. part. 1. Roland. cons. 98. numer. 25. & 26. lib. 4.* item † qvod animæ vinculum injiciat, qvod non nisi 6
juramenti observatione solvi possit, atqve adeò omninò solvendum sit, posthabitis omnibus bonis temporalibus, & momento duraturis. *Lofred. cons. feud. 12. num. 27. Ph. Part. cons. 5. num. 40. Ægid. Bellam. in c. cum C. Laicus. num. 18. for. compet. in 6. Paris. cons. 69. num. 31. part. 1. August. Bero. cons. 92. num. 12. vol. 1. Wesenb. cons. 23. numer. 23. part. 1. Gail. 1. obs. 27. num. 3. Modest. cons. 21. num. 25. vol. 1.* item † qvod reli- 7
gionis vinculum contineat, atqve adeò sine religionis contemtu violari neqveat *Oldrad. cons. 238. num. 2. Castr. in l. fin. num. 2. C. non num. pecun. Phil. Dec. cons. 408. num. 9. Alban. cons. 37. num. 6. Stephan. Bertrand. cons. 169. num. 2. vol. 2. part. poster. & cons. 55 num. 7. & cons. 264. num. 19. vol. 7.* item † qvod sit vinculum naturæ, & non nisi cum pu- 8
doris læsione insuper haberi possit. *Stephan. Bertrand. cons. 35. num. 5. vol. 1. part. prior.* item † qvod torturam spiritualem non observanti 9
infligat. *Wesenb. d. cons. 23. num. 25. part. 1.* item † qvod jurisjurandi 10
violator infinita scelera perpetret, & variis pœnis se obliget: *de qvibus in l. si legatarius. D. dol. qvoties. C. de dignitat. lib. 12. l. Lucius. his qvi not. infam. l. de perjurio. de crimin. stellionat. Ang. cons. 94. n. 4. latè Caballin. milleloq. 590. n. 1. part. 2.* & præsertim † in animæ periculum 11
se dejiciat, ac bonæ existimationis diminutionem incurrat. *l. si qvis major. C. transact. Mar. Rimin. cons. 222. numer. 11. vol. 2. Matthes. sing. 50. num. 1. Bart. Socin. cons. 155. num. 11. vol. 2. Barbac. cons. 15. num. 10. vol. 4. Hieron. Schurff. cons. 11. num. 2. post Cardin. Francis. Bursat. cons. 136.*

12 *num. 12. lib. 2.* rem exemplo gravem: † *l. & qvi C. distr. ping.* & pericu-
13 losam faciat. *Duen. reg. 447. vers. ampliaetiam.* qvodqve † omne juramentum servari debeat, qvod servari potest sine periculo animæ & salutis æternæ. *c. qvamvis. pact. in 6. c. si vero. & c. cum contingat. jurejur.*
14 *cum pluribus ad hoc allegatis ab Ernest. Cotthman. resp. 18. num. 116.* Et licet non desint viri docti, † qvi superiores jurisjurandi effectus ad singulares casus restringant, & in universum obtinere pernegent: *Carol. Molinæ. in addit. ad Alexand. & in consvet. Paris. item Caspar. Caballin. milleloq. 238. num. 1. & seqq. part. 1.* & alii nonnulli: tamen rectè affirmat Cothman. *d. cons. 18. num. 117.* nullam se videre rationem diversitatis, aut specialitatis. Nunc ut ad speciem descendamus, & effectus juramenti singulares specialiter enumeremus, primum annotandum
15 est † ***juramentum habere eam vim ut ætatem suppleat:*** facit enim ex minore majorem, efficitqve ut actus, qvi cum minore gestus alias retractari posset, non retractetur tamen, juramento interveniente. Juramentum enim minorem præsumit esse majorem. *auth. sacrament. puber. C. si advers. vendit. Ias. ibid. n. 55. & in l. ait Prætor. §. si*
16 *minor. num. 2. jurejur.* ubi dicit, † qvod adversus juramentum confirmatorium actus, præstitum per minorem in contractu, non debeat ipsi concedi in integrum restitutio, neqve absolutio fieri à tali juramento: & qvod fatui sint judices, qvi hoc faciant: *per d. auth. sacramenta.* Qvod tamen accipiendum est secundum declarationem supr. c.
17 II. à me propositam. Nam etsi † juramentum faciat eum majorem, non tamen eum facit sagacem & prudentem. *Socin. cons. 263. numer. 2. vol. 2. Curt. Iun. cons. 141. num. 17. & ante eos pulcre probat Dyn. in cons. 5. latè Alex. in l. sciendum. num. 36. V. Oblig. Ioan. Petr. Surd. decis. 216.*
18 *num. 20.* Deinde † sciendum est, ***qvod juramentum actui vel contractui alicui appositum, sortiatur naturam ejus contractus, habeatq; omnes conditiones, subauditiones, & limitationes, qvas habet ille actus, cui adjicitur:*** *l. fin. C. non. num. pecun. l. fin. qvi satisdar. cogant. Ant. de Petruc. in tract. de virib. juram. effect. 4. vers. 3.* Juramentum enim regulatur secundum naturam contractus cui apponitur. *tex. in d. l. fin. C. non num. pecun. & in c. Qvintavallis. jurejur. Gvid. Pap. decis. 99.* &

induit omnes qvalitates, temperamenta & conditiones, qvibus principalis contractus obnoxius est, atqve adeò principali contractu non consistente, juramentum qvoqve corruit. *gl. in c. qvemadmodum. verb. conditio. de jurejur. Abb. in c. fin. num. 5. & 6. de Eccles. ædific. Gvid. Pap. decis. 199. num. 3. Dec. cons. 305. num. 4. & cons. 345. numer. 2. & cons. 351. num. 8. Paris. cons. 24. num. 73. part. 2. & cons. 95. num. 35. part. 3. & cons. 92. num. 49. part. 4. Iohan. Cephal. cons. 208. numer. 17. lib. 2. Roland. à Valle. cons. 7. num. 52. lib. 3. Sylvan. cons. 40. num. 18. cons. 50. num. 31. latè & egregiè Hipp. Rimin. cons. 62. per tot. vol. 1.* Proinde † juramentum 19
Mercurio Planetæ assimilari solet, qvi in domo boni Planetæ, bonus, in domo mali Planetæ, malus est: uti eleganter scribit Zas. *in l. 1. num. 4. de jurejur. & Ioachim. Beust. tract. de jurejur. in rubr. num. 33.* Atqve inde est, ut † si contractus principalis sit illicitus, nec juramentum 20
contractui invalido appositum valere possit, *per tex. in c. qvantò. jurejur. Dyn. in c. non est obligatorium. R. I. in 6.* Planè † hoc qvod dicitur, 21
juramentum accedere ad naturam sui contractus, ejusqve proprietates induere, per se qvidem verum est, sed intelligendum tamen est, de natura contractus primordiali, & fundamentali ac substantiali, non accidentali, ut pulcrè declarat Cothman. *resp. 18. num. 175. & seqq. post Accurs. in l. certi condicto verb. ex omni. de rebus creditis. Ias. in l. si convenirit. num. 8. & seqq. de jurisdict. Marc. Ant. Natta. cons. 426. num. 18. tom. 2. & alios ibi. allegat.* puta † si juramentum contractui simulato 22
& consensu carenti apponatur, jusjurandum æqvè ac contractus planè nullam efficaciam habebit. *Br. in l. si qvis pro eo. num. 15. fidejuss. Bl. in l. 1. n. 4. C. commod. Ias. in d. l. si convenerit. num. 16. Rol. à Vall. cons. 77. num. 18. vol. 1. & cons. 47. num. 17. lib. 4. Aymt. Cravett. cons. 102. numer. 7. vol. 1. Modestin. Pistor. cons. 21 num. 26. vol. 1. Hipp. Rimin. cons. 62. per tot. vol. 1. Camill. Borell. cons. 55. num. 30. & seqq. & dicam infra. lib. 2.* qvia † deficiente consensu, juramentum æqvè ac contractus, 23
anima caret. *Castrens. in l. si qvis pro eo. num. 5. D. fidejuss. Roland. cons. 47. num. 17. lib. 4.* Deinde † jusjurandum contractus naturam ita seqvi- 24
tur, ut non obliget in plus: at firmius & efficacius semper fulcit. *Ias. in l. si pecuniam. in princ. num. 25. D. condict. causs. dat. Barth. Soci. reg. 254. fallent. 3. Natt. cons. 426. num. 20. tom. 2. Gozad. in cons. 57. num. 19. Corset. in tract. de jurejur. qvæst. 8. num. 54. vers. trigesimum secundum. Rimin. cons. 134. num. 8. vol. 1. Cravett. d. con. 102. num. 7. vol. 1.* Et hi inter-

terpretes doctrinam certam ponunt, qvod nempè juramentum regulariter non seqvatur contractum, sed semper illi aliqvid addat, & eo solum casu secundum contractus regulas judicandum ac temperandum sit, si consensus deficiat, autore Cottmanno *d. resp. 18. num. 180.* Et qvamvis Jac. Menoch. dissentiat, & præsertim contra Cravett. & Rolandi rationes acerrimè disputet *cons. 84. num. 28. & seqq. vol. 1.* Tamen fateri cogitur, id qvod dici solet, juramentum una cum contractu, cui appositum est concidere, & nullarum virium esse, tum demum procedere, si contractus consensum non habeat. *d. cons. 84. numer. 34*
Atqve in his terminis exaudiendum esse arbitror, Mynsing. *cent. 3. ob-*
25 *serv. c. 2.* ubi docet, † regulam vulgatam, qvòd accessorium seqvatur regulariter naturam sui principalis, sive tractetur de principali inducendo, sive tollendo, sive confirmando, non procedere in juramento, qvia etiamsi principale sit sublatum, non censeatur cassatum juramentum: licet sit accessorium, ex *tradit. per gl. in c. cum non deceat. de elect.*
26 *in 6. & in Clem. dudum de sepult.* Ad hæc † qvod dicitur, juramentum regulari secundum naturam & conditionem contractus, cui apponitur, tunc procedit, qvando contractus conditionem expressam vel præsumtam continet. Nam istiusmodi conditionem juramentum non tollit: at longè alia ratio est, si contractus, qvem lex aliqva ratione improbat, juramento simpliciter asseratur ac firmetur: nam tunc jurejurando impedimentum tollitur, actus fulcitur, & omnem subintellectam vel subintelligendam conditionem rejicit. Joan. Marian. Riminald. *cons. 104 n. 35. & 36. vol. 1. Ias. in l. si convenerit. num. 16. D. Iurisdict. Hier. Gabriel. cons. 63. num. 5. Stephan. Bertrand. consil. 129. numer. 4. vol. 1 part. posterio. & consil. 27. num. 5. vol. 5. Francisc. Bursat.*
27 *consil. 283. num. 25.* Deniqve qvod dicitur, † juramentum instar Mercurii Planetæ ad contractus sui principalis leges & proprietates inflecti, verum esse volunt de juramento promissorio, nec obtinere in jurejurando assertorio. *Socin. reg. 254. fallent. 6. Zas. in l. 1. num. 4. de jureju-*
28 *rand. Cotthman. ibid. numero 58.* Tertiò † ***Juramentum habet vim consensus literarii, & supplet præsentiam partis, ac vim habet nuncii vel epistolæ,*** ut latè probat Cravett. *tractat. de antiqvitat. tempor. §. 3. num. 43 Aneon. de Petruc. tractat. de effect.*

sect. juramen. effect. 17. Unde licet contractus juris gentium † initus 29
cum absente, non interveniente nuncio vel epistola, non valeat, *l. absenti. donat. l. fin. contrahend. empt. l. consensu junct. ibi gloss. obligat. & actio.* Tamen si qvis juraverit dare absenti, etiamsi nullus sit ibi, qvi dictam promissionem recipiat nomine absentis, poterit virtute dictæ promissionis juratæ conveniri per absentem: qvia Deus, qvi in juramento testis advocatur, ubiq; præsens supplet absentiam, *gloss. in cap. qvoties cordis oculus. 1. q. 7. Bart. in l. si qvis pro eo. in 6. membr fidejuss. Anton. de Butr. Pan. Felin. & alii in salutatione. Gregor. & P. de Anch. consil. 2. in tertio dubio. & Bald. in l pactum dotali: in 9. qvæstion. in fin. & idem Bald. in rubric. C. res inter alios act. in versic. Sed qvid Alexand. de Imol. consil. 31. vol. 6. circa finem. Everhard. in top. in loc. à vi & energ. juramenti. num. 10. in fin.* & secundum hanc sententiam judicatam refert Joannes Petrus Surdus *decis. 10. in fin.* Qvartò † ***Juramentum adjicit robur actui, cui apponitur, & ex obligatione non efficaci, facit efficacem & validam,*** modo adponatur actui non improbo, de jure communi, utpote, qvi non sit contra publicam utilitatem, vel contra legitimos bonos mores naturales, vel ob defectum solennitatis probatoriæ, vel formalis, reqvisitæ à jure vel statuto, nec ratione materiæ vel rei, super qva interponitur, licet alia ratione actus sit improbatus à jure communi, dum modo observantia juramenti non sit nutritiva peccati, nec tendat in præjudicium tertii, *tex. not. in c. cum contingat. verb. firmando. jurejur. & in c. licet mulieres. verb. firmantes. eod. tit. in 6. c. 2. verb firmatum. & in verb. omninò. pact. in 6. tex. not. in auth. sacram. puber. & in l. 1. C. si advers. vendit.* Sic mulier † licet fidè jubendo pro alio non obligetur effi- 31
caciter sed SCti Vellejan. exceptione adjuvetur, *tit. tit. D. & C. ad SCm. Vellejan.* tamen si fidejubeat pro alio, juramento accedente, obligabitur efficaciter, & non juvabitur Vellejano. Et sic firmatur contractus fidejussionis mulieris per juramentum: ita docet *Br. in l. si qvis pro eo D. fidejuss. & confirmat. c. ex rescripto. 9. eo. ibid. Iac Cujac. c. cum contingat. jurejur. Hartman. Hartm. in pract. observat. tit. 29. de fidejussor. observ. 3. Tiraq. in tr. de legib. connubialib. gl. 7. verb. exprez. num. 152. Tessaur. decis. 222. num. 10. & seqq. Zang. in tract. de exception. part. 3. c. 9. num. 42. Beust. ad l. n. 248. D. jurejur. Fachinæ. 2. controv.*

T 3 *c. 60.*

32 *c. 60.* qvæ sententia minimè ratione destituitur. Mulieres enim, † qvæ intercedunt pro alio interposito jurejurando, minoribus comparantur, *l. ult. C. jur. & fact. ignor. l. ult. C. Theodos. de in integr. restit.* Cum autem hodie ex constitutione Friderici qvæ solet inseri, *tit. C. si advers. vendit.* minoribus non subveniatur adversus jusjurandum: ergo nec mulieribus subveniri debet, cum aliàs utrisqve jura impensè & prolixè opitulentur & faveant: Magnum præterea etiam hujus sententiæ argumentum præbet. *d. c. cum contingat. jurejur.* Nam ut ibi cavetur,
33 si jusjurandum mulieris hoc efficit, † ut alienatio rerum dotalium, vel rerum donatarum, propter nuptias, facta à marito consensu mulieris, qvæ ex constitutione Justin. non valet. *l. un. §. & cum lex. C. rei uxor. act. & nov. 61.* valeat tamen propter jurisjurandi religionem. Si, inqvam, jusjurandum hoc efficit, cur non valebit etiam intercessio mulieris adhibito jurejurando: Sed de hoc effectu infra lib. seqventi ex professo nobis tractandum erit, & videndum anne ea vis jurisjurandi esse debeat, ut actum qvi de jure communi est invalidus, confirmare qveat. Qvinimò *Juramentum* non tantum actum ipsum cui apponitur firmiorem efficit, sed *hoc etiam*
34 *operatur, † ut actus ille valeat omni meliore modo, qvo valere potest. l. cum pater. §. filius matrem. & ibi notat. hoc Br. & alii. leg. 2. c. qvantò jurejur. Br. & alii in l. 1. §. si qvis ita. V. obl.*
35 Et sic † licet stipulatio non valeat ut stipulatio, nisi præcedat interrogatio, & seqvatur congrua responsio, verbis expressa. *l. 1. in pr. V. obl. §. si qvis ita. Inst. de inutilibus stipul.* etiamsi interveniat juramentum, qvia illud non potest operari in supplendo solennitatem formalem:
36 tamen qvia juramentum hoc efficit, † ut actus valeat omnimodo ut valere potest, & habet vim clausulæ: Si non valet, qvod ago ut ago, valeat omni meliori modo, qvo valere potest, ideo hoc casu inutilis stipulatio valebit ut pactum: ita not. vult. *Br. in d. l. si qvis pro eo. fidejuss. in 8. membr. & seqvitur Ioan. ab Immol. in repet. d. c. cum contingat. in 7. casu princip. & Ant. de Butr. ibidem in 6. cas. Br. & Dd. in d. §. si qvis ita. Everhard. in loco à vi & energia jur. num. 20.* *Sic juramentum*
37 *testatoris † habet vim clausulæ codicillaris*, ut si non valeat jure testamenti, valeat jure codicillorum, ad effectum repetitionis

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

tionis legatorum ab inteſtato, & alios effectus, ex clauſula codicillari reſultantes: qvam videtur teſtator voluiſſe, ut valeat omni meliori modo qvo poteſt. *d.l. cum pater. §. filius matrem. Br. ad l. ſi qvis in principio. num. 15. leg. 3. Hippo. ſing. 504. num. 2.* ubi dicit illam eſſe mirabilem vim juramenti, & plura ad hoc allegat, *Iaſ. in l. ſancimus. n. 8. C. teſtam.* ubi dicit, † qvod *juramentum appoſitum in te-* 38
ſtamento, habeat vim ſpecialis derogationis adſeqventia, item vim expreſſi: per text. not. in d. l. cum pater §. filius matrem. leg. 2. & ibid. Dd. Bald. in l. 1. num. 4. In fin. C. commodat. Bart. ad d. l. ſi qvis in principio. num. 15. leg. 3. Gail. 2. obſ. cap. 114. in fin. Hoc effectu jurisjurandi ita conſtituto: ex eo decidunt pleriq;, † qvod 39
licet fidejuſſor in duriorem cauſſam accipi neqveat: qvam eſt obligatus principalis: tamen ſi juramentum intervenit, fidejuſſor non modo ad concurrentem qvantitatem, ſed ad id etiam, qvod plus erat in obligatione, teneatur *Bart. in d. l. ſi qvis pro eo. num. 15. fidejuſſ. Angel. & Immol. in l. hi qvi acceſſionis. 34. §. penult. fidejuſſ. Alexand. conſil. 29. in fin. libr. 7. Decius. l. in eo qvod numero 11. R. I. Cagn. ibid. num. 2. in fine.* Juramentum enim, ut prædictum eſt, eo modo facit actum valere, qvo poteſt, *d. l. cum pater. §. filius matrem. & ibi Bart. leg. 1.* omnemqve difficultatem tollit. *Cagnol. in dict. loc.* Eoqve caſu volunt fidejuſſorem teneri non ut fidejuſſorem, ſed ut principalem, *Alciat. in cap. cum contingat. num. 174. jurejur. Eman. Soarez. in commun. opin. verb. fidejuſſor. num. 123. Vaſqvin. 1. illuſtrium controverſiar. c. 40. numer. 7. Didac. Covarr. tom. 2. ſecundæ part. relect. §. 3. n. 3.* ubi ſcribit, Ratione juramenti fidejuſſionem valere in vim pacti nudi, qvod tamen efficax ſit jure Canonico & Civil. *Abb. in d. cap. cum contingat.* & obligationem & actionem producat: qvapropter & hoc juramento teneri fidejuſſorem in propoſito, in vim nudi pacti jurati, non tantum ad qvantitatem per principalem promiſſam, ſed ad id qvoqve qvod ultra eam ſcienter ipſe promiſit. Hocqve poſtea ſic temperat, ut fidejuſſor nempè in qvantitate à principali promiſſa vel debita teneatur, ut fidejuſſor, debeatqve uti beneficiis jure ſibi competentibus, qvæ juramentum minimè tollat: in eo tamen qvod plus eſt, hoc eſt, qvod debitor principalis non promiſit, teneatur fidejuſſor ipſe, tanqvam principalis debitor, non ſecus ac ſi ipſe ſeparatim eam qvantitatem promiſerit

cum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

cum pacto jurato. Hæc est sententia Covarruv. loco jam nominato. Ego tamen in terminis controversiæ propositæ tuto qvidem, & ex mente aliqvatenus etiam Covarruv. ita statui posse arbitror: Fidejussorem juramento fidem suam interponentem, non ad plus, sed ad concurrentem tantummodo qvantitatem obligari. Ratio, qvia juramentum contractui adjectum hoc solum efficit, ut contra jus in sua forma
40 & natura firmior sit, † non ut à natura sua degeneret. *argument. §. fin. C. non numerat. pecun.* In proposito itaqve juramentum satis operatur, qvod fidejussionem ad concurrentem usqve qvantitatem sustineat, nec mentem fuisse fidejussoris interpretandum est, qvod in plus, qvam principalis, etiam juratò, sese adstringere voluerit. Qvem sententiam amplectitur Vasqvius *dict. cap. 40. numero 7.* qvam veram esse puto, sive promissio fidejussoris alia, atqve diversa sit ab obligatione rei principalis casu sive non sit. Nam utroqve, fidejussorem juratum ad concurrentem usqve qvantitatem teneri, rectius meo judi-
41 cio, statuendum erit. Qvod tamen ita exaudimus, † nisi fidejussor sciens volensqve plus jurato promiserit, & ipsi ab initio interpositæ fidei de eo constiterit, qvo sane casu eum ad accedentem qvoqve obligatum esse qvantitatem, nemo sanioris judicii negaverit, ut rectè animadvertit Covarruvias *d. loc. & post eum Franc. in tractat. de fidejussoribus. cap. 4. numero 114. & seq.* Sua enim ipsummet promissio hic obligat: nec aliqvam justam ignorantiam, vel excusationem prætendere potest, & alioqvin tralaticium est, juramentum, qvod non bonis moribus & saluti adversarium est, servari oportere: *Dd. in cap. si vero. jurejur. c. florentium. dist. 85. cum similibus.* Ex eodem effectu etiam
42 hoc evincunt, † qvod licet transactio facta post rem judicatam non valeat. *l. eleganter. §. si post rem, condictionis indebiti, l. si causa cognita, C. transact. l. post rem judicatam. ff. eod. tit. Borch. de transact. c. 3. numer. 9.* tamen si super transactione fiat juramentum, qvamvis illa transactio non possit valere ut transactio, valeat tamen ut pactum nudum: Nam ex qvo paciscentes jurarunt, videntur voluisse actum debere valere omni meliori modo, qvo valere potest. *Br. in l. si qvis majori. C. transact. per d. §. filius matrem, & alii plures Dd. qvos refert & commendat Everhard. in topic. in loc. à vi & energia juramenti: numer.*
43 *24. & seq.* Qvintò † *Juramentum habet vim clausulæ de-*

roga-

rogatoriæ : atteſtantibus *Joan. Andr. Br. Bl. Paul. Caſtrenſ. Alexand. Socin. Jaſ. & aliis præclariſſimis Dd. relatis ab Everh. in loc. præalleg. num. 29. Franciſc. Sarmient. lib. 3. ſelect. interpret. c. 14. num. 19. Clar. lib. 3. recept. ſentent. §. teſtamentum q. 94. numer. 5. Erneſt. Cothman. reſp. 18. num. 102.* & ſic † ſi in teſtamento inſeratur juramentum, ut qvia teſtator juravit, qvod prius teſtamentum mutare aut revocare nolit, hoc caſu juramentum habet vim clauſ. derogatoriæ, ut non valeat ſecundum teſtamentum, niſi ſpecialiter derogetur primo : qvia ex qvo teſtator juravit non revocare primum, videtur voluiſſe, ut primum ſuum teſtamentum valeat præcisè, & omni meliori modo qvo valere poteſt, *Br. in d. l. ſi qvis in pr. incip. circa fin. leg. 3. Joan. Andr. in c. qvod ſemel. R. I. in 6.* Sic licet alias per ſecundum teſtamentum non tollatur primum, qvod habet clauſulam derogatoriam, niſi per poſterius teſtamentum ſpecialiter ejus fiat mentio. *arg. d. l. 22. ſi qvis. verſ. ſed ita locum habebit, leg. 3.* tamen ſi in ſecundo teſtamento appoſitum eſſet juramentum, ſpeciali revocatione opus non eſt : Habet enim illud vim clauſulæ derogatoriæ ad clauſulam derogatoriam appoſitam in primo teſtamento : itaqve hoc ſufficit, & ſic cenſetur primò teſtamento derogatum : ita ſingulariter decidit *Bl. in l. ſancimus verſ. in contrarium C. teſtam. & eum ſeqvuntur ibidem Paul. Caſtrenſ. Alex. Immol. Jaſ. & alii, idemq; ſentit Jaſ. in § item ſi qvis poſtulante. Inſt. de action. Guid. Pap. deciſ. 128. ubi dibit* ita fuiſſe judicatum : Arbitror tamen † hodiè etiam ſine juramento poſteriori teſtamento prius tacite ſublatum eſſe : Eſt enim communis Doctorum opinio, poſteriorem voluntatem qvæ ſaltem ex ſcientia præſumitur: ſemper derogare priori : etiamſi ſpecialis derogatio prioris non adſcribatur in teſtamento poſtremo : ſiqvidem, qvi ſciens aliqvid facit, ſponte ac prolixe facere videtur : neqve credendum eſt temere alicui imprudenti teſtamentum aut ultimam voluntatem excidere : *l. fin. in pr. leg. 2.* Et ideo † in teſtamento poſteriori ſemper clauſſ. illa derogatoria tacite ineſt, omne aliud teſtamentum præcedens caſſans atqve irritans: adeò ut poſita ea clauſula à Notario magis abundare, qvam operari aliqvid cenſeatur. Secundum *Bl. in fin. qvæſt. 5. C. edict. D. Hadrian. toll. per tex. in l. ſancimus. verſ. ipſo jure. C. teſtament. & in §. pen. Inſt. qvib. mod. teſtam. infirm.* Neqve obſtat. *d. l. ſi qvis. 22. verſ. Sed ita locum habebit. cum ibi not. per Br.* Nam à Triboniano ſuppoſitus eſſe videtur iſte verſus præter-

44 45 46

V men-

mentem Hermogeniani id qvod aliqvot rationibus probat *Cujac. lib. 14. obs. c. 7.* Sufficit enim in eo casu abunde satis scientia, ut non sit opus speciali derogatione, tanqvam supervacuo, si sc. aliàs constet scientem ac prudentem à priori voluntate testatorem recessisse *d. l. fin.*
47 *§. fin.* Nam & in re simili † qvoties lex aut constitutio nova promulgatur à Principe, qvæ veteri sit contraria, siqvidem hoc ex certa scientia ab eo factum est, animo scilicet abrogandæ veteris legis aut constitutionis: etiam sine speciali abrogatione, tota abrogata censetur. *arg. l. 4. C. præscript. 30. vel 40. annorum.* Qva de re plura annotat Cujac. *in loc. præalleg.* & pulcre de clausula derogatoria tractat Jul. Clar. *libr. 3. recept. sent. §. testamentum qvæst. 99. Nic. Reusner. in tractat. de*
48 *testament. p. 1. c. 1. n. 32. & seq.* Nihil impedit juramentum, † qvo minus testamentum prius revocetur: Seqvitur enim hoc naturam actus, super qvo interponitur *l. fin. C. non num. pecun.* qvæ in testamento ea ipsa est, ut revocari possit: Et licet jurisjurandi magna sit virtus & efficacia in contractibus & cæteris conventibus, non tamen eandem esse in actibus qvi ex sola voluntate facientis pendent judicio, qvantum ad hoc ut revocari non possint. *ex iis qvæ traduntur per Bart. in l. si qvis inqvilinos. §. si qvis scripserit. fin. D. legat. 1. & in l. si qvis in principio. D. legat. 3. Cost. in l. in duob. §. item Pomponius. de jurejur. & in l. in hoc judicium. §. Si conveniant. D. com. dividund. Jul. Clar. lib. 3. recept. sentent. §. testamentum. qvæst. 94. num. 3. Hartmann. Hartman. in pract. observ. tit. 37. de testament. observ. 9. Wesenb. consil. 88. in princip. num. 22. vol. 2. Rolandin. Passager. in tractat. de ultim. voluntat. rubr. 3. num. 5. & rubr. 32. num. 4. Claud. de Battand. in tractat. de legitima. in præfation. num. 10. & seqq. Gar. in tract. de ult. fin. jur. civ. & Canon. num. 349. Joan. Andr. in qq. Mercurialib. qvæst. 32. Hieron. de Cævall. in tr. opin. com. contra com. qvæst. 168. vol. 2.* Illud non probo, qvod non-
49 nulli asserunt, † tale juramentum esse contra bonos mores: qvia liberam testandi facultatem impediat, *ex l. stipulatio hoc modo concepta V. obl.* Neqve enim illa lex ad hunc casum accommodari rectè potest, & si qvæ aliæ similes ll. sunt, qvia de stipulante & paciscente loqvuntur, qvi liberam testandi facultatem aliis præripere conatus est. Testatorem tamen † temerè jurantem hoc modo à peccato excusare non
50 possum. *text. notab. in cap. fin. procur. in 6. Fachinæ. lib. 4. controv. cap.*

§. in

8. in fin. Sextò, † *Juramentum habet vim expressi aut* 51
specialis consensus. *c. ex rescripto. jurejur. Bl. in l. 1. q. 2. C. commod. reputans hoc menti ten. per d. l. cum pater. §. filius matrem. leg. 3. Jas. l sed etsi qvis. §. qvæsitum in fin. si qvis cautionibus Tiraq. in tract. de legibus connubialibus gloss. 7. verb. exprez. numero 152. & seqventibus.* *Idem specificæ declarationis,* VVesenb. consil. 3. num. 38. consil. 23. num. 52. *atqve* † *animum deliberatum* 52
Alex. consil. 102. num. 4. lib. 5. Aug. Bero. cons. 35. n. 16. vol. 1. *immò deliberatissimum arguit & ostendit.* Soc. Junc. consil. 66. num. 33. vol. 2. *item vim* † *expri-* 53
mit veritatis: *Zarab. Cardin. consil. 27. num. 7. Petr. Fab. in l. res judicata n. 10. R I.* Atqve hinc decidunt, qvod licet in judiciis † seu Præ- 54
toriis stipulationibus generalis renunciatio casuum fortuitorum non valeat, hoc modo: Promitto qvod me vel alium judicio sistam, nullo obstante casu fortuito, sed ita demum valeat generalis renunciatio, si specialiter exprimantur qvidam casus fortuiti, qvia tunc valebit in similibus casibus & minoribus expressis. *l. 4. §. qvæsitum. si qvis cautionibus. l. fluminum 24. §. Cassius. damn. infect.* tamen † si in dispositio- 55
ne fuerit appositum juramentum, valeat renunciatio fortuitorum generaliter facta, perinde ac si casus fortuiti essent specialiter enumerati, & expressi, propter virtutem juramenti, qvod habet vim expressi, *post Baldum Salic. Alexand. & reliqvos tradit Everhard. in topic. in loco à vi & energia juramenti, numero tricesimo qvarto. Dixi: in judiciis seu prætoriis stipulationibus.* Aliud enim est in contractibus, † in qvibus juramentum non est necessarium: In con- 56
tractibus enim generalis casuum fortuitorum renunciatio, nullo eorum specialiter expresso, ejusdem momenti ponderisqve est, cujus specialis casuum sigillatim expressorum renunciatio, ut puta si qvis dicat: Recipio in me, seu obligo me ad periculum casuum fortuitorum. *l. qvæ fortuitis. C. pignor. act. l. 1. C. commod. Bartolus & Doctores in dict. §. qvæsitum. Soaretz. in thesaur. receptar. sententiarum opin. 27. lit.* C. Rationem differentiæ † assignat Bronchorst. *centuria prima* 57

assertione decima nona. qvod in judicialibus & prætoriis stipulationibus mitius agatur, qvam in contractibus, qvia dijudicantur ex mente Prætoris, qvi noluit sub involucro & generalitate verborum qvem decipi, *l. in conventionalibus 52. V. obl. Pinell. ad l. 2. C. rescind. vend. par.*
58 *1. c. 3. num. 26.* *An* autem *renunciatio ista † casuum fortuitorum extendatur ad casum etiam insolitum dubitari solet?* Et sanè communis est Dd. sententia, renunciationem istam sive generalem, sive specialem casus insolitos non compræhendere: qvia is qvi suscepit in se periculum casus fortuiti, censeatur cogitare de casu solito, non autem de insolito, *ex not. per Bart. in d. §. qvæsitum. Rip. tract. de peste rubri. de privileg. contractuum tempore pestis. n. 97. Boss. de remissione conductori facienda. num. 66. Gail. 2. observ. c. 23. n. 18. & seqq. & observ. 52. num. 27. Baro Schenc. in viridar. conclus. 38. Ant. de Gam. decis. 349. num. 11. Vasq. tom. 2. illustr. controv. lib. 3. c. 54. n. 5. & seq. Alex. Raudens. in tract. de analog. lib. 1. c. 22. n. 123. & seqq. Vincent. Caroc. in tr. de deposit. part. 1. pag. 133. num. 87. & seqq. Pun. lib. 3. decis. 19. Rip. in tract. de pest. c. 1. num. 97. & seqq. Petr. Heig. in §. cum autem. num. 12. instit. de empt. & vend.* Contrarium tamen mihi videtur verius *ex l. si qvis fundum locat.* ubi dicitur standum esse pacto, si qvis locaverit fundum ea lege ut etiam si qvid vi majore accidisset, præstaretur ei merces. Vis autem major intelligitur omnis vis tempestuosæ calamitatis, cui resisti non potest, *ut in l. ex conducto. §. si qvis tempestatis. ff. eod.* Unde saltem in genere de omni casu fortuito, sive solito, sive insolito, cogitatum videtur ea pactione. Nec dicitur
59 casus fortuitus, † nisi rarò contingat; ut dicebat Bald. *in d. l. sed etsi qvis. §. qvæsitum. si qvis caut.* qvi propterea discessit à sententia Bart. sicuti ab eadem discesserunt Angl. Fulgos. Castrens. & Alex. *in d. §. qvæsitum. Im. in c. 1. de locat. Cravett. consil. 294. n. 8. Ancharan. lib. 1. qq. jur. variar. q. 34. num. 12. Schurff. 98. n. 17. cent. 3. And. Fach. lib. 1.*
60 *controv. c. 86.* Deniq; † totam distinctionem Dd. inter casus solitos & insolitos, commentitiam & falsam esse, pulchre & docte probat nobilissimus Jurisconsultus Hier. Pantzschman. *lib. 1. q. qq. varias 7.* Deinde
61 ex hoc decidunt, qvod † licet fidejussor beneficio excussionis non renunciaverit, tamen si jurarit se omnia & singula in chirographo vel tabulis cautionum contenta servaturum, nec qvicqvam contra ea facturum,

ctorum, beneficio excussionis se tueri non possit. Juramentum enim † habet vim renunciationis. *arg. c. ex rescripto. de jurejur.* ubi mulier 62
expresse SCto Vellejano non qvidem renunciaverat, sed qvia cum juramento intercesserat, visa fuit SCto renunciasse: eadem ratione fidejussor jurato fidem suam adstringens, beneficio excussionis se abdicasse intelligitur: ita sentit Baldus *in d. c. ex rescripto. numer. 2. sup. & ibi Pan. Corset. in tractat. de jurejur. in 8. qvæst. num. 36. Baver. tract. de virtute juramenti. in pr. n. 23. Hippolyt. de fidejuss. n. 9. decis. Tholosan. decis. 130. Andr. Tiraqvell. in repet. l. si unqvam in præfat. numer. 137. & 152. Ancharan. lib. 1. qq. jur. q. 32. & q. 45. num. 7. Wes. cons. 10. num. 26. & seq. & num. 41. Cacheran. decis. 44. numer. 14. Coler. lib. 1. de processu execut. c. 10. num. 347. Franc. in tract. de fidejuss. c. 5. numer. 362. & seqq.*
Nam † juramentum ut prædictum est, qvando in aliqvo actu interponitur, vim habet specialis expressionis, *per text. in l. cum pater §. filius matrem. legat. 2.* & dictum est supr. in pr. h. effect. sicut & hic instar expressæ renunciationis esse debet: cum præsertim in proposito hoc juramentum absqve dispendio animæ servari possit. *Canonist. in c. si vero jurejur. c. florentium distinct. 85. Jas. in l. sed si qvis. §. qvæsitum. si qvis caut. Boer. decis. 221. n. 13.* Et licet multi contrariam sententiam amplectantur *Ronchegall. in l. 3. §. ubi duo. num. 117. & seqq. duobus reis. Gomez. tom. 2. var. resolut. cap. 13. num. 14. Tessaur. decis. 166. num. 4. & novissimè Andr. Fachin. lib. 3. controvers. cap. 15.* ex eo qvod juramentum confirmet qvidem obligationem, sed non augeat vel alteret. *l. fin. C. non num. pecun. l. Titius in fin. ad Senatusconsult. Trebellian.* tamen illa ratione minimè moveri debuerunt: Nam ut hoc concedam, qvod illi præsupponunt, non augeri obligationem principalem juramento apposito: tamen augeri vel alterari fidejussoris obligationem, si juramento præstito, exceptione excussionis se adversus creditorem tueri non possit, id vero nego, cum ne teruncium qvidem, præter id qvod ex obligatione principalis, pro qvo intercessit, debetur, solvere teneatur, & omne id qvod solvit, cessis sibi actionibus à debitore si is solvendo sit, repetere possit, si autem non sit, nihilominus idipsum ab eo exigere creditor possit, etiamsi neqve jurasset, neqve beneficiis sibi competentibus renunciasset, nec qvicqvam tamen aut certè parum admodum eo in casu recipere à debitore possit & sic efficacius tantum obligetur qvam principalis, non in plus, neqve re, neqve lo-

co, neqve tempore, neqve causa, qvorum unum fieri necesse est ad hoc, ut in plus obligatus fidejussor esse dicatur qvam principalis: *Joan. Fab. in §. fidejussores & ibi Joan. Franc. Ozer. n. 6. Inst. de fidejuss. & latè probat Moller. libr 1. semestr. cap. 16.* ubi hanc sententiam luculentissimè confirmat.

64 Sed hæc regula, † qva dicitur, qvod juramentum habeat vim specificam expressi locum non habet, ubi est defectus substantiæ seu formæ: sed solum qvando est defectus solennitatis omissæ, secundum *Alexand. & Jason. in l. sed etsi, §. qvæsitum. si qvis caut. Bart. in l. si qvis pro eo. fidejuss.* & ultra juramentum se non extendit, nisi qvatenus est consensum: *Abb. in cap. cum contingat, colum. pen. in princip. jurejur. per textum in l. final. C. non num. pecun. in l. fin. qvi satisdar. cog. & in l. si libertus juraverit. de oper. libert. text. cum gloss. in cap. penult. & cap. veniens. cap. ad naturam. de jurejur. Bart. Socin. consil. 214. incipien. in causa Onofrii. versic. responso vol. 2. & dixi sup. effect. 2.* Ex qvo pleriqve
65 volunt, † filiam renunciantem successioni paternæ etiam cum juramento, juxta formam *cap. qvamvis. pact. in 6.* non prohiberi petere supplementum legitimæ: cum talis renunciatio etiam jurata ad legitimam, aut ad ejus supplementum sese non extendat, cum specifica & nominata renuntiatio legitimæ reqviratur: Ubi enim lex reqvirit
66 pro forma actum specificari, † juramentum non supplet illam formam. & sic *textus in l. si qvando. §. & generaliter. C. inoff. testament.* disponere videtur pro forma, ut specialis fiat mentio legitimæ: Et hanc sententiam qvo ad terminos præsentis nostræ decisionis probant post alios etiam *Mynsinger. respons. 38. num. 36. Schurff. consil. 20. num. 4. & consil. 96. num. 7. & 8. centur. 1. Gvid. Pap. decis. 93. Boer. decis. 3. num. 9. Hottoman. 4. observat. 20.* qvanqvam qvo ad hoc postre-
67 mum contrarium sentiant, † Et rectius qvidem meo judicio Castrens. & Alexand. *in l. in ratione. ad L. Falcid. Bald. & Jason. in d. l. si qvando §. & generaliter. C. inoffic. testament. Dec. consil. 26. Alexand. consil. 181. libr. 5. & alii, qvos refert & seqvitur Didac. Covarruv. in relect. dict. Cap. qvamvis. part. 3. §. 3. post num. 3. & Seraphin. de Seraphin. in tractat. de privileg. jurament. privileg. 70. num. 10. & num. 16. versic. ego autem. qvorum sententiam seqvitur etiam Fachinæ. libr. 3. controvers. cap.*
68 *25.* Legitima enim † pars est successionis ab intestato. *l. Papinianus. §. si qvis mortis. D. inoff. testament. l. cum qværitur. C. eodem tit.* In toto

autem

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

autem pars continetur *cap. in toto. Reg. Jur. in 6.* Itaqve in renunciatione † successionis totius contineri etiam videtur hæc pars, nempè 69
legitima. Nec obstat textus *in d. §. & generaliter :* qvia nihil aliud probat, nisi legitimæ non videri renunciatum à filio, qvamvis legatum, qvod erat minus legitima, simpliciter agnoverit, qvæ res longè distat à proposita specie in qva filia successioni in universum renunciat.

Et hanc sententiam tanqvam æqviorem & conscientiis tutiorem seqvuntur etiam Witteberg. *in suis consultationibus. constit. Saxo. para. q. 3. n. 9. & seqq.* per rationes & autoritates ibi pluribus adductas. Plures decisiones, qvæ ex hoc effectu colliguntur tradit *Everhard. in Topic. in loco à vi & energia juramenti num. 35. & seqq.*

Septimò *Juramentum † habet vim specialis hy-* 70
pothecæ: *Zoanett. libr. 1. rer. qvotid. c. 23. in fin.* Atqve ex eo decidunt, qvod licet emtor † non stare teneatur colono etiam generali- 71
ter habenti fundum obligatum, cum generalis hypotheca bonorum colono haud sufficiat, qvo minus ager cuivis per locatorem legitimè veneat: *Im. in l. si ita qvis promiserit. §. ea lege. D. V. O. Alex. in l. filiusfam. §. si vir. D. sol. matrim. Ant. de Gam. decis. 243.* tamen istud locum minime habeat, † qvando juramentum promissis omnibus in loca- 72
catione adscriptum fuerit: Juramentum enim vim habet hypothecæ & consensus specialis, & qvoties dispositio generalis aliqva extendi neqvit ad casum non expressum, qvia specifica illius mentione sit opus, toties inditum generali dispositione juramentum specificam penitus præstat mentionem, tacitusqve casus ob id sub dispositione illa rectè comprehenditur, *per d. l. cum pater. §. filius matrem. D. leg.* cujus autoritate Gn. eumqve secutus Bald. in *l. 1. col. pen. vers. secundo qværitur. C. commod. Salicetus,* simul confisi idipsum repetunt, & fusius probant Pontan. & Alex. *in l. 1. §. si qvis ita D. V. Obl. Fr. Aretin. cons. 33. col. 3. vers. 2. Anton. de Gam. decis. 243. Vasq. tom. 2. illustr. controvers. lib. 3. c. 57. n. 13.* Qvanqvam ego in terminis decisionis hujus longe veriorem existimo sententiam eorum qvi putant etiam ex obligatione & hypotheca generali emtorem teneri stare colono, nec ad eam rem specialem reqviri hypothecam, ut pluribus probat Zoanetta *in loc. præalleg. Franc. Duaren. in l. si ita qvis. 135. §. ea lege D. V. obl.* & hanc sententiam communem dicit *Gratian. cons. 95. n. 12. lib. 1. Joan.*

de

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

de Amic. conſ. 23. num. 7. ubi miratur de Im. & Rom. contrarium ſentientibus. Covar. 2. var. reſolut. c. 15. num. 23. Gozadin. conſ. 24. numer. 9. & latiſſimè P. Duen. in tr. reg. reg. 240. n. 7. in 7. limit. Ant. Gabr. Rom. in tr. com. concluſ. concluſ. 3. in tit. de hypothec. n. 6. Cavalcan. in tr. de uſufr. mulier. relict. n. 204. Burſat. conſ. 101. n. 1. & decidendo ſeqvitur Joſeph Ludovic. *deciſ. 38.*

73 Octavò, † ***Juramentum habet vim geminationis.*** *Zoanet. lib. 1. rer. qvotidian. c. 39. num. 8.* Jure autem communi
74 † verba geminata multum operantur: *l. Baliſta. & ibi Bart. & Dd. ad SC. Trebell. l. cum ſimus. & ibi Bar. & Alex. c. agric. & cenſit. Cardin. Paris. conſ. 6. num. 12. conſ. 54. num. 67. lib. 1. conſ. 12. num. 69. lib. 2. conſ. 5. num. 64. & conſ. 32. & 29. lib. 4.* & ſunt majoris efficaciæ, qvam diſpoſitio univerſalis ſimplex *Gozad. conſ. 30. num. 1. Cephat. conſ. 126. num. 18. Cravett. conſ. 105. num. 4. Laur. Sylv. conſ. 95. num. 19. Barba. int. conſ. Cur. Sen. conſ. 65. n. 19. Iac. Curt. lib. 2. ἐνιαςῶν c. 7. & c. 18.* illaqve oſtendunt & enixam, & latiſſimam voluntatem diſponentis. *Bl. in c. eam text. 2. de reſcript. Curt. Sen. conſ. 52. col. 1. conſ. 63. col. 19. Anton. Corſet. in tract. de verb. geminat. Cardin. Pariſ. conſ. 10. n. 32. conſ. 15. n. 52. & conſ. 131. n. 1. lib. 1. conſ. 9. n. 43. conſ. 10. n. 29. conſ 15. num. 2. lib. 3. conſ. 1. num. 26. conſ. 10. num. 31. & conſ. 48. num. 24. lib. 4. Laur. Sylv. conſ. 6. num. 4.* nec non & mentem deliberatam & appenſatam, *Cardin. Pariſ. conſ. 89. num. 23. lib. 3. Aym. Crav. conſ. 105. num. 4. & conſ. 201. num. 44. Paul. Caſtrenſ. conſ. 115. col. 2. lib. 1. Laur. Sylvan. conſ. 64. num. 4.* Hoc amplius, geminatio ſive reiteratio oſtendit mentis perſe-
73 verantiam. *arg. l. un. C. plus petit.* & tollit ſuſpicionem deceptionis. † *l. ſi mulier. C. ad SC. Vellejan.* & ſignificat præciſam mentem diſponentis. *Bald. in c. eam te de reſcript.* nec non etiam ampliat effectum diſpoſitionis, *Bald. l. fructus. C. act. emt.* & efficit, ut ſub diſpoſitione compræhendantur illa, qvæ alioqvin ſub illa diſpoſitione non compræhenderentur. *Ruin. conſ. 98. num. 12. usq; ad num. 29. lib. 2. Nic. Everhard. in loc. à locut. geminat.* actus multiplicat, reiterat. *Gvilhelm. Benedict. in repetit. cap. Raynutius, verb. cætera bona. num. 8. de teſtam.* & verba geminata non patiuntur aliqvam reſtrictionem, diminutionem. *Laur. Sylv. conſ. 49. num. 26. Iaſ. in l. 1. §. nunciatio. numer. 5. verſ. ego limito, modo notabiliter. D. oper. nov. nunc. Laur. Sylvan. conſ. 88. n. 4. Corn.*

conſ.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

conſ. 342. col. 6. lib. 1. Cravett. conſ. 290. num. 4. verſ. nonò conſidero. Socin. conſil. 297. num. 6. lib. 2. vel exceptionem. *Cravett. conſil. 201. num. 42.* atqve comprehendunt omnia, etiam diſſimilia, & majora expresſis, Socin. *conſ. 47. col. 6. in fin. lib. 4. Jaſ. conſ. 96. colum. 2. libr. 4. Laur. Sylvan. conſil. 66. num. 14. & conſil. 88. numer. 4. Curt. Sen. conſil. 30. colum. 2. Cravett. conſ. 290. num. 4. verſic. nono conſidero libr. 2.* & verba univerſalia geminata, habent vim ſpecialis expreſſionis ſive nominationis, *Fr. Curt. conſil. 49. col. 14. Corſet. in tract. de reb. geminat. Cardin. Pariſ. conſ. 9. num. 20. libr. 3. Laur. Sylvan. conſil. 96. num. 17.* & hæc usqve adeò vera ſunt, ut ſub diſpoſitione concepta verbis geminatis, compræhendantur regalia, & alia, qvæ alioqvin ſub diſpoſitione non compræhenduntur, Paul. Caſtrenſ. *conſil. 63. verſ. quantò etiam patet. lib. 1. Raphael. Cuman. conſil. 162. num. 3. Socin. Jun. conſil. 80. num. 36. cum ſeqq. Lib. 3. Crav. conſil. 19. num. 8. Joan. Cephal. conſil. 150. Jaſon. conſil. 45. num. 5. libr. 1. Laurent. Sylvan. conſil. 96. num. 16. libr. 2.* Deniqve geminatio verborum hoc operatur, ut diſpoſitio concepta verbis geminatis, extendatur etiam ad illa, qvæ ſaltem ſecundum largiſſimam & impropriam vocabuli ſignificationem ſub verbis includi posſunt, Barbac. *conſil. 41. num. 14. verſic. facit etiam. libr. 1.* Tollit qvoqve geminatio ſuſpicionem fraudis & ſimulationis, *l. ſi mulier. C. ad SC. Vellejan. Bald. conſil. 464. colum. 2. in 3. volum. Tiber. Decian. reſpon. 46. num. 38. vol. 2.* & robur addit iis, qvæ per ſe alioqvin eſſent invalida, & ſine effectu. Sic licet ex pacto nudo † non oriatur actio regulariter 76
l. jurisgentium. §. igitur nuda pactio. D. pact. l. legem qvam dixiſti, C. pact. idqve ſæpiſſimè conſtitutum dicitur *in l. nuda. C. contrahend. & committend. ſtipulat.* tamen pactum nudum geminatum actionem producit ut Can. omnes notarunt *in c. per tuas. de arbitr. & in c. cum contingat. in c. Qvintavallis. de jurejur. & tradit Angl. in l. ult. per illum text. C. ad l. Falcidiam. Coſtal. in l. jurisgentium in princip. D. pact. & in l. 1. de conſtitut. pecun.* Et qvamvis promiſſio ſine cauſſa † non valeat: va- 77
let tamen ſi fuerit geminata, *Angl. in l. petens, C. pact.* Sic verba enunciativa † ob aliud prolata nihil probant. *l. non Epiſcopalis, l. non nudis,* 78
C. probat. c. ſi papa, de privileg. in 6. Tiber. Decian. reſponſo 21. numero 25. in 1. volum. Probant tamen geminata *Bartolus in l. cum ſcimus. poſt princip. per ill. text. C. de agricol. & cenſit. Aretin. in l. ſervi electione. de leg. 1. Socin. conſil. 67. circa 1. qvæſt. verſic. circa aliam. in 1. part. Tib. Decian.*

cian. resp. 21. num. 25. in 1. volum. & respon. 46. num. 40. in 21. volum. con-
79 fessio item, † parte absente facta, non nocet, *l. certum. §. si qvis absente, & ibi Bart.* qvi propterea consuluit, ut semper in actis ponantur hæc verba: parte præsente, Anton. Gabr. Rom. *libr. 1. comm. conclus. tit. de confess. conclus. 1.* Verum si confessio geminata fuerit, tunc probat, per ea qvæ tradit Bartolus *in l. cum scimus. B. de agric. & censit. Dec. con. 163. in caus. matrimon. num. 2. in 1. volum.* Similiter contra geminatam
80 confessionem † non potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ. *gloss. in verb. opponi. in princip. in l. in contractibus. §. illis etiam. C. non num. pecun. Aretin. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. D. V. obl. Jas. in l. etsi post tres. num. 23. D. si qvis cautionib. & in l. 2. §. creditum. num. 18. & 19. l. qvi pecuniam. num. 4. de reb. credit. Heig. institut. de literar. ob-*
81 *ligationib. num. 65. & seqq.* Hoc amplius: geminata † interlocutoria revocari non potest, *gloss. singular. in Clement. ult. in fin. in versic. super ea. circa fin. de appellat. Alex. in l. qvod jussit. de re jud. & not. in c. cum cessan. appellat.* Deniqve conditiones, sive modi sæpius iterati & geminati magis sunt adimplendi: at latè per Paris. *consil. 19. num. 25. vol. 2.*
83 *Tiber. Decian. resp. 1. num. 47. in 3. vol.* Nonus effectus, † sive *virtus & efficacia juramenti est, qvod juramentum adjicit forum foro.* *textus est singularis in cap. fin. ibi ratione juramenti. de foro compet. in 6. And. de Petr. tr. de potestat. Princip. c. 20. num. 15.* Atqve inde concludunt, qvod licet Laicus non possit coram judice Ecclesiastico ratione contractus conveniri, ubi juramentum non intervenisset, cum actor seqvatur forum rei. *l. juris ordinem. C. juris dict. omn. jud. cum similib.* tamen propter adjectionem juramenti in contractu, ut qvia juravit observare contractum, vel non convenire contractui, poterit Laicus, non tantum coram judice seculari, sed etiam coram judice Ecclesiastico conveniri, & sic electio hoc casu erit actoris, coram qvo judice velit eum convenire seu seculari, seu Ecclesiastico, qvia juramentum adjicit, seu accumulat forum foro, imò qvod fortius est, mutat forum secundum aliqvos *text. est singularis in præalleg. c. fin. cum notat. ibid. per Dd. & tradit Ludov. Roman. sing. 220. & Joan. de Im. in repet. d. c. cum contingat. jurejur. Bald. in l. 1. v. extra qværitur C. reb. credit. Everhard. in Topic. in loc. à vi & energ. jurisjur.*
84 *num. 38.* Atqve ex eo factum est, ut † lege Hispanorum Regia generali

sit

sit prohibitum ne juramentum contractibus interponatur L. 6, tit. 1. lib. 3. ordin. pœnaqve ibi expressa est in tabellionem recipientem à partibus hoc juramentum, ut & officio privetur, & dimidia bonorum suorum parte: Cujus qvidem legis alia ratio non est, qvam hæc, † ne 85
ex juramento contractui adhibito, caussa, qvæ ad Regium tribunal pertinet, ad Ecclesiasticos devolveretur. *c. venerabilis elect. c. fin. for. compet. in 6.* qvæ tamen lex accipienda est in his tantum contractibus, in † qvibus conventio valet sine juramento: Nam in contractibus in- 86
validis, pro qvorum validitate necessarium est juramentum, impunè tabelliones admittunt partes jurantes, atqve earum juramenta recipiunt, ut eleganter declarat Anton. de Padill. *ad l. rem majoris. 2. numer. 35. C. resc. vendit.* Sic juramenta per qvæ non permittitur observantia contractus, non prohibeatur L. Regia, qvia L. Regia tantum id providit, ne juramentum interveniret in contractibus ad implendam promissionem in eo contentam id clarius disponit L. Regia lib. 1. tit. 59. §. 28. Et sic nulla lege reperitur prohibitum juramentum nisi promissionis adimplendi contractum, *Anton. de Gam. decis. 247. numer. 2.* Etsi autem de vigore & validitate hujus prohibitionis † non immeri- 87
to dubitari potest: *Anne scilicet valeat, constitutio ejuscemodi, aut lex vel statutum, qvo præstari juramentum aliqvo casu prohibetur*, maximè, qvia juramentum † sit de 88
jure naturali, cui jus divinum cooperatur, ut sup. aliqvoties jam dictum est, & probat Bald. *consil. 147. num. 1. part. 1. Socin. in cap. 1. num. 80. & seqq. crim. fals. Bertazol. cons. 99. n. 12. & seqq. in civilibus*, & sit aliqvid spirituale, † & pertineat ad Ecclesiam & judicium super eo, ut 89
scilicet liget vel non, sit fori Ecclesiastici *c. venerabilem circa fin. elect. & c. etsi Christus de jurejur. & c. fin. for. compet. in 6.* tamen communis est Dd. omnium sententia, qvod ubi agitur de juramento nondum præstito, sed prohibito præstari in futurum, isto casu lex civilis & Princeps secularis potestatem habeat super eo, ut notabiliter docuit Bald. *in l. omnes populi. num. 12. vers. item qværo D. just. & jur. Fulgos. in auth. sacramenta puberum. numer. 11. versic. secundo moveor. C. si advers. vendit. & post Immol. & Anchar. Gemin. in cap. qvamvis, num. 54. de pact. in 6. ubi etiam Covarruv. in princip. §. 3. num. 8. vers. primum posse legislatorem.* & hanc sententiam in terminis nostris latè & doctè

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

probat Petr. Anton. de Petr. *in tract. de potest. Princip. c. 20. per tot.* Sic
in simili licet Princeps juri naturali subsit, & conseqventer non possit
90 naturalem obligationem tollere, † potest tamen disponere & impe-
dire, ne qvandoqve oriatur in aliqvibus actibus, ut concludit Dec. *in*
rubr. num. 12. D. V. obl. Cephal. con. 466. n. 67. vol. 4. Petr. Bellug. in
91 *Specul. Princip. rubr. 12. §. qvædam. num. 81.* Heres tamen jurantis †
non sortitur forum Ecclesiasticum ratione juramenti per defunctum
præstiti in contractu, ut latè probat Gvid. Pap. decis. 417. *Ant. de Pe-*
truc. in tract. de virib. juramenti effect. 24. num. 34. Juramentum enim
92 † qvoad personam jurantis personale est, & personam non egreditur.
Unde heredem qvoqve perjurii non obligat, *c. veritatis. jurejur. & ibi*
Dd. comm. & in cap. fin. for. compet. in 6. Gvid. Pap. decis. 375. usqve
93 adeo ut heres defuncti † non indigeat absolutione ut transgressor ju-
ramenti, ad effectum agendi, qvia ipse non juravit, sed ipse recta via
agere possit contra eum, qvi indebitè juramentum à defuncto exegit
Angl. *in l. generaliter. num. 4. C. reb. credit. per illum text. Gvid. Pap.*
decisio. 140. numero qvinto. Alexand. consil. 129. numero 21. & seqventi-
bus. vol. 6. & consil. 151. num. 10. vol. 7. & ita finitur juramentum, qvoad
vinculum perjurii morte jurantis, qvamvis juraverit pro se & suis he-
redibus. *Pan. ad d. c veritatis. jurejur.* Ex parte tamen † recipientis ju-
94 ramentum est reale, & ad ejus heredes transit: & qvo ad effectum ob-
ligationis. *Pan. in d. cap. veritatis. Felin. in cap. cum sit. num. 9. for. com-*
pet. Gvid. Pap. decis. 375. Wesenb. consil. 11 num. 16. consil. 15. numero 90.
consil. 23. num. 55. consil. 28. num. 24. Cacheran. decisio. 41. in fin. Zanger.
de except. part. 3. cap. 14. num. 9. Covarruv. in cap. qvamvis. § 5. num.
7. & seqq. pact. in 6. Prosper. Farinac. 1. qvæst. 8. numero 141. & ita qvod
pertinet ad efficaciam inductam per juramentum, transit ad qvoscun-
qve successores, neqve hac ratione juramentum est personale, sed se-
qvitur naturam contractus transmissibilis *l. cum qvis decedens §. co-*
dicillis. de legat. 3. & ibi Bartol. num. 10. Bald. ad authent. sacrament. pu-
berum. C. si advers. vendit. numero 7. Potestqve heres virtute juramenti
compelli, ut servet contractum vel juramentum.

95 Decimò: † *Insignis est effectus juramenti, qvod*
inducat præcisam necessitatem, atqve specificè & præcisè
obliget: *text. singular. in cap. ad naturam. la. 1. jurejur. & ita sing. dicit*
Bald.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Bald. in prælud. feud. versic. sed pone, allegans ad hoc. gl. in l. si pecuniam. in princip. in verb. necesse habeas. condict. caus. dat. Anton. Gabriel. de jurejur. conclus. 8 num. 1. Ex qvo apparet, † qvod licet in stipulatione 96 faciendi obligatus non præcise obligetur, sed si non fiat id qvod convenit, in id qvod interest tantum exigatur, ut freqventius à nostris est receptum: Accurs. Bart. Castrens. Jas. Duar. *ad l. si qvis ab alio. 13. in fin. jud. & ad l. stipulationes. num. 72. ibid. Donell. numer. 26. cum seqq. Bart. num. 10. 12. 14. 15. 16. 17. 30. cum seqq. V. obl. per ill. text. Bart. ad l. un. qvæst. 4. C. sent. qvæ pro eo qvod interest. Castrens. in d. l. stipulationes non dividuntur. §. Celsus. num. 1. 2. & 4. V. obl. latè Gœddæ. de contrahen. stipulation. c. 9. numer. 16. & seqq. Cujac. ad l. 1. D. contrahend. emptio. Mindan. tractat. de continent. caus. cap. 14. numero 5. & seqventi.* tamen si juramentum intervenerit, ob juramenti religionem cogi omnimodo ad factum promissorem: qvod & freqventiori Doctorum calculo receptum est: Qvorsum enim hoc jusjurandum esset appositum, nisi eo animo factum interpretaremur, ut omnimodo ipsum præstaretur factum, qvatenus non obstaret nimia difficultas: cum semper robur & majorem efficaciam præter & ultra naturam actus, super qvo interponitur, addere id oporteat, *Canonist. in cap. 1. judic. Alexand. ad l. si convenerit. jurisdict. omnium judic. Jas. ad l. 5. num. 25. versic. unde ergo condict. causs. dat.* Et ita in proposito Dd. convenire, multorum autoritatibus adductis probat Gœddæ. *tractat. de V. oblig. cap. 9. numero 77. Covarruv. in cap. qvamvis. 54. num. 11. & seqq. pact. in 6. Andr. Fachin. lib. 3. controvers. c. 17. Gvid. Pap. decis. 627. Hieron. Zannetin. in tract. de differen. jur. Civ. & Can. num. 121. Hieron. de Cævall. in tractat. opin. comm. contra com. qvæst. 62. vol. 1. Thilman. de Benign. decis. Cam. Imper. syntagm. 3. decad. 3. vot. 5. num. 78.* Idqve maximè verum est de jure Canonico, secundum qvod † omne juramen- 97 tum servandum est, qvod sine detrimento æternæ salutis observari potest, *c. si verò. & c. cum contingat. jurejur. c. 2. pact. in 6.* Et egregiè pro hac sententia facit *text. in cap. ult. ne Prælati vices suas:* Nam etsi regulariter non est permissum, sub annuo censu regimen Ecclesiæ alii committere (qvam benè id verò hodiè custodiatur, exempla docent) si tamen fidei asseveratio, hoc est, jusjurandum super ea re præstitum fuerit, conventioni erit standum, & invitus cogetur huic facto clericus stare. Facit in eandem sententiam *c. ex rescripto jurejur.* ubi obstagium

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

jurejurando confirmatum adimpleri etiam per monachos jubetur, nec juratur mulier SCto Vellejano: *& in c. ex literis 9. c. sicut ex literis sponsalibus.* Neqve infringit hanc communem sententiam illa ratio,
98 qvod juramentum † intelligatur secundum naturam actus, super qvo interponitur *l. fin. C. non numer. pecun. l. fin. C. qvi satisdar. cogant. ibi gloss. & interpp. c. qvemadmodum jurejur. Andr. Tiraqvell. ad l. si unqvam in præfat. num. 165. C. revocand. donat.* Ex qvo dicendum videbatur, cum natura insit huic principali promissioni, ut omnimodo facere non cogatur, si paratus affert facti æstimationem, ubiqve hanc etiam naturam juramentum imitari, & conditionem negocii principalis recipere: *per c. qvemadmodum. jurejur. l. fin. liber. caus.* ne plus sit in confirmante, qvam confirmato: hæc inqvam ratio communem sententiam non infringit. Nam regulam illam qvod juramentum debeat intelligi secundum naturam actus super qvo interponitur, brocardicam esse supra diximus, sicuti etiam Jas. *in d. l. si pecuniam 5. numer. 25. condict. caus. dat.* falsum credit, nec confirmatur *per d. l. fin. C. non num. pecun.* Siqvidem in principali negotio ibi peracto deficiebat consensus, cum obligari nollet, nisi proficiscente pecunia: ideoqve nulla principali obligatione ob defectum consensus apparente, defecit etiam accessoria robur additura. Proinde conditiones, de qvibus agitur *in cap. qvemadmodum, jurejur.* tales sunt, ut ob honestatis & absurdi inde secuturi contingentiam, non possint videri tacita renunciatione per jusjurandum remissæ: proinde non præsentem statum, sed futurum concernebant. Ideoqve etiam ei conditioni, qvæ nunc est, censetur jurejurando renunciasse, nec potest qverelam de ea movere, atsi post eadem accidente conditione status mutetur, non oberit juramen-
99 tum: Nam & aliàs juratæ renunciationes † & promissiones intelliguntur rebus ita stantibus, *Corn. cons 80. cons. 291. vol. 4. Paris. cons. 3. num. 27. 28. 29. vol. 2. Georg. Natta. ad c. qvamvis. pact. in 6. num. 17. 59. & ut Alciat. ad l. 1. C. de pact. numer. 26. & seqq. per l. qvod Servius, ubi Bart. condict. caus. dat. ait,* ita intelligi debent, rebus sic se habentibus, & ex præsenti causa *l. qvi cum tutoribus. transact.* Qvia autem in hac qvæstione tractatur de ea conditione, qvæ in præsenti inest principali obligationi, nec qvid turpitudinis vel absurdi habet: nihil hoc commune habet cum facti specie *in d. cap. qvemadmodum.* Plane † heres jurantis liberabitur solvendo id qvod interest, cum juramentum

ex

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ex parte jurantis sit personale: *c. veritatis. jurejur. & sup. dixi in effect. praeced.* Accommodant vulgò Dd. hunc effectum etiam illi quaestioni: *An* scilicet † *debitor, qvi juravit se solutorum, objicere* 100
compensationem possit: Et qvia, ut praedictum est, juramentum praecisè obligat: statuunt ferè, compensationem nihil qvicqvam efficere, ut debitor, qvi soluturum se juravit, poenam perjurii evitet. Qvam sententiam confirmant praeterea *ex c. ad naturam. jurejur.* ubi fructus ex pignore percepti, in sortem debitam non imputantur: qvia debitor jurejurando obstrictus erat: *& ex c. debitores. eod. tit.* ubi patet: debitorem qvi juravit usuras se soluturum, ad eas solvendas cogi, licet solutas repetere possit: Utuntur deinceps ratione satis speciosa.
Nemo enim potest † juramentum commutare propria autoritate, eti- 101
am in melius: *c. pervenit. jurejur.* Sed juramentum servari debet in sua forma ubi absqve dispendio salutis aeternae, servari potest. *c. cum contingat. eod. tit.* Deniqve † cum compensatio locum non habeat in cau- 103
sa depositi. *l. pen. C. depos. l. fin. C. compensat.* multo minus locum habere debebit in caussa debiti jurati, in qva major est ratio. Et hanc sententiam infinitis propemodum autoritatibus confirmat *Ernest. Cothman. cons. 28. n. 374. & seqq.* & secundum eam in bene constitutis curiis jus dici solere profitetur: eamqve in curia Romana usu receptam esse scribit *Anton. Massa. q. 2. num. 6. ad form. Cameral. oblig. part. 2. ad qvartam part. & in consilio Neapolit. ex eadem litem definitam esse refert Afflict. decis. 381. num. 1. Capic. decis. 167. num. 8. & 9.* Sed & Perusii secundum eandem pronunciatum esse, videre licet ex Joseph. Ludovic. *decis. 15. numer. 17. part. 1.* Ego vero etsi minime nego cons. probabiliter istud dici atqve disputari: tamen contrariam sententiam, qvod juratus debitor recte compensare, & per compensationem poenam perjurii evitare possit, multò aeqviorem & probabiliorem esse judico: authoritate JC. *in l. 2. compensat.* Unusqvisqve, inqvit, creditorem suum eundemqve debitorem repellit, si paratus est compensare. Qvod & ratio ipsa aeqvitatis svadet: qvia nostra interest, potius non solvere, qvam solutum repetere: *l. 3. eod. tit.* Juramentum autem
† iniqvitati favere non debet, neqve solet, sed aeqvitati: Unde hanc 104
recipere debet interpretationem, qvae ex ipsa lege & aeqvitate deducitur, ut scilicet is qvi juravit se soluturum, compensare possit, & compensationem implorando, creditorem suum eundemqve

debi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

debitorem repellere. Qvod si debitum hinc inde sit liqvidum, & clarum, nec res altiorem indaginem reqvirat, dolo facere videtur is, qvi petit, qvod postea restiturus est. *l. dolo facit. R. I. c. ad naturam. de jurejurand.* huic sententiæ nihil adversatur: Nam fructus cum debito jurato compensari Pontifex negat, non solum qvia juramentum intervenerit, sed & qvod incertum sit, & ut Pontifex ait, nec dum constet, qvid & qvantum sit, qvod in sortem computand. fuisset. *Ad c. debitores.* respondetur, nihil agi eo in loco de compensatione, sed debitor juramentum servare tenetur, nec post illud autoritate compelli possit creditor ad usuras restituendas. Nihil adversatur qvod di-
105 ctum est, † neminem autoritate propria juramentum sibi commutare posse: Nam hæc compensatio fit autoritate legis, non propria ipsius debitoris, qvia lex compensationem inducit ex æqvitate, ne qvis cogatur solvere, & postea repetere. Neqve ratio, qvam Canonistæ & horum comites pro contraria sententia adferunt, qvod nimirum debitor jurejurando obligetur ut præcise solvat, sententiæ nostræ qvicqvam est contraria. Nam & qvi debitum aperto jure liqvidum remittit, præcisè solvere omnino dicendus est: Nec enim, ut Pompon. rectè respondit, qvicqvam interest, solverit debitor an pensaverit. *l. si debitor. qvi potior. in pignor. hab.* Deinde cum debitor compensationem debiti certi & liqvidi objiciens ipso jure solvat, ac liberetur. *l. si constat. C. compensat.* qvod neqve Canonistæ ipsi negant, qvid qvæso stultius & iniqvius est, qvam debitori perjurium impingere, nihil planè debenti, & ipso jure obligatione liberato & soluto? *Tyndar. tractat. de compens. art. 7. numero 13. circa fin.* Deniqve administratio & ratio justitiæ non in eo consistit, ut juratum debitum debitori tuo de manu in manum naturaliter tradas, & rursus à debitore tuo debitum, qvo tibi obligatus est, naturaliter recipias, hoc enim esset verbis legem imponere, & nugas agere, sed est justitia ars boni & æqvi, cui satisfactum est, simulatqve unusqvisqve accepit, qvod suum est, & qvod sibi debetur, ut eleganter loqvitur *Cothman. resp. 18.*
106 *num. 430. in fin.* Et licet in deposito † specialiter constitutum sit, ut locum non habeat compensatio ob certas qvasdam caussas, nemdè propter singularem fidem, qvam depositum reqvirit, in aliis tamen obligationibus aliter est constitutum: Atqve ita etiam pleriqve sentiunt:

Br. ad

Br. ad l. amplius. rem rat. hab. Bl. & Pan. in c. ad natumm. jurejurand. & alii, qvos refert. Osasc. decis. Pedem. 92. Covarruv. in c. qvamvis pact. in 6. in 2. part. §. 4. numer. 9. Fachinæ lib. 1. controvers. cap. 7. Obrecht. disput. de compensat. th. 172. & seqq. Carbon. in practic. practicar. lib. 3. cap. 5. numer. 49. Choppel. in tractat. de compensation. cap. 4. numer 26. & seqq. Hieron. de Cæval. in tr. opin. com. contra commun. qvæst. 231. vol. 1. Et hanc sententiam in iis caussis maximè locum habere, in qvibus de simplici & plano proceditur, sive, ut stylus habet sola facti veritate inspecta, probat Marcell. Cala *in tr. de modo articulam. & prob. §. 1. gl. 4. n. 17. & seqq.* Undecimò † *juramentum impedit pœnitentiam, ubi aliàs de jure pœnitentiæ locus est*, *gl. in l. si pecuniam in princ. in verb. necesse habeas condict. caus. dat. qvam ad hoc not. Bl. in c. qvæ in Ecclesiarum. circa med. constit. & Ioan. de Immol. in l. 2. §. sed si qvis. donat. Everhard. in topic. in loc. à vi & energia juramenti. n. 40. ubi* ex hoc concludit, † qvod licet illi, qvi in judicem incompetentem consenserunt, ut inter ipsos judicaret, anteqvam eum adeant, pœnitere, & ab ea conventione recedere possint. *l. si convenerit. 18. juris d. omn. judic.* tamen si intervenerit juramentum pœnitentia non sit licita: qvia juramentum † semper addit dispositioni, super qva interponitur, & impedit pœnitentiam, ut tradit *Angl. Castrens. Alex. Ias. & Dd. om. in d. l. si convenerit. Ioan. ab Immol. in c. 1. judic. & Bl. in c. P. & G. de offic. deleg. Jas. in d. l. si pecuniam. in princip.* & hanc opinionem communem esse, à qva in judicando non sit recedendum, tradit *Everhard. in loc. præallegat.* Dinde ex hoc effectu infert Everhardus ad vulgatam illam qvæstionem: † *An in contractibus innominatis, pœnitentiæ locus sit, si juramentũ intervenerit, præsertim ex capite caussæ non secutæ:* de qva videndus est post alios *Jas. in d. l. si pecuniam. n. 25. Molinæ. ad rubr. de V. Obl. n. 68. & in consqetud. Parisiens. §. 62. n. 21. Paris. cons. 77. n. 24. vol. 1. Roland. à Vall. cons. 8. n. 27. 28. 29. vol. 1. Covarruv. de testam. in rubr. part. 2. n. 27. cum seqq. Benintend. decis. Bonon. 49. n. 4. Dauth. de testament. n. 90. Vasq. tom 2. illustr. controvers. lib. 3. c. 59. n. 4. & seqq.* Et sanè si jus Canonicum ex mente Pontificum Romanorum interpretari volumus, expeditum est omninò, jusjurandum hoc nostro casu pœnitentiæ locum nullum relinqvere: *ex c. per-*

107 108 109 110

 venit

venit.ad nos.c.si verò aliqvis.c. ex rescripto.c. ad naturam.c.cum contingat.jurejur.c.ult.de for.compet.in 6.cum similib. licet de jur: civ. aliud dicendum sit.*ex iis quæ tradidit Haydec. ad l.5. th.41. D.præscript. verb.* Ex hoc effectu etiam id consequitur, qvod ***juramentum faciat desinere rem esse integram,*** *per gl.fin.in d. l.si pecuniam.in verb. necesse habeas:* Ex qvo ulterius seqvitur, qvod in casibus, in qvibus aliqvid admittitur re integra, *juxta l. ab emtione. pact. & l.1. & 2.C. qvando liceat ab emt. disced.* id non admittatur interveniente juramento: de qvo tamen latius tractant *Jas.& Dd.in d. l.si pecuniam.*

Duodecimò: licet regulariter in contractibus mora purgari possit, atqve celeri satisfactione ita corrigi atqve emendari, ut perinde sit, ac si mora admissa nunqvam fuisset: tamen ***ubi Juramentum intervenerit, nullus omninò purgationi moræ locus est:***
111 Juramentum enim † moræ purgationem impedit, ut communis & recepta est Interpp. sententia. *Alex. cons. 148. lib. 7. & in l. qvod te. si cert. pet. ubi etiam Jas. Dec. & Curt. qvi dicunt communem. Aret. in l. si ex legati. D. V. Obl. col. pen. vers. item & ille. & cons. 142. col. 4. vers. unic. Felin. in c. ex rescripto. col. pen. jurejur. Rip. resp. 2. in fin. lib. 1. & resp. 7. libr. 3. Curt. cons. 78. col. 4. num. 7.* dicens non reqviri hoc casu interpellationem: Idem dicit *Cravett. cons. 64. col. 2. Rub. cons. 152. Gozadin. cons. 27. & 31. & 57. Paris. cons. 116. num. 119. lib. 2. dicens communem, & fuit originalis opinio Bl. in c. 1. §. ad hæc. hic finit. lex. Catellian. Cott. mom. incip: mora: Ancharan. lib. 2. varr. qq. q. 64. n. 2. & lib. 3. q. 51. n. 22. Tess. Decis. Pedem. 212. n. 6. Gvid. Pap. Decis. 123. in fin. Prosper. Farinac. lib. 1. qq. tit. 40. q. 30. n. 73.*

112 Decimus tertius, † ***juramenti effectus est, qvod vim habeat interpellationis, & promittentem in mora constituat sine aliqva interpellatione;*** Jure enim moram facere intelligitur, qvi mediante juramento promisit aliqvid præstare vel facere: Ut finge: Promisi tibi mediante juramento evictionem: Res postea evincitur tibi: tu pendente lite mihi non significasti, litem tibi moveri, nec petiisti à me, ut te defenderem, h.e. ut JCti, & Impp. loqvuntur, tu me autorem non laudasti. *l. 6. §. si tibi iter. act.*

emti.

emti. l. Herennius Modestinus. §. 1. evict. l. autore laudato. C. evict. l. 2. C. de in lit. dando tutor. vel curatore. qværitur, utrum de evictione teneat ? Et qvamvis jure civili certum est, illaudatum autorem de evictione non teneri; tamen qvia sub juramento tibi evictionem promisi, perinde habeor, ac si tu me autorem laudasses, & idcirco de evictione teneor, & juramentum sine ulla interpellatione me in mora constituit. *Ita à Speculat. traditum est in tit. de advocatis. §. 1. & voluit Joan. Andr. in c. brevi. jurejur.. Alex. in l. 2. §. fin. circa. fin. sol. matrim. Felin. in c. ex rescripto. col. penul. & fin. jurejurand. Andr. Gambar. in tract. de offic. & potest. legat. à later. libr. 10. num. 132. Gozadin. Cons. 31. num. 7. & cons. 57. num. 11. Corset. de jurejur. qvæst. 8. num. 30. Hieron. Grat. cons. 139. numer. 7. libr. 12. Natt. cons. 262. n. 20. tom. 2. Cacheran. decis. 490. num. 7. Pet. Loriott. tr. de mora: axiom. 4. & 15. Ernest. Cothman. resp. 18. n. 260. & seq. Oesten. tr. de mora. c. 2. n. 23. & seq.* Et deniqve hæc est communis Dd. opinio, ut prolixè videre licet apud Anton. Gabriel. Rom. *lib. 2. com. conclus. tit. de jurejur. conclus. 2. Kirchov. in com. opin. verb. interpellatio.* Neqve decipere qvenqvam debet, qvod nonnulli scribunt,
† de æqvitate Canon. semper admitti moræ purgationem. *Bl. in l. qvi* 113
crimen. n. 20. C. his qvi accus. non possunt c. dilecti. ibi Joan. Immol. n. 5. arbitr. Thom. Parpal. in l. si qvis major. n. 77. C. transact. Gozadin. cons. 66. n. 13. Aug. Bero. in c. potuit. num. 61. locat. Jas. 9. num. 8. vol. 1. Hipp. Marsil. sing. 463. Sigism. Los. cons. 41. n. 8. Carol. Ruin. cons. 133. num. 9. vol. 1. Joan. Bolognet. in d. l. Si qvis major. num. 90. & in l. si insulam. 232. & seqq. V. Obl. & ibid. Crot. num. 70. Nam, loqvuntur isti interpretes, qvo ad infamiam, similesve pœnas. *in d. l. Si qvis major expressas.* evitandas, aliàs in foro contentioso ne qvidem Canonica æqvitas purgationem moræ recipit. *Alex. in l. si insulam. numer. 38. V. Obl. Ludov. Roman. cons. 427. num. 7. Corset. de jurejur. qvæst. 3. Philipp. Corn. cons. 121. num. 3. vol. 1. Thom. Parpal. in d. l. Si qvis major. num. 23. & Franc. Curd. ibid. num. 49. Hieron. Cagnol. n. 211. C. transact. Carol. Ruin. cons. 198. n. 7. vol. 1. & cons. 20. num. 41. vol. 4. Jac. de Nigris. in d. l. Si insulam. numer. 292.* ubi dicit, se etiam secundum eam sententiam in caussa qvadam ardua consuluisse, & Philippum Decium suffragatorem habuisse. *Joan. Hannib. ibid. numer. 165. Paris. cons. 19. numer. 239. part. 2. Joan. Bolognet. in d. l. Si qvis major. num. 91. & d. cons. 166. numer. 45. Anton. Gabriel. libr. 3. comm. conclus. tit. de transaction. conclus. 1. nu-*

 mer. 13.

mer. 13. Neqve obstat, qvod Thom. Parpal. scribit, in foro mercato-
114 rum† semper admitti moræ purgationem, non obstante jurejurando.
Nam ista sententia non est recepta, cum lege & ratione careat. *Jacob. Nig. in d. l. si insulam. n. 39 V. Obl. Jas. cons. 82. n. 1. & 2. vol. 1. Hieron Cagnol. in d. l. si qvis major. n. 112.*

Decimo qvartò † *Juramentum habet vim clau-*
115 *sulæ: rato manente pacto.* *Bartolus & Dd. in l. si qvis major. C. transact. Jas. ibid. n. 22. Pan. in c. 2. n. 8. arbitr. Ant. de Petruc. in tr. de virib. jurament. effect. 28. Gail. 1. obs. 50. n. 15. Cothmann. resp. 18. n. 102.* Et ex hoc concludunt, qvod veniens contra contractum juratum, teneatur solvere pœnam contractui appositam, & nihilominus contractus firmus maneat: licet in contractu non apposita sit dicta clausula, rato manente pacto: *d. l. si qvis major. cum ib. not. per Dd. & prob. Jas. in §. item si qvis postulante. Inst. de action.* idq; memoriæ mandandum esse ait *Everhard. in topic. in loc. de vi. & energia juramenti. n. 44.* Et hoc qvod dicitur, clausulæ rato manente pacto vicem sustinere juramentum de non veniendo contra, de jure Canon. indistinctè procedit, tam in contractibus, qvàm in compromissis. *Pan. in c. per tuas. n. 13. de arbitr. Robert. Marant. in spec. tit. de appell. n. 264.* Etsi de jure civili in contractibus duntaxat obtinet, non autem in compromissis, *ut post Bl. in l. ne in arbitris. C. de arbitr. Pan. & Maran. declarat. D. Cun. collega & compater meus honorandus in tractat. de pact. lib. 1. c. 4. num. 27.*

116 Decimus qvintus *Juramenti effectus* † *est, qvod faciat qvem ipso jure cadere jure suo, veniendo contra juramentum, ubi alias non privaretur jure suo.* *tex. sing. in c. qverela. ubi not. Bl. de jurejur. & in l. si qvis major. C. transact.* Exemplum ad hunc effectum pertinens habet Everhard. *in topic. in loc. à vi & energia juramenti n. 45.*

117 Decimus sextus juramenti effectus est † qvod *juramentum tollat defectum solennitatis, alias de jure reqvisitæ, qvando solennitas est introducta non principaliter ob publicam utilitatem, sed in favorem certarum personarum:* *auth. Sacramenta. C. si advers. vendit. c. cum*

contin-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

contingat. jurejur. Ex qvo concludunt †, qvod licet regulariter donatio summam excedens qvingentorum solidorum non valeat sine insinuatione: *l. in conscribendis 25. in fin. l. 27. C. donat.* tamen si juramentum intervenerit, insinuatio minimè sit necessaria, sed absq; etiam insinuatione talis donatio valeat: Juramentum enim tollit defectum insinuationis à lege reqvisitæ: *arg. c. si verò. c. cum contingat. jurejur. c. qvamvis. pact. in 6.* Et licet jure civ. ita sit constitutum, ut talis donatio minimè valeat absq; insinuatione, justas ob caussas: tamen eæ faciendæ tanti non sunt, qvanti religio Dei, jurisjurandi vinculum, peccatum perjurii, æstimari debent. Justius enim est leges politicas negligi, qvam Deum perjurio contemni: Nec obstat, qvod favore publico sit introductum, ne qvis profusa nimis liberalitate suum exhauriat patrimonium, ut donationes insinuentur, Nemo autem possit juri publico, juramento etiam adhibito, derogare, *ut in c. si diligenti for. compet.* Nam hic agitur de mero jure privato: Licet enim ob publicam utilitatem insinuatio reqviratur, non tamen est utilitas publica principaliter, sed secundaria: itaqve juramento accedente valere potest & debet actus. Patet hoc in alienatione rerum dotalium, in alienatione rerum minorum 25. annis, & in aliis multis casibus, in qvibus juramentum actum ipsum confirmat, licet repugnet secundariò publicæ utilitati, *ut in c. si verò. & in c. cum contingat. jurejur. l. 1. & auth. Sacramenta puberum. C. si advers. vendit.* Nec putandum est, omissione insinuationis in hoc casu viam fraudibus aperiri: qvia nemo præsumitur jurare falsum, ac delinqvere, & ubi juramentum intercedit, res præsumitur acta cum consilio & deliberatione. *c. ex rescripto. jurejur. & tradit optimè Alex. cons. 25. n 3. & 17. lib. 1.* Et hanc sententiam communiter à pluribus receptam esse testatur *Immol. in l. Modestinus. de donat. Freder. de Sen. cons. 281. Angl. cons. 94. Alex. cons. 4 col. penult. vers. qvinimò virtute juramenti. lib. 1.* ubi dicit ita consuluisse multos celeberrimos Doctores. *Idem. Alex. cons. 12. col. 2. vers. præterea dato. eod. libr. 1. Idem. cons. 32. col. 3. vers. ad idem bene facit. lib. 2. Socyn. cons. 79. libr. 1. Franc. Aretin. cons. 2. col. 3. vers. Sed tamen his non obstantib. Corn. cons. 6. col. 4. vers. nam si certè. & cons. vers. & tamen. concludit. lib. 1. Barbat. cons. 43. col. 17. vers. & si qvispiam opponat. libr. 1. prolixè Tiraq. in præfat. l. si unqvam. numer. 143. C. revoc. donat. Gvid. Pap. decis. 33.* ubi dicit ita fuisse judicatum in Parlamen. Delphin. *Clar. lib. 4. recept sent. §. donat. q. 18.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Gail.2.obſ.39.Beuſt. ad l.1. n.19.& ſeqq.D.jurejur.Reuſn.2.conſult.c.4.n.22. Fachinæ. lib.3.controv.c.83.Borcholt.conſ.29.pag.392. & pag.403. Garc. in tr. de ultim.fin.jur. civ. & canon.n.324. Hieron. de Cœvall. in tr.opin. com. contra comm. qvæſt.222.vol.1. Deinde ex eo colligunt, qvod licet ſtatutum in contractu minorum, vel mulierum, reqvirat pro ſolennitate præſentiam duorum propinqvorum, tali tamen ſtatuto non obſtante, ſi minor vel mulier contrahat ſine præſentia duorum propin-
119 qvorum †, & juret non contra venire, valeat contractus: Nam ſtatutum annullans actum propter ſolennitatem non obſervatam, non extenditur ad contractum juratum, qvando talis ſolennitas non eſt omnino fundata in publica utilitate, ut multorum autoritatibus adductis probat *Everhard in loco à vi & energia jur.n.48.*

120 Decimo ſeptimo †: ***Juramentum habet vim litis conteſtatæ.*** *l. nam poſtea.9.§.fin.& l.qvia non debet 10.l.ſed etſi 11.§.fin.l.idem eſt.12.jurejur.*& ſi juratum eſt dari oportere in temporalibus actionibus, juramentum impedit, ne lapſu temporis ſeqvatur liberatio: & ne præſcriptio fiat perinde, ac ſi lis conteſtata fuiſſet. *d.l. nam poſteaqvam §.ſi qvis temporali eod.tit.l.ſi duo patroni.13.§.Julianus.*
121 *eod.tit.* Juramentum enim † impedit præſcriptionem *Alex. in l. nemo poteſt.D.legat.1.Jaſ.in §.item ſi qvis poſtulante.col.2.n.5. de action.Baver. in tractat. de virib. juramenti. effect.51.Ant. de Petr. in repet.l.1.D. jurejur. num. 128 effect. 22. Camill. Borell. conſ. 40.n.39.* & perpetuat actionem usq; ad annos 40. *d.l. nam poſtea. §.fin. D.jurejur.* Dixi: ***ſi juratum ſit, dari oportere***, ſcilicet, in judicio: Ex qvo apparet, hunc effectum propriè pertinere tantum ad juramentum judiciale, ut vocant, qvod pars parti defert in judicio, approbante judice, *de qvo inf. lib. 4.*& ita expreſſe hoc declarat *Bald.in tr.de præſcript. in 4.p.6.& ult.p.prin.q.2.n.3.Vincent.Carot.in.tr. de juram.litis deciſor.q.22. princ.n.2.& 3.* Exemplum proponit *Everhard.in top. in loc. à vi & energia jurament. n. 49.*

122 Decimo octavo † ***Juramentum habet vim clauſulæ gvarentigiæ, facitq; inſtrumentum, in qvo apponitur, habere executionem paratam:*** *l.ſi qvis major. C.*

trans-

transact. l. post. rem judicatam. re judic. Br. in l. 2. in fin. numer. 20. jurejurand. & ibi late Jason. numer. 10. & seqq. per text. in l. 1. C. depos. & in d. l. si qvis major. Idem Jason. cons. 9. numer. 1. lib. 1. & communem dicit *Curt. in d. l. 2. numer. 7. & ibid. Socin. num. 4. Joan. Guter. Hispan. in tractat. de contractibus juratis. c. 62. per textum satis clarum in l. sed si possessori §. fin. jurejur. ubi rationem ponit P. Costal.* Et secundum hanc sententiam judicatum dicit *Boer. decis. 29. numer. 9.* & in Germania ita practicari tradit *Terminæ. in suo Process. juris script. c. 48. §. si actor.* Juramentum enim † habet paratam executionem, de qvo latè per Tiraq. *in repet. l. si unqvam. in verb. donatione largitus. n. 104. C. revoc. don. & novissimè per Joan. Baptist. Asin. in tr. de execution. § 8. c. 102. Farinac. lib. 1. tit. 4. q. 30. n 73. ex trad. per Br. in d. l. 2. jurejur.* Non desunt tamen †, qvi istam Br. ex jurato debito executionem paratam esse asserentis, opinionem pro minimè tuta habeant. *Matth. Matthesilan. sing. 20. numer. 2.* ac hodiernæ praxi consentaneam esse pernegent. *Caspar. Caballin. milleloq. 683. in fin. part. 2.* Et qvamvis nihilominus pleriqve Bartolum seqvantur: tamen nonnulli id ita demum probant, si juramentum sit necessarium vel judiciale, in judicio delatum & præstitum, ac secus se rem habere contendunt in juramento conventionali, qvod extra judicium defertur & præstatur. *Bartholom. Socin. cons. 120. n. 1. vol. 1. August. Bero. cons. 177. n 38. vol. 1. Udalric Zas. in l. nulli. n. 20. C. pudic. And. Alciat. in l. Si pacto qvo pœnam. n. 39. C. pact. Joan. Francis. apud Bl. in l. 1. n. 5. C. reb. credit. & jurejur.* Rursus, etsi horum qvoq; sententia communioribus votis improbata, & Br. opinio etiam in conventionali jurejurando recepta est, ut præter interpp. pro Br. paulò ante citatos scribit Fulgos. *in d. l. 2. n. 4. & Alex. ibid. numer. 7. Francisc. Curt. ibid. n. 7. jurejur. Coler. de processib. executiv. part. 3. c. 2. n. 12.* tamen id ita demum procedit, si delatio juramenti intervenerit, atqve sic ad delationem à creditore factam debitor juraverit, qvemadmodum ex modo relatis interpp. videre licet, nisi forsitan dicere velimus, qvod si qvis scripserit se jurasse, videantur omnia solenniter acta, & juramentum ad delationem præcedentem præstitum esse, *arg. l. sciendum. l. Titia. §. idem respondit. V. Obl l. 1. C. contrah. & commit. stip.* in qvam ferè sententiam facilè descendo: Nam conditione delata jurari solet. *l. ait Prætor. jurejur.* & qvi sponte propria nullo deferente jurant, homines ad jurandum faciles, & religionis contemtores dicuntur. *l. qvæ sub conditione.*

(Margin numbers: 123 beside "Juramentum enim †"; 124 beside "Non desunt tamen †".)

tione. in pr. condit. instit. Spectat deniq; eo, qvod interpp. nostri scribunt, jurejurando accedente omnia solenniter facta & gesta esse existimari oportere. *d l. sciendum ibi præsertim Jas. n. 12. & Joan. Bolog. n. 118. & n. 161. V. Obl. Barth. Socin. reg. 376. num. 2.* imò ipsum etiam juramentum solenniter præstitum censeri. *Hieron. Butigel. in d. l. sciendum. n. 23.* Et hæc sententia propter vim juramenti videtur esse tutior, moribus patriæ nostræ, in qva consvetudine hodie receptum est, ut non tantum publica instrumenta executionem paratam mereantur, sed & privata scriptura, modo recognita & probata fuerit, publici instrumenti vim obtineat, & proinde mandato & executioni locũ faciat, *arg. l. ne in arbitris C. recept. arb. Jas. cons. 6. vol. 1. n. 8. Marc. decis. 991. Hottom. cons. 88. n. 3. & cons. 89. n. 3.* qvam sententiam plurimæ qvoqve & passim laudatissimæ provinciæ, potestates, universitates, civitates in Germania & alibi seqvuntur: & multis præjudiciis Camera imperii comprobavit, ut testis in hanc rem locupletissimus est Mindan. *in tract. de mandat. jud. lib. 2 c. 70. n. 7. & 8.* Dicuntur autem (ut hoc obiter dicam)
126 gvarendigia †, non à gvardia (Italis & Gallis custodia) ut Coler. putat *in tract. de process. executiv. part. 1. c. 3. n. 19.* sed à gvarentare, qvod securum præstare, certòqve cavere significat: hinc garendie, vel caution de garandie, est evictionis præstatio aut satisdatio, garend, qvi evictionem præstat, garentii, is cui præstatur, vel qvi securus de re emta redditur. Vide Papon. *de gvarendies & eviction. lib. 11. tit. 4. arrrestor.* Hinc instrumenta gvarentigiata vel gvarentigiæ sunt nihil aliud, qvam cautiones, qvasiq; obsides & documenta securitatis, publica tabellionis, cujus delecta fides est autoritate munita, adversus omnem suspicionem dolumq; debitoris: idq; duplici firmitatis argumento, confessione ipsiusmet debitoris, tum attestatione, fide & legalitate Notarii, &c. qvemadmodum videre licet ex iis, qvæ in hanc sententiam congessit *Franc. in tr. de fidejussorib. c. 5. n. 584. Mindan. in tr. de mandat. judic. lib. 2. c. 69. n. 4. Thilman. de Benig. in observ. Cam. Imper. pentecost. 2. observ. 16. n. 2. & 3.*

127 Decimo nono: *Juramentum † non venit sub solitis seu consvetis.* Ideoqve licet Notarius possit in instrumento apponere clausulas consvetas, etiamsi de hoc specialiter rogatus non fuerit, *per tex. sing. in l. fin. fidejuss.* tamen non potest † in instrumento

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

mento apponere juramentum, nisi hoc specialiter ei injunctum fuerit per partes, nec unqvam præsumitur aut habetur pro apposito. *Everhard.in top.in loc.à vi & energia juramenti.n.52.* Deinde ex hoc concludunt, qvod licet in mandato generali regulariter veniant ea, qvæ dominus ipse verisimiliter facturus erat: tamen si de juramento tractetur, † procurator qvo ad hoc, vigore mandati sui non admittatur, 129
nisi ad jurandum speciale habuerit mandatum: Tractatur enim hic de obligatione spirituali, qvæ consensum specialem potissimum exigit *c. fin.procur.in 6.c.un.30.q.2.* Non n. absq; speciali consensu obligari qvis potest, qvo ad gravissimum animæ & religionis vinculum, præsertim qvod perjurii crimen ex hoc immineat in juramento promissorio, nec verisimile sit qvenqvam, etiamsi velit aliqvid promittere, eam promissionem fortissimo juramenti vinculo & religione stabilire: Qvod & in juramento assertorio apparet: qvia procurator nulla ratione potest juramento nomine Domini præstito asserere, ut verum aliqvid, nisi specialiter habeat in mandatis formulam istam, ut pro Domino juret, qvemadmodum sup. plenius à me est expositum, c. 14. In juramento qvoq; calumniæ per procuratorem præstando reqviri mandatum speciale probat *c.fin.de juram.calumn.in 6.Rainold.Cors.lib.2.indagat.jur. c.25.* ubi alios qvoq; casus enumerat, in qvib. speciale mandatum reqviritur. In delatione qvoq; juramenti, qvæ fit in judicio, speciale, aut potius specialissimum mandatum reqviri, probat *Joseph.Ludovic.decis.24.n.30.Wurms.in pract.obs.tit.14.de juram.calum.veritat.obs.1.*

Vigesimo: *Juramentum † habet vim cessionis,* 130
atq; id operatur, ut per juramentum qværatur actio absenti etiam sine cessione: *gl.in c. qvoties cordis oculus 1.q.7. Ant.de Butr.in proœm.Greg.col.14.Bl.in l.pactum qvod dotali.q.9.C.collat. Petr.de Anch.cons.20.in 3.dub.Et Ludov.Roman. cons.76.n.1. M. Mant.in rep auth.sacramenta puberum.col.25. vers. nota qvarto.C.si advers. vendit.& M.Anton. Baver.in tr. de virib.juramenti.privil. 84.* qvam opinionem tenent communiter Dd. non obstante Frecciæ opinione *Camill. Borell. cons.75.n.13.*

Vigesimo primo: *Licet donatio inter vivos* ex causa ingratitudinis revocari possit; etiam rebus á donatario ante litem motam alienatis: *§. Sciendum est. instit. de donat. l.fin. C. revoc. donat. Gomez.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

tom.2. var. resolut. cap.4.num.14. Donell.14.com. c.27. tamen *si juramentum intercesserit* † *revocari non potest: Juramentum enim impedit revocationem donationis etiam ex caussa ingratitudinis* : ut probat Alex. *cons.40. col. pen. Vol. 4. Hart. Hart. in pract. observ. tt.53. de V. S. obs.9. in fin. Everhard. in top. in loc. à vi & energ. juram. n.53.*

132 Vigesimo secundo: *Juramentum* † *inducit remißionem in contractibus*: Licet enim in contractibus non sit locus remissioni ad locum contractus : *c. Romana §. contrahentes. for. compet. in 6. Gail. 1. de pac. publ. c.16. in fin. Zanger. de excep. part. 2. c. 1. n.55. Vasq. tom. 2. illustr. controv. lib.3. c.52. n.3. & seqq. Marcell. Cala. in tr. de articuland. & proband. mod. §.1 gloss.1. n.66. & seqq.* tamen si juramentum est appositum in contractu, locus erit remissioni. *Everhard. in loc. præalleg. n.54.*

133 Vigesimo tertio: *Juramentum* † *tollit præsumtionem doli & calumniæ: per tex. not. in l.3. §. 1. cum not. ibid. jurejur.* Nemo enim præsumitur immemor esse æternæ salutis, ut perjurium committat. *Everhard. in d. loco. n.55.*

134 Vigesimo qvarto: *Exceptio jurisjurandi*, † *est exceptio litis finitæ, ideo impedit litis ingressum*, ut traditur *in c. 1. litis contest. in 6. l. eleganter. §. si qvis post. de condict. indeb. Jas. ad l. ait Prætor. junct. l. nam posteaqvam. jurejur. c. etsi Christus. eod. tit. cap. veniens. accusat. Socin. Sen. cons.30. numer. 2. vol. 1. Joan. Baptist. Asin. in praxi judicio. §.13. c. 9 Angl. in §. æqve. n. 2. Inst. de except.* nisi altiorem indaginem reqvireret. *Paul. de Castr. in l. ait Prætor. d. jur.*

135 Vigesimo qvinto: *Juramentum efficit* †, *ut stetur dicto alicujus, cui aliàs non staretur:* testi enim licet religiosus sit, non creditur, nisi præstiterit juramentum. *c. tu. is. c. nuper testib.* & idem est in deponentibus de peritia artis suæ, ut in obstetrici-

tricibus adhibitis, cum dubitatur de virginitate, vel an mulier ſit prægnans: idem in medicis adhibitis, qvando dubitatur, an vulnus ſit lethale an non, & in aliis qvamplurimis, qvibus absq; juramento ſaltem de credulitate, nihil creditur: qvorum exempla recitat *Everhard. in loco à vi & energia juramenti n. 590. Rener. Budell. in tr. de monet. & re nummar. libr. 1. c. 27. num. 19. & ſeqq.*

Vigeſimo ſexto: *Juramentum † tollit exceptionem: dolo facis:* Nam licet regulariter qvis non poſſit efficaciter petere id qvod reſtituturus eſt, imò poſſit ei opponi exceptio dolo facis. *c. dolo facit. R. I. in 6.* tamen qvando qvis juravit ſolvere, non poteſt opponere iſtam exceptionem dolo facis. *text. eſt in c. debitores, jurejur. & probat Everhard. in loc. præalleg. num. 66. qvod tamen minus exiſtimo juri eſſe conſentaneum, ex tradit. à me ſupra effect. 10. numer. 101. & ſeqq.* 136

Vigeſimo ſeptimò: *Juramentum † habet vim ſadisdationis:* Nam qvi aliàs ex diſpoſitione juris communis, ſtatuti, vel conſvetudinis ſatisdare tenetur, ſi juret ſe non poſſe ſatisdare, evadit ſatisdationem, præſtando cautionem juratoriam, cum generali tamen hypotheca bonorum ſuorum: *tex. eſt in auth. generaliter. junct. ibi not. per Dd. & Bl. C. Episc. & Cleric.* idq; notari jubet Everhard. *in loc. præcit. n. 67.* & in perſonis, honeſtis nobilibus & bonæ famæ ac exiſtimationis ab omnibus receptum eſt, ut probat *Freher. in tr. de exiſtimat. lib. 2. c. 6. n. 9. & ſeqq. Tiraq. in tr. de nobilitat. cap. 20. num. 189.* 137

Vigeſimo octavò: † *Juramentum habet vim cauſſæ: ſive, juramentum habetur pro cauſſa. Barbac. conſ. 25. col. 8. vol. 1. Rom. conſ. 373. Plot. de in lit. jur. §. 2. n. 6.* & ſic promiſſio licet alias ſine cauſſa non valeret: tamen valet juramento confirmata ut prob. *Plot. in tr. de in lit. jur. §. 2. n. 6. & ſeq.* 138

Vigeſimo nonò: Licet judex non poſſit regulariter ex officio ſuo ſupplere: *l. 4. §. hoc autem judicium cum ibi not. per Br. Im. Alex. & Dd. damn. infect.* tamen † *qvando timetur, ne judex incidat in perjurium, ut qvia juravit ſervare ſtatuta:* 139

 tunc

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

***tunc potest supplere ex officio etiam partibus invitis**: per alleg. ab Everhard. in loco præalleg. n.72.*

Trigesimo: Etsi in actionibus personalibus præscribendis ex parte debitoris præscribentis non reqviritur bona fides, cum in hac præscriptione non factum possidentis dispiciatur, sed negligentia non utentis seu agere cessantis sufficiat, & præscriptiones longissimi temporis non respectu possidentium, neqve agere negligentium sunt introductæ, *l. fin. C. annal. except. Br. in l. 4. §. si viam Usucap. Costal. ad l. hæc autem. serv. urb. per Wurms. in pract. obs. tit. 44. de præscrip. observ. 4. Zang. de empt. part. 3. co. 8. n. 46. Gvid. Pap. decis. 199. & decis. 416. n. 9.* ta-
140 men † ***si debitor juravit solvere, juramentum constituit eum non solventem in peccato: & sic debitor ille non poterit præscribere**: Gvid. Pap. d. decis. 119. Pan. 13. in c. fin. præscrip.* ubi hoc singulare esse dicit. Sunt & alii plures juramentorum effectus, de qvib. justo libello tractavit Ant. de Petruc. & Everhard. *in topic. in loc. à vi & energia juramenti. ubi 53. effectus juramenti recenset. Beust. ad l. 1. per tot. D. jurejur.* & nos inf. in singulis juramentorum speciebus da-
141 ta occasione copiosius tractabimus. Cæterum hoc omnia †, sive effecta sive privilegia juramenti svadent primum fides, qvæ geminata est, & bis data in juramento: Per se autem illa satis firma & simplex: *l. 1.*
142 *de pact.* multò magis & cogitatè confirmata. Hinc † duplicatio securitatis juramentum appellatur à Cyrillo. *Catecher. 11. Illuminat.* Accedit Dei numen, qvi invocatur, & qvem decipere nemo potest, nec impunè contemnere. *l. 2. C. reb. cred.* ut inf. de perjurio dicetur: Unde eti-
143 am sanctius nihil videtur † juramento in firmanda fide, ut & Bachis ad Lach. ait in Hecyr. Terent. act. 5. scen. 1. Aliud si scirem, qvi firmare apud vos meam possem fidem. Sanctius qvam jusjurandum id pollicerer tibi Laches, Qvare maximè huic fidebant olim homines, ut inde Lysander Lacedæmonius, dux versutus, multiplex, & subdolus malitiæ suæ argumentum acceperit, qvi solebat dicere, ubi leonina pellis non sufficeret, ibi vulpinam esse assuendam, & jubebat pueros qvidem taxillis, homines vero jurejurando fallere: *Plutarch. in Lysand. Æmyl. Prob. in ejusd. vita. Cic. 1. offic.* Cum tamen nos Numinis reverentia saltem à perjurio abstrahere debeat, & metus, ne Deus ulciscatur propri-

propriam injuriam. Sicqve interdum solus metus Dei etiam retinet, qvos fides promissa non retineret. *Theodoric. Gothorum Rex lib. 2. var. Cassiod. epit. 5.* Plutarch. Lysandri dictum *lib. 1. de Alexandri fortuna* Dionysio tyranno adscribit: διονύσιος ὁ τύραννος, inqvit, ἐκέλευε, τοὺς μὲν παῖδας ἀστραγάλοις, τοὺς δὲ ἄνδρας ὅρκοις ἐξαπατᾶν, id est, Dionysius Tyrannus jubet, pueros qvidem talis: viros verò juramentis decipere.

Cap. XXVI.
De interpretatione juramenmentorum.

SUMMARIA.

1. *Actus hominum ex intentione agentium æstimantur.*
2. *Juramentum interpretationem accipit, ex intentione agentium & à jure com.*
3. *Juramentum sic interpretandum est, ut intentioni atq; voluntati ejus, cui juratur, respondeat.*
4. *Voluntatis qvæstio ubiq; prima est.*
5. *Voluntas ex verbis elicitur.*
6. *Verba sunt notæ passionum animi.*
7. *Verba clara interpretationem non desiderant.*
8. *Verba ambigua ex jure communi interpretationem accipiunt.*
9. *Juramenta interpretari an cuiqvam liceat.*
10. *Juramentum accipit interpretationem à jure communi, & secundum communem intelligentiam.*
11. *Sententia l. fin. D. qvi satisd. cog.*
12. *Sententia fin. C. non num pec.*
13. *Juramentum non supplet defectum consensus.*
14. *Exceptioni non numeratæ pecuniæ qvomodo renunciari possit cum juramento.*
15. *Juramentum an secundum mentem jurantis, an ejus cui juratur, sit intelligendum.*
16. *Isidori sententia.*
17. *Juramenti verba an aliqvando impropriari possunt.*

18. *Juramentum intelligitur secundum naturam actus, cui apponitur.*
19. *Donatio juramento confirmata an revocetur per nativitatem liberorum.*
20. *Juramenta non calumniosè & sophisticè, sed simpliciter secundum consensum sunt intelligenda.*
21. *Thraces notantur.*
22. *Cleomenis Lacedemoniorum Regis perfidia.*
23. *Paches Dux Atheniensis perfidè egit.*
24. *Hatto Episcopus Moguntinus proditor.*
25. *Juramentum generale comprahendit tantum actus licitos.*
26. *Mandatum generale illicita non comprahendit.*
27. *Juramentum de servandis statutis intelligitur de legitimis.*
28. *Jurans se non rediturum esse, an redire possit, si injustè fuerit incarceratus.*
29. *Scholasticus an sit perjurus qui non vadit ad Universitatem, qvando scit tractandum esse aliqvid illicitum, aut cui non ausit contradicere.*
30. *Juramentum non extenditur ad ignorata, vel incogitata: nec ad causas postea obvenientes.*
31. *Mandatum generale an ad futuras causas extendatur.*
32. *Speculat. sententia refellitur.*
33. *Voluntas semper debet præcedere mandatum.*
34. *Transactio generalis non extenditur nisi ad cogitata.*
35. *Rescripta Principum an ad futuras lites pertineant.*
36. *Filia qvæ renunciavit hereditati paternæ, an sit obligata jurejurando.*
37. *Juramentum qvando ad ignorata porrigatur ex Br. sententia.*
38. *Juramentum generale non comprahendit ea qvæ specificationem reqvirunt.*
39. *Juramentum in renunciatione appositum, non comprahendit eos casus, ad qvos non refertur generalis renunciatio.*
40. *Juramentum generale nihil operatur in his, qvæ debent specificari.*
41. *Contractus jurati, an & qvando veniant sub lege generali.*
42. *Statutum civitatis crediti præscriptionem inducens an sibi locum vindicet in contractu jurato.*
43. *Induciæ qvinqvennales debitoribus concessæ an extendantur ad debitum juratum.*

44. Jura

44. *Juramentum intelligitur sub hac conditione: si commode fieri poterit.*
45. *Juramentum non comprahendit impossibilia de jure vel de facto.*
46. *Juramentum qvod qvis stare velit mandato judicis, intelligitur de æqvo.*
47. *Sententia c. petitio 31. de jurejur.*
48. *Juramentum intelligitur salva autoritate superioris.*
49. *Jurans solvere Titio, an teneatur ipsi solvere, si bona ei publicata sunt.*
50. *Impetrans privilegium à superiore contra utilitatem publicam, an dicitur fecisse contra juramentum qvo jurarit se promoturum utilitatem publicam.*
51. *Juramentum intelligitur: rebus sic stantibus & n. 61.*
52. *Jurans servare statuta non intelligitur jurare de iis, qvæ sunt revocata.*
53. *Scholasticus qvi juravit se à loco nolle recedere, an perjurus efficiatur, si à patre evocetur.*
54. *Jurans se ad finem litis in judicio persistere velle, an perjurus efficiatur, si ex justa caussa liti renunciet.*
55. *Sententia c. qvemadmodum de jurejur.*
56. *Juramentum de non repudianda uxore, intelligitur si fidem matrimonii servaverit.*
57. *Jurans se aliqvam uxorem ducturum, tacitè subaudire intelligitur, si spem matrimonii non violaverit.*
58. *Sponsalia an propter morbum contagiosum retractari possint.*
59. *Juramentum, qvo vir jurat uxori, se de nullo ipsam crimine unqvam accusaturum esse, an sit licitum.*
60. *Jurans se pacem servaturum esse, an se defendere possit iterum lacessitus.*
61. *Jurans se non vindicaturum, an per viam juris possit experiri, si injuriam sit passus.*
62. *Hæretico fides an præstanda sit.*
63. *Fidei observantia qvanta esse debeat in hominibus ac præsertim in Principibus.*
64. *Excommunicatus, an contrahere, an obligari & agere possit.*
65. *Fides an infido sit præstanda.*
66. *Juramenta stricti juris sunt.*
67. *Juramentum de servandis statutis, an extendatur ad statuta postea edita.*

68. *Juramentum an intelligatur prorogari dato tempore ulteriori ad solvendum.*
69. *Prorogatio facta censetur sub iisdem qvalitatibus, qvas habet prior obligatio.*
70. *Juramentum an intelligatur repetitum esse in prorogatione compromissi.*
71. *Juramentum conditionale an obliget, si altera pars conditionem juramenti non servet.*
72. *Duob. vel plurib. juramentis ac præsertim contrariis concurrentibus, cui potius standum sit?*

Solet plerumqve ad evitandam perjurii notam ad interpretationem juramentorum deveniri: De interpretatione igitur ista juramentorum, ut hoc loco aliqvid dicamus, non intem-
1 pestivum est: Qvemadmodum enim alii hominum actus † ex intentione atq; voluntate agentium, tum etiam ex juris communis disposi-
2 tione variè æstimari solent: Ita juramenta qvoq; † partim ex præsumpta intentione partim ex clausulis juris communis, varias subauditiones, atq; interpretationes, variasq; causas excusantes jurantem à perjurio recipiunt, ex not. per Dd. com. *in c. qvemadmodum jurej.* Et qvia locus iste elegans est & qvotidianus, nos breviter materiam istam de interpretatione juramentorum aliqvot regulis compræhendemus:
3 Ac primum qvidem † cum *juramentum* ex consensu jurantis proficiscatur, *semper ita* id *interpretari oportebit, ut intentioni atq; voluntati ejus, qvi jurat, & an*
4 *juratur, respondeat*, Voluntatis † enim in omnibus hominum actibus prima & præcipua vis est, maximumq; robur: Itaq; & ad id, qvod actum esse dicitur, perpetuo recurrendum est. Agi autem intelligitur, qvod verbis nominatim est expressum: Et aliunde mens ac pro-
5 positum contrahentium in re dubia melius non elucescit, † qvam ex verbis, qvibus in contractu contrahentes usi sunt. *Cephal. consil. 117. n. 9. & seqq. & cons. 178. n. 13. & seqq. & communiter ita teneri testatur Zoar. in thesaur. com. opin. in verb. contractus. n. 303. & seqq. Cacheran. decis. pedem. 139. n. 23. & 24.* nec contrahentium voluntas præsumitur à verbis aliena, si qvidem ex verbis voluntas, & mens hominis sumi dicitur. *Bl. in*

l. sed

l. sed & reprobari de excusat. tutor. Alexand. cons. 1. n. 29. vol. 3. eademqve † mentis conceptum significant. *Corn. cons. 272. n. 5. in vol. 4. Crav. cons. 161. n. 12.* nullumq; majus est dispositionis ac mentis nostræ testimonium qvam qvalitas verborum inspecta. Nam verba contractus, sunt lex contractus. *l. 1. §. si convenerit D. deposit. l. contractus ubi Dec. Cagnol. & Dd. R. 1. l.* illisq; standum est ut textui. *Oldrad. cons. 258.* ideoq; dare debent formam, ut Bl. dicit *in l. qvoties n. 54. D. suis & legit.* Hinc est, qvod dicitur à verb. contractus non esse recedendum *l. ita stipulatus. §. Chrysogonus. de. V. Obl. l. fidejussores magistratuum. de fidejuss. l. fin. C. com. utriusq; jud.* qvam regulam esse trit. dicit Cephal. *cons. 543. n. 4. lib. 4.* sed præcisè potius ex verb. de contractu judicandum. *Aretin. cons. 55. Rip. qvi alios citat in tr. de peste part. vers. sextus casus. num. 31. & 32.* neqve qværendam esse aliam declarationem, sed sumendam eam interpretationem, qvæ verba demonstrant, ut ait Socin. sen. *cons. 19. num. 7. vol. 1.* Et in genere traditum est, actum censeri, qvod est scriptum *c. dudum. ubi Pan. not. ult. de convers. conjug. Bl. & Salicet. l. fin. C. fals. caus. adject. Cephal. cons. 289. num. 32. lib. 2. & cons. 335. num. 25. lib. 3.* Cumqve verba contractus alicujus clara sunt † seipsa satis interpretantur, ut interpretatione alia non indigeant. *ille aut ille. §. cum in verb. de legat. 3. Jas. cons. 99. vol. 1. Curt. Jun. cons. 569. in princ.* ubi dicit, qvod ubi non constat de clara mente, verbis inhærere debeamus. Idem Cephal. *cons. 137. num. 10. l. 1. & cons. 765. num. 53. l. 4. Deciom. cons. 72. num. 3. vol. 2. & cons. 41. num. 21. vol. 3.* imò interpretatio aliqva ne admittenda qvidem sit, aut voluntatis qvæstio. *Br. l. qvod constitutum de testam. milit. Rol. à Vall. cons. 79. num. 56. v. 3. Cravett. cons. 288. col. 2. in fin. Roland. à Vall. cons. 62. num. 23. vol. 3.* qvoniam ubi verba clara sunt, & perspicua, calumniosa qvoqve est qvæcunqve alia interpretatio. *Bl. in auth. nisi rogati. col. 2. vers. nam ubi. C. ad Sc. Trebell. Grammat. cons. civ. 105. num. 6. & 7.* ubi præcisè ait, in casu claro, omnem interpretationem esse calumniosam. Idem respondit Bursat. *cons. 360. num. 24. lib. 4.* ubi ait, qvod interpretatio in claris superflua & cavillosa dicatur, & infirmitas est intellectus, qværere conjecturas, cum habemus verba clara. *Bl. in c. certo generi. §. 1. serv. rust. præd. & in l. voluntatis not. 1. C. fideicom.* & ubi verba sunt clara cavillationes advocatorum locum habere non debent. *Bl. cons. 174. in fin. lib. 2. Crav. cons. 4. n. 21. & cons. 11. n. 8. cons. 47. n. 2.* & qvando contrahentes

Margin: 6 (beside "qve † mentis conceptum"), 7 (beside "Cumqve verba contractus ... interpretantur")

seipsos glossant & explicant, alia glossa & explicatio qværenda non est, ut in simili de testatore glossante seipsum dicit *Bl. in auth. nisi rogati. col. 2. vers. nam ubi. C. ad Trebellian. Tib. Decian. resp. 1. n. 181. vol. 1.* Et in specie, cum verba pacti clara sunt, nec constat de contraria contrahentium voluntate, à verbis pacti recedendum non esse, *tradit Br. in l. non dubium. col. 2. vers. secundum dubium est. C. de lb. Bl. in l. jurisgentium. §. pactorum. pact. Alex. cons. 116. col. 3. vol. 2. &* in pactis atqve stipulationibus sive contractibus verba, ex qvibus obligatio oritur, inspicienda esse multis confirmat *Dec. cons. 423. num. 2.* Sic à verbis claris renunciationis juratæ non esse recedendum, consuluerunt *Oldrad. cons. 132. col. 2. Socin. cons. 34. col. 2. vol. 4. Alex. cons. 29. col. 2. in*
8 *fin. vol. 3.* Qvod si in verbis aliqva sit ambiguitas † tunc ad jus commune recurrendum est, & ad communem hominum intelligentiam, cui sese jurantes in re dubia conformare intelliguntur: Neqve dubitan-
9 dum cuiqvam est †, qvia juris communis & legislatorum ea sit autoritas, ut ratione naturalis, divini & humani juris, maximè ex sacris Canonum regulis, vel ex natura contractus, alteriusve actus, cui accessit juramentum, interpretari possint, fuerit ne juramentum licitum an non fuerit, qvove pacto sit intelligendum: qvemadmodum aliàs etiam legislatori est promissum, ut possit conventionum, promissionum, testamentorum, & similium actuum verba interpretari, ut latè probat Covarruv. *in c. qvamvis. part. 1. relect. §. 3. n. 28. & seqq.*
10 Ex qvo nata est hæc regula †, qvod juramentum qvodlibet accipiat suam interpretationem, extensionem & restrictionem secundum jus commune: *Dd. com. in c. veniens. jurejur. & in l. fin. qvi satisd. cog. Bl. in l. fin. C. non num. pec.* & etiam secundum communem præscriptionem & intelligentiam hominum, secundum *not. per Innoc. & Dd. in d. c. veniens. in l. si prius. §. placuit. D. aq. pluv. arcend. in l. cum de lanionis. §. asinam. fun. instruct. leg. in l. avunculus. & in l. 1. D. V. S. per Bl. in d.*
11 *l. fin. Gœden. cons. 106. num. 17.* Exemplum hujus reg. est † *in l. fin. qvi satisd. cogant.* Non enim secundum JCm. ibi videtur contra juramentum fecisse, qvi postqvam semel juravit in judicio sistere, id ex concessa à jure caussa facere omiserit. Nam nihil aliud hoc juramento pollicitus est, qvam in judicio sistere: hic verò actus sistendo in judicio non ita superstitiosè intelligendus est, ut qvolibet die, aut qvolibet momento sistere qvis teneatur: si qvidem nec tenetur diebus feriatis, nec

morbo

morbo gravi impeditus, nec vocatus à majori judice in judicio minoris sistere. Habet sanè hæc promissio sistendi in judicio varias conditiones ex lb. humanis & secularibus, qvibus judiciorum ritus & autoritates submittuntur. Unde juramentum præstitum super promissione sistendi in judicio verè ita intelligendum est, ut qvi juravit, neqvaqvam sistere teneatur in his casibus, qvibus à jure humano & lb. secularibus immunis censetur ab obligatione sistendi in judicio, etiamsi sistere promiserit. Qvod, ut eleganter explicat Fortun. *in tr. de ultimo fin. jur. illat. 20.* deducitur à mente ipsius jurantis, qvi juratus sistere in judicio minimè promiserit, nec intenderit promittere, qvod sistet in judicio his diebus qvibus nec jus redditur, nec ulla ex parte commodè potest in judicio præsens esse. Deinde proprium juramentum qvi jurat, intellexit secundum juris interpretationes, nec in alium sensum jurationem accepit, qvod rectè fieri ab eo potuit, atqve ideò non aliter est ejus juratio accipienda. *c. Qvintavallis. c. ad naturam. jurejur. c. ex parte. c. ad audientiam. cleric. non resident. l. si libertus. oper. libert.* Aliud exemplum † colligitur *ex l. fin. C. non num. pecun.* ubi qvi jura- 12
tus promisit solvere centum sibi mutuo numerata, poterit nihilominus intra biennium opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, qvam opponere potuisset, si simpliciter cavisset, pecuniam mutuatam soluturum. Juramentum enim in illius constitutionis responso intelligitur juxta jurantis consensum, ex legis civilis interpretatione deductum, non alia ratione, qvam qvod hæc promissio de solvenda pecunia mutuata, fiat aut præsumatur facta, spe futuræ numerationis, ut explicat *Fortun. in l. si unus. §. pactus. num. 11. pact. Covarr. in 2. part. rub. de testam num. 12.* Estqve ratio: qvia juramentum † intra limites 13
consensus à lege præsumtos, & actus humani interpretatione constitutos, addit obligationi religionis vinculum, non tamen hos limites excedit, secundum ea, qvæ traduntur *per Br. in l. Titia. §. Imperator. legat. 2. & in l. si qvis pro eo. num. 15. fidejuss.* Jurans eqvidem contra- 14
ctum literarum, & promittens pecuniæ solutionem, qvamvis obligationi consentiat, sub spe tamen fururæ numerationis consentit, & ob illam caussam: idcirco caussa illa cessante, nec numeratione secuta, rectè absqve labe perjurii non numeratæ pecuniæ exceptionem objicere, cum ipse nec juraverit, nec obligationi consenserit, eo casu qvo pecunia numeranda non esset poterit. *Covarr. in c. qvamvis. part. 1. re-*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

lect. §.*3.num.31.* Hæc qvæ de exceptione non numeratæ pecuniæ obtinente etiam cum juramento diximus, procedunt eo casu, qvo qvis juravit se soluturum, aut promissionem solvendi confirmavit juramento: at si jurasset se recipisse mutuam pecuniam, exceptionem non numeratæ pecuniæ amittit, ne eam opponens, veniat contra juramentum, & alleget se fuisse perjurum, qvemadmodum *in d. l. ult.* annotarunt *Bl. Salicet. & Paul. Castrens. Bl. item consf. 447. lib. 1. Alex. in l. Sejus & Augerius. colum. ultim. ad L. Falcid. Dec. in l. qvi pecuniam. num. 4. si cert. Petr. Costal. in l. tametsi D. ad SC. Macedonian. Duaren. in tt. C. de non numerat. pecun. in fin. Ancharan. lib. 1. qq. jur. variar. qvæstion. 70. Schurff. consf. 42. num. 4. cent. 2. Beust. in l. 1. num. 252. D. jurejurand. Alex. Raudens. in tr. de analog. lib. 1. cap. 30. num. 280. Hieron. de Cævall. in tr. opin. com. contra com. qvæst. 365. vol. 1.* qvod Accurs. communi omnium consensu receptus satis probat: ita intelligens *d. l. fin.* Unde manifestissimè errare videntur, qvi *d. l. fin.* responsum etiam eo sensu accipiunt, ut de juramento præstito circa numerationem etiam accipiatur, qvo qvidem errore labitur *Joan. Immol. in c. cum contingat. num. 85. vers. sed adverte. jurejur. & alii qvos repræhendit Eman. à Costa in l. si ex cautione. C. non numer. pecun. fallent. 9.* ***Sæpè accidit ut juramenti obligationem aliter intelligat is, qvi jurat & is, cui fit juramentum, itaqve dubitari non sine caussa solet, qvomodo juramentum intelligendum sit, utrum secundum mentem & sensum jurantis, an secundum***

15 ***mentem ejus, qvi jurationem accepit* †.** Et sanè juramenti verba, sicut & qvæcunqve alia, intelligenda & accipienda sunt, secundum communem & proprium intellectum, qvem ipsa significatione ostendunt: *c. ex literis. sponsalib. l. librorum. §. qvod tamen Cassius. legat. 3.* Atqve ita qvo ad judicium exterius interpretatio juramenti facienda est, juxta juris utriusqve regulas, & verborum propriam & communem significationem, qvemadmodum in princip. hujus regul. dictum est: At in animæ interiori judicio, si de juramenti intelle-

16 ctu tractemus, † est elegans Isidori autoritas *libr. 2. de summ. bon. c. 31.* Qvacunqve, inqvit, arte verborum qvis jurat, DEus tamen, qvi conscientiæ testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit: *c. qvacunq.*

cunq. 22. q. 5. Unde plane colligitur, *juramenta intelligenda esse secundum mentem & sensum illius, cui juratur:* de qva re latè tractat Covarruv. *in c. qvamvis. part. 1. relect. §. 5. num. 2. & seqq. Anton. de Petruc. in tr. de virib. jurament. effect. 50.* Circa hanc regulam qværi posset: *An in juramentis† aliqvando verba impropriandа sint:* qvod sanè affirmandum est, ad hoc, ut de 17
mente jurantis constet: & in specie de juramento litis decisorio probat Vinc. Caroc. *in tr. de juram. lit. decisor. q. 23. princ.* puta, juro mihi deberi usumfructum, in re qvæ usu consumitur: in qva non cadit propriè ususfructus, qvo casu verba impropriari, ostendit *l. sed & possessori. §. idem si juravero. D. jurejur.* & videtur ibi succurri pro sustentatione actus, puta per cautionem præstandam, qvemadmodum tx. innuit in fin. qvanqvā etiam dici potest, qvod ibi verba non improprientur, cum saltem large sumto vocabulo, talis Ususfructus comprehendatur nomine Ususfructus, qvemadmodum sentit & non malè *Alc. in l. 1. §. Si qvis ita. n. 35. vers. 2. D. V. O. & facit l. si tam angusti. D. servitut. ubi, ut actus, qvi agitur, valeat, fit interpretatio sermonis latè de qvo plura per Dd. in l. si tibi pecuniam. D. si cert. pet.* Altera regula, qvæ ad interpretationem juramentorum pretinet, est, qvod *omne juramentum† præstitum* 18
super aliqvo contracto vel dispositione aliqva præambula interpretationem accipiat, extendatur & limitetur secundum naturam illius contractus vel dispositionis, super qvo vel qva interponitur, & sic recipiat omnes conditiones & subauditiones seu limitationes, qvibus principalis contractus obnoxius est: Dyn. Anchar. Pan. & Dd. com. in d. c. qvemadmodum jurejur. per tx. d. l. fin. C. non num. pecun. & Innoc. in c. per tuam. arbitr. Br. in l. societatem §. arbitrorum. pro soc. Goden. cons. 106. num. 18. Cephal. cons. 208. num. 17. lib. 2. Rolandt. cons. 7. num. 57. lib. 3. Sylvan. cons. 40. num. 18. cons. 50. num. 31. latè & egregiè Hipp. Riminald. cons. 62. per tot. vol. 1. Ludovic. Alfer. cons. 3. num. 29. Gaoz. in tr. de ultim. fin. jur. civil. & can. num. 336. Qvod tamen de natura propria, & à primordio ipsi actui convenienti, non

de accidentali est intelligendum, ut probat Covar. *in c. qvamvis. §. 4. part. 1. relect. pact. in 6.* & sic juramentum naturalem naturam, & non accidentalem contractus principalis sortiri dicitur: ut loqvitur *Hieron. Zannetin, in tr. de different. jur. civ. & canon. num. 125. & dixi sup. c. præ-*
19 *ced. effect. 2.* Atqve ex hoc concludunt †, qvod donatio etiam juramento confirmata, tamen revocetur, si donator postea liberos susceperit secundum dispositionem, *l. si unqvam. C. revocand. donat.* ex qva constat, donationis cujuslibet proprium esse, ut ea revocetur si donator postea liberos habuerit. Unde cum juramentum appositum donationi seqvatur naturam & proprietatem ejusdem, satis constat, non deficere propter juramenti adjectionem hanc donationis proprietatem & naturam primævam: qvam opinionem seqvuntur plures allegat. ab Andr. *Tiraq. in repet. d. l. si unqvam in pr. num. 160. Clar. lib. 4. recept. sent. §. donatio. q. 23. Beust. ad l. 1. num. 196. in fin. jurejur.* eam-
20 qve communem esse dicit Covarruv. *in d. c. qvamvis. §. 4. n. 7.* Tertio † *Juramenta non calumniosè aut sophisticè, sed simpliciter, secundum communem sensum debent intelligi,* qvia qvi loqvitur sophisticè, odibilis est: *Eccles. 26.* Et sic supra adducta Isidori sententia intelligenda est: qvacunqve arte verborum qvis jurat, DEus tamen, qvi conscientiæ testis est, sic illud accipit, sicut ille, cui juratur intelligit, scilicet, si ab ejus intellectu etiam absit calumnia. Hæc regula excludit à juramento omnem calumniosam interpretationem & intellectum. Est enim & perjurium & bla-
21 sphemia, in juramentis sophisticè ludi. Non rectè fecerunt Thraces †, qvod cum pacti essent triginta dierum inducias, noctu agros Bœotio-
22 rum populati sunt: Neqve Cleomenes † Lacedemoniorum Rex justè fecit, qvi septem dierum induciis factis tertia nocte Argivos incautos oppressit. Idem Cleomenes assumto in societatem consiliorum Archenide juravit ei, si voti compos fieret, se omnia cum ipsius capite effecturum esse: Cum verò rerum potitus esset, socium Archenidem interfecit, & abscissum caput urnæ imposuit mellis plenæ, & secum circumvexit, & qvotiescunqve aliqvid agere vellet, urnam intuitus est,
23 dicens, se cum capite Archenidis deliberare, sicut jurasset: Paches Dux Atheniensis Notium oppugnans postulavit, ut Hippias Dux ex oppido ad eum veniret, juramento dato, qvod incolumis in oppidum esset

esset rediturus: Egressum Hippiam in castra vinctum custodit, oppidum oppugnat, & absente Duce Hippia illud occupat, postea Hippiam secum in oppidum adducit, & interficit. Hatto † Episcopus Moguntinus simili fraude Adelbertum Marchionem Bambergensem Ludovico tertio Imperatori prodidit: Persvadet Adelberto, si secum ad Imperatorem eqvitare velit, se litem de ipsius inobedientia compositurum esse, & jurejurando affirmat, qvod ipsum salvum & liberum in urbem Bambergam reducere velit. Credit Episcopo Adelbertus, eumqve ad jentaculum, anteqvam exeant, invitat. Excusat se Episcopus, & monet properandum esse: Ubi urbe essent egressi, inqvit Episcopus: Pœnitet me, qvod non sumsi jentaculum: Adelbertus eum invitat, ut secum in urbem redeat, qvia cibus sit paratus: Assentitur Episcopus, qvia perfidè existimat juramenti fidem servatam esse, si ea ratione Adelbertum in urbem reducat. Sumto jentaculo egrediuntur, & ad Imperatorem eqvitant: Ibi perfidus ille Episcopus deceptum Adelbertum Imperatori tradit, qvi illum decollari jubet. Talia exempla sunt Diabolicæ illusiones DEI, & sunt horrenda perjuria. 24

Qvartò † *Juramentum qvantumvis generalibus aut universalibus verbis conceptum: tamen ad actus licitos tantum restringitur, & illicita non comprahendit*, qvemadmodum ex iis, qvæ supra â me tradita sunt *cap. 7.* plenius videre licet: Sic in simili † utcunqve generale mandatum qvis habeat, tamen nunqvam intelligitur habere mandatum, ut aut faciat illicitum, aut solvat indebitum *gl. in c. dilecto. præbend.* etiamsi haberet mandatum cum libera. *l. si pater. D. his qvæ in fraudem credit.* Imò ut dicit *Bl. in cap. 1. col. 8. ut lit. non contest.* Si jurassem non venire contra factum procuratoris mei, & comperirem, eum solvisse in debitum, adhuc possem repetere sine metu perjurii: Sic juramentum † de servandis statutis interpretationem accipit de legitimis, & qvæ non obviant libertati Ecclesiasticæ. *cap. 1. jurejur. in 6.* Sic qvi dimissus est ex carcere † sub juramento de non redeundo, potest tamen licitè illud rumpere, si sit injuste carceratus, ut probat Hartman. Hartm. *in pract. obs. tt. 50. de accus. obs. 9. Cacheran. decis. 66. num. 3.* & est elegans doctrina *gl. in Clem. pastoralis. verb. per violent. de re judic.* qvam ab omnibus approbatam testatur Covarruv. *1. var. resolut. cap. 2. num. 7. Godelman.* 25 26 27 28

29 *delman. in tr. de mag. & venefic. li. 3. cap. 6. num. 16.* Sic Scholasticum † non esse perjurum, si non vadat in Universitatem, qvando scit, qvod sit tractandum aliqvid, qvod est juri contrarium, vel cui non auderet contradicere, eleganter decidit *Bl. in c. qvod super. de majorit. & obœd.* ubi dicit hoc memoria dignum: & commendat *Felin. in c. prudentiam. in princ. col. penult. vers. nota etiam. extr. de offic. delegat.* Idemqve etiam in Dd. collegatis, qvando per Abbates Collegii proponendum esset aliqvid ad instantiam superioris, qvod esset contra publicam
30 utilitatem, decidit *Cott. mem. incip. Scholaris in fin.* Patri ratione † *juramentum non extenditur ad ignorata, vel incogitata colerici. de jurejur. Mynſ. resp. 56. num. 16. & seqq. Joseph. Ludovic. decis. 28. num. 22. per l. fin. C. non num. pecun.* neqve ad casus postea obvenientes: qvi si primo & principaliter fuissent præ manibus, vel cogitati verisimiliter, jurans non sic jurasset: qvia juramentum extendit se solummodo ad ea, qvæ fuerunt de mente jurantis. *c. qvemadmodum. jurejur.* Unde omnes casus à juramento sunt excepti, ad qvos verisimiliter mens jurantis sese non non extendit, & qvi si tempore juramenti adfuissent, verisimiliter non eo modo jurasset, qvoniam omnes casus non possunt considerari vel prævideri. Ita Anton. de Butr. *in d. c. qvemadmodum. post gl. ibid. in verb. oculos jurejur. Bl. in l. si qvis ad excludend. C. reb. credit. Henning. Goden. conſ. 106. num. 19. Jo-*
31 *an. Sichard. conſ. matrim. 5. num. 11. & seqq.* Sic in simili mandatum † seu procuratorium ab aliqvo datum, non extenditur, nisi ad causas præsentes, non ad futuras, nisi de qvibus verisimiliter cogitari potuit, propter præcedentem aliqvam caussam posse fieri litigiosas, *l. omnium & ibi gl. expreſſè D. procurat. qvod seqvitur ibid. Br. & Paul. de*
32 *Castr. & idem Br. in l. si procurator. D. procurat.* Cui non obstat † qvod *Spec. in tt. de procurat. §. ratione autem formæ. qvod si procuratorium* contrarium teneat: qvia ejus sententia communiter reprobata est, ut ibid. qvoqve Joan. Andr. in addit. eam reprobat. Unde mandatum utcunqve generale restringi debet, qvoad præsentes caussas tantum, non ad futuras, nisi expressè hoc sit dictum: ut inqvit *Bl. in l. fin. §. necessitate in 7. col. C. bon. qvæ libert. Put. 2. decis. 37. Sichard. d. conſ. matrim. 5. num. 11.* Ubi hanc ejus decisionis adfert rationem qvod sem-
33 per † voluntas debeat præcedere mandatum. *l. Titius §. Lucius. D. liber. & post-*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

& posthum. & ibidem pulcrè Jas. Velle autem non poteſt qvi ignorat. *l. ſi per errorem. D. jurisd. omn. judic.* Sic generalis transactio †, non ex- 34
tenditur, niſi ad cogitata. *l. ſi de certa. C. transact.* & generalia Princi-
pum reſcripta†, qvæ nihil aliud ſunt, niſi mandata qvædam non poſ- 35
ſunt extendi ad lites, qvæ tempore impetrati reſcripti non extabant. *c. fin. reſcript. gl. in c. cum inter renunc.* Sic filia †, qvæ cum juramento 36
renunciavit hereditati paternæ, jurejurando non eſt obligata, ſi ignoret vires paternæ hereditatis, nec de iis fuerit prius commonefacta. *Dd. com. in l. ſciendum. D. V. obl. Mynſ. reſp. 56. Joan. de Im. Georg. Natt. & alii plerique in C. qvamvis. de pact. in 6.* Et licet Br. † *in auth. Sacramen-* 37
ta c. ſi adverſ. vendit. tradat, juramentum etiam ad ignota porrigi: *per l. ſi duo. §. Julianus. D. Jurejur. junctis iis, qvæ habet Cyn. poſt. Dyn. in l. 2. C. reſcind. vendit. Archidiac. & Joan. Andr. in c. 2. pact. in 6.* qvi videntur approbare opinionem *Br.* tamen illud ita demum verum eſt, qvando jurans eſt certus de facto, ſuper qvo jurat, licet non ſit certus de jure, qvod ex facto oritur, ut qvando jurat non venire contra contractum per ſe celebratum, de qvo eſt certus, licet ignoret ſibi competere beneficium reſtitutionis: vel mulier juret de non veniendo contra interceſſionem, licet ignoret auxilium Vellejani, ut pulchrè hoc declarat *Mynſ. in d. reſp. 56. n. 18.* Qvintò. Ex prædictis conſeqvitur, qvod *juramentum, licet generale ſit* †, *tamen* 38
ea, qvæ ſpecificationem reqvirunt, non comprehendat, idqve ex doctrina *Br. in l. ſed et ſi qvis. §. qvæſitum. D. ſi qvis Caut.* ubi decidit †, qvando in generali renunciatione apponitur juramen- 39
tum, qvod non extendat ſe ad eos caſus, ad qvos non refertur generalis renunciatio, *juribus ibi per eum alleg. & Br. ſeqvuntur ibi Alb. de Roſ. Bl. Fulgos. Angl. & Jaſ. & Bl.* expreſsè dicit †, *qvod juramen-* 40
tum generale in his, qvæ debent ſpecificari, nihil operetur. Et tunc non habet vim conſenſus expreſſi, qvia generaliter renuncians non videtur conſenſiſſe in his, qvæ reqvirunt ſpecificam expreſſionem, ut etiam multis & qvidem notabiliter confirmat hanc ſententiam *Alexander conſ. 28. lib. 1. col. fin. Idem Alex. in l. 1. §. ſi qvis ita. n. 12. V. Obl. ubi refert opiniones pro & contra* & tandem diſtingvit: Aut

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

generalis consensus non trahitur ad illud, de qvo qværitur, nec generaliter, & juramentum non habet vim consensus expressi, aut trahitur ad illud, & tunc secus.

41 Sextò †: *contractus jurati non veniunt nec unqvam comprahenduntur sub lege, sive ea ab Imp. sive à Pontifice, sive in rem, sive in personam, sive simpliciter & in universum, sive in specie contractus annullando, cassando, & irritando promulgata sit. gl. in c. cum non deceat. verb. effectus. elect. in 6. Abb. in c. constitutus. n. 18. Felin. ibid. n. 3. & seqq. Dec. n. 3. rescript. Castr. cons. 13. n. 2. part. 2. Gabriel. tit. de jurejur. conclus. 5. n. 18. latissimè Stephan. Lambesteng. tract. de contract. verb. fin. num. 11.* Nec ignoro esse qvamplurimos, qvi hæc temperent, & procedere pernegent in constitutione Principis, qvæ per legis viam emanet, qvia ea contractus annullando etiam juratos contractus in nihilum redigat, qvantumvis de eo specifica mentio non fiat: atqve ita sentire *Lapum, Abb. Joan. Andr. & P. Ancharan. in c. cum non deceat. elect. in 6. & Gomez. in c. 1. constit. in 6. scribit Anton. Gabriel. tit. de jurejur. conclus. 5. num. 34. ejusdem sententiæ qvoqve est Dominic. in d. c. cum non deceat. circa fin. vers. & ex præmissis. Felin. in c. conqvæstus. num. 5. de rescript. Thom. Gram. decis. 12. num. 18. & 19.* Tametsi reperiuntur, qvi hoc temperamentum & ipsi rejiciant, & ab aliis rejici attestentur. Nam *Philipp. Franc. in d. c. cum non deceat. num. 2. apertè docet*, dispositione derogatoria, sive ea juri, sive rescripto, sive privilegio apponatur, juratum contractum non aliter infirmari, qvam si de juramenti cassatione mentio fiat; atqve ita cæteros Dd. existimare testatur. Sed & Dominic. sententia repudiata, huic posteriori sententiæ innititur Philipp. Dec. *in c. constitutus. num. 3. rescript. qvam &* Immol. & Perusin. cuidam probari refert Ernest. Cothman. *resp. 18. n. 231. & seqq.* Ex hac regula decidit *Corn. cons. 264. num. 5. libr. 1. & Bursat. cons. 220. numer.*
42 *18. & seqq.* qvod statutum civitatis † crediti præscriptionem inducens sibi locum non vindicet in contractu jurato: *& Rol. à Valle cons. 31. num.*
43 *31. & seqq. lib. 1.* qvod † induciæ qvinqvennales debitoribus inopibus concessæ non extendantur ad debitum juratum, qvem in terminis istis seqvitur *Tessaur. decis. 186. Schrad. in lexic. in verb. induciæ qvinqvennales. Fab.*

les. Fab. in l. Noratius. 191. in fin. D. R. I. Peck. de jure sistendi. cap. 10. numer. 3. Coler. de processs. execut. part. 1. cap. 4. num. 14. & seqq. & cap. 10. num. 229.

Septimò †: *In omni juramento inesse intelligitur conditio si commodè & sine magna difficultate fieri poterit*: qvoniam si non nisi cum magna difficultate fieri poterit excusandus est jurans. *l. 1. §. qvæ imponendæ D. qva rer. act. non detur. l. nepos. Proculo. D. V. S. c. brevi & c. qvemadmodum infra de jurejur. c. significante. infra de pignorib..* 44

Octavò : † *juramentum nunqvam extenditur ad impossibilia de jure vel de facto. l. impossibilium D. R. I.* Debet enim juramentum continere honestatem & possibilitatem *c. qvemadmodum & c. sicut infra de jurejur.* Et ideo *Bl. in l. fin. C. de non num. pec.* ponit illam pro conditione jurisjurandi dicens † si juravero 46
stare mandatis Judicis, arbitri vel arbitratoris, intelligitur hoc de æqvis, id est, qvæ bonus vir æqva refutat. *juxta not. in l. non videtur. §. qvi jussus D. R. I. in c. Qvintavallis. & in c. veniens. jurejur. in l. rem non novam C. Judic. in l. bona fides D. deposit. Hostiens. in sum. tit. de jurejur. §. qvod species. vers. item si juro.* in qvantum ibi dicit qvod si juro stare mandatis tuis pro offensa tibi vel tuis facta, subauditur, nisi immoderatum vel illicitum seu injustum, vel impossibile vel inhonestum qvid præcipias: qvia in talibus parendum non est. Necessitas enim & impossibilitas excusant, ideo non videtur dejerasse, qvi ex caussa concessa deserit juramentum. *l. fin. qvi satisdar. cog. c. faciat homo. 22. q. 2.* Elegans hujus regulæ exemplum est *in c. petitio. 31. jurejur.* † Cum tempo- 47
re Honorii III. Princeps Antiochiæ Raymundus (ut præfert antiqva Decretalis, qvæ profert literam R) maximè timeret, ne qva in urbe Antiochena fieret conjuratio contra dignitatem suam vacante Ecclesiæ Antiochiæ, jurejurando adegit Canonicos ejusdem Ecclesiæ, ut ita jurarent: non erimus contra te; qvemadmodum ibi proponitur: Unde qværitur, an salva religione possint canonici adversus eum litigare, qvia litigare est stare contra aliqvem, an, inqvam, possint salvo jurejurando adversus eum litigare pro defensione Ecclesiæ, si qvid fortè sibi vel Ecclesiæ eripere, vel si qvo jure se Ecclesiamqꝫ defraudare conetur.

Et rectè Pontifex ita jusjurandum interpretatur, ut nihil possint Canonici moliri vel agere pro aliis, qvo vel persona Principis lædatur vel Majestas, nempè, qvia hæc videtur fuisse mens juratorum per non esse, ut ne possent caussas suas vel Ecclesiæ in judicio legitimè tueri adversus eum. Deniq; hæc verba: non erimus contra te: sic accipienda esse: non erimus pro aliis contra te, non etiam hoc modo, non erimus pro nobis, vel pro Ecclesia nostra contra te.

48 Nonò †: *In omni juramento excepta intelligitur autoritas superioris:* ideò qvòd ille est superior jurante. *juxta*
49 *not. in c. venientes. jurejur.* utpote † si aliqvis juravit solvere Titio decem, cujus bona postea publicata & confiscata fuere, vel per superiorem mandatum fuit juranti ne Titio illa decem solveret: perjurus minimè efficitur. *juxta not. in c. debitores. jurejur. & in c. veritatis. dol. & contumac. l. fin. C. non. num. pecun. l. fin. qvi satis dar. cog. c. significavit. censib. Modestin. Pistor. cons. 24. q. 4. Dec. in l. non videtur §. qvi jussu. D. R. I.* ubi inqvit, Debitorem excusari à perjurio, si non solvit promissum intra terminum ex pacto statutum cum juramento, qvando prohibitus fuit per judicem solvere: de qvo per *Jas. in l. fin. qvi satisd. cog. & dicit Thom. Parpal. in repet. l. si qvis major n. 34. C. transact.* qvod hoc procedat, etiamsi præceptum Judicis, de jure fuisset injustum: per ea qvæ tradit *Barth. l. credit. solut. Ant. de Gamma. decis. 189. numer. 4.*

50 Huc pertinet qvæstio †: *An impetrans privilegium à superiore contra utilitatem publicam, dicatur fecisse contra juramentum, qvo juravit se promoturum utilitatem publicam.* de qva vide *Modest. Pistor. 3. q. 121.* Aliud exemplum elegans, qvod huc pertinet tradit *Farinac. lib. 1. q. 17. n. 16. & nos plura proposuimus sup. c. 17.*

51 Decimò: † *In qvolibet juramento subintelligitur conditio: rebus sic stantibus, & in eodem statu permanentibus:* *l. cum qvis. solut. cap. ne qvis. 22. q. 2. Bald. in d. l. fin. C. non num. pecun. Joan. Petr. Surd. decis. 289. num. 11.* Nam mutatis terminis, qvi sunt causa finalis, non incurritur perjurium, *Innoc. in d. qvemadmodum jurejur.* & verba generalia etiam juramento firmata,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

non porriguntur ad emergentia de novo. *Cacher. decis. 91. n. 23. & 16. Baro Schenckin viridar. conclus. 18.* Idem tenet Hostiens. *in sum. tit. de jurejur. §. quod species vers. item si res in eodem statu.* Facit, qvod regulariter ex caussa superveniente recedatur à dispositione legitimè celebrata, qvasi sub ea conditione contractum sit, si res manserit in eodem statu: *tex. in d. c. qvemadmodum. jurejur. tex. in l. cum qvis sibi solut. & in l. qvod Servius. condict. causs. dat. non secut. tex. in l. fin. qvi satisd. cogant. tex. in l. si libertus. la. 2. oper. libert. & in l. si cum Cornelius. sol. & in c. tua nuper. hic qvæ fiunt à Prælat. Dec. cons. 350. n. 6.* ubi dicunt Dd. qvod *juramentum intelligatur cum clausula illa: rebus sic se habentibus. tex. in d. l. fin. qvi satisd. cog. & in d. c. qvemadmodum. gl. ibid. in verb. conditio.* Hinc eum, † qvi juravit servare statuta, 52
non obligari ad ea qvæ sunt revocata, *probat c. 1. ubi Innoc. & alii. his qvæ fiunt à major. part. cap. Bl. in prælud. feud. n. 15. Par. de Put. in tr. de redintegrat. feud. c. 289. n. 3. Rip. cons. 2. n. 4. Joan. Petr. Surd. decis. 38. n. 14.* & Scholasticum † qvi juravit non exire districtum Bononien- 53
sem, sine licentia creditoris, vel ante solutionem debiti, non incurrere perjurium, si à patre ex justa caussa revocetur tradit *Catellian. Cott. memor. incip. Imperator.* Sic eum, † qvi ex caussa liti renunciat, perju- 54
rium non esse, etiamsi juramento promiserit, se persistere velle in lite, usque ad finem: probat *Beust. ad l. 1. n. 76. jurejurand.* Sic † *in c. qvemad-* 55
modum. 25. de jurejur. qvod est de jurejurando, qvod viri aliqvando initio matrimonii contrahendi uxorib. jurant se nunqvam eas dimissuros vel repudiaturos, definit Pontifex, huic jurijurando † justa præsumtione in- 56
esse tacitam conditionem sive exceptionem, si matrimonii fidem non violaverint. Namqve sine metu religionis ex caussa adulterii, vir, etiamsi id juraverit, qvod modò dictum fuit, uxorem domo exigere potest. Hæc enim videtur esse mens ejus, qvi id juravit. Eademqve ratione † in sponsalib. dicimus hanc conditionem inesse, cum qvis scil. jura- 57
tò promittit, se aliqvam ducturum in matrimonium, hanc conditionem si interim spem matrimonii non violaverit: qvod comprobat Pontifex argumento à minori ad majus, ut Aristot. loqvitur, Qvintil. vocaret à majori ad minus: Si uxor justa ex caussa adulterii dimitti potest, qvod erat minus probabile, & sponsa qvoque ex eadem caussa poterit repudiari, & uxor non duci domum, qvod est magis probabile,

 nempe

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

nempe ut facilius ſolvantur ſponſalia qvam nuptiæ. Et hanc in rem Pontifex adfert illud Ovidii:

Turpius ejicitur, qvam non admittitur hoſpes.

58 Utitur etiam alio argumento, ſponſam, qvam ante nuptias invaſit vitiligo, id eſt, lepra, vel ſideratio, vel nervorum reſolutio, qvæ paralyſis dicitur, vel cæcitas, vel qvæ alia corporis truncatio fœda, uxorem ducere non tenetur. Cur non etiam poſt ſponſalia, ſtupro conſpurgatam? ante ſponſalia ſponſa vel ante nuptias uxor ut ſe geſſerit, non ſpectatur, ſed poſt ſponſalia, poſt nuptias. Deniqve poſt fidem datam viro, ſi vel ſponſaliorum vel matrimonii fidem violaverit, procul dubio aut non duci aut ducta dimitti poteſt, non habita ratione jurisjurandi mulieri à viro præſtiti de ea nunqvam dimittenda, vel de ea ducenda in matrimonium: qvia in jusjurandum vir hos caſus compræhendiſſe, imò etiam ſuo animo excluſiſſe jurejurando & excepiſſe hos caſus videtur: Si fidem violaverit, ſi ante nuptias inciderit in lepram, vel in alium ſonticum. Qvæ poſteriores cauſſæ licet non dirimant contractum matrimonium, impediunt tamen contrahendum: Sicut de furore dicitur ſuperveniente, non dirimi matrimonium, impedire tamen qvod nondum contractum eſt, ne contrahatur. Et aliis etiam caſibus pleriſq́; qvæ cauſſa non dirimit contractum matrimonium, impedit tamen contrahendum. *c. 22. de teſtib. c. pen. & ult. divort. c. ult. qvi fil. ſint legit. Tertull. 2. ad uxorem.* Dominus, inqvit, magis ratum habet matrimonium cum gentili non contrahi, qvam contractum ante converſionem omninò disjungi. Unde & eo loco Pontifex de ſponſa ſcribens, qvæ leproſa facta eſt, poſt ſponſalia, vel qvæ in alium morbum perpetuum & ſonticum atqve deformem incidit, qværitur: an uxorem ducere cogatur ſponſus qvamvis, inqvit, interdum contractum non dirimat, qvod impedit contrahendum, id eſt, non obſtante eo, qvod vulgò dicitur, & repetitur ab Accurſ. contractum matrimonium non dirimere, qvod impedit contrahendum. Verum ita ſanè Pontifex cenſet impedire matrimonium, ſuperveniente inter moras matrimonii morbo ſontico. His additur in eo ipſo *c. in §. illud.* ſi vir
59 juraverit † ſe uxorem unqvam nullo de crimine accuſaturum, jusjurandum eſſe illicitum, & contra bonos mores: qvia tali conventione mulieres ad peccandum invitantur. Unde ſi uxor poſtea deſciverit à fide

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

de Christiana & transiverit ad paganismum, infert, impunè eam accusari, & judicio Ecclesiæ dimitti posse, &c. Ex eadem reg. nostra eleganter decidit *Sichard. cons. 8.* cum † qvod ii etiam, qvi juraverint se pa- 60
cem servaturos esse: possint tamen de novo lacessiti se defendere, & provocanti resistere: non obstante promissione & mandato pacis, qvod se ad novam injuriam vel caussam non extendit, sed intelligitur *Rebus sic manentibus*, & nisi aliqva nova injuria fiat: cum in omni promissione, atqve etiam juramento illa tacita conditio insit, *si res in isto statu manserit, vel si nihil novi acciderit, c. insinuante. de officio delegat. & l. de ætate. §. ex caussa. D. interrog. act. pulcrè Ant. de Butr. in c. cum inter. de renunc.* Sic † qvi jura- 61
mentum præstitit de non vindicando, ein Urphedt/ potest tamen via juris experiri non obstante juramento, si injuriam sit passus: Juramentum enim & confessio annexa obligatione non extenditur ad causas illicitas, nec ad eas qvæ de novo superveniunt, *arg. eorum qvæ trad. Ludov. Rom. cons. 183.* Nam si cum aliqvo fecissem pacem, qvam etiam juramento firmassem, ita qvod promisissem eum non offendere: tamen illud pactum non extenderet se ad id, qvod extra caussam vel de novo emersit, qvæ est decisio *Br. in l. aut facta. §. caussa. per illum tex. D. pœn.* ubi dicit: qvod tunc qvis contra transactionem vel juramentum dicatur venire, qvando agit ex caussa antea decisa & determinata. *alleg. l. cum qværitur D. re judic. l. si de certa. C. transact.* Sed si ex alia vel nova causa ageret, non diceretur venire contra transactionem vel juramentum, vel sententiam. Atqve ita carcerato non est licitum eam ob caussam, qvæ carcerationi occasionem præbuit, aut in qva confessionem aut juramentum edidit ac præstitit, lites excitare: alioqvin enim habebitur pro perjuro: qvod in aliis litibus & causis locũ habet. Ideoqve dicit Ludovic. Rom. *in d. cons. 183.* qvod illa promissio: aliqvem non offendere: habeat tacitam clausulam subintellectam à jure, scil. *Rebus sic stantibus: & nisi nova causa supervenerit*, ob qvam offensus aliqvis impellatur ad agendum. *alleg. Bl. in l. semel moræ. D. sol. matrim. & in l. qvi fidem. D. transact. Canonist. in c. constitutus, de pœn.* Et hæc reg. qvod in omni juramento semper subintelli-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

intelligatur clauſ. *reb. ita ſe habentibus*, non modo ad rei ipſius
conditionem referenda eſt: ſed ad perſonas qvoq; ipſas trahi debet, ut
ſi his aliqvid deinceps accidat, cur promiſſio ei ſervanda non ſit, intel-
ligatur caſus iſte in promiſſione juramenti minimè contineri, ſic *gl. fin.*
62 *in c. fin. de hæret.* ex hoc fundamento contendit † etiam ubi qvis vel ſub
pœna, vel ſub jurisjurandi religione, alteri qvid ſoluturum ſe recepe-
rit, tamen ſi is in hæreſin manifeſtè prolabatur, hunc promiſſorem neq;
in pœnam incidere, neq; in crimen perjurii, qvamvis ad diem dictum
non ſolverit, eò qvod in omni obligatione etiam jurata ſemper tacita
iſthæc ſit ſubaudienda conditio, ſi is manſerit ſtipulator qvi cum com-
municare liceat: Qvam tamen ego gl. ſententiam in his qvidem ter-
minis cum de hæretico qværitur, minimè veram eſſe judico, ſed contra
arbitror, non modo juramentum, ſed & *fidem qvantum
libet ſimpliciter hæretico præſtitam, omninò ſervan-
dam eſſe*, nec ſine ſumma perfidiæ nota violari poſſe. Nam & Deus fi-
dem datam populo qvem elegerat ſervavit, qvamvis populus iſte ido-
lolatria, ſuperſtitione & hæreſi, nefariaq; ſua à Deo defectione omnes
alias gentes Ethnicosqve à veri Dei cognitione & cultu Dei alieniſſi-
mos, longè ſuperaſſet. *2. Reg. 21. verſ. 9. Jerem. 2. verſ. 10. & ſeq. & cap. 18.
verſ. 13. Ezech. c. 5. verſ. 6. & ſeq. & cap. 16. verſ. 48. & ſeq.* & jure humano fi-
dem pactorum ſervare, lege naturæ jubemur. *l. 1. in pr. D. pact.* Qvinimò
36 conſtitutio illa †, qvæ pacta ſervari vult, ab ore proceſſit Dei immorta-
lis, ut loqvitur *Bl in rubr. extr. de conſtit. n. 1. in pr. Nevizan. inter conſ. Al-
bert. Br. conſ. 12. col 5.* & nihil inter homines majus eſt fide. *Bl. in d. l. 1. D.
pact. n. 2.* nec ulla major eſt juſtitia, qvam illa qvæ ex pacto contracti-
busq; oritur. *Nevizan. d. conſ. 12. col. 5. allegans Bl. conſ. 366. li. 3.* qvippe qvæ
tanta eſt, ut etiam Jehova pactis ac promiſſionibus obligetur ſuis. *Bl. in
d l. 1. n. 1. Dec. conſ. 48. & conſ. 286. n. 5. & conſ. 292. n. 7. conſ. 649. n. 6. & in l. de-
bitori. 7. n. 14. C. pact. Alex. conſ. 54. n. 13. qvi refert magiſtrum ſententiarum.
Decian. conſ. 2. n. 100. & conſ. 25. n. 21. lib. 1. verſ. in l. 1. n. 3. C. pact. Andr. ab Ex-
ea. in tr. de pact. n. 456. Franc. Viv. deciſ. 141. n. 15. lib. 1.* & ſanè ſi qvicqvam
eſt in rebus humanis, fidem certè fallere præter cætera grave eſt. *l. 1. D.
conſt. princ. Thoming. deciſ. 13. n. 36. Frid. Pruckm. de regalib. 2. memb. c. 4. ef-
fect. 1. n. 10.* imò graviſſimum, & inprimis turpe. *Proſper. Farinac. in praxi
crim. lib. 3. tit. 4. qvæſt. 20. n. 5.* Fide enim, qvæ eſt juſtitiæ fundamentum,
ſubla-

ſublata, juſtitiam qvoqve ipſam tolli neceſſe eſt. *Thoming. d. deciſ. 13. n. 36. Farinac. d. q. 26. n. 5.* ſine qva certè regna, imperia, resqve publ. conſtare neqveunt. Et cum fidem fallere grave ſit qvibuscunqve, Principibus tamen graviſſimum eſt. *Decian. conſ. 25. n. 26.* Et ut præclare ait *Bl. conſ. 343. col. 2.* fidem fallere gravib. eſt grave, gravioribus gravius, graviſſimis autem, qviqve aliis exemplo ſunt, graviſſimum: qvoniam & ex ſe natum eſt, & extra ſe malo alios exemplo informat. Et ſicut in Principe nihil illuſtrius eſt, qvodqve magis ſplendeat, qvam recta erga Deum fides. *l. inter claras. §. in pr. C. ſum. Trinit.* ita qvoqve nihil eſt, qvod majeſtati Principis majus adferat lumen, qvam dictorum factorumqve erga homines fides & conſtantia. *Lud. Roman. conſ. 298. col. fin. n. 3. Decian. conſ. 2. n. 105. lib. 2. Zaſ. conſ. 15. n. 143. lib. 1. Joan. Petr. Surd. deciſ. 234. n. 10.* Non poteſt igitur Princeps ſemel datam fidem fallere, qvin omnia ſimul jura divina & humana pervertat, juſtitiam evertat, atqve ita è Principe in Tyrannum degeneret. *Jac. de S. G. de inveſtit. feud. verb. Princeps. n. 2.* nec fides hæretico data fides eſſe deſinit: nec Deus, qvi Principi ſubjecit II. contractus etiam poteſtati ejus ſubditos eſſe voluit. *Bl. in c. 1. in pr. rat. feud. Dec. conſ. 689. n. 5. Jaſ. in l. civitas. 27. n. 5. D. reb. credit.* & jus naturæ principatu longè eſt potentius. *Bl. in c. 1. §. notandum eſt autem. n. 2. his qvi feud. dare poſſ.* & Princeps licet ſummam habeat poteſtatem, eſt tamen homo rationalis, & ideo rationi naturali, qvæ pacta promiſſionesqve ſervare jubet, ſubditus. *Decian. conſ. 25. n. 24. lib. 1.* & ſicut Princeps Domini non ſunt elementorum, ita nec promiſſionum ſuarum, poſtea qvam eas fecerunt, *Bl. in conſ. 275. incip. qvod pro regula, col. pen. lib. 2. Decian. d. conſ. 25. n. 26. lib. 1.* Fidem igitur Princeps etiam hæretico, qvam dedit, ſervare obligatus eſt, præſertim cum non qvalis ſit is, cui data eſt fides, ſed qvæ Principem, qvi fidem dedit, jura obſtringant, qvæqve ei in fidem poteſtas à jure data ſit, ſpectandum videatur. Nec adverſatur huic ſententiæ, † qvod cum eo, qvi è congregatione Chriſtianâ ejectus eſt, 64
ſacerqve denunciatione Pontificis factus, communicare fas non ſit. *tx. in c. rogo. 25. & c. ſi qvis laicus. 26. in princ. V. q. 3. c. cum deſideras. 15. ſent. excom.* adeò ut nec præſtari oporteat ei aut ſolvi, qvod vel injurata, vel etiam jurata fide promiſſum ſit, idq; ſive ante ſive poſtea qvam excommunicaretur, contractus ſit celebratus: *Panorm. in c. veritatis.*

8. n. 39. & n. 40. dol. & contumac. Andr. Barbac. ibid. in addit. ad Pan. sub. n. 35. ad verbum omnia valere: & ibidem Franc. in sua addit: qua incipit: an excommunicatus possit contrahere: ubi multa allegant: hæreticus autem ipso jure in abominationem incidit. *c. excommunicatus. 13. in pr. & c. excommunicamus & anathematizamus. 15. in pr. hæret. Decian. in tr. crim. c. 5. tit. 41. de pœn. hæret. spiritualib. n. 1. & 2.* ex qvo effici videtur, apertam extare juris sanctionem, qvæ hæreticos jure contractuum, ac conseqventer pactorum conventionumqve fide privet: hæc inqvam objectio nihil adversatur nobis: Pri-
65 mo enim si qvi hinc sibi sumunt †, nullum esse commercium, nec fidem, qvæ infideli data sit, videant, ne qværatur latebra perjurio: *Cic. 3. offic.* Nego enim excommunicatos esse eos, qvi omni hominum consortio ita exuti sint, ut præstari ipsis promissorum fides debeat: qvin potius & contractuum capaces sunt, & non ipsi modo aliis, verum etiam alios sibi validè obligant, uti pater veritatis ac juris utriusqve peritissimus *Innoc. in d. c. veritatis. 8. col. 1. & col. 2. de dol. & contum.* confirmat. Qvos enim ineunt contractus, validi sunt, omniqve haud dubiè constant momento suo, etiamsi, postea. qvam sacri facti sunt, contrahant. *Innoc. in d. c. veritatis. 8. col. 1. & col. 2. & Pan. ibid. num. 5. de dol. & contumac. Covarr. in c. alv. mater. 24. §. 1. num. 10. sent. excom. in 6.* ubi ait hanc sententiam esse communiter receptam. Et est præter cæteras, qvas Abbas adducit, illa Innoc. ratio firmissima, qvia, inqvit, non reperimus in jure contractus hujusmodi censeri nullos: *Innoc. d. c. veritatis. col. 1. dol. & contumac.* Nec refert qvod excommunicato abominatione durante agere, atqve in judicio versari fas non sit. *tx. in c. cum inter. 5. in fin. except. c. per tuas. 40. ibi gl. in verb. in aliis sent. excom. Innoc. in d. c. veritatis. col. 2. dol. & contumac.* qvoniam cum debitor excommunicati nihilominus eidem maneat obligatus, ut dixi, utiqve & satisfacere ei debet saltem extra judicium. *Innoc. in d. c. veritatis. col. 2. de dol. & contum.* Dt qvanqvam haud pauci secus hac de re sentiant, verior tamen est sententia Innoc. ut qvæ rationi magis est consentanea. Nam licet actio, qvæ civile est remedium tantisper, dum constat communicatio, suspendatur, consensus tamen qvi est juris naturæ, atqve ex qvo etiam durante excommunicatione viget obligatio, civili excommunicationis fulmine non perimitur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

mitur. *arg. l. nihil. 36. D. R. I.* Nulla igitur conseqventiæ ratio est: non potest excommunicatus in judicio experiri remedio civili: ergo debitor ejus ne jure naturæ excipienti fortè, vel etiam saltem extra judicium id, qvod debet, præstare tenetur. Atqve hanc consecutionem ineptam esse, subodorari videntur illi ipsi contrariæ sententiæ defensores: pleriqve enim non prorsus liberant debitorem præstandi, qvod debet, necessitudine, sed interim deponere jubent in æde sacra. *gl. in c. nos sanctorum. 4. in verb. constricti sunt. 15. q. 6. in c. inter alias. 31. in fin. sent. excom.* vel mensa alicujus mercatoris. *Felin. in d. c. inter alias. 31. in fin.* sive apud aliam personam tutam. *Felin. in c. fin. hæret.* qvæ sententia vel ideo toleranda non est, qvod non omnibus possit causis accommodari, *arg. l. nam ea. 5. D. legib.* qvid enim, si non pecunia debeatur, sed factum aut non factum, veluti, si salvus conductus promissus sit, aut alia qvævis immunitas, fides certè hujusmodi qvam primum à persona ejus, cui promissa est, discesserit, gravissimum adeoqve etiam irreparabile damnum ei accersitura est, qvare vel in hac saltem nostra specie objectio illa nihil moræ adferat sententiæ nostræ. Reliqva argumenta qvæ huc pertinent vide apud *D. Jac. Schult. in tr. de fide hæret. præst. num. 235. & seqq.* Nec obstat, qvod juramentum intelligendum sit rebus ita stantibus: hoc enim sic accipiendum est, ut cum justa caussa intercedit, à promisso liceat resilire: cujusmodi qvidem caussa violandæ fidei non est hæresis, *ut supra dictum est, & latè probat D. Schult. in loc. alleg. n. 317. & seqq.* Ejusmodi caussa est: si pars qvoqve adversa fidem placitis non præstaret: hæc enim justa esse caussa censetur, qvamobrem à fide data etiam Princeps recedat, si ipsi ab altera parte id, qvod in conventionis legem deductum, non servetur. *Bl. in l. donationes qvas. 26. num. 2. C. don. int. vir. & uxor. Alex. cons. 1. num. 11. lib. 2. Vincent. de Palæott. inter consilia ejusdem Alex. cons. 54. num. 14. lib. 4.* & ad hunc fontem potissimum referenda videtur illa revocandæ conventionis ratio, qvæ status antiqvi mutatione nititur: hoc enim casu consensus pristinæ pactionis deesse existimatur, ut supra ostensum est.

Undecimo: † *Juramenta stricti juris sunt, Ideoq; facilè non sunt extendenda ad ea, de qvibus* 66

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

in promißione nulla facta erat mentio: c. pen. jurejur. Hæc tamen regula accipienda est de extensione juramenti ad ea,
67 qvæ à priori obligatione sunt diversa: *ut in d. c. pen.* † ubi juramentum clerici de servandis statutis jam editis, extendi non potest ad statuta postea edita, qvæ sunt diversa, & non eadem cum prioribus: secus autem est qvando extensio nihil novi inducit: tunc
68 enim ea minimè est illicita. Sic † si debitori, qvi juravit, se ad certum tempus soluturum, tempus prorogetur, ipsum etiam juramentum repetitum videri pleriqve juris interpp. unanimi consensu concludunt: *Bl. in c. cum venerabilem. col. pen. Br. in l. cum stipulatus mihi sim. D. V. Obl. Capella. Tolesan. decis. 284. num. 11. Seraphin. de Seraphin. in tr. de privileg. juram. privileg. 22. num. 88. & alii plures alleg. ab Andr. Fachin. lib. 3. controv. 6.* qvorum senten-
69 tiam verissimam esse judico: Prorogatio enim † facta censetur cum iisdem qvalitatibus, qvas habet prior obligatio. *l. lecta. si cert. pet. l. sed etsi manente. precar. tx. in l. item qværitur. §. qvi impleto. locat.* ubi reconductio facta videtur cum ejusdem qvalitatibus & obligationibus, facit *c. præterea reqvisivisti: appellat.* Ubi tradit, præcepto debitori facto, ut ad certum tempus solvat sub pœna excommunicationis, si prorogetur tempus à creditore, prorogationem factam censeri sub eadem pœna excommunicationis. Nec obstat *tx. in d. c. pen. jurejur.* Nam qvod Greg. statait *ibid.* ad hanc speciem non pertinet, sed ad eam, in qva de juramento extendendendo agitur ad novam & diversam rem: Aliud enim est statutum jam editum: aliud postea secutum: Qvare juramentum præstitum de servandis statutis jam editis, extendi non potest ad statuta postea edita, qvæ sunt diversa & non eadem cum prioribus. Sed in qvæstione nostra, licet terminus solutionis prorogetur debitori, manet tamen eadem obligatio, qvia prorogatio nihil detrahit, nec mutat priorem obligationem, sed duntaxat tempus addit novum: Rursum non obstat, qvod jusjurandum Deo præstitum sit, ideoqve ab homine remitti neqveat, qvia respondeo jusjurandum, de qvo agimus, contractus inibi assertorium, confirmatorium, & promissorium esse, & ex contractu ipso dependere, ideoqve utriusqve partis voluntate per conseqventiam regi, deniqve eo animo præstitum censeri

censeri, ut vel omninò non teneat, vel longius producatûr ac prorogetur, si ita placeat ei, cui jurata obligatio facta est. *An* autem † *idem dicendum sit etiam in compromisso, veluti, si certum tempus compromisso adjectum sit, & jurejurando promissum sit de stando & parando arbitri sententiæ, & postea compromissi tempus prorogetur, an & hoc casu juramentum repetitum esse censeatur?* 70 *Vide Fachinæ. lib. 3. controvers. c. 7.*

Duodecimò † *juramentum conditionale non obligat, si altera pars conditionem juramenti non servat:* 71 Juxta hanc regulam judicatur de fœderibus & pactis, qvæ mutuis partium juramentis sancita sunt: Est enim juris expediti regula: qvod liceat non servare fidem ei, qvi frangit fidem: Itaqve secundo & tertio bello Punico, non Romani, sed Charthaginenses facti sunt fœdifragi & perjuri, qvi conditionem juratorum fœderum, ne utrinqve læderentur socii, violarunt, cum Saguntinis, & Masinissæ Regi, sociis populi Romani, bella intulerunt. Ad hanc regulam solet accommodari versus usitatus: qvi tamen prudenter intelligendus est de notoria læsione in rebus ad pacta pertinentibus, non de alia qvalibet offensione & injuria,

Frangenti fidem, fides frangatur eidem.

28. c. de Simon. c. 7. pœn. & regul. lib. 6. Frustra, inqvit, qvis sibi fidem postulat servari, qvi fidem à se præstitam servare recusat. *Bl. pulchrè consf. 195. n. 4. vol. 2. Jas. in l. cum proponas. la. 2. n. 7. C. de pactis. per ill. tx. ubi gl. in verb. uti.* Hinc illud Poetæ:

Fallere fallentem fraudemq; repellere fraude
Exemploq; licet fallere qvemq; suo.

gl. not. in c. 1. §. fin. in verb. utilitatem. nov. for. fidelitat. Bl. ibid. n. 5. Afflict. n. 9. ubi dicunt qvod juramentum non sit obligatorium, si juranti fides non servetur, eo qvod juramento tacita insit conditio, qvatenus placita serventur. *tx. in c. qvemadmodum & in c. pervenit ad vos. jurejur.* Et conventio de non solvenda societate intra tempus

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

certum, intelligitur si promissa serventur, *tx. in l. si convenerit. pro Soc. Br. ibid. n. 1. tx. in l. qværo. §. inter locatorem locat.* Hujus regulæ præclarum exemplum extat apud Guiliel. Tyrium *belli sacr. 14. c. 24.* ubi & hoc subjicit, iniqvum esse ei fidem servari, qvi contra pacta versari nititur.

Decimò tertiò: *Qvando duo vel plura juramenta concurrunt, qvorum unum alteri est contrarium, solet ultimo juramento stari:* Præsertim in pluribus personis: *tx. in l. in duobus 28. §. item Pomponius & ibi not. Costal. D. jurejur.* Idem dicitur in una persona, qvæ jurans postremò infirmat primum juramentum, licet in perjurium cadat. *c. tua nos. extr. eod.* Huc annectitur, qvod si qvis juravit non revocaturum se testamentum, vel procuratorem, si tamen revocet, valet revocatio, etiamsi illa, juramento affirmata non sit. *gl. in c. fin. verb. revocari. de purgat. in 6. Br. in l. si qvis. in principio. D. legat. 3. c. sicut de sponsalib.*

CAP. XXVII.

De perjurio ejusqve pœna.

SUMMARIA.

1. *Perjurium qvid sit.*
2. *Mendacii genera varia.*
3. *Perjurium an sine dolo possit committi: & n. 8.*
4. *Difficultas an excuset à perjurio.*
5. *Dolus qvomodo excusetur & purgetur.*
6. *Bona fides an ex injustis rationibus caussari possit.*
7. *Sententia Scabinorum Lipsiensium, de redeunte ante tempus, intra qvod juraverat se abfuturum esse.*
9. *Juratio falsa an propriè sit perjurium.*
10. *Juratio indiscretan sub perjurio compræhendatur.*
11. *Perjurium an commitat, qvi sub juramento affirmat, de qvo dubitat an verum sit.*
12. *Perjurij detestatio.*
13. *Perjurij pœna de jure civili.*
14. *Perjurium an puniri possit à judice seculari.*

Perju-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

PErjurium † est mendacium juramento firmatum: ut definit 1
Bl. in l. fin. & ibi Dd. C. jurejur. vel juramenti promissorii indiscreta promissio: & toties qvis incidit in perjurium, qvoties venit contra juramentum *c. 1. & 2. 22. q. 1.* Mendacii octo constituuntur species † *in c. primum est. 22. q. 2.* Non mentitur, qvi animum 2
fallendi non habet, nec qvi superiori caussa impeditus non potuit juramentum exeqvi. *c. beatus Paulus. 22. q. 2. & Cic. 3. Offic.* Non falso jurare pejerare est: sed qvod ex animi tui sententia juraveris, sicut verbis concipitur more nostro, id non facere, perjurium est. Scitè enim Euripides: Juravi lingva, mentem injuratam gero. Et rursum pro Rosc. Comæd. in summa: Qvid interest, inter perjurium & mendacium? qvi mentiri solet, pejerare consvevit. Qvem ego inducere possum ut mentiatur, ut pejeret, exorare facilè potero. Nam qvi semel à veritate deflexit, hic non majore religione ad perjurium qvam ad mendacium perduci consvevit. &c. Estqve recepta & communis omnium sententia, † qvod nullus nisi sciens & volens, veni- 3
ens contra proprium juramentum perjurus dici possit: Cessante enim dolo, licet qvis sit in culpa, non dicitur tamen perjurus. *l. qvi jurasse. & ibi not. Alex. de Immol. Paul. de Castr. Jas. & Dd. jurejur. Bl. in l. observare. §. proficisci. in 3. q. vers. sed nunqvid judex. & latius q. 33. offic. Procons. ubi ad hoc allegat. l. continuus §. illud. u. Obl. & Innoc. in c. 1. & 2. offic. deleg. & l. cum hi §. eam transact. Idem tradit. P. de Castr. Alex ab Im. Jas. & Dd. in l. fin. qvi satisd. cog. not. Dd. com. in c. 1. de delict. pueror. & est tx. optimus in c. qværitur. §. item opponitur & §. episcopus vero 22. q. 2. fac. gl. in c. brevi. jurejur. communiter approbata*, qvæ vult, qvod difficultas † excuset à perjurio, cum propter difficul- 4
tatem cesset dolus reqvisitus in perjurio. Et qvia † qvælibet causa 5
etiam injusta, qvælibet credulitas etiam fatua, excusat à dolo & à pœnis doli, *per tx. in l. igitur. vers. & generaliter. lib. caus. ibi. Justis rationibus adductus. vel non justis. tx. in l. clàm possidere. acqvir. possess. ibi. aut aliqva ratione. tx. in l. 1. §. fin. abig. & in l. plagii. la. 1. C. ad L. Flav. de plagiar. gl. not. ibi in verb. justa dicens*: qvamlibet ignorantiam etiam juris excusare à dolo *per tx. in l. sed etsi lege. 9. scire petit hered. Soci. Sen. cons. 108. n. 12. vol. 1. incip. in hac consultatione. & cons. 119. num. 7. eod. volum. Bl. in l. 1. num. 2. per gl. ibid. in verb. recessit. C. ubi caus. stat. agi. debeat.* ubi dicit, † qvod bona fides potest causari, non 6
solum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

solum ex justis, sed etiam injustis & temerariis rationibus: refert & seqvitur *Andr. Tiraq. in tr. de pœn. cauſ. 43. n. 3. cum seqq. ubi infinitas autoritates allegat. Vasq. 1. illustr. controv. c. 18. n. 28. Moller. semestr. c. 8. Schrader. in miscellan. c. 16.* ita qvandocunqve aliqvis ex aliqva caussa, qvantumcunqve injusta & culposa, dum modo non ex dolo, venit contra juramentum, non est, nec potest dici perjurus:
7 *Goeden. conf. 106. num. 20.* Atqve inde † cum qvidam ob commissum excessum in defensione, vel nescio qvod aliud delictum relegatus ad annos aliqvot, cum jurasset, ut moris est, se sententiæ pariturum, & ante tempus in ea præfinitum elapsum in ditiones Electoris non reversurum, vix dum uno anno elapso, cum interea parentibus ejus defunctis, portionem sibi ex hereditate debitam, à coheredibus conseqvi non potuisset, de illis conqvesturus recta ad aulam proficiscens, libellum ipsemet supplicem Principi porrexisset, impetratoq; rescripto ad magistratum ejus loci, unde relegatus fuerat, cum id ei tradidisset, ab eo confestim in carcerem conjectus fuisset, tanqvam qvi contra præstitum juramentum ante tempus relegationis finitum in provinciam rediisset: consulti ea de re Scabini cum & ex narratione judicis, & ipsius facti circumstantiis intellexissent, hominem ex simplicitate magis, qvam ex proposito peccasse, eum ut perjurum non puniendum, sed dimittendum censuerunt, *teste Moller. 2. semestr. c. 38.*
8 † Ut enim pœna perjurii locum habeat, dolum intervenire necesse est, absq; qvo perjurium non committi constat *d. l. qvi jurasse. jurejur.* Caussa autem qvælibet ex communi Dd. traditione, etiam injusta & bestialis, ut loqvuntur, non à dolo tantum excusat, sed etiam à pœna: præsertim verò in iis delictis, in qvibus dolus est de substantia, ut in perjurio falso, injuria, & similibus. &c. Ex his appa-
9 ret, † *qvid de falsa juratione sentiendum sit, & an in ea continuò perjurium subesse dicendum?* Et sanè inspiciendum est, an falsum sit ex parte ejus rei, qvæ juramento asseveratur, ut si qvis putet verum esse; qvod falsum est, & juret: in qvo nullum est jurantis peccatum, si omni diligentia adhibita credat esse verum. *c. homines. & seq. 22. q. 2.* Si qvis enim asseveret aliqvid falsum, dum modo id non faciat contra conscientiam,

non

non peccat: *c. 1. de Scrutin. in ordin. fac.* nisi ignorantia esset crassa &
supina juris vel facti, qvo casu est peccatum mortale & inexcusabile.
l. neq; supina l. regula §. facti. jur. & fact. ignor. l. ea qvæ contrah. emtion.
Aliqvando falsum est ex parte ejus tantum qvi asseverat & jurat: cum
qvis verum esse jurat, qvod tamen credit esse falsum, & hic dicitur fal-
lere alium *c. homines. 22. q. 2.* Aliqvando falsum est ex parte rei & ju-
rantis, ut qvi falsum, & sciens esse falsum, pro vero jurat: in qvo &
prædicto casu qvi jurat, peccat: *d. c. homines.* In secunda etiam specie
perjurii, qvæ consistit in transgressione jurati, distingvitur pro pœna
imponenda, num juramentum sit de re vel actu faciendo, cujus obser-
vatio delictum habeat, ut tunc juramentum non sit servandum, nec e-
jus perjurium punibile: sed potius laudabile: contra, si servari possit
sine dispendio salutis æternæ *c. si verò. jurejur.* Verum tertio loco, †in- 10
discreta juratio perjurii instar est, si sine judicio fiat: Et dicit tunc Go-
defred. esse peccatum, sed veniale, seu venia dignum perjurium: *per
c. unum orarium. §. criminis. 25. distinct.* Sicut † & perjurium dicunt in- 11
terpp. affirmare juramento qvod dubites num sit certum, Dubium
porrò est, de qvo inter sapientes ambigitur, *arg. l. Un. nihilnovand. ap-
pellat. pendent.*

Porro † *qvantum crimen sit in perjurio, & qvan-* 12
ta ejus apud omnes gentes fuerit abominatio, prolixissi-
me omnium ostendit P. *Gregor. lib. 50 Syntagmat. c. 6. n. 5. & seqq.*

De jure civili, † *an si apparet de perjurio ejus, qvi* 13
juraverat, perjurus puniatur, variè disputatum est ab inter-
pretib. Illam varietatem fecit pugna, qvæ esse videtur. *l. 2. C. reb. cred.
cum l. c. si duo 13. §. fin. l. in duobus. 28. §. fin. jurejur. l. qvod si deferente.
21. & seq. dol mal. l. fin. crim. Stellionat. l. si qvis major. C. transact. nov.
42.* qvam l[illegible] & doctè discussit acutissimus & ingeniosissimus JCtus,
Hermann. Vult. in eleganti comment. ad Instit. Justin. *§. item si qvis
n. 20. & seqq. de act.* qvem in præsenti qvæstione planè seqvor. Sanè
novissimis constitutionibus qvibusdam casibus certa pœna est consti-
tuta perjuris. veluti. *l. si qvis major C. transact.* ut si qvis factas transa-
ctiones solidaverit juramento, & fidem non servaverit, is fiat infamis,
re, ejusq; emolumento, de qvo transactum est, careat, & præterea

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

pœnam, si de aliqva convenerit, præstet. Et ex constitutione Zenonis, qvæ est *l. pen. C. dignitat.* ut si viri illustres cautioni juratoriæ judicii sistendi caussa non paruerint, hanc perjurii pœnam ferant, & in causa qvidem civili actor mittatur in possessionem, in criminali autem spolientur illustri dignitate, & inconsulto Principe damnentur. Tertium casum *ad d. l. penult.* nota Cujac. fuisse in qvadam constitutione Græca, posita sub. *tit. C. de custodia. reor.* qvæ desideretur, cujus sententia sit, ut qvilibet alius, qvi non paret cautioni juratoriæ, jus suum amittat. Qvartus est *in Nov. 117.* in qva Justinian. constituit, ut tribunus militum vel chartularius militia exautoretur, si mulieri de marito suo inqvirenti, falso juraverit, eum periisse. Qvintus est ex nov. Leonis & Constantini, qvi fuerunt ante Justinian. cujus sententiam refert Harmenopul. *lib. 1. epit. tit. 7.* ut ei, qvi ex autoritate judicis vel voluntate adversarii delata jurisjurandi conditione pejeravit, vel etiam testi perjuro, lingva præcidatur, ut meminit Cujac. *lib. 7. observ. c. 17. circa fin.* Hodie sextus addi potest ex constit. criminali Caroli V. Imp. *art. 107. & 108.* qvo utroqve disponitur, qvomodo perjurus in causa vel civili vel criminali puniri debeat, & confirmatur pœna consvetudinaria, qvæ est amputatio duorum digitorum, qvibus juratum est. Ex qvibus
14 etiam hoc constat, † qvod in iis casibus in qvibus perjurus puniendus est, puniri possit non solum à Judice Ecclesiastico, verum etiam à seculari: ut pluribus hoc probat *Boer. decis. 305.*

LIBRI PRIMI FINIS.

LIBER

Liber II.

De JURAMENTIS IN SPECIE.

QVæ in præcedenti libro de juramentis diximus, ea generalia ſunt, & ad qvamlibet ferè juramenti ſpeciem referri poſſunt: Proximum nunc eſt atq; conſeqvens, ut ſpecies juramentorum ſingulas interpretemur: Etſi autem campus iſte latiſſimè pateat, & varia juramentorum genera conſtitui qveant, tamen ad duo capita mihi commodè referri poſſe omnia videntur: juramentum enim vel de cauſa controverſa interponi ſolet, vel de non controverſa. Hoc ideò interponitur, ut perſonas invicem arctiori vinculo adſtringat, & qvaſi religionis contemplatione arctius obliget: Illud pactionibus de jure non invalidis, plerumqve majus robur adjicit, & qvod geſtum eſt, confirmat: qvam ob cauſſam etiam confirmatorium contractus dici ſolet: Illius, qvod ad fidem adſtringendam pertinet, genera ſunt, veluti, juramentum promiſſorium, qvo verbis in futurum conceptis fides religioſè promittitur, ut in juramento fidelitatis, item aſſertorium, qvod de præſenti vel de præterito eſt, & rei geſtæ veritatem juramento aſſerit: De qvibus omnibus in hoc libro, Deo dante, plenè tractabitur.

CAP. I.

De vi illius juramenti, qvod de non controversa adhiberi solet, & an aliqva sit jure civ. vel Canonico ejus obligatio?

SUMMARIA.

1. *Juramentum promissorium an producat aliqvam obligationem jure civil. vel canon. & n. 5.*
2. *Jusjurandum pro pactione est, neq; plus qvam pactum operatur.*
3. *Pactum nudum jure civili actionem non producit.*
4. *Prætor cur de jurejurando promissorio nihil edixerit.*
6. *Pactum nudum juratum an producat actionem.*
7. *Juramentum qvomodo habeat vim consensus geminati.*
8. *Pactum geminatum an producat actionem.*
9. *Ex jurejurando dari implorationem officii judicis.*
10. *Libertus jurans operas patrono an ex stipulatu, aut qva actione obligetur.*

ANteqvam verò ad singularum specierum interpretationem accedamus, necessariò definiendum est, † *qvænam juramenti illius vis sit, qvod de caussa non controversa interponi solet, & an aliqva jure civili vel Canonico ejus sit obligatio:* ne si id obligationem non producat, frustra de his speciebus juramentorum disputare videamur: Et licet variè de hac qvæstione disputari soleat: tamen verius est, jure qvidem civili obligationem sive actionem ex jurejurando nullam esse, nisi in casu speciali, qvo libertus juraverit se operas, domum, munus, patrono daturum, *l. ut jurisjurandi. oper. libert. l. si qvis pro eo. fidejussor.* Cujus obligationis mentio est apud Cajum *lib. 2. Instit. tit. de obligat.* Et qvamvis impiè hoc dici Wesenb. arbitratur, *in parat. ad tit. de jurejur.* tamen est verissimum, & jure certo confirmari potest. *Alexan. Jas.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Jas. Cagn. & alii in l. si qvis major. C. transact. Covarruv. in c. qvamvis. de pact. in 6. in pr. part. ul. relect. §. 2. Nam † jusjurandum est pro pa- 2
ctione; *l. tutor. l. fin. jurejur.* & qvæ vis pactioni tribuitur, eadem vis juri jurando tribuitur. Pactione injuriarum actio tollitur *l. si tibi decem §. 1. pact.* tollitur qvoqꝫ injuriarum actio jurejurando *l. non solum. §. 1. injur.* Pacto naturalis obligatio tollitur tollitur qvoq; naturalis obligatio jurejurando. *l. Stichum aut Pamphilium. § naturalis solut.* Pactum naturalem obligationem producit. *l. 5. solut. Donell. 12. com. c. 2.* Producit qvoq; naturalem obligationem jusjurandum, qvia, ut dictum est, vim pacti habet. Deniq; sicut pactum à jure communi remotum, non servatur, ita nec jusjurandum. *l. jurisgentinm. §. & generaliter. pact. l. non dubium. C. legib.* At pactio † jure civili obligationem & actionem non 3
parit, idqve sæpius constitutum est, ut Impp. rescripserunt. in *l. 5. C. de contrah. stipul. l. jurisgentium. §. igitur nuda pactis. l. divisionis. pact. l. solent. præscript. verb. l. legem. l. cum proponas. C. pact. l. sive apud C. transact. l. 1. C. pact. convent.* Inde seqvitur, ex jurejurando qvoqve actori, qvi juravit extra judicium, vel etiam in judicio, actionem non dari? Qvod enim Theologi dicunt: Deum non facere discrimen inter jusjurandum & sermonem nudum, qvodqve in Evagora Isocrates laudat, qvod servaret ὁμοίως τὰς ἐν τοῖς λόγοις ὁμολογίας ὥσπερ τὰς ἐν τοῖς ὅρκοις, id in jure civ. Populi Romani etiam habere locum videtur: Et
† hanc ob causam Prætor etiam de hoc genere jurisjurandi nihil edi- 4
xit: qvod ex eo nulla nasceretur obligatio, nulla actio: De obligationibus enim & actionibus præsertim iis, qvæ ad judicia pertinent, prætores proponebant edicta sua: *l. 2. D. extra. ordin. cognit.* Et hæc qvidem de jure civili: *De † jure Canon. res est magis dubia* : 5
Actionem enim ex juramento oriri jure Canon. docuerunt, *gl. in c. qvoties cordis oculus. 1. q. 7. Joan. Andr. & Hostiens. in c. cum venissent. de Instit. Br. in l. si qvis pro eo. col. 2. fidejuss. Felin. in c. 1. jurejur. Fortun. in c. 1. n. 26. pact. Coras. in prælud. l. admonendi. n. 17. jurejur. Anton. Corset. in rubr. de jurejur. n. 11. Alciat. in c. cum contingat. de jurejur. & in l. si qvis major. n. 68. C. transact. Sarmient. lib. 1. select. interp. c. 3. Seraphin. in tr. de privil. jurament. privileg. 19. Petr. Calephat. ad l. jurisgentium. §. igitur nuda. n. 56. pact.* hæc sententia probari videtur *per c. cum contingat. jurejur.* cum concordantibus, qvibus dicitur, contractus juramento confirmari, item *c. debitores. & c. 1. eod. tit.* ubi is, cui præsta-

 tur ju-

tur juramentum, illud remittere poteſt: ex qvo ſeqvitur, qvod actionem habeat: *facit text. in c. ecce. 22. q. 2. ibi: Non enim qvando juras, tibi, aut lapidi, ſed proximo tuo juras.* In contraria tamen ſententia fuere *Innoc. in c. novit. judic. & in c. cum veniſſent. Inſtit. Immol. in c. cum contingat. poſt n. 31. verſ. ſed adverte. de jurejur. Jaſ. in l. jusjurandum. n. 8. eod. tit.* qvos ipſe etiam ſeqvor: Nullus enim locus proferri ex jure canon. poteſt, ubi probetur actionem oriri ex juramento, imò per cenſuram Eccleſiaſticam compellendum eſſe eum, qvi juravit, ad præſtandum, qvod promiſit, docet ſummus pontifex *in c. ult. de for. compet. in 6.* cum C. Laicus (*inqvit S. pontifex*) pro qvo ſolviſti, te ſervare recuſet indemnem contra juramentum, ipſum coram Eccleſiaſtico judice, de jure poteris convenire: ut ipſum monitione præmiſſa per cenſuram Eccleſiaſticam, prævia ratione compellat. Ad argumenta in contrarium adducta non difficilis eſt reſponſio: Etſi enim juramento contractus confirmentur, non tamen ſeqvitur, actionem ex eo naſci, qvia juramentum non eſt modus actionis inducendæ & obligationis, ex qva oritur actio. Rurſus non eſt bona conſeqventia: juramentum præſtatur parti, & illa poteſt remittere. Ergo actionem habet. Nam jus habet pars, cui præſtatur juramentum, ut poſſit per officium judicis jurantem compellere ad ſervandum juramentum, & illud jus remittit, cum juramentum remittit. *And. Fach. lib. 3. controv. c. 12.* Ex his
6 apparet, veram non eſſe eorum ſententiam, † qvi putant, pactum † nudum Juratum actionem producere: *Weſ. conſ. 38. n. 21. & ſeq. Cujac. in c. ex reſcript. 9. jurejurand.* Sicut eandem ſententiam reprobat etiam *Seraph. in tractat. de privil. jurament. privileg. 19. Fachin. libr. 2. contro-*
7 *verſ. c. 100.* Nec adverſatur id qvod dicitur, † juramentum habere † vim conſenſus geminati: *ut not. gl. in c. cum contingat. in ver. debent jurejur.* pactum verò geminatum, actionem parere videatur. *arg. l. 1. §. debitum. conſtit. pecun. & l. fin. C. ad L. Falcid.* Nec enim univerſaliter vera eſt illa juramenti efficacia, ut animadvertit noviſſime Seraphin. *in tr. de privileg. jurament. privil. 89. & ante eum Felin. in c. ſi cautio n. 39. fid. inſtrum.* id neqvaqvam perpetuum eſſe dixit, qvod dici-
8 tur, juramentum æqviparandum actui geminato: ſed & † pactum nudum licet geminatum ſit, actionem tamen non producere probat *Vac. à Vacun. lib. 5. de clar. 67. n. 5. Duar. D. conſtit. pecun. c. 1. & c. 2. in fin.*
9 Planè etſi ex jurejurando actio non datur jure civili vel Canonico, † tamen Ec-

men Ecclesiastica disciplina vel officio judicis cogi potest qvi promisit, ut juramento satisfaciat, ut prædictum est, & patet ex his qvæ docui *sup. lib. 1. c. 25.* Dictum est supra, jure civil. speciali receptum esse in liberto, ut si jurejurando operas patrono promiserit, obligatio contrahatur. *l. ut jurisjurandi. oper. libert. qvod & Cajus notat lib. 2. instit. tt. 9.* Qvo loco qværi potest: *Qvænam illa actio sit? qvæ ex tali juramento oriatur?* Et sane † verborum obligationem ex 10
ejusmodi juramento oriri, tradit Cujac. *ad l. 1. D. V. obl.* cujus sententiam reprobat *Donell. ibid. in proœm. n. 8. & seqq. arg. l. 1. §. 7. l. 52. §. 2. obl. & act. Inst. de V. obl. in princ. arg. l. 7. D. pact. l. ut jurisjurandi. D. oper. libert. l. & per jusjurandum. de acceptilat.*

CAP. II.

De juramento promissorio & assertorio, & de juramento Fidelitatis.

SUMMARIA.

1. *Juramentum promissorium species juramenti extrajudicialis.*
2. *Juramentum promissorium qvid sit.*
3. *Ciceronis sententia de religione jurisjurandi.*
4. *Juramentum assertorium.*
5. *Juramentum fidelitatis clientelare.*
6. *Juramentum fidelitatis an superior etiam præstare cogatur inferiori.*
7. *Juramentum fidelitatis an in modico feudo præstandum sit.*
8. *An in feudo improprio.*
9. *Juramentum fidelitatis an ad successores transeat.*
10. *Juramentum fidelitatis qvomodo à pluribus hæredibus præstari soleat.*
11. *Juramentum fidelitatis an præstare teneantur vasallorum subditi.*
12. *Juramentum fidelitatis an præstetur à pupillis aut minoribus.*
13. *Ecclesia an præstet juramentum fidelitatis?*
14. *Juramentum fidelitatis an à Domino remitti possit.*
15. *Juramentum fidelitatis an per Procuratorem præstari possit, & numer. 17.*

16. Uni-

16. *Universitas qvomodo præstet juramentum fidelitatis.*
18. *Juramenti fidelitatis capita.*
19. *Juramentum insolitum an Dominus à Vasallo exigere poßit.*
20. *Vasallus an Domino teneatur succurrere contra patrem vel patriam: & n. 23.*
21. *An contra Imperatorem.*
22. *Antiqvior Dominus qvis dicatur.*
24. *Vasallus dominum an accusare possit criminaliter.*
25. *Vasallus dominum contra seipsum armare an teneatur.*
26. *Juramentum familiaritatis aut domesticitatis.* Dienstpflicht/
27. *Juramentum Subjectionis,* Erb- und Landshuldigung-Pflicht.

1 EJus juramenti, qvod extra judicium fit, † & ad fidem adstringendam pertinet, species præcipua est in juramento promissorio, de qvo breviter videbimus: Est igitur *Juramen-*
2 *tum promissorium* †, qvo fide religiose data aliqvid promittitur, verbis in futurum tempus conceptis: cujusmodi qvidem juramenta atqve obligationes passim usitatissimæ sunt: Etsi enim ex ejusmodi juramentis nulla datur efficax obligatio, vel actio: tamen officio judicis, aut Ecclesiastica censura compelli potest promissor, ut fidei da-
3 tæ satisfaciat: Nam ut eleganter inqvit Cicero 3. Offic. † Nullum vinculum ad adstringendam fidem jurejurando majores arctius esse voluerunt: id indicant leges in 12. tabulis, indicant sacra, indicant fœdera, qvibus etiam cum hoste devincitur fides, indicant notiones animadversionesqve sacrorum, qvæ nulla de re diligentius qvam de jurejurando judicabant: Et iterum: qvod affirmatè qvasi Deo teste promiseris, id tenendum est: hoc ad justiciam & fidem pertinet: Nam præclarè Ennius: O fides alma, apta pennis, & jusjurandum Jovis. Qvi igitur jurandum violat, is fidem violat, qvam in Capitolio, vicinam Jovis Optimi Maximi, ut in oratione est M. Catonis, majores nostri
4 esse voluerunt: Huc pertinet etiam † *Juramentum assertorium*, qvod de præsenti est, vel de præterito: qvod à promissorio non omnino separandum est, ut probat P. Gregor. *lib. 50. syntagmat. c. 4. n. 5. ex Dionys. Halicarnassæo. lib. 2.* Hujus generis juramentum erat qvod servus Abrahæ præstitit Domino, de adducenda uxore filio: *Genes. 24.* & qvod

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

& qvod Joseph fecit patri Jacobo de eo sepeliendo: *Genes. 47.* qvod præstitit populus Judaicus in promulgatione legis, de ea servanda: *Exod. 20.* Tale qvod exigebat Hippocrates à discipulis Medicis, ut ex ejus formula liqvet: qvodqve exigitur à Judicibus & patronis causarum, *l. rem non novam. in princ. & §. patroni. C. Judic.* à militibus Gilhaditis. *Judic. 11.* Tale etiam fuit juramentum qvod præstabant Romani Lege Fannia, conceptis verbis, singulis annis, non amplius in singulas cœnas sumtus esse facturos, qvam centenos vicenosq; æris nummos, præter far, oleum, & vinum. Illudqve qvod ponitur *in l. fin. §. fin. C. iis qvi ad Ecclesiam confug.* qvo Dominus repetens servum ad Ecclesiam confugientem, jurat se ex eo crimine non læsurum, & illud de qvo ibi meminit *gl. & in c. 1. ut lite non contest.* qvo maritus repetens uxorem jurat, qvod eam non lædet: Tale etiam est *Juramentum clientelare* † Lehens-Pflicht/ cujus in usibus feudorum fit mentio, alias homagium, ut vulgò scriptum est *in cap. veritatis. 14. jurejur.* aut potius hominium, ut rectius in antiqva decretali habetur, & plerique alii autores melius loqvuntur: Ivo Carnotensis dixit in Epistolis hominatum, non male, nam promiscuè dicimus dominium aut dominatum: Hoc fidelitatis juramentum in omni investitura necessarium est, ut si id præstare vasallus recuset, nulla ei omnino investitura facienda sit. *c. 1. §. nulla in fin. & ibi Laudens. n. 1. per qvos fiat investit. Modest. Pistor. cons. 8. n. 5. & seq. vol. 2.* Tenentur enim omnes vasalli jurare, qvi legitimè & licitè sunt investiti, nisi qvibusdam speciali Domini voluntate fuerit remissum istud juramentum: usque adeo † ut superior etiam inferiori, à qvo feudum habet, jurare cogatur: Universitas, privato: *Schrader. de feud. part. 6. cap. 4. num. 9. & 10.* nec refert † feudum magnum sit an modicum. *Vult. 1. feud. 7. numero 39.* Imò † licet feudum conditionatum fuerit & improprium, juramentum relaxari non solet: ut probat Schrader. *6. feud. 4. n. 7.* Illi etiam † qvi de feudo veteri investiuntur, à præstatione juramenti immunes non sunt: uti probat *Alv. in c. 1. in pr. n. 7. qvæ fuit prima caus.* Juramentum enim vasalli personale est respectu jurantis, eamque ob causam non posset ligare animas suorum successorum, *ut not. in c. veritatis. jurejur. Schneid. in tr. feud. part. 5. n. 71. Borch. ibid. c. 7. n. 27. in fin.* Atqve inde etiam illud est, † ut mortuo vasallo omnes hæredes iterum jurare teneantur,

(margin: 5 6 7 8 9 10)

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ſeu poſſideant feudum pro diviſo, ſeu pro indiviſo, *c. 1. §. omnes filii. 2. feu. 26. c. 1. §. firmiter. v. præterea. 1. feu. 55.* niſi hoc uni ex heredibus adjudicatum ſit, qvo caſu ſolus hic fidelitatem præſtat: *d. c. 1. §. 1. omnes filii 2. feud. 26. Zaſ. part. 7. de feud. 11. Hart. Piſtor. part. 2. q. 47.*
11 *num. 1.* Planè † vaſallorum ſubditi, qvi fortè per inveſtituram vaſallis ſubjiciuntur, juramentum fidelitatis præſtare inveſtienti non tenen-
12 tur, ut benè probat: Vult. 1. *feud. 7. num. 38.* Minor † etiam, & qvi doli capax non eſt, fidelitatem facere non cogitur, donec venerit in majorem ætatem: in qva doli capax ſit, *c. 1. §. ſi minori. ſi de feud. defunct.*
13 *content. ſit int. dom. & agnat.* ſicut † nec Eccleſia, qvæ ſi ab aliqvo feudum teneat, ſimiliter jurare non compellitur, ut probat Vult. 1. *feud. 7. num. 32.* etſi id Clericus remitti non ſoleat: *Schneidw. part. 4. num. 17.* Plures alios caſus, in qvibus juramentum fidelitatis præſtare vaſallus non eſt obligatus: tractat Schrader. *6. feud. c. 4. num. 12. 13. 15. 18. 19. 21.*
14 *& 29.* Poſſe etiam † ex ſingulari qvadam indulgentia à Domino feudi remitti juramentum hoc fidelitatis vaſallo, extra dubitationem eſt: cum ad ſubſtantiam feudi non pertineat, & hoc etiam caſu vaſallus nihilominus teneatur ad omnia capitula fidelitatis: ut probat Schrader. *6. feud. c. 4. n. 14. & 16.* & extat exemplum ejusmodi gratiæ factæ à Clemente 3. Gvilhelmo II. Siciliæ Regi, qvi Bonus appellatus eſt: *in c. veritatis. 14. jurejur.* Poteſt autem hoc fidelitatis juramentum qvis-
15 qve non modò per ſe, verùm etiam per procuratorem, præſtare, & per nuncium, habentem ad hoc ſpeciale mandatum, ut probat Jac. de S. G. *in verb. qvi qvidem inveſtiti. n. 11. & 12. Wurmſer. in pract. obſ. tt. 30. de feud. obſ. 5. & Hartm. Hartm. ibid. tt. 54. obſ. 13. Schrader. 6. feud. c. 4. n. 30. Schneidwein. part. 5. n. 88.* ubi tenorem ejusmodi juramenti, qvod per procuratorem præſtatur, refert: & exempla ex hiſtoriis homagii hinc inde per internuncium recepti, adfert Hotom. *in diſput.*
16 *feud. c. 13.* Sic civitates † & aliæ Univerſitates, juramentum fidelitatis per Syndicum ſuum præſtare ſolent, qvi ad hoc habeat ſpeciale mandatum: Vult. 1. *feud. 7. n. 35.* neqve eſt neceſſe, ut ſinguli cives jurent.
17 Schrader. 6. feud. *c. 4. n. 24.* Poteſt tamen Dominus † ex cauſa vaſallo præcipere, ut ipſe coram eo compareat, & juramentum præſtet perſo-
18 ſonaliter: ut probat Schrader. *6. feud. 4. num. 35.* Summa hujus † juramenti eo redit, qvod vaſallus Dominum præſtare velit incolumem, qvod tutum, qvod honeſtum: adeoqve omne illud facere, qvod ipſi futu-

futurum ſit utile, ſibi facile, & poſſibile: qvemadmodum ſex iſta capita in jure feudali definita ſunt: *in cap. 1. form. fidelit.* ubi etiam horum capp. prolixior habetur expoſitio: *Schneidw. p. 5. num. 75. & ſeqq.* ubi ſimul etiam formulam, qvæ hodie uſitata ferè eſt in Germania, proponit: De forma juramenti fidelitatis extat etiam textus *& gl. in jure Saxon. in c. 3.* ubi dicitur: Daß man ſol ſeinem Herrn bey Pflicht hulden/und ſchweren / daß man ihm alſo getreu und holde wolle ſeyn / mit der Folge/als durch Recht der Mann ſeinem Herrn ſeyn ſol/ꝛc. & conſentit *cum tit. qvalit. vaſal. jurat. deb.* ubi generaliter tantum jurat vaſallus, qvod velit eſſe fidelis, ſicut debet eſſe vaſallus Domino. Etſi autem ſub illo juramento ſimplici & generali compræhenduntur omnia reqviſita ad fidelitatem: tamen propter ſimplices qvi ignorant ſignificationem vocabulorum, & qvid contineat ipſa fidelitas, tutius eſt, in ſpecie enumerari capita in juramentis fidelitatum, ut appareat ad qvid teneatur jurans, idqve hodie plerunqve fieri ſolet: *arg. c. un. nov. form. fidelit. c. ego. N. Epiſcopus: de jurejur.* Juramentum verò † à Vaſallo 19
Dominus inſolitum exigere non poteſt, neqve debet, & ſi id faciat, præſtitum non valet, cum præſumatur impreſſivum & metu extortum. *Jac. de S. Georg. in ver. qvidam inaeſtivit. n. 2. l. ſi per impreſſionem. C. qvod me. cauſ. & not. in c. ad aures. eod. tit. Borch. c. 7. de feud. n. 39. Rol. à V. conſ. 18. n. 10. vol. 3.* ubi tamen *Laud. n. 4.* hoc ita demum admittit, ſi aliqva alia conjectura metꝰ ſive vis adhibitæ concurrat, *arg. l. 7. junct. gl. condit. inſtitut.* Obſtrictus eſt autem Domino vaſallus hoc fidelitatis juramento contra omnem omninò hominem, usqve adeò,
† ut contra fratrem etiam & parentem ſuum Domino opem ferre teneatur, *c. 1. §. fin. hic ſi. lex. c. 1. nov. for. fidel.* Et licet vulgò diſtinctio fieri ſoleat, an pater patriam aut religionem oppugnet, tamen qvia prædictus *§. fin. alleg. c. 1. hic fin. lex.* indiſtinctè loqvitur de fratre & parente, non videtur diſtinctionem illam admittere, Exiſtimaverim tamen, qvod faciendum eſt in interpretatione ll. omnium, hunc etiam §. reducendum eſſe ad honeſtatem & principia juris naturalis, ne convellantur jura ſangvinis, qvæ ſunt & dicuntur immutabilia, *§. fin. Inſtitut. de jur. n. & civil. l. jura ſangvinis. D. R. I.* Itaq; fortaſſe non malè dixerimus, ſi ita ſtatuamus, accipiendum eſſe *d. §. fin.* de auxilio præſtando Domino, non qvi alium offendit, ſed qvi ipſe offenditur, & qvidem injuſtè, ut ita illum *§.* accipiamus non nudè prout ſonat, ſed civiliter. Pa- 20

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ter enim aut filius, aut frater Dominum vasalli injustè offendens, agit contra jus naturale, qvo hominem ab homine beneficio affici potius, qvam offendi & lædi æqvum est, eamqve ob causam ipse indignus esse censetur, qvi contra jus naturale agens, beneficium juris naturalis expectet. Planè si dubium sit Domini jus, hoc casu tantisper filium excusari oportere, donec de domini justicia constet, æqvissimum est.
21 Excipitur tamen † in hoc juramento fidelitatis persona Imperatoris, vel Principis & Papæ: *Sylvan. de feud. recognit. q. 109. numer. 3. & c. fin. proh. feud. alien. per Frideric.* item Domini antiqvioris, cui se primo obstrinxit vasallus jurisjurandi religione, *c. 1. §. fin. & ibi gl. hic fin. lex.* ut vasallus contra eum posteriori opem ferre non teneatur, neqve etiam contribuere dimidium reditus unius anni, qvorum tamen alterum pro servitio prioris contra posteriorem facere tenetur, *2. feud. c. 55. §. 2. vers. illud.* Si uterqve contra diversos bellum gerat, utriqve servire debebit: Sed si uterqve ejus personam reqvirat, anti-
22 qvior potior erit. *Rosenthal. c. 8. §. 14.* de qvibus late tractat Hart. Pistor. *2. q. 47. num. 71. usqve ad num. 41.* Qvis vero † dicendus sit Dominus antiqvior, prolixè explicat Pist. *d. q. n. 47. usqve ad n. 57. adde Rosenthal. c. 6. §. 166. & 167.* In dubio uter ex duobus antiqvior sit haben-
23 dus, distinctione explicat Pistor. *d. num. 57. Rosenthal. d. §. 167.* Non tenetur etiam † vasallus vigore hujus juramenti Domino adesse contra patriam, *Alvar. in c. 1. n. 6. & ibidem Baro Schenck. n. 4. nov. form. fidelit. Jac. de S. Georg. verb. qvi qvidem investiti n. 154. in verb. & promiserunt, n. 13. Sylvan. d. q. 109. n. Borch. c. 7. n. 42.* adeò ut si dominus
24 vasalli sit proditor patriæ ipsius, ipse accusari possit à vasallo, *per gl. in c. 1. qvæ fuit prima caussa.* Cum alias regulariter † vasallus Dominum
25 suum criminaliter accusare neqveat, *ut est gl. in cap. de forma. 22. q. fin.* Sic contra seipsum † vasallus Dominum armare non tenetur, cum in
26 generali sermone excipiatur persona loqventis. *l. si cui. D. servitut. gl. & Dd. in d. c. 2. §. fin. hic finit. lex.* Hujus generis etiam † *est juramentum, qvod ratione familiaritatis, vel ratione*
27 *officii, & conditionis præstari solet:* Dienst-Pflicht/ *item † qvod præstatur principi intuitu universalis territorii & subjectionis* Erb- und Landthuldigungs-Pflicht/

de

de qvibus late tractat Andr. Knichen. *in tr. de privil. Saxon. verb. Dux. Saxoniæ. c. 3. & in tr. de jure territor. c. 2. n. 157. & seqq.*

CAP. III.
De juramento contractus confirmatorio.

SUMMARIA.

1. *Juramentum confirmatorium species jurisjurandi extrajudicialis.*
2. *Jurans non tantum voluntatem suam declarat, sed etiam stabilit.*
3. *Juramentum an confirmet contractum de jure invalidum.*
4. *Juramentum validat invalidanda.*

PErtinet huc etiam † *juramentum confirmatorium*, 1
qvod promissioni vel pollicitationi accedit, eamqve firmiorem facit: sic enim efficacior caussa creditur ejus qvod specialiter convenit, qvam ejus qvod ex generali promissione venit, *l. sed etsi. 4. §. qvæsitum. si qvis cautionibus.* Et solet plus timeri, qvod singulariter promittitur, qvam qvod generali sponsione concluditur: ideoqve qvæ generaliter promissa censentur, tamen specialiter cum majori efficacia jurejurando promittuntur, *c. qvanqvam omnes 23. distinct.* veluti gemina promissione intercedente, qvæ firmior simplici est. *l. si mulier. 22. C. ad S.C. Vellejan.* Et jurans † non tantum volunta- 2
tem suam declarat, sed etiam stabilit. *l. Antistius Labeo. D. acqvir. hæred.*
Sed primum explicandum est: *Utrum † contractus* 3
juramento confirmari possit, cum alioqvin de jure communi est invalidus, an verò ipsum duntaxat juramentum servandum sit? Non enim desunt, qvi negant juramento confirmari, sicuti *Jas. in auth. Sacramenta puberum. ex c. cum contingat. n. 116. jurejur. ubi alias cit. Cujac. ad l. si unus. §. pacta qvæ turpem. pact. in Paul.* qvorum fundamentum illud est qvod ll. & canones dicunt qvidem juramenta † observari debere, non autem contractus juramento firmari, ut patet *ex d. auth. sacram. puberum. & ex d. c. cum*

 contin-

contingat. Cæterum contraria ſententia, qvæ tales contractus juramento confirmari docet, mihi videtur & communior & probabilior: Primum *ex c. qvamvis. de pact. in 6. in illis verbis: Si tamen juramento &c. firmatum fuerit, &c. omnino ſervari debebit:* qvæ verba referuntur ad ipſum pactum, & indicant, illud juramento firmari: Secundò ex *l. 1. C. ſi adverſ. vendit. in illis verbis: neq; perfidiæ, neq; perjurii me autorem ſperare debuiſti:* illud verbum perfidiæ, refertur ad contractum, unde ſi juramento non confirmaretur, nulla eſſet perfidiæ deteſtatio, qvia contractus minorum qvinqve & viginti annis ſuper alienationibus bonorum, ex legib. & conſtitutionbus infirmantur, datur〈que〉 minoribus ea poteſtas, ut eos infringant, *ut in l. 1. & tt. tt. reb. eor. & C. de præd. minor.* Tertiò hoc argumento moveor, qvia ſi duntaxat juramentum ſervandum eſſet, & non etiam contractus confirmaretur, videretur eſſe cogendus is, cui juramentum præſtatur, ad relaxandum tale juramentum, veluti præſtitum in contractu nullo & invalido, ac proinde illicito, ac non ſervando, *arg. c. 1. jurejur.* qvod tamen nullibi vel ll. vel canones inſinuant. Atqve hanc ſententiam ſecuti fuere Bartol. *in l. ſi qvis qvis pro eo. num. 9. fidejuſſ. Curt. Jun. conſ. 47. num. 4. & alii. qvos refert & ſeqvitur Covarruv. in c. qvamvis. in 2. part. relect. §. 1. numer. 7. pact. in 6. & Seraphin. de Seraphin. in tract. de privileg. jurament. privileg. 61. Wenſenb. conſ. 23. num. 18. Andr. Fachinæ. libr. 1. controverſ. cap. 11.* &
4 hoc caſu veram eſſe puto illam vulgatam Dd. ſententium, † qvod juramentum validet invalidanda, de *qva Bald. in l. 1. C. commod. Jaſ. in l. ſancimus. C. teſtam.* His ita expoſitis, qværitur deinde, *qvinam illi ſint contractus, qvi juramento confirmari poſſint:* Neqve enim juramenti ea vis eſſe debet, ut omnes omnino conventiones confirmet: qvid enim ſi conventio bonis moribus contraria ſit, an eam juramento confirmari dicemus? qvid ſi publico favore prohibita? qvid ſi in odium alicujus vetita? qvid ſi ſimulata? De his igitur omnibus in ſeqq. tractandum erit: ut iis breviter cognitis, qvæ conventiones juramento confirmari poſſint, ſimul etiam patefiat.

CAP.

Cap. IV.

An Actus vel Contractus bonis moribus contrarius, juramento confirmari possit?

SUMMARIA.

1. *Juramentum licitis tantum & honestis actibus apponi potest.*
2. *Juramentum confirmare neqvit actum, qvi sit honestati vel bonis moribus contrarius.*
3. *Prohibito uno, omnia alia, per qvæ ad illud pervenitur, prohibita sunt.*
4. *Juramentum aliter dicitur esse contra bonos mores de jure civili, aliter de jure Canonico.*

AC primum qvidem expediti juris est: juramentum † licitis 1
tantum & honestis actibus apponi posse, qvemadmodum supr. *libr. 1. cap. 17.* plenius est expositum: ex qvo inter cætera etiam hoc evincitur: † qvod juramentum confirmare neqveat a- 2
ctum, qvi sit honestati, vel bonis moribus contrarius: Omnia enim, qvæ contra contra bonos mores vel in pactum vel in stipulationem deducuntur: nullius sunt momenti, ut loqvitur Diocletian. & Maximinian. *in l. 4. C. de inut. stipulat.* Itaq; juramento confirmari non possunt, cum qvod nullum est ipso jure, nullum possit aliunde fomentum accipere: præsertim à juramento, qvod ut supra dictum est, ferè naturam illius actus imitatur, cui est appositum: qvi si à jure est, prohibitus, si honestati & bonis moribus contrarius, juramento firmari non debet ne malitiæ fenestra aperiatur, & delinqvendi occasio præstetur, qvod fieri non debet, *text. in l. convenire pact. dot.* Et sic jure etiam Pontificio traditum est, juramentum contra bonos mores præstitum non esse obligatorium. *c. non est obligatorium R. I. in 6* Nam juramentum non debet esse vinculum iniqvitatis, *tex. in c. qvanto. jurejur. & in c. inter cætera. 21. qvæst. 1. tex. in c. 1. in fin. pac. tenend. & jur. firm. Dec. cons. 180. n. 4. cum seqq.* nec religionis prætextu legi fraudem fieri oportet, *tex. in l. filiusfam. §. is autem ad SC. Macedonian. & in l.*

qvi

3 *qvi testamentum.* §. *fin. probat.* Nec † una via concedi, qvod alia est prohibitum, nec per obliqvum permitti, qvod directo fieri non potest, *contra tex. in c. cum qvid una R. I. in 6. & in l. scire oportet.* §. *1. tut. & curat. dat ab his tex. in l. cum hi.* §. *si cum lis. transact. & in l. hæres meus.* §. *fin. cond. & demonstr.* & nota est regula, uno prohibito, omnia alia, per qvæ ad illud pervenitur, prohibita esse, *tex. in c. præterea. offic. jud. deleg. gl. ibid. in verb. ex eo. tex. in l. eos. in fin. princ. C. usur. & in l. fin. C. usur. rei jud. tex. in l. legem.* §. *fin. C. de nat. lib. gl. unic. in l. oratio. spon-*
4 *salib.* Hic tamen sciendum est, † aliter dici juramentum esse contra bonos mores de jure civili, & aliter de jure Canon. Nam jure civili contra bonos mores esse dicitur, omne id, qvod lege aliqva civili est prohibitum: jure autem Canon. illud juramentum contra bonos mores esse intelligitur, cujus observatio nutrit peccatum & per conseqvens in dispendium salutis æternæ vergit, qvando videlicet juramentum præstatur super eo; qvod turpitudinem aliqvam in se continet, aut principaliter est contra publicam utilitatem: *tex. in c. si diligenti* §. *fin. for. compet. in c. qvanto jurejur. Panorm. cons. 95. Socin. Iun. cons. 143. num 36. vol. 1.* qvando præstatur contra legem perpetuam caussam prohibitionis habentem. Istis casibus non valet juramentum etiam de jure Canonico, qvia est contra bonos mores. *Panorm. in loc. præalleg. tex. in l. pacta, qvæ contra C. pact. & in l. non dubium C. de lib.* qvæ lex in hujusmodi casibus intelligenda est. Similiter *d. c. non est obligatorium.* intelligi debet de juramento, qvod est contra bonos mores juris Canon. qvod turpitudinem in se continet, qvod principaliter est contra publicam utilitatem: qvod vergit in dispendium salutis æternæ: At contra, si actus, cui juramentum est appositum, tantum lege positiva sit prohibitus, rationem naturalem & perpetuam non habente; vigore juramenti majus robur acqvirere videtur: cum tale juramentum absqve dispendio salutis æternæ servari possit, ideoqve secundum Canones, qvibus in materia juramenti standum. *tex. in c. licet mulieres. jurejur. Dec. cons. 432. n. 10.* religiosè justeqve servandum, qvia juramentum dicitur species religionis, *tex. in l. neqve in princ. fidei-commiss. libert. tex. in c. etsi Christus jurejur. Et Cic. lib. 1. offic.* ait nullum vinculum juramento præstantius esse.

CAP. V.

CAP. V.
An pactum de hereditate viventis, sine ejusdem voluntate & consensu, juramento paciscentium firmetur.

SUMMARIA.

. *Pactum de futura hereditate an juramento confirmari possit, Deciditur qvod non n.12.*
2. *Sententia* c. qvamvis de pact. in 6.
3. *Renunciatio hereditatis qvam ob caussam sit probibita.*
4. *Juramentum qvando dicatur non servari posse sine præjudicio æternæ salutis.*
5. *Pactum de hereditate viventis inducit votum captandæ mortis.*
6. *Pactum de hereditate viventis non finit ambulatoriam esse hominis voluntatem.*
7. *Voluntates ultimæ non sunt restringendæ.*
8. *Pactum de hereditate viventis an possit confirmari statuto.*
9. *Juramentum facit, ut actus, qvi alioqvin non valet, confirmetur.*
10. *Esau an vendere potuerit jus primogenituræ.*
11. *Judicialia veteris testamenti an nos obligent.*
13. *Hereditas qvot modis deferatur.*
14. *Pactum de hereditate viventis tollit solennitatem testamentorum.*
15. *Pactum de hereditate viventis vergit in præjudicium tertii.*
16. *Paciscentes de futura hereditate qvomodo puniantur.*

EX iis, qvæ in præcedenti capite de juramento dicta sunt, qvod conventiones, qvæ bonis moribus sunt contrariæ, firmare neqveat, decidi potest nobilis & qvotidiana qvæstio: *An pactum de hereditate viventis sine ejusdem voluntate & consensu, juramento paciscentium firmari possit?* Et sanè pactum de hereditate viventis jurejurando vallatum plurimi 1 valere responderunt: *Bald. in cap. 1. §. moribus. si de feud. fuer. controv. inter dom. & agnat. Dec. cons. 516. n. 5. & 656. n. 12. Cor. cons. 257. libr. 3.*

Ff Cæpoll.

Cœpoll. caut. 112. num. 4. Aufrer. ad Capell. Tolosan. decis. 452. Cravett. consil. 139. num. 8. Gvid. Pap. consil. 31. Joan. Campeg. in tr. de dot. q. 79. part. 5. Socin. Jun. consil. 65. num. 49. libr. 1. Menoch. cons. 1. numer. 168.
2 Sed nullum est hujus sententiæ solidum fundamentum: Nam qvod adfertur *text. in c. qvamvis. de pact. in 6.* maximeqve in hanc sententiam perpenditur à Bald. loco proximè citato: non magnoperè ad rem pertinet: qvia ut bene monet Alex. in *cons. 28. libr. 3.* constitutio illa loqvitur de pacto filiæ, qvo renunciat hereditati paternæ: qvod pactum jure qvidem civili reprobatum est, non qvia sit contra bonos mores, veluti pactum, qvo de agitur in qvæstione nostra, sed ob alias caussas, qvas tamen leviores habet jus Canon. qvam ut propter eas à religione
3 jurisjurandi discedatur. Caussæ † autem cur pactum illud, qvod filia renunciat hereditati paternæ, jure civ. non approbetur, ab Alexandro ibi commemorantur, & à Jo. Immolensi *ad c. cum contingat. num. 35. jurejur. à Tiraqvell. de jure primogenit. q. 29. num. 9. & à Vasq. de success. progress. lib. 2. §. 18. Goden. cons. 98. numer. 4. & seqq. Schurff. cons. 74. cent. 1. Wesenb. cons. 15. n. 30. Sichard. cons. matrim. 9. & 10. Hott. cons. 7. 8. 9. & 10. Goddæ. in tr. de contrab. stipulat. c. 6. num. 93. & seqq. Cujac. ad l. fin. D. suis & legit. in Papinian. Fab. 13. conject. c. 13. Annæ. Robert. Senec. lib. 2. rerum judicat. c. 4. Anton. de Gamma. decis. 375. Barnab. Cornazzan. decis. 151. Anton. Fab. in tr. de error. pragmat. decad. 14. error. 4.*
4 *Breulæ. in tract. de renunciat. c. 8. & 10.* Nec obstat ratio, qvam Bald. urget, nimirum, qvod hoc juramentum servari possit sine dispendio salutis æternæ, qvia respond. Id negari meritò posse: qvia † ut juramentum dicitur non posse servari sine dispendio salutis æternæ, sufficit peccatum etiam veniale committi, qvia & illud detrimentum adfert animæ secundum communem sententiam Canonist. *vide Archidiacon. & Joan. Andr. in d. c. qvamvis. pact. in 6. Joan. Imol. in c. ult. in 3. not.*
5 *præscript. Crav. in cons. 229. num. 4.* Sed ejusmodi pacta † de hereditate viventis inducunt votum captandæ mortis: Ergo aliqvam peccandi occasionem adferunt: ut dicebat Vasq. *de success. progress. lib. 3. §. 28.* Ideoqve peccati esse nutritiva dixit Salicet. *ad l. pactum qvod dotali. C. pact. & post eum Socin. Jun. cons. 44. num. 39. lib. 2. Cacheran. decis. 100. num. 3. & Hipp. Riminald. cons. 164. num. 41.* Qvamobrem mihi non probatur id qvod scribit Covarruv. *ad rubr. de testamentis in 2. part. numer. 15.* pacta ista de hæreditate viventis non ideo reprobari, qvod conti-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

contineant vel inducant ex voto captandæ mortis aliqvod peccatum, qvia etiam in ſubſtitutionibus & primigenis hæc ratio allegari poſſet, cum tamen primigenia & ſubſtitutiones nemo dixerit peccatum inducere. Etenim inter hæc & pacta noſtra latum eſt diſcrimen: Non enim primogenitus ac ſubſtitutus oſtendit ſe eſſe ſolicitum de hereditate viventis, nec de ea diſponit, ſed teſtator eſt, qvi omnia facit acqve diſponit, & lex vel conſvetudo, qvæ vocat primogenitum ad ſucceſſionem, nullo ejus facto interveniente: ſicut declarat Cagnol. *ad l. ult. C. pact. num. 30. & ſeq.* At in qvæſtione noſtra ex pacto ipſorum, qvi de hereditate viventis paciſcuntur, votum mortis captandæ oritur. Multò minus placere poteſt qvod dixit Zaſ. *conſil. 1. num. 38. lib. 2.* hæc qvæ dicuntur de voto captandæ mortis, Italis eſſe relinqvenda: Sunt enim hæc à noſtris autoribus ad Reipubl. ſalutem & utilitatem naturali ratione conſtituta, ac proinde ad omnes gentes pertinent Imperio Romano ſubjectas. Nam primum conſtat, ideò pacta de futura hereditate non valere: qvia inducunt votum captandæ mortis alterius: ut dicitur *in l. de fideicommiſſo. C. transaction.* qvod & S. Pontifex perpendit *in c. deteſtanda. & in c. ne captandæ. de præbend. in 6.* & ab omnibus paſſim conſideratur & adducitur *ex d. l. fin. C. pact.* dum ait, ejusmodi pactiones eſſe contra bonos mores, plenasqve triſtiſſimi & periculoſi eventus. Deinde, pacta futuræ ſucceſſionis † ambulatoriam eſſe non 6
ſinunt hominis voluntatem, usqve ad extremum vitæ ſpiritum: contra *l. cum hic ſtatus. §. pœnitentiam. de don. int. vir. & uxor. l. 4. D. adim. leg.* cum tamen libertas † de ſupremis judiciis conſtringi minimè de- 7
beat. *l. cum duobus. §. idem reſpondit. in illis verb. nec libertatem de ſupremis judiciis. D. pro ſoc.* Rurſum non adverſatur huic ſententiæ argumentum Philippi Decii: † Statuto induci ac obtineri poteſt, ut pactum 8
valeat de viventis hereditate, ut docet Bald. *in l. cum Archimedoram. C. ut in poſſeſſ. legat. Tiraqvell. in tr. de jur. primig. qvæſt. 7. Teſſaur. deciſ. 225. num. 12. Petr. Heig. 1. q. 23. num. 19. & ſeqq. Thilman. de Benign. deciſ. Cam. Imper. ſyntagmat. 3. decad. 2. vot. 10. num. 79. & ſeqq.* Ergo & jurejurando, pactio eadem confirmari poteſt *arg. l. non impoſſibile. pact.* qvia reſpondeo, negando utrumqve, hoc eſt, & antecedens & conſeqvens: ſtatuto enim induci non poſſe adverſus Baldum plurimi docuerunt, *apud Cacheran. deciſ. 100. & apud Hipp. Riminald. conſil. 164. num. 31. lib. 2. Menoch. conſ. 456. num. 21. lib. 5. Goden. conſil. 95. num. 14.*

9 Conseqvens autem non probatur ulla lege vel ratione juris. Tertium argumentum est Gvidon. Papæ: Juramentum facit, ut actus, qvi alioqvin non valet, confirmetur, ex tradit. per Bartolum *in l. si qvis pro eo. fidejuss. Aretin. cons. 74. Cravett. cons. 102.* Ergo & in qvæstione nostra hoc efficiet, ut pactum confirmetur & valeat, licet alioqvin nullum sit: Respond. Juramento qvidem multa confirmari, qvæ aliàs non valent, veluti, donatio inter virum & uxorem, qvæ non est contra bonos mores, sed moribus recepta non est: ut declarat Socin. Jun. *consil. 44. num. 34. libr. 2.* Sed juramentum non confirmat ea, qvæ contra bonos mores sunt, *cap. non est obligatorium. R. I. in 6.* Sunt autem pacta ejusmodi contra bonos mores. *l. final. C. pact.* Postremum argumentum est ex cap. 25. *Genes.* ubi Esau fratri suo vendidit primogeni-
10 turam, † & valuit venditio propter juramentum, cujus loci meminit Tiraqvell. *de jure primigen. qvæst. 29.* Responderi potest ex Tiraqvello
11 *ibid. num. 3. & ex Cacheran. d. decis. 100.* judicialia veteris testamenti non adstringere, nisi in qvantum reperiuntur approbata, & illud jus primogenituræ, qvod contra jus naturale uni tantum ex liberis successionem defert facilius extingvi posse: Deniq; facilius illud concessum fuisse Jacob in figura, propterea qvod ab eo debebat nascj semen benedictum: ideo meruit primogenituram, hereditatem, & benedictionem patris Qvæ autem in veteri testamento in figuram concedebantur, ad exempla trahenda non sunt. Vera igitur, recepta & communis sententia est: ejusmodi pacta de hereditate viventis juramento non firmari: Ita traditum est à *gloss. in l. si qvando. §. illud. in verb. gravari. C. inoff. testament. & in l. pactum. & ibi Bald. in 5. opposit. Rom. & Castrens. C. collat. Bart. Castrens. Alexand. & Jason. in l. pactum qvod dotali. C. pact. & ibi Alexand. affirmat ita communiter Dd. tenere. Bart. in l. ult. & ibi etiam Castrens. C. eod. Br. & Alex. in l. stipulatio hoc modo concepta. de V. Obl. Ant. de Butr. in cap. cum contingat. col. 3. & ibi Im. de jurejur. Dominic. in c. qvamvis. de pact. in 6. Alv. in c. 1. §. moribus. si de feud. fuer. controv. inter dom. & agnat. Henning. Goden. d. cons. 95. num. 14. Ernest. Cothman. resp. 8. num. 23. Alex. in cons. 28. lib. 5. Dec. cons. 31. 63. 184. 225. 236. Capella. Tolosan. decis. 452. Curt. Jun. cons. 15 & cons. 22. Tiraqvel. de jur. primig. q. 6. num. 18. Zas. cons. 1. n. 18. libr. 2. Socin. Jun. cons. 44. num. 15. lib. 2. Cacheran. decis. 100. Covarruv. ad c. qvamvis. 2. in initio. num. 2. Andr. Gail. lib. 2. obs. c. 126. Hieron. Gabriel. cons.*

137.

137. num. 25. 26. Viv. com. opin. verſ. pactum 1. Celſus Ugon. conſ. 100. num. 5. Joan. Petr. Surd. conſ. 133. num. 9. Simon. Prætor. conſ. 123. numer. 15. Andr. Fachinæ. lib. 8. controv. cap. 72. latè Goddæ. in tr. de contrahen. ſtipul. c. 6. n. 102. Fundamentum eſt firmum *in l. non dubium. C. de legib.* qvam multi ad hoc perpenduut, ſed firmius eſt illud, qvia non eſt obligatorium contra bonos mores præſtitum juramentum, *c. non eſt obligatorium. R. I. in 6.* Hujusmodi pacta ſunt contra bonos mores. *l. fin. C. pact.* Igitur, &c. Et licet reſpondent contrariæ ſententiæ autores, illud eſſe accipiendum, qvando juramentum eſt contra bonos mores juris Canon. qvia ſcilicet peccatum continet, non autem contra bonos mores juris civilis: tamen hæc ratio ſatis ex eo infringitur, qvod pactiones hæ inducunt votum captandæ mortis, & ideo ſunt contra bonos mores: etiam ſecundum jus Canon. *c. 2. c. de teſtanda. de conceſſ. præbend. lib. 6.* ſunt enim contra jus naturale, *l. qvidam. §. fin. de donat.* conſeqventer contra jus canon. *ex tradit. per Panormit. in c. cum contingat. poſt. num. 5. jurejur. & animadvertit. Socin. Jun. d. conſ. 44. numer. 41. lib. 2.* Imò, ut ſuperius dicebam, ex ſententia plurimorum, pacta hæc dicuntur peccatum nutrire, ſeu peccandi occaſionem præſtare. Legibus enim publicis cautum eſt, † qvod hereditas omnis ad nos 12
pertineat vel ex teſtamento, vel ab inteſtato, *§. fin. Inſt. per qvas perſon. nob. acqvir.* ab inteſtato heredes fiunt liberi, parentes, fratres, & ſorores, ac alii cognati ipſius defuncti, prout diſponitur *in nov. 118.* Ex teſtamento illi qvos teſtator heredes inſtituit, & qvia de magno præjudicio agitur, nempe omnium fortunarum & facultatum ipſius teſtatoris, ideò ne in re tanti momenti fraudes fierent, inventæ ſunt multæ ſolennitates in teſtamentis ordinandis, & adhiberi debent in teſtamentis ſeptem teſtes, teſtium ſubſcriptiones, ſigilla & reliqva, de qvibus tractatur *in tit. Inſtit. de teſtam. ordin.* Has autem ſolennitates omnes † 14
pactum de futura ſucceſſione tollit: etenim ad pacti probationem duo tantum teſtes ſufficiunt. *l. ubi numerus. teſtibus.* atqve ita fraudibus & dolis ac falſitatibus via pactionibus iſtis aperitur: *contra l. fin. C. fideicom.* cum verò in falſitatibus, fraudibus & dolis evitandis verſetur principaliter favor publicus, conſeqvens eſt, ut privatorum conſenſu, contra ſolennitatem teſtandi diſpenſari non poſſit. *l. privatorum. C. jurisd. om. judic. jus publ. pact. l. nemo poteſt. de lega. l. convenire. pact. dot. l. Divus. de milit. teſtam. Fernand. Vasq. in tr. de ſucceſſ. lib. 2. §. 18. requiſit.*

15 *qvisit. 29. num. 39.* Adde † qvod vergunt in præjudicium tertii, conseqventer juramento confirmari non possunt: conseqventiam probat *c. cum contingat. de jurejur. cap. qvamvis. pact. in 6. uti notarunt Bart. ad l. Titia Seio. §. Imperator. de legat. 1. Alciat. ad l. pacta qvæ contra. C. pact. Tiraqvell. ad l. si unqvam. num. 91. C. revoc. don.* Antecedens autem probatur *ex l. fin. C. de pact.* dum ait, ejusmodi pactiones plenas esse tristissimi & periculosi eventus, propter insidias, videlicet qvæ parari possunt viventi, cujus hereditas in pactum deducitur, uti annotarunt Salicet. *in l. pactum qvod dotali. C. pact. Socin. Jun. d. cons. 44. post. numer. 40. lib. 2. Vasq. de success. progress. lib. 2. §. 18. num. 64. & num. 208. vers. ex superioribus. & lib. 3. §. 28. post. num. 10.* qvibus astipulatur, qvod scribit Andr. Isern. *in c. 1. §. moribus. si de feud. fuerit controv. & in c. 1. col. 7. qui success. teneant.* Deniqve his accedit, qvod perpendit Alciat. *in l. stipul. hoc modo concepta. V. Obl.* ita jure civili actiones istas repro-
16 bari, † ut paciscentes qvoqve puniantur, fisco scilicet hereditatem auferente, *juxta l. 2. §. 1. his qvibus ut indign. l. qvi dam. §. fin. don.* qvare haud qvaqvam juri consonum videri, jurejurando debere confirmari tam illicitas pactiones. *arg. cap. etsi Christus. jurejurando.*

CAP. VI.
De Promissione Actus turpis, & an hoc juramentum absolutione opus habeat?

SUMMARIA.

1. *Juramentum an confirmet actum turpitudinem aliqvam continentem.*
2. *Absolutio à juramento turpi an sit necessaria.*
3. *Intellectus* c. cum qvidam. 12. §. fi. jurejur.
4. *Impossibilium nulla est obligatio.*
5. *Impossibilia an rectè vocentur, qvæ contra bonos mores.*
6. *Æmilii Ferretti sententia refellitur.*

CUm juramentum contra bonos mores præstitum nullam obligationem producat; qvemadmodum sup. cap. 4. demonstratum

ſtratum eſt: ſeqvitur † promiſſionem qvoqve actus turpis, contra- 1
ctumve turpitudinem continentem minimè confirmari juramento. Nam & ſuperius ſatis confirmavimus, juramentum, qvo turpe qvid promittitur, minimè ſervandum eſſe, nec obligare, cum ei deſit comes neceſſarius, nempè juſtitia. Qvamobrem ſatis conſtat, nullam hic oriri obligationem, qvod Bartolus not. *in l. ſi qvis pro eo. numer. 6. fidejuſſ.* qvem alii freqventiſſimo ſuffragio ſeqvuntur: nec eſt neceſſaria † ab- 2
ſolutio à vinculo hujus juramenti, ſecundum communem omnium opinionem, *in c. cum contingat. jurejur.* Nec adverſatur huic ſententiæ
† *c. cum qvidam. 12. §. fin. eod. tit.* in qvo oſtenditur, illicitum eſſe jus- 3
jurandum impium, inhoneſtum, inhumanum, ut ſi qvis juraſſet ſe nunqvam verba commutaturum cum patre vel matre, fratre vel ſorore, nec qvicqvam eis ad cultum & victum ſuppeditaturum: & ideò nec eſſe ſervandum, ſed abſolutionem ab eo fieri debere: Abſolutio enim illa fit ipſo jure, ſententia qvidem judicis competentis, qvæ tamen potius declarat abſolutum eſſe eum, qvi juravit, qvam abſolvit, ut reſpondet Cujac. *ad c. fin. teſtibus cogend. per c. pen. de accuſation.*
Facit pro hac ſententia, qvod traditur, impoſſibilium nullam eſſe ob- 4
ligationem, nullumqve juramentum. *l. impoſſibilium. R. I.* Impoſſibilia autem vocantur non tantum ea, qvæ per naturam fieri non poſſunt, verum etiam ea qvæ ſunt contra jus & æqvum, qvæ lege, Senatusconſulto, conſtitutione, edicto, & bonis moribus fieri prohibentur, *l. non ducium. C. legib. l. ſi ſtipulor. 35. l. ſtipulatio hoc modo concepta. V. Obl. l. 7. §. ait Prætor. cum §. ſeq. & §. generaliter. l. ſi unus. §. pacta qvæ turpem. cum l. ſeq. l. jus agnationis. l. jus publicum pact. l. nec ex Prætorio. R. I.* cum illud tantum nos poſſe putemus, qvod ſalva pietate, exiſtimatione, & verecundia facere poſſumus. *l. filius 15. l. qvidam in ſuo 27. condit. inſtit. l. nemo poteſt. 55. ibi Bart. Bald. Jaſon. leg. 1. l. 3. §. pro illo. pr. ſoc. Bald. ad l. 2. in lect. 2. his qvi ſunt ſui vel alien. jur. Jaſ. ad l. more. num. 1. in fin. juriſd. omn. judic. Franciſc. Rip. ad l. facto. §. ſi qvis rogatus. ad SC. Treb. gl. ad l. in re mandata. C. mandat. l. Nepos Proculo. cum annot. ibid. V. S. §. libertas. ibi Weſ. Inſtit. de jur. perſon.* Ejusmodi eſt promiſſio: veluti, ut jures Titium te interfecturum, parentes alere non velle, patrem ab hoſte nolle redimere, germanam ſororem uxorem ducere, de qvibus JCtus *in l. ſtipulator. 35. l. generaliter. 26. cum lege ſeq. V. obl. l. filius. 15. condit. inſtit. l. qvidam in ſuo. l. Julianus. §. conſtat. leg. 1.* Sed qvid

opus

opus est exemplis in re tam facili? Nam qvidem fieri potest, ut frater germanam suam sororem uxorem ducat: sed qvia id jure est prohibitum, impossibile dicitur: Exemplum accommodatissimum est hoc Venuleji. *l. continuus. §. cum qvis de V. O.* ad id, de qvo qværitur: cum qvis sub hac conditione stipulatus sit, si rem sacram aut religiosam Titius vendiderit, vel forum aut Basilicam & hujusmodi res, qvæ publicis usibus in perpetuum relictæ sunt, ubi omnino conditio jure impleri non potest, & si velit facere, ei non liceat: nullius momenti fore stipulationem, Perinde ac si ea conditio qvæ jam impossibilis est,
5 inserta esset. Deniqve ut paucis expediamus, † qvicqvid contra jus contraqve bonos mores est, impossibile dicitur. Mercer. *libr. 1. opinion. cap. 15.* Et licet contra hanc Dd. sententiam insurgat Æmyl. Ferrett.
6 † *ad l. 7. V. O.* qvi asserit, ea qvæ jure vel bonis mortibus prohibentibus fieri non possunt, propriè non appellari impossibilia: tamen communibus Dd. suffragiis hæc ipsius opinio repudiata est, prout latè etiam eandem refellit Goddæ in *tract. de contr. stipulat. c. 8. n. 180. & seqq.*

CAP. VII.

An cessioni bonorum possit renunciari juramento, & an valeat conventio, qva debitor se obligat ad carcerem, si ad constitutum diem non solvat?

SUMMARIA.

1. *Debitor an se ad carcerem obligare possit si ad constitutam diem non solvat? & numer. 3.*
2. *Beneficio cessionis an non possit renunciari.*
4. *An valeat pactum ut debitor capiatur autoritate propria.*
5. *Sententia* l. 3. C. pignor.
6. *Creditor an teneatur cautionem præstare, de refundendo, si vel adversa valetudine capiatur debitor incarceratus aut aliud qvid detrimenti sentiat.*

Jura-

JUramenti, qvod contra bonos mores esse dicitur, vulgò exemplum adferunt, veluti, si debitor cessioni bonorum renunciaverit, seqve ad carceris pœnam obligaverit, si ad diem constitutum non solvat: Hoc enim pactum † non valere, & nullius planè 1
momenti esse, pleriq; sentiunt: Carceratio enim debitoris species qvædam est executionis. *Bart. in l. is qvi Reipubl. num. 3. ex qvib. caus. major. Alex. in l. à Divo Pio. §. in venditione. num. 5. & 6. re judic.* ad qvam executionem in personam non devenitur, qvandiu extant bona debitoris. *gl. l. 3. §. tutores. suspect. tut. & Alex. in d. §. in venditione. n. 8.* Qvam ob causam etiam lex prodidit beneficium cessionis pro debitoribus, ne in carceres detrudantur. *l. 1. & l. fin. C. qvi bon. ced. possunt. c. Odoardus. solut.* cui beneficio † cessionis renunciari non posse, tradunt Dd. 2
comm. *in l. alias. §. eleganter solut. matrimon. Gvid. Pap. decis. 211. per Angl. in §. fin. numer. 11. Instit. de act. Alex. cons. 37. numer. 7. vol. 2. Felin. in c. ex rescripto. num. 13. jurejur.* qvam sententiam communem esse refert etiam Ripa *in l. obligatione generali. num. 3 pign. & post eum Albert. Brun. de cession. bonor. 5. q. princ. q. 20. num 3.* eamqve ut humaniorem amplectitur Salicet. *in d. l. 1. num. 9. post Richard. de Malumbr. & Cyn. ibid. C. qvi bon ced.* qvam sententiam etiam Camera Imp. in suis decis. observat, teste Gail. *lib. 2. de pac. publ. c. 2. num. 23. Coler. in tr. de process. execut. part. 1. c. 6. num. 39.* Verum, qvia grave est fidem fallere, *l. 1. const. pecun. l. 1. §. meritò. depos.* nihilqve magis bonæ fidei convenit, qvam 3
id præstare, qvod inter contrahentes actum est. *l. 1. pact. l. exemto. act. emt.* omneqve juramentum servandum est, qvod sine dispendio æternæ salutis observari potest. *c. cum contingat. jurejur.* etiamsi id cum aliqva jactura bonorum, & cujuscunqve rei temporalis amissione sit conjunctum, existimaverim, ejusmodi conventiones & arresta omni jure licita permissaqve esse, non modò in bonis, verum etiam in personis, immò ad carcerem usqve: etiam extra juramenti appositionem. *per l. 1. & ibi Bart. num. 5. C. qvi bon. ced. possunt,* ubi ait Imp. Bonorum cessionem non eò facere, qvod planè liberet debitores, etiamsi in solidum non satisfecerit, sed eò tantum, ne judicati trahantur in carcerem. Ergò à contrario sensu debitor vel ex conventione vel per sententiam judicis incarcerari potest. *& l. nemo carcerem. vers. vel certè. C. exact. tribut. Zas. sing. respons. lib. 2. c. 8. Vide Gail. & qvos ille citat lib. 2. pract. obs. c. 45. & lib. 2. de pac. publ. cap. 2. num. 5. & 7. & seqq.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

& de arrest. cap. 11. num. 24. Coler. in tr. de process. execut. part. 1. c. 6. num. 9. & seqq. Mindan. in tr. de process. Camer. c. 47. circa princ. & lib. 2. de mandat. judic. c. 71. num. 7. Modest. Pist. lib. 1. illustr. qq. q. 29. & ibi addit. Nec obstat, *l. ob æs alienum. C. obl. act. l. qvi filios. C. qvæ res pign. oblig. non possunt. l. fin. D. eod.* qvia debitores custodiæ dantur, non ut pro pignore habeantur, vel servi carceris fiant, sed ut detineantur, donec satisfaciant; Vid. etiam Mynsing. *centur. 6. observat. 51.* Majus dubium
4 est, *si conventum sit, ut debitor possit realiter & personaliter conveniri, & capi autoritate propria creditorum? an conventio illa valeat?* Sanè *Angl. in l. nemo potest. leg. 1.* affirmat, qvod superfluus sit iste stylus tabellionum, & qvod inutiliter occupet membranas: *& post eum Alexand. in l. alia causa. §. 1. solut. matrimon. Et Mynsinger. decad. 6. respon. 67. numer. 16.* eam conventionem nullius momenti ajunt, propterea enim per creditores, imò ne per judicem qvidem, si in eum conventum esset, propria autoritate capi debitorem posse; qvia debitor non sit dominus membrorum suorum, & partes non possint facere, qvo minus ordo judiciarius servetur, *l. 1. C. exec. rei jud.* qvia arrestum est species executionis, qvæ sine magistratus opera fieri non debet; adeoqve privata appræhensio debitorum, etiamsi de ea convenerit, nisi in casu necessitatis & periculi de fuga, jure sustineri non potest: qvanqvam ope judicis compræhendi & incarcerari posse debitorem, si ita conventum sit, in casum non præstitæ solutionis, minimè negaverim. ex *l. 3. C. pi-*
5 *gnor.* in qva habetur, creditorem, † cui ex conventione debitor permisit non soluta ad diem pecunia, ingredi possessionem fundi pignorati, non posse tamen eam ingredi sine autoritate judicis. Nec enim conventione illa videtur remissus, immò nec remitti potuit ordo publici juris, qvi autoritatem judicis exigit. *l. debitores. 10. cum l. sequenti. C. eod.* & etiam conventionem possessoris fundi; Et licet vim non faciat creditor, ut ait *d. l. 3.* qvi sub specie conventionis & voluntatis debitoris ingreditur possessionem fundi pignorati; tamen nihilominus tenetur generali interdicto momentaneæ possessionis restituendæ debitori, sicut in casu *l. 6. C. unde vi.* qvi rem debitam sibi occupat sub specie judicati vel rescripti. Principio ergò si per vim collecta manu creditor ingrediatur possessionem fundi pignorati, re-

ti, resistente debitore, vel alio possessore, etiam tenebitur speciali interdicto. Unde vi, ut Azo & Bartolus sentiunt *in d. l. 3. C. pignorat.* Nam & regula juris fertur: non esse singulis concedendum, qvod per magistratum publicum fieri possit, ne occasio sit majoris tumultus faciendi. Et hanc sententiam in terminis qvæstionis propositæ probant & seqvuntur latè *Coler. de processu executiv. cap. 6. numer. 9. & seqventibus Mindan. libro primo de processu executiv. cap. 47. circa principium & lib. 2. de mandat. judic. cap. 71. numer. 7. Anton. Tessaur. decision. 26. numero 6. & decision. 36. numero tertio. Cothman. resp. 18. numero. 277. & seqq. Camill. Borell. cons. 10. in pr. D. Koppen. decis. 29.* eaqve constit. Saxonic. disertè comprobata est: *part. 2. cap. 21.* usqve adeò ut vigore constit. & consvetudinis eam legitimè interpretantis, debitores, etiamsi immobilia possideant, ut constet eos solvendo esse, tamen propter moram, vi pacti in curiis detineri possint, atqve soleant, donec creditoribus satisfaciant: *An † autem isto casu, qvo debitor* 6 *pacto se carceri adstrinxit, cautionem præstare creditor teneatur de refundendo, si vel adversa valetudine comprimatur debitor, aut alioqvin qvid detrimenti capiat, dubitari potest*: Et negativè responsum fuisse refert Moller. *lib. 1. semestr. cap. 35. circa fin. & in com. ad constitut. Saxon. d. p. 2. cap. 21.*

CAP. VIII.

An valeat pactum sive juramentum, qvo se liber homo atqve corpus vitamqve suam ita adstringit, ut pro reo pœnam subeat, & in ipsius corpus judici sævire liceat.

SUMMARIA.

1. *Liber homo an pro reo capitis fidejubere possit.*
2. *Fidejussor an in se pænam alienam derivari possit?*
3. *Obsidum obligatio an sit legitima. & num. 7.*

4. *Pœnæ an à persona in personam transire poßint.*
5. *Obligatio ad amputationem membri, bonorum, examen fidium, an valeat?*
6. *Pactum, ut debitor dicteriis, convitiis & calumniis proscindatur, an valeat.*
8. *Devovere se pro amico an cuiqvam liceat.*
9. *Sententia dicti Joann. Debemus animas pro amicis ponere.*
10. *Obligari ex facto alieno qvomodo qvis poßit.*
11. *Fidejussor in causis capitalibus qvatenus intervenire poßit.*
12. *Fidejussor an in minus sese obligare poßit.*
13. *Custos carceris qvomodo obligetur, reo aufugiente.*
14. *Fidejussores, si semel sistant reum condemnatum, is autem effracto carcere aufugiat, an denuo eum sistere teneantur.*

1 ILlud multò ad hanc rem accommodatius est exemplum, veluti, † si liber homo pro criminis reo interveniat, & corpus, vitamqve suam ita pro ipso obstringat, ut si fefellerit reus, ad tempus è custodia dimissus, pro ipso pœnam subeat, & in illius corpus judi-
2 ci sævire liceat: Etsi enim multi putant defendi posse, ut qvis fidejubendo in se alienam pœnam derivet, etiamsi illa corporalis sit, maximè per juramentum: qvod latè defendere conatur Alberic. de Rosat. *in 1. part. statutor. q. 51.* tum qvod in obsidibus † olim apud Roma-
3 nos fieri hoc solitum sit: *l. obsides. testam. Cic. 3. offic.* exemplo Appii Claudii Consulis, qvi teste Dionysio Halicarnassæo lib. 6. trecentos obsides in forum adduci, atqve spectante populo & approbante virgis cæsos securi percussit, qvemadmodum & Livius scribit *lib. 5. decad. 3.* Tarentinorum obsides deductos in comitio, virgisqve cæsos, approbante populo, de saxo Tarpeio dejectos esse: tum qvod qvisqve sese ex alieno facto obligare possit: *l. cum filiusfam. 49. §. 1. V. obl. l. nemo 5. duobus reis.* tum etiam qvod par sit ratio obligare sese promittendo, atqve delinqvendo. *arg. §. 1. Inst. oblig. qvæ ex delicto nascunt. Institut. de obligat. in princ. &* ad paria judicentur. *l. omnem judic. & §. hoc considerantes. nov. ut omnes obed. judic.* Atqvi delinqvendo posse se qvem ad pœnam etiam capitis obligare, nullum esse dubium: tum deniqve, qvod commentariensis sive custos carceris, qvi fugam rei permisit, pari cum ipso pœna afficitur. *l. milites. l. penult. l. fin. custod. reor. l. 4. C. eod.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

C. eod. tit. etsi inqvam, multi putant, hoc defendi posse; tamen hæc
sententia mihi semper visa est suspecta esse: prout etiam à plerisq; re-
ctiss. repudiata est. Neqve enim æqvitas permittit, aut ulla juris ratio,
ut alius, qvam qvi peccavit, pœnam subeat, qvæ delicti autorem seqvi
debet, *cap. illud 11. qvæst. 3. cap. 1. & cap. itaqve. 1. qvæstione 4.* Anima e-
nim qvæ peccavit, ipsa mori debet Ezechiel. 18. Pœnæ enim imponun-
tur delinqventibus personalesqve sunt, nec à peccante † in non pec- 4
cantem transferuntur; nulliusqve crimen maculat nescientem. *d. c. 1.
& 2. & ferè tota. 1. q. 4. c. mulier. 15. q. 1. c. cum multæ. 15. q. fin. c. minor.
17. q. 4. c. non turbetur. 24. q. 1. cum similibus. l. si pœna l. crimen paternum.
pœn. l. sancimus C. eodem tit.* adeò ut obligationem contrariam, omnia
jura omnesqve leges respuant, cum nemo suæ vitæ, ulliusqve sui mem-
bri dominium habeat, sed omnia χρήσει non κτήσει possideat, juxta
illud Lucret. libr. 3. Vitaqve mancipio nulli datur, omnibus usu: &
ex nostris probat JCtus *in l. liber homo ad L. Aqvil. gl. in cap. cum homo.
23. q. 5. Bald. ad l. 1. num. 7. vers. secundo revoco in dubium. C. ne filius
pro patre. Hippol. de Marsil. in rubr. de fidejuss. num. 206. & seqq. Gomez.
tom. 3. var. resol. c. 9. num. 8.* & sic idem ad promittere non possit, qvod
debetur, qvod tamen in omni fidejussione reqviritur. *arg. l. 5. §. satis
acceptio. V. obl. Hipp. de Marsil. in rubric. fidejuss. numer. 1. 2. & 3.* sic 5
qvod nemo possit paciscendo sese obligare ad amputationem mem-
bri, etiam cum juramento, rectè probat Gvid. Pap. *decis. 278.* nec ad
bannum imperiale, *l. ob æs. C. patrib. qvi fil. distrax. l. Titio. 2. constit.
& demonstrat. Gail. 2. de pace publica. c. 2. num. 13. Coler. in tract. de pro-
cess. execut. part. 1. c. 6. n. 52.* nec ad examen fidium, sive ad torturam.
Bartol. *ad l. interdum. §. qvi furem furt. Costal. ad l. liber homo. ad L. A-
qvil. Vasq. 3. illustr. controv. c. 96. num. 12. Gail. d. c. 2. num. 15. Coler. d. c. 6. nu-
mer. 46. & seqq. König. in process. c. 2. in addit. num. 35.* sicut neq; illud pa-
ctum valet, † qvo debitor in casum non factæ solutionis pati vult, se di- 6
cteris, convitiis, & calumniis proscindi. Sturc. ad *l. nemo videtur. 186. nu-
mer. 6. D. R. I. Coler. de process. exec. part. 1. c. 8. n. 60. & seqq.* qvia nemo est
suorum membrorum, ne dum famæ vel dignitatis suæ dominus. *d. l. li-
ber homo ad l. Aqvil.* sed lex qvæ est Domina & Regina omnium *l. 2. D.
legib.* Nec qvicqvam juvat contrariam sententiam † *c. cum homo. 23. q.* 7
*5. versic. veluti si qvispiam decipiat fidejussorem suum, atqve ille pro isto le-
gitimum supplicium luat.* non enim ad jus illa verba pertinent; sed ad

factum referenda sunt, aut ad eum casum accommodanda, non qvo fidejussor in se recepisset fidejubendo supplicium, sed qvo in dolo fuerat, & effecerit, ut se reus non sisteret. Nec est, qvod qvispiam eo-
8 rum exemplum objiciat, † qvi se obsides dari passi sunt, ut ab hostibus qvasi pignoris jure tenerentur, qvo magis pacta cum ipsis conventa servarentur, qvorum obligationem valere, dubium non est. *l. obsides. ibi Bartolus, Baldus, Paul. de Castr. & post alios Cujacius test. cap. ex rescripto. jurejur. cap. exposita arbitr. & latè Baldus ad l. 2. colum. final. C. patribus qvi fil. distrax. Goden. consil. 103. num. 69. Reusner. de testament. part. 2. cap. 36. num. 4. & seqq.* Qvia hic jus publicum nonnihil derogavit juri privato, propter imperium & autoritatem magistratus, à qvo vades præstari solent. Non igitur qvisqvam ipse in hoc casu corpus suum damnificat, pœnæ sese mancipando, qvod à jure est prohibitum: sed autoritate magistratus qvasi pignus qvoddam constituitur ut qvod hinc inde convenit, arctius præstetur.

Qvam ob caussam tanta semper juris obsidum vis & religio fuit, ut si fides ab iis transfugis contra jus gentium frangatur, meritò qvasi pœnæ destinati, ac dedititii sub conditione dici possint, eorumqve bona in obsidione qvæsita confiscari atq; publicari; *l. Divus. 31. jur. fisc.* qvo casu Dionys. Halicarnas. exemplum accipiendum est, & Livii, qvi ideo Tarentinorum obsides cœsos esse affirmat, qvod contra fidem datam Roma profugissent: De qvo plura Petr. Ærod. *lib. 2. decret. tit. de captiv. & postlimin. revers. & P. Gregor. in syntagm. jur. part. 2. lib. 19. cap. 13. per tot. & lib. 24. c. 3. num. 12. Bodin. lib. 5. de republ. c. ult.* Extra istos casus proposita hæc exempla nihil habent autoritatis, nec ad probationem allegari possunt, sed standum erit potius voci divinæ, in qva dicitur, viros sangvinarios non dimidiaturos esse dies vitæ suæ. *Psalm. 55.*
8 Nec eorum exempla qvicqvam movent, † qvos constat, se pro amicis devovere solitos fuisse, ut pro ipsis mortem obirent, qvod apud Scythas Pyladem & Orestem fecisse constat: Pietatem enim illam magnificamus, admiramur animi eorum magnitudinem, obligationem non admittimus, arg. eorum qvæ tradit Franc. Piccolomin. *grad. 7. Philoso-*
9 *phiæ mor. c. 24. in fin.* Nec ad rem pertinet, qvod apud Joan. scriptum extat: Debemus animas pro fratribus ponere: Id enim verum est, agente & postulāte necessitate vocationis, & zelo ac amore justitiæ, Reipub. conjugis, liberorum, amicorum, proximorum. Nam qvi temere

se

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ſe objicit vitæ periculo, proculdubio peccat contra præceptum: Non occides, ſicut ſcriptum eſt: qvi amat periculum, peribit in illo, Sic Judas Maccabæ. hoc interpretatur *1. Maccabæorum 9.* cum ad ſocios ſuos, abſit, inqvit, ut fugiamus, ſed ſi appropinqvavit tempus noſtrum, moriamur in virtute propter fratres noſtros, & non inferamus crimen gloriæ noſtræ; Huc pertinet gravis illa ac ſapiens commonefactio Hectoris ad Trojanos, qvam recitat ac magnoperè laudat Lycurgus in oratione contra Leocratem:

Conſerti naves animis ingentibus inter,
Qvisq; ſuo pugnare loco, nec vulnere qvisqvam
Seu mortis fugiat pavidus formidine, victus
Sed jaceat, ſi qvem fati ſors dura peremit.
Pro patria magnum decus eſt profundere vitam,
Nam reliqvi cives noſtra virtute teguntur:
Et ſalvæ interea matres, natiqve manebunt,
Qvæ ſunt ætatis venturæ ſemina, & urbis,
Templa manent, legesqve bonæ, pietasqve pudorqve:
Et tunc qvisqve ſuis rebus fundisqve fruetur,
Cum pulſi fugient hoſtes in patria regna.

Nec adverſatur huic ſententiæ, qvod ſupra dictum fuit, qvemlibet ex alieno facto obligari poſſe: Non enim id ſimpliciter verum eſt, 10
ſed ita demum locum habet, ſi ex ſuo facto initium capiat obligatio, aut id qvod intereſt promittatur, vel pœna vice ejus qvod intereſt. *§. ſi qvis alium. Inſt. de inutil. ſtipulat. l. inter artifices. ſolut.* Atqvi pœna hæc eſt pecuniaria & earum rerum, qvarum promiſſor dominus eſt membrorum autem ſuorum nemo dominus eſt, multò minus vitæ ſuæ, qvo fit, ut nec par ſit delicti & contractus ratio, qvatenus ex alieno delicto corpus innocentis affligi debet. *Coddæ. in tr. de contrah. ſtipul. c. 6. n. 414.*
Sic dubium non eſt, † qvin in cauſis etiam criminalibus fidejuſſor ſeſe 11
obligare poſſit pro eo, non qvidem ad ſupplicium pro ipſo ſubeundum,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.72

dum, sed ad hoc, ut is se in judicio sistat, & ut defendat se, sententiæqve executionem expectet; sub certa pecuniæ summa, vel incerta, pœnæ nomine expressa. *arg. l. 1. l. 2. & 3. custod. reorum.* iis saltem casibus, qvibus judex consideratis circumstantiis, & personæ conditione & qvalitate, reum relaxare potest fidejussoribus adhibitis, qvod ipsius arbitrio relinqvendum est: etiamsi de pœna capitali, aut corporis afflictiva ageretur, ut rectè probat Menoch. *cent. 2. arb. jud. qq. cas. 303. num. 16. & seqq. Coler. in tr. de process. execut. part. 2. c. 3. num. 69. seqq. Beust. in l. admonendi. num. 357. D. jurejur. Franc. in tr. de fidejus. c. 3. numer. 201. & seqq. Magon. decis. 42. Borch. cons. 9. q. 8. vol. 1. Prosper. Farinac. lib. 1. qq. tit. 4. q. 33. Godelman. in tr. de mag. & venefic. lib. 3. c. 6. n. 12. & seqq.* Nec obstat, qvod dicitur, fidejussorem promittere illud tantum, qvod reus principalis; Id enim eousq; verum est, qvatenus illam principalem obligationem
12 præsupponit, ut sua fide eam esse jubeat, nam qvod in minus, † sive levius sese obligare possit fidejussor, minimè dubitandum est. *§. fidejussores. Institut. de fidejuss.* sicut nec semper idem tenetur solvere qvod principalis, cum sufficiat sæpè id qvod interest, vel certa pœna: maximè qvoties factum versatur in principali obligatione, *l. inter artifices. solut.* Qvamvis itaq; fidejussor promittendo se ad eandem delicti commissi pœnam obligare non potest, ut recte contra Alberic. de Rosat. docuit Hippol. de Marsil. cum tamen factum sistendi defendendiqve fide sua esse jubeat, hoc nomine id qvod interest, vel conventionalem pœnam loco ejus, debere potest, si illud non curet fieri, qvod curandum ut fieret, fide sua receperat. Parum movet, qvod de custode car-
13 ceris † adductum fuit: Neqve enim ille obligatur fidejubendo, sed delinqvendo: Nam qvod is ob fugam incarcerati similitudine supplicii coercetur, non accidit vi promissionis alicujus, aut qvod vice alterius sustineret pœnam, sed ut proprium luat delictum ob neglectum officium. Itaqve illud in conseqventiam trahi non debet. *An autem reum condemnatum si semel sistant fidejussores, is autem effracto carcere effugiat, denuò sistere teneatur, præsertim si primo sistentes protestati sint, se amplius pro eo teneri nolle: Vide Franc. in tr. de fidejuss. c. 6. num. 116. & seqq. Fachinæ. 9. controvers. 76. Moller. 2. semestr. c. 2.*

CAP. IX.

Cap. IX.

An pactum tempore matrimonii contracti initum, qvod certo loco vel certa civitate maritus cum uxore habitare velit, & non alibi, contra bonos mores sit, præsertim juramento firmatum?

SUMMARIA.

1. *Uxor seqvitur forum & domicilium mariti.*
2. *Uxor ejus civitatis civis est, cujus & vir.*
3. *Soror unde dicta sit.*
4. *Uxor an seqvi teneatur virum alio profecturum, ac præsertim vagabundum aut bannitum.*
5. *Pactum ut maritus in certo loco habitet cum uxore sua, an valeat. Deciditur qvod sic, num. 7.*
6. *Promißio facti an obliget præcise num. 8.*
9. *Sententia l. Titio centum. §. Titio centum, D. condit. & demonstrat.*
10. *Sententia l. 2. D. lib.. hom. exhibend.*
11. *Pactum ut qvis in certo loco sese sistat, an valeat.*

Certi juris est, qvod uxor virum seqvi teneatur, & cum eo proficisci, si ex caussa domicilium mutare velit. Statim enim † 1
postqvam matrimonium contractum est, suum domicilium commutat, & proprium mariti forum sortitur, non contra. *l. cum qvædam puella cum not. ibid. jurisdict. omn. judic. l. exigere. judic. ubi Bl. per illum tex. dicit,* qvod uxor trahatur ad aliud domicilium vi matrimonii. *l. ea. qvæ. & l. fin. §. item rescripserunt. & ibi Br. ad municip. l. fin. C. incol. l. mulieres. C. dignit.* Qvod & juris antiqvi fuisse, probat illud Virgilian. lib. 3. Æneid.

Et patrio Andromachen iterum cessisse marito.

Nam ut scribit Servius eum locum edisserens, secundum jus loqvitur: Uxor enim domicilium viri seqvitur. Hinc dicitur, † uxorem ejus ci- 2

 vitatis

vitatis civem esse, cujus & vir est, *gl. in l. cives. & ibi Br. & alii. C. incol. Bl. consf. 139. col. 2. lib. 5.* ubi pulchrè dicit, qvod ea proprie dicatur esse civis ejus civitatis, & comprahendatur statuto loqvente de civibus sive de his, qvi sunt alicujus civitatis, & apud Liv. lib. 1. V. C Romulus proclamat, uxores in societate fortunarum civitatisqve & liberorum fore: & ex familia patris sui egredi, atqve familiam & jus viri suscipere. *l. qvicunqve. C. re milit. & ibi Bart. l. pen. §. Julianus. & ibi Alb. eo qvod fals. tut. autor.* Qvod & Antistius Labeo, juris civilis peritissimus, cujusqve cum maximo laudis proconio meminit noster Pomponius *in l. 2. orig. jur.* Labeo, inqvam, confirmat, qvi *lib. 4 ad edictum prætoris.*
3 sororem † ait, appellatam esse, qvod qvasi seorsim nascatur, separeturqve ab ea domo, in qva nata est, & in aliam familiam transgrediatur: qvod & Gell. repetit *10. noct. Attic. cap. 13.* Et eleganter JCtus *in l. pronunciatio. in fin. V. S.* Mulier, ait, familiæ suæ & caput est & finis. Neqve hoc etiam veteribus fuit incognitum: scribit enim Liv. *lib. 6. belli Punici. 11.* Capua, qvæ ad Annibalem desciverat, à Fulvio recepta. Campanis in singulas familias à senatu decreta facta fuisse: Aliorum enim bona publicanda, ipsos liberosqve eorum vendendos, extra filias qvæ nupsissent, priusqvam in potestatem populi Romani venissent: tanqvam scilicet jam desiissent esse in familia patrum, & in familiam mariti venissent. Qvo pertinet, qvod apud Bæotios currus axis, qvo vecta erat in domum mariti nova nupta, comburebatur; ut id signum esset, eam illic perpetuò permansuram: ut retulit Plutarch. *problem. Roman. c. 28.* Cui ceremoniæ confinis est & alia Romanorum, apud qvos sponsa jam obtecto flammeo capite, cum extulisset pedem è primis ædibus, vertebatur in gyrum, atqve ita ducebatur in domum sponsi, ne sciret viam redeundi ad ædes parentum. Hinc illud Epicteti: θυγατὴρ ἀλλότριον κτῆμα ὑπάρχει τῷ πατρί: Filia aliena possessio patri est, In qvam sententiam plura cumulavit Tiraqvel. *in tr. de*
4 *legib. connub. gl. 1. part. 1. num. 32. & seqq.* ubi eleganter probat, † qvod uxor virum seqvi teneatur, alio profecturum, etiam nonnunqvam vagabundum & bannitum, & qvod consvetudo in contrarium non valeat, qvod præter Tiraqvell. qvi infinitas ad hoc autoritates suo more citat, probat etiam Gail. *2. pac. publ. c. 10. num. 18. Schneidewin. Instit. de nupt. tit. 10. de divort. num. 48. & seq. Alberic. Gentil. in tr. de nupt. lib. 2. c.*
5 *18. Beust. in tr. de matrimon. c. 32. Covarruv. parte 2. de matrimon. c. 7. num. 5.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Rolandin. Passag. in tr. de ultim. voluntatib. rubr. 14. num. 6. & seqq. Qvæ cum ita sese habeant, sæpe dubitatum esse memini, minimeqve sine caussa: † *An pactum & subdita stipulatio valeat, maximè pœnalis, tempore, qvo contrahitur matrimonium, qvod certo loco, vel in certa civitate maritus cum uxore habitare velit, & non alibi:* Qvod ex prædictis primum negandum videtur, qvemadmodum etiam negat Gomez. *tom. 2. var. resolut. c. 10. num. 23.* tum, qvod promissio ista facti est; ad factum autem nemo tenetur præcise, ut communius receptum est; *Accurs. Bart. Castrens. Jason. Duaren. ad l. si qvis ab alio. 13. in fin. re judic. & ad l. stipulationes. 72. ubi Don. numer. 26. cum multis seqq. Br. num. 10. 12. & 14. 15. 16. 17. 30. cum seqq. D. V. obl. per illum tex. & ad l. un. q. 4. C. sent. qvæ pro eo qvod interest. Cost. ad d. l. stipulationes non dividuntur. §. Celsus. 1. 2. D. V. obl. Gœdda. latè de contr. stipul. c. 9. num. 30. & seqq. Donell. 15. com. c. 3.* tum qvod contra bonos mores videtur, ut vir uxorem seqvatur ex iis, qvæ supra sunt proposita: tum etiam qvædam qvod esset servitutis species ad certum locum sese velle pacto obligare. *l. Titio centum. §. Titio centum. 2. condit. & demonstrat.* Ego tamen minimè dubito, † qvin prædictis non obstantibus contratria sententia multò verior sit, qvod scilicet pactum istud valeat, & qvod marito conditionem stipulationis non implente, pœna committatur: qvam sententiam etiam communius receptam esse probat Ab. *& alii ad c. 1. qvi matrimon. accus. possunt. & ad cap. de illis. sponsalibus. Roman. ad l. stipulationes non dividuntur. V. obl. Jac. de S. Georg. in rubr. de jur. dot. referente Gomez. d. c. 10. num. 23. Dd. com. ad l. Mævia. 6. fin. ubi Bart. numer. 3. an legat. & tradit Cyn. ad l. libertæ. & Bald. ad l. qvi manumittuntur. numer. 1. C. oper. libert.* Nam etsi regulariter id ita verum est, qvod supra confirmavi, qvod uxor virum, non è contra, seqvi teneatur, & qvod signum maximæ tristitiæ sit, qvando mulier virum ducit ad domum suam, ut loqvitur Nevizan. *2. sylv. nupt. numer. 58.* tamen dubium non est, qvin aliud pacto possit caveri in ingressu matrimonii, cum pacta legem dare soleant contractibus. *l. contractus. 23. R. I.* & habeant omnes licentiam juri & favori pro se introducto renunciandi. *l. si judex. 41. l. minor. in fin. pact. l. 29. ibi cum alia. C. pact.* & qvod mihi lex mea caussa dat, etiam eo mihi non uti liceat, ut loqvitur Cicero

in 3. Verrin. Idqve maximè habet locum, si justa caussa subsit. Qvid enim si intersit ipsius uxoris & propinqvorum, ut extra eam civitatem domicilium non transferat? qvid si metus sit apertus de crudelitate mariti in longinqvas regiones domicilium transferentis? qvid si locus sit ille hostilis? qvid si erronem metuant? ob ejusmodi certè caussas honestas & probabiles posse stipulationem vires habere, minimè dubitandum est, nec ipse Gomez admodum repugnat. Nec impugnat hanc sententiam, qvod supra dictum fuit, neminem teneri
8 præcise ad factum. † Præterqvam enim qvod hoc satis controversum est, & contrarium *per l. fideicommissa 11. §. fin. leg. 3.* probari videtur, qvod & latè probant Bronchorst. cent. 2. *ἐναντ. ass. 89. Coras. 2. miscell. c. 3. Cujac. ad l. 2. §. item si in facto. & l. 72. D. V. obl. l. 1. D. contrab. emt.* dici etiam potest, istud locum non habere, qvando pœna est promissa: tunc enim dubium non est, qvin ad pœnam agi possit potius, qvam ad id qvod interest: maximè in proposito, ubi æstimatio ejus qvod interest vix in considerationem venire potest. Est enim hæc natura & conditio obligationis matrimonialis, ut maritus & uxor simul habitent, nec præstando id qvod interest liberentur, etsi habitare factum sit, ac qvidem merum factum, sicut fossam fodere, insulam ædificare, Romam ire &c. ut rectè Panorm. *in cap. 1. not. ult. sponsalib.* concludit. Neqve aliud natura matrimonii, jus & conventio postulat, honestas jubet, publica utilitas mandat. Neqve tale factum est, qvod æstimationem recipiat, aut ullo modo in commercium veniat. Itaqve dispar ratio est cohabitationis, & ceterorum factorum, etsi in illis regulam propositam permitteretur veram esse. Neqve pactum istud magis liber-
9 tatem infringit qvam alia qvælibet conventio, qvæ ab initio qvidem voluntatis est, sed ex post facto necessitatis esse incipit. *l. sicut. C. oblig. & act.* Neqve pertinet huc † *l. [illegible]o centum. condit. & demonstrat.* qvæ de legato facto Titio ne à monumento testatoris recedat, vel etiam ut in una tantum civitate moretur, loqvitur. Nam cum legatum ideo conferri soleat, ut hoc qvasi beneficio testator eum remuneretur, qvi de ipso benè erat meritus, & legata non tam pœna, qvam benevolentia debeant constare, facilè à legatis ejusmodi conditiones remitti solent. Nec tamen remittuntur hæ conditiones qvibuslibet, sed tantum ingenuis, ut ibidem expresse & nominatim JCtus testatur. Nam valet conditio, si adjecta sit legato libertis facto, ut si liberto ita legaro, ti-

ro, tibi lego centum, ita ut à monumento meo non recedas, idqve apud Romanos uſitatum fuit. Non enim erant illa monumenta, qvibus apponebantur cuſtodes, qvalia ſunt hodie noſtra ſepulcra, ſed veluti ædiculæ qvædam, in qvibus & habitati unculæ erant conſtructæ cuſtodum gratia, qvam in rem plerumq; utebantur opera ſervorum *l. Servus. alim. legat.* Et inde Lucianus in Nigrino deridet teſtatores ſui temporis, qvod juberent ſervos aſſidere perpetuò ad ſepulcra: Hoc enim jure utebantur, & ita qvidem, ut & eundem modum injicerent liberis legando, qvi ingenuis indicitur inutiliter *ut ex d. §. Titio. probatur.* Parum etiam illud habet momenti, † qvod *ex l. 2. lib. hom. exhib.* 10
proferri poteſt, qvod non multum differat à ſpecie ſervorum is, cui non eſt libera recedendi facultas: Illud enim dicitur reſpectu atqve odio illius, qvi detinet hominem liberum, ad qvem exhibendum interdictum illud comparatum eſt. Nam qvod extra illum caſum † 11
qvilibet ſeipſum obligare poſſit, ut in certo loco ſeſe ſiſtat, & ab eo, anteqvam ſatisfactum ſit creditori, non recedat, ex iis, qvæ in præcedenti capite diximus, ſatis conſtat: & probatur *c. ex reſcripto. jurejur.* idq; ſæpè tàm in ſcabinatu qvam in aula approbatum fuiſſe teſtatur Moller. *3. Semeſtr. c. 30. in fin.* ubi qvomodo hoc pactum ab eo, qvo ſe fidejuſſores obligant, Zur Leiſtung / oder zum Einreiten / per Conſtit. provincialem ſublato, differat, prolixè diſputat. Et hoc pactum de non recedendo à certo aliqvo loco qvotidiè inter conjuges fieri, & uſu obſervari, probat Wurmſ. in pract. obſ. *tit 56. de matrimon. obſerv. 4. Schneidw. Inſtitut. de nupt. tit. de divort. numer. 48. & dict. eſt ſup.*

CAP. X.

An Actus favore publico prohibitus confirmari poſſit juramento?

SUMMARIA.

1. *Juramentum contra publicam utilitatem præſtitum an obliget. & numer. 10. & 12.*
2. *Juramentum tantum præjudicat juranti.*
3. *Utilitas publica præferenda eſt commodo privato.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

4. *Instantia litis finitur triennio, & qvid de jure Pontificio num. 6. & in curiis Principum num. 7.*
5. *Prorogatio instantiæ an possit fieri per juramentum, & n. 8.*
9. *Pactum de proroganda instantia qvid operetur.*
11. *Dotis favor qvomodo ad publicam utilitatem pertineat.*
13. *Sententia Bart. in l. si qvis pro eo. numer. 9. D. fidejussoribus reprobatur.*

1 QVemadmodum verò juramentum contra bonos mores præstitum, & cujus observantia lædit honestatem, nullius est momenti; ita actus qvoqve in favorem publicum principaliter prohibitus juramento confirmari non potest, ut probatur *in c. si diligenti. for. compet. cap. cum ad Apostolicam. regul. l. jus publicum. pact.* idemqve ratione manifesta constat, non posse jus publicum pacto privatorum remitti. Ita hanc conclusionem accipit Bart. *in l. si qvis pro eo. num. 7. qvem seqvuntur Dd. alii communiter. Anton. Abb. & alii in d. c. cum contingat. qvo in loco Andr. Alciat. num. 83. & Corn. in repet. auth. sacramento puberum. num. 29. C. si advers. vendit.* fatentur hanc opinionem communem esse, eam secuti. Idem fatetur Jo. Im. *in d. c. cum contingat. n. 35.* qvi tamen ab ea discedit, ex eo, qvod licet jus civile aliqvem actum prohibeat in favorem principalem Reipubl. non per hoc idem actus jure pontificio prohibitus est: Jus autem Canonicum est qvidem considerandum, qvo ad juramenti vim & effectum, qva ratione videtur, actum jure civili tantum prohibitum principaliter ob Reipubl. favorem, posse juramento confirmari Cui rationi non admodum est difficile responsionem accommodare. Nam utcunqve
2 actus aliqvis juratus sit, † nemini præjudicat, nisi juranti, qvod satis expressum est *in c. cum contingat. in fin. jurejur.* Qvod si itaqve privato præjudicium non fit ex actu ab alio, etiam jurato: multò minus Reipubl. debet præjudicium inferri: Atqve ita satis probatur Br. sententiam veram esse, qvicqvid Joan. ab Imol. in contrarium voluerit. Et ratio qvidem hujus decisionis satis evidens est; Nam constat, qvod pactis privatorum juri publico derogari nihil possit, adeoqve renunciatio juris publici facta à privato nullius sit momenti. *l. jus publicum.*
3 *D. pact. l. nec ex prætorio. D. R. I.* Estqve politicorum consentiens doctrina, publicæ rei magis qvam privatæ rationem habendam esse, ideoqve

qve boni civis esse, semper Reipubl. & legum causa qvodcunqꝫ gerit, facere, adeoqve bonum commune non debet subtrahi, propter damnum privatum, ut ex D. Thom. loqvitur Sarmient. *in tr. de reditib. Eccles. part. 4. c. 3. num. 5.* & ut loqvitur Saturio Parasitus in Persa apud Plautum *Act. 1. scen. 2. vers. 12.* Reipublicæ caussa qvi non facit magis qvam sui qvæsti, animus haud induci potest, eum esse civem & fidelem, & bonum: sed legirupam qvidem, ni det in publicum; Atqve ex eo infert Br. ad interpretationem *text. in l. properandum. §. & si qvidem judic.* ubi statutum est, † instantiam litis per triennium extingvi. Nam 4
ea constitutio, rationem præcipuam habet ab utilitate publica, ne lites fiant immortales, *c. finem litibus dol. & contumac.* Idcirco Bartolus censet non † posse juramento confirmari pactionem, qvæ inter li- 5
tigantes facta sit super prorogatione instantiæ, ut ea duret ultra triennium. Idem notant ipse Bartolus *& ibi Jas. num. 22. d. l. properandum. in princ. Pan. in c. penult. judic. num. 15.* qvorum opinio manifestè probatur *in d. l. properandum. in princ.* ubi lex ipsa omninò aufert potestatem ipsis litigantibus ad prorogationem instantiæ, ac judici mandat, ut non obstante litigantium consensu peremta instantia per triennii lapsum minimè procedat in caussa; atqve ita hæc est communis opinio, eandemqve seqvitur qvoqve Mynf. in suis observat. *cent. 3. obs. 44. num. 2. Gail. 1. obs. 141. num. 5. Hartman. Hart. lib. 1. miscellan. observat. c. 16. Roger. in tr. de protestat. §. 6. num. 12. etsi de ea idem dubitasse videtur in l. Sejus. ad l. Falcid. & contrarium tenuerunt Felin. in d. c. pen. numer. 13. Im. ibi & in d. c. cum contingat. in 2. casu & membro principali; de qvo vide etiam Hieron. Zannetin. in tr. de different. jur. civil. & Canon. num. 231.* tum qvod ista conventio jurata non sit contraria juri Canon. imò secundum id omninò permissa, juxta textum in *d. c. penul.* qvo probatur, jure Pontificio † instantiam non perire per triennii lapsum, un- 6
de juramentum obligatorium est & conventio valet: tum per alias causas latè adductas & probatas per Walther. *lib. 1. miscellan. c. 20. Donell. 26. com. c. 1. in fin.* Ego vero, etsi non ignoro à plerisqve traditum fuisse jure Pontificio non perire instantiam per triennii lapsum, per textum *in c. penult. & in cap. ult. probat. & c. cum olim. verb. judices. de privileg. gl. in d. c. pen. & in c. finem litibus. dol. & contumac. & in c. anteriorum. §. ad hoc sancimus. 2. q. 6. qvorum opinio communis est, secundum Felin. in d. c. pen. colum. 1. & Jas. in d. l. properandum. numer. 27.*

Myn-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Mynsing. d. cent. 5. obs. cap. 44. num: 4. Wesemb. consil. 5. numero 42. ubi præterea dicit † in curiis Principum instantiam hodie esse perpetuam;
7 consentiente etiam Tessaur. *decis. 10. num. 16.* tamen opinor † nullam
8 in hoc constituendam esse differentiam inter jus Pontificium & Cæsareum, immò respondendum arbitror, etiam jure Pontificio instantiam triennio finiri. Nam textus *in dicto capit. penultim.* qvi fortius cæteris urget, planè hoc tantum probat, jurisdictionem judicis delegantis non finiri, nec extingvi per triennii lapsum, qvo lis apud eum cœpta finita non est; atqve in hunc sensum accepit gl. ibi illam decisionem, eandemqve opinionem Dd. ibi communiter seqvuntur, Rota *decis. 96. in nov.* qvod & juri civili consentaneum est, qvô sic disponitur, ut qvoties judici delegato certum tempus præstituitur, intra qvod judicare debeat, tum nisi specialiter delegans prorogationem fieri prohibuerit, possit fieri prorogatio. *l. 2. §. sed si judex. D. judic.* Deniqve qvod jure etiam Pontificio instantia per triennii lapsum pereat, annotarunt Fulgos. & Jas. *in d. l. properandum. in pr. col. fin. Rom. cons. 220.* Sed etsi qvis contendat adhuc subesse discrimen inter jus Canon. & civile, non tamen ex eo seqveretur, juratam conventionem posse præjudicare juris civilis sanctioni qvo ad civile forum, propter publicam utilitatem, à qvâ fundamentum & rationem habet juris Cæsarei constitutio. Nec mirum cuiqvam videri debet, aliqvid esse utile foro civili & seculari, qvod non ita utile sit foro Pontificio. Illud eqvidem verum erit qvod Br. sensit *in d. l. Seius. & tradunt ibi Im. & Alex.*
9 conventionem istam † de proroganda instantia juramento confirmatam, etiamsi ea valida sit censenda, id tantum inducere, ut non possit alter ex litigantibus proprio nomine, & ratione privati commodi, opponere exceptionem instantiæ finitæ, licet triennium sit transcursum: Atqve hæc de prorogatione instantiæ. Plures alias illationes ad hoc caput pertinentes tradit Covarruv. *in repet. c. qvamvis. part. 2. relect. §. 1. de pact. in 6.* Hæc autem, qvæ de contractibus favore publico jam dicta sunt, accipienda sunt, si contractus principaliter favore publico improbetur:
10 † Nam si contractus vel actus improbetur qvidem ex eo, qvod tendit contra utilitatem publicam, sed secundariò & non principaliter, cum præcipuè prohibitionis utilitas respiciat privatam personam: juramentum confirmabit hujusmodi contractum nutantem aliunde, *Pan. cons. 8. vol. 2. Br. in l. si qvis pro eo n. 9. D. fide-*

fidejuss. Bl. in solenni sua repetitio. l. jusjurandum. f. 346. lat. 2. in pr. jurejur. Paul. Castrens. in l. si qvis pro eo. num. 4. fidejuss. Joan. Sylva. tr. de jurej. part. 3. q. 1. num. 53. & seqq. Did. Covar. in c. qvamvis. §. 1. in 2. part. relect. numer. 5. Eman. Soarez. in recept. sent. verb. jusjurandum. num. 295. Gail. 2. obs. 99. num. 16. Cothman. resp. 18. numer. 228. ut ecce, dotis favor † ad publicam utilitatem pertinet secundariò, & principaliter ad mulieres, *l. 1. jur. do. l. 1. sol. matrimon.* & ita pactum de ea minuenda improbatur. *l. pactum qvod dotali. C. pact. l. pactum. C. colla.* accedente autem juramento probabitur. *c. qvamvis. pact. in 6.* Idipsum in alienatione rei dotalis intellige, *c. cum contingat. jurejur. c. licet. eod. tit. in 6.* Neqve obstat, qvod unus vel alter scribit, juramento contractum, † qvi ex conseqventia contra publicam utilitatem sit, non validari. Sylvan. *cons. 46. num. 11. Thom. Gram. decis. 12. num. 18.* Nam contraria sententia non tantum verior & crebrior, sed ad præcavendum qvoqve perjurium tutior est, ut loqvitur Cothman. *resp. 18. numer. 230.* Nec immoror † in distinctione Br. in *l. si qvis pro eo. numer. 9. fidejuss.* qvæ usu abrogata est; Is enim ait, in prohibitione alienandi vetita, animadvertendum, num prohibitio alienationis rei, qvæ fit à lege, respiciat tantum rem, ut exemplum ponit in prohibitione fundi dotalis, ut tunc valeat juramentum & confirmet; an verò personam, ut si dictum est, ut talis persona non alienet, & tunc non valeat etiam juramento apposito, qvod tamen ultimum reprobatur ab interpretibus, & contrarium servari tradit Paul. Castrens. *in auth. sacram. puber. C. si advers. vendit. & in d. l. si qvis pro eo. fidejuss.* si in favorem personæ fiat prohibitio.

(Marginal numbers: 11, 12, 13)

CAP. XI.

An contractus in odium creditoris prohibitus, possit confirmari juramento?

SUMMARIA.

1. *Juramentum an confirmet contractum in odium creditoris.*
2. *Sententia c. debitores jurejur.*
3. *Sententia c. 16. de Sponsalib.*
4. *Creditor an teneatur relaxare juramentum illicitum.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

5. *Lex commissoria in pignoribus an confirmetur juramento.*
6. *Lex commissoria an valeat per indirectum.*
7. *Lex commissoria an ex post facto confirmari possit?*
8. *Filiusfam. an per juramentum renunciare possit SCto Macedoniano.*

TErtius casus, qvi in materia juramenti confirmatorii occur-
1 rit, est, † qvando in odium creditoris prohibetur contractus;
In qvo pleriqve volunt, juramentum appositum servandum
esse qvamvis pactum non confirmetur, ut subtiliter distingvit Bart. *l. fin.*
C. si qvis. alt. vel sibi. c. significante, pignorib. Qvam sententiam adjuva-
2 re maximoperè videtur, *c. debitoris. 6. jurejur.* † ubi is, qvi usuras pro-
misit adhibito jurejurando, cogitur eas solvere, non qvidem ab ipso
creditore, ut dicitur *in c. 1. eod. tit.* sed conscientia & religione jurisju-
randi cogente sola: qvod illa verba dicti cap. debitores, significant,
cogendi sunt Domino reddere juramentum: Domino, non creditori. Usu-
ræ jure Canon. illicitæ sunt; Hic igitur est sensus illius cap. Rei illicitæ
jusjurandum Deo reddendum esse, adjecta tamen hac cautela, sive hoc
consilio commenticio, ut ubi debitor solverit usuras creditori, qvas ju-
ravit se soluturum, mox eidem eas creditor qvi accepit, restituat, dicis
scilicet caussa, ut hoc qvalicunqve genere Deo satisfaciat. Qvi verò lu-
sus hic est? Qvæ derisio Dei? Melius esset non ita Deo satisfacere, sed
dejurii pœnitentiam facere. Et similis ferè tamen cautela proponitur
3 † *in c. 16. sponsalib.* videlicet, ut qvi interposito jurejurando fidem dedit
sponsæ, si posteà Monachus fieri propter, priùs jurijurando satisfaciat
contracto matrimonio cum sponsa, mox ea relicta & intacta transeat
ad monachismum, qvas ego cautiones duas nullo modo probare pos-
4 sum; Illud fortè rectius, † qvod qvidam volunt, creditores hoc casu
ad juramenta relaxanda jurantibus compelli, vel gratiam jurisjuran-
di faciendam esse. *cap. 1. de jurejur. cap. novit. judic.* Huc pertinet eti-
am Lex commissoria in pignoribus, ut cum ea lege pignus datur, ut
sua die sorte non soluta pignus creditoris dominio cedat, ea lex Com-
5 missoria dicitur, & olim fiducia dicebatur; † qvod & ipsum juramen-
to confirmari non potest; cum id reprobatum sit in odium creditoris,
ne scilicet debitor præter spem suum amittat, aut iniqve vendere co-
gatur. *l. fin. C. pact. pign. Pan. in c. significante. pign.* usqve adeo † ut
6 nec indirectè appositum valeat, qvod commune ait Jas. *in l. 122. in pr.*
de

de V. O. num. 23. & 27. † neqve ex post facto, *Mudæ. in tr. de pign. cap. de* 7
pacto L. commiss. num. 20. & seqq. Cujac. lib. 5. observat. cap. 22. & in c. ex rescripto. 9. jurejur. *Pertinet huc etiam qvæstio de SCto Macedoniano* † *An per juramentum ei renunciari pos-* 8
sit à filiofam. de qva latè dixi sup. lib. 1. c. 13.

CAP. XII.

De actibus in favorem jurantis prohibitis, an juramento confirmentur?

SUMMARIA.

1. *Juramentum an confirmet actum in favorem jurantis prohibitum.*
2. *Juramentum an confirmet actum, qvi in alterius tendit præjudicium.*
3. *Mulier an cum juramento efficaciter fidejubere possit.*
4. *Juramentum validat & corroborat invalidum.*
5. *Minor an ex juramento obligetur, non servata solennitate contractus.*
6. *Donatio inter patrem & filium an juramento confirmetur.*
7. *Donatio inter conjuges an juramento confirmetur.*
8. *Mulier qvæ sine consensu propinqvorum duorum contrahere prohibetur à statuto, an licitè contrahat cum juramento.*

QVartus casus est, qvando in favorem jurantis prohibitus erat 1
actus vel contractus, & ille juramentum contractui vel actui adhibet, de eo servando; & tunc valebit juramentum, & confirmat actum, ut communis & recepta est Dd. sententia; per *auth. sacramenta puberum. C. si advers. vendit. c. ex rescripto. c. cum contingat. jurejur.* In qvo tamen adhibendum puto judicium. Nam † si fa- 2
ctum in alterius, qvam ejus, cui prohibitum est, præjudicium etiam convertatur, non firmatur juramento; ut si qvando qvis prohibitus sit capere etiam à volente, *gl. in l. invito. 116. §. fin. D. R. I. l. omnes qvi §. executorib. C. Episc. & Cleric. l. omnibus. C. postul.* vel si omnino actus vel contractus prohibeatur, ut dum prohibetur alienato prodigis & omnis contractus: ab iis enim juramentum contractibus appositum non tenet, nec contractus firmantur; *ac But. Ang. Cas. Bl. Anchar. Br. in l.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

is cui bonis.n.7.D.V.Obl.Jacob.Aretin.in l.qvæ habet.§.si pupillus.de tutor. autor.c. qvod eis.sec.nupt. Exemplum ad hunc casum, est in contractu fidejussionis per fœminam gesto, qvi SCto Vellejano improbatur in favorem fœminarum, qvas ob earum facilitatem noluit pro aliis inter-
3 cedere fidejussionis caussa. Nam † si fidejussionis contractum fœmina juraverit, contractus ille juramento confirmabitur *ut latè explicavi sup. lib. 1. c. 25. de effectib. jurisjurandi effect. 4. num. 31. & seqq.* Atqve ad hunc
4 casum proprie pertinet regula vulgata, † qvod juramentum validet & corroboret invalidum, & semper faciat valere actum, eo modo qvo valere potest. *l. cum pater. §. filius matrem. D. leg. 2. Abbas in cap. cum contingat. num. 27. de jurejur. Socin. Jun. consf. 143. num. 19. lib. 1. Cephal. consf. 437. num. 100.* secundum communem Dd. sententiam, ut tradit *Natt. consf. 144. numer. 9.* etiamsi sine juramento actus esset invalidus, Rol. *consil.*
5 *70. num. 28. 33. & 34. lib. 2.* Sic de minore tradunt Dd. qvod si contrahat non servata solennitate & juret, valeat contractus, & non tantùm juramentum ab eo sit servandum, verum & contractus propter juramentum, secundum receptissimam Dd. scholam, & conclusionem, ut affirmat *Curt. Jun. consf. 47. n. 4. & seqq. Cephal. consf 40. num. 25. & 26. Menoch. consf. 196. num. 40. Alex. consf. 38. num. 10. vol. 3. & consf. 85. num. 6. vol. 6.* Ex
6 eodem fundamento † donatio qvoqve inter patrem & filium licet de jure civili sit prohibita. *l. cum de bonis. C. de donac. l. donationes qvas parentes. C. donat. inter vir & uxor.* tamen juramento confirmatur. Rol. *consf. 70. num. 32. & seq. lib. 2. Cler. in §. donatio. q. 8. num. 8. Burs. consf. 183. num. 5. Dec. consf. 433. vol. 3. Gomez. tom. 2. var. resol. c. 14. num. 24. Onciac. 1. q. 37. in pr. Reusner. 2. consult. 8. num. 21. Tessaur. decis. 32. num. 10. Gvid. Pap. decis. 146. Beust. ad l. 1. num. 118. & seq. D. jurejur. Ant. de Petru. in tr. de vi-*
7 *rib. jurament. effect. 6. Fachin. 3. controv. c. 77.* Sic donatio † etsi inter conjuges regulariter est prohibita *tot. tit. D. & C. de donat. int. vir. & uxor.* propter causas allegatas à JCto *in l. 2. & 3. D. eod. & à Plutarch. in problem. Coras. 2. miscellan. cap. ult. in fin. Alex. ab Alex. lib. 2. gen. dier. c. 5. Alc. 3. dispunct. c. 14. Cujac. ad l. si vir uxori 53. D. don. int. vir. & uxor. Ludovic. Lopez. de contractib. c. 47.* tamen juramento confirmatur, ex recepta Dd. sententia. *Jas. in l. pacta. qvæ contra. num. 5. & ibi Paul. de Castr. numer. 4. C. pact. Br. sibi qvo ad hoc contrarius. in l. Seius. D. ad L. Falcid. Abb. in c. fin. de don. int. vir & uxor. Alex. consf. 8. num. 2. cum seq. vol. 2. Cephal. consf. 61. num. 15. & seq. Rol. consf. 70. num. 19. lib. 2. Bursat. consf. 183. n. 3.*

Arg.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Arg. in l. probrum. D. V. S. Anton. Gomez. tom. 2. var. resolut. c. 14. n. 84. Clar. 4. recept. sent. §. donatio. q. 9. num. 3. Gail. 2. obs. c. 49 Hart. Hart. in pract. obs. tit. 43. de donat. obs. 2. Schurff. cons. 46. num. 2. & 8. cent. 1. latè Tessaur. decis. 32. num. 2. & seqq. Beust. in l. 1. num. 113. & seqq. D. jurejur. Fachinæ. 3. controv. 83. & lib. 8. c. 77. cum 2. seqq. Ant. de Petruc. in tr. de virib. juram. effect. 2. nec distingvitur, utrum donatarius præcesserit donantem, an contra, ut pulcrè probat Dec. *consil. 240. per tot. & cons. 659. num. 4. Menoch. cons. 44. num. 53. & seq.* Sic mulierem, † qvæ sine consensu 8
propinqvorum duorum contrahere prohibetur à statuto, licitè tamen contrahere cum juramento: probat latè Franc. Person. *tit. de indic. & tortur. q. 15. per tot.*

CAP. XIII.

De Contractibus, qvibus lex civilis non adsistit simpliciter, verumtamen fieri illos non prohibet, an confirmentur juramento?

SUMMARIA.

1. *Juramentum an confirmet actum cui lex non adsistit.*
2. *Stipulatio alteri facta an confirmetur juramento.*
3. *Stipulatio alteri facta valet, adjecta pœna.*
4. *Ex stipulatione alteri facta nascitur obligatio naturalis.*
5. *Juramentum confirmat actus invalidos de jure civili.*
6. *Stipulatio alteri facta an valeat favore piæ causæ.*
7. *Discrimen inter jus civile & Canonicum non facilè inducendum est.*
8. *Juramentum qvomodo seqvatur naturam actus cui apponitur.*
9. *Stipulatio alteri facta an valeat jure Canon. etiam sine juramento.*
10. *Pactum nudum an producat actionem juramento accedente.*
11. *Pollicitatio privato facta an confirmetur juramento.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

1 QVintò communiter concluditur: † Contractum vel Actum,
cui lex qvidem non adsistit simpliciter, verùm tamen fieri il-
lum non prohibet, juramento confirmari: Hujus sententiæ
probatio est, qvod in hac specie nec juramentum ex parte
jurantis, nec ex parte illius, cui fit, ullam turpitudinem habeat: nullus
etenim qvicqvam contra legẽ contrahendo committit: Idcirco locus
2 est regulæ traditæ in *c. contingat jurejur.* Atqve ex hoc pleriqve vo-
lunt, † licet jure civili stipulatio alteri facta minime valeat: *l. stipulatio
ista.§. alteri V. obl.* tamen si juramentum accesserit stipulationi, eam
esse efficacem: Ita docente Br. *in l. si qvis pro eo fidejuss. gl. in c. qvoties
cordis oculus.1. q.7. Bl.in l.nam & postea.§.jusjurandum. jurejur. Jas. in d.
l.stipulatio. §. alteri. V. Obl. Covarruv. in c. qvamvis. in 2.parte.§ 4. num.
11.Seraphin.de privileg. juram.privileg. 22. Paul.Paris.cons.12. numer.24.
3 vol. 2.* tum qvod stipulatio alteri facta valet, † si pœna adjiciatur. *d. §.
4 alteri.* ergò multò magis, si juramentum accesserit; tum † qvod ex sti-
pulatione alteri facta nascatur saltem naturalis obligatio, qvia pro-
missio inest: *l.1.pact. Myns.in §. alteri. in fin.& ibi gl. Inst. de Inutil. stipu-
lat. Br.in l.si qvis pro eo.per ill.tex.D.fidejuss. Castr.ad l. 1. C.per qvas pers.
nobis acqvir. Ant.Gab.lib.3.com.conclus.tit.de V.obl.concl.1.n.65.& seq.Im.
& Angl.in d.l.1.pact. Ant.de Butr.in c.si cautio. de fid. instr. Alban..in c. di-
lect. de arbitr. Curt. Jun. de feud. part. 2. de feudis laicorum. num. 60. Pa-
ris. cons.12. num. 24. vol.2.* tum qvod juramentum præstetur Deo, *c. de-
bitores.jurejur.* Deus autem partis præsentiam supplet. *l.properandum.
5 §. cum autem. C. judic.* tum † qvod juramentum confirmet contractus
& pacta alioqvin jure civ..in valida. *c.qvamvis. de pact. in 6. c. cum con-
tingat. jurejur.* tum qvod ubi juramentum obligationi adjicitur, ibi
non inspiciatur, an intersit stipulantis, qvia servandum est juramentum
6 ut patet *ex d. c. debitores jurejur.* Sic in simili receptum est, qvod † va-
let stipulatio etiam alteri facta, favore piæ causæ: *ex trad per Bl.in l. il-
lud.C.S.S.Eccles.& ibi Paul.de Castr. in fin.Felin. in procem. decretal. verb.
Gregorius. & ad c. si cautio. fid. instr.* qvantò magis igitur valebit, jura-
mento interveniente, qvod ut sup. dixi species est religionis, & pro
qvo semper pronunciandum est, cum & summa & optima putetur ra-
tio qvæ pro religione facit. *l. sunt personæ.43.in fin.D. relig. & sumt. fun.*
Nec adversatur, † qvod non sit inducendum aliqvod discrimen inter
jus Canonicum & civile, nisi expressum sit, *c.1.nov.oper.nunciat.* nullibi
autem

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

autem jure Can. sit expressum, alteri stipulationem factam valere contra juris civilis regulas. Nam licet nullus tex. juris Canon. de stipulatione alteri facta, cui juramentum accesserit loqvatur; tamen cum illa non valeat ex solis juris civilis regulis, certè juramento accedente valere debet, sicut & aliæ obligationes & conventiones juramento firmantur, qvæ tantum juris civilis regulis improbantur. Nec enim ulla ratio diversitatis adferri potest. Nec prohibetur lege Cæsarea stipulatio alteri facta, sed efficacia tantum ipsi denegatur; Ideò non ad rem pertinet regula. *l. non dubium. C. legib.* Et licet † juramentum regulari- 8
ter seqvatur naturam actus, tamen id non procedit, ubi agitur de contractus jurati efficacia, qvia licet absqve juramento reprobetur, juramento tamen adhibito valet, & servandus est. Qvod autem volunt nonnulli, † stipulationem alteri factam jure Canon. esse efficacem, eti- 9
am sine juramento, id commenticium est, & latè refellit Andr. Fachinæ. *lib. 3. controv. c. 19. Godda. de contrahend. stip. c. 10. n. 13. & seqq.* Notandum autem est hanc decisionem nostram loqui de contractibus. Nam in pactis rudis † verius est, ea ne juramento qvidem confirmari, 10
ad actionem producendam *ut dixi sup. c. 1.* etsi juramentum servandum esse non negetur: ***De pollicitatione, † an ea valeat jure Ca-*** 11
nonico, facta à privato & an juramento confirmetur: *vide Covarruv. in repet. c. qvamvis. part. 2. relect. §. 4. num. 27. pact. in 6. Catell. Cott. memor. incip. pollicitatio. & dixi supr. libr. 1. c. 25. effect. 4.*

CAP. XIV.

De contractibus, qvib. forma substantialis deest, aut juramento confirmetur.

SUMMARIA.

1. *Juramentum an confirmet contractum, cui forma substantialis deest.*
2. *Forma non servata actus corruit.*
3. *Forma etiam in modico servanda est.*
4. *Forma est, qvæ dat esse rei.*
5. *Forma actus alicujus ad substant. pertinet.*
6. *Forma qvid sit.*

7. For-

7. *Forma legis ad ungvem servanda est.*
8. *Formæ nihil addi, vel detrahi potest:*
9. *Juramentum facit, ut actus valeat omni meliore modo, si modo adsit consensus.*
10. *Juramentum non supplet defectum consensus.*
11. *Stipulatio inutilis an valeat ut pactum accedente juramento.*

1 SExtò † si contractus est prohibitus, nec valet ex eo, qvod forma substantialis ei deest, ut puta verba stipulationi, *l. 1. D. V. O.* non tenebit etiam adhibitum juramentum confirmatorium ratione ejus contractus, *Br. in l. si qvis pro eo n. 14. D. fidejus.* qvem communiter omnium consensu cæteri seqvuntur, maximè *Abb. & Im. in c. cum*
2 *contingat. casu 7. n. 71. jurej.* Forma † enim non servata, actum corruere, aut vitiosum esse perspicuum est: *tex in c. cum dilecta. §. fi. in fi. rescrip. & in c. venerab. off. jud. deleg. tex. in c. Pisanis. de restit. spoliat. & in c. qvia propter elect. tex. in l. cum hi §. Prætor. transact. & in l. Julianus. §. si qvis rem. ad exhib. Dd. in auth. qvæ supplicatio. C. precib. Imp. offerend. Tiraq. de retract. gl. 4. §. 3. n. 2. cum seqq.* etiam cum in modico forma non est servata, ut latè tradit *Alb. Brun. in tr. de for. subst an. rubr. de potest. & effect. for-*
3 *mæ in §. fi. Cothman. resp. 5. n. 28.* Nam in minima etiam qvalitate formam servare necesse est. *Hipp. Mars. cons. 117. n. 26. Roll. à Vall. cons. 72. num. 58. lib. 3. Cothman. resp. 40. n. 11. Barnab. Cornaz. decis. 1. num. 32.* Nam
4 forma est, † qvæ dat esse rei, & sine forma res non incipit esse, *per jura allegat. & tex. in l. si is qvi qvod ingentia. §. qvædam ad L. Fal. Bl. in l. cum*
5 *qvis. num. 4. C. jur. & fact. ignor.* & de substantia actus est, † qvicqvid pro forma actui gerendo constituitur, ut est communis secundum Dec. qvos citat Fel. *in c. dilecta. cum de rescript. col. 3. & seqvitur Dec. cons. 532. n. 9.* etiamsi adesset justa caussa omittendi ipsam formam. *Bl. l. 1. lib. & post. Ant. de Gom. decis. 45. n. 3.* Formæ & solennitatis reqvisitæ omissio, actum nullum reddit, *c. in summa. cap. sine exceptione. 12. q. 2. c. majores. de baptismate. cap. qvia propter. elect. l. cum si §. si Prætor. D. transact.* cum
6 forma † aliud non sit, nisi ordo datus in actib. hominum ac series, rem ad substantiam deducens: *Bl. in rub. D. rer. divis. col. fi. & in c. 1. nov. for. fidelit. latè And. Alc. lib. 5. parad. c. 16. in pr. Camil. Borel. cons. 64. n. 3.* unde
7 forma † etiam legis ad ungvem servanda est, neq; sufficit eam per æqvipollens adimplere, sed forma non servata, utile per inutile vitiatur: nihil-

nihilqve tali formæ, † ne partium qvidem consensu, addi, vel detra- 8
hi potest cum forma sit individua, & in sua integritate consistat, divisio autem formam corrumpat ac perfectum non recipiat in se majus aut minus, & proinde vel minima qvalitate actus aut legis non observata, actus corruat, nullaqve justissima causa formæ defectum supplere possit, majorqve sit defectus formæ, qvam personæ, prout cumulatim referunt Rol. *con. 72. per to. vol. 3. Cæphal. con. 422. n. 45. cum seqq. vol. 3. Nic. Boer. deci. 1. n. 44. & seqq. Gail. 2. obs. 19. n. 17.* ubi dixit, parte individua vitiata, totum vitiari, *Ex Br. in l. qvemadmodum. n. 9. C. agric. & censi. lib. 11. per tx. in d. cap. qvia propter elect.* Si tamen contractus aliqvo modo sustineri possit, valebit meliori jure, qvo valere poterit, etsi degeneret in alium contractum. *l. ubi ita dona. mor. caus. don.* si modo formalis causa adsit, circa consensum: 9
Nam si consensus absit, † nec contractus ullo modo valebit, qvia 10
fundamentum non habet, *l. 1. pact. c. cum Paulus. 1. q. 1.* Nec juramentum qvoqve illum firmabit, qvia non porrigitur ultra consensum *l. fi. C. non num. pec. l. qvi sat. cog. l. si libertus ita. oper. libert. l. fi. in pr. ad municip.* neqve ad incognita. *c. ad naturam. n. 2. jurejur.* Exemplum adfert Br. Nam licet regulariter stipulatio inutilis, † utile pactum 11
non habeat, veluti, si qvis stipulanti annuisset, *l. 1. §. si qvis V. O.* vel interroganti per Zifras, vel literas, aut alia signa respondisset, de qvib. ante convenerat, *Goddæ. in tr. de cont. stip. c. 3. n. 197. & seqq.* tamen si juratum sit, stipulatio in vim pacti nudi sustinebitur; qvod Br. asseverat, cui cæteri consenserunt: secundum Alciat. *in c. cum contingat. jurejur. n. 168. Covar. par. 2. relect. in c. qvamvis. n. 5. pact. in 6. & dixi sup. lib. 1. c. 25. effect. 4.*

Cap. XV.
De Contractibus vel Actibus improbatis ratione rei, de qva fiunt: an juramento possint confirmari?

SUMMARIA.

1. *Contractus vel actus reprobatus ratione rei, de qva fit, juramento non confirmatur.*

2. *Juramentum non supplet defectum rei.*
3. *Materia deficiente, vel vera vel ficta, nulla est obligatio.*
4. *Transactio de alimentis futuris, an juramento confirmetur? & numero 6.*
5. *Quæ contra legem & juris autoritatem facta sunt, pro non factis mentio habentur.*

1 SEptimò; si contractus vel actus reprobetur, ratione rei de qva fit, veluti, si de re sacra, homine libero & aliis, qvæ non sunt in commercio hominum. *l. inter stipulantem. §. sacram. V. Obl. l. si in emtione. 34. §. omnium. contrah. empt. l. apud Julianum. §. fin. leg. 1.* juramento non firmabitur. Qvia impossibile
2 continere videtur; & † consensus privatorum potest supplere defectum rei, nec per juramentum potest deberi res, qvæ non est; *l. eum*
3 *qvi. §. si juramento jurejur.* & deficiente † materia vera vel ficta, nulla est obligatio, qvia non entis nulla sunt qvalitates. *l. ejus qvi in provincia reb. credit.* Et ita deest aliud fundamentum juramenti veritas. *c. etsi Christus. jurejur.* qvia illud pro veritate habetur. *l. sed etsi posses-*
4 *sori. §. si juravero. jurejur.* Qværi hoc loco potest: † *An transactio de alimentis valeat absq; decreto Prætoris, si fuerit juramento firmata?* Et sanè transactionem de futuris alimentis testamento relictis non valere absqve decreto Prætori, constitutum est *l. cum hi. transact. l. de alimentis. 8. cum not. ibid. per Dd. com. C. eod. tt.* ne scilicet ii, qvibus alimenta in testamento relicta sunt, contenti modico præsente, in futurum non provideant nec in diem vivant, qvod plerumqve & facilè eventurum esset, secundum illud Claudiani: *Omne futurum Despicitur, svadentq; sui præsentia fructum: qvem versum ad hoc allegat gl. in d. l. cum hi. verb. modico præsente*: & sic deinceps facilitatis suæ plerumqve egentes & esurientes pœnas dent satis graves: qvod ne fiat, & qvia Reip. interest, ne qvis re sua malè utatur, omninò judicis aut prætoris intervenire debet autoritas, qvi & caussam transactionis, & modum alimentorum, & personarum qvalitatem cognoscat, atqve adeò inter consentientes arbitretur, an transactio valeat, vel qvæ admitti deceat. *d. l. cum hi verf. solet igitur Prætor. & gl. in d. de alimentis. in verb.*

verb. transigi potest. *Sed an idem statuendum sit, ubi juramento fuerit à transigentibus firmata, controversi juris est:* Nam qvod idem statuendum sit, affirmat *Br. in d. l. cum si. Bl. in l. pactum. q. pen. C. collat.* & qvidem alii, eo argumento, qvod cum lex civilis eam transactionem improbet, absqve decreto Prætoris, non possit juramentum efficere, ut valeat. Qvæ † enim 5
contra legum & juris autoritatem facta sunt, pro non factis meritò habentur *l. non dubium. 5. C. de lb. l. pacta qvæ contra. 6. C. pact. l. contra juris. 28. D. eod. cum similibus qvam plurimis.* Qvibus tamen ego non assentior, † sed contrariæ sententiæ, qvæ & verior est & commu- 6
nior: eo argumento, qvo in hujuscemodi qq. perpetuò utor, qvod scilicet juramentum facit, ut juris civilis rationes cessent, cum religio præponenda sit his regulis, *ut in c. qvamvis. pact. in 6. c. cum contingat. jurejur. & similibus.* qvi qvidem Canones lb. hac de re statuentibus præferendi sunt, cum de re spirituali agatur hoc in casu. Ita docent Immol. *in c. cum contingat. num. 95. jurejur. Covarruv. alios citans in c. qvamvis part. 2. §. 6. num. 4. Seraphin. in tr. de privileg. juram. privileg. 101. Pontan. in tr. de aliment. c. 6. num. 4. latè Coler. ibid. lib. 2. c. 8. num. 22. & seqq. Fachinæ. lib. 3. controvers. c. 21.* qvibus lubens subscribo.

CAP. XVI.

De Contractibus qvi in gratiam & utilitatem singulorum qvorundam non admittuntur, an juramento confirmentur?

SUMMARIUM.

Juramentum confirmat contractum in gratiam singulorum prohibitum. 1.

VLtimus casus in hac materia est, si in gratiam & utilitatem singulorum qvorundam contractus non admittatur, qvo casu omnes volunt, renunciationem & juramentum

tum eorum multò magis valere, per regulam: unicuiqve licere renunciare privilegio in sui favorem introducto; *l. si qvis in conscribendo. C. pact. c qvibus. pact. in 6.* Sic renunciationem futuræ successionis licet jure civili prohibita sit, juramento tamen omninò confirmari tradit Bonifac. VIII. *in cap. qvamvis. pact. in 6.*

CAP. XVII.
An Contractus simulatus juramento confirmetur?

SUMMARIA.

1. *Contractus simulatus an valeat.*
2. *In contractu simulato fides facti simulatur non intercedente veritate.*
3. *Contractus simulatus est imago superficiem veri nullam habens: & corpus sine spiritu num. 4.*
5. *Contractus simulatus non habet consensum.*
6. *Contractus simulatus an confirmetur juramento.*
7. *Simulationis exceptionem an alter ex contrahentibus objicere possit?*
8. *Exceptioni simulationis an renunciari possit?*
9. *Contractus simulatus qvot modis dicatur?*
10. *Contractus ex qvibus conjecturis simulatus probetur.*

1 Contractus qvoqve † simulatè conceptus regulariter prohibitus & nullus est: ut cum aliud agitur, & aliud exprimitur. *l. 1. & tt. tt. C. plus valer. qvod agit. & ibi Doctores communiter.* ut si pro mutuo vel pignore in instrumento scribatur emtio, qvatenus fœnerator usuras mutuo velut rei venditæ fructus capiat. *l. emtione. C. plus val. qvod agit. c. ad nostram. de emt. & vendit. c. illo vos. de pign.* In contractu enim simulato & imaginario fides facti simula-
2 tur, non intercedente veritate. *l. contractus. 54. de oblig. & act.* & est
3 contractus simulatus imago qvædam, superficiem non medullam veri habens, Bald. *in l. & qvi. num. 1. C. distract. pign. Jas. cons. 170. num. 3. vol.*

vol. 2. Gozadin. consil. 69. num. 14. Hippolyt. Riminald. consil. 62. num. 6. volum. 2. est coloratus, figuratus, & depictus, extrinsecus aliqvid ostendens, intrinsecus nihil continens. Baldus *in l. ab Anastasio. num. 1. C. mandat. Jas. in l. nemo potest. num. 42. de legat. 1. & cons. 170. num. 3. vol. 2. Bartholom. Socin. cons. 66. num. 14. vol. 1. Paris. cons. 53. num. 11. vol. 3. Roland. cons. 76. num. 4. & 5. lib. 4.* Deniqve est corpus sine spiritu, *Bald. in l. 1. num. 4. C. plus valer. qvod agit. Jas. d. cons. 170. num. 3. vol. 2. Philipp. Deci. cons. 587. num. 1. & cons. 644. num. 11. Tiraqvell. in tr. de retract. proximit. §. 1. gl. 2. num. 14. Augustin. Bero. cons. 166. num. 2. vol. 1. Paris. cons. 53. num. 11. & 54. num. 27. part. 1. Natt. cons. 77. num. 2. Hipp. Riminald. cons. 260. num. 18. vol. 3. Schrader. de feud. part. 9. c. 1. num. 30. & seqq.* qvia consensum non habet, qvi contractus anima est; *Castrens. in l. si qvis pro eo. num. 5. de fidejuss. Curt. Jun. cons. 53. num. 7. part. 1.* Dubitari autem non immeritò potest, † *An contractus simulatus juramento confirmetur?* In qva re seqvor, qvod pleriqve interpp. docent: simulatum contractum juramento non firmari; *Accurs. in l. in emtione. in fi. C. plus val. qvod agit. qvam qvod simul. Dyn. sing. 52. Paul. Castrens. in l. contra legem. num. 6. D. lb. & consil. 105. num. 6. part. 2. c. cum contingat. ibi But. num. 16. de jurejur. Guid. Pap. sing. 937. num. 2. Maria Rimin. cons. 372. num. 15. vol. 2. cum pluribus allegat. ab Ernest. Cothman. respons. 18. num. 89. vol. 1.* qvia nimirum firmari neqveat qvod ante non existat, & in his contractibus simulatis & usurariis juramentum eo magis reddit ipsos suspectos, & simulatos. *gl. not. & sing. in c. significavit. in verb. interdicit. in fin. de censib. Hostiens. & Joan. Andr. & Pan. in c. ad nostram. de emt. & vendit. Bart. Socin. cons. 215. col. fin. vers. tertius autem vol. 2. Tiraq. in tr. de retractu conven. in præfat. n. 16. & in tr. de jur. constit. possessor. part. 3. limit. 7. num. 32. Franc. Marc. decis. 47. num. 2. & decis. 484. num. 10. & 23. vol. 1. Prosper. Faseth. cons. 70. num. 13. Roland. à Vall. cons. 40. num. 39. volu. 2. Jacob Menoch. cons. 109. num. 17. vol. 2. Guid. Panciroll. cons. 149. num. 15. vol. 1. Camill. Borell. cons. 35. num. 90.* Hæc tamen sententia non procedit, primò; si alter tantum contrahentium contractum ex sua parte simulatum esse demonstrare conetur, tum enim ipse propriam simulationem sive fraudem allegare neqvit. *arg. l. cum profitearis. C. revo.*

donat. l. filio. C. his qvæ in fraud. credit. Br. in l. 1. num. 5. C. plus valer. qvod agit. August. Bero. conf. 147. num. 40. vol. 2. Frideric. Scot. resp. 6. num 45. tom. 2. libr. 2. nisi ad sui defensionem, ut exemplo probat *Ancharan. lib. qq. var. q. 80. num. 6.* Sic si alter contrahentium simulet, alter contractum revera fieri sciat vel opinetur, ejus, qvi vere contractum esse crediderit, voluntati ac potestati relinqvi, ut conventionem observet; vel non observet, communis & certa est sententia *Bl. in l. 1. n. 5. C. plus val. qvod agit. Andr. de Alferiis. cons. 40. num. 43. Frideric. Scot. resp. 6. num. 45. tom. 2. lib. 2.* Deinde non pauci, iiq; magnæ sanè autoritatis JCti reperiuntur qvi concorditer scribunt, contractum qvamvis simulatum, juramento promissorio firmari & convalidari. *Br. in l. 1. num. 1. C. non num. pecun. Philipp. Dec. cons. 202. num. 2. Carol. Ruin. cons. 70. num. 11. vol. 3.* qvam etiam magis communem esse hæsitanter affirmat *Paul. Paris. cons. 86. n. 46. part. 2.* Certè veriorem & rectiorem esse non dubito: post Cothm. *resp. 18. n. 92.* qvando contrahentes, qvid agatur, satis intelligunt, qvia jurejurando contractum firmare non possunt, nisi simul contractum verum esse saltem tacitè jurent: at si contrahentes decipiantur vel errent, nihil actum esse intelligitur, atqve adeò nec juramentum vires suas exerit: Nam qvemadmodum bellè scribit Jac. Cujac. *in recept. sent. Jul. Paul. lib. 2. tit. 1. vers. 4.* ut jusjurandum valeat, jurare scientem oportet sciente animo suo, atqve eo casu reliqvos Doctores, qvi contractum simulatum juramento promissorio non fulciri
8 docent, intelligendos esse opinor. Tertiò † licet pleriqve velint, exceptioni simulationis renunciari non posse, prout concludit Br. *in l. nemo potest. in fin. de legat. 1. cum qvo transit etiam Joan. de Imm. & Butriensis in c. cum contingat. de jurejur. & Anton. de Burgoz. post. Pan. in cap. ad nostram. extr. de emt. & vendit.* adeò ut nec juramentum hanc renunciationem validare possit: *per gl. sing. & ab omnibus approbatam in l. 3. C. plus valer. qvod agit. Jas. in d. l. nemo potest. num. 44. Constant. Roger. in tr. de potestat. §. 6. num. 24. Coler. in tr. de process. execut. part. 1. c. 10. num. 232. ubi hanc sententiam communem dicit:* tamen indubitati juris est, illum, qvi non tantum juramento omnia in contractu vera esse profitetur & adjurat, contractum ipsum falsitatis & simulationis neqvaqvam arguere posse; ut infinitis autoritatibus ad hoc adductis probat Cothman. *d. resp. 18. num. 94.*

& hæc

& hæc eſt communis interpp. opinio, à qva neminem diſſentire qvidam ſcribunt *Bart. Socin. conſ. 155. vol. 2. Curt. Jun. conſ. 108. num. 13.* Et licet interpp. recentiorum nonnulli inveniantur, qvi vel maximè reluctentur ac repugnent, & ne qvidem jurejurando aſſertorio exceptionem ſimulationis excludi contendant: *Bellon. conſ. 48. num. 4. Paris. conſ. 53. num. 3. part. 1. Catol. Molin. apud Alexand. conſ. 36. verb. non poſſet. libr. 2.* tamen horum ſententiæ aſſentiri & inhærere non eſt tutum, cum communibus placitis & ſententiis receptis, qvæ qvidem vel juris textui expreſſo, vel certæ juris rationi ac veritati non obloqvantur, omninò ſtandum ſit, ut rectè monet Cothman. *d. reſp. 18. num. 97.* Planè juramentum contra publicam utilitatem præſtitum in odium fraudem committentium pro nullo eſt habendum. *ut dixi ſup. cap. 4. & cap. 10.* Dicitur autem † contractus ſi- 9
mulatus multipliciter, vel de perſona ad perſonam *ut in l. acta. l. ſi qvis geſtam. C. plus val. qvod agit. l. & qvi ſub imagine. C. diſtract. pign. l. multum. l. qvamvis l. cum propria. C. ſi qvis alt. vel ſibi.* vel de contractu uno ad contractum alium, ſi nimirum contractus alius ſcriptura conſignetur, alius reipſa ineatur. *l. 3. & l. fin. C. plus val. qvod agit l. cum in venditione. l. ſi qvis donationem. C. de contrahend. emt. cap. illo vos. de pign. c. ad noſtram. de emt.* vel de cauſſa ad cauſſam, ſi videlicet ob cauſam unam initus contractus dicatur, qvi ob aliam cauſſam celebratus eſt. *l. ubi ita de donat. cauſ. mort.* vel de contractu uno eodemqve ad unum eundemqve, qvod Dd. noſtri dicunt, ſimulationem de ſeipſo ad ſeipſum, item ſimulationem nihil agentium, puta, ſi apparenter contractus aliqvis ineatur, & interim tamen tacitè conveniat, ne contractus exiſtenter ſubſiſtat & valeat: vel de ſubſtantialibus contractus puta, ſi verbi gratia in emtione vel mutuo de precio aut pecunia omninò nihil agatur, *l. nuda de contrahend. empt. l. imaginaria. D. R. I.* aut numeratio, ceſſio, vel ſolutio pecuniæ facta dicatur, qvæ vel omninò non, vel dicis tantum cauſſa facta ſit, vel de re ad rem, ut ſi rem Eccleſiæ velut tuam vendas: vel de tempore ad tempus, puta ſi ſpe futuræ numerationis dicam me accepiſſe, qvod poſt accepturus ſim. *l. in contractibus. C. non numerat. pecun.* item ſi purè & ſimpliciter promittam; qvod in diem aut ſub conditione, aut ob cauſſam & merita promitti debebat, contrave; item ſi conveniat, ut modico tantum

tem-

tempore contractus duret: *l. 4. §. si ab ignoto. ibi Accurs. verb. imaginaria. de manumiss.* vel deniqve de qvalitate ad qvalitatem. *l. per diversas C. mandat.* de qvibus speciebus omnibus pulchrè & doctè tractat D. Cothman. *d. resp. 18. num. 62. & seqq.* De conjecturis † ex qvibus contractus probetur simulatus, vide post veteres *Menoch. 2. arbitr. jud. qq. cent. 2. cas. 247. Camill. Borel. cons. 35. n. 13. & seqq. cons. 87. Borch. cons. 12. & cons. 22. vol. 1. Cachera. decis. 42. Barnab. Coronazzan. decis. 41. Anchаran. lib. 3. qq. q. 80.*

CAP. XVIII.

An etiam inter Judæos juramento ipsorum contractus confirmetur?

SUMMARIA.

1. *Contractus Judæi an confirmetur juramento.*
2. *Judæus perjurus an per judicem Christianum puniri possit.*
3. *Judæus in judiciis qvomodo juret.*
4. *Ubi eadem ratio, ibi idem jus esse debet.*
5. *Ratio est conjunctio diversorum casuum, ad eandem finem tendentium.*

1 CIrca finem hujus materiæ dubitari non immeritò potest: † *An ea qvæ de juramento contractus confirmatorio hactenus à nobis dicta sunt, locum habeant etiam inter Judæos: & an contractus cum Judæo initus juramento ipsius confirmari possit?* Dubitandi ansam præbuit Socin. gravissimus ICtus, qvi in *cons. 65. col. antep. & cons. 66. col. antep. & pen. vol. 1.* Simpliciter concludit, qvod Juramentũ Judæi contractum confirmare neqveat: Juramentum enim contractus, inqvit ille, tunc servari debet, cum servari potest sine dispendio salutis æternæ: ideoq; observantiam juramenti sanciverunt canones, ne perdatur anima jurantis propter perjurium: qvæ qvidem animæ perditio non consideratur in Judæis, cum etiam sine hoc perjurio Ecclesia tamen ipsos habeat pro condemnatis; adeoqve sive observent juramen-

ramentum, sive non observent, ipsis æternum exitium expectandum sit, ut habet fides Christiana. Eandem sententiam Soci. eadem enim ratione motus seqvitur etiam Ludov. Roman. cons. *155.* in fin. ubi concludit, qvod Judæus non compellatur ad observantiam juramenti in compromisso appositi, cujus dictum refert simpliciter Jas. *in l. 2. §. jurari. col. 4. jurejur.* Idem amplectitur etiam *Paul. de Castr. cons. 90. col. fin. vol. 2.* Qvorum tamen sententiam minimè ego recipiendam esse existimo, penitusqve statuo, id qvod in præcedentibus capitibus de juramento contractus confirmatorio à nobis dictum est, in Judæis etiam locum obtinere, adeoqve etiam Judæos, suos contractus, qvos vel inter seipsos, vel cum Christianis celebrant, juramento confirmare, & ad satisfaciendum ei, qvod juratum est, legitimè compelli posse. Nullam enim rationem firmam audio, cur in Judæis à communibus Juris Roman. & Canon. regulis, de natura hac juramenti recedendum sit, & cur impunè ipsis esse debeat fidem fallere, & jurisjurandi religionem temerè violare. Nam etsi Ecclesia forte non admodum sollicita est de anima Judæi, tamen minimè ex eo concludi potest, nec pietas & religio Christianorum hoc permitteret, ut Judæis detur licentia fidei fallendæ, & ad delinqvendum latè patentes fenestræ aperiantur, contra doctrinam jureconsulti in *l. ita vulneratus. D. ad L. Aqvi.* Sic Judæus, † jurans per 2
legem suam, compellitur omninò per judicem Christianum, ad observantiam juramenti, imò punitur de perjurio, non minus ac Christianus, si religionem jurisjurandi non observet, ut monet ipse etiam Socin. *in d. cons. 66. col. antepenult. vers. primus qvidem. in 1. volum.* Sic Judæi † in judiciis jurare coguntur, siqvidem ipsis juramentum 3
deferatur, & in lite agitata juramentum calumniæ ad instar aliorum præstare solent, & violantes juramentum pœnam expectare coguntur; sicut inf. in singulis speciebus juramentorum ostendemus, ubi etiam de forma juramenti, qvale hodie moribus Germaniæ nostræ inter Judæos observari soleat, suo loco docebimus: Nec potest ulla ratio diversitatis assignari, inter reliqva juramenta, & hoc de qvo nunc agimus, contractus confirmatorio; ut proinde meritò hic habere locum debeat vulgata JC. regula: † Ubi eadem ratio est; ibi 4
idem jus esse debet. *l. illud. D. ad l. Aqv. ubi gl. in v. æstimari. plures adducit concordant. & probatur in l. 1. §. interdum. de fonte. & in l.*

hæc actio. de calumniat. & non videntur diſcrepare, qvæ in ratione conveniunt: qvia ratio † eſt conjunctio diverſorum caſuum, ad eundem finem tendentium: *ut loqvitur Bl. in l. omnes populi. col. 7. verſ. qværo qvæ ſint illæ, de juſt. & jur.* Et hanc ſententiam in terminis noſtris contra Socin. probat etiam Petr. Philipp. Corn. *conſ. 45. col. 3. lit. C. vol. 1. & Ludovic. Roman. in l. qvi ſuperſtitis. de acqvirend. hered. & Bl. in c. 1. §. item ſacram col. 4. de pac. firmand.* ubi dicit, qvod Imp. arctet etiam Judæos ad obſervantiam juramenti.

5

CAP. XIX.
De effectibus Juramenti Confirmatorii.

SUMMARIA.

1. *Juramentum contractus confirmatorium tranſit in heredem.*
2. *Juramentum qvomodo ſit perſonale.*
3. *Contractus juramento confirmatus an invito altero revocari poſſit.*

1 EFfectus autem iſtius juramenti confirmatorii eſt, † qvando non improbatur, ut tranſeat in heredes ejus, qvi contraxit, & jure ejus utuntur, *ut in caſu. cap. cum contingat. jurejurand. & cap. licet. eod. tit. in 6. Paul. Caſtrenſ. conſ. 65. & 67. & in authent. qvod obtinet. probat P. Ancharan. in cap. veritatis. jurejur.* ut validæ conventionis etiam efficacia teneat heredes. *l. ſi pactum. probat. l. un. C. ut act. ab hered. & contra hered.* Et qvemadmodum contractus de ſui natura eſt perpetuus & tranſitorius ad heredes, *juribus præallegatis.* ita virtus qvoqve & effectus juramenti in eo interpoſiti, & per conſeqvens tranſit ad heredes & contra heredes: Et licet
2 † juramentum & vinculum ejus ſit merè perſonale. *cap. veritatis. jurejurand. & ibi not. Innocentius & reliqvi Doctores communiter:* tamen illud procedit & debet intelligi qvoad vinculum juramenti & Perjurium: qvia ſi ipſe principaliter contrahens contraveniat, erit perjurus, tamen ejus heres licet contraveniat non erit perjurus, ſed contractus

benè

benè remanet firmus & validus, & ita debet intelligi textus *in authent. ſacram. puber. C. ſi adv. vendit.* & omnia jura Canon. & civilia loqventia de actu vel contractu in qvo interponitur juramentum pro ejus firmitate & validitate, & expreſſe iſtam ſententiam & concluſionem tenet Bartolus *in l. ſiqvis pro eo. col. 3. in fine. fidejuſſ. & ibi Paul. de Caſtrens. col. 2. numero 5. & alii plures allegati à Gometz. tom. 2. variarum reſolutionum. cap. 14. numer. 19.*

Ex qvo etiam illud eſt, ut confirmatus juramento contractus, 3 invito contrahente altero, revocari non poſſit non ſecus qvam conventio legitima. *l. in commodato. §. ſicut. C. obl. & act.* Qvamvis in promiſſorio juramento actus juratus ſi revocabilis ſit natura, poſſit revocari ſeqvente actu; qvi valebit, non obſtante priore juramento, ita tamen ut qvi contra fecerit, perjurus ſit, *cap. ſicut ex literis. & c. ſi inter. ſponſ. gl. ſing. in cap. fin. procur. in 6. ad qvam plura conjungit Felin. in cap. ſi diligenti. for. compet. fac. l. duobus. §. fin. jurejur.*

Exemplum habes *ſup. lib. 1. cap. 25. effect. 5. in fin.*

Finis libri ſecundi.

LIBER III.
DE JURAMENTO CALUMNIÆ, PURGATIONIS, ET TESTIUM.

IN præcedenti libro de illis juramentorum ſpeciebus tractatum eſt, qvæ de cauſſa non controverſa adhiberi ſolent: qvale juramentum fuit, id qvod vulgò confirmatorium appellari ſolet: Reliqvum eſt, ut illa etiam juramentorum genera interpretemur, qvæ litis & controverſiæ decidendæ gratia interponuntur: Ejuſmodi juramentum eſt, qvod ad litem & cauſſam judicialem ſpectat: qvod qvidem duorum generum eſt: Aut enim ſolius religionis injiciendæ cauſſa interponitur, aut litis & controverſiæ decidendæ gratia præſtatur. Jusjurandum qvod ſolius religionis injiciendæ cauſa interponitur, eſt qvod qvidem certis in rebus, certisq; partibus litis neceſſariò alicui ſubeundum eſt, ſed ſola fide & religione jurantis continetur, ut is à falſo metu religionis & pœnæ divinæ deterreatur: extra autem hunc metum non progreditur. Cujus generis eſt juramentum calumniæ, qvo litigatores aſſerunt, ſe non calumniandi animo, ſed juris ſui opinione & fiducia fretos qvid facere. *tt. tt. C. jurejur. propter. cal. ubi. Cujac. in parat. tt. tt. extr. de jur. cal.* veluti litem intendere, vel inficias ire. *l. inter. 44. §. familiæ fœm. herciſcund. l. 2. C. jurejur. propter. cal. l. rem*

non

non novam. 14. §. *patroni. C. judic.* vel juramentum judiciale deferre. *l. jusjurandum.* 34. §. *qvi jusjurand. de jurejur.* vel appellare: *Mynſ. cent.* 3. *obſ.* 56. vel in aliud municipium aut urbem ad ſatisdandum judicio ſiſtendi cauſſa, adverſarium vocare. *l. de die.* 8. §. *jubetur. qvi ſatisd. cog.* Pertinet huc etiam juramentum teſtimonii, purgationis. De qvibus omnibus Deo feliciter conatus noſtros gubernante in ſeqq. tractabimus.

Cap. I.

De Juramento calumniæ.

SUMMARIA.

1. *Juramentum calumniæ qva occaſione inventum ſit.*
2. *Calumnia qvid ſignificet.*
3. *Summum jus, ſumma crux qvo ſenſu dicatur.*
4. *Jurare calumniam qvid ſit.*
5. *Juramenti calumniæ definitiones variæ.*
6. *Juramentum calumniæ eſt credulitatis & opinionis, non veritatis.*
7. *Capita juramenti calumniæ.*
8. *Juramentum calumniæ qvas habeat ſpecies.*
9. *Juramentum calumniæ generale an in terris Saxonic. locum habeat. & n. 11.*
10. *Juramentum calumniæ ſpeciale qvid ſit & qvibus in caſibus locum habeat.*
12. *Juramentum calumniæ qvomodo differat à juramento veritatis & malitiæ.*

Cum prudentes legislatores animadverterent, † multa in foro agi petulanter: actores fingere falſas accuſationes, ut eos, qvos oderunt, afficiant ignominia, tollant è medio, aut bonis noceant, reos qvoqve ſæpenumero nulla juſta aut probabili cauſ- 1

ſa, ſed mera petulantia ſe defendere, ut adverſarios ad egeſtatem redigant, & propter inopiam deſerere actionem cogant; advocatos etiam ſeu patronos eorum ſæpè pecuniis corrumpi, ut contra conſcientiam juſtas cauſſas oppugnent, malas defendant; idcirco graviſſimo conſilio conſtituerunt, ut ab his, qvi in judicio litigare volunt, juramentum calumniæ exigatur, qvo actor juret ſe non calumniæ cauſa litem inferre reo; is verò unde aliqvid petitur juret putare, ſe bona inſtantia uti, nec temerè cum adverſario contendere, nihil fugitandi, tergiverſandi cauſſa moliri: uterqve ſe nihil fruſtrandi, corrumpendiqve judicii cauſſa dediſſe; daturumve eſſe. Qva qvidem in re commendanda eſt veterum legislatorum diligens & accurata circumſpectio, qvi hoc ipſo qvaſi remedio calumniantium iniqvitates à foro atqve tribunali removere voluerunt: Viderunt enim eam eſſe ferè hominum maliciam & improbitatem, ut in exercendis litibus adverſarios ſuos plerumqve per fraudem & fruſtrationem vexare judicio non erubeſcant. *l. 1. & tt. tt. calumniat.* idqve tam intendendo falſa crimina, *l. 1. §. calumniari. ad SC. Turpillian. l. ſancimus. C. pœn.* qvam petendo indebita, *l. pen. ne qvis eum, qvi in jus voc.* omnemqve verſutiam & maliciam *teſte Cic. 2. de Republ. & in 1. offic.* in adverſarii incommodum intentando, litem temerè moveant, atqve protrahant. *l. cui neceſſitas. 39. §. 1. lib. cauſ. l. auxilium. min. c. calumniam. pœn.* ideoqve non ſolum ad dirimendas lites, ſed etiam compeſcendam litigantium audaciam & ſecuritatem, juramentum hoc introductum eſt, *§. 1. & §. hæc autem. Inſtit. de pœn. temerè litigant. l. 1. ibi: nam ſacramenti timore. & l. 2. §. pen. C. jur. propter calum.* viderunt hominum maliciis non eſſe viam aperiendam, ſed omnibus modis occurrendum, *l. cum hi. §. ſi cum his. transact. l. fi. §. 1. ſuſpect. tu. l. 1. in pr. ſi qvis omiſſ. cauſ. teſt. l. ſub prætex. C. ſac. Eccleſ. l. in fundo. rei vin. l. ſed & Julian. §. mutui datio. ad SC. Maced. l. 1. §. fin. calumn. c. ſi civitas ſent. excom.* & reipubl. intereſſe, lites non multiplicari. *l. fratris. 13. C. transact. l. 2. aq. pluv. arcend.* ſed omnimodo amputari & cohi-
2 beri. *l. qvidam ſi cert. pet. Clem. diſpendioſam judic.* † Porrò varia eſt calumniæ ſignificatio: Nonio eſt malicioſa & mendax infamatio: eademqve eſt Marciani ſententia *in l. 1. §. ad SC. Turpillian.* tracta voce à verbo calvor, qvo uſi ſunt Decemviri in l. 12. tabb. cujus verba hæc ſunt: ſi calvitur, pedemve ſtruit, manum endo jacito, qvam legem

gem Cajus explicat *in l. si calvitur. D. V. S. & Festus lib. 8.* Alciat. interpretatur ibidem, id est, frustratur, metaphora à calvis ducta, qvi eos frustrantur à qvibus per capillos prehendi videntur. Hinc & calumniator, *de qvo vide l. 1. D. ad TC. Turpill. athletas. calumniator. his qvi not. infam.* Aliqvando callidam & malitiosam juris interpretationem significat, autore M. Cic. *lib. 1. Offic.* qvo † sensu dicitur, 3
summum jus, summam esse injuriam: aut, ut habet Comicus, summum jus summam esse malitiam: Non enim in hoc proverbio summum jus, pro eo accipitur, qvod per se est ἀκριβοδίκαιον, strenge Recht / seu severa justitia opposita crudelitati, observans scriptum in eo casu, de qvo lex scripta principaliter loqvitur: sed accipitur strictum & summum jus pro calumnia (qvæ est cavillatio & versuta solertia) seu malitiosa juris interpretatione: qvam in fraudem legis adhiberi intelligendum est, cum salvis verbis legis, qvemadmodum JCtus inqvit, sententia ejus circumveniatur: Tunc enim fit, ut scriptum, qvod Græcis est τὸ ῥητὸν, malitia usurpatoris detorqveatur fraudulente: Unde illud probrum natum: Bonorum extortor: legum contortor: vel (sicut alii hunc locum adduxere) legum distortor. A qva re bonum virum alienissimum esse decet: Nam ut Rhetores de scripto & sententia disceptant, qvod est ῥητὸν καὶ διάνοια: Sic vir bonus non tam verba legis considerat, qvam voluntatem. Et ideò præclare JCtus: Benignius, inqvit, ll. interpretandæ sunt, qvo voluntas earum conservetur, & alter juris rationem, æqvitatis benignitatem appellat. Et Lev. æqvum cum jure conjunxit, *lib. 3.* qvi jure æqvo in civitate vivit, nec inferendo injuriam, nec patiendo. Significat etiam calumnia calliditatem, ut apud M. Tull. *in li. 2. de repub.* ut Marcel. refert. Ut Carneadi respondeatis, qvi sæpè optimas caussas ingenii calumnia ludificari solet. Calumnia etiam pro accusatione accipi videtur in Arcadii & Honorii constitutione, *l. sancimus. C. pœn.* Sed qvæ calumniosè instituta esset, ut ibid. Accurs. docuit. Nam præsumitur calumniosè qvis propinqvum deliqvisse, *d. l. sancimus. ex verbis & sentent.* Sic accipiendam calumniam putem *in l. 2. C. censib. & censit.* qvamvis qvidam autument, pro pœna ibidem accipi. Hoc loco calumnia est cum qvis ex certa scientia, & dolo injustè agit, aut excipit teste Azon. *in summa. C. jur. propter calumn. dand.* Sic accipitur, *in l. 1. §. per calumniam. simul. ventr. nom. in poss. cal. & l. 2. in pr. C. jur. propter cal. dand.*

dand. Jurare enim ea constitutione jubentur & actor & reus, ne ca-
4 lumniandi animo litem aut intendant, aut excipiant. Hinc † calumniam jurare, aut jurare propter calumniam, à contrario sensu est solenniter & religiosè promittere se non calumniandi animo, sed juris sui opinione & fiducia, bonaqve conscientia, & bonitate suæ causæ fretos, qvid facere, hoc est, agere vel excipere. Est enim juramentum calumniæ, scilicet, vitandæ, & non committendæ ut rectè explicat *Joan. de Arnon. in sua pract. judic. num. 20. Marian. Socin. in rubr. de jur. cal. num. 1. spec. in tt. de jur. cal. §. 1. num. 8. Alber. in rubr. C. jurejur. propter cal.* Ut in illo Apostoli dicto: Unusqvisqve habeat suam uxorem, propter fornicationem, hoc est, propter fornicationem vitandam & repellendam, licet hac nostra ætate magis de calumnia committenda, qvam evitanda jurent litigantes, ut conqveritur Andr. Gail. *lib. 1. obs. 85. num. 4. ex Socin. in c. cæterum. num. 8. jur. cal.* Qvia facti sumus Dei Opt. Max. & Christianæ religionis contemtores id qvod Bl. qvoqve annotavit, *in l. si post perfectum. num. 1. C. evict.* ubi dicit juramentum calumniæ hodie ne dolo qvidem æstimari, Refert Marant. *de ordin. judic. part. 6. tt. de juram. num. 11. Gabr. Saray. in addit. ad Mattes. sing. 64. num. 10. fac. ad hoc tx. in l. qvæ sub conditione, condit. instit.* ubi dicitur, qvod faciles sint nonnulli hominum ad jusjurandum contemtu religionis. Hujus autem juramenti † variæ definitiones ab interpretibus traduntur. Nam Pileus definivit, juramentum calumniæ esse tramitem legitimum per qvem litigantium temeritas & contentiosa litis instantia compescitur, qvæ tamen definitio, qvia neqve genus habet proprium, neqve formam rei veram explicat, sed potius effectum qvalemcunqve adumbrat, pro legitima accipi non potest. Est enim definitionis proprium, ut essentiam rei patefaciat, & qvasi involutum evolvat, id de qvo qværitur. ut Cic. loqvitur, & ex nostris, scitè explicat, *Br. in l. 1. D. testam. Alciat. lib. 4. paradox. c. 1.* Aliter definit Hostiens. juramentum calumniæ esse, cum qvis bona fide jurat non animo calumniandi agere, vel respondere, & aliqvid aliud proponere, qvam Hostiens. definitionem rejicit Socin. *in rubr. de jur. cal. num. 1.* cum tamen ipse nihilo felicius definiat, *ibid. num. 2.* qvod sit actus judicialis, per qvem medio juramento litigantes per se, vel per alium eorum nomine affirmant seu fidem præstant, secundum

eorum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

eorum credulitatem, qvandoqve ſimpliciter reſpectu omnium, qvæ
in judicio agenda, vel defendenda ſunt, & qvandoqve unius actus
particularis, nihil calumnioſè agere vel defendere, qvemadmodum
hanc etiam Socini definitionem latè rejicit Anton. del. Re. *in tr. de
juram. cal. c. 1. n. 6. & ſeqq.* Mihi juramentum calumniæ breviſſimè
ſic videtur definiri poſſe, qvod ſit juramentum, ab utraqve parte
præſtandum, de cauſſa bona fide proſeqvenda. Qvæ definitio etſi
brevis eſt, tamen legitima eſt, & naturam juramenti calumniæ, generaliter,
ut fieri debet, ſatis deſcribit. Non alii etiam rei convenit,
qvam ſoli definito, & ſic ſoli juramento calumniæ, ut apparet ex
Cæpoll. *in tr. de interpret. legis. extenſ. in rubr. de generali extenſione interpretativa
num. 149.* & non alii juramento, adeoqve rectè converti-
tur cum ſuo definito ſicut vera definitio converti debet, *l. 1. §. dolum.
& ibi Br. dol. gl. & Canoniſt. in rubr. de ſum. Trin. & fid. Cathol. Jaſ. in
rubr. col. matrim. num. 22. & in rubr. acqvir. hered. num. 6.* & conſtat
ex genere & differentia, ut eſt neceſſe in qvalibet definitione ut in
Categor. tradit Porphyr. Genus enim eſt juramentum, qvod de
hoc juramento prædicatur, per qvid, *ut dixi.* Forma propria, & finis
in eo eſt, ut unusqvisqve cauſſam ſuam bona fide proſeqvatur, id
eſt, ut bona conſcientia ad litigandum accedat bonitate qvam opi-
nantur cauſſæ ſuæ freti *Theophilus in §. 1. Inſt. de pœn. temere litigant.
nov. 5 l. 2. C. jurejur. propter cal. §. 1. §. item actoris Inſt. de pœn. tem.
litig.* Hinc noſtris der Eyd vor Gefährde / dici ſolet, † qvod ad ani- 6
mum & intentionem referendum eſt: cum ſufficiat litigantes crede-
re, ſe bonam cauſam defendere, cum juramentum iſtud credulita-
tis & opinionis ſit non veritatis, aut ſcientiæ: *gl. 1. circ. princ. c.
pen. extr. de jur. cal. per tx. in l. 2. §. qvod obſervari verſ. & licet. C. eod.
c. Dudum. 54. ubi gl. verb. de veritate. elect.* adeoqve illi ſatisfiat, ſi
litigantes jurent non ſe calumniandi animo litem intendere, vel ad
inficias ire, ſed juris ſui opinione & fiducia fretos, qvod veteres Græ-
ci vocant ἀντωμοσίαν, ut Harpocratio & Moſoopolus ſcribunt. *Plato
in Theatet.* τὴν ὑπογραφὴν παραναγινωσκομένην ἣν ἀντωμοσίαν κα-
λοῦσι. Hanc ob cauſam juramento iſti ſatisfieri creditur, ſi litigantes
jurent † 1. qvod non calumniandi animo in lite verſentur. 2. qvod 7
bonam cauſam ſive defenſionem ſeſe habere putent. 3. qvod in tota
lite nullam exigant probationem, niſi qvam pro veritate neceſſariam

esse putaverint. 4. qvod nullam allegationem differendi caussa proponere velint. 5. qvod nihil patrocinii caussa judici vel aliis, qvam qvibus permissum est, dederint, vel promiserint, qvocunq; modo illud fiat: hæc enim qvinqve capita sunt illius juramenti, qvod calumniæ vocari solet: *ut trad. gl. in c. 1. de juram. cal. Dd. in t. 2. C. eod. Ordin. Cam. Imp. part. 1. tt. 65. Wius. in pract. obs. tt. 14. 5. & nos in pluribus ea dere dicemus.* Porro † juramentum calumniæ duplex est: vel
8 judiciale, qvod in actibus extrajudicialibus præstatur. *l. 6. & 7. l. qvædam 9. §. fin. edend. l. 15. adhibend. l. pen. qvemadmodum. test. aper. l. fin. C. qq. l. de pupillo. §. qvi opus de op. novi nunc. l. qvi bona §. qvi damni. damn. infect.* Illud rursum aut speciale est, aut generale. Speciale est, qvod olim in singulis actibus in judicio occurrentibus, sive ab initio, sive in medio, sive in fine judicii, ab actore & reo præstabatur. Cujus multa in jure civ. exempla occurunt, qvæ in specie enumerat Speckhan. *cent. 2. qq. class. 4. q. 20.* Sic in initio litis cujusq; utraqve pars jurat, se bona fide, & non calumniandi animo, litem contestari, & ad litigandam procedere. *§. 1. Inst. de pœn. tem. litig. l. 2. C. jurejur. propter cal. inter cohæredes 44. §. qvi familiæ 4. D. fam. hercisc.* Et hoc, cum specialiter de litis contestatione præstetur: Cujac. etiam ad *d. nov. 49. in fin.* Speciali calumniæ juramento annumerat, qvomodo refert & seqvitur etiam Jul. Pac. *in disp. Inst. 24. thes. 7.* qvamvis Dd. illud communiter generale constituunt qvod in exordio litis ad totam caussam præstatur, ut ipse etiam Cujac. & Pac. d. modò locis indicant *& Wesemb. in supplem. ad Sneidw. in §. 1. Inst. de pœnis. tem. litig. n. 4.* submonuit. In multis etiam Germaniæ locis usu & consvetudine non sanè illaudata observatur, ut appellationes ad superius tribunal non admittantur, nisi appellantes prius jurent, se non temere aut ad differendum calumniosè negotium, sed extremæ necessitatis suæ caussa appellare coactos: *Mynsi. cent. 3. obs. 56.* In his igitur & similib. caussis, cum vel actor dilationem qvandam, vel se ad qvid probandum admitti petit, vel reus exceptionem, vel dilationem aliqvam proponit, seq; ad eam probandam admitti petit: & actor & reus isto casu jurare coguntur, se non calumniandi animo talem probationem exigere, petere vel proponere, daß sie solches gefährlicher Weise nicht suchen oder bitten. Et hoc dicitur juramentum calumniæ speciale, qvod specificè in singulis actibus sive in initio, sive in medio, sive in fine judi-

cii

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

cii pro qvalitate & natura rerum & negotiorum, variè occurrentibus præstari soleat. Et de hoc calumniæ juramento speciali loqvitur *l. 1. C. eod. & ll. variè ex pandectis modò allatæ.* Qvod tamen hodiè per jura novissima partim est abrogatum, partim vero etiamnum usu freqventatur: lite contestata abrogatum est, & succedit tunc juramentum calumniæ ganerale, introductum vel potius confirmatum jure novell. constit. *nov. 49. c. 3. junct. auth. hoc Sacramentum inde desumta. cum l. 2. C. eod.* qvod statim post litem contestatam, & qvidem ad totam caussam, singulosq; judicii actus supervenientes, semel præstatur: ne scilicet sæpius super eodem jurare sit necessarium, & ut juramentorum & perjuriorum materia potius restringatur qvam amplietur. Qvamvis de jure Can. qvod usus judiciorum passim observat, judex etiam præstito juramento calumniæ generali super tota caussa, si suspicio malignitatis subesse videatur, etiam speciale hoc (qvod aliàs maliciæ appellamus) exigere & possit & debeat. *c. 2. §. fin. junct. gl. fin. eod. in 6.* Lite verò nondum contestata, nec juramento calumniæ generali præstito: etiamnum hodiè in singulis actibus, qvandocunq; malignitatis suspicio subest, hoc calumniæ juramentum speciale recte exigi & præstari potest. Atqve ita *d. lib. 1. C. eod.* atqve alia jura pandectarum, de hoc speciali juramento calumniæ loqventia, & ante à me adducta, jure novissimo partim correcta sunt, partim verò correcta non sunt, sed usu etiamnum hodie freqventantur, & in viridi observantia manent, ut eleganter admonuit Mauser. *in precessu suo pag. 115. & seq.* qvod in praxi diligenter esse notand. monet Eberhard. Speck. *cent. 2. d. q. 20. n. 2.* Porro generale juramentum calumniæ est, qvod juratum initio litis, nihil in toto negotio calumniæ caussa factitatum iri. *auth. hoc Sacramentum. C. jurejur. propter cal. & nov. 50. §. pen. his qvi ingred. ad appell. Pan. Innoc. & Dd. in c. fin. eod. jur. cal.* qvanqvam & hoc speciale faciat Cujac. *ut sup. dixi.* Et hoc de jure communi. In foro autem Saxonico † istud juramentum univer- 9
sale locum non habet, sed speciale tantum, ut tradit Apostilla Lehn-Recht *c. 68. sub fin. & Chilian. in processſ. c. 67. n. 2.* & ita observat usus:
† ut cum qvis alteri jusjurandum in judicio defert: potest enim tum, 10
& solet, in Curiis Saxonicis, à deferente jusjurand. exigi, non calumniæ caussa deferri. *l. jusjurandum. §. qvi jusjurandum. 3. lib. si non fuerit 37. jurejur. l. fin. C. fidei. com. l. delata. C. reb. credit. & not. Wesemb.*

in paratt. C. jurejur. propter cal. n. 4. fortassis aliis qvoq; casibus lege designatis etiamnum exigi nostro in foro posse juramentum calumniæ: ut cum servi in qvæstionem petuntur. *l. 1. C. eod. ult. C. qvæstion. Cujac. Novell. 49. in fin.* aut in comparatione literarum. nov. 73. vel accusatione falsi instrumenti. *l. fin. C. fid. Instrum.* item in operis novi nunciatione. *l. d. pupillo. 5. §. qvi opus. 13. oper. nov. nunc. & l. si*
11 *qvis 6. §. 2. de edend.* Planè † aliqvando etiam in foro Saxonico juramentum calumniæ universale observatur in consistoriis publicis, maximè in caussis matrimonialibus: qvia pro qvalitate personarum & negotii, utriqve parti etiam nunc hodiè istud juramentum de veritate dicenda à consistorialibus imponi solet, ut testatur Beust. *in rubr.*
12 *D. jurejurrando. n. 182.* De isto juramento calumniæ, † qvomodo differat à juramento maliciæ, & juramento veritatis, plenè videndus est Spec. *in tit. de jur. cal. in §. est. autem n. 9. 12. & 13. Pan. in. c. 2. n. 10. 11. 12. eod. tt. Anton. del. Re. in tr. de juram. cal. c. 1. n. 29. & seq.*

CAP. II.

Qvo jure & qvas ob caussas introductum sit juramentum calumniæ.

SUMMARIA.

1. *Juramentum calumniæ qvo jure introductum sit & n. 8.*
2. *Stipulatio an sit juris civilis.*
3. *Juris civilis aut naturalis actus, qvi dicantur.*
4. *Emphytheusis à qvo jure originem cœperit.*
5. *Testamentum cujus sit juris?*
6. *Hereditas cujus sit juris?*
7. *Pœnæ delictorum ad qvam juris speciem sint referendæ.*
9. *Juramentum calumniæ qvo fine sit inventum.*
10. *Juramentum calumniæ an in judiciis omitti possit.*
11. *Juramentum an & qvando remitti possit.*
12. *Appellationi an renunciari possit pacto.*
13. *Juramentum calumniæ an partium conventione remitti possit. & num. 15.*

14. *Juramentum calumniæ an judex exigere teneatur, parte non petente. & n. 17.*
16. *Juramentum calumniæ an sit de substantia judicii.*
18. *Juramentum calumniæ an statuto sive consvetudine omitti possit.*
19. *Consvetudo habet vim privilegij.*
20. *Consvetudo æqviparatur veritati.*
21. *Consvetudo tantum potest qvantum imperatur cum caussa.*
22. *Juramentum calumniæ an tolli possit principis rescripto.*
23. *Juramentum calumniæ in prima instantia petitum & non præstitum an processum vitiet in Camera.*

EXposita definitione juramenti calumniæ, proximum est, ut videamus, qvo jure & qvas ob caussas primùm calumniæ juramentum sit introductum: Caussis enim hujus juramenti cognitis simul etiam usum ipsius plenius perspiciemus. Est autem magna interpretum dissensio: † *qvonam istud jure* 1 *juramentum, qvod calumniæ nostri vocant, introductum sit:* Sunt qvi existimant, hoc juramentum juris tantum positivi esse: in qva sententia fuit Marian. Socin. *in c. cæterum num. 9. de jur. cal. Gail. 1. obs. 85. num. 1. gl. ad l. 2. §. sed qvia veremur. in verb. deludant. C. jur. propter cal. Pan. in c. cæterum. num. 10. Gn. in d. l. 2. & ibi Br. num. 9. C. jur. cal.* lege primum Justiniani introductum. *l. 1. & 2. C. eod. tt.* adeoqve ut pleriqve putant, ante Justinianum id in usu non fuisse: *per d. l. 2. & per nov. 50.* ubi Justin. ipse gloriatur à se hoc primum introductum & constitutum esse: adeoq; jure etiam Digestorum planè incognitum fuisse: nisi qvod in certis qvibusdam caussis interdum exigebatur jusjurandum de calumnia speciale, qvi exigebat cautionem, aut jusjurandum, aut cautionem novi operis caussa qvi qvem ex municipio in litem vocabat jurandi caussa, qvi rationes aut instrumenta edi volebat, qvi aliqvid exhiberi postulabat: De qvibus casibus nominatim tractatur *in l. de pupillo §. qvi opus. oper. nov. nunc. l. qvi bona. §. si alieno. damn. infect. l. jusjurandum §. qvi jusjurandum. jurejur. & in aliis jur. civ. locis.* Et qvamvis ex *l. inter coheredes §. qvi familiæ. fam. hercisc.* probari videatur, etiam aliis in caussis juramentum in usu fuisse, & ante

etiam Justin. receptum, ut tam actor qvam reus in initio litis de calumnia jurarent: tamen non desunt, qvi verba illa *d. §. qvi familiæ & ideo jurare debent, non calumniandi caussa litem intendere:* à Triboniano interpolata esse affirmant: uti visum Cujac. *in not. posterior. ibid.* Alia fuit nonnullorum opinio, juramentum calumniæ esse inductum non solum jure naturali, sed etiam divino: cujus sententiæ fuerunt Gravat. in addit. *ad vestr. in pact. lib. 5. c. 2. in vers. etsi pars. num. 12. & lib. 6. num. 39. post ab eo relatum. Joh. Bapt. Perusin. in tr. de arbitrio lib. 10. c. 10. num. 12. Menoch. 1. de arbitr. judd. qq. q. 20. num. 2. Viv. lib. 1. opin. 258. Put. decis. 397. lib. 2. Joan. Petr. Surd. decis. Mantuan. 15. per c. etsi Christus. de jurejur. & ex. c. 22. Exod. vers. 7.* & hanc ob caussam pulchre decidit Put. *d. decis. 397.* qvod si sint sublatæ omnes nullitates, non intelligatur tamen sublata nullitas, proveniens ex juramento caluminæ non præstito, tanqvam proveniente à jure divino. Sic apud Athenienses moris fuisse, ut & reus & actor æqvè de calumnia jurarent: & illius jusjurandum διωμοσίαν, hujus ἀντωμοσίαν vocatum fuisse *not. Wes. in parat. C. jur. propter cal. num. 5.* à qvibus deinceps ad Romanos pervenit, ut probari videtur ex Cic. pro Rosc. Nec satis caussæ sunt, cur Justinianus se primum hujus juris autorem esse gloriaretur. d. l. 1. & 2. nisi qvo ad interpolation. *l. 1. §. omnia enim nostra facimus. C. vet. jur. enucl.* cum illius vestigia hinc inde extent in D. & præcipuè in antea citata *l. inter coheredes 4. §. qvi familiæ fam. hercisc. & apud Plin. in epist. lib. 5. epist. ult.* Sedebant, inqvit, Judd. centum viri venerant, observabant advocati, silentium longum, tandem à prætore nuncius, dimittuntur centum viri, eximitur dies. Caussa dilationis Prætor, qvi Ib. qværit, proposuerat breve edictum, admonebat accusatores, admonebat reos, executurum se, qvæ SCto continerentur. Suberat edicto Senatusconsultum hoc, omnes qvi qvid negotii haberent jurare priusqvam agerent, jubebantur, nihil se ob advocationem dedisse, cavisse. Etsi autem minime negandum est, ex his qvæ modo dicta sunt, hujus juramenti qvædam vestigia ad jus naturale, id est, ad jus gentium referenda esse: adeoqve juramentum calumniæ, qvo ad genus & materiam, h. e. qvantum ad juramentum in genere, juris naturalis & divini esse: tamen qvoad speciem & formam propriam, id est, qvod in qvalibet lite, & instantia, & sub tali forma, & in tali

parte

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

parte judicii de calumnia jurandum ſit, totum eſt ex jure poſitivo: adeoqve verè dicitur: juramentum calumniæ juris civilis eſſe: tametſi qvædam habeat à jure naturali: Sic ſtipulatio etſi qvædam habeat à jure gentium: Tamen qvia formam à jure civili accepit, rectè inventum dicitur juris civilis: ac proinde juris civilis contractus cenſeri debet. *Vult. lib. 1. jurispr. c. 93. Cujac. lib. 5. obſ. 36. & lib. 14. obſ. 40. Duaren. ad l. 1. in fin. D. V. O. arg. §. de conſtituta. ubi Dd. Inſt. de act. & l. ſi ita ſtipulatus. 126. §. Chryſogonus. V. Obl. Bart. poſt gl. ad l. ex hoc jure de juſt. & jur. & ibi Jaſ. Caſtr. in rubr. D. V. O. q. 3. Petr. Nicol. Moz. col. 1. num. 15. & ſeqq. de ſtipulat. Borch. in tr. de V. obl. c. 1. num. 65 & ſeqq.* Nam ut eleganter monet Godd. *in tr. de contrahend. ſtipulat. c. 2. n. 21.* qvoties qvæſtio eſt, † unde unumqvodqve jus ſit, ex qvo jure unusqvisqve contractus originem capiat, & qvo jure cenſeri debeat, ſemper recurrendum eſt, non ad generis ſupremi, ſed ad ſingularum ſpecierum propriam formam, & perſpiciendum, unde & à qvo jure eam integram accepit, idqve patet per *l. omnes populi. Juſt. & jur. Dd. in d. l. ex hoc jure eod. tt. & in l. 1. l. 7. per illos tx. D. pact. l. 1. D. contr. emt.* Si actus aliqvis vel contractus formam à natura acceperit, ſemperqve integram habuerit, eandemqve retinuerit peræqvè apud omnes gentes, ut accidit emtioni, venditioni, locationi, conductioni, depoſito, mutuo, commodato. *d. l. 7. pact.* (Una enim eademqve emendi vendendiqve, locandi conducendiqve, deponendi, commodandi, permutandi, mutuo dandi apud omnes gentes forma eſt, eademqve ratione apud omnes ſuſtinetur) talis inqvam, actus, vel contractus proculdubio juris eſt gentium, idqve definitio juris gentium verum eſſe docet. *§. jus autem gentium. Inſt. de jur. nat. g. & civ.* Si verò formam non habeat, vel certè non totam habeat à jure gentium, nec ea apud omnes gentes peræqve cuſtoditur, ſed civili aliqva inventione ac judicio ſit confecta ac confirmata: (etiamſi aliqvid ex jure gentium admixti habeat propter generis ſui formam & adfectionem) utiqve juris erit civilis, *per d. l. jus civile. 7. d. l. omnes populi. ubi Dd. juſt. & jur.* Sic Emphyteuſis † rectè juris civilis eſſe dicitur, qvod proprium hunc contractum voluerit eſſe Zeno, id eſt, ſeparatum à locutione & conductione, cui erat admodum affinis: licet qvoad generis ſui affectionem, etiam hodie affinis ſit & proximus locationi & conductioni,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.72

5 ni, vel emtioni & venditioni. Sic teſtamentum † juris dicitur civilis, qvia formam jure Romano habet, partim moribus, partim prætorio jure, partim conſtitutionibus conflatam. *tt. tt. Inſt. de teſtam. ordin.* tametſi genus illius, ultima ſcilicet voluntas, juris ſit gentium & omnibus gentibus non ignotum. Sic hereditas juris civi-
6 lis † perhibetur, qvia & lege defertur, & deferendi formam à lege ſuſcepit, licet nec illius genus gentes lateat, qvatenus ſcilicet eſt ſucceſſio in jus defuncti: ſed non ſolo hoc genere illud eſt, qvod eſt, verum potiorem partem à jure civ. apud hunc vel illum populum accepit: igitur qvo ad id, eſt juris civilis: non certè ſola approbatione, ſed & confirmatione, & ipſa eſſentia. Sic pœnæ delicto-
7 rum † ſunt juris plerumqve naturalis, qvia & moralis, qvatenus moralis legis violatorem puniri natura æqvum eſt, modus autem pœnæ, forma & executio, legis diſpoſitioni reſervatur, *l. 1. ad. SC. Turpill. l. aliud fraus. §. 1. l. pen. D. V. S. cum not. ibid.* Forma dat eſſe rei, & potiſſima rei pars eſt: à potiori autem uti ſit denominatio, ita etiam generatio: Juramenti, qvod calumniæ vocamus, forma non eſt juris gentium, vel naturalis: qvia non peræqvè apud omnes gentes unqvam obſervata, vel recepta fuit: ſed civili & politica qvadam ratione in Rempubl. Romanam primum qvidem, ut videtur moribus Cic. pro Roſc. deinde ſpeciali lege Juſtin. *l. 1. & 2. C. de jur. propter. cal.* in Rempubl. Romanam invecta eſt. Juramentum igi-
8 tur hoc calumniæ, cum præter † naturalem rationem conſtet civili ſolennitate & ratione, & in ea ſubſtantiam figat, non eſt juris gentium, ſi formam ſpectes, qva illud eſt, qvod eſt, ſed juris eſt civilis, ex iis, qvæ doctè & latè diſputat Goddæ. *in tr. de contrah. ſtipul. c. 2. num. 21. & ſeqq.* Etſi autem juramentum hoc calumniæ juris civilis
9 eſt: tamen principaliter inventum eſt † publici boni ratione, *l. 2. §. ſed qvia. verſ. non pro commodo privatorum, ſed pro communi utilitate præſentem legem poſuimus. C. jur. propter calumn.* qvo ſacramenti timore contentioſa litigantium inſtantia compeſceretur: *l. 1. verſi. nam ſacramenti. C. eod.* & ut ſyncero qvisqve animo & obtinendi fiducia ad judicium accederet, *l. 2. l. in ratione. 1. ad L. Falcid.* Mala mens, qvam non ſollicitat victoriæ votum. *Bl. in. c. 2. præſ.* Eamqve
10 ob cauſſam † juramentum iſtud negligi in judiciis non poteſt, cum non pro commodo privatorum, ſed pro communi omnium utilitate fuerit

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

fuerit introductum; ut non solùm lites; sed & calumniatores minuantur, & pro judiciis putent se homines in sacrariis sisti, ad Deum judicem. *d. l. 2. §. sed qvia. & §. seqq.* Qvanqvam nihil vetat, jusju- 11
randum illud relaxari qvod de calumnia non est, *l. 6. l. si non. 27. l. pen. jurejur.* Sic eam gratiam testifacere potest, eiqve in jurato credere, qvi & victoriam ultrò cedere adversario potest. *gl. l. 8. C. testib. gl. c. tuis. 39. de testib. c. Qvintavallis. 23. jurejur.* qvemadmodum litigantibus † pacisci licet, ne alter ad provocationis auxilium con- 12
fugiat. *l. fin. C. de temp. & rep. app.* & iis præsentibus ac valentibus sententia feriarum tempore dici potest, *l. 1. D. for. tt.* generaliter, si qvid inter eos conveniret, id seqvetur in ferenda sententia judex *l. si convenerit. 26. re judic.* in dilationum de statuenda. *l. de die. 8. qvi satisd. cog.* in diversione rerum & hereditatis. *l. & puto 16. fam. hercisc. l. in judicium. 13. D. com. divid.* at verò calumniæ juramentum, collusione † partium in fraudem legis non remittitur. *d. §. sed qvia.* 13
Pertinet enim ad mores, judiciiqve ordinem, qvi non est in litigantium arbitrio positus: ut nec cætera, qvæ pendent à majorum institutis & fori disciplina: alioqvi privatorum pactionibus jus publicum læderetur. Planè, cum in iis qvæ non ad publicam læsionem; sed rem familiarem pertinent, pacisci liceat. *l. juris. gentium. §. si pacicor. pact.* non dubium est, qvin illud qvoqve calumniæ juramentum qvod ad privatam cujusqve caussam exigi solet, remitti possit in plerisqve negociis, qvorum exempla passim occurrunt, penè innumera. *d. l. de di. 8. §. jubetur l. thesauros 15. ad exhib. l. 6. §. edend. l. fin. C. fid. instrum. l. jusjurandum. & ad pecuniar. 34. §. qvi jusjurandum. jurejur. l. qvi bona. 13. §. penult. damn. infect. l. 5. §. qvi opus. nov. op. nunc.* Ad hoc tamen, ut præstetur † juramentum calumniæ, 14
petitio partis adversæ necessaria est. *arg. l. 5. §. qvi opus. 13. oper. novi nunc. l. jusjurandum. 34. §. qvi jusjurandum. 3. vers. si hoc exigatur. de jurejur.* Nam nisi petatur, judex non tenetur exigere ut omnium est communis opinio: Nam † tacitè hoc juramentum remitti 15
potest, & tacitè remissum juramentum de calumnia perinde est, ac si non necessarium fuerit visum, & ita non vitiat omissio actum, qvanqvam expresse, uti dictum, remitti à litigantibus non possit, videlicet, ubi opus ex eo: *d. l. 2. §. sed qvia veremur. C. jur. cal.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

cal. Menoch. lib. 1. de arb. jud. qq. q. 20. num. 4. & seq. Constant. Roger. in tr. de protestation. §. sextò. num. 11. Sic enim non expressa non nocent, qvæ expressa nocent. l. si qvis Sempronium. D. hæred. instituend. qvia & dolus futurus remitti non potest l. si unus §. illud. D. pact. qvamvis commissus remittatur. l. cum donationes. C. transact. nec valent pacta, qvæ inducunt ad delinqvendum l. convenire ff. pact. dot. l. alia l. §. eleganter. D. sol. matrim. Et licet hoc calumniæ juramentum pleriqve fateantur in judiciis esse necessarium, & de so-
16 lito ordine judiciali † gl. in l. 2. §. sed qvia veremur. in verb. remitti vers. sed Azo dicit & Cyn. in eadem l. 2. num. 9. C. jurejur. propter cal. & de solennitate & forma. Mantua. cons. 143. num. 63. Bl. in d. l. num. 3. Alex. in l. qvi bona. §. si alieno num. 2. & num. 14. damn. infect. imò de substantia judicii inductum. Cyn. in d. l. 2. §. qvod observari d. num. 9. ubi asserit hoc juramentum esse de substantia judicii: sicut est sententia Vital. in tr. crim. in rubr. qvid sit accusatio. num. 10. addit. ad Mattes. sing. 64. vers. qvod juramentum Gravat. in addit. ad vestr. lib. 3. c. 2. lit. F. in verb. etsi pars. num. 10. Vant. in tr. de nullitatib. in rubr. de nullitat. sentent. ex defect. process. num. 29. Marant. in spec. part. 6. in 2. part. judic. rubr. de juram. act. 1. num. 2. Gail. 1. obs. 84. num. 1. & lib. 2. obs. 46. num. 16. Rolandt. cons. 71. num. 7. vol. 1. tamen hoc ita demum verum esse existimant, si hoc juramentum exactum fuerit: Nam tunc si à parte adversa petatur & exigatur hoc juramentum, volunt id esse necessarium, & de solito ordine judiciali & solennizare judicium ac esse pro forma & substantia ejusdem: ut pluribus explicat Anton. del. Re. in tr. juram. cal. c. 7. num. 7. & seqq. & sine eo, si à parte petatur, processum, & sententiam, & omnia secuta inde esse nulla: Matthesilan. dict. sing. 64. & ibi addit. Viv. lib. 1. opin. 258. num. 5. Marant. in suo spec. part. 6. in 2. judic. part. in tt. de juramento. act. 1. num. 2. Barbac. cons. 49. num. 1. vol. 3. Gome. in §. si qvis postulante. numero 32. in fin. Instit. de act. Guid. Pap. consil. 2. & consil. 84. Cæsar. Ursil. in annot. ad Afflict. decis. 265. numero 31. Rot. decis. 2. in antiq. de juram. calum. Put. decis. 397. in una Paduana. lib. 2. Corn. consil. 316. numer. 10. lib. 3. Socin. cons. 59. ubi attestatur hanc sententiam magis esse communem. Bartolus in d. l. 2. §. sed qvia veremur. num. 3. C. jur. calum

& qvi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.72

& qvidem nulla ipso jure *Eberhard. Spekhan. cent. 2. qq. class. 4. q. 19. Ant. del. Re. d. cap. 7. numero 14. ubi plures ad hoc alleg.*

Secus autem est: Si hoc juramentum petitum non fuerit, tunc 17
enim id præstandum non est: sed tacitè remissum esse intelligitur: ut constat ex loc. sup. alleg. Et hæc sententia jure Canon. approbata est, qvod disertè disponitur, judicem nisi petatur juramentum hoc calumniæ, exigere id non posse: c. 1. jur. cal. in 6. Idqve hodie usus observat: teste Marant. *part. 6. ord. judic. c. de jur. cal. num. 2.* qvamvis jure civili hæc sententia probari non possit, sed verius sit, hoc jure etiam partibus dissimulantibus judicem omninò exigere cogi juramentum calumniæ; ne in potestate partium sit tam facilè eludere dispositionem, & sanctissimam mentem & intentionem sacratissi. Imp. Justin. & ne qvod una via prohibetur, alia permittatur, contra c. *cum qvid. R. I. in 6. & l. oratio. spons.* fraudem enim legi facit, qvi id faciat, qvod lex prohibet. l. *contra legem. cum l. seq. D. lb.* Et hæc sententia, qvod videlicet calumniæ juramentum nec tacite qvidem remitti possit expresse probatur *per l. 2. §. sed qvia veremur. c. jurejur. propter cal.* qvi tx. non de expressa remissione loqvitur, ut Dd. male interpretantur: sed de tacita in verb. *collusione aliqva utentes.* item *dissimulatione nostram sanctionem deludente, &c. sicut & Br. rectè interpretatur in l. 4. §. petitum. num. 4. & 5. damn. infect. & latè probat hanc sententiam Alex. Stiatic. in pract. obs. c. 2. num. 94. & seqvent.* Id sanè fatendum est, speciale juramentum calumniæ non exigi, nisi ab adversa parte petitum fuerit. *l. de pupillo.* §. *cui opus, D. oper. nov. nunc. l. jusjurandum. 34. §. 3. jurejur.* Sed hoc male ad juramentum calumniæ generale porrectum est, *in d. c. 1. jur. cal. in 6. ut not. Wes. in par. C. eod. num. 5.* Usqve adeo enim juramentum hoc 18
judicatur esse necessarium, ut nec valeat consvetudo, vel statutum juramentum calumniæ remittens. *per tx. express. in c. ceterum. jur. cal. & tx. in c. constitutus. fidejuss. gl. in cap. 1. §. propter. in verb. tacitè de jur. cal. in 6. Matthes. sing. 65. incip. nota qvod Roland. cons. 71. num. 10. vol. 1. incip. viso processu.* Juramentum enim calumniæ favore publico, ut fraudes evitentur, & ne veritas occultetur, introductum est, *d. l. 2. §. sed qvia veremur. C. jurejur. propter calum.*

Igitur consvetudo contrarium disponens tanqvam publico favori derogans irrationabilis censenda. *Vasq. lib. 1. Illustr. controv. c.*

 31. in

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

31. in fin. Roll. à Vall. conf. 71. num. 10. lib. 1. Sed præclarè notat Socin. *in d. c. caterum. n. 8.* talem consvetudinem ob hominum præversitatem valere posse, eò qvod hac nostra ætate magis de calumnia committenda qvam evitanda jurent litigantes: nam tanta facilitate & levitate hoc juramentum passim in judiciis, tam à partibus qvam earum procuratoribus præstatur, ut planè in contemtum abierit juramenti religio: *de qvo, Bl. etiam conqveritur. in l. si post perfectum. n. 1. C. evict.* Istud, inqvit, juramentum hodie non æstimatur uno obulo: qvia facti sumus contemtores & religionis ejus. Unde puto, qvod litigatores nostri temporis potius jurent de calumnia committenda, qvam vitanda: & ideo melius esset, qvod istud juramentum ex toto tolleretur à judicio, caussa vitandi tot perjuria, non obstante qvod hoc juramentum sit inventum ob publicam utilitatem: tamen istud parum curant jurantes, argumento illius dicti per Poetam Aqvinatem: *Qvid enim salvis infamia nummi?* Hæc ille: facit ad hoc textus in l. qvæ sub conditione. D. condit. Instit. ubi dicitur, qvod faciles sint nonnulli hominum ad jusjurandum contemtu religionis. Proinde Gail. qvoqve *lib. 1. obs. 85. n. 5. & seqq.* existimat, ad evitanda tot perjuria, hujusmodi consvetudinem tanqvam rationi consentaneam subsistere posse: Nam lex occasionem perjurii non dare, immò ubi subest periculum perjurii juramentum prohibere debet *per tx. in l. 2. §. qvorum. C. indict. vid. toll.* ubi tollitur juramentum mulierum, de non repetendis nuptiis, qvia plerumqve illud violare consveverunt. At idem est *tx. in c. clericos. de cohab. cler. & mulier. Socin. in d. cap. caterum.* ubi concludit consvetudinem tollentem juramentum calumniæ in dubio esse contra rationem, & proinde allegantem ejus rationem probare eam oportere puta, qvod tacito populi consensu, ad evitanda perjuria introducta sit, juxta notata *Dd. l. de qvibus. D. lb. & in c. fin. consvetud.* Qvod maximè procede-
19 ret in consvetudine hominum memoriam excedente †, nam illa vim privilegii habet, *tx in l. 1. §. fin. aq. pluv. arc. tx. in l. bo. jure §. dictus aq. aq. qvot. & æstiv. & in c. 1. de præscript. in 6. in fin. gl. sing. ibid. in ver. memoria tx. in l. 1. C. de servitut. & aqva gl. not. ibid. dicens*
20 † consvetudinem & longissimam observantiam veritati æqviparari.
21 *Alex. cons. 24. n. 14. cum seq. vol. 5.* † imò talis consvetudo potest tantum, qvantum Imperator cum caussa. *Ant. Rub. cons. 13. n. 6. Fel.*
in

in c. ad audientiam. col. fin. præscript. Mynſ. reſp. 48. n. 13. Præterea 22
certum & communis opinio eſt, principem reſcripto ſuo juramentum calumniæ tollere poſſe, cum ſit juris poſitivi *arg. l. princeps D. lb. & l. digna vox C. eod. tit. utrobiq; Dd.* Ergo etiam conſvetudine immemoriali hoc introduci poteſt, cum illa habeat vim reſcripti & privilegii. *per jura alleg.* præſertim ſi ſubſit juſta cauſſa conſvetudinis, puta evitandi perjurii cauſſa. *Vide de hoc prolixius Socin. in d. c. ceterum. n. 9.* Illud etiam notandum eſt, † qvod in Cam. Imp. licet juramen- 23
tum calumniæ petitum ſit in prima inſtantia, & non præſtitum, tamen hujusmodi nullitas non attendatur, ſed illa non obſtante in cauſſa principali nihilominus tamen pronuncietur, dummodo de meritis cauſſæ conſtet, ex actis prioris inſtantiæ, ut not. *addit. ad Vurms. in pract. obſ. tt. 14. de juram. obſ. 2. Gail. 1. obs. 84.*

CAP. III.

Qvi jurare cogantur de calumnia & qvi non.

SUMMARIA.

1. *Judiciorum perſonæ tres ſunt.*
2. *Judex an & qvomodo jurare teneatur.*
3. *Juramentum an remitti poſſit judici conſvetudine ſeu ſtatuto.*
4. *Aſſeſſores Cameræ qvomodo jurent & n. 9.*
5. *Camera imperatori æqviparatur, ejusq; perſonam repræſentat.*
6. *A ſententia Cameræ appellari aut ſupplicari non poteſt.*
7. *Perſonæ miſerabiles adverſarios ſuos in prima inſtantia convenire poſſunt coram Camera.*
8. *Judicium Cameræ inter majores judices refertur.*
10. *Gerens vices judicis Cameralis jurare cogitur.*
11. *Conſiliarii principum, qvi ſecundum ordinationem Camer. in cauſſis principum ſuorum munere judicandi ſumuntur, juramentum de rectè judicando præſtare tenentur.*
12. *Aſſumtus in Collegium ſapientium jurare cogitur.*
13. *Arbitri & arbitratores juris, an jurare teneantur.*
14. *Artifices ad aliqvid agendum aſſunt, an jurent. & n. 17. & 21.*

15. Calculatores rationum, an teneantur jurare.
16. Agrorum inspectatores, & mensores an jurare teneantur.
18. Doctores, qvi de peritia alicujus deponunt, an jurare teneantur.
19. Obstetrices an jurent.
20. Inspectores vulnerum an jurent.
22. Personæ Principales teneantur jurare de calumnia.
23. Etiam cum procuratores aut advocati ipsorum juramentum istud præstiterunt.
24. Principalis per juramentum sui procuratoris, non relevatur à jurando.
25. Judex an possit compellere principalem ad jurandum si paratus sit procurator pro ipso jurare.
26. Juramentum calumniæ an possit præstari per Procuratorem.
27. Procurator an juret in animam Domini.
28. Procurator an jurare teneatur de calumnia, qvando principalis jam juravit.
29. Juramentum calumniæ à procuratore exactum duplex est.
30. Principalis an de calumnia jurare teneatur, qvando agens pro ipso fidejussi de rato.
31. Litigantes coguntur præstare calumniæ juramentum, etiamsi votum fecerint, se nunqvam juraturos esse.
32. Juramentum qvo qvis juravit se non esse juraturum, an valeat.
33. Testis, qvi se juramento adstrinxit, qvod contra producentem testimonium proferre nolit, an jurare teneatur in testem nominatus.
34. Minor an jurare teneatur de calumnia.
35. Minor qvando habeat legitimam personam stando in judicio.
36. Pupillus an jure teneatur de calumnia.
37. Servus an præstet juramentum de calumnia.
38. Filiusfamilias an teneatur jurare de calumnia.
39. Filiusfamilias qvando habeat personam legitimam standi in judicio.
40. Filiusfamilias contra partem agens an jurare teneatur de calumnia.
41. Juramentum calumniæ an liberto remittatur.
42. Juramentum calumniæ an remittatur parentibus vel patrono.
43. Universitas & Collegium an jurare teneatur de calumnia.

44. Uni-

44. *Universitas per qvos juret.*
45. *Juramentum an possit præstari per procuratorem, maximè de jure Saxonico.*
46. *Heres an teneatur præstare juramentum calumniæ.*
47. *Successor alterius an de novo jurare teneatur de calumnia.*
48. *Monachus an juret de calumnia.*
49. *Tertius interveniens an præstare cogatur juramentum calumniæ.*
50. *Tertius interveniens qvando admittatur.*
51. *Excommunicati & perjuri an cogantur jurare de calumnia.*
52. *Pœnæ caussa inductum non debet habere effectum præmii.*
53. *Bannitus perdit jura civitatis in iis, qvæ tendunt ad ipsius commodum, non qvæ ad incommodum.*
54. *Statutum disponens, mercatorem Usurarium non haberi pro mercatore non intelligitur qvo ad onera.*
55. *Clausula: rato manente pacto non prodest ei, qvi fregit pactum, sed alteri tantum.*
56. *Excommunicatus an in judicio esse possit.*
57. *Perjurus an jurare cogatur de calumnia.*
58. *Judex perjuro an teneatur juramentum deferre.*
59. *Hæretici, Turcæ, & Judæi an jurare teneantur de calumnia.*
60. *Judæi qvomodo jurent.*
61. *Conventus ut possessor, cum non possideat, an de calumnia jurare teneatur.*
62. *Nominans autorem in judicio, an de calumnia jurare teneatur.*
63. *Nominatus in judicio, an juret de calumnia.*
64. *Emtor qvi dicit sibi moveri litem super re emta, an juret de calumnia.*
65. *Jusjurandum in judicio suscipiens, an possit exigere juramentum calumniæ.*
66. *Deferens alicui juramentum, an de calumnia jurare teneatur.*
67. *Mors habet vim juramenti.*
68. *Juramentũ necessarium suscipiens an teneatur jurare de calumnia.*
69. *Comparens in judicio ratione humanitatis an præstare teneatur juramentum calumniæ.*
70. *Petere qvæstionem servorum ad propalanda bona hereditaria an teneatur jurare de calumnia.*

71. Pe-

71. *Petens edi sibi rationes, jura, & instrumenta an jurare teneatur de calumnia.*
72. *Seqvestrum petens, an juramentum de calumnia præstare cogatur.*
73. *Seqvestratio ut locum habeat, qvæ reqvirantur.*
74. *Juramentum calumniæ qvomodo sit reqvisitum seqvestrationis.*
75. *Commissionem petens an jurare teneatur de calumnia.*
76. *Dilationem petens an juret de calumnia.*
77. *Judicem recusans tanqvam suspectum an de calumnia jurare teneatur.*
78. *Privilegium producens, qvod jurare non teneatur judicare de calumnia.*
79. *Consortes ejusdem litis an jurent de calumnia.*
80. *Pluribus petentibus juramentũ calumnia an singulis præstandum sit.*
81. *Absens an cogatur jurare de calumnia cogantur.*
82. *Advocati an jurare de calumnia.*
83. *Advocatorum invectiva.*
84. *Consvetudo remittens advocatis juramentum calumniæ an valeat.*
85. *Procuratores an jurare teneantur de calumnia & n. 88.*
86. *Juramentum calumniæ an per procuratorem præstari possit.*
87. *An in mandato ad jurandum pro alio specifica expressio reqviratur.*
89. *Procurator surrogatus an jurare teneatur de calumnia.*
90. *Procurator jurans de calumnia, an in suam, an in domini animam jurare teneatur.*
91. *Contumacia procuratoris recusantis jurare de calumnia, an Domino præjudicet.*
92. *Procurator nolens jurare, qvomodo puniatur.*
93. *Procurator in rem suam, an juramentũ calumniæ præstare teneatur.*
94. *Procurator in rem suam dicitur principalis, & pro Domino habetur.*
95. *Nuncius à privato constitutus, ut ipsius causam expediat, an de calumnia jurare teneatur.*
96. *Fidejussor an cogatur jurare de calumnia in caussa in qva pro Principali suo satis dedit.*
97. *Comparens in judicio pro amico, qvi post litem contest. se absentavit, an jurare teneatur de calumnia.*
98. *Comparens pro conjuncta persona, an juret de calumnia.*
99. *Conjuncta persona an pro alia conjuncta admittatur ad jurandum.*

100. Ju-

100. *Juramentum calumniæ an reqvirat speciale mandatum.*
101. *Comparens nomine absentis, & allegans caussas absentiæ an de calumnia juret.*
102. *Comparens pro invito an juret de calumnia.*
103. *Tutores & curatores, an de calumnia jurent.*
104. *Contumacia tutoris non volentis jurare de calumnia an pupillo præjudicet.*
105. *Pupillus an condemnetur in expensas, si tutor calumniose litem movit, & qvomodo pupillus liberetur.*
106. *Curator bonis absentis datus an juret de calumnia, & an hoc casu principalis persona ipsa etiam jurare teneatur.*
107. *Oeconomi & qvi administrationem generalem habent, an de calumnia jurare teneantur.*
108. *Cessionarius an juret de calumnia.*
109. *Reges & Princeps an de calumnia jurent.*
110. *Personæ qvalitas præsumtionem calumniæ excludit.*
111. *Fiscalis Cæsaris vel Principis, an juramentum calumniæ præstare cogatur.*
112. *Papa non præstat juramentum calumniæ.*
113. *Cardinales an teneantur jurare calumniam.*
114. *Episcopi an jurent de calumnia.*
115. *Clerici an teneantur præstare juramentum calumniæ.*
116. *Pater an filio teneatur præstare juramentum calumniæ, & contra.*
117. *Tutor duorum pupillorum ad invicem litigantium, an pro utroq; juramentum calumniæ præstare teneatur.*
118. *Is cui non est decreta copia processus an juret.*
119. *Is de cujus bono jure constat, & qvi non est de caussa informatus, an juramentum calumniæ præstare cogatur.*

EXplicatis iis, qvæ ad generalem cognitionem juramenti calumniæ pertinent: proximum est atqve conseqvens, ut de personis qvæ calumniam jurare teneantur, & qvæ non teneantur, dispiciamus. Sunt autem tres omninò personæ, † qvæ in ju- 1
dicio legitimo, interveniunt: Judex & duo litigantes: de qvibus ordine videbimus. Qvòd igitur ad Judicem primum attinet: is olim 2
qvidem ad singulas caussas juramentum præstare cogebatur: & non

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

aliter judicialem calculum accipiebat, nisi prius sacramentum præstitisset, omnimodo sese cum veritate & legum observatione judicium dispositurum. *l. rem non novam. 12. in pr. C. judic. & testatur Cic. pro Sexto Rosc. & in orat. passim:* qvanqvam hodiè sufficiat eum initio officii jurare: ne per singulas caussas nova juramenti religione implicetur, *auth. hodie. C. judic. nov. 9. §. pen. nov. 15. §. pen.* Omnes igitur judices sive illi sint majores, sive minores, sive ordinarii, sive delegati, item etiamsi ipsi à litigatoribus electi fuerint, tenentur saltem in ingressu officii præstare juramentum de rectè judicando *d. l. rem non novam. in prin. C. jurejur. propter calum.* hoc est, ut eleganter ex Platon. explicat in *lib. de anima. Reinald. Cors. lib. 2. indag. jur. civ. c. 24.* hæc duo ob oculos semper se habiturum esse, primum qvidem ne rationibus ullis sine examinatione longa credat, cumqve illis sufficienti examine crediderit, ne facilè inde ob qvaslibet objectiones similitudinesq; amoveatur: 2. ne aut propriam aut alienam in judicando personam, sed rationem duntaxat veritati consonam cogitet. Usqve
3 adeò autem hoc juramentum in judice necessarium est, † ut nec valeat statutum, nec consvetudo, qvo judicibus remittatur juramentum: qvia hoc naturam delinqvendi daret, qvod axioma pluribus explicat *Roch. de Curt. in repet. c. ult. c. 13. ubi multa allegat. de consvetud. Mynf. cent. 2. obs. 76. Moller. 1. semest. cap. 10. num. 2.* & sic judex qvoqve & assessores Camp. Imp. tenentur præstare juramentum de recte judi-
4 cando. *Ord. Cam. Imp. part. 1. cap. 57.* Et licet judicium Cam. Imp.
5 tanqvam Senatus Imperii sive Senatus Imp. Roman. Imp. majestati æqviparetur, ejusq; Personam repræsentet, & vice fungatur, *gl. & Br. in l. non ambigitur. D. lb. Jas. in l. qvo minus. not. 2. arg. illius tx. flum. Dec. consil. 200. circa fin. Matth. de Afflict. decis. 120. n. 6. Crav. cons. 144. n. 20. cons. 188. col. fin. Rol. à Vall. cons. 14. n. 15. & 16. cons. 70. n. 18. & 19. cons.*
6 *76. n. 35. & seq. lib. 1.* usqve adeo † ut à sententia lata ab ipso Imp. neq; appellare neqve supplicare liceat: Ordinat. *Cam. Imp. part. 2. c. 34. &*
7 *part. 3. c. 51.* utqve sicut pupilli † viduæ, reliqvæqve miserabiles personæ adversarios suos in prima Instantia coram Imper. Majestate convenire possunt, etiamsi illi adversarii aliis judicibus immediatè subjecti sint. *l. 1.* & ibi Doctores *C. qvando Imper. inter pupillum & vid.* ita qvoqve pupillis, viduis reliqvisq; miserabilibus personis permissum sit, adversarios suos in prima instantia coram Imper. Camer. tanqvam Sena-

Senatu Imperatoris convenire. *Roll. à Vall. consil. 76. num. 34. & num.* 8
35. lib. 1. eamqve ob caussam judicium Cam. Imp. optimo jure inter majores judices referatur, atqve secundum dispositionem juris communis majores judices jurant, se facturos, secundum qvod iis visum fuerit justius & melius, *auth. hodiè C. judic.* attamen tam judex qvam assessores Cam. Imp. jurare coguntur, qvod ipsi velint judicare secundum leges & constitutiones Imper. Rom. & secundum legitimas consvetudines & statuta locorum. *Ord. Cam. Imp. part. 1. c. 57.* Sic etiam is † cui propter absentiam, morbum, vel aliud legitimum 9
impedimentum judicis Cam. Imp. vices illius judicis committuntur juramentum de recte judicando præstare tenetur. *Ord. Cam. Imp. part. 1. c. 12.* Sic etiam illi consiliarii, † qvi secundum ordin. Cam. Imp. 10
in causis Principum suorum munere judicandi funguntur, juramentum de rectè judicando præstare tenentur. *Ord. Cam. Imp. part. 2. c. 4. in pr. & §.* zum Achten *circa fin.* & consules mercatorum electi, coguntur præstare juramentum de recte judicando, *Beneven. Strac. in tr. de mercat. rubr. qvomodo in caus. merc. proced. p. 2. num. 3.* & assumtus
† in collegium sapientum jusjurandum præstare cogitur. *Pac. Scal.* 11
in tr. de consil. sapient. lib. 1. c. 14. circa fin. & arbitri † atqve arbitrato- 12
res juris tenentur prestare juramentum de recte arbitrando, laudando, & sententiando, *Jo. Bapt. in tr. de arbitr. li. 11. c. 19. arg. l. comparationes. C. fid. instrum. l. hac. edictali. §. his illud. C. secund. nup.* itemq; consules. 13
c. venientes jurejur. c. 1. §. consules. & ib. Bl. pa. Const. & defensores civitatum. § jusjur. nov. defensor. civit. aut. præsides. C. Ep. & Cler. & Syndici, *Bl. & Ang. in l. si vacanti[illegible]r. ill. tx. C. bon. vac. Berta. in suo repertorio ver. syndicus jurat,* & qvilibet administrator justiciæ vel Reipublicæ. *§. sic igitur, nov. ut judic. sine qvoqve suffrag. §. 1. nov. jusjurandum qvod præstat. ab his* & æstimatores rerum *l. hac edictali. §. his illud & ibi Br. Bl. C. sec. nupt. §. qvod autem. nov. de non alien. aut permut. ab Eccles.* Et alii artifices, ut architecti, fabri, agricolæ, qvorum opera in æstimandis ædificiis aut prædiis utimur, ut sæpè fit, hi omnes, saltem de credulitate jurare debent, adeò qvidem ut juramentum illis à partibus etiam ipsis remitti non possit: *ex doctrina Br. in d. l. hac edictal. §. his illud C. sec. nupt. per illum tx. & l. comparitio. §. omnes autem. C. fid. instrum. Jas. in repetit. l. admonendi. num. 198. D. jurejur. gl. in c. fraternitatis. verb. districti. frigid. & maleficiat.* & sic ali-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.72

qvoties tam in judicio appellationum, qvam in Scabinatu pronunciatum, æſtimationes à non juratis factas, irritas eſſe, & propterea denuò bona æſtimanda, præſtito prius ab æſtimatoribus juramento:
15 teſtatur Mollerus 1. *ſemeſtr. c. 10. in fin.* Eodem modo † jurare coguntur etiam calculatores rationum: *Bl. in d. l. hac edictali §. his illud.*
16 & agrorum & finium inſpectores,† menſores, deſignatores & aſſignatores; *Br. in l. jurisjurandi C. teſtib. Barbac. conſ. 115. col. 7. lib. 4.*
17 item & artifices † & Mechanici ad aliqvid agendum aſſumti: *§. qvæ autem nov. de non alien. aut permutat. reb. Eccleſ.* & Medici cum de peritia artis judicatur. *Bl. in d. l. hac edictali §. his illud. C. ſec. nupt.*
18 Et omnes Dd. † qvi de peritia alicujus deponunt, vel judicant,
19 *Br. in proœm. D. in pr. num. 8. circa. fin.* & obſtetrices † *Br. in l.*
20 *jurisjurandi. C. teſtibus*; & inſpectores † vulnerum, Br. in d. l. ju-
21 risjurandi; & omnes illi †, qvi qvotidiè aſſumuntur in cauſarum & controverſiarum definitionibus, ut ſecundum artis peritiam proprium judicium explicent. *c. fraternitatis; & ibi Dd. frigid. & malefic. Bl. Ant. de Butr. Im. Pan. Felin. Dec. & Dd. in c. propoſuiſti. probat. Br. in proœm. D. in pr. num. 8. Bl. & Felin. c. qvia judicante. præſcriptionib. Jaſ. in repet. l. admonendi num. 197. jurejur. Crot. in tr. de teſtib. part. 7. Tiraqvell. in tr. de utroq; retract. part. 1. §. 1. gl. 2. n. 10. & in tr. de præſcrip. §. 1. gl. 8. Covarruv. lib. 2. var. reſolut. c. 13. n. 4. Horat. Mandos. in addit. ad Roman. conſ. 20. nec non & multi alii, qvos refert Tiraq. in tr. de præſcript. §. 1. gl. 8.*

Et tantum de judicibus.

22 Secundò loco jurant de calumnia † partes ipſæ principales: *l. 2. §. ſed qvia in fin. C. jurejur. propter cal.* hoc eſt actor: *§. item actoris. Inſt. de pœn. tem. litigant.* & reus. *§. ecce. Inſt. eod.* Hæ enim principales perſonæ vocantur, videl. ſi ſuo nomine litigent, *aut. principales & ibi Bl. n. 1. C. jurejur. propt. cal. tx. in c. inpertract. & ibi gl. in fin. jur. cal. gl. fin. in pr. in c. fin. & in c. ceterum. in verb. ab utraq; parte eod. tt. & in l. non ſolum in verb. interrogationib. in pr. procurat.* Et hæc ſententia, qvod omnes principales jurare teneantur, procedit etiam eo caſu,
23 † qvo advocati aut procuratores ipſorum juram. iſtud cal. præſtitiſſent: *Soc. in c. cum in cauſſa. num. 27. verſ. & ſic patet ex præd. jur. cal.*
24 qvia † per juram. procuratoris non relevatur à præſtatione juramenti prin-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ti principalis. *Soc. in d. c. in pertractandis n. 25.* ſed ipſe perſonaliter jurare cogitur, etiamſi cauſſam agat non per ſe, ſed per Procuratorem, & is jam litem ſit conteſtatus, atq; dominus litis factus. *l. 1. cum d. aut. princip. l. 2. §. Sin. a. abfuerit. C. jurejur. propter cal. fac. c. 1. ext. eod. tt. Sp. in reſtat. verſ. procurator a. col. 2. eod. tt.* & † dum lex propri- 25
am principalis perſonam reqvirit, ne qvidem per ſpeciale mandatum fieri poterit, ut pro ea juret calumniã procurator, ut latè probat *Oſaſc. dec. 113. & Teſſ. dec. 17. n. 2.* Et hoc de jure civili dubium non habet †: De jur. tamen Can. admittitur procurator, qvi habet ſpeciale mandatum ad præſtandum hoc juram. cal. qvod hodie in praxi ubiq; ſervatur. *c. fin. jur. cal. in 6. & habet Spec. in d. §. reſtat. verſ. tamen nota. ibiq; addit. Jo. And. tenet. Br. in d. §. fin autẽ & in l. qvi bona fide §. ſi alieno damn. inf.* ubi tradit, qvod in hoc ſpec. mand. ſit certa cauſa exprimenda, in qva procur. jurare debeat. *per d. c. fin.* Ait tamen, qvod communis obſervantia, à qva non ſit recedendum, habeat, qvod ſufficiat ſpeciale mandatum ad jurandum, licet cauſſa non exprimatur: *per Cl. non poteſt. proc. cum qvo tranſeunt ibi Alex. & Anc. in d. c. fin.* Unde ſi in termino dato ad jurandum de calumnia, procurator compareat, talis non admittitur, niſi ad hoc habeat ſpeciale mandatum, ut habet *Spec. in tit. de procur. col. 3. n. 23.*

Qvid autem † ſi procurator eſſet rixoſus & malus, *Dominus* 26
autem legalior & bonus an ſit in judicis poteſtate compellere principalem, dominum nempe, ad jurandum? Jo. And. ait, hoc fieri poſſe, ſi mandatum eſſet generale ad jurandum in omnibus cauſſis: non autem ſi procurator haberet mandatum in ſpeciali cauſſa licet Dom. ſit juſtior: *ita refert Anch. in d. c. fin.* Et Procur. † habens ſic ſpeciale mandatum debet jurare in animam 27
Domini, qvia ideò reqviritur ſpeciale mandatum, ut dominum obliget. *d. c. fin.* & etiam in animam ſuam. *ut in c. 2. §. 1. eod. tt. in 6. & eſt add. ad. gl. in c. in pertr. eod. tt. in antiq.* Et tunc, ut uterqve ipſe & Dominus, obligentur, ſufficit, procuratorem ſic dicere: Ego procuratorio nomine juro, qvod non peto animo calumniandi, &c. ut tradit *Br. & eum ſeqvitur Alex. in d. §. ſi alieno.* Formam autem juram. ponit. *Spec. eod. tt. nunc dicamus. in pr. Br. in l. qvi bona fide §. ſi alieno. D. dam. inf.* Sic è contra † licet Dom. juraſſet de cal. 28

 tamen

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

tamen nihilominus etiam tenetur ipſe procurator jurare, cum ipſe calumniari poſſet, ſicut Dominus, Et iſtud non ſolum ſervatur in curia Rom. *ut dec. Rot. 492. in antiq. & dec. 37. in nov.* ſed etiam practicatur in judicio Cam. Imp. teſte Hartm. Hart. *in pract. obſ. tt. 10.*
29 *de jur. cal. obſ. 2. in fin.* unde pulchrè dicit *Anch. in d. c. 2.* † qvod juram. calumniæ, qvod exigitur à procuratore, ſit duplex: unum qvod fit nomine ſuo, de qvo loqvitur ibi; & in illo non reqviritur mandatum ſpeciale: aliud verò præſtat nomine Domini, ſi Dominus eſt abſens, & ad hoc ipſi dederit ſpeciale mandatum, *ut in d. c. fin.* Non
30 relevatur etiam principalis † à juram. calumniæ, ſi agens pro ipſo fidejuſſiſſet de rato, *tx. in d. §. hoc etiam. Ant. del. Re. in tr. de jur. cal. c. 15. numer. 10.* ubi addit, qvod talis promittens de rato, non confirmetur procurator eo ipſo qvod principalis juravit de calumnia, ſed ipſe conveniri poſſit, ſi dominus ratum non habeat, *gl. in d. §. hoc etiam. in verb. ſubeat. verſ. non enim*, & juram. præſtandum per dominum, præſtari debeat in animam propriam: *per Soc. in d. c. cum in cauſſa num. 12. in pr.* Similiter litigantes in judicio jura-
31 re coguntur de calumnia †, etiamſi votum fecerint, aut juramentum præſtiterint: ſe nunqvam juraturos eſſe: *Jaſ. in l. fin. num. 11. qvi ſatisd. cogantur. gl. in d. l. 2. §. Sin autem. C. jurejur. propter cal.*
32 *& Alber. in ead. l. 2. num. 30.* ubi dicit † hoc juramentum, de non jurando eſſe illicitum. *arg. eorum, qvæ docui ſupra lib. 1. c. 17. & c. 25. reg. 25. Ant. del. Re. in tr. de jur. cal. c. 15. n. 12. & ſeqq. ubi tradit*, juramentum iſtud, qvo qvis ſimpliciter juravit, ſe non eſſe juraturum, nulla habita intentione ſpecifica ad juramentum calumniæ, reduci ad intellectum juris, & intelligi, qvod nolit jurare, niſi cauſſa ſubſiſtente: & ſic ſubſiſtente cauſſa jurandi de calumnia, juxta formam juris, non intelligi tale juramentum compræhenſium ſub illo priori jura-
33 mento, *ex Soc. in c. cum in cauſſa. n. 52. jur. cal.* Sic teſtis †, qvi ſe juramento adſtrinxit, qvod contra producentem teſtimonium proferre nolit, nec auxiliari vel conſilium dare contra ipſum, non repugnante illo juramento, jurare tamen cogitur à Commiſſario in teſtem nominatus. *c. intimavit. teſtib. cum. gl. c. 1. de falſ. gl. in c. conſtitutus. la. 1. teſtib. & gl. in c. 1. teſtib. cog. Nic. de Leſcut. in tr. de teſtium examinat. c. 17. num. 11. & dixi ſupra lib. 1. c. 17. n. 20.* Non ex-
34 cuſat etiam ætas † ſimpliciter à præſtatione juramenti calumniæ: nam & mi-

& minor de calumnia jurare cogitur, iis in casibus, in qvibus habet legitimam personam standi in judicio. *Pan. in c. cum caussam. n. 9. in fin. & n. 10. in fin. jur. calum. Marian. Socin. in c. in pertractandis. n. 8. propè fin. & n. 9. eod. tt. Cyn. in d. l. 2. §. qvod observari. n. 7. C. eod. tt.* Qvi autem casus illi sint, in qvibus minor legitimam habet 35
personam standi in judicio: tradit Gail. *2. obs. c. 108. n. 8. & seqq. Hart. Hart. in practic. obs. tt. 5. de actore. obs. 8. & 9. Zanger. de exception. part. 2. c. 7. n. 4. Don. 17. com. c. 4.* Et in iis casibus, in qvibus minor esset melius informatus, qvam ipsius tutor vel curator; cum præsentia tamen tutoris aut curatoris *gloss. in dict. §. qvod observari, in dict. verb. scire possunt. & ibidem Cyn. numero. 6. Bartolus num. 8. & seqq. C. jurejur. propter calum.* Pupillus qvoqve † & ipse de calumnia 36
jurare debet, iis in causis, in qvibus habet legitimam personam standi in judicio. *Pan. in d. c. cum caussam. n. 9. in fin. jur. cal. & n. 10. Marian. Socin. in d. c. in pertractandis. num. 8. propè fin. & num. 9. in fin. in d. c. cum in caussa. num. 20. vers. tu vero dic. qvod intelligendum* de pupillo doli capace: Exemplum proponunt in pupillo agente in caussa momentaneæ possessionis. *gl. in d. §. qvod observari. in verb. personæ. in fin. Socin. in d. c. in pertractandis. n. 7.* Si tamen pupillus læderetur, posset petere restitutionem in integrum: *Spec. in tt. de jur. cal. §. 3. n. 4. Ant. del. Re. in tr. de jur. cal. c. 15. n. 35. & seqq.* Qvæ de minore & pupillo diximus, ea locum habent etiam in servo. † Nam & hic 37
de calumnia jurare tenetur in omnibus casibus, in qvibus servus habet legitimam personam standi in judicio. *Marian. Socin. in d. c. in pertractandis. n. 14.* ubi similiter proponit exemplum in caussa momentaneæ possessionis: Filiusfam. † qvoqve in omnibus caussis in qvi- 38
bus vel de consensu patris comparet in judicio: vel sine ipsius consensu habet legitimam personam standi in judicio, juramentum de calumnia præstare cogitur: sive agat, sive conveniatur. *Socin. in d. c. cum in caussa. n. 20. gl. in d. §. qvod observari. verb. personæ. Ant. del. Re. in tr. de juramento cal. c. 15. n. 41.* Habet autem Filiusfam. † legitimam 39
personam standi in judicio in omnibus caussis, in qvibus patri nihil qværitur, & in his rectè litigat absq; patris consensu; veluti si lis sit de bonis castrensibus, vel qvasi: *Capell. decis. 175. & 306. Vant. in. tr. de nullitat. sentent. in tt. ex defect. mandat. n. 40. & 41.* aut si actionibus injuriarum, qvod vi aut clam, depositi, commodati agatur. *l. filius-*

fami-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

familias. 9. D. obl. & act. Capell. d. decis. 175. Nepos de Mont. Alban. in tr. de except. sub tt. de except. contra actorem. n. 7. aut si nomine tutorio agat vel defendat filiusfam. *gl. in d. l. fin. in pr. vers. necessitate ubi Bl. n. 10.* aut si judicium sit criminale. *l. inter liberos. 6. §. filiusfam. 2. D. ad L. Jul. de adult. Bl. in d. vers. necessitate n. 12.* aut si filius coram arbitris litigare velit. *arg. l. 1. C. arbitr. Bl. in d. vers. necessitate. n. 14.* In ceteris caussis filiusfam. in potestate patris constitutus absq; patris consensu in judicio esse neqvit: puta in iis caussis & bonis, in qvib. patri usus fructus & actionum, & jurium exercitium qværitur & competit. *l. filiusfam. 9. obl. & act. l. fin. in pr. vers. necessitate. ubi gl. C. bon. qvæ liber. Joan Mon. in defens. jur. n. 22. Hart. Hart. in pract. obs. tt. 5. de act. obs. 7. & 9. Ant. del. Re. in tr. de juram. cal. c. 15. n. 42. & seqq.* Sed nec in
40 illis casib. † in qvib. filiusfam. contra patrem litigat, juramentum ca-
41 lumniæ ipsi remitti verius est: sicut nec liberto remittitur, ut † multis argumentis contra Cujac. *l. 4. feud. c. 36.* probat Don. *in tr. de jurejur.*
42 *c. 13. n. 2. & 3.* Parentib. tamen †, qvib. aliqvalis est cum filio, jurament. calum. remitti debet, sicut etiam patrono remittitur. *l. jusjurandum & ad pecunias. § qvi jusjur. defert. D. jurejur.* ubi in Noricis libris ita legitur: hoc jusjur. de calumnia æqvè patrono & parentib. remittitur. Eamq; lectionem Græci probarunt, ut in synopsi βασιλικῶν *lib. 22. tt. 5. c. 32.* videre licet, ubi Græci ita habent: ὁ ἐπάγων πρώτως ὄμνυσι τὸν περὶ συκοφαντίας ἐὰν ἀπαιτηθῇ, ὃν οὐχ ὄμνυσι πατὴρ, ἢ πάτρων, h. e. qvi jusjur. defert, prior de calumn. jurat, si hoc exigatur: qvod juram. calumniæ non præstat pater aut patronus. Et qvamvis in D. Florentin. *in d. l. jusjur. & ad pecunias. §. qvi jusjur. defert.* dicatur, jusjurandum de calumnia patrono & parenti non remitti: sic namqve in D. Florentin. legitur, *hoc jusjur. de calumnia, neq; patrono neq; parentib. remittitur:* tamen hac in parte pandectis Florent. fidem adhibendam non esse, imò lectionem Pandectarum Florentinarum portento similem esse monuit Jac. Cujac. *lib. 9. obs. c. 37. & in expos. l. qvoties. 14. jurejur. in Paul. lib. 2. ad edictum & latè probat*
43 *Borch. in tr. de jurejur. c. 7. n. 23. & seqq.* Ipsæ etiam Universitates †, civitates, corpora, & Collegia juramentum calumniæ præstare coguntur, sive actoris sive rei partibus fungantur. *c. Imperatorum: de juram. cal. Spec. in tt. de jur. cal. §. 3. n. 9. Soc. in d. c. in pertractandis. n. 16. Vander. in pract. judic. c. 2. axioma 1. Ant. del. Re. in tr. de jur. cal.*

c. 15.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

c. 15. num. 107. & seqq. Qvia verò ipsæ civitates & Universitates, qvæ neqve animam habent, neqve intellectum, *c. gravem. sent. excom. c. sicut vir. & ibi gl. 7. q. 1.* jurare neqveunt: anceps apud interpretes nostros qvæstio est †: *Si Collegio aut universitati juramenti præstatio injuncta sit, per qvos ea fieri debeat?* Sanè Chilian. 44
König. *in process. c. 19. n. 5.* existimat, qvod Collegium seu Universitas constituat ad hoc Syndicum, qvi juret etiam in animam constituentium & propriam: verum receptius est, ut unus aut alter ex ordine, aut ex collegio, utpote seniores, & verè rerum, de qvibus jurandum, conscii, in propriam & ceterorum animam jurent: idqve usus passim observat, maximè in terris Saxon. ut probat consult. Saxon. *part. 3. q. 2. numer. 3. & gl. in art. 6. Landr. lib. 1. & dixi supra lib. 1. cap. 14. num. 20. & 22.*

Et probatur hæc praxis per tex. express. *in l. municipibus. 97. D. condit. & demonstrat.* Intelliguntur enim scire municipes: qvod sciunt illi, qvibus summa Reip. commissa est. *l. qvod major pars D. ad municip. ubi Br.* dicit, municipibus si jurassent, legatum est: hæc conditio non est impossibilis: qvoniam pareri potest conditioni per eos. Itaqve jurabunt, per qvos municipii res geruntur. addit. gl. & sic videntur omnes jurare; Et facit apostilla *in art. 6. Landr. lib. 1.* qvæ dicit, senatores, qvibus delatum fuit juramentum, jurare tenentur per se, & non per Syndicum †: *An autem aliis qvoq; certis personis, & non toti collegio delatum juramentum per procuratorem præstari possit:* id supra expositum est plenissimè lib. *1. c. 14.* 45
ubi illud etiam addendum, qvod juramentum per omnes qvi ad jurandum idonei sunt, jure qvidem Saxonico, etiam per virgines & viduas præstari debeat in propria persona, & non per curatorem: Heres qvoqve † qvi in litem succedit, à juram. calum. non eximitur: etsi instantia principalis caussæ transeat in hered. *l. si eum hominem fidejuss.* 46
nec juramentum defuncti, etiamsi jurasset ante mortem de calumnia, liberat ab hoc juramento heredem: qvia juramentum est personale, & aliud est juramentum defuncti, aliud heredis. *l. generaliter C. reb. credit. Bl. in auth. principales. num. 1. C. jurejur. propter calum.* Sicut & alia potuit esse conscientia heredis; ut post Gemin. tradit Franc. *in c. 2. jur.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

47 *cal. in 6.* Qvinimò † qvilibet ſucceſſor alterius, ipſe qvoqve de calu-
48 mnia jurare cogitur, ſive ſit ſucceſſor particularis, ſive univerſalis: *Ant. del. Re. de jur. cal. c. 15. num. 132.* Monachus qvoqve † agens cauſſam propriam, ut puta, cum tractatur de electione à ſe facta de licentia ſui ſuperioris, vel qvando accuſat ſuum prælatum, calumniam jurare compellitur: *Marian. Socin. in c. in pertractandis numer. 15. de juram. calum.*

49 Tertius qvoqve interveniens † vel vocatus aut admiſſus ad cauſſam, ante non admittitur, qvam deponat juramentum hoc calumniæ: Qvandocunqve enim in judicio intervenit nova perſona, per qvam judicium agitatur, iteratur juramentum calumniæ, *Socin. in d. c. cum in*
50 *cauſſa. n. 27.* *Qvando autem † tertius iſte interveniens admitti debeat*, *latè tradit Andr. Gail. obſerv. 70. num. 16. & ſeqq. & obſ. 113. n. 12. & lib. 2. de pac. publ. c. 17. n. 10, Hart. Hartm. lib. 1. obſ. tit. 5. de act. obſ. 10. Ancharan. 2. q. 42. & 44. Mynſ. reſp. 6. n. 56. & ſeqq. & reſp. 47. n. 12. 13. & 15. Weſ. conſ. 100. n. 11. & ſeqq. Cacheran. deciſ. 38. Joſeph. Ludov. dec. 56. Valaſ. dec. 55. Nic. Boer. deciſ. 79.* & qvid ſit præcipuè obſervandum, ubi qvi nondum litigavit, litis & cauſſæ examini ſe offert, tradit. Covarruv. *1. pract. qq. c. 13. & 3. ſeqq.* & totam materiam interventionis doctè & latè explicat Mindan. *in tract. de contin.*
51 *cauſſ. c. 8. & 9.* Excommunicati qvoqve †, perjuri, & alii, qvi ob perfidiam alias à jurando repelluntur, juramentum calumniæ tamen præſtare coguntur, *gl. in c. parvuli, & ibi Archidiac. 22. q. 5.* ubi notat, perjurum, qvi privatur facultate jurandi, *per illum textum.* jurare tamen, ubi eſt juramentum oneris, ſicuti juramentum calumniæ, & juramentum fidelitatis: de qvo eſt bonus *tex. in c. cum in Eccleſiis. major. & obed. & ibi Joan. Andr. Pan. & alii. gl. in c. cum inter. except.* qvæ dicit, qvod excommunicatus, qvi aliàs non admittitur ad juramentum, teneatur tamen jurare de calumnia: cum hoc ſit juramentum oneris. Cujus rei
52 ratio eſt, qvia qvod † pœnæ cauſſa inductum eſt, non debet habere effectum præmii. *arg. l. ſive hereditaria. D. neg. geſt. l. ſi qvis ſolidum. hered. inſtit. l. relegatorum. §. fin. & l. ſeq. D. interdict. & releg. l. un. C. infam. fac. tex. l. ſi qvis ſolidum. her. inſtit. & in l. tutelas. §. item. capit. minut.*
53 *per qvem tex. not. Br.* qvod bannitus † perdat civitatis jura in iis ſolum, qvæ tendunt ad ipſius commodum, non item ad ſuum incommodum.

Idem

Idem voluit Nell. de Sancto Gemin. *in tr. bannitorum. in 1. part. secundi temp. in 5. q. Socin. conf. 58. col. 4. vers. circa secundam dubitationem. lib. 1. Cœpoll. conf. caussarum criminal. 76. col. 2. in pr. & fac. not. per Br. in l. inter qvos §. damni. damn. infect. Et qvod consuluit Bl. conf. 230. col. pen. vers. subseqventer fui interrogatus. libr. 1. conf. 382. libr. 5.* qvod si statutum disponat †, mercatorem usurarum non haberi pro mercatore, 54
non intelligi istud qvoad onera, qvibus subsunt mercatores: *Et qvod dicit idem Bl. in l. cum proponas. la. 2. C. pact.* qvod clauf. † *rato ma-* 55
nente pacto non prosit ei qvi fregit pactum, sed alteri tantum. Qvibus & illud addi potest, qvod à Vellejo Paterculo scriptum est *lib. 2. Rom. histor.* in Syllana proscriptione illud adjectum fuisse, ut filii proscriptorum petendorum honorum jure prohiberentur, simulqve Senatorum filii ordinis jura perderent, onera tamen sustinerent, in qvam sententiam plura depromi possunt ex iis, qvæ in simili argumento pulchrè disputat Andr. Tiraqvell. *in tr. de nobilit. cap. 24. num. 7. & seqq.* Qvæ de excommunicato diximus, intelligenda sunt, si in judicio conveniatur excommunicatus, hoc enim casu tantum, qvo convenitur, duntaxat potest locum habere ista declaratio †, si qvidem 56
ab agendo repellitur excommunicatus. *Parpal. in l. placet. num. 122. C. SS. Eccles.* Conventus vero excommunicatus potest esse in judicio, qvia omnis legitima defensio est ei permissa. *tex. in c. cum inter. & in c. significavit. except.* & ei non est deneganda defensio. *Pan. in repet. c. si qvis contra cleric. n. 48. for. compet. Schultes in tr. de fid. hæret. præst. n. 221. & seqq.* Qvod ad perjurum attinet † eum certum est cogi posse ut de calu- 57
mnia juret, ex tradit. per Soc. *in d. c. in pertractandis. n. 50.* Meminisse tamen judicem oportet †, ne facilè permittat jusjurandum ei qvi de ni- 58
mia levitate & perjurio suspectus est: Etsi enim *gl. qvidem in* Land R. *lib. 2. art. 1. disertè affirmet*, Daß der Richter ihm nicht schweren lasse/ sondern das Recht/ und thue in dem nicht unrecht/ ob er gleich wüste/ daß er unrecht schwüre: tamen ut habeatur ratio conscientiæ contra qvam qvi agit, ædificat ad gehennam *c. literas §. sanè. restitut. spoliat.* iis qvi veritatis studium non habent, sed scurriliter mendaces sunt, vel alias in suspicionem perjurii veniunt, jusjurandum permittendum non est: qvod si verò ad jusjurandum qvis impulerit eum, qvem falso juraturum scit, is graviter peccat; qvia divinum nomen profanandi

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

caussam dat, & vincit homicidam: cum homicida non nisi corpus occidat, hic ipsam qvoqve animam, *ut est in c. ille hominem. 22. q. 5. & hac*
59 *de re supra qvodq; qvædam annotavi lib. 1. c. 3. in fin.* Hæretici qvoqve † Turcæ & Judæi civi Romano litem moventes aut ipsi litem excipientes, à juramento calumniæ non relevantur: ut latè probat Ant. del. Re. *in tr. de jur. cal. c 15. n. 159. & seqq. Wurms. in pract. obs. lib. 1. tit. 14. de juram. obs. 6.* ubi in eorum juramento sic vidisse se practicatum in con-
60 sistorio Principis Palatini adfirmat: † Primò postqvam à Judæo petitum fuit juramentum calumniæ, lecta ipsi fuerunt capita ejusdem juramenti: postea forma juramenti, qvod à Judæo præstatur, à judice lecta fuit, qvæ forma in hunc seqventem modum concepta fuit: **Der Jüde sol schweren bey dem lebendigen Gott/der Himmel und Erden geschaffen hat/und wo er unrecht schwere/daß er vermaledeyet werde/und ihn die Erde verschlucke/wie Dathan und Abiran / und daß seine Frau eine Witfrau und seine Kinder Wäisen werden.** Postea accedat Judæus ad judicem, & ponat manum dextram vel sinistram super caput non discoopertum, sed coopertum pileo vel bireeo suo, & judex ipsi dicat: Ita juras, &c. & ipse respondeat: sic juro: Amen. Hactenus Wurmserus. In Camera, Judæus, præmissis primum qvæstionibus nonnullis, ad qvas ordine respondebit, manu dextra usqve ad junctarum in librum decem præcepta continentem, & qvidem voces qvasdam Decalogi hebraicè conceptas, imposita recitant, certa qvædam verba ab alio prædicta jurare tenetur, ut ordinatio Cæsarea Cameræ Imperialis habet part. 1. tit. 86. **Ordnung und Form deß Jüden Eydes** / de qvo vide etiam Mynsing. *cent. 6. obs. 20. Beust. ad l. admonendi. in rubr. n. 219.*
61 Is etiam qvi ut possessor convenitur †, cum non possideat, de calumnia jurare cogitur: *Spec. in d. tit. de juram. calum. §. 2. n. 15. in fin. Marian. Socin. in c. literas. n. 15. vers. qvinto fallit. eod. tit.* Intelligi autem debet hæc conclusio, ut procedat, qvando reus negat se possidere, & dolo desiisse possidere, qvia super hac negatione præstatur juramentum calumniæ: non autem ad judicium rei vindicationis, qvia super hoc non potest institui judicium, ex qvo judicium contra possidentem intentari debet. *Socin. d. n. 15.* qvanqvam Ant. del. Re. *in tr. de juram. calum. d. c. 15. n. 182.* existimet, hoc juramentum esse potius maliciæ qvam calumniæ, idqve à juramento calumniæ distingvat: &c. Jurare
62 etiam cogitur de calumnia is † qvi Dominum nominare vult in judicio,

cio, secundum Soc. *in d. c. in pertractandis. n. 44. & in c. qvoniam freqventer. §. qvod si super n. 120. ut lite non contest.* qvod qvando fieri possit, pulcrè explicat Vult. *ad l. 2. C. ubi in. rem act. Mynf. cent. 2. obs. 58. & cent. 3. obs. 24. Menoch. 2. de arb. jud. qq. cent. 5. cas. 476. Annæ. Robert. lib. 4. rer. judic. c. 9. Ant. de Gam. decis. 265. & decis. 332. Joseph. Ludovic. decis. 34.* Nominatus autem † non jurabit de calumnia in tali ju- 63
dicio moto contra nominantem, sed in alio judicio movendo contra nominatum per novum libellum, & post litis contestationem in hoc novo judicio. *Socin. in d. c. qvoniam freqventer. n. 129. vers. nonò qværo.*
Emtor qvoqve † qvi dicit sibi moveri litem super re emta, & ideo se 64
agere de evictione, etiam jurare tenetur de calumnia, qvod non submiserit personam, qvæ contra se ageret, nec eam contra se excitaverit, ut agere posset de victione contra venditorem. *Covarruv. ad l. diffamari n. 16. Parpal. in repet. l. si qvis major. num. 35. in fin. C. transact.* Is
qvoqve cui jusjurandum in judicio defertur, qviqve id suscipit, exige- 65
re potest à deferente jusjurandum hoc calumniæ, ut scilicet prior de calumnia juret. Sic enim traditum est *in l. jusjurandum, & ad pecunias. §. qvi jusjurandum. jurejur.* Qvi jusjurandum, inqvit Ulpian: defert, prior de calumnia debet jurare, si hoc exigatur, deinde sic ei jurabitur. Et Impp. rescripserunt, delata conditione jurisjurandi, prius de calumnia esse jurandum, *l. delata. C. reb credit.* Huc pertinet, qvod eleganter constituit Leo Imp. *in nov. 99.* Statuit, inqvit, nostra Majestas, ut secundum veterum legislatorum decretum juramentorum for-
ma servetur, & † qvi ab adversario auferre juramentum conatur, qvam 66
fidem ex aliis qværit, de moribus suis prius ipse præstet, qvod nempè non dolo, sed necessariò & inevitabili de caussa ad deferendum jusjurandum procedat. Existimo enim cum ambo ita ad jurandum adigentur, aut dilucidiorem in juramentis extituram veritatem, aut hos aliqvo modo reprimendos, neqve tam promto alacriqve gressu, atq; nunc progredi videntur, ad deferendum jusjurandum prodituros. Qvod si deferens jusjurandum de calumnia jurare nolit, cum hoc exigitur, actio ei denegabitur: Ita enim Ulpian. inqvit: Si non fuerit remissum jusjurandum ab eo qvi detulerit, si de calumnia non jurabitur, conseqvens est, ut debeat ei denegari actio. Sibi enim imputet, qvi processit ad delationem jurisjurandi, nec prius de calumnia juravit, ut sit iste remittenti similis. *l. si non fuerit. jurejur.* Sed etsi deferens jusju-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

randum longiorem moram trahat in præstando juramento calumniæ, & interim qvi juramentum suscepit, & paratus est jurare, eo qvi detulit prius de calumnia jurante, fuerit mortuus, juramentum, ut puto,
67 pro præstito habebitur, per regulam juris: † Mors vim juramenti habet, *Paul. de Castr. cons. 302. Cravett. cons. 158. n. 7. part. 1. Borch. de jurejur. c. 7. n. 9.* Et ita meritò sentiendum est, cum per eum cui juramentum delatum est, non steterit, qvo minus juramentum præstaretur. Et hæc in juramento, qvod pars parti defert in judicio, qvod judiciale
68 vocant, sunt indubitata: Secus est in juramento necessario. † Nam is cui defertur jusjurandum necessarium, non potest exigere, ut de calumnia prius juretur. Nam, vel adversarius cogeretur de calumnia jurare vel judex. At adversarius non detulit jusjurandum: æqvum igitur non est, ut adversarius hoc casu juramentum calumniæ præstet. Rursus judex, qvi alicui necessarium defert jusjurandum, non cogitur jurare de calumnia, qvia negotium de qvo agitur, judicem non concernit, sed partem adversam. In solo itaqve juramento judiciali, jusjurandum calumniæ locum habet. Non relevatur etiam à juramento
69 calumniæ †, qvi in judicio comparet ratione humanitatis. *Cyn. ad l. 2. n. 18. C. jurejur. propter calumn. Ant. del. Re. in tr. de jur. cal. c. 15. n. 188.* Is
70 qvoqve † qvi petit qvæstionem servorum ad propalanda bona hereditaria, tenetur jurare de calumnia, anteqvam talem qvæstionem impetret, & qvod non odio servorum, vel ad offensas coheredum id petat, sed qvia aliter rerum hereditarium veritatem ostendere vel exqvirere neqvit: *ut habetur in l. 1. §. ne autem. & ibi gl. in verb. veritatem. C. ju-*
71 *rejur. propter cal. Ant. del. Re. d. c. 15. n. 189. & seq.* Is etiam † qvi petit rationes, instrumenta, & jura sibi edi, de calumnia prius jurare tenetur. *l. si qvis ex argentariis. §. exigitur autem. ubi gl. in verb. calumnia. D.*
72 *edend. Cacheran. decis. 57. n. 6.* & is † qvi seqvestrum petit. *Parpal. in d.*
73 *l. si qvis major. n. 33. Mynsf. cent. 2. obs. 11. n. 3.* ubi præclarè notat †, judicem non debere progredi ad seqvestrationem alicujus rei vel juris, nisi qvatuor concurrentibus. Primum, qvod sibi constet, saltem summariè, de jure illius, qvi seqvestrum fieri postulat. Deindè qvod vocetur is, in cujus præjudicium postulatur seqvestratio: tertio qvod sollicitans seqvestrum, id ad sui juris vel debiti conservationem faciat, & non caussa calumniæ vel æmulationis, idqve jurato affirmet: & deniqve qvod ex persona illius, adversus qvem petitur fieri seqvestratio, appareat

pareat

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

pareat ſuſpicio, de qva *in l. Impp. §. fin. appellat.* & *in l. ſi cum dotem. §. ſin autem. ſol. matrimon.* & *not. gloſſ. in l. 1. C. de probib. ſeqveſtr.* & *c. dilectus. extr. eod.* de qvibus reqviſitis plura tradit etiam Gail. *1. obſ. 147.* & *148. Goden. conſ. 106. Goddæ. in tr. de ſeqveſtrat. c. 2. n. 16.* & *ſeqq. Coler. de proceſſib. executiv. part. 1. c. 2. num. 81.* & *ſeqq.* Et ſic in terminis, qvod juramentum calumniæ, neceſſarium ſit ſeqveſtrationis reqviſitum, tradit Corat. *in tractat. de ſeqveſtro. part. 3. q. 4. per notata in l. de pupillo 5. §. qvi opus, ubi Jaſ. nov. oper. nunc.* & *in l. qvi bona 13. §. ſi alieno. damn. infect.* ubi Ulpian. ait, eum qvi alieno nomine caveri ſibi damni infecti poſtulat, jurare debere, ſe non calumniæ cauſſa id poſtulare. Et ſubjicit Corat. *d. q. 4.* bonum eſſe, ſi in practica hoc ſervaretur, propterea qvod ſæpè fiunt mendicata ſeqveſtra, & qvidem ſtudioſè, non ad juris conſervationem, ſed ad vexationem, ſive moleſtationem, per ea qvæ tradit, *Bl.* † *in l. ſi poſt. 24. C. evict.* In hoc tamen placet An- 74
dreæ Clud. declaratio *in tr. de ſeqveſtr. c. 6. num. 18.* & *ſeqq.* id qvod dicitur, juramentum calumniæ inter ſeqveſtrationis reqviſita referri, non ita eſſe accipiendum, qvaſi nulla fieri poſſit ſeqveſtratio absqve juramento calumniæ, ſicut absqve citatione, probatione cauſſæ ſufficientis, & cauſſæ cognitione ea fieri neqvit: Sed qvod qvandoqve tantummodo adhiberi & imponi debeat, & absqve eo etiam ſeqveſtratio procedere poſſit. Judicem autem & hoc caſu diligenter advertere debere, num ejusmodi juramento opus ſit, & non potius animo calumniandi ab adverſario petatur. Qvid enim ſi cauſſa ex qva ſeqveſtratio fieri poteſt, manifeſta jam ſit, & notoria: qvorſum hic calumniæ juramento opus eſſet, cum temerè juramenta à judice minimè ſint imponenda, ſed magna cum diſcretione prudentia in iis ſemper agendum. Qvæ de eo, qvi ſeqveſtrum fieri petit: dicta ſunt, qvod de calumnia jurare teneatur, procedunt etiam in debitore: penes qvem pecuniæ fuerunt, ſeqveſtratæ, & alia bona ad detegendum, an tale ſeqveſtrum, impedimentum, ſeu arreſtum procuratum fuerit à dicto debitore. *Parpal. in loc. ſupra allegat.* & hoc juramentum calumniæ, in præſenti facti ſpecie propter ſummam hominum malitiam hoc tempore maximoperè neceſſarium eſſe, probat Ant. del. Re. *in tr. de juram. calum. c. 15. n. 214.*
Eſt qvoqve in multis benè conſtitutis conſiſtoriis uſitatiſſimum †, ut 75
ii qvi petunt commiſſionem, maximè ad examinandum teſtes, jurare ſoleant, qvod non animo differendi aut calumniandi petant examinationem,

tionem,ut post Afflict. probat Rutger. Rulandt. *in tr. de commiss. Cam. part. 1. lib. 2. c. 1. in princ.* cum juramentum calumniæ expresse contineat, non falsam probationem *arg. l. 2. C. jur. cal. l. 1. C. jurejur. Alex. Striat. in pract. obs. c. 20. n. 92.* Idem & in Camera Imperiali obtinere putat Rulandt. maximè si juramentum calumniæ non sit præstitum, statim post litis contestationem, ut fieri solet. *l. 2. C. jurejur. propter.*
76 *cal. & ibid. Br. Bl. Salic. Curt.* Sic & qvando dilationes petuntur †, potest peti juramentum, qvod non malitiosè petantur. *Fel. in c. nullus. præsumt. in fin.* idqve sine dubio tum locum habet, qvando petitur qvarta dilatio: ante omnia enim petens eam jurare debet, se non malitiosè aut calumniandi animo hoc facere: *§. qvia verò. nov. de testib. c. in caussis. c. significaverunt. c. penult. de testib. Spec. in tit. de testib. §. qvaliter autem. n. 8. Mynſ. cent. 1. obs. 72. Gail. 1. obs. 91. Rom. cons. 225. & 226. & ibi addit. Mandos.* Qvamvis hoc juramentum qvibusdam rectius malitiæ dicatur: *per c. 1. in prin. & c. 2. in fin. jur. cal. in 6.* qvod toties præstatur, qvoties præsumtio est, qvod malitiosè aliqvid proponatur, & id etiam post publicas attestationes. *Gail. 1. obs. 87. n. 3. c. penult.*
77 *§. fin. jur. cal.* Is etiam † qvi recusat judicem tanqvam suspectum, de calumnia jurare prius cogitur. *Pan. in c. si qvis contra. n. 12. & repetit. ejusdem. c. n. 12. for. compet.* qvod tamen juramentum, qvia loco probationis est, magis videtur esse malitiæ aut veritatis, qvam calumniæ,
78 *Gail. 1. obs. c. 33. n. 14.* Is qvoqve † cui concessum est privilegium, qvod jurare non teneatur, si pars adversa opponat, tale privilegium esse falsum, vel subreptitium, tenetur jurare de calumnia. *Socin. in c. literas. n. 13. in princ. jur cal. Ant. del. Re. d. c. 15. n. 226.* Plures etiam consor-
79 tes † ejusdem litis jurare tenentur de calumnia, ita qvidem ut qvilibet ipsorum juret, sive negotium divisum sit, sive indivisum, ut latè probat Ant. del. Re. *ibid. d. c. 15. n. 227. & seqq.* Sic qvilibet ex adverso
80 litigans jurare cogitur, ita ut si plures sint † ex adverso litigantes, qvi petant de calumnia jurari, omnibus petentibus sit præstandum, & eorum cuilibet: *Spec. in tit. de juram. cal. §. 2. n. 6. in princ. Marian. Socin. in*
81 *d. c. in pertractandis. n. 49.* Absens qvoqve † interdum cogitur jurare de calumnia, ut infra cap. 7. dicam.

Et hactenus qvidem de actore & reo.

Ter-

Tertiò † jurare coguntur de calumnia partium 82
Advocati: & qvidem partis utriusqve, §. *utriusq. Inst. de pœn. temer. litigant. l. 2. in fin. princ. & §. sed qvia veremur. in fin. C. jurejur. propter cal. l. rem non novam. 12. C. judic.* qvanqvam hi plerisqve nunc locis initia sui numeris, non in singulas caussas jurent: qvod in Saxonia observari testatur Wes. *in paratt. C. h. tit. de jurejur. propter. calumn. n. 6.* Imò tanto magis in Advocatis & similibus reqviritur hoc jusjurandum, etiamsi principales juraverint, qvantò melius calumniari norunt, qvam partes: *l. ab Anastasio ubi gl. verb. morantes. C. mandat.* & nisi coerceantur, de omnibus caussis etiam pessiomis se impediunt: ut ait Jas. *in d. l. rem. non novam. 12. §. patroni n. 3. C. judic.* Scilicet hi
sunt †, qvi docuerunt lingvas suas loqvi mendacium, discreti adver- 83
sus justitiam, eruditi pro falsitate, qvi sapientes sunt, ut faciant malum, eloqventes ut impugnent veritatem: hi sunt, qvi instruunt eos, à qvibus fuerant instruendi, astruunt non comperta, sed suas struunt calumnias innocentiæ, destruunt veritatis simplicitatem, & obstruunt judicis vias: qvemadmodum exclamat Rip. *in tr. de peste. c. 5. num. 218.*
Qvamobrem † non putatur valere consvetudo, qva his juramentum 84
istud remittatur. *Joan. Andr. in c. Romana. verb. advocatorum. de for. compet. in 6. Spec. de advocatis §. 1. n. 31.* Contra tamen usu receptum est, ne religiosiores absterreantur advocationibus qvos publicè interest præ aliis huic rei operam dare: *aut hodiè C. judic. nov. 9. § pen. nov. 15. §. penultim.* & ait Wesenbec. meminisse se, qvosdam integræ fidei frontisqve patronos dicere, se potius abstinere foro, qvam tot juramenti religionibus implicari velle, qvod usu venire non expedit, ne melioribus improbi nulliusqve conscientiæ succedant. *d. l. rem non no-*
vam 12. §. 1. C judic. Jurare enim tenentur procuratores †, maximè suo 85
nomine. *d. auth. principales. ubi gl. verb. pro arbitrio tamen judicis. C.*
jurejur. propter calum. c. 9. eod. tit. Pro principali autem † & an in ani- 86
mam principalis regulariter non admittitur procurator, nisi ad hoc habeat speciale mandatum, *c. fin. juram. cal. in 6. gl. ibid. in verb. juramentum in fin. & tex. in c. pen. eod. tit. glos. ibid. in verb. per procuratorem Br. in l. 2. §. sin autem. num. 1. C. eod. tit. Fab. ad l. 1. n. 3. D. procur. Spec. tractat. tt. §. restat. Gail. 1. observ. 83. Bursat. cons. 72. num. 25.* nec sufficit si dicatur in caussis motis & movendis, ut putavit Masuer, *in*

88 *praxi. de jurejur. n. 8.* *An autem hoc casu † sufficiat specialis nominatio in mandato constituorio, an verò singulare mandatum reqviratur? qværi potest:* Et licet videbatur speciale ad hoc mandatum reqviri, qvia sæpè cum à Notariis in communi forma instrumenta constitutionum conficiuntur, & hæc clausula adjicitur, non admonentur hujus juramenti: Cum a. specialiter de novo mandatum ratione illius conficitur, tum præsumuntur moneri: Sed ab hac sententia recessum esse testatur Gail. *in loc. supra allegat.* cujus sententiam post multas altercationes etiam fuisse observatam in caussa Riesen/ contra Hardtenberg/ confirmat Rutger. Rulandt. *in tr. de commiss. Cam. part. 1. lib. 2. c. 14. n. 8.* Aliàs procurator † suo nomine regulariter hoc juramentum præstare cogitur. *d. auth principales & l. 3. §. si absuerint. jurej. propter calum. c. C. in appellat. 2. §. procurat. de jur. d. in h. Spec. §. restat. Marant. part. 6. de ordin. judic. tt. de jur. cal.* etiamsi dominus ipse principalis jam juraverit. *Bl. in d. auth. princip. n. 1. Pan. in d. c. in pertractandis. n. 5.* Neq; refert, utrum procurator habeat generale an speciale mandatum, ad certam aliqvam caussam, qvia isto casu distinctè ad instantiam partis adversæ, jurare cogitur, sive habeat clausulam ad jurandum de calumnia, vel ad lites, sive non habeat dictam clausulam mandatum ipsius procuratoris, semper verum est teneri jurare procuratorem in animam suam. *addit. ad Spec. in tt. de jur. cal. §. 3. n. 13. addit. ad gl. fin. in d. c. in pertractandis. Gravat. ad Vestr. lib. 5. c. 2. in verb. etsi: pars. n. 15. in princip. Vanderan. in pract. lib. 3. c. 2. vers. de calumnia. in princip. Gail. 1. observ. 83. num. 1.* ubi dicit id consentaneum Cameræ Imperialis ordinationi: *Socin. in d. c. cum in caussa. n. 14. Rota decis. 1. n. 3. in nov.* Et hæc sententia, qvod procurator juramentum calumniæ deponere cogatur, locum habet non solum in procuratore principali, verum
89 etiam in procuratore surrogato: † Nam & hi tenetur jurare de calumnia, etiamsi procurator habens potestatem surrogandi, qvi ipsum surrogavit, de calumnia jurasset *gl. in d. c. in appellationis. in verb. deputantur. Spec. in tt. de jur. cal. §. 2. in fin. vers. dic per eum. & ibi Ioan. Andr.*
90 *in addit. in lit. A. vers. nunqvid heres.* Et hoc casu † jurat procurator non in animam domini, sed in animam suam, non qvidem qvo ad merita caussæ, & qvoad rei controversæ naturam, sed qvo ad progressum & prosecutionem judicii: *Vanderan. in pract. in d. vers. de calumnia:*

Marian.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Marian. Socin. in c. cum in caussa. n. 14. & qvod dictum juramentum sit præstandum in animam procuratoris, non procedat, qvo ad merita caussæ & rei controversæ naturam, id habet locum maximè in procuratore, qvi spontaneus non est, sed à judice datur: utputa cum qvis non invenit procuratorem ob adversarii potentiam, vel aliam caussam, ob qvam judex ex officio procuratorem dat alicui *Gail. 1. obs. 88. n. 4. & 9. ubi sub. n. 11.* dat cautelam pro tali procuratore, qvæ est, ut petat sibi remitti juramentum, qvoad merita caussæ & rei controversæ naturam, sub hac forma videlicet: Domine judex, juramentum calumniæ ex parte adversa exactum, qvo ad merita caussæ propter conscientiam mihi remitti peto: in reliqvis verò ad officium procuratoris pertinentib. jurare paratus sum: Cui qvidem petitioni judex locum dare debet, & ad prædicta concedenda esse pronus: cum juramentum calum. plura capita contineat, concernentia processum & prosecutionem caussæ, qvam illius merita *ut Gail. not. in loc. præcitat.* Dixi, procuratorem habentem speciale mandatum ad præstandum juramentum calumniæ non solum in Domini, sed etiam propriam animam jurare debere: Jam *qværitur* †, *si jurare nolit in animam* 91
propriam, an ipsius contumacia noceat Domino, ita ut pœna juris, videlicet l. 2. §. qvod si actor C. jurejur. propter calumn. & c. fin. §. fin. de juram. calum. locum habeat? Et sanè in jure qvoad procuratorem, nulla in specie pœna non jurantis expressa aut definita est: Unde Dd. circa hanc qvæst. variant: Domini de Rota *decis. 1. de jur. cal. in nov. teneat*, pœnam *d. §. fin.* locum habere etiam in procuratore nolente jurare *Ant. de Butr. in d. c. fin. n. 28. in fin.* existimat hanc qvæstionem decisam esse *per tex. in c. fin. confess. in 6. & per not. in c. 1. at lit. non contest.* Sed nihil in specie affirmat. Verum *ex d. c. fin.* non obscurè qvid sentiat, colligitur, videlicet contumaciam procuratoris nocere Domino. Id qvod Socin. *in d. c. fin. n. 10.* seq. videtur, qvod ac ratione confirmari potest, qvia cum lex vult, ut procurator etiam juret, de calumnia in animam propriam: *per jura supra allegat.* per conseqvens velle videtur, si non juret, qvod incidat in pœnam non jurantis: † Nam nisi ita intelligantur illa jura, 92
juramentum calumniæ nullum effectum produceret, & lex non rebus

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.72

ſed verbis poſita eſſet. *contra tex. in §. fin. c. ut & in l. 2. §. fin. in fin. C. com. de legat.* Præterea notum eſt, contumaciam procuratoris Domino nocere maximè in illis qvæ pertinent ad judicii proceſſum: *tex. l. ſi procurator. C. procurat. & in l. ſi remunerandi §. 1. mandat. Br. in l. un. §. ſi procurator n. 1. Si qvis jus dic. non ob temp. gl. ſing. ibid. in verb. procuratoris Canoniſt. in c. 1. Ut lite non conteſt. Salic. verò in l. eum qvi C. procur. in 6. putat.* procuratori nolenti jurare, audientiam denegandam, ſicut advocato non juranti *tex. in l. ſancimus. & in l. rem non novam. C. judic.* In Camera Imperii procurator, qvi jurare non vult, pœna pecuniaria mulctari ſolet: *Gail. 1. obſ. 89. n. 4. König in proceſſ. c. 66. in §.* **und wenn der Kläger.** Huc pertinet doctrina *Br. in d. l. Un. §. procurator.* qvod contumacia procuratoris his qvæ ſunt parvi præjudicii, noceat Domino: ſecus in his qvæ ſunt magni præjudicii *d. §. ſi procurator. Idem tenet C. ſing. in d. c. 1. Ut lite non conteſt. in verb. procuratores. Philip. Franc. in c. cum poſitionibus n. 3. jurjur. Br. in l. certum. §. ſed an ipſos. n. 2. confeſſ.* ubi tractant de contumacia procuratoris qvando noceat Domino. Pœna autem non jurantis magni eſſe, tametſi prima de juris vigore verior eſt. Et in hanc ſententiam inclinat Gail. *d. obſ. §. in fin.* Datur tamen reſtitutio Domino, ſaltem eo caſu, qvo procurator ſolvendo non eſt: ut verè probat Hartm. Piſtor. *1. q. 36. n. 6. & ſeqq.* Qvò ſi dolus procuratoris arguatur, etiam tum, cum ſolvendo fuerit, Domino jus ſuum ipſo jure ſalvum atqve integrum eſſe, probat. *tex. in eleganter §. penult. dol. & tradunt Dd. communiter nemine diſcrepante in locis per Hartm. Piſtor. ibid. allegat. Cacheran decif. 9.* Jurare etiam
93 cogitur de calumnia procurator in rem ſuam † *gl. in l. non ſolum. in verb. interrogationibus verſ. ſed tu dic. proc. qvam refert & probat Br. in d. l. 2 §. ſin. autem. n. 6. Alberic. in d. l. 2. n. 24. C. jurejur. propter cal.* Talis e-
94 nim procurator † dicitur principalis: *Alberic. ibid. n. 24. Marian. Socin. in d. c. in pertractandis. n. 25.* & per omnia pro Domino rei & principali habetur, etiam ante litem conteſtatam: ut notat *Paul. Caſtr. in l. rem ſuam: 18. D. compenſat.* cujus ſententiam commendat ibid. *Cujac. in Papinian.* Si tamen pars adverſa objiceret, qvod talis procurator ſit ſuſpectus, vel Dominus melius informatus, tunc non ſufficit jurare procuratorem, ſed tenebitur jurare etiam Dominus ut voluerunt *gl. in d. l. 2. §. Sin autem in tex. ſubeat. circa medium*, qvod ſic explicat Ant. del. Re. *in tr. de jure calumn. c. 16. n. 125.* ut uterqve juret, Dominus

ſcili-

ſcilicet & procurator diverſis reſpectibus, ille qvo ad metum cauſſæ, iſte qvod ad ordinaria judicii & proceſſum & proſecutionem cauſſæ. Porrò exemplo procuratoris jurare cogitur etiam nuncius † à priva- 95
to conſtitutus, ut ipſius cauſſa expediat: maximè ſi id petatur: *Ant. del. Re. in tr. de jur. calumn. cap. 15. n. 249. & defenſor. latè Anton. ibid. n. 250. & ſ. 99.* qvi jurare cogitur in animam alterius, cum ad id non habeat legitimum mandatum: pro ut reqviritur ad jurandum in animam alterius. Fidejuſſor etiam † de calumnia jurare cogitur in cauſ- 96
ſa in qva pro ſuo principali ſatisdedit. *gl. in d. l. 2. §. ſin autem abfuerint. in verb. ſubeat. verſ. aut ipſemet:* & qvidem etiam iſte fidejuſſor jurabit in animam propriam, cum non habeat mandatum ad jurandum in animam alterius. Et hæc procedunt potiſſimum, ſi fidejuſſor ſit de judicato ſolvendo, & reus principalis latitet lite conteſtata: tunc enim talis fidejuſſor poterit etiam non conventus defendere reum latitantem. *per text. in l. licet in pupillari §. reo latitante qvi tex. junct. ibid. gl. in verb. defendant. proc. dicit.* fidejuſſorem non ſolum id per ſe facere poſſe: ſed etiam per procuratorem. Comparens etiam in 97
judicio pro amico, qvi poſt litem conteſtatam ſe abſentavit, tenetur jurare de calumnia. *gl. in l. liberto. §. litem in judicium in verb. aget. poſt. med. neg. geſt.* qvod intelligendum eſt, ſi eſt admiſſus ad cauſſam defendendam per judicis decretum: Jurabit autem iſte comparens in judicio pro amico in animam propriam, & non in animam amici, à qvo non habet ſpeciale mandatum ad jurandum in animam ſuam: nam ad jurandum in animam alterius, reqviritur ſpeciale mandatum. *ut voluit Rot. dec. 1. n. 3. de jur. cal. in nov. & dixi ſup.* Idem eſt in eo qvi apparet 98
pro perſona conjuncta. *arg. l. exigendi. 12. C. procur.* Nam & hic juramentum calumniæ præſtare cogitur. *Spec. in tit. de jur. cal. §. 2. n. 5. in fin.* Et licet multi exiſtiment †, conjunctā perſonam pro conjuncta admit- 99
ti ad juramentum de calumnia: etiam ſine mandato ſpeciali: *addit. ad Rom. ſing. 227.* tamen hæc ſententia recipienda non eſt: Juramentum enim de calumnia † reqvirit mandatum ſpeciale, ein beſondere Gewalt 100
und Befehlich/ nec pro eo ſufficit mandatum generale. *c. fi. jur. cal. in 6.* adeò ut talis conſtitutio non valeat: Conſtitutio Titium procuratorem meum ad jurandum in omni cauſa: ſed hujus juramenti nuncupatim mentio fieri debeat, qvemadmodum *& ſupra* paulo ante monuimus: at juris expediti eſt, conjunctas perſonas ſine mandato pro con-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

juncta persona non admitti, in his casibus, qvi mandatum speciale reqvirunt. *l. 2. ut legat. n. cav. gl. & Dd. ad l. exigendi. C. procur. l. patri pro filio & ibi Dd. communiter D. minorib. Cotta. memor. incip. conjuncta. Baro Schenck. in virid. concl. 109. n. 6. & 7. Peck. in tr. de jur Sist. c. 3. n. 4. & 10.* Et hanc sententiam latè probat Ant. del. Re. *in tr. de juram. cal. c. 15. n. 269. & seqq.*

101 Is qvoqve, † qvi comparet nomine absentis, & allegat causas absentiæ: de calumnia jurare tenetur: *Joan. Andr. in addit. ad Spec. tit. de jur. cal. §. 2. Socin. in d. c. literas. n. 13. vers. vigesimò.* Qvod tamen juramentum propriè non potest dici juramentum calumniæ, sed dicitur potius juramentum malitiæ & veritatis, aut aliud simile, cum fiat super articulo & emergenti particulari absentiæ duntaxat nisi qvis institueret judicium totum super absentia alicujus: qvia si judicium intentatum esset principaliter super alicujus absentia, tunc procul dubio diceretur juramentum calumniæ. Jurabit autem hic comparens ad allegandum caussas absentiæ in animam propriam, qvia ad jurandum in animam absentis pro qvo allegat absentiæ causas, non habet speciale mandatum, ut reqviri ad jurandum in alterius animam dixi. Idem

102 est in comparente pro invito. † Nam & jurabit de calumnia in animam propriam, *Ant. del. Re. d. c. 15. n. 280.* Exemplum poni potest in parentibus, filiis & aliis de agnatione, qvi possunt agere pro invito: qvi fortè volens trahitur in servitutem, vel est in qvasi possessione servitutis, & non vult trahi in libertatem, & similibus. *gloss. in d. l. 2. §. 1. in verb. meminisse. Marian. Socin. in d. c. inpertractandis. n. 42.* Nam suam qvodammodo injuriam & caussam agere videntur. *Socin. in loc. præ-*

103 *alleg. & Br. in d. l. 2. n. 12.* Tutores qvoqve † vel curatores, actoris aut rei conventi de calumnia jurare compelluntur. *d. l. 2. §. qvod observari. C. jurejur. propter calum. & ibi Cyn. Bl. n. 3. & 4. & Alberic. n. 5. §. in litibus nov. constit. 124. Spac. in tit. de jur. calumn. §. 3. in princ. Petr. Vanderan. in pract. judic. lib. 3. c. 2 vers. de calumnia in princ. Marian. Socin. in d. c. inpertractandis. n. 8. & 20. & d. c. cum in caussa. n. 12. in princ. & ibid. Pœn. n. 10.* Si tamen minor ejus principalis esset melius informatus, tunc juraret minor de calumnia, ut melius informatus cum præsentia tamen sui curatoris: *Cyn. in d. §. qvod observari. numer. 6. gloss.*

104 *ibid. in verb. scire in princ.* An autem *contumacia tutoris* †

non

non volentis jurare de calumnia pupillo præjudicet: dubitari potest: Et negantium opinio est receptior, ut probat *Pan. in d. cum in caussa n. 21. de jur. cal. Socin. in d. c. in pertractandis & in c. cum in caussa:* facit, qvod traditur: tutorem extra negotia pupilli delinqventem nullum damnum pupillo adferre. *l. neq; interdicto D. R. I.* Idemq; esse etiam in iis, qvæ ad gestionem pertinent, si collusio detegatur *l. meminerint C. Unde vi.* Qvinimò etsi nulla sit collusio, magis est ut tutoris dolus non teneat pupillum, nisi qvatenus ad eum pervenit ex dolo *l. sed et si 3. §. si servus & ibi not. Cost. D. tribut. act. l. si dolo. ubi Br. si qvis omiss. causs. test. 1. Julianus. §. sed cum in facto. D. act. emt.* & in hoc effectu. Nam posset pupillus in solidum conveniri. *l. 1. ne vis fiat ei.* sed liberabitur sedendo actionem in tutorem *l. fin. D. administr. tutor.* Huic etsi non præter rem dicitur †, pupillum rectè condemnari in 105 expensis, si tutor calumniosè litem movit, tamen is liberabitur cessa in tutorem actione. *Br. in l. 1. §. si procurator. in fin. si qvis jus dicent. non obtemp.* Curator qvoqve † bonis absentis vel cessis datus aut hæredita- 106 ti jacenti, de calumnia jurare cogitur. *Socin. in d. c. in pertractandis n. 22. in princ.* sive sit actor sive reus, & hoc casu non cogetur principalis persona ipsa jurare ut not. Ant. del. Re. *in d. c. 15. n. 294. de qvo curatore plura tradit Gail. 2. obs. 130.*

Jurant etiam de calumnia † Orphanotrophi hi spitalarii, lepro- 107 sarii, Vicedomi, Prælati, Oeconomi, & qvicunqve aliqvam generalem sive universalem administrationem obtinent, ut latè probat Ant. del. Re. *in d. tr. de jur. cal. n. 359. & seqq.* Cessionarius qvoqve † jurare co- 108 gitur calumniam, sive suo sive cedentis nomine agat aut conveniatur, qvod tamen distingvit *Anton. del. Re. ibidem numer. 419. & seqventib.* *Et hactenus qvidem de his personis, qvæ calumniæ juramentum præstare teneantur, satis copiose dictum est,* ut ex his inferre liceat: regulariter qvemlibet in judicio comparentem, juramentum hoc calumniæ præstare cogi, nisi qvi nominatim ab hujus jurisjurandi præstatione exemti esse inveniantur, de qvibus ordine videbimus: *Ac primum qvidem juramentum hoc calumniæ præstare non coguntur, pro qvibus*

maxi-

maxima juris est præsumtio, qvales sunt inprimis magistratus & judices, superiores, summam & regalem
109 *dignitatem obtinentes: ut sunt Reges & Principes* †, qvi si in judicio litigent, vel partes actoris aut rei sustineant, juramentum calumniæ præstare non tenentur. *Barbac. cons. 1. n. 81. lib. 3. Natt. cons. 487. n. 47.* Propter summam enim majestatem ejusmodi personæ
110 talibus juramentis gravari non debent: & aliàs personæ qvalitas † præsumtionem calumniæ excludit. *Alex. in l. properandum. §. sin autem*
111 *alterutra. n. 14. C. judic. Dec. cons. 175. n. 5.* Qvod etiam ad fiscalem † Cæsaris & Principis hodiè à qvibusdam extenditur. Nam etsi videatur jure defendi posse, juramentum esse de calumnia vitanda etiam in caussis fiscalibus: tamen more judiciorũ excusantur procuratores fisci, si non jurent de calumnia *And. de Isem. in c. 1. §. in qvibusdam. num. 9. & Matth. de Afflict. n. 2. consvet. rect. feud.* imò procuratorem fisci de jure ad jurandum de calumnia non teneri conclusum & pronunciatum esse in judicio Cameræ Imperialis, probat *Mynf. cent. 1. obs. 74. Gail. 1. obs. 90. Rutger. Ruland. in tr. de commiss. Cam. part. 1. lib. 2. cap. 14. n. 10.* eamqve sententiam etiam à Senatu Mantuano approbatam esse, secundum eam judicari testatur. *Joh. Petr. Surd. decis. 18.* Qvæ de Imperatore di-
112 ximus, eò multò magis locum obtinere volunt, in Romano Pontifice †, qvi putatur vices Dei in terris gerere, & esse vicarius Jesu Christi: *Clem. 1. de jurejur. & Clem. pastorales. de re judic.* ita ut idem tribunal, ut ajunt Dd. cum eo faciat. *c. 2. & 3. ubi Hostiens. de translat. Episc.* ac successor Petri, & major omnibus hominibus & dominus totius orbis in spiritualibus & temporalibus, imò omnium regnorum & dominorum mundi, ut vult Ant. del. Re. *in tr. de jur. cal. c. 18. n. 5. & 6.* Car-
113 dinales qvoqve illustrissimi †, non jurant de calumnia, propter eorum qvalitates, qvæ præsumtionem calumniæ in ipsis elevant: *Ant. del. Re. ibid. n. 7. & 8.* Sunt enim Papæ consiliarii, & qvasi præcipuo qvodam modo filii, & immediata membra summi Pontificis, ac ratione officii, qvod gerunt, sunt eidem intima qvadam vi copulati. Atqve hinc etiam Cardinales, qvasi cardines orbis dicuntur, qvod Ecclesiæ molem omni ope fulcire debeant: sunt judices orbis terrarum, super qvos militantis Ecclesiæ ostium volvi debebat: ut habetur lib. 1. ceremon. sect.
114 8. c. 6. Episcopi qvoqve † juramentum calumniæ præstare non tenentur,

tur, inconsulto Rom. Pontifice. *tex. in c. 1. & c. fin. jur. calumn. Petr. Vanderan in pract. judic. lib. 7. c. 2. axiomat. 2.* qvod tamen de consulendo Roman. Pontifice hodiè usu non observari tradit. *Ant. del. Re. ibid. n. 11.* Clericis qvoqve nostris † omne jusjurandum remittitur. *l.* 115
cum Clericis. C. Episc. Cleric. & sic etiam jusjurandum de calumnia, qvod tamen ibi negat Accurs. ex constitutione Henrici 2. Imp. qvam retulit. tt. mor. *c. 1. jur. cal.* qvæ & illius. *l. cum clericis.* mentionem facit. *cap. fin. extr. jur. cal.* Et inde pars illa edicti apud *Gell. 10. cap. 18.* Sacerdotem Vestalem & Flaminem Dialem in omni mea jurisdictione jurare non cogam. Qvod & de Flamine Diali refert Festus & Liv. *lib. 31.* & Plutarch. rationem reddit in problematis. Aliqvando Flamines illos sub Tiberio & Cajo legimus apud Dionem 58. jurasse, non qvidem publicè in Curia, sed ἰδίᾳ privatim. In qvibusdam tamen casibus etiam Clerici jurare compelluntur: ut puta, si venia superioris & rescriptum accedit: si de fama sua purganda agatur: si pro recta fide sit jurandum, & si pro alienatione rei Ecclesiasticæ sit jurandum, qva de re plenius & distinctius tractatur. *in c. 1. pen. & ult. & ibi gl. & Dd. jur. cal. gl. in l. 2. §. sed qvia veremur. 4. verb. remitti. in med. gl. cum clericis. 25. in verb. prohibentur. C. Episcop. & Cleric. Wesenbec. in supplem. ad Schneidw. §. 1. in 6. vers. non coguntur tamen. Spec. eod. tt. n. 7.* Pater qvoqve † litigans cum filio, patronus cum liberto, juramentum calu- 116
mniæ præstare non coguntur. *qvemadmodum supra diximus.* Et licet idem etiam in filio procedere nonnulli existiment *Br. in l. jusjur. §. qvi jusjur. D. jurejur. per tex. in c. 1. §. sacramentum. de consvet. rect. feud. addit. Alex. ad Br. in l. 2. liter. D. C. juram. cal.* tamen id recipiendum non esse: sed contra filium qvoq; in causa patris juramentum hoc calumniæ præstare oportere: verius est, ut ibid. confirmavimus. Tutor qvoqve duorum pupillorum †, qvi ad invicem litigant, non tenetur 117
juram. calumniæ præstare pro utroqve pupillo, sed isto casu ipse pro uno tantum pupillo jurabit, & pro alio actorem eliget. *Spec. in tt. de jur. cal. §. 2. n. 6. & latè tradit. Ant. del. Re. in d. tr. de jur. cal. c. 18. n. 41. & seqq.* Is qvoqve † cui non est decreta copia processus, non tene- 118
tur præstare calum. juramentum, & ab eo excusatur, nisi prius decreta sibi dicta copia. *Gravat. ad Vestrat. lib. 5. c. 2. n. 16. in fin. Vant. in tract. de nullitat. tt. de nullitat. cent. ex defect. process. n. 29. in fin.* Relevari etiam volunt à præstatione juramenti calumniæ cum †, de cujus bono ju- 119

re constat: & eum, qvi non est de caussa instructus & informatus, cum ad jurandum institui debeant, illi, qvi veritatem caussæ sciunt. *gl. in c. pertractandis. in verb. cogere non debemus. jur. calum.* & deniqve qvi non habent discretionem juris & facti: *Bl. in l. 2. §. qvod observari. n. 2. jurejur. propter calum.*

CAP. IV.
In qvibus caussis juramentum calumniæ præstandum sit, vel non sit?

SUMMARIA.

1. *Juramentum calumniæ regulariter in omnibus caussis præstandum est.*
2. *In civilibus.*
3. *Ordinariæ sint, an extraordinariæ, nihil refert.*
4. *Et in caussis summariis.*
5. *Clausula* simpliciter, & de plano, *&c. non excludit juramentum calumniæ.*
6. *Heres agens ex remedio l. fin. C. Edicti D. Hadrian. an teneatur jurare de calumnia.*
7. *Juramentum calumniæ in summariis an præstari possit post conclusionem in caussa.*
8. *Juramentum calumniæ an in caussis criminalibus locum habeat.*
9. *Inscriptio an hodiè in totum sit sublata.*
10. *Juramentum calumniæ an præstetur in caussis mixtis.*
11. *Juramento calumniæ an sit locus in caussis Ecclesiasticis.*
12. *Juramentum calumniæ an præstandum sit in caussis spiritualibus.*
13. *Juramentum an præstetur in caussis matrimonialibus.*
14. *Juramentum calumniæ an in caussis modicis locum habeat.*
15. *Juramentum calumniæ an præstetur in caussa nunciationis novi operis.*
16. *Juramentum calumniæ in omni caussa præstandum est, qvæ probationem desiderat.*
17. *Juramentum calumniæ an præstetur in iis caussis in qvibus officium judicis imploratur.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

18. *Juramentum calumniæ an sit necessarium, cum agitur ratione ætatis.*
19. *Juramentum calumniæ an in caussa restitutionis locum habeat, ad confectionem inventarii.*
20. *Juramentum calumniæ an præstetur in Prætoriis stipulationibus.*
21. *Juramentum calumniæ an habeat locum, cum agitur vigore instrumenti gvarentigiati.*
22. *Instrumenta qvando habeant executionem paratam.*
23. *Juramentum calumniæ an coram arbitris præstandum sit.*
24. *Et in judicio moto coram Principe.*
25. *Juramentum calumniæ an habeat locum super actione cumulata, & in iis casibus in qvibus recepta est actionum cumulatio.*
26. *An in mutatione actionis aut libelli.*
27. *Juramentum calumniæ an præstandum sit in caussa appellationis.*
28. *Juramentum calumniæ in una & eadem caussa non nisi semel præstandum est.*
29. *Caussa appellationis una eademq; est cum principali.*
30. *Procurator an teneatur proseqvi causam appellationis.*
31. *Juramentum calumniæ an præstandum sit, qvoties personæ mutantur.*
32. *Juramentum calumniæ an exigatur, ubi instantia peremta est.*
33. *In exceptionibus an jurandum sit de calumnia.*
34. *Juramentum calumniæ an sit necessarium in præparatoriis.*
35. *Et in caussa Syndicatus.*
36. *Juramentum calumniæ locum non habet in iis caussis, qvæ probationem nullam desiderant.*
37. *Nec in Notoriis.*
38. *In qvæstionibus juris calumniæ juramenentum an præstetur.*
39. *Advocati cum de jure disputant, aut leges allegant, an juramentum calumniæ præstare teneantur.*
40. *Juramentum calumniæ an præstetur cum litis contestatio fit per confessionem partis adversæ.*
41. *Juramentum calumniæ an sit necessarium in caussis voluntariæ jurisdictionis.*
42. *Juramentum calumniæ an & qvatenus præstandum sit in caussis feudalibus.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

IN præcedenti capite qvi jurare cogantur de calumnia, & qvi
à præſtatione hujus jurisjurandi excuſentur, ſatis copiosè di-
ctum eſt: *Proximum eſt, ut in qvibus cauſſis ju-*
1 *ramentum calumniæ præſtandum ſit*, explicemus: Sci-
endum igitur eſt, qvod in omnibus cauſſis juramentum calumniæ re-
gulariter præſtandum ſit: *l. in princ. & l. 2. propè fin. ubi gl. verb. in o-
mnib. C. jurejur. propt. cal. Spec. in tt. de juram. cal. §. 2. in princ. gl. in c.
1. verb. criminali. juram. cal. Marian. Socin. in c. literas. n. 6. eod. tt.* Et
2 hæc ſententia indubitata eſt, primum qvidem † in cauſſis civilib. *gl. in
c. inhærentes in verb. crimin. & in d. c. literas. in verb. rebus ſpiritualibus.
Br. in d. l. 2. in princ. Bl. n. 7. ibid. ubi dicit id eſſe verum ſecundum omnes.*
3 Nec diſtingvitur †, utrum cauſſæ illæ ordinariæ ſint, an extraordina-
riæ, in qvibus lis non conteſtatur: Nam & in his juramentum calu-
mniæ præſtari debet: *Br. ibidem. n. 13. Pan. in c. inhærentes. n. 14. in pr.*
4 *de jur. cal.* Et in cauſis ſummariis †, in qvibus proceditur ſimpliciter,
5 de plano, & ſine ſtrepitu & forma judicii. Hæc enim clauſula † etiam
in reſcripto non excludit juramentum calumniæ, *ut habetur in Cle. ſæ-
pè §. citationem ll. S. Jo. Andr. in addit. ad Spec. in tt. de jur. cal. §. 2. n.
10. lit. S. in verb. in princ. Alex. in l. qvi bona. §. ſi alieno nomine num. 4.
dam. infect. Gravat. in addit. ad Veſtr. lib. 5. c. 2. num. 6. Cot. in memor.
verb. juram. cal. Rol. à Vall. conſ. 71. n. 9. vol. 1. Barb. conſ. 49. n. 7. vol. 3.
Vant. in tr. de nullitat. ſent. ex defect. proceſſ. n. 29. Alber. in d. l. 2. num. 3.*
ubi dicit qvod qvamvis in ſummariis nõ ſit neceſſaria litis conteſtatio,
nihilominus ſit jurandum de calumnia poſt narrationem actoris, & re-
ſponſionem rei, qvæ æqvipollent conteſtationi. Et hanc ſententiam,
qvod in ſummariis etiam præſtandum ſit juramentum calumniæ pro-
bat etiam Zang. *in tr. de except. part. 1. c. 7. n. 2. per l. rem non nov. 14. in
princ. & §. patroni. C. judic. l. 2. §. ſed qvia & §. licet ex compromiſſo. C.
jur. cal. arg. c. 1. §. fin. extr. eod. tt. in 6. Br. in extravag. ad reprimendum.
in verb. ſine figura in 11. per d. Clem. ſæpè ll. S.* Sic heres †, qvi petit mitti
6 in poſſeſſionem ex remedio. *l. fin. C. edict. D. Hadr. tollend.* jurare co-
gitur de calumnia: *Spec. in tt. de teſt. §. ſeqvitur. n. 31. & ibi Joh. Andr. in ad-
dit. Menoch. in tr. de adipiſ. poſſeſſ. remed. 4. n. 553.* Sic Put. *2. dec. 398.* in
Senatu concluſum fuiſſe dicit, qvod non obſtante facultate gubernato-
ris, qvi poteſt procedere ſimpliciter, & de plano, ſola facti veritate
inſpe-

inspecta, nullis servatis terminis, etiam manu regia levato velo ad voluntatem & arbitrium suum non possit remitti juramentum calumniæ, si id expressè petitum sit: *per d. Clem. sæpè ll. S.* Et hæc sententia usque adeo vera est, ut juramentum calumniæ præstari possit in summariis †, etiam post conclusionem in caussa. *Cott. memor. incip. juram.* 7
cal. Et licet post conclusum in caussa regulariter non possit præstari juramentum calumniæ, tamen in summariis non solum ex officio post conclusum in causa judex potest illud exigere: Verum etiam ad partis instantiam, secundum Roland. à Vall. *consf. 71. n. 33. lib. 1. fac. Capella. Tolosan. & ibi addit. dec. 108. de qva re dicam plura infra.* Jurari etiam volunt pleriqve † in caussis criminalibus: *Spec. in tt. de jur. cal. §. 2. n.* 8
1. & §. 2. n. 8. & 9. gl. in c. 1. in verb. criminali. in princ. & in c. literas. in verb. spiritualib. jur. cal. & in l. 1. verb. qvicqvam, ubi Cyn. n. 3. C. jurejur. propter cal. Socin. in d. c. literas. n. 7. in princ. & in d. c. inhærentes. n. 10. Alberic. in l. in omnib. caussis. n. 2. C. jurejur. propter cal. Clar. §. fin. q. 18. n. 3. ubi dicit hanc sententiam esse communem, licet apud suos eam non servari dicat: Idem probat etiam Wurmser. *in pract. obs. tt. 14. de jurament. observ. 4.* Sed verius est hodiè in criminalibus de calumnia non jurari: *per nov. Leon. 97. & 107.* cum in his sufficiat inscriptio. *l. fin. C. accusat. cum similibus Cujac. nov. 49. in fin.* qvæ † qvanqvam ho- 9
diè obsolevit qvo ad solennitatem: non tamen cessat qvo ad effectum: nam etiam nunc absqve inscriptione ex dispositione legis calumniosus accusator ad similitudinem pœnæ obligatur. *l. fin. C. de calumniat. Wesenb. in parat. C. jurejur. propter cal. n. 7.* Et hanc sententiam probat etiam Revizan. *3. Sylvul. nupt. n. 44.* Jurari etiam debet de calumnia
† in caussis mixtis: *Socin. in d. c. literas. n. 6. vers. sextò procedit, & ibid.* 10
gl. in d. verb. rebus spiritualibus vers. aliæ mixtæ. Spec. in tt. de jur. cal. §. 2. n. 1. Idem locum habet † etiam in caussis Ecclesiasticis, & in his, qvæ 11
Ecclesiasticis cohærent, ut probat Ant. del. Re. *in tract. de jur. cal. c. 19. num. 30. & 31.* In caussis tamen spiritualibus † pleriqve volunt, hodiè 12
de calumnia non jurari. *per tex. in c. 2. jur. cal.* nisi pro re spirituali possessorio judicio agatur: huic enim necesse est jurare de calumnia. *tex. in c. literas. §. præterea de restit. spoliat. gl. ibid. in verb. juramento. gl. in d. c. 2. in verb. rebus spiritualib.* Et hanc opinionem Cameram seqvi testatur Gail. *1. obs. 38. n. 4.* Et licet prædictam opinionem impugnet Ant. de Butr. *in c. fin. n. 20. judic.* dicens qvæstionem possessoriam rei

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ſpiritualis ſpiritualem, & naturam poſſeſſionis & proprietatis eandem eſſe. *c. cauſſam reſcript.* & in terminis, qvod ne in poſſeſſorio qvidem ſuper re ſpirituali juretur de calumnia: probet Capell. Toloſan. *deciſ. 471. n. 3.* tamen communis judiciorum uſus ipſam approbavit, teſte Gail. *in loc. ſupra. allegat.* Sic in cauſſis matrimonialibus jurari ſolet de calumnia, ſi in eis agatur poſſeſſorio, ut probat Ant. del. Re. *in d. tr. de jur. cal. c. 19. n. 44.* imò etiamſi non agatur poſſeſſorio: tamen
13 in cauſis matrimonialibus † judex pro qvalitate perſonarum & negotii tam in principio cauſſæ, qvam in proceſſu ſolet à partibus exigere juramentum calumniæ generale de veritate dicenda etiam in illis locis, in qvibus aliàs juramentum calumniæ generale non eſt in uſu, ſed tantummodo ſpeciale, ut probat Beuſt. *ad l. 3. in pr. n. 66. D. jurejur.* qvanqvam hodiè propter periculum perjurii, cum fieri non poſſit, qvando utraqve pars jurat, qvin una pars falsò juret (ein Theil muß falſch ſchweren/) & duæ contradictoriæ non poſſunt ſimul eſſe veræ, juramentaq; ſint præcedenda, propter perjuria evitanda, *§. qvia verò nov. de judic. & not. in l. Marcellus §. fin. rer. amot.* cum periculoſum ſit, etiam à juſto exigere juramentum *c. etſi Chriſtus. jurejur.* Aſſeſſores in his conſiſtoriis non ſolent à litigatoribus in cauſſis matrimonialibus talia juramenta exigere (niſi cauſſæ magnitudo reqvireret, ut uni ex litigatoribus juramentum, pro ut judici videretur, imponi poſſet) ſed tantum ſeorſim, & ad partem graviter eos admonere, ut loco juramenti, vulgò an Eydes Statt/promittant de veritate dicenda, cum comminatione, ſi aliter compertum fuerit negotium ſe habere, qvam ab ipſis narratum ſit, qvod vel carcere vel alia arbitraria pœna ſine ulla mitigatione puniri debeant, teſte eodem Beuſt. *in tr. de Sponſalibus*
14 *cap. 25.* Non diſtingvitur etiam qvo ad juramentum calumniæ † utrum cauſſa modica ſit, an magni momenti: Nam & in cauſſis modicis juramentum calumniæ neceſſarium eſt, ut docet Spec. *in tt. de juram. calum. §. 2. n. 10. verſ. dic. contra. Pan. in d. c. inhærentes. num. 14. in princ. Marian. Socin. in d. c. cum in cauſſas n. 50.* ubi ſubdit, acrius eſſe puniendos recuſantes jurare in ejusmodi cauſſis, qvam in cauſſis gravibus & arduis per rationem ibi adductam. In cauſa qvoqve nunciationis no-
15 vi operis † juramentum calumniæ remitti non ſolet. *l. de pupillo. §. qui opus. oper. nov. nunciat. Alex. ib. d. n. 1.* dummodo tamen exigatur juramentum calumniæ in tali caſu autore Prætore. *ut in d. §. qvi opus.* Et gene-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

generaliter † in omni caussa, qvæ probationem desiderat, juramentum calumniæ exigitur, ut voluit *Bl. in l. 1. num. 1. C. jurejur. propter calum.* Exigitur qvoqve juramentum calumniæ iis in caussis † in qvibus offi- 17
cium judicis imploratur; *Socin. in d. c. literas. n. 8. in princ.* Item cum agitur † ratione ætatis, ut qvia aliqvis dicit se majorem, & ideo velle 18
per se litigare: adversarius verò dicit ipsum minorem, & ideò ei dandum esse procuratorem. *Socin. in d. c. literas. n. 8. vers. decimò procedit,* qvamqvam hoc potius malitiæ juramentum est, qvam calumniæ, ut probat Ant. del. Re. *in tr. de jur. calum. c. 19. n. 50.* Idem è contrario qvando qvis malitiosè dicit se minorem, ut sibi viam aperiat ad restitutionem in integrum, adversarius vero dicit, eum majorem, & petit jurari de calumnia: tunc enim jurandum erit, & super isto emergenti disceptandum & pronunciandum. *Bl. in auth. princ. num. 10. C. jurejur. propter cal. Ant. del. Re. d. c. 19. n. 51.* Jurandum etiam de calumnia †, 19
qvando agitur pro restitutione in integrum ad confectionem Inventarii: Jo. Andr. in addit. ad Specul. *in tit. de juram. cal. §. penult. vers. procedit autem. Socin. in d. c. literas. n. 12.* modo judicium sit principaliter motum super restitutione in integrum, & restitutio in integrum principaliter intentetur, secus autem esset, si restitutio peteretur incidenter: qvia tunc juraretur potius de malitia, ut monet Ant. del. Re. *ibid. n. 56.* Præstatur etiam juramentum calumniæ † in prætoriis stipulatio- 20
nibus. *Spec. in d. tt. §. 2. n. 17. Socin. in d. c. literas. n. 7. & 10. vers. sextò decimò procedit.* Item qvando agitur † vigore instrumenti. *tex. express.* 21
in l. 1. C. jurejur. propt. cal. etiamsi ageretur & peteretur executio instrumenti gvarentigiati ex forma statuti, licet dicta executio non peteretur ordinariè porrecto libello, aut lite contestata, sed solum produceretur instrumentum, & peteretur mandari executioni, & pars citaretur, non debeat ad allegand. cur exeqvi, & pars adversa contradiceret. *Mar. Soc. in. d. c. literas. n. 8. Bl. in d. l. 1. n. 3. vers. facit ad statutum. C. jurejur. propter calum.* ubi dicit hoc esse menti tenendum. Porrò † qvando instrumenta habeant executionem paratam, & qvid ad 22
impediendum executionem gvarentigiati instrumenti opponi possit, videndus est *Antonin. Tessaur. dec. 26. Mindan. lib. 2. de mandat. judic. c. 69.* In judicio qvoqve † moto coram arbitris, jurandum de calumnia. 23
text. in d. l. 2. §. sed qvia veremur. verb. compromisso. & ibid. Br. Angl. Bl. Salicet. & alii omnes. Socin. in c. inhærentes. num. 14. & in c. cum in caussa.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

caussa. n. 46. vers. decimò nonò qværo. de juram. calum. Bl. in d. §. qvod ob-
servari in princ. & arbitri possunt etiam utraqve parte contradicente
exigere hoc juramentum calumniæ, secundum Bl. *ibid. num. 1. tex. in*
l. rem non novam. ibi: Vel apud arbitros. C. judic. Spec. in tt. de arbitr. §.
differt. vers. porrò. & Baptist. de S. Blas. in tr. de arbitr. & arbitrat. q. 31.
Marc. Anton. Blanc. in tr. de compromiss. faciend. inter. conjunct. tt. de
24 *ordine proced. in compromiss. q. 8. n. 12.* Sic in judicio qvoqve moto co-
ram Principe de calumnia jurari solet: ut colligitur. *ex tex. in c. fin. jur.*
cal. auth. principales. vers. sed si in sacro consistorio. C. jurejur. propt. cal.
25 Super actione qvoqve cumulata † & in iis casibus in qvibus recepta est
actionum cumulatio, de calumnia jurari debet: *Zas. in §. si minus. n.*
26 *21. Instit. de act. Br. in l. edita. C. edend.* Item etiam † in mutatione actio-
nis aut libelli. *Spec. in tt. de jur. cal. §. 2. num. 11. Soc. in d. c. literas. n. 9.*
& 10. in iis casibus, in qvibus hæc mutatio licita est: de qvibus vide
Cott. memor. incip. libell. Gail. 1. obs. 51. n. 6. & obs. 74. n. 4. Menoch. 2.
arbitr. jud. qq. cent. 2. cas. 176. Wurms. in pract. obs. tt. 8. de except. obs.
11. & tt. 9. de libell. obs. 3. Wesenb. cons. 18. num. 5. Bronch. cent. 1. assert. 20.
Zang. de except. part. 2. c. 19. n. 24. Coler. in c. 2. except. n. 17. & seqq. Kö-
27 *nig in process. c. 48. n. 4. & c. 54.* In instantia qvoqve appellationis †,
juramentum calumniæ præstandum est: *c. 2. jur. cal. in 6. Gail. 1. observ.*
85. n. 2. etiamsi in priori instantia de calumn. juratum fuisset. *Matthes.*
sing. 24. Cyn. in l. 2. §. sed qvia veremur. C. jurejur. propter calum. Cum
juramentum præstitum in caussa principali; non extendatur ad caus-
sam appellationis. *Dec. in c. pastoralis. n. 76. except.* Et licet hæc qvæ-
stio: An scil. in caussis tam appellationum sive secundæ instantiæ,
qvam primæ instantiæ, sive simplicis qverelæ, de calumnia sit juran-
dum, olim inter veteres glossatores Placent. Azon. & Joan. contro-
versia fuerit, ut videre est. *ex gl. l. 2. in pr. verb. monuisse. C. eod. & gl. c.*
2. in pr. verb. appellationis. eod. in 6. & Placent. & Azo. putarint in caus-
sa appellationis de calumnia jurandum non esse, qvod juramentum
28 calumniæ † in una eademqꝫ caussa non nisi semel ad totam causam sit
præstandum. *nov. 49. c. 3. & ibi gl. in verb. neqvaqvam. & auth. hoc sa-*
29 *cramentum. inde desumpta. C. eod.* & causa appellationis † una eademq;
sit cum princip. *c. habeo distinct. 16. c. si autem §. si qvis in qvacunqꝫ. 2. q.*
6. l. Un. C. ne in una ead. caussa. l. per hanc. C. temp. app. l. proponebatur.
judic. tamen vicit Joan. sententia, qvi contra etiam in caussa appellatio-
nis de

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

nis de calumnia jurandum censuit; tum, qvod caussa appellationis alia
sit & diversa à caussa principali. *c. Osi. 6. q. 4. si qvis Episcopus. 2. q. 6.* Unde
& procurator, † qvi causam defendendam suscepit, appellationis 30
causam, ut à principali diversam & separatam defendere non tenetur.
l. invitus. C. procur. tum qvod in caussa appellationis qvis injustè litem
movere possit, etiamsi in caussa principali, sive primæ instantiæ, id non
fecerit: tum deniqve, qvod lex iteratam hanc jurationem expressè reqvirat.
*l. qvi bona. §. si qvis stipulatus. damn. infect. l. properandum. 13. §.
his omnibus. C. judic. c. 2. in pr. eod. in 6.* Et hæc Jo. sententia in praxi
hodiè obtinuit, dum partes de non temerè appellando, proseqvendaqve
appellatione jurant. *Mynf. obs. 65. cent. 3. Eberh. Speck. cent. 2. qq.
class. 4. q. 28. in fin.* Qvotiescunqve etiam † mutantur personæ, ita ut 31
de reo fiat actor, veluti: qvando reus excipiendo fit actor, tunc super
tali exceptione est jurandum de calumnia, alias renuens jurare caderet
caussa, si est actor, & si est reus, habetur pro confesso. *Socin. in d. c. cum
in caussa. n. 20.* Peremta qvoqve instantia † per lapsum trienni, ut qvan- 32
do actor peremta instantia vellet iterum instituere actionem: renovatur
juramentum calumniæ. *Br. in d. l. 2. n. 15. Alberic. in l. 1. n. 3. in fin.
C. jurejur. propter calum.* In exceptionibus qvoqve † de calumnia ju- 33
randum est: ut scilicet juret excipiens, se non opponere animo calumniæ,
vel caussa litis differendæ. *Ant. del. Re. in tr. de jur. cal. c. 19. num.
87. & seqq.* In præparatoriis etiam juramentum calumniæ necessarium 34
est: Unde si aliqvis agat ratione hereditatis, & faciat interrogationem,
& reus alleget titulum pro dote, pro donato, vel similem, juratur de
calumnia. *Socin. in d. c. literas. n. 20. vers. decimò septimò. Ant. del. Re. d.
c. 19. n. 91.* & in omnibus incidentibus & emergentibus qvæstionibus
qvod tamen juramentum potius est malitiæ, ut *Ant. ib. n. 94.* Deniqve
in caussa qvoqve Syndicatus †, juramentum calumniæ necessarium est: 35
Nam & hoc judicium constitutum est per personas judicis, actoris &
rei, & in eo termini tantum breviantur. *Et hactenus qvidem
de caußis, in qvibus juramentum calumniæ necessarium est, satis copiosè diximus: Sunt autem caussæ nonnullæ,
in qvibus de calumnia jurari non solet, de qvibus breviter etiam videbimus:* Et primum qvidem de calu-

36 mnia jurari non solet iis in caussis †, qvæ probationem nullam deside-
37 rant: *autore Bl. l. 1. n. 1. vers. 1. C. jurej. propt. cal.* & in notoriis † in qvibus etiam necessitas probationis non incumbit. *Mar. Socin. in d. c. literas. n. 15. vers. 3. fallit.* In caussis etiam † in qvibus remanet sola qvæ-
38 stio juris, tale juramentum calumniæ non reqviritur: *Socin. in d. c. literas. num. 14.* Et sic advocatos †, cum in judiciis allegant ll. vel de ali-
39 qvo jure disputent, non esse cogendos, ut de calumnia jurent: tradit *Bl. ad d. l. 1. C. jurejur. propter. cal.* Qvod qvidem verum est, qvando advocati sese continent intra terminos juris: Verum qvia advocati sæpè ea supplent, qvæ sunt facti, & aliqvando iniqvè citant ll. abrogatas, vel sensum genuinum legum contorqvent, vel mutilata citant jura, instruunt partes negare positiones, & alia iniqva faciunt: ideo multi volunt, advocatos in his à juramento calumniæ non relevari, ut docet. *Sichard. in d. l. num. 5.* Non juratur etiam de calumnia †, qvando
40 litis contestatio fit per confessionem partis adversæ; *Marian. Socin. in d. c. literas. n. 15.* In caussis qvoqve † voluntariæ jurisdictionis, jura-
41 mentum calumniæ non est necessarium, nec in iis, in qvibus judex procedit ex officio. *secundum Br. in d. l. 1. num. 1. in fin.* In causa etiam feu-
42 dali †, qvæ vertitur inter: Dominum & Vasallum juramentum calumniæ nec Dominus à Vasallo, nec vicissim Vasallus à Domino exigere potest: *per tex. in c. 1. §. in qvibus. de consvetudine rect. feud.* ubi dicitur, hoc ita constitutum esse à Friderico Imp. qvæ tamen constitutio non extat. Idem tenet *Sonsbec. part. 14. de feud. n 35. Borch. de feud. c. 10. n. 39. Rosenthal. c. 12. conclus. 49.* idqve videri esse ex natura feudi dicit *Mozz. de natural. feud. n. 129.* Qvod autem modo allegatus tex. ex constitutione Frider. Imp. refert in specie de illo juramento calumniæ, qvod pars à parte, atqve ita homo ab homine exigit, idem ex mente constitutionis interpretes rectè extendunt ad juramentum illud calumniæ, qvod ex dispositione legis ab initio litis præstandum est, ut maximè homo illud non exegerit, *per gl. in d. §. in qvibus. ubi communiter omnes. Blanc. 4. feud. 1. n. 118. Borch. c. 10. n. 40. Wesenb. c. 17. numer. 11. Hartm. Hartm. in pract. obs. tt. de feud. obs. 45. qvam sententiam communem dicit Rosenth. d. c. 12. conclus. 49.* Ceterum qvod *d. tex. §. in qvibus.* sine distinctione de juramento calumniæ non præstando asserit, id interpretes restringere videntur ad eum Vasallum, qvi juramentum fidelitatis non præstitit, sicuti ejusmodi feuda multa reperiuntur, de

qvibus

qvibus juramentum fidelitatis non præstatur, de qvibus textus disertus est. *in c. 1. qvæ fuit prima causs. benefic. amitt.* putant interpret. juramentum calumniæ exactum, non obstante. *d. §. in qvibus.* à Vasallo tali necessariò præstandum esse, idqve autoritate *gl. in d. §. in qvibus. ibid. Alvarott. & Schenck. Baro. Borch. d. n. 40. Hart. Hart. d. obs. 45.* Sed de hac restrictione non immeritò alii dubitant, non tantum ob id, qvod lege non distingvente, nec nos distingvere debeamus, sed etiam qvod non hæc sola sit ratio, cur juramentum calumniæ remittatur, qvia Vasallus, qvi semel juravit, amplius jurare non teneatur, sed etiam alia, & ea qvidem potior, qvod remissio juramenti calumniæ potissimum introducta sit favore Domini, & conseqventer etiam sit observanda in Vasallo, ob æqvalitatem in judiciis inter utrumqve litigantem custodiendam, idemqve juris in Vasallo suo statuat Dominus, qvod in se rectum esse agnoscit, qvam rationem disertè exprimit *tex. in d. §. in qvibus.* aut certè, si Vasallus, qvi non juramentum fidelitatis juraverit, in judicio feudali juramentum calumniæ ab ipso exactum præstare tenetur, maxima erit inæqvalitas, nisi idem in Domino observetur, qvod tamen illi negant. Sanè si Dominus aut Vasallus sponte sua juramentum calumniæ præstare paratus sit, nihil obstat, qvo minus ad id admittatur, alteri tamen necessitate jurandi non imposita. *Bl. Alvar. Præp. & Schenck. Baro. in d. §. in qvibus.* cuiqve enim liberum est juri pro se introducto renunciare: eo autem alteri jus suum auferri neqvit: *An idem sit in judicio feudali, qvod est inter duos vasallos, ut nimirum juramentum calumniæ unus ab altero exigere neqveat?* Et non putant pleriqve: Consvetudines enim strictè sunt interpretandæ, atqve ita, ut qvantum ejus fieri potest, qvam minimo intervallo à jure communi recedant. At in libris feudalibus vasallis inter se litigantibus & multò magis aliis, nihil reperitur de juramento calumniæ remissum esse, ut ita ex jure communi juramentum calumniæ inter ipsos locum habeat, prout hæc pulcrè explicat eruditiss. Vult. *2. feud. c. 3. n. 8.* Plures casus, in qvibus juramentum calumniæ non est necessarium: vide apud *Ant. del. Re. in tr. de jur. calumn. c. 20. & D. Georg. Obrecht. in eod. tr. cap. 7.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

CAP. V.

Qvomodo jurandum de calumnia, & qvæ sint capp. hujus jurisjurandi.

SUMMARIA.

1. *Diversæ formæ juramenti calumniæ à Dd. propositæ.*
2. *Forma juramenti calumniæ hodiè usitata.*
3. *Tutores, curatores, & rerum alienarum administratores qvomodo jurent de calumnia.*
4. *Nudi procuratores qvomodo jurent de calumnia.*
5. *Juramentum calumniæ procuratoris in Imperiali Camera.*
6. *Procurator simpliciter jurans an in animam sui Principalis jurare videatur.*
7. *Juramentum calumniæ an præstari possit per procuratorem. & n. 9.*
8. *Personæ illustres an jurent de calumnia.*
10. *Capita jurisjurandi de calumnia qvæ sint.*
11. *Juramentum de calumnia credulitatis est, non veritatis.*
12. *Confessio facta per responsionem de credulitate, an præjudicet, sicut facta de veritate.*
13. *Jurans de calumnia, aut de positionibus an possit respondere per verbum dubito.*
14. *Credulitas qvid sit, & qvotuplex.*
15. *Judici an aliqvid dare liceat.*
16. *Juramentum calumniæ qvibus solennibus præstetur.*
17. *Advocati qvomodo jurent, & si plures sint, an à singulis præstandum sit juramentum calumniæ.*
18. *Interrogato vigore juramenti de calumnia an debeat dari dilatio.*
19. *Qvo ordine jurari debeat de calumnia.*

EXpositis in præcedenti capite caussis, in qvibus de calumnia jurandum sit, vel non sit: Proximum est, atqve conseqvens, ut *qva forma jurandum sit*, videamus: Solet autem
1 hoc juramentum calumniæ à Dd. † diversimodè formari. Nam Spec.

in tt.

in tt. de jur. cal. §. 4. in pr. n. 1. talem proponit formam hujus jurisjurandi: videlicet, jurabis, qvod non calumniosè petas, ſed qvia credas & exiſtimes, juſtè petere: item qvod reſpondebis veritatem ſuper iis, de qvibus interrogaberis: item qvod non uteris ſcienter falſa probatione, ſive in teſtibus ſive in inſtrumentis, ſive in alia ſpecie probationis, item qvod non corrupiſti, neqve corrumpes judicem, neqve promiſiſti nec promittes aliqvid per te, vel per interpoſitam perſonam, pro hac cauſſa, ut ſententia feratur pro te, niſi illis perſonis, qvibus jura dare permittunt, videlicet Notario, Advocato, & aliis: item qvod dilationem non petes animo differendi judicii: qvam tamen ultimam clauſulam ob crebra perjuria, qvæ deſuper acciderent, rectius omittendam putat Spec. *in loc. allegat.* Et hæc forma traditur à Spec. eo caſu, qvo explicitè & expreſſè volumus jurari omnia dicta capitula compræhenſa ſub juramento calumniæ: Verum qvando implicitè & tacitè jurantur omnia dicta capitula, talis ab eo forma proponitur: jures, qvod iſtam litem calumniandi animo non moviſti: Et hæ qvidem duæ formæ, juramentum actoris reſpiciunt. Cæterum qvod ad rei juramentum, voluit Spec. *d. n. 1.* qvod judex ad reum converſus dicat: Tu jurabis, qvod putes petitioni actoris juſte contradicere, & generaliter jurabis ita verum eſſe & te obſervaturum in defendendo, ſicut ille juravit ſuperius in agendo: Et ſic qvidem duæ iſtæ formæ, altera actoris, altera rei à Speculat. traduntur, Aliam formam tradit *Bl. in l. 2. n. 3. C. jurejur. propter calumn.* qvod actor juret, ſe bona inſtantia uti, & rectè contradicere. Aliam item Marian. Socin. *in c. cum in cauſſa. n. 8. & ſeqq. juram. calum.* aliam item Petr. Vanderan. *in ſua pract. judic. lib. 3. cap. 2.* Aliam item Wurmſer. *lib. 1. obſ. tt. 14. de juram. obſ. 5.* nimirum, ex parte actoris: Daß er ſchwere/ daß er glaube und dafür halte/ daß ſein Krieg und Sache gerecht ſey/ daß er / ſo er gefragt wird / nicht Abred ſey/ oder verneinen wolle/ das er glaub wahr ſeyn/ Item, Daß er ſich wiſſentlich keiner falſchen Zeugniß gebrauchen wolle/ Item, Daß er zum Betrug oder Gefehrde keinen Auffzug begehren wolle/ dadurch die Rechtfertigung verzogen werden möge.

Ex parte autem rei: Daß er ſchwere / daß er glaube und dafür halte/ daß er eine gute rechte Sache vortrete und beſchirme / Darnach die andere Capitel/ wie obſtehet: Et hanc formulam in curia Palatinatus obſervari teſtatur Wurmſer. ibid. Hodie † apud nos forma jura- a

menti talis esse solet: Ich N. schwere/daß ich darvor achte und halte/ daß ich eine billige und gerechte Sache habe/daß ich auch hierin nichts gefährlichs oder verzüglichs suchen und vorwenden/ auch meinen Widerpart mit keiner unnothdürfftigen Beweisung beladen/und so offt ich im Rechten gefraget würde/die Warheit nicht verhalten/Deßgleichen auch ferner den Richter mit keiner Gabe/oder sonsten einigem Geschenck vor mich zu urtheilen / reitzen oder bewegen wolle / rc. cui concordat forma, qvæ habetur in ordin. Cam. *lib. 1. c. 65.* Et hæc qvidem forma est jurisjurandi, qvod per ipsas principales personas, actoris & rei præstandum est, qvando per se in judicio comparent. *l. 2. §. 1. & 2. & auth. principales. C. jurej. propt. cal. c. 3. & c. cæterum. extr. eod.* Qvod
3 si tutores †, curatores, Prælati, Senatus civitatum, Syndici vel alii rerum alienarum legitimam & universalem habentes administrationem, nomine personæ vel rei sibi commissæ vel agant, vel conveniantur, tunc & ipsi in animam propriam, ut supra dictum est, de calumnia jurare tenentur. *l. 2. §. tutores & §. qvod observari C. eod. tt. c. 3. 4. & 6. extra eod. l. Orphanotrophos. C. Episc. & Cleric. l. item. §. actor. D. qvod cujusq; univers. nom. l. municipibus. condit. & demonstrat.* Nudi vero pro-
4 curatores †, si de calumnia juranda speciale mandatum habeant, in animam principalium suorum, qvi inde obligari debent, jurare tenentur *c. fin. jur. cal. in 6 gl. clem. non potest. eod. tt.* & præterea si id petatur tenentur etiam in proprias suas animas jurare, licet specialissimum mandatum de jurando nomine Domini habeant, item licet procuratores prius nomine principalium, vel ipsis principales in propria persona prius juraverint. Qvia etiam à persona procuratoris calumnia abesse debet. *c. in appellationis. & ibi gl. & Dd. jur. cal. in 6.* Et in Camera
5 Imperiali qvidem † in hac forma jurat: Ich N. schwere einen Eyd zu GOtt in meines Parts und meine eigene Seele/daß ich glaube eine gute Sache zu haben/&c. juxta ord. Cam. *in 1. part. cap. 65.* Et siqvidem
6 procurator † extra Cam. imp. simpliciter juret, se non calumniæ caussa petere vel defendere, videtur jurasse in animam utriusqve, hoc est, in suam & principalis sui, & per conseqvens, juri satisfecisse. *Br. in l. qvi bona. §. si alieno. & ibi Alex. & Dd. damn. infect. Philip. Franc. in c. 2. n. 5. jur. cal. in 6.* Qvod tamen ita demum procedit, si simpliciter petitum sit, de calumnia jurari: secus enim est, si specificè petatur, ut procurator juret in suam vel in sui principalis animam. Tunc enim non

suffi-

sufficit simpliciter jurare, sed necesse est specificè, sicut petitum est, jurari: alioqvin judicium esse nullum, secund. *Br. in l. de pupillo.* §. *qui opus. D. oper. novi. nunc. Philipp. Franc. in d. c. 2. juram. cal. in 6.* Etsi autem principales † per procuratores suos ab onere jurandi de calumnia, regulariter relevari possunt, *c. fin. jur. cal. in 6.* Sicut & juramentum fidelitatis, & renovationes investiturarum per procuratores expediri possunt, *c. 1.* §. *si nomina. & ibi Bl. pac. Constant. c. optatum. 100. distinct.* tamen hoc non procedit, qvando attenta qvalitate rei vel personarum, adversarius petit, ut per ipsum principalem juretur, veluti qvia Principalis sit justior, vel caussa ei magis nota sit, qvam Procuratori, vel si Procurator vilis & levis persona sit. *c. in pertractandis. ibi Abb. & Dd. eod. tt.* dum modo principalis persona ejusmodi sit, qvæ de jure in judicio versari possit. Si enim principalis sit persona illustris †, qvæ etiamsi velit, non potest interesse judicio, sub pœna amissionis caussæ. *l. pen. & auth. hoc jus. C. procur. Gail. 1. obs. 111. De jure Saxonic. art. 42.* LandR. *lib. 2. gl. art. 30.* LandRecht. *lib. 3.* tunc juramentum calumniæ, sicut & reliqva juramenta, per procuratorem necessariò præstatur. *Wesenb. in addit. ad Schneidw.* §. *item si postulanten. 107. in ultim. edit. Inst. de act. facit. decis. Ordin. Camer. Imper. lib. 2. c. 10.* 7 8

Similiter hoc non procedit †, qvando ex consvetudine vel statuto alicujus judicii pro forma juramenti proprium juramentum principalis reqviritur, als in der Churf. Sächsischen obern Hoffgerichts Ordnung zu Leipzig sub tt. Wann ein auffgelegter Eyd sol geleistet werden/außdrücklich disponirt wird/daß nicht der Anwald sondern der Sachwald selbst den Eyd leisten müsse/tunc enim non sufficit per procuratorem jurare, sed voce & manu ipsius principalis jurandum est, cum hac tamen declaratione, nisi persona sit illustris: *Abb. in c. licet ex qvadam. testibus. Schneidw. in d.* §. *item. si qvis postulante. n. 107. & ibi Wesenb.* qvi expressè dicit, decretum esse in judicio supremæ curiæ Electoralis, non posse per procuratorem jurari, neqve decisivum neqve calumniæ juramentum, exceptis personis illustribus. *fac. tex. in d. c. 10. secund. part. ordin. Camer.* Porrò ex his qvæ supra tradita sunt, de formulis juramenti de calumnia apparet, hujus jurisjurandi capita † distinctè & nominatim hæc esse: primum ut actor juret, qvod non calumniandi animo litem moverit, sed existimet bonam se caussam habere. *d. l. 2. in pr. ibi. & actor qvidem Instit. de pœn. tem. litig.* §. *item actoris* 9 10

ris: & reus contra juret, qvod putet se bona instantia uti, *d. l. 2. in princ. vers.* reus autem non aliter. *& Instit. d. tt. de pœn. tem. litig. in pr.* Deinde juret uterqve, qvod à Judice interrogatus, dicturus sit veritatem: tertio qvod nec dederit, nec daturus sit, nec promiserit, nec promissurus sit aliqvid, ut sententia pro se feratur, nisi illis personis, qvibus jura non vetant dare, veluti, procuratori, Notario, advocato, &c. *nov. constit. 124. in pr.* Qvarto, qvod nulla probatione vel allegatione falsa uti velit, nec dilationem litis gratia differendæ petiturus sit: *l. 1. ibi: nec caussa differendi C. juramento calumniæ. Spec. in tt. de juram. calum. §. nunc dicamus. Maran. tt. de juram. n. 10. part. 6. de ordin. judic. & tangitur per Br. & Dd. in auth. principales. C. juram. calum.* Hæc reqvisita olim Justus Vultejus Hebræarum literarum in Academia Marpurgensi Professor, ibidemqve Pædagogii ab ipso restaurati Rector, referente Hermanno Vultej filio *lib. 2. juriispr. cap. 31. numer. 59. hoc carmine expreßit:*

Juro meam litem mihi fultam jure videri:
Nec celaturum, si qva rogatus ero.
Nec promissurum, neq; caussæ falsa levandæ
Dicere, nec litem ducere velle meam.

Hodiè etiam ex consvetudine & stylo multarum curiarum juratur de non temerè appellando, nec calumniosè differendo negotio: ut testatur Mynsing, *cent. 3. obs. 56.* Dixi: inter cætera hoc jurari, qvod li-
11 tigantes credant, se bonam caussam fovere: Ex qvo apparet † jurantem de calumnia teneri respondere saltem de credulitate, non de veritate. *Spec. in tt. de juram. calum. §. 4. gl. in c. cum caussam. verb. per procuratorem. jur. cal. Socin. in c. cæterum num. 3. & in c. cum. in caussa. num. 11. & 23. eod. tt. gl. in l. jusjurandum. §. 1. in verb. certior. jurejur. & in l. 2. §. qvod observari. in verb. scientia. & in ead. l. 2. Cyn. n. 8. Alberic. n. 2. 3. & 4. in fin. Bl. ibid. n. 3. & in auth. principales. n. 1. Paul. de Castr. in l. 1. C. jurejur. propter calumn.* & sententia hæc communi Dd. calculo recepta est, teste. Ant. del. Re. *in tr. de jur. cal. c. 8. n. 1.* Nam in universum hic ex animi sui sententia, seu ut alii legunt, sententia & conscientia juratur: *d. l. 2. §. qvod observari. ibi. gl. verb. scientia. C. eod. tt.* Et licet vera caussæ natura fortassis alia est: tamen qvod qvisqve credit & existimat, hoc est affirmandum. *d. l. 2. §. qvod observari. vers. & licet. C. eod.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

C. eod. Præjudicat tamen † confessio facta per dictam responsionem de 21
credulitate, perinde ac si facta esset in hoc juramento calumniæ de veritate. *Joan. Andr. in d. cum caussam. gl. in c. ex literis. in verb. occultæ veritate. juram. calum. Socin. in d. c. cum caussam. numer. 8. in pr. & ibi Pan. num. 6. juram. calum.* Sicut dicitur de positionibus, qvod ad eas respondendum sit purè & simpliciter, per verbum credo, vel non credo, & sic de credulitate: *per tex. in d. l. 2. §. qvod observari. C. jurejur. propter. calum. gl. ibid. in verb. existimat. Br. numer. 22.* & talis confessio facta de credulitate, in positionibus ita præjudicat confitenti, ac si facta fuisset de veritate. *gl. in d. c. cum caussam. Cyn. in d. §. qvod observari.* modo factum proprium sit, & ipsum respondentem concernat. *Thob. Non cons. 38. n. 6.* neqve potest † jurans de calumnia respon- 13
dere per verbum dubito: qvamvis in positionibus secus sit: in istis enim interrogatus respondere potest per verbum dubito, qvando interrogatus est incertus, neq; potest applicare animum magis ad unum qvam ad aliud. *gl. sing. in d. §. qvod observari. in verb. existimat. circa med. vers. qvod si ita est incertus. Idem firmat Spec. in tt. de positionibus. §. 6. n. 13. Ant. del. Re. in d. tr. de juram. calumn. cap. 8. n. 9. & seqq.* Qvid autem † & qvotuplex sit credulitas: videndus est Soc. *in d. c. cum in caus-* 14
sa. num. 24. ubi illud latè discutit Pan. ad c. 2. n. 17. jur. cal. & post eum Mynſ. ad princ. inst. de pœn. temerè litig. Dixi, inter cætera hoc jurari, qvod nec dederit, nec daturus sit qvicqvam: qvod ad judicem imprimis referendum est: Huic enim dare aliqvid † pro justitia obtinenda 15
vetitum est: sicut etiam ipse prohibetur accipere: Manus enim integras à muneribus habere ipsum debet, cum ea soleant demulcere & propensiores reddere judices, & ut uno dixerim verbo, soleant excœcare etiam oculos justorum, & pervertere caussas justorum. *Deut. 16. ver. 19.* Munera de sinu impius accipit, ut pervertat semitas judicii, *Prov. 17. vers. 23.* Et licet Modestin. judicibus provinciarum permittat esculentum & proculentum accipere, qvod intra dies proximos prodigatur, *l. plebiscito. 18. D. offic. præsid.* & Ulpian. valdè inhumanum censet esse, à nemine accipere, licet passim sit vilissimum, juxta vetus proverbium, οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων. *l. solent 6. §. fin. D. offic. procons.* tamen neq; hoc permittendum censerē, ut vel esculenta aut poculenta capere possint: cum & in minimis sit affectio, & ex minimis, si permittantur, facilis ad majora optanda & capienda sit via. Sunt escu-

lenta & poculenta maximo damno pauperibus, qvi minutis etiam expensis, qvæ pro nihilo haberi possunt divitibus, exhauriuntur: & magistratus non contentus pecunia tyrannus fit. Sed superbia & avaritia eorum, qvi gubernant, homines provocant contra se & contra statum ejus Reipubl. qvæ ista fieri patiatur, teste *Aristot. 5. Polit. c. 3.* Melius consultum omninò esset Reipubl. si Principes aut populus suis magistratibus ex publico salarium constituerent sufficiens, ex qvo commodè vivere, & lucrari possent, & abstinere à subditorum loculis, si gratis ita merentibus concedant potestates & administrationes: sic enim fiet, ut lites citius & sine aliqva ope lucri dirimerentur, ut rectè monet P. Gregorius *lib. politicor. cap. 6. numer. 16.* Qvæ autem pœna sit judicem corrumpentis, & qvid contra hos corruptos observatum sit à Cambyse, Dario, Alexand. Severo, vide Menoch. *lib. 2. de arbitr. judic. qq.*
16 *cent. 4. cas. 352.* Porrò † juramentum hoc autore Prætore defertur. *l. de pupillo. §. qvi opus. & ibi gloss. in verb. Prætor. oper. novi nunc. Marian. Socin. in cap. inhærentes. numer. 11. de juram. calumn.* & in actis caussæ debet interponi. *text. express. in d. l. 2. §. si autem absuerint. junct. gloss. ibidem in verb. actis & in §. hoc etiam. in fin. text. in authent. principales. in princ. & ibi gl. in verb. judicibus. C. jurejur. propter calumniam.* Intervenire etiam debet judicis præsentia. *per tex. in d. l. 2. in princ. verb. Evangeliis ante judicem positis. auth. principales. verb. coram judicibus. & §. 1. verb. sub præsentia sacri Senatus §. fin. verb. apud judicem provinciæ. & §. sin autem absuerit. C. eod. tit. & adversarii. auth. principales verb. cum adversa parte. l. 2. §. sin autem absuerit. & §. hoc etiam. C. eod.* aut saltem eorum citatio ad hoc reqviritur. *d. auth. principales. in fin. vers. vel una earum absens fuerit. C. eod. tt. l. 2. §. sin autem absuerit. ubi gl. verb. absente C. eod. tt.* Qvod si in judicio partes comparere neqveant, sufficit juramentum hoc præstari coram officialibus ad hoc à judice delegatis: *d. auth. principales.* vel apud judicem provinciæ aut defensorem loci, ubi degunt. *d. auth. principales. §. sed si partes. l. 2. §. sin autem absuerit. verb. in provincia in qva degit. & §. hoc etiam. vers. apud defensorem loci. C. eod. tt.* qvanqvam & in domo litigatoris interdum hoc sacramentum procedit, coram missis ad hoc ex officio, altera videlicet parte, vel procuratore ejus præsente, si vel dignitas personæ id exigat, vel sexus, ut infra pluribus dicemus. In hoc juramento olim & illud observatum fuit, ut tactis sacrosanctis scripturis præsta-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

præstaretur. *l. 1. in fin. l. 2. C. eod. tt.* hoc est affirmaretur. *l. hac consultissima. in fin. C. testament. gl. in d. l. 1. verb. deponant.* sed hodiè, ut dixi, sufficit ad acta jurari. *per auth. principales. in fin. vers. sub gestis monumentorum. & vers. sed si in sacro consistorio. item. vers. sub præsentia sacri senatus. l. 2. §. sin autem abfuerit. vers. actis intervenientibus. §. inter acta juramentum præstat. §. hoc etiam verb. inter acta. C. eod.* publicè nimirum, paucis casibus exceptis, de qvibus infra dicam. per Deum, digitis erectis: & hoc usus hodie observat teste Wesenbec. in parat. *n. h. Ct. num. 8.* Eodemqve ritu † jurant etiam partium advo- 17
cati, *d. l. 2. in princ. C. eod.* videlicet coram judice tactis sacrosanctis Evangeliis. *d. l. 2. in princ. l. rem non novam. 12. §. patroni. C. de judic. §. utriusq. Inst. de pæn. tem. litig.* Sed alia tamen conceptionis forma, nempe qvod omni virtute sua omniqve ope, qvod verum & justum existimaverint clientibus suis inferre procurabunt: nihil studii relinqventes qvantum sibi possibile sit, cognito autem qvod causa sibi credita sit improba, vel penitus desperata, & ex mendacibus ablegationibus composita, ipsi scientes prudentesqve mala conscientia liti non patrocinabuntur. Sed etsi certamine procedente aliqvid tale sibi cognitum fuerit, à causa recedent, ab hujusmodi communione se penitus separantes *d. l. rem non novam. §. patroni.* Qvod si plures erunt advocati adhibiti, ab omnibus sigillatim jusjurandum erit præstandum, *in fin. C. judic.* De procuratoribus dixi supra qvod qvoties admittuntur non solum in animam Domini, sed etiam suam jurare debeant, *gloss. verb. ab ipsis cap. 2. §. 1. de juram. calumn. numer. 8.* qvod utinam strictius observaretur. *An autem interrogato † vigore ju-* 18
ramenti de calumnia debeat dari tempus ad deliberandum: si dicat se dubitare: vide *gloss. in l. 2. §. qvod observari. C. jurejurand. propter calumn. & in §. qvod si actor ead. lege. gl. in c. cum caussam eod. tt. & ibid. Abb. col. 1. in fin. cum seq. per tot. Ant. del. Re. in tractat. de juram. calumn. c. 12.* ubi negantem sententiam rêgulariter confirmat, qvem seqvor. Cura hoc caput etiam illud qværi potest; *qvo ordine † partes jurare debeant, & num inversio-* 19
ne & præposteratione istius ordinis, actus sive juramentum vitietur, nullum & invalidum reddatur?

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Et pro resolutione hujus qvæstionis sciendum est, qvod de jure communi prius juret actor, postea reus, deniqve advocati utriusqve patris. Et hic ordo jurandi non obscure colligitur, *ex l. 2. in pr. C. jur. calumn. & ibi gl. in verb. & actor qvidem juret, & Br. num. 18. & Sich. num. 8. & 9. Wesenb. in in supplem. ad Schneidw. §. 1. numer. 8. vers. sic ut juret actor cum 2. vers. seqq. Inst. de pœn. tem. litig. Specul. §. restat vider. 3. in pr. h. tt.* Nec tamen vitiabitur ob id actus, si ordo hic invertatur, & prius juret reus, post actor. Non enim ordo hic est de substantia & ὀσία hujus actus, sed est levis tantum qvædam solennitas, qvæ etiam sine nullitate recte omitti ac negligi potest. *Sichard. d. loc. num. 8. ar. l. 1. §. fin. D. ventr. inspic.* ubi dicitur, levem solennitatem etiam omissam non vitiare actum. Nec obst. *§. 1. Inst. de pœn. tem. litig.* ubi prius rei, deinde actoris, ultimò utriusqve partis advocatorum mentio fit. Nam, qvod tex. ibi ait de reo, eum non aliter suis allegationibus uti, nisi prius juraverit, non ita intelligendum est, qvasi prius reus jurare debeat, qvam actor, sed qvod prius de calumnia jurare debeat, qvam audiatur in processu caussæ, Ita rectè ad hanc objectionem respondet *gl. in d. l. 2. verb. & actor qvidem juret. C. eod. qvam etiam seqvitur Bart. ibi. d. modo numer. 18.* Ut autem hoc casu omnis disceptatio vitetur, consultius videtur, ne temere hic ordo legitimus *in d. l. 2.* præscriptus immutetur. Qvod etiam svadet *Sichard. d. ante n. 8. Eberh. Speckh. cent. 2. qq. class. 4. q. 25.*

CAP. VI.

Qvando & qvo tempore: item qvoties præstandum sit juramentum calumniæ.

SUMMARIA.

1. *Juramentum calumniæ in principio litis præstandum est.*
2. *Judicium à lite contestata incipit.*
3. *Judex qvo tempore recusari debeat.*
4. *Juramentum calumniæ in caussa appellationis qvo tempore exigatur.*
5. *Juramentum an qvo casu exigi possit ante litem contestatam.*

6. Ju-

6. *Juramentum calumniæ an post conclusionem in causa factam rectè exigatur.*
7. *Conclusione in caussa facta an aliqvid allegare liceat.*
8. *Juramentum malitiæ qvo tempore exigi poßit.*
9. *Forma Juramenti malitiæ qvæ sit.*
10. *Juramentum calumniæ qvoties præstandum sit.*
11. *Mutato judice an mutetur instantia.*
12. *Judex surrogatus in locum alterius an ex iisdem actis judicare debeat.*
13. *Mutata persona alterutrius litigatoris, an denuo exigi possit juramentum calumniæ.*
14. *Juramentum malitiæ an sæpius exigi possit.*
15. *Exceptiones contra testes an post publicationem rotuli admittantur.*
16. *Differentia inter juramentum calumniæ & malitiæ.*

EXposita etiam forma juramenti calumniæ proximum est, ut *qvo tempore & qvoties Juramentum calumniæ præstandum sit*, explicemus: Et regulariter † hoc jus- 1
jurandum statim in exordio litis præstari debet. *l. 2. §. fin. C. de jurejur. propter calumn.* aut saltem post litem contestatam, *l. rem non. novam. 12. §. 1. in pr. C. judic. l. 2. in princ. ubi gl. & Dd. C. eod.* à qva proprie & 2
secundum communem opinionem, judicium demum incipit, *per textum in cap. super qvæstio. ubi gloss. in verb. litis exordium. de officio & potestate Judicis de legat. Felinus ibidem numero 6. textus in l. is qvi se obtulit rei vindic. & in l. cum fundus. si certum petatur. ponderando verba. post acceptum judicium. Jason. ibidem. numero 4. Idem ad rubric. C. de in jus vocand. numero 2. Doctores in l. caussas. C. transactio. Angl. in repetitio. l. 1. numer. 1. C. judiciis.* cum ante litis contestationem non dicitur qvis agere vel petere, sed tantum agere vel petere velle. *tex. in l. amplius D. rem. rat. bab. Pan. in cap. 1. numer. 4. de juram. calumn. speculat. de salar. judic. numer. 10. gl. not. in l. & qvia D. jurisd. omn. judic. in verb. anteqvam.* qvæ dicit, † judicem ante litis contestationem adhuc 3
recusari posse. *tex. in l. fi. C. except. Bl. ibid. in pr.* & sic nondum inchoatum esse judicium, sed demum post litis contestationem, qvia tunc re-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

cusationi locus amplius non datur. tex. in l. nemo. C. jurisd. omn. judic.
& in l. sed et si susceperit. D. judic. Hinc & Bl. in auth. clericus. numero 8.
C. Episcop. & cleric. dicit, qvod lite contestata judicium incipit habe-
re formam contradictoriam, & ea qvæ præcedunt lite non contesta-
ta proprie non dicantur acta judicii, sed præparatoria ejus. Alex. cons.
182. numero 6. vol. 6. ubi dicit, qvod qvælibet caussa seu judicium di-
catur habere tres partes: videlicet principium, medium, & finem.
Principium dici ipsam litis contestationem: medium, processum à li-
tis contestatione, usqve ad conclusionem in caussa: finem vero post
conclusionem usqve ad sententiam, per auth. ad hæc. C. de re judic. Et
4 procedit ista conclusio, † non solum in caussa principali, hoc est in pri-
ma instantia, verum etiam in caussa appellationis. tex. in l. fin. §. illud.
C. temp. appellat. junct. gl. ibid. in verb. exordium Jas. in rubr. C. de in
jus vocand. in pr. & in rubr. D. eod. Regulariter igitur lite contestata ju-
ramentum calumniæ præstari solet: qvia hinc principium judicii de-
sumitur. Et licet, anteqvam lis contestetur, qvædam etiam geran-
tur inter litigatores, à qvibus initium actionis habetur, §. in fin. inst. de
pœn. tem litig. ut in jus vocatio & satisdatio judicio sistendi caussa: ta-
men sunt illa veluti qvædam procemia & præparatoria judiciorum,
qvæ Justin. vocat τὰ πρῶτα, Et hujus doctrinæ effectum erudite expli-
5 cat. Andr. Gail. 1. obs. 74. num. 4. & seqq. Qvandoqve tamen † etiam
ante litis contestationem præstari debet, puta super exceptione dilato-
ria per tex. in c. fin. de juram. calumn. ubi protixe Socin. num 26. & n. 49.
Br. in l. 2. n. 3. C. eod. tt. & in repet. l. ubicunqve. num. 18. D. interrog. act. Po-
6 test etiam judex ex officio, † non tamē ob partis instantiam etiam post
conclusionem in caussa juramentum calumniæ exigere: qvantumlibet
invita parte ut tradit idem Gail. 1. obs. 84. n. 6. per gl. in c. ex literis. in
verb. occultata. jurejur. Alexan. in l. qvi bona. §. si alieno. num. 14. damn. in-
fect. Roland. cons. 71. num. 32. vol. 1. & tenet. Bl. in l. 1. q. penult. C. jurejur. pro-
pter calumn. & in l. 2. § sed qvia veremur. eod. tt. post. Joan. Andr. in c. 1. jur.
calumn. in 6. Vasq. 2. controv. c. 25. n. 8. in fin. vol. 2. facit tex. in c. 1. de juram.
calumn. in 6. Bl. in d. l. 1. n. 8. C. eod. tt. Gabr. Sarayn. in addit. ad Mat-
tes. sing. 64. num. 7. & sing. 65. n. 4. Hartman. Hart. in pract. obser. libr. 2.
tt. 17. de concl. obs. 2. Dixi: *ex officio.* Nam pars post conclusionem
in caussa petere hoc non potest, ut juramentum calumniæ præstetur,
ut est gl. fin. in c. ex literis. jurejur. Postqvam enim in causa conclusum
fuit

fuit, † nihil allegari poteſt, qvod poſſit impedire ſententiam: qvæ ſo- 7
la ferenda reſtat, & nullæ tunc ſunt partes judicis in cognoſcendo, cum
jam cognitum ſit, ut loqvitur Bl. *conſ. 358. in col. 3 per not. ab Innoc. in. c.*
paſtoralis. de cauſ. poſſeſſ. ex proprietat. qvi tamen termini aſſignari par-
tibus judici non concludunt, ut loqvitur Vaſq. *in loc. ſupra alleg.* Et
hæc ſententia in camera qvoqve obſervatur teſte Andr. Gail. *in loc. ſu-*
pra allegat. Nam etſi nullitates primarum & ſecundarum inſtantiarum
ibi non attendantur: & aliàs etiam exceptiones nullitatis proceſſus
non ſint admittendæ, niſi de meritis cauſſæ aliqvid juridicum propo-
natur. *ex not. per Vant. in tractat. de nullitat. c. fin. n. 108. Rom. conſ. 499.*
col. 1. An. de Gemma deciſ. 324. tamen legitimus proceſſus, etſi ſummum
ſit conſiſtorium, & ordo judiciarius reqviritur: Unde ſi juramento
calumniæ exacto, eoqve non præſtito à partibus hinc inde in cauſſa
concluſum ſit, ex officio facta concluſio reſcinditur, & parti, ut peti-
tum juramentum ſub pœna legali præſtet, per interlocutoriam injun-
gitur: & ita obſervatum fuiſſe ait Gail. *Ibid.* Idem etiam fuiſſe practi-
catum inter principem Electorem Palatinum & Landgravium Haſſiæ
in civitate Wormatienſi, teſtatur Bernhard. Wurmſ. *in pract. obſer-*
vat. tt. 14. de jurament. obſer. 3. in fin. Juramentum qvoqve malitiæ, † 8
qvod locum habet, qvando aliqvid malitioſè propoſitum putatur,
vel præſumitur, & nihil aliud eſt, qvam juramentum calumniæ ſpe-
ciale, *ut ſupra dixi,* tam ante qvam poſt litem conteſtatam præſtatur,
in qvacunqve parte judicii, ex officio judicis delatū. *Emeric. à Rosbach.*
in proceſſ. judic. tt. 50. de juram. cal. n. 18. per c. dilectus. §. nos. vero at-
tendentes. elect. c. præſentium. & c. penult. de teſtib. Spec. in tt. de juram. ca-
lumn. §. 1. n. 6. & 9. Forma autem juramenti malitiæ † hæc eſt: Ihr wer- 9
det ſchweren einen Eyd zu GOtt dem Allmächtigen / (ob ihr anders
das in eurem Gewiſſen thun möget) daß ihr das jenige / ſo ihr fürbrin-
get und begehret / nicht auß fürſetzlichen Gefehrden / noch böſer Mey-
nung / die Sachen dadurch auffzuhalten und zu erlängern / ſondern al-
lein zu euer Nothdurfft thut / als wahr euch GOtt helffe. Ex his appa-
ret etiam alterius qvæſtionis reſolutio †: *qvoties* nimirum *ju-* 10
ramentum calumniæ præſtandum ſit? Et qvidem regula-
riter juramentum hoc calumniæ bis præſtari, neceſſe non eſt, ſed ſemel
duntaxat præſtitum ſufficit. *gl. in c. in appellationis. §. fin. in verb. poſt.*
& in

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

& in verb. malitiæ juram. calumn. in 6. & in cap. litteras tuas. §. nos autem in verb. juramento recepto. de restitut. spoliator. in cap. ultra tertiam verb. juramento. in princ. testib. & in l. si qvis ex argentariis. §. exigitur autem. in verb. calumniæ. D. edend. & in l. jusjurandum. & ad pecunias. §. qvi jusjurandum in verb. exigitur vers. sed hoc corrigitur. & in l. si non fuerit. jurejurand. in l. comparationes. §. omnes autem in verb. ab his. in fin. Cod. fid. instrum. Cyn. in l. 2. numero 4. in princ. & in fin. & Br. numero 9. in fin. Codic. jurejurand. propter calumn. Speculat. in tit. de juram. calumn. §. 1. numero 7. & 8. versic. & hoc præstatur. & num. 9. versic. item hoc semel. & numer. 11. versic. item præstatur hoc juramentum. & §. 3. numer. 8. in fin. Bartol. in d. §. qvi jusjurandum. numero 10. Alber. in l. libellorum. §. 1. num. 11. accusat. Marian. Socin. in rubr. num. 10. & 14. in cap. literas. num. 12. & 13. & in cap. inhærentes. num. 17. & cap. cum in caussa. numer. 25. juram. calumn. Et hoc procedit etiam judice mu-
11 tato, Non enim continuò, † si mutatur judex, mutatur etiam instantia, sive mutetur judex, per remotionem, sive per mortem, *Bart. in d. l. 2. numero 16. Marian. Socin. in d. cap. cum in caussa. numero 25.* qvorum sententia probatur per *auth. si tamen. C. temp. appellat.* ubi etiamsi in caussa appellationis fuerit perventum ad arbitros, non perit ha-
12 bita instantia appellationis. Et aliàs jura volunt, † judicem surrogatum in locum alterius ex iisdem actis judicare debere, & non inducere novum processum, *l. mortuo. D. judic. per qvem text. Innoc. in c. cum ea. numero 9. de constitut.* ait, qvod eodem modo procedere debeat successor, & primus judex. Et hanc sententiam in gravissima controversia insigni præjudicio confirmarunt Lipsens. *in suis resolut. q. 6. 8.*

Et hæc sententia ob æqvitatem summam tenenda est, & ut non indulgeatur malitiis hominum. Tergiversari enim videtur, qvi urget novum processum, & nihil aliud inde conseqvitur, qvam ut adversarium vexet inanibus laboribus & sumtibus qvod jura fieri nolunt. Non enim sunt judicia ad differendas lites constituta, sed potius ad determinandas controversias litigantium, ad qvam determinationem citius perveniri potest si continuetur prior processus, qvam si inchoe-
13 tur novus. Planè † si persona litigatoris alterutrius fuerit mutata, iterum de calumnia jurandum est, *Spec. d. §. 5. num. 2. in fin. Mar. Socin. in d. c. cum in caussa. num. 27. in prin.* ubi ponit regulam, qvod qvo-

ties

ties mutatur persona, per qvam judicium agitatur, iteretur juramentum calumniæ. Hinc fit, qvod qvamvis una persona jurasset, alia, qvæ in judicio eodem comparet, debeat iterum jurare ut dixi de herede, successore procuratore & aliis *sup. c. 3.* Intelligenda etiam est nostra decisio, ut locum habeat, in eadem instantia, *Joan. And. in addit. ad Spec. tt. de juram. cal.* §. *2. n. 4. in ver.* §. *penult. vers. non obstat. Socin. in d. c. cum in caussa n. 27. vers. qvintò limitatur.* Nam mutata instantia, iterum jurandum est ut dixi *su. c. 4.* Etsi autem post semel præstitum juramentum calumniæ regulariter iterum jurandum non est post litem contestatam: † potest tamen post dictum juramentum calumniæ peti in 14
qvocunqve actu particulari juramentum malitiæ seu veritatis, ut voluit Paul. de Castr. *in l. 1. in fin. C. jurejur. propter calumn.* Unde si post juramentum de calumnia præstitum emersisset aliqva nova caussa suspicionis calumniæ, tunc super qvolibet articulo jurandum esset iterum, ut voluit Socin. *in d. c. cum in caussa n. 26. vers. tertiò limitatur. & constat ex iis qvæ tradidi supra.*

Juramentum enim malitiæ toties præstandum est, qvoties præsumtio est contra aliqvem, qvod malitiosè aliqvid proponat, veluti in eo, qvi post publicationem attestationum excipit contra personam testium, cum antea non sit protestatus, qvod suo loco & tempore excipere vellet. *per tex. in c. præsentium testib. Specul. tt. de jurament. calumn.* §. *1. n. 6. cum seq.* Nam talis protestatio publicationem præcedere debet † alias non auditur, volens postea contra personas testium 15
excipere, nisi prius juraverit, qvod malitiosè hoc non faciat, vel docere possit, se demum post publicationem de testium qvalitatibus certiorem factum. *c. præsentium. testib. Henning. in sua praxi. part. 2. rubr. 20. n. 4.* licet solennitas *d. c. præsentium in Camera non observetur,* qvia etiam omissa tali protestatione exceptiones post publicationem rotuli sive examinis tam contra dicta qvam personas testium admittuntur: cum in consistorio Principis de talibus subtilitatibus & apicibus juris non curetur: per ea, qvæ notat Gail. 1. *obs. 42. & obs. 87. num. 3. & seqq.*
Porrò † differentias inter juramentum calumniæ & malitiæ pulchrè 16
collegit Spec. *tt. de juram. calumn.* § *1. n. 6. & seqq. Cardin. in Clem. sæpè.* §. *1. n. 8. V. S.* Plures declarationes ad hanc conditionem pertinentes tradit Ant. del. Re. *in tr. de juram. calum. 1. c. 9.*

CAP. VII.
Ubi & qvo in loco jurandum sit de calumnia.

SUMMARIA.

1. *Juramentum calumniæ regulariter ad acta præstandum est publicè in judicio.*
2. *Judex absentibus litigatoribus certum tempus præfinire potest, intra qvod in judicium venire, & jusjurandum præstare debeant.*
3. *Qvantum temporis spacium Judex absenti ad jurandum assignare debeat.*
4. *Personæ egregiæ an jurandi caussa in locum judicii venire teneantur.*
5. *Personæ egregiæ qvæ sint.*
6. *Clarissimi & perfectissimi qvales olim fuerint.*
7. *Nobiles an appellatione egregiarum personarum veniant, & qvid in Doctoribus. n. 8.*
9. *Valetudinarii in judicium venire non tenentur caussa jurisjurandi.*
10. *L. ad personas. D. jurejur. an sit saltem de urbanitate.*
11. *Senes jurandi caussa in judicium venire non compelluntur.*
12. *De honore habito senectuti.*
13. *Jusjurandum an μονομεςῶς, hoc est, altera parte absente, præstari possit.*
14. *Cujus sumtibus & expensis jusjurandum absenti transmitti debeat.*
15. *Actus regulariter illius sumtibus explicandus est, qvi explicari illum petit.*
16. *Commissio caussæ cujus sumtibus fieri debeat.*
17. *Qvænam Judex aut Commissarius in personis domi examinandis observare teneatur?*

Proxi-

PRoximum nunc est, ut, *qvo in loco juramentum calumniæ debeat deponi*, videamus. Et sanè constat ex iis, qvæ supra tradidi cap. 5. juramentum calumniæ † regulariter ad acta præstandum esse, publicè in judicio, *auth. principales, in fin. versic. sub gestis monumentorum. & versic. sed si in sacro consistorio. item versic. sub præsentia Senatus. l. 2. §. sin autem absfuerit. versic. actis intervenientibus. & versic. inter acta juramentum præstat. §. hoc etiam. verb. inter acta. C. jurejur. propter calum.* Itaqve † absentibus litigatoribus, judicis erit, certum tempus præfinire, intra qvod in judicium venire & jusjurandum præstare debeant. Neqve enim semper permittitur absentibus, ut per procuratorem jurent qvemadmodixi supra cap. 3. Et Judex † absenti certas inducias, hoc est, certum tempus dabit, pro locorum scilicet intervallo, intra qvod absens commodè in judicium venire possit. Sed hoc non est perpetuum, ac multum potest hac in re autoritas & arbitrium judicis. Etenim judice existimante, is, qvi in provincia degit, ad judicem non veniet jurisjurandi præstandi caussa, sed in provincia juramentum dabit, id est, præstabit, ut Justinian. significat, *in l. generaliter. §. his de præsentibus. C. reb. credit. & jurejurand. in illis verbis. vel judex æstimaverit.* Qvinimò sunt personæ qvædam, qvæ in judicium venire non coguntur, sed ad eas domum mittitur, ut jurent. Ex harum numero sunt primum † personæ egregiæ, alias speciosæ dictæ, *l. ad speciosas D. V. S.* hoc est, † positæ in aliqva dignitate, ut Cardinales, *Rom. singular. 169.* Episcopi, *glossa in l. ad personas. 15. D. jurejurand. & ibi com. Dd. de jur.* Advocati *Br. in l. 1. C. advoc. divers. judic.* Presbyteri. *Specul. in tt. de testam.* & iter seculares Imperator, Electores, Duces, Comites, Barones & alii, qvos Judex inter personas egregias referre voluerit, *Menoch. de arbitr. jud. qq. lib. 2. cent. 1. cas. 70.* Sciendum hoc loco † alios in urbe fuisse egregios, alios clarissimos, *Lactant. lib. 5. institut.* Nemo, inqvit, egregius, nisi qvi bonus & innocens fuerit: nemo clarissimus, nisi qvi opera misericordiæ largiter & æqvaliter profecerit. Et subjungit: Nemo perfectissimus, nam & alii erant perfectissimi, de qvibus habemus *tt. in C. de perfectissimatus dignitat.* Huc pertinent etiam † nobiles præsertim in officio aliqvo constituti, dignitatem annexam habente, ut sunt in Germania Stadthalter / hoc est,

Margin numbers: 1 (regulariter), 2 (absentibus), 3 (certum), 4 (speciosæ), 5 (positæ), 6 (alios), 7 (nobiles)

est, locum tenentes Principum. Hoffmeister, id est, Præfecti aulæ.
8 Marschalck, qvi Marescalli dicuntur: item Dd. † qvi nobilibus æqviparantur: *Wurmser. in pract. observ. tit. 1. de judicibus. observ. 14. in fin. Cassanæ. de glor. mund. part. 8. consid. 10. & 12. Tiraqvell. de nobilit. cap. 5. numero 3.* præsertim si in celebri aliqvo gymnasio profiteantur. Hi enim inter valdè egregias personas numerantur *Vestr. in pract. cap. 3. numero 12.* vel si sint Cancellarii principum, qvos egregiis personis annumerari Tatius *in tractat. de Cancellariis principp.* refert, Ideoqve ad illorum domum mitti debere non est dubium. Deinde ex illa-
9 rum numero sunt, † qvi valetudine impediuntur: Et de egregiis personis & valetudinariis hoc nominatim & conjunctim traditum est in *d. l. ad person. 15. D. jurejur.* Ea lex est Paul. JCti, ac inqvit Paul. ad personas egreg. eosqve qvi valetudine impediuntur, domum mitti oportet ad jurandum. Et qvamvis nonnulli ex interpretibus nostris
10 existimaverint, † Paulum ita exaudiendum esse, qvod hoc sit tantum de gratia & urbanitate: & sic in voluntate Judicis positum, utrum ad personas egregias & valetudinarios domum velit mittere, ut jurent, an verò egregias personas & valetudinarios in judicium vocare velit ad jurandum, qvemadmodum à Maria Riminaldo & aliis *in d. l. ad personas.* annotatum est: tamen sententia illa à verbis Pauli aliena est, & cogitur judex ad egregias personas & valetudinarios domum mittere, ut jurent, sicuti ex verbo oportet, qvo Paulus usus est, qvod necessitatem significat, satis intelligitur: præsertim cum lex illa non in gratiam judicis, sed partium sit introducta, atqve ita qvoqve communiter Dd. nostris visum est, teste Rutger. Ruland. *in tract. de Commiss. Cameræ. part. 2. lib. 2. cap. 5. 6. num. 17. & 18.* Hoc amplius, ex nu-
11 mero illorum, ad qvos domum mitti oportet ad jurandum, sunt eti-
12 am Senes, † ut Accurs. & post eum alii notarunt *in d. l. ad personas. super verb. egregias. D. jurejur.* Ac semper Senectus † in civitate Romana venerabilis fuit, & majores nostri eundem honorem senibus qvam magistratibus tribuerunt, *l. semper D. jure immun.* Imò apud antiqvissimos Romanorum ætati præstantior honos tribuebatur, qvam generi aut pecuniæ, majoresqve natu à minoribus colebantur ad Deum prope & parentum vicem, ut præclarè Agellius docet *lib. 2. c. 15. & post eum Chassanæ. in catalog. glor. mund. part. 11. consil. 17. Tiraqvell. in tractat. de jure primigen. in præfat. num. 79. seqq. latè Paleott. in tract.*
de

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

de bono senectutis. part. 3. tit. de senectutis laudibus p. 257. & seqq. Ubi tamen hoc tenendum est, hodiè in senibus si non simul morbo detineantur, vel in aliqva dignitate constituti sint, excusationes tales non habere locum, ut benè monet Rutger. Rulandt. *in tractat. de commiss. Cam. part. 2. lib. 2. cap. 5. num. 6.* qvod & stylus observat. Et ita ad Labulaviam egregiam fœminam, qvam amicitia Augustæ in modum extulerat, missum esse Prætorem, qvi testem eam in caussam qvandam domi interrogaret, testatur Cornel. Tacitus *lib. 2. annal.* Personæ igitur egregiæ, valetudinarii, & senes, in judicium venire jurandi caussa non compelluntur, sed in domibus jurant, ut Justinianus Imperator loqvitur, *in l. generaliter. §. penult. C. rebus credit. & jurejur.* misso ad ipsos Prætore, hoc est, qvæsitore ipso, qvi personas ejusmodi juratas interrogaret: cujus locum recitat & interpretatur Jac. Rævard. *lib. 4. varior. c. 15.* Et qvidem jurant, adversario præsente, vel procuratore ipsius, vel etiam jurant in absentia partis adversæ, sicuti fit, cum in provincia est, qvi jusjurandum præstare debet, & Judex existi- 13
mat jusjurandum in provinciâ præstari debere. Rectè enim † jusjurandum etiam μονομερῶς præstatur, hoc est, altera parte absente. Hoc Justinian. vult *in d. l. generaliter. §. licentia. C. reb. credit.* cum inqvit, licentiam dari parti alteri, vel per se vel procuratorem, super hoc ordinatum, adesse his qvæ de juramento aguntur, vel si neutrum facere maluerint, & ex una parte juramentum debere præstari. Nota qvod Justinian. ait, juramentum ex una parte præstari. His verbis significatur jusjurandum ab eo qvi abest, rectè præstari μονομερῶς, sive una tantum parte præsente. *l. fin. §. illud. C. temp. appellat. l. fin. D. ad SCm. Trebellian.* Sic testamenti productio fieri potest μονομερῶς qvando altera pars per contumaciam abest *l. pen. C. testib.* alias non, qvod in omnibus actis judiciorum similiter locum habet: ut à Jacobo Cujacio annotatum est, *in novell. constit. 90.* Ad extremum notandum 14
est, judicis arbitrio relinqvi, † cujus sumtibus & expensis jusjurandum absenti transmitti debeat. Sic enim Justinian. ait: expensis propter hujusmodi caussam præstandis, officio judicis trutinandis, an ab utraqve parte, an ab altera eas dependi oporteat. *in d. l. generaliter, § expensis. C. reb. credit.* Et arbitrabitur judex, sumtus absentem sustinere debere, si absens per procuratorem suum peteret, ut adversarius sibi jusjurandum deferret, idqve adversarius fecerit. Illius enim sumtibus

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

† explicandus est actus, qvi explicari illum petiit. *l. cum sæpè. C. erog.*
15 *milit. annon.* ibi dicitur, custodiam alicui adhibitam illius impensis esse alendam, qvi eam adhiberi petiit. Et hæc procedunt etiam in egregia persona, qvæ in judicium venire non compellitur. Nec enim dignitas & nobilitas personæ alteri detrimento esse debet, *Capell. Tolosan. q. 100.*

Contra si præsens offerat absenti juramentum, & absens Juramentum acceptet, sumtus & expensas Judex offerenti injunget. Offerens enim jusjurandum ad suum commodum, & ad suam utilitatem jusjurandum petit. *Bart. in l. si postulaverit. in pr. ad L. Jul. de adult.*
16 ubi in simili docet: † si unus litigantium petat caussam committi consultori, faciendam esse commissionem petentis sumtibus, cum is commissioni causam præbeat. Qvod si actori & reo placeat, ut judex alteri eorum cui volet, jusjurandum deferat, judex arbitrabitur ab utraqve parte sumtus dependi debere: ut in simili à Br. traditum est *in d. l. si postulaverit. in princ. num. 2. adulter.* Uterqve enim enim litigantium ad suum commodum litem finiri desiderat: atqve ita eleganter & doctè hæc explicat *Menoch. lib. 2. arbitrar. jud. qq. cent. 3. cas. 228. Beust. ad l. ad personas num. 45. & seqq. D. jurejurand. Borch. in*
17 *tr. de jurejur. cap. 4. num. 14. & seqq. usq; ad fin.* Qvæ autem † Judex aut Commissarius in personis domi examinandis observare cogatur: videndus est Rutger. Rulaudt. *in tractat. de Commissar. Cam. part. 2. lib. 2. c. 31.*

CAP. VIII.
De effectibus juramenti calumniæ.

SUMMARIA.

1. *Divisio hujus qvæstionis.*
2. *Effectus juramenti de calumnia petiti & non præstiti.*
3. *An reus vel actor jurare jussus de calumnia statim incidat in pœnam, si nolit jurare, an vero reqviratur sententia declaratoria.*
4. *An ante sententiam declaratoriam mora non jurantis purgari possit.*
5. *De modo cognoscendi Canonem latæ vel ferendæ sententiæ: remissivè,*
6. *An pœna non jurantis de calumnia contra heredes transeat, in casu, qvo*

qvo recusans jurare, ante declaratoriam sententiam decesſiſſet.

7\. *Pœna nunqvam ad hæredes tranſit ubicunq; ex diſpoſitione legis vel ſtatuti ob contumaciam qvis pro confeſſo habetur.*

8\. *Pœna à lege ipſo jure impoſita regulariter ad hæredes tranſit.*

9\. *Qvibus remediis partes ad præſtandum juramentum calumniæ compelli posſint.*

10\. *Qvæ ſit pœna non jurantis de malitia.*

11\. *Pœna qvoties à lege non eſt expreſſa & determinata, tunc officio judicis arbitraria ſive extraordinaria imponenda eſt.*

12\. *Juramentum calumniæ non præſtitum an proceſſum reddat nullum: & de uſu Cameræ Imperial, n. 13.*

14\. *An Judex ex officio poſſit exigere juramentum calumniæ poſt concluſionem in cauſſa.*

15\. *Si non viva voce in judicio, verum in aliqva ſcriptura judicialiter exbibita, juramentum calumniæ exactum ſit, & pars altera id non animadvertens non juraverit, an locum habeat pœna non jurantis, vel judicium nullum reddatur.*

16\. *Effectus juramenti calumniæ petiti & præſtiti.*

17\. *Advocatis an poſt præſtitum juramentum calumniæ cauſſam deſerere liceat.*

18\. *Effectus juramenti calumniæ in genere.*

19\. *Uſus juramenti calumniæ in libellis articulatis.*

20\. *Juramentum calumniæ an excuſet à temeritate: & ab expenſis. n. 21.*

22\. *Effectus juramenti petiti & falſo præſtiti.*

23\. *Jurantes cur duos digitos erigere cogantur.*

24\. *Calumnia committens qvomodo conveniri posſit.*

IN hoc capite † cum de effectis juramenti calumniæ qværitur, 1 tres circumſtantiæ conſiderandæ ſunt: Aut enim juramentum hoc calumniæ petitum eſt, & non præſtitum: aut petitum & præſtitum: aut petitum & falſo præſtitum. Effectus juramenti petiti & non præſtiti eſt, † ut ſi qvidem actor hoc præſtare jus- 2 jurandum noluerit, per ſententiam judicis caſum actionis ſuſtineat, hoc eſt, cauſa cadat: *auth. principales. verſ. penult. l. 2. §. penult. & ibi Bart. Bald. & Dd. C. eod. gl. in c. 2. juram. calumn.* reum verò tanqvam confeſſum condemnatio excipiat. *dict. auth. principales. verſ. penult. d. l.*

2\. §.

2. §. pen. C. eod. gl. d. cap. 2. Dixi: ***Per sententiam:*** Ubi hoc tenen-
3 dum est,† qvod reus jurare jussus, si nolit jurare, non statim incidat in pœnam non jurantis, sed inprimis per sententiam judicis definitivam actori juxta libelli petitionem, condemnari debeat: qvia reus pro confesso habetur. *textus in l. 2. §. qvod si actor. C. jurejur. propter. calum. & in c. fin. § fin. extr. eod.* & in confessum non sunt aliæ partes judicis, nisi in condemnando, *textus in l. un. C. confess. gl. not. ibid. in verb. solvere.* Actor verò si contumax sit in jurando, ferenda est absolutoria sententia: nam reus ab instituta actione absolvi debet. *d. cap. fin. §. fin. & d. l. 2. §. qvod si actor.* Qvod autem declaratoria sententia reqviratur, est textus in *d. l. 2. §. qvod si actor. ponderando. verb. cadat,* qvod est futuri temporis, & non inducit Canonem latæ sententiæ. *gloss. ibid. in verb. cadat. Bart. ibid. num. 1. Castr. num. 2. tex. in §. si autem abesse. versi. illo videlicet. auth. ut litig. jurent. in exord. lit. text. in cap. fin. §. fin. juramen. calum. gloss. ibid. in verb. pœna. Socin. ibid. num. 35. & num. 39. ubi communem dicit: text. in authent. principales. §. si qvis autem. C. jurejur. propter calumn.* ubi expresse habetur, qvod sententia declaratoria opus sit. Et ita in Camera observari testatur Gail. 1. *observ. 86. numer. 1. in fin.* Nam si sententia interlocutoria eventualis, qva injungitur parti, ut petitum juramentum calumniæ intra certum tempus sub pœna non jurantis præstet, purificata sit: tunc subseqvitur definitiva declaratoria: qvoad reum verò condemnatoria: secundum notata *in d. c. fin. §. fin.* Atqve ex hoc, qvod tam ex parte actoris qvam rei in jurando de calumnia contumacis, sententia declaratoria reqviratur, conseqvens est,† ante
4 illam sententiam declaratoriam moram purgari posse: In pœnis enim legalibus mora ante sententiam purgari potest, *d. l. 2. §. qvod si actor. junct. gl. in verb. cadat. & ibi Bart. & Dd. com. trad. C. jurejurand. propter calumn. c. fin. in fin. & ibi gl. Abb. & Dd. eod. tt. arg. l. qvi cum natu major. §. accusasse. D. bon. libert.* Et hanc sententiam probat qvoqve Gail. 1. *observ. 86. num. 3.* ubi concludit simpliciter, & indistinctè, moram purgari posse, retenta opinione, qvod pœna ista ipso jure non irrogetur: præsertim cum hæc contumacia in non jurando ficta tantum sit, & non vera, & jus adversarii non sit factum deterius, eo qvod pœna non jurantis sententiam declaratoriam reqvirat, ut jam dictum est; ergo mora purgari potest; *l. etsi post tres. D. si qvis caut.* ***De***

modo

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

modo † *cognoſcendi Canonem latæ vel ferendæ ſenten-* 5
tiæ, vide *Pan. in cap. ſi diligenti. for. compet. Felin. ibid. num. 34. latè*
Tiraq. in l. ſi unqvam. verb. revertatur. num. 205. C. revoc. donat. gl. in
l. criminali. in verb. habeatur. C. jurisd. omn. judic. Gail. in tr. de pac.
publ. lib. 2. c. 3. per multa allegata ibid. Wurms. in pract. obs. tit. 49. de
V. S. obs. 3. An autem *iſta pœna* † *non jurantis de ca-* 6
lumnia contra heredem tranſeat, caſu, qvo recuſans
jurare ante declaratoriam ſententiam deceßiſſet, ita
ut heres virtute tacitæ vel fictæ confeßionis poſſet
condemnari, aut à judicio repelli, probabiliter dubitari
poſſet: ſed breviter dicendum: qvod non per regulam generalem,
† qvod pœna nunqvam ad hæredes tranſeat, ubicunqve ex diſpoſi- 7
tione legis vel ſtatuti, ob contumaciam qvis pro confeſſo habetur.
per tx. in l. ejus qvi delatorem. jur. fiſt. & ibid. Br. n. 1. Idem in d. §.
qvod ſi actor. n. 6. Caſtr. ibid. n. 2. dicens illud perpetuo menti tenendum,
alias † regulariter pœna à lege ipſo jure impoſita ad heredes tranſit. 8
text. in l. commiſſa. publ. & vectigalib. & in l. 1. §. an bona jur. fiſc. tx.
in l. in hæredem. calumniat. & in l. Cajus ad S.C Syllan. Dd. in cap. fin.
præſcript. & in d. l. commiſſa. tx. in l. 3. §. qvod autem qvod qvisq; jur.
gl. ſing. ibid. in verb. hered. & Jas. num. 2. ubi dicit omnes ita tenere.
Bart. in l. ſi qvis iniqvum §. qvod autem. num. qvod qvisqve jur. Jul.
Clar. in praxi crim. §. fin. q. 51. num. 1. ubi communem dicit: Angl. in l.
1. C. ne ex delict. defunctor. Qvibus † autem *remediis par-* 9
tes ad præſtandum juramentum calumniæ compelli
poßint, tradit Abb. & Dd. *in c. qvoniam freqventer. per illum tx. Ut*
lite non conteſt. Qvæ autem *pœna* † *ſit non jurantis de* 10
malitia, Dd. admodum variant, cum nulla in jure expreſſa repe-
riatur: Nam licet *in pen. § fin. de juram. calumn.* hujus juramenti de
malicia mentio fiat: tamen nulla pœna exprimitur, qvæ qvidem cer-
ta & expreſſa eſt in juramento calumniæ, *tx. in cap. fin. §. fin. jur. ca-*
lumn. & in l. 2. §. qvod. ſi actor. C. eod. tit. attamen illa pœna ad hoc
juramentum maliciæ referri neqvit, cum pœnæ ſint reſtringendæ. *c.*

in pœnis. R. I. in 6. cum similibus. Qvidam existimant pœnam hanc esse
11 arbitrariam, per regulam: † qvoties pœna certa à lege non est expressa & determinata, tunc officio judicis, arbitrariam sive extraordinariam imponendam esse: *text. in l. hodie. & in l. sanctio legum D. pœn. tex. in l. 1. §. explicatores. & ibi Bart. D. effract. cap. de caussis §. fin. de offic. deleg. Ant. de Butr. ibid. num. 10. gl. in l. nemo martyres, in verb. distrahat. C. de S.S. Eccles. & in Clem. 1. in verb. arbitrium de accusat. Alex. cons. 13. num. 15. vol. 7.*

Alii putant, qvod respectu illius articuli super qvo pars petit jurari de malitia, recusans haberi debeat pro confesso & qvod articuli actoris, vel exceptiones rei non debeant recipi, neqve à judice attendi, etiamsi relevantes sint, si de malitia per sententiam jurare jussus, nolit jurare. *facit text. in cap. fin. confess. in 6. & in l. sancimus, C. judic.* ubi dicitur, contumaci audientiam denegandam esse, & hanc opinionem optimis rationibus comprobat Socin. *in d. cap. fin. num. 54.* Et hanc partem Dominos Camerales secutos esse ex autoritate So-
12 cini testatur Gail. *1. obs. 87. num. 2.* Est & hic insignis effectus † juramenti calumniæ, qvod si juramentum calumniæ exactum qvidem, sed tamen ab alterutra parte non præstitum, & nihilominus in caussa processus factus sit, totus subseqvens processus reddatur nullus & ipsa sententia super tali processu lata vitietur, qvia scilicet omissa sit pars substantialis judicii. *l. 2. §. sed qvia veremur. & ibi Dd. C. jurejur. propt. calumn. Can. in cap. 1. extra eod. & in 6. text. in l. jusjurandum & ad pecunias. §. qvi jusjurandum D. jurejur. Alex. & alii in l. qvi bona. §. si alieno. D. damn. infect. Rolandt. à Vall. 95. 71. num. 7. vol. 1. Fernand. Vasq. 2. controv. illustr. c. 26. num. 9. & seqq. vol. 2.* Qvod
13 tamen † in Camera non procedit, qvia licet in prima & secunda instantia juramentum calumniæ à parte exactum sed præstitum non sit: attamen processus ob id non annullatur: sed eo non obstante in caussa principali pronunciatur, maximè eo casu, qvo pars, qvæ tale juramentum exigit, judice ad ulteriora procedente, non appellavit, sed caussam ad conclusionem usqve prosecuta sit. Et hoc vigore ordinat. qvæ nullitates processus, si alias exactis de meritis caussæ judici plenè constet, non attendit. *per not. à Gail. 1. Obs. 42. Vant. tt. qvib. mod. sentent. null. reparar. poss. n. 125. & n. 129.* Qvanqvam enim hæc nullitas maxima sit, propter expressam pœnam juris, *d. l. 2. §.*
qvod

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

qvod si actor. jurejur. propter calumn. tamen cum multi sint casus, qvibus hoc juramentum exactum recusari possit, qvos notat Socin. *in c. fin. n. 49. juram. calumn. Jaffred. decis. 38.* præstat etiam hoc casu, ut litibus finis imponatur, omissa hac nullitate super meritis pronunciare: *per vulg.* Potest tamen Judex † ex officio juramentum calumniæ exigere post conclusionem in caussa, ut dixi supra *c. 6. ex Gail. 1. obs. 84. n. 6.* ubi not. qvod in Camera juramentum calumniæ exactum, absqve pœna legali omitti vel recusari non possit. *Dubitari hoc loco potest: † si non viva voce in judicio,* 15 *verum in aliqva scriptura judicialiter exhibita, puta in duplicis vel exceptionibus, juramentum calumniæ exactum sit, & pars altera id non animadvertens non juraverit, an locum habeat pœna non jurantis, vel judicium nullum reddatur?* Et qvamvis Imol. *in d. l. qvi bona §. si alieno. n. 40. damn. infect. & Mattesilan. sing. 64. concludant.* qvod sic: ego tamen Socini opinionem in *d. c. fin. n. 53. de juram. cal.* tanqvam æqviorem amplector, judicium & processum ob id non vitiari: qvia abest dolus & malitia non jurantis: qvin potius malitia adversarii in eo versatur, qvod in loco non consveto tale juramentum ad decipiendum incautum adversarium, & non apertè viva voce statim post factam negativam litis contestationem exegerit, unde propria malitia ei patrocinari non debet. *tx. in c. ad naturam. §. 1. emt. & vendit. & in c. sedes §. fin. de rescript. tx. in c. ex literis. §. fin. dol. & contum. & in l. in fundo. §. constituimus. D. rei vindic.* & ita Camera observatum fuisse probat Gail. *1. obs. 84. in fin.* & secundum eandem sententiam in suprema Hassiæ Curia judicatum testatur Vult. *lib. 2. Jurispr. Rom. c. 31. n. 64.* Effectus autem juramenti hujus præstiti †, ejus qvidem, qvod patroni dant, ejusmodi est, qvod 16 non liceat partibus alios post advocatos adsciscere. *l. rem non novam. 12. in fin. C. judic.* † aut his à caussa semel suscepta recedere *d. l. rem. non* 17 *novam.* nisi injustam compererint. *d. l. rem non novam. Dominic. à Soto. lib. 5. de just. & jur. q. 3. art. 3. Pontan. de benefic. cap. 5.* Qvo tamen casu ad partem diversam transire non possunt, ne melioribus im-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

probi ſuccedant. Ut dicitur *in d. l. rem non novam. §.* qvæ tamen hodie non usqveqvaq; ſervantur, ut ibi Caſt. & Jaſ. annot.

18 Effectus in genere, † qvod per hoc juramentum malignitas li-
tigantium compeſcatur. *l. 1. & 2. C. juram. calumn. c. fin. eod. tt.* qvod
veritas eliciatur, & partes onere probationum ſubleventur. Ad
qvas enim poſitiones reus mediante juramento affirmative reſpon-
det, iſtas actor non tenetur probare: Ideoqve † hujus juramenti ma-
19 gnus uſus eſt in articulatis libellis in iis locis, ubi jus commune viget.
*l. 2. §. qvod obſervari. & ibi gl. in verb. exiſtimat. & Bart. & Dd. C.
eod. tt. c. ceterum. & ibi gl. extra eod. tt. Clem. ſæpè §. & qvia poſitiones.
V.S. Br. in l. ubicunq; D. interrog. act.* & tum à præſumtæ calumniæ
20 † temeritate, non autem ab evidenti & expreſſa calumnia vel teme-
ritate. *Br. in l. ſi qvis. §. ſtellionatus. D. ad Turpillian. Bl. in l. ſi tibi C.
21 liber. cauſſ.* tum in conſeqventiam etiam ab expenſis, † ſi nulla juran-
tis temeritas, ſed magis qvod juſtè litigaverit, ex actis appareat, ab-
ſolvitur. *gl. in c. finem litibus. de dolo & contum. gl. §. oportet. auth. de
judic. Br. in l. 1. ad Turpillian. Immol. & Dd. in rubr. de re judic.* Si
verò evidens probetur temeritas, vel calumnia jurantis, aliter qvam
per ſolam ſententiam, tunc juramentum iſto caſu non excuſat. *arg. l.
1. C. advoc. diverſ. judic. arg. §. hæc autem omnia inſtit. de pœn. tem.
litigant. & §. & ad excludendas nov. de litigios.* Similiter jurans nun-
qvam per juramentum calumniæ excuſatur ab expenſis, qvæ jure
actionis vel ex ſtipulatu debentur. *Abb. conſ. 78. in fin. lib. 2. per l. eum
qvi temere. & ibi Dd. tradunt. judic. arg. l. ſi mulier. §. ſi rem. D. leg. 3.*

22 Effectus juramenti petiti & falsò à partibus præſtiti, † eſt, qvod
non tantum Deum habeant ultorem perjurii. *l. 2. C. reb. credit.* ſed
etiam alias pœnas ſuſtineant, ut ſuſtigationis. *l. ſi duo. §. fin. D. ju-
rejur. l. fuſtibus. 16. C. ex qvib. cauſſ. infam. irrog.* qvæ propriè de ca-
lumniatore agunt: item infamiæ: *ſi qvis major. C. transact. l. pœn. C.
dignit. nov. 117. §. ſin verò.* & extraordinariam *gl. & Dd. in l. fin. de
crim. ſtellionat. & d. l. 2. C. reb. credit.* Qvin & lingvam illis abſcindi
ſolenne qvandoqve fuit. Harmenop. *lib. 1. tt. 7. ex novell. Leon. &
Conſtant.* ſicut nunc manet, binos iis digitos, qvibus jurarunt, præ-
cidi. *Thom. Grammat. decis. 16. verſ. in cauſſa. & in ordin. Imperii* Pein-
lich Halsgerichts-Ordnung *cap. 107. 108. 109. gl.* Landtrecht/ *art. 9.
23 lib. 3. & ord. in provinc. part. ult. conſtit. ult.* Unde uſitatum, † ut in

juran-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

jurando, duos digitos, puta indicem & medium erigere cogantur: qvo & pœnæ hujus admoneantur, & ea convenientius à perjuris exigi possit. Qvanqvam enim juramentum calumniæ, ut modo dictum est, hoc operetur, & jurans à præsumta calumnia excusetur, non tamen excusatur nec liberatur ab expressa. *Bart. in l. si qvis §. stellionatus. D. ad Turpillian. Bl. in l. si tibi. C. lib. causs. Alex l. ait Prætor. in princ. D. jurejur.* Qvamobrem † committens calumniam nedum in 24
criminali, verum etiam in civili caussa, potest ea finita accusari criminaliter: *gl. in l. & in privatis. ad Turpillian. Bl. in d. l. si tibi.* & convictus punitur pœnis, de qvibus *supra & in D. & C. de calumniant.*

CAP. IX.
De Juramento testium.

SUMMARIA.

1. *Juramentum testimonii qvid sit.*
2. *Testis injuratus nihil probat.*
3. *Testis etiam in caussa feudali & matrimoniali jurare cogitur.*
4. *Testis etiam qvi juravit, sed nulliter, à dicendo testimonio repellitur.*
5. *Testes præcisè ad juramentum compelli possunt.*
6. *Testes injurati an in causis summariis recipiendi sint.*
7. *Juramentum testis est substantialis solennitas testimonii.*
8. *Juramentum testis est juris divini.*
9. *Pontifex facere non potest, ut credatur testi injurato.*
10. *Testis qvi deposuit non juratus, iterum reassumi debet & ad jusjurandum solenniter adigi.*
11. *Testis qvi juravit in prima instantia an teneatur jurare in secunda.*
12. *Testis propter interrogatoria prætermissa repetitus an iterum jurare teneatur.*
13. *An consvetudine induci possit, ut credatur testi injurato, & n. 15.*
14. *Argumentum à pacto ad statutum regulariter valet.*
16. *Nobiles & illustres personæ in testes productæ, an de jure teneantur jurare, & qvid de consvetudine.*

 17. Te-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

17. *Testis qvi juravit, se non velle revelare secreta, an teneatur ad jurandum.*
18. *Omne Juramentum servandum est, qvod servari potest sine dispendio salutis.*
19. *Princeps an possit aliqvem cogere relevare secreta.*
20. *Testis qvi semel juravit, ratione officii vel feudi, an speciale juramentum præstare teneatur.*
21. *Episcopi in testes producti an jurare teneantur. & n. 27.*
22. *Duo præsbyteri & duo senatores ubi pro testib. testamentariis sufficiant.*
23. *Testibus injuratis non creditur, etiamsi vitæ sanctimonia ornati sint.*
24. *Juramentum fidelitatis Principi præstitum an compræhendat causam de qva testis deponere debet.*
25. *Testis qvi juravit generaliter de dicenda veritate in omni caussa an iterum jurare debeat.*
26. *Glossæ autoritas qvando valeat.*
28. *Testis an corporaliter jurare teneatur: an sufficiat, si petat, ut sibi detur facultas promittendi manibus, fide sua,* an Eides Stadt.
29. *Fides simplex qvando habeat vim juramenti.*
30. *An ad substantiam juramenti reqviratur expressio verbi* juro.
31. *Juramentum an præstari possit sine invocatione nominis divini.*
32. *Forma cujusq; actus observanda est nec à qvoqvam mutari potest.*
33. *Renunciatio mulieris an valeat, sub nuda mentione fidei.*
34. *Donatio à patre facta, & promissione fidei confirmata, an revocari possit.*
35. *Principes & illustres personæ an corporaliter jurare teneantur.*
36. *Et qvid in Nobilibus & Comitibus n. 37.*
38. *Juramentum testium an consensu partium remitti possit.*
39. *Juramentum à partibus remissum an à judice nihilominus deferri possit.*
40. *Exemplum juramenti testi remissi.*
41. *Cur juramentum testi remitti possit.*
42. *Juramentum calumniæ, an partium consensu remitti possit.*
43. *Separatorum separata est ratio.*
44. *Differentia inter juramentum calumniæ & juramentum testium.*

45. Te-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

45. *Testes semel jurati & repetiti an iterum jurare teneantur super novis articulis.*

46. *Testis an per procuratorem jurare possit.*

47. *Testis non juratus an faciat præsumtionem.*

ALtera species juramenti, qvod de caussa controversa solius religionis injiciendæ caussa adhibetur, est juramentum testimonii, qvod à testibus exigitur. Est autem † juramentum testium, testimonii 1
veri seu veritatis, qvod testes priusqvam ad testificandum admittantur, de veritate ad articulos & interrogatoria dicenda præstant: Et hoc juramentum in omnibus testibus necessarium est, cum injuratus testis † nihil probet, sed tanqvam illegitimus & in sufficiens rejicia- 2
tur *tx. in l. testium. C. testib. ibi. hisq; cum sacramenti religione deposuerint, & ibi gl. in verb. Sacramenti. tx. in l. jurisjurandi. 9. C. eod. ibi. jurisjurandi religione testes, priusqvam perhibeant testimonium, jamdudum arctari præcipimus, & ibi hoc not. Butrig. in summar. Cyn. in 1. not. Br. & Bl. Angl. Salic. & Jo. Sichard. etiam in summario. Fulgos. n. 1. & seq. vers. nota deposit. Et hic qvidam tx. in d. l. jurisjurandi est canonizatus. in c. si testes. in fin. vers. jurisjurandi. & ibi gl. Archidiac. Præposit. & Turrecrem. 4. q. 3. item ex tx. in l. si qvando. in fin. pr. vers. si etiam. & l. solam. & ibi gl. in verb. solam. secundum ejus primam expositionem. C. testibus Br. in l. admonendi num. 43. & ibi Jas. num. 219. Rip. n. 194. D. jurejur. &* in jur. Canon habemus *tx. in c. nuper testib. ibi, respondemus, qvod nullius testimonio, qvantumcunq; religiosus existat, nisi juratus deposuerit, in alterius præjudicium debet credi. & ibi gl. in verb. nisi juratus. item & tx. in cap. hortamur. 3. q. 9. ibi: præbito etiam legaliter sacramento. Item & tx. c. in primis. vers. deinde. q. 1. ibi. si eo præsente. qvi accusatus est jurejurando contra eum testimonium dictum est, item & tx. in c. de testibus. extr. de testib. ibi: nec debent audiri nec cogi testimonium perhibere, utpote super qvo deponerent non jurati. & ibi gl. in figuratione casus, vers. nota qvod non valet, & in verb. non jurari. Immol. num. 5. & Anchar. numer. 3. vers. secundo nota. & Anan. num. 4. item & tx. in c. tuis extr. eod. ibi. testes in causis propriis producere absq; juramenti exhibitione non possunt: & ibi Immol. num. 1.*

vers.

verſ. item notata. 1. & Felin. etiam num. 1. & demum eſt tx. in c. fraternitatis. in fin. ibi: receptis prius ab ipſis ſecundum formam recipiendorum teſtium juramentis. in princ. & Anchar. n. 6. teſtib. & perjura prædicta hanc concluſionem benè firmarunt Nepos. de monte Alban. in tr. de teſtib. num. 38. Egid. de reprobat. teſtib. num. 11. Federic. Schenck. de teſtib. num. 3. Nell. de teſtib. num. 59. in fin. Alberic. de Maleſc. de teſtib. num. 49. Lanfranc. de teſtib. num. 4. Crot. de teſtib. num. 227. Boſſ. in tt. de oppoſ. contra teſt. num. 81. verſ. item qvod non juravit. Campeg. de teſtib. reg. 617. verſ. teſtis ſi non fuerit juratus. Papiens. in forma juramenti teſt. in gl. conſtituti. num. 1. Proſper Farinac. lib. 3. qq. criminal. tt. 8. q. 74. in princ. ubi hanc ſententiam infinitis autoritatibus confirmat, eamq; comprobatam eſſe lb. tam civilibus qvam Canonicis, aſſerit, poſt Cott. mem. incip. teſti non jurato in pr. Mynſing. cent. 3. obſ. 77. in princ. Veſtr. in pract. lib. 2. rubr. de teſtib. & eorum inductione num. 6.
3 *& ibi in addit. Gravett. num. 34.* Idem in cauſſa feudali † & matrimoniali locum habere affirmat Maſcard. *de probat. lib. 1. præfat. q. 5. n. 74. & n. 76. & lib. 3. conclus. 1362. n. 1. Burſat. conſ. 192. n. 28. lib. 2. Cephal. coſ. 294. num. 3. lib. 2. Hippol. Riminald. conſ. 8. num. 31. lib. 1. & conſ. 516. num. 41. lib. 5.* ex qvibus hanc concluſionem non modo communiter receptam, ſed & contradictorem non habere, ſine dubi affirmare poſſumus. Qvemadmodum autem teſtis non juratus ad dicendum teſtimonium non admittitur, & ſi ſit admiſſus, nihil
4 probat, ita teſtis etiam qvi juravit, ſed nulliter, † à dicendo teſtimonio repellitur. Paria enim ſunt, teſtem non juraſſe, vel non ritè juraſſe, ſecundum Butrig. *in tr. de teſtib. num. 53. qvem ſic refert & ſeqvitur Maſcard. in tr. de probationib. in præfat. q. 5. num. 80. ubi benè hanc. deciſ. exornat, Proſper Farinac. d. q. 74. num. 3.* Et hoc jura-
5 mentum teſtis adeo neceſſarium eſt, ut teſtes præcisè † ad juramentum compelli poſſint. *d. l. jurisjurandi. C. teſtib.* & affirmatum eſt,
6 teſtes injuratos † ne in cauſſis qvidem ſummariis recipiendos eſſe, cum proceditur ſola facti veritate inſpecta. *Menoch. 1. arbitr. judic. qq. q. 26. num. 1. & 2.* Cujus rei ratio eſt, ut timore juramenti veriſimilia dicere præſumantur, qvam ad hoc ponderat Tindar. *in tr. de*
7 *teſtibus. cap. 11. num. 2.* & qvia juramentum teſtis † ſubſtantialis ſit ſolennitas teſtimonii. *arg. cap. 2. de ſponſalibus. Pan. in cap. 1. num. 4.*
8 *Felin. num. 2. jurejur.* imò † juris divini eſſe dicitur, proinde ſperni neqvit:

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

neqvit: *Menoch. d. q. 26. num.* 3. Cujus juris autoritate traditum habemus, † ut injurato credatur testi, ne qvidem Pontificem Maximum facere posse; referente Menoch. *d. q. 26. num. 4. Crot. de testibus. part. 7. num. 4.* Usqve adeò †, ut si testis non juratus deposuerit, iterum reassumi debeat, & solenniter, ad jusjurandum adigi, ut tanto majorem fidem faciat ipsius depositio, *per theor. Br. in l. produci. 23. de testib. c. cum clamor. c. 2. eod. Wesenb. cons. 13. num. 106. vol. 1.* Nec relevatur testis ab hoc juramento †, si semel in eadem caussa jurasse, testimonium se perhibuisse in prima instantia dicat. Nam testis iterum productus in caussa appellationis, debet de novo jurare *Marian. Socin. c. 1. de test. n. 6.* nisi testes propter interrogatoria tantum prætermissa repetantur, † tunc enim denuò jurare non tenentur, sed juramentum super tota caussa præstitum, etiam ad interrogatoria extenditur: idqve stylus hodie observat. *Hart. Pistor. 1. q. 41.*

9

10

11

12

Qværitur † si testes allegent, esse consvetudinem loci ne jurent: an excusatio ista admittenda sit, ut à jurando releventur? Et videtur qvod sic: qvia argumentum à pacto † ad statutum regulariter valet. *l. fin. D. fidejuss. l. non possibile D. pact.* & est argumentum à minore ad majus. At partes possunt remittere pacto: *ut infra dicetur*: Ergo & statuto idem introduci potest. Contrarium tamen alii tenuerunt, existimantes, consvetudinem aut statutum tale non valere. Non enim † valet qvicqvam contra jus divinum & naturale: At statutum hoc est contra jus divinum & naturale argumento eorum, qvæ Genes. XXXI. cap. habentur. Ergo non valet. Qvo argumento Felin. utitur *in cap. constitutus num. 16. rescript.* Qvam sententiam in dubio seqvi posse puto judicem, hac tamen adhibita moderatione, ut inqvirat de qvibus personis loqvatur statutum.

13

14

15

Si enim de illustribus personis † disponit, videtur illud seqvendum: Qvia in electione testium in multis hæ personæ sunt privilegiatæ. *Gail. 1. obs. 101. num. 14.* ubi dicit, qvod nobiles & illustres personæ in in regno Bohemiæ, & Archiducatu Austriæ ex singulari privilegio non teneantur comparere personaliter ad perhibendum testimonium, sed per scripturam, sub fide sua, absqve corporali juramento deponant, & depositionem designatum judici examinis trans- 16

mittant, unter ihrer Petschafft und Handschrifft / idemqve in Bavaria & aliis locis receptum testatur. Et hæc in praxi fortè obtinent, jure tamen & rationibus inspectis contrarium videtur statuendum. Primum, qvia ideo statutum illud rejicitur, qvod juri naturæ est contrarium. At jure naturæ inter Principes seu illustres & alios inferioris conditionis homines nulla est differentia. Cum ergo eadem prohibitionis ratio in utroqve militet, idem qvoqve jus statuendum. Secundo, qvia qvo ad remissionem juramenti à partium consensu dependentis, nulla constituitur differentia à lb. & Dd. Ergo nec hic diversi qvid inducendum, sed potius concludendum, qvo ad remissionem has personas æqviparari, cum nulla inter remissionem à statuto & à pacto qvoad personas jurantium possit statui diversitas, sed
17 eadem ubiqve ratio subsit. Non liberantur etiam testes ab hoc jura-
18 mento, si proponant, † se jurasse non revelare secreta. Nam etsi † omne qvidem juramentum præcise servandum est. *l. pecuniam. ubi late Jas. n. 23. condic. ob caus. Covarruv. in c. qvamvis. de pact. in 6. part. 1. num. 4. Brun. cons. 89. n. 4. Gomez. §. item si qvis postulante. num. 7. Inst. de act. Cravett. cons. 12.* modo absqve dispendio salutis æternæ fieri qveat. *tx. in c. cum contingat. jurejur. & in c. licet mulieres. eod. tit. in 6. tx. in c. qvamvis de pact. eod. utrobiqve Dd. tx. in auth. sacramenta. puberum. C. si. advers. vendit.* tamen illud juramentum se non extendit ad hunc casum. *Innoc. in c. qvaliter. lect. 1. accus. Abb. in c. si sacerdos. offic. Archidiaconi. Speculat. de test. §. testium. Capell. Tolosan. decis. 240.* maxime, si à Principe, ut hoc nostro casu, hoc jubeatur. Po-
19 test enim is † qvemqve cogere revelare secreta, *Innoc. in c. omnes utriusq́ꝫ. pœn. Zabarell. cons. 31.* & id tunc omni scrupulo caret, qvando juravit rem illicitam non revelare. *Menoch. de arbitr. judd. qq. lib. 2. cent. 4. cas. 355. n. 4. Rom. sing. 382. Mynsing. cent. 2. obser. 78.* Et ita decisum in caussa Braunschweig / contra die Oberländische Städte in specie Coblentz belangend / anno 64. refert Rutger. Rulandt *in tr. de commiss. Camer. part. 2. lib. 2. c. 11. num. 13. similiter refert sic observatum vidisse addit. ad Wurms. libr. 1. tt. 17. observ. 25. in caussa ducis Brunsvicensis contra Ducem Saxonic. in specie* Heinrich Lerschners Verhör betreffend / in caussa Leuschmeisters contra die Stadt Heilbron / *& in caussa* Rosenberg contra Hohenlohe. Ac licet se ita hæc habeant, & commissarius vel judex hunc compellere ad jurandum præcise possit,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.72

ſit, tutius tamen eum & rectius facturum puto, ſi hujuſmodi juramen-
tum, qvo ad hunc actum perſonæ ſe ita excuſanti relaxet, & ab eo ab-
ſolvat. Non poſſunt etiam ſeſe excuſare teſtes, nec relevantur ab hoc 20
juramento, ſi ſe dicant ſemel juramentum præſtitiſſe, & ſub illo etiam
nunc jurare paratos eſſe: verbi gratia: ſi officiales vel conſules petant
ſub juramento, qvo ſuperiori vel univerſitati obſtricti ſunt, ſe depoſi-
turos, qva excuſatione nihil freqventius occurrit. Wann ein Richter/
Bürgermeiſter/ oder Rahts Herr für einen Zeugen angegeben würde/
und ſein Auſſage thun wolte bey dem Eyd/ damit er dem Rahtſtul ver-
wandt/ ob ſolches genug ſey oder nicht? Et licet videatur valere, pro-
indeqve teſtes ulteriori juramento non adſtringendos: primo qvia
eorum fides, tanqvam publicarum perſonarum videatur eſſe probata.
Secundo, qvia traditur † immunitatē jurisjurandi in dictione teſtium 21
epiſcopis poſſe tribui idqve propter juramentum Epiſcopale. *per auth.
ſed judex. C. Epiſcop. & Cleric. gl. in l. jurisjurandi. C. teſtib.* Tertio, qvod
præſumtio ſit illos non fore immemores ſalutis æternæ. Qvarto, qvia
& alia propter dignitatem perſonis his ſimilia ſtatuta. Sic duo presby-
teri, † *cap. cum. eſſes. teſtam. Connan. lib. 8. comment. cap. 2.* & Nori- 22
bergæ, duo Senatores pro teſtibus teſtamentariis ſufficiunt. *Anton.
Geran. in deſcript. Noricæ Reipubl.* Contrarium tamen eſt verius. Qvia
omnibus teſtibus † qvacunqve etiam ſanctimonia vitæ ornatis, eſt de- 23
ferendum juramentum, nec injuratis creditur. *c. nuper. teſtib. c. fra-
ternitatis. in fin. c. qvoties. c. licet. cap. tuis. teſtib. l. jurisjurandi 9.
in pr. l. 18. l. 19. C. eod. Mynſing. cent. 2. obs. 3. & cent. 3. obſ. 80.*
Secundo hoc probatur ex eo, qvod in commiſſione ſolet adjici: in ge-
wöhnliche Gelübd und Eyd nehmen/ hoc eſt, ſub juramento, qvod te-
ſtibus deferri ſolet. Tertio & hanc ſententiam Dd. ſeqvuntur. *Beuſt.
ad l. admonendi. n. 120. D. jurejur. Gail. obſ. 100. num. 15. Reuber. in tr.
de teſtib. part. 3. num. 56. Goden. conſ. 104. num. 8.* ubi dicit † juramen- 24
tum fidelitatis generaliter Principi factum non comprehendere hanc
cauſſam, de qva teſtis deponit per tx. *gl. & Dd. in c. pen. jurejur.* De-
bent enim teſtes in cauſſa, in qva deponunt, ad cauſſam iſtam ſpecia-
liter eſſe jurati. Nec ſufficeret, † ſi eſſent jurati generaliter de dicen- 25
da veritate in omni cauſſa, *ut oſtendit Alex. de Immol. in d. l. admo-
nendi. ſuper gl. 2. D. jurejur.* Cui non obſtant, qvæ pro contraria par-
te adducta ſunt. Nam ad primum reſponſio ſatis elucеſcit ex iis,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

qvæ pro fundamento hujus opinionis retulimus. Secundum qvoqve parum ad rem facit: Qvod enim ad autoritatem gl. attinet,
26 † ea licet magni momenti sit: tamen id tum demum verum est, qvando textibus & rationibus juris destituimur: ubi autem tx. vel rationes juris habemus, ab illis recedere non decet, etiamsi mille glossæ contra stent. *Sonsbe. in tr. de feud. part. 9. num. 103. in fin.* qvia veritas in textu est, in glossis opinio. *Zas. consf. 4. Cotthm. consf. 2. num.*
27 *293.* Ad tx. allegatum respondemus †, illa verba eo esse restringenda, ut intelligantur non de juramento planè omittendo. Id enim juri Canon. adversatur. *c. nuper. 52. testib.* sed eo fine, ne ea forma, qva alii jurent. Qvod etiam videtur innuere nov. *de S. S. Episc. §. nulli judicum. & c. ult. de juram. calum.* vel dici posset, dato, hunc tx. in differenter intelligendum, tamen cum simus in materia juramenti, jus Canonicum, qvod reqvirit juramentum ab Episcopis, esse seqvendum, si tamen, cui hæ interpretationes minus placeant, is dicat: verba illa malè, (ut & alii testantur) imposita, eaq; ex fontib. explicanda. Nam non habentur *in nov. de S. S. Episcop. §. nulli judicum.* unde illa auth. desumta est; qvod & advertit Reuber. *de testib. part. 3. n. 37.* Planè qvibusdam locis officialib. Die in Aembtern und sondern Eides-Pflichten aufgenommen seyn / in dicendo testimonio juramentum testium remittitur: Werden allein bey ihren Ambts-Pflichten erinnert / und darbey gelassen / & in his creditur, qvæ ad ipsorum officium spectant. sicut Francofurti observari constat ex statuto *part. 1. tt. 32. §. 9.* also sollen auch. *item Norinbergæ tt. 7. leg. 4.* Porro testes aliqvando non in totum renuunt jurare, sed petunt ut sibi detur facultas promittendi ma-
28 nib. fide sua an Eides Stadt / qvo casu multi existimant commissarium seu judicem admittere debere hanc excusationem, manumq; loco juramenti recipere debere. Primò, qvia eandem habet vim dextræ porrectio, & ita promittens æqvè, ac si sub juramento obligantur: eademq; pœna punitur frangens fidem & juramentum, *argumen. cap. pervenit. fide juss.* ubi Clerici, si religionem fidei & juramenti violasse constiterit, ab officio & beneficio suspendi jubentur. Qvod & Dd. in-
29 nuere videntur, docentes, licet fides simplex † in pritatis non habeat vim juramenti: dicitur enim fides placitorum in *l. 1. C. constit. pe. Faber in §. item si qvis postulante. Inst. de act. Bl. in l. nec non §. si qvis ex qvibus caussis major.* & sic qvædam promissa in transactione caussata esse

esse dicit Rulandt. *d. cap.11. num. 28*, cum non esset adjectum an Eydes Stadt / In caussa Endorff contra Endorff tamen fides *c. monuit. 22. q. 1.* habet vim juramenti. Et hoc est, qvod nos dicimus Bey meinem wahren Glauben / an Eydes Stadt. *Pannorm. in cap. qverela. de jurejur. Spec. de arbitris. §. fin. vers. sed. ponè num. 40. Modestin. Pistor. cons. 19. num. 53. vol. 2. Zas. cons. 12. n. 20. 21. Henning. cons. 2. de jurejur. Hinc Panorm. scribit in c. etsi Christus. num. 3. de jurejur.* ad
substantiam juramenti † non opus esse exprimi verbum *juro*, sed 30
satis ad confirmationem interponi juramentum sivè implicitè, sivè explicitè. Et prædicta eo satis confirmantur, qvod ita promittens, non minus ab hoc, qvam à præstito juramento absolutionem petat, eamq; etiam in Camera Imperiali impetret, ut factum dicit Rulandt. *ibid. n. 30.* ad instantiam nobilis viri Krailsheim. Qvod si autem hoc non habere vim juramenti Domini Camerales vidissent, haud absolutionem concessissent. Frustra enim id relaxatur, qvod non ligat. Et his videtur comprobare posse opinio eorum, qvi in specie nostra tradunt, licet jure constitutum, qvod testis ad juramentum compellendus, & aliàs ipsius depositio nulla sit. *l. jurisjurandi C. testib.* interpositionem tamen fidei juramento hoc casu æqviparari communiter placuisse. Verum hac excusatione non obstante Commissarium seu Judicem ad ipsum juramentum procedere posse, veritati magis consonum existimo: Primò qvia etiamsi dicatur an Eides Stadt / tamen non est idem. Nam non est idem, qvod ponitur pro alio. Hinc dicitur qvod aliud sit, talem esse, & aliud pro tali haberi: cum illud denotet proprietatem, hoc verò fictionem tantum, *gl. in l. mercis appellatione. de V. S. Br. in l. 1. 3. notab. de suis & legit. Idem Br. in l. si maritus. §. Legis num. 1. ad L. Jul. de adult. & in l. rei judicatæ §. socero. n. 6. solut. matrimon.* & alias dici solet, nullum simile esse idem, *secundum gl. semper ad hoc allegari solitam. in l. qvod Nerva. verb. dolum. D. depos. & in c. capitulum. S. crucis. verb. consimili. ibiq; Joan. de Im. rescript. cum similibus in terminis allegatis à Coler. part. 1. de process. executiv. cap. 10. n. 244.* Secundò nullum præstari potest juramentum sine invocatione nominis divini, per definitionem juramenti supra traditam, qvod etiam probatur per *l. 3. §. fin. jurejur.* Tertiò, qvia deficit solennitas juramenti, ut levatis digitis juretur: qvod autem introductum est pro

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

32 forma solennitatis, non præstatur per æqvipollens. Nam forma † præcisè observanda est, nec à qvoqvo mutari potest, *Alex. in l. 1. num. 8. lib. & posth. Jas. in l. 1. num. 4. V. obl. Bl. in l. 2. jurejur.* Qvartò hoc & juvatur argumento: qvod juramentum, qvoad omnes effectus κατ' ἐξοχὴν dicatur corporaliter præstitum. *l. 1. C. si advers. vendit. Gothofred. l. si alterius C. si min. se major. c. cum constringat. jurejur. latè Joan. Fab. in l. jurisjurandi C. testib.* Qvintò, qvia Dd. hanc promissionem, qvoad effectus non habere vim specialis juramenti, atqve ob id in re-
33 nunciationibus mulierum, † qvæ juramentum reqvirunt, non habere locum arbitrantur: ut latissimè tradit Wesenb. *cons. 25. num. 20. lib.*
34 *1.* Sic etiam donationem inter liberos à patre factam † & hac promissione loco juramenti confirmatam revocari posse tradit Modestin. Pistor. *cons. 19. part. 1. per tot.* Sextò, magis in specie eò confirmari potest, qvod etiamsi haberet vim juramenti, tamen non temere admittendam. Qvia in commissionibus inseritur clausula supra posita, im gewöhnlichen Eid nehmen/ qvam stricte & præcisè deservandam esse nemini obscurum est. Atqve ex his & similibus hanc sententiam latè confirmat Rutger. Rulandt. *in d. tr. de commiss. Cam. part. 2. lib. 2. c. 11. num. 31. & seqq.* Ubi etiam ad contraria satis respondet: In
35 Camera tamen Imperiali Principes & Illustres † solent petere & obtinere. Daß man sie bey ihren Fürstlichen Ehren/ treuen Glauben/ und Würden/ oder bey dem Wort der Wahrheit verbleiben lassen soll: Hæc enim vim juramenti habere putantur. *Coler. de proc. exec. part. 1. c. 10. n. 3. antè fin. & n. 251. & 252. Schurff. cons. 62. cent. 2.* Comites etiam eas-
36 dem ac similes excusationes † proponunt, verbi gratia: Man sol bey wahren/ guten Gräfflichen/ Herrlichen/ und Christlichen Glauben allein außzusagen zulassen. Habent enim vim juramenti, de qva We-
37 sen. *cons. 10. per. tot. tract.* ut & nobiles, † Man sol bey Adelmans Glauben/ vel, bey ihren Adelichen Treuen und Glauben/ *de qvo Claud. Cantiunc. consil. 11. num. 12. Coler. de process. executiv. part. 1. c. 10. n. 251.* qvod vim juramenti obtinere tradunt, verbleiben lassen/ qvod tamen facilè ipsis permittendum non est: ut pulcrè tradit Rulandt *in tr. de Commiss. Camer. lib. 2. cap. 11. num. 44. seqq.* Et sic qvotidiè nobiles jurejurando sine ulla contradictione adstringi à Commissariis videmus.

Ne tamen Commissarius temere hic sibi periculum c. eet, qvasi ille

ille juramento harum personarum unicè delectaretur, qværat semper ex partibus an remittere jusjurandum velint, hisce personis. Consensu enim partium † remitti posse, præterea, qvæ supra in genere de juramento tradita sunt, testatur Mynsing. *cent. 9. obs. 31.* idqve verum est, 38
maximè in civilibus *per tx. in c. tuis. extr. de testib. Jas. in l. admonendi. jurejur. Spec. tt. de test. §. seqvitur.* Nam in criminalibus remitti non potest, nec in alia caussa ardua: *Jac. Argid. in tract. de testib. n. 11. Felin. in d. c. tuis. Emeric. à Rosbach. in process. judic. tt. 57. de juram. test. num. 5.* ubi etiam hoc annotat, qvod juramentum † à partibus 39
remissum, à judice nihilominus deferri possit, si ita ei videatur, nisi ante ejus autoritate remissum sit. *Spec. de loc. Gail. 1. obs. 101. num. 5.* Et hujus juramenti testi remissi elegans extat exemplum apud Valer. 40
Maxim. *lib. 2. cap. 4.* ubi refert de Xenocrate, qvi cum Athenis testimonium dicere coactus, ad aram accessisset, ut more ejus civitatis, juraret, universi judices consurrexerunt, proclamaruntqve, ne jusjurandum diceret, & illud sinceritati ejus concedendum existimarunt. Cur autem juramentum testi remitti possit, † ea ratione fit, qvia jura- 41
mentum testium in favorem partium introductum est. *gl. in d. c. tuis 39. verb. remittatur:* & qvilibet juri & favori pro se introducto renunciare potest. *c. qvam periculosum. 7. q. 1. c. si diligenti. 12. c. dilecti. 17. for. compet. c. fin. in fin. crim. fals. l. si qvis. in conscribendo 29. C. pact.* Nec adversatur qvod supra dictum fuit juramentum Calumniæ partium consensu remitti non posse † *per l. 2 C. jurejur. propter calum.* 42
& l. qvoties 14. jurejur. A diversis enim vel separatis ad diversa vel separata non fit illatio: separatorum enim separata ratio est: *l. fin. ubi Dd. D. calum. l. neq; nat. 10. C. probat. l. naturaliter. 12. §. nihil commune. D. atqvir. poss. l. si maritus 10. C. don. int. vir. & uxor. l. Papinianus. 21. minor. Everhard. in loco. à separat.* sed longe alia ratio est † ju- 44
ramenti calumniæ, qvam juramenti testium, tum qvia illud ab ipsis litigatoribus præstandum est in caussa propria: hoc præstant testes in aliena: facilius autem qvis in sua caussa calumniaturus præsumitur, qvam in aliena falsum dicturus testimonium: tum qvia juramentum calumniæ concernit utilitatem publicam, id est non solùm utilitatem partis adversæ, ne lites in infinitum protrahantur aut multiplicentur: sed etiam commoditatem judicis ne scilicet judex frustra defatigetur, qvod singulariter not. *Alex. in l. 1. num. 18. D. fer. gl. in cap. tuis. 39.*

verb.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

verb. remittatur. D. testibus. Gail. 1. obs. 111. num. 4. qvæ autem utilitatem publicam concernunt, aut juris publici sunt, pactis privatorum tolli neqveunt. *l. jus publicum. D. pact.* tum qvia conventio de remittendo juramento calumniæ est contra bonos mores: Qvi enim juramenti gratiam petit, animum calumniandi haberi præsumitur. *ut not. Reuber. in tr. de testib. part. 3. n. 59.* sed pactum contra bonos mores aut publicam honestatem non tolerari constat. *l. juris gentium. 7. §. pacta & §. si paciscar. D. pact.* Ergo mirum non est, qvod juramentum calumniæ expresse remitti neqveat. *c. 1. §. 1. juram. cal. in 6. gl. in l. 1. §. fer. Marant. p. 6. de jur. n. 2.* tum qvia juramentum calumniæ est credulitatis. *d. l. 2. §. qvod observari ubi Br. & Dd. C. jurejur. cal.* testium verò juramentum veritatis est, *per tx. in c. qvoties. & c. licet. d. 2. §. testes. testibus. c. hortamur. 3. q. 9. Pan. in cap. 1. num. 6. juram. calumn.* tum qvia juramentum calumniæ in qvalibet judicii parte peti, reiterari, & præstari potest ac debet *Bl. in l. 1. circa fin. vers. sed nunqvid. de jur. calumn. cap. 1. jur. calumn. in 6. Marant. part. 6. rubr. de juram. num. 2. &* qvod non est in juramento testium: testes enim semel jurati & repetiti,
45 † non tenentur iterum jurare, nisi super novis articulis producantur. *Im. in c. fraternitatis. num. testib. Angl. in auth. qvi semel num. 5. C. probat. Bertach. in verb. testium repetitio. n. 6.* qvia qvæ de novo emergunt, novo indigent auxilio, *l. de ætate. §. ex caussa D. inter act. Montic. in l. fin. n. 8. D. jur. delib. Riminald. in l. si emancipati. num. 142. de collat.* Cum igitur juramentum calumniæ à juramento testium longe differat, conseqvens est ab uno ad aliud non rectè inferri *per suprà adduct.* Solet etiam aliqvando peti: ut per procuratorem testis ad jurandum admittatur idqve si fortè difficulter audiat, vel si manus non habeat, ut possit imponere libro aut tollere & ideo non rejicitur. *Roman. sing. 8. ubi hoc variis exemplis confirmat.* Planè licet verissimum sit, qvod modo traditum est, injurati testis
46 dictum plenam fidem minimè facere: observandum tamen est, † qvod voluit *gl. in c. cum olim. verb. fratrum privileg.* qvod si testis non juratus sit aliàs probus, honestus & probatæ famæ, faciat præsumtionem, aliorumq; testium dictum corroboret, qvam decisionem gl. latè probat Freher. *2. de existimat. cap. 5.*

Cap.

CAP. X.

De iis quæ circa juramenti delationem observanda.

SUMMARIA.

1. *Testis an jurare debeat die feriata.*
2. *Testis an examinari possit die feriata.*
3. *Testis an ante depositionem jurare debeat.*
4. *Testis an prius præsumatur jurasse quam deposuisse.*
5. *An si testis prius deponat, & postea in continenti juret, valeat illa depositio.*
6. *In continenti quæ fiunt, actui inesse censentur.*
7. *Pacta in continenti apposita insunt bonæ fidei contractibus.*
8. *Donatio filiofam. à patre facta valet, si statim post donationem sequatur emancipatio.*
9. *Præposteratio solennitatis substantialis non vitiat actum, quando ex ipsa præposteratione non cessat caussa, ob quam dispositio inducitur.*
10. *Testis præsente utraq; parte jurare debet.*
11. *Testis an in loco religioso jurare possit.*
12. *Testis de pœna perjurii admonendas.*
13. *Admonitio judicis ad testem quid continere debeat.*
14. *Testibus pluribus existentibus, omnibus simul juramentũ prælegi debet.*
15. *An juramentum testis rotulo examinis inferri debeat.*
16. *An testis in dubio jurasse præsumatur.*
17. *Testis sponte jurans, an denuo jurare teneatur.*
18. *Testis sponte sese offerens, suspectus redditur.*
19. *Forma juramenti testium apud nos usitata.*
20. *Pœna perjurii in testibus.*
21. *Pœna perjurii an habeat locum in eo qui simplici assertione seu loquela aliquid promisit, cui postea contravenire intendit.*
22. *Deus non distinguit inter juramentum & simplicem loquelam.*
23. *De iis, quæ commissarius post juramentum, antequam ad ipsum examen accedat, observare debeat: remissivè.*

QVia plurima circa ipſum juramentum Commiſſario occur-
runt: idcirco qvædam præcepta ei hoc capite tradere viſum
fuit: ut conſtet, ad qvid Commiſſarius in exigendo iſto jura-
1 mento potiſſimum reſpicere debeat. Conſiderabit ergò primò tem-
pus, videbitq; ne die feriata deferat teſtibus hoc juramentum. Nam
aliàs juramentum eſſet nullum. *Alberic. de Malet. in tr. de teſtibus c. 7.
n. 49. Crod. de teſtib. part. 7. n. 22.* Nam licet teſtes die feriata examina-
2 ri licite poſſunt: † tamen recipi non poſſunt. *Spec. tt. de fer. §. 3. verſ.
qvid ſi tunc teſtis. Alberic. de Malet. in tr. de teſtib. c. 7. n. 49.* Ratio eſt,
qvod teſtes recipere & juramento obſtringere ſit actus judicialis *c. qvo-
niam de probat. not. gl. in Clem. 1. offic. deleg.* qvi dieb. feſtis fieri non
debet *l. dies feſtos. C. fer.* at non itidem de proceſſu eſt examinatio te-
ſtium: ideoqve qvocunqve tempore fieri poteſt. *Lanfranc. in prax.
tt. de depoſit. teſt. num. 12. & ibi Celſ. in addit.* Secundò ut antede-
3 poſitionem deferat. † Teſtis enim prius deponentis & poſtea jurantis,
non valet teſtimonium. *l. ſi qvando. C. teſtib. Campeg. reg. 69. Boer. q.
259. n. 2. & ſeqq.* Nam juramentum teſtium depoſitionem præcedere de-
bet. *l. jurisjurandi. C. teſtib. & ibi Felin. n. 5. & 6. extr. de teſtib.* & hoc actis
inſerendum. *Rebuff. in tt. de inqviſitor. ſeu Commiſſ. art. 12. gl. n. 5.* Si ta-
4 men id non exprimatur, † prius juraſſe, qvam depoſuiſſe præſumitur.
*Jaſ. in l. admonendi. n. 230. D. jurejur. Rebuff. d. loco n. 4. Maſcard. de pro-
bat. in verb. teſtibus. n. 110.* *An autem hoc locum habeat, ſi in
continenti à Commiſſario poſt depoſitionem, defera-
5 tur, qværi poſſet?* † Et licet de eo ratione prædictorum proba-
biliter dubitari poſſit, contrarium tamen hodie in Camera receptum
eſſe tradit Gail. *obſerv. 101. n. 9. circa fin.* ſi in continenti poſt dictum ſe-
qvatur juramentum, qvia tunc dictum teſtis cenſetur juramento infor-
6 matum, ex vulgari regula † qvod ea, qvæ in continenti fiunt, inſint, &
ſi non eſt nuda teſtificatio, ſed veſtita religione jurisjurandi: *arg. l. pen.
7 C. inſt. & ſubſt. & l jurisgentium. §. qvinimo. Dd. pact.* qvod pacta † in
continenti appoſita inſint bonæ fidei contractibus, ſecus ſi ex interval-
lo apponantur, *per jur. alleg. in gl. d. §. qvinimo. & ibi communiter Dd.*
Præterea ex natura relationis videtur dictum repetitum cum juramen-
to: *facit. tx. in l. hæc ſententia. la. 1. C. ſent. qvæ ſine certa qvant.* ſecus ſi ex
intervallo juramentum præſtaretur qvo caſu depoſitio teſtis tanqvam
in-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

injurata nullam fidem faceret, *per jura supra alleg. Ita qvoq; concludunt Bl. Alb. & Castr. in d.l. jurisjurandi. Felin. in d. c. de testib. facit ad hoc doctrina Br. in l. ut. jurisjur. n. 2. oper. libert.* qvod donatio filiofam. à patre facta valeat, † statim post donationem seqvatur emancipatio. Qvia 8
ob modicum temporis intervallum donatio ad ordinem juris reducitur, & emancipationis tempore facta censetur. *Felin. in loc. supra alleg.* dicens † præposterationem solennitatis substantialis non vitiare a- 9
ctum, qvando ex ipsa præposteratione non cessat caussa ob qvam dispositio inducitur, secus si caussa cessaret. *Canonist. in c. ut circa. elect. in 9. Bl. in l. non enim aliter. in 1. n. 3. adopt.* & ita in caussa qvadam factum scribit Rulandt. in *tr. de Commiss. Camer. part. 2. lib. 2. c. 12. n. 8.* Prædicta vero sunt in testibus, spectatæ & integræ fidei. *Spec. d. tt. de testib. §. seqvitur n. 6.* Alios plures pro hâc opinione adducit Tiraq. *in tr. de retract. convent. §. 1 gl. 5. n. 8. & Mascard. de probat. d. loc. n. 11. & n. 12.* ubi distinctione hanc rem conciliare tentat, qvam, qvia non caret scrupulo, hic ponere nolui. Tertiò: † ut in præsentia utriusqve partis hoc jura- 10
mentum testibus proponatur. Nam iis absentib. delatio non valeret, *Ant. Grav. ad Vest. lib. 6. c. 2. n. 28.* qvod tamen ita accipiendum, ut si fortè testis propter rationabilem causam se excuset, qvare in primo termino comparere neqveat, durante examine coram adjuncto hoc juramentum præstare sufficiat. Qvartò etiam videat, † ne in loco religioso 11
jurent. Testes enim non debent jurare in Ecclesia. *Campeg. reg. 221.*
Qvintò, † ubi constituto die & tempore convenerint, admoneat de 12
perjurio *Damhoud. in praxi rer. civil. c. 130. n. 4.* Nam illam admonitionem plus operari qvam citationem testium volunt. *Ant. Tass. in error. Notar. cap. 53. n. 2.* Continet autem illa hæc capita † & sic fieri debet: 13
Testem scilicet falsidicum tribus esse obnoxium: primò Deo, qvem contemnit; judici qvem decipit; innocenti qvem lædit: ut inqvit Isidor. de summ. bon. *c. 59. lib 3. c. 1. extr. de crim. falsi c. qvisqvis. 11. q. 3.* qvia tamen verba hæc sunt brevia, & à testibus præsertim rusticis in continenti non percipiuntur, aut non ita altè mente circumvolvuntur, latius ea testibus explicabit: testem scilicet ob id qvod Deum contemnit, tanqvam perjurum, mutilationi membrorum per ea, qvæ tradit Mynsf. *cent. 6. obs. 65. n. 5. & 6.* mortis, pœnæ æternæ qvoq; condemnationi esse obnoxium. *Deut. 19. vers. 19.* Judicem qvia contemsit, ipsum arbitrarium ultorem habere: & parti propter læsionem qvam ex dicto testis percipit ad inter esse & damnum inde sibi ortum teneri *l. qvi nomine. ad*

L. Corn. de falſ. Jaſ. in l. duo. n. fin. jurejur. Hodie Commiſſarius fere ita teſtes alloqvi ſolet: Ich ſol euch auch der ſchweren pœn deß Meyneides erinnern und warnen / nemlich / welcher Gezeug meyneid ſchweret / der verleugnet ſich GOtt / und nim̃t mit ſeiner falſchen Sage / dem / wider den er zeuget / ſein Ehr und Gut / darum er ſaget / zu dem ſo bezeuget der den Richter / daß ein falſch Urtel geſprochen wird / darum mag ein faſcher Zeug nim̃er ſelig werden / ſondern verdam̃t ſich ſelbſt ewiglich / und mag demnach ſein Falſchheit leichtlich erfunden werden / ſo ſeine Sage rechtlich geoffenbahret / und der Widerparthey erlaubt wird / Einrede zu thun und zu ſuchen / ob er in Unwahrheit müge begriffen / und alſo ſtraffbahr werden ꝛc.

14 Sextò † teſtibus omnibus ſimul juramentum prælegat: poſtea, ut ipſi digitos levent & jurent, moneat. Circa hoc tamen Commiſſarius notabit, ſi nobilis cum ruſticis producantur, ut ſingulis ſeorſim deferat,
15 qvod tamen urbanitatis potius qvam neceſſitatis eſt. Septimò † Commiſſarius debet rotulo juramentum inſerere. Nam juramentum non
16 præſumitur præſtitum † *Crot. de teſtib. part. 7. n. 15.* & qvando apparet ex actis de dictis, non autem de juramento teſtium, tunc tantum ſemiplenè probant. *Br. in l. admonendi. n. 43. Jaſ. n. 140. in 20. lect. Beuſt. n. 211. de jurejur.* Et hoc non ſolùm in genere, ſed etiam ipſa forma juramenti, ut videat judex an rectè jurarint, nec ne. Licet enim tradant Dd. qvod teſtis in dubio, ſi in actis de hoc verbis tantum narrativis (videlicet, talis in teſtem productus, juratus, interrogatus & examinatus eſt) reperiatur, juraſſe præſumatur, non obſtante eo, qvod talia verba tantum ſint narrativa & enunciativa. *Br. in l. Theopompus. de dot. præleg. Ferr. in form. product. teſt. verb. citati & reqviſiti. Wurms. in pract. obſ. tt. 8. obſ. 10.* Qvicqvid tamen ſit: ego omnis cavillationis tollendæ gratia juramentum actis inſerendum cenſeo, idq́; ea de cauſſa, qvod in commiſſione à Commiſſario, ut omnia rotulo inſerat, flagitari ſoleat. Cui accedit, qvod qvidam Dd. volunt, juramentum in ſpecie actis inſerendum. *Bl. in addit. ad Spec. in tt. de teſtibus. §. ſeqvitur de teſtium. verb. evangeliis. circa fin.* Et hæc omnia ſingula Commiſſarium diligenter obſervare, ne periculum incidat, decet. Examinator enim aut receptor teſtium non faciens jurare teſtes punitur de falſo. *Bl. de teſtib. part. 2. n. 21.* cui etiam annumeratur is, qvi non rectè jurare facit, ex regula, qvod paria ſint non fieri, & non à lb. reqviſito modo fieri.

fieri. Illud tamen pro complemento hujus capitis notandum: Si testes qvidam compareant, & sponte, anteqvam ipsis deferatur, jurent,
† eo non obstante, de novo ipsis deferri juramentum debere, ne di- 17
ctum eorum reddatur nullum, propterea qvod spontè jurarint. *Flor. in l. qvoties §. interrogationis. probationibus.* Eo ipso enim qvod sponte jurat testis, atq; ultrò se offert,† suspicionis notam patitur. *Lanfranc. in prax. tt. de test. deposit. n. 9. Frid. Schenc. in progymnasm. for. lib. 2. tt. de testib. in pr. Gail. 1. obs. 100. n. 9. & 10.* Forma juramenti testium apud
nos usitata, † talis est: Ich schwere/ daß ich auf die Articul/ Fragstück 19
und gantze Sache/ zwischen N. als Klägern an einem/ und N. als Beklagten am andern Theil/ so viel ich darum befraget werde/ und mir bewust ist/ die rechte Wahrheit sagen/ und das nicht lassen wil/ weder um Gab/ Geschenck/ Gunst/ Freundschafft/ Feindschafft/ oder andern hand Sachen willen/ so wahr als mir GOtt helffe! Vel simpliciter hoc modo: Als ich mein Treu geben / und die fürgehalten Meynung verstanden habe / dem wil ich nachkommen / getreulich und ungefehrlich / das
schwere ich/ als mir GOtt helffe! Pœna autem perjurii † etiam in te- 20
stibus varia fuit, *de qva re supra lib. 1. c. ult. qvædam annotavimus.* Hodiè ex constitutione Car. V. testi pejeranti in civilibus caussis, digiti priores, qvibus pejeravit, præciduntur, exuto omni honore, refusis etiam bonis, qvæ perjurio acqvisivit: In criminalibus verò eandem pœnam sustinet, qvam is, contra qvem pejeratum est, luere debuisset Constit. Criminal. Carol. V. tt. Straffe der jenigen / so einen Eyd vor Richter
und Gericht meynendig geschworen/ art. 107. Et hæc pœna † ita locum 21
habet in eo, qvi facit contra juramentum, qvod solenni modo præstari solet, non etiam in simplici assertione vel loqvela, cui postea qvis contra venire sæpè intendit, *ut not. in c. 1. cum seqq. 22. q. 1. & 2. Felin. in c. præterea. n. 15. de Sponsalib. gl. in c. pen. verb. qvod promisit. de jurejur. Gail. 2. obs. 59. n. 6. & dixi supra lib. 1. c. 16.* Sed apud Deum & in foro con-
scientiæ † inter solenne juramentum & simplicem assertionem nulla est 22
distinctio, *juxta c. juramenti. 72. q. 5. c. etsi Christus. jurejur.* Os enim, qvod mentitur occidit animam, dicit scriptura *gl. in cap. perven. jure-*
jur. d. c. juramenti. & dixi supra lib. 1. c. 2. De iis, † qvæ commis- 23
sarius post juramentum anteqvam ad ipsum examen accedat, observare debeat? vide Rutger. Rulandt. *in tr. de commissar. Cam. part. 2. lib. 2. c. 13. & aliqvot. seqq.*

CAP.

CAP. IX.
De juramento purgationis.

SUMMARIA.

1. *Juramentum purgationis, religionis injiciendæ caussa adhibetur.*
2. *Juramentum purgationis unde purgatio Canonica vocetur.*
3. *Juramentum purgationis qvando habeat locum.*
4. *Reus deficiens in purgatione habetur pro convicto, & puniendus est pœna delicti ordinaria.*
5. *Juramentum purgationis an locum habeat in foro civili.*
6. *Juramentum purgationis in qvibus caussis locum habeat. & n. 14.*
7. *Juramentum purgationis unde dictum sit.*
8. *Juramentum purgationis an referri, aut etiam remitti possit à judice vel à parte.*
9. *Non entis nullæ sunt qvalitates & nullæ dantur qvalitates, ubi nulla sunt accidentia.*
10. *Juramentum purgationis in Camera Imperiali qvomodo observetur.*
11. *Citatio ad purgandum, an etiam ex officio circa petitionem partis decerni possit.*
12. *Juramentum purgationis an absq; novo processu deferri possit.*
13. *Juramentem suppletorium in caussis criminalib. qvando locum habet.*
14. *Clerici an juramentum purgationis præstare teneantur.*
15. *Reus suspectus an juramentum purgationis præstare teneatur.*
16. *An ubi crimen est notorium, vel alias probare potest, juramento purgationis locus sit.*
17. *An si indicia ad torturam sufficientia extent juramentum purgationis locum habeat.*
18. *Caussa apud alium judicem pendente, an alius purgationem indicere possit.*
19. *Et qvid si à decreto purgationis fuerit appellatum.*
20. *An qvi semel se purgavit, ulterius ad purgationem sit cogendus.*
21. *Juramentum purgationis an in actione injuriarum reo deferri possit, qvod nimirum verba injuriosa animo injuriandi non protulerit.*
22. *Accusatus contra qvem indicia de animo improbo & maledico testantia probata sunt, nunqvam ad jurandum admittitur.*

23. In-

23. *Infamiâ notatus an possit præstare purgationis juramentum.*
24. *Juramento purgationis an sit locus, si grave alteri præjudicium inde expectandum sit.*
25. *Judex an ex officio alicui juramentum purgationis deferre possit.*
26. *Juramentum purgationis an in caussis civilib. locum habeat.*
27. *An etiam fœminis juramentum purgationis deferri possit, & qvid in monialibus.*
28. *Reus probans suam innocentiam an præstare cogatur purgationis juramentum.*
29. *Juramentum purgationis an invitus aliqvis præstare teneatur.*
30. *Compurgatores an inviti ad compurgandum sint compellandi.*
33. *Compurgatores qvomodo jurent.*
34. *Mors jurandi cum purgatorib. an hodie in usu sit.*
35. *Universitas & collegium, qvomodo præstet purgationis juramentum.*
36. *Juramentum purgationis, à cujus loci judice indicendum sit.*
37. *Juramentum purgationis an in publico examine, an verò secreto præstandum sit.*
38. *Juramentum purgationis qvando reus domi suæ præstet.*
39. *Juramentum purgationis anteqvã deferatur, qvæ præcedere debeant.*
40. *Juramentum purgationis anteqvam reus præstet, an ab officio & à beneficio interim suspendendus sit.*
41. *Juramentum purgationis an præstari possit per Procuratorem.*
42. *In juramento purgationis summariè procedendum est.*
43. *Juramento purgationis præstito reus absolvendus est.*
44. *Juramento purgationis præstito, an reo detur actio contra eum, à qvo sine justa caussa suspectus factus est.*
45. *Juramento purgationis præstito, an adhuc contra reum agere, eumq; ordinario processu accusare liceat.*
46. *Juramentum purgationis est judiciale qvod probationem contrariam recipit.*
47. *Juramentum purgationis an impediat judicis inqvisitionem de veritate postea faciendam.*
48. *Juramentum purgationis præstare nolens pro convicto habendus est.*
49. *Uno ex pluribus consentientibus omnium nomine purgare se volente, si in purgatione defecerit, an etiam ceteri pro convictis habendi sint.*
50. *Purgationis Juramentum qvomodo conveniat cum juramento suppletivo & qvomodo ab eodem discrepet.*

51. Per-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

51. *Per juramentum purgationis reus purgatur à suspicionibus hominis & juris.*
52. *Purgatio quæ fit per communionem corporis Christi.*
53. *Purgatio per aqvam frigidam vel ferventem, ferrum candens, seu ignitum.*
54. *Exempla aliqvot purgationis per candens ferrum seu ignitum.*
55. *Purgatio vulgaris an sit licita.*
56. *Purgatio per duellum.*
57. *Duellum qvid sit.*
58. *Exempla duelli.*
59. *Duella hodie an & qvatenus licita sint.*
60. *Purgatio mulierum maleficarum per aqvam frigidam.*
61. *Germani qvomodo probent partus legitimos.*
62. *Purgatinnis vulgaris varii modi.*
63. *Lavatio mulierum per aqvam frigidam an sit licita.*
64. *Cruentatio cadaverum interfectorum, an sufficiens præbeat indicium ad torturam vel ad condemnationem.*

1 *TErtia species jurisjurandi, † qvod de re qvidem controversa, sed solius tamen religionis injiciendæ causa adhibetur, est juramentum purgationis:* qvod pro qvarundam caussarum conditione præstat reus alioqvin ab actore non convictus, qvi purgandi sui caussa jurat, rem ita habere, ut dicit *nov. 72. cap. 3. nov. 124. c. 2. auth. novo jure. C. pœn. judic. qvi malè judic. l. 6. §. 4. vers. sic ubi C. his qvi ad Eccles. confug. l. fin. in pr. C. fid. instrum. l. fin. §. 5. C. jur. domin. impetr. c. 6. c. fin. purg.*
2 *Can.* Hoc juramentum † alias purgatio Canonica vocatur: qvia
3 Canon eam adinvenit, & locum habet, † qvando qvis est diffamatus de crimine, qvod crimen tamen contra ipsum non potest plenè probari, sed militant contra ipsum suspiciones tantùm: tunc enim compellitur se purgare hoc juramento: *ex c. 1. de crimi: ibi: juramento se purificet. 15. q. 5.* De qvo Jul. Clar. Solet, inqvit, qvandoqve accusatore non probante deferri reo Juramentum, qvod appellatur purgationis, & hoc etiamsi reus ipse nihil probaverit. Et hæc est communis opinio, ut dicit Socin. *in d. l. ait Prætor, in princ. vers. circa secundum. D. jurejur.* Hoc tamen juramentum purgationis locum habet, qvan-

qvando contra ipsum reum non adsunt indicia, qvæ ad torturam sufficiant. Et qvamvis olim non esset in usu, nisi cum Clericis, ut dicit Simanc. *de hæret. c. 45. in fin.* hodiè tamen, præsertim in caussis hæresis servatur etiam cum laicis, & cum tanto rigore, ut reus deficiens † in 4
purgatione habeatur pro convicto, & puniendus sit pœna ordinaria delicti, de qvo imputatur. Et hanc sententiam dicit esse communiter approbatam, Simanc. *in hoc. præallegat. num. 7.* subdens qvod ita fuit observatum cum qvadam obstetrice, qvæ post reconciliationem solennem iterum capta, defecit in purgatione, & tanqvam verè relapsa relicta Curiæ fuit seculari. Licet autem videatur †, qvod hæc species 5
purgationis sit potius inventio & observantia juris Canon. qvam Civilis, est tamen in usu etiam de juri civili. Hæc Jul. Clar. *l. 5. recept. sent. §. fin. qvæst. 63. n. 4. & 5.* Habet autem locum † hoc juramentum purga- 6
tionis in omnibus caussis arduis, præsertim criminalibus, ut qvando contra reum sunt aliqva indicia, vel qvando contra eum stat semiplena probatio, ita ut definitive non possit condemnari, tunc judex ipsi potest juramentum purgationis deferre & imponere, per qvod reus cogitur jurare, se puta crimen intentatum non commisisse: Unde etiam purgationis hoc juramentum dici solet, † qvia per hoc reus conscien- 7
tiam suam purgat, & suspiciones, qvæ contra eum erant, elidit: qvia per juramentum purgationis qvis se purgat à suspicionibus hominis & juris, ut eleganter loqvitur *Angl. cons. 172.* In caussis qvoqve matrimonialibus qvæ ob illarum gravitatem criminalibus æqviparantur Judex, ex officio, etiam accusatore non petente, reo contra qvem præsumtio est, hoc juramentum purgationis deferre potest, ut probatur. *constit. Saxon. part. 1. c. 22.* qvod qvomodo accipiendum sit, & qvæ hujus juramenti delatione judici observanda sint, videndus est Joachim. à Beust. *in tr. de sponsalib. c. 47. Godelman. in tr. de mag. & venefic. lib. 3. cap. 4. n. 13.* Et circa hoc juramentum purgationis diligenter observandum est †, licet in aliis juramentis, qvæ à parte parti deferuntur, rela- 8
tio vel remissio locum habeat: *item si qvis postulante. & ibi gl. Inst. de act.* qvod tamen in isto juramento purgationis per sententiam parte adjudicato remissio vel relatio locum non habeat: ut tradunt Dd. com. *in l. præsenti. §. cum autem. vers. sic ubi. posita post gl. ibid. in verb. conscientia in fin. C. his qvi ad Eccles. confugiunt. in c. fin. §. fin. post gl. in verb. famosa. jurejur.* Licet enim actrix ab initio nondum lata sententia

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

possit totam actionem remittere, tamen qvando semel per judicem delatum est juramentum purgationis, tunc tale juramentum neqve à judice, neqve à parte reo remitti potest. Qvia cum istud juramentum sit legale juramentum, ideo neqve in potestate partis neqve judicis est illud remittere: Judex ideo remittere non potest, ne videatur judicem super contractu matrimonii ex illa remissione qvodammodo pacisci, contra prohibitionem *c. fin. de transact.* Pars autem ideo remittere non potest, qvia illa remissio non est in potestate partis, sed legis dispositione, qvæ vult hoc juramentum à parte præstandum esse, neqꝫ refert, si pars, in cujus favorem jurandum esset, qvod pars adversa falso juraret, dicat. Wenn das eine Theil vorgebe/ daß ander schwere unrecht / qvia casu, qvo non stetur confessioni unius partis, qvæ sibi in propria caussa jus dicere non potest, multo minus ipsi tanqvam testi creditur. Unde etiam si una pars vellet alteri hoc juramentum purgationis remittere, judex non debet talem remissionem concedere; nisi pars actrix cui juratur, totam caussam interverteret, & se declararet, qvod injustè reo juramentum delatum esset, qvia falsam actionem contra eum instituisset, qvo casu, qvia fieret inversio totius actionis, & prioris confessionis, remissio benè haberet locum: imo non esset necesse tunc remittere juramentum, qvia ipso facto jam juramentum sub-
9 latum, & jus partis exjurasse intelligitur: cum † non entis nullæ sint qvalitates *l. c. jus. si cert. pet.* & nullæ dentur qvalitates ubi nulla sunt initia. *Bl. in rubr. de controv. in vestit. Moron. de fid. & pac. part. 1. q. 18. numero 5. Zas. in §. fuerat. numer. 221. Instit. de act. Beust. in tract. de sponsalib. cap. 57.*

10 Hujus qvoqve juramenti magnus usus est in Camera Imperiali, † in caussis fractæ pacis. Qvandoqve enim qvis ex legitimis indiciis & præsumtionibus aut fama publica de crimine fractæ pacis suspectus est: qvod videlicet turbatori pacis publicæ favorem & auxilium præstiterit, aut eum domo, hospitio, vel tecto, aut mensa receperit, & offensus articulatim judici Cameræ tales caussas suspicionis exhibuerit, tunc ad ejus instantiam citatio ad purgandum contra suspectum in Camera Imperiali decernitur, ut intra terminum sibi in citatione assignatum, veniat, purgaturus se juramento, Entschuldigung mit dem Eyde zu thun / vel legitimis defensionibus, de insimulato crimine, sicut prolixius in constit. pacis publicæ Imperatoris Maximiliani I. Caroli V. de

anno

anno 48. tt. 15. & ordinat. Cam. *part. 2. tt. 10. §. 1.* habetur: qvæ qvidem citatio ad purgandum non solum parte offensa petente, † sed etiam ex officio decerni potest: maximè in gravioribus delictis *ordin. d. tit. 10. §.* es sollen und mögen: cum publicè intersit crimina impunita non manere: *tex. in l. ita vulneratus §. qvod si qvis. D. ad l. Aqvil.* & D. Impp. feliciss. memoriæ tam sollicitè pacis publicæ curam habuerunt, ut etiam suspectis non parcendum esse existimarent, ita disponente ordinatione in loco citato. Et qvidem potest hoc juramentum † deferri etiam absqve novo processu, sicqve in caussa fiscalis contra die Plosse/ propter diffamationem, & alia indicia in actis deducta sine alia citatione & processu aliqvibus ex reis impositum fuit juramentum purgationis, teste Mynsingero *cen. 2. obs. 87. ex doctrina Hostiens. in summa de purgatione Canon. vers. qvando sit indicenda &c.* ubi tradit, regulariter esse in arbitrio judicis, ut actore in probatione deficiente, si reus gravatus sit verisimilibus conjecturis & præsumtionibus, ad ostendendam suam innocentiam juramento onerari possit: *per notat. ab eod. Hostiens. in sum. in tt. de jurejur. §. num. redeundum. vers. qvando sit deferendum:* ubi Hostiens. inter cætera docet, † qvod licet in criminalibus non deferatur juramentum in supplementum probationis, hoc verum esse in accusatore, secus in reo, ubi de pecuniaria pœna agitur: qvod etiam *post Accurs. Cyn. Br. Bl. Alberic. Angl. & alii in l. bonæ fidei C. jurejur.* seqvuntur & dicit *Alex. cons. 66. lib. 1.* hanc esse communem opinionem. *de qva latè Dd. in l. admonendi D. jurejur. Hippol. de Mars. in tr. crim. §. postqvam & latius in l. maritus. D. qq. Myns. in loc. supra allegat. in fin. Gail. 2. de pac. publ. cap. 7. num. 12. & seqq.* Sed & in aliis qvibuscunqve criminibus qvoties reus suspectus est nec tamen potest convinci; ad purgandum sese juramento citari potest. *c. præsbyter. c. qvæ de caussa c. si mala. c. qvoties. in princ. & c. omnibus. 2. q. 5. c. ult. 6. q. 5. item in princ. eum c. seq. purgat. Canon.* Et licet Clerici aliàs jurare prohibeantur † *2. q. 5. in princ. ibi autoritate qvoq; & c. si qvis præsbyter.* tamen hoc purgationis juramentum illis non remittitur. *d. c. si qvis præsbyter.* Non autem aliter reus jurare compellendus est, † qvam si argumentis qvibusdam sit suspectus, ut patet ex locis jam allegatis: *item ex c. cum in juventute 12. d. tt. de purgat. Canon. item. ordin. Cam. Imp. d. tt. 10. §.* Doch daß er den Richter: Sed & si crimen notorium sit, † vel alias probari possit ad hoc juris remedium veniendum non

Aaa 2 est,

(Margin numbers: 11, 12, 13, 14, 15, 16)

est, ut ex jam dictis patet *item ex c. cum dilectis 15. ibi dicitur enim d. tt. de purgat. Canon.* cui tamen repugnat Ordin. Cam. Imp. d. tt. 10. in pr. ibi: auch der Kläger sie deß nicht beweisen wolt & §. und soll auch einem
17 ieden: Non solum autem si crimen probari possit, sed etiam † si indicia extent ad torturam sufficientia, purgationi Canonicæ locus non est, sed potius ad torturam deveniendum est, *aut Jul. Clar. in d. q. 63.*
18 *num. 6. in fin.* Sed etsi caussa † apud alium judicem pendeat, alius purgationem indicere non potest. *d. c. cum dilectis 15. §. fin. in fin.* Qvod
19 etiam dicendum † si à decreto purgatione fuerit appellatum *c. nos in-*
20 *ter 6. purgat. Canon.* Sed & qvi semel se purgavit †, ulterius ad purgationem non est cogendus, nisi prior purgatio non fuisset legitimè indicta, veluti caussa apud alium judicem pendente: *d. c. cum dilectis. §. fin. ibi purgationem Canonicam ei indicatis:* vel nisi prior purgatio non fuisset Canonica, sed vulgaris seu prohibita, veluti, ferri candentis, aqvæ calidæ, duelli. *de qvibus infra. c. ex tuarum 8. d. tt. de purgatione Canonica.*
21 Qværitur, † *an in actione injuriarum reo istud juramentum purgationis deferri possit, qvod nimirum verba injuriosa animo injuriandi non protulerit?* Et regulariter dici solet, qvod in dubiis juramentum injuranti deferendum non sit, qvo animum suum explicet, & nihil se injuriæ caussa fecisse profiteatur, nisi aliæ conjecturæ, & verisimiles præsumtiones concurrerent, qvæ injuriarum accusatum non convinciandi animo dixisse fecisseve aliqvo modo ostendant. *Br. in l. inter omnes. §. rectè n. 3. & ibi apostillator. verb. tamen brevius. de public. judic. Bart. Cæpoll. cons. anim. 24. n. 12. Alex. de Noceo cons. 82. n. 6.* puta si injuria à propinqvo vel amico illata, vel etiam privatim non publicè facta sit. *latè Gail. 2. obs. 106. n. 3. & seqq.* vel deniqve aliæ similes circumstantiæ judicis animum ad juramenti delationem commoveant. *Hipp. de Mars. in rubr. C. de probat. num. 122. Fr. Bursat. cons. 94. n. 25. lib. 1. Myns. resp. 51. n. 12. & seq. König. in process. c. 58. n. 4. Beust. ad l. nam posteaqvam 9. §. si damnetur. n. 18. D. jurejur. Wurms. in pract. obs. tit. 44. de injur. obs. 10. Nic. Car-*
22 *bon. in pract. practicar. lib. 2. c. n. 58.* Planè accusatus †, contra qvem indicia de animo improbo, & maledico testantia, probata sunt, nunqvam ad jurandum admitti debet. *Br. in l. si cui §. iisdem. n. 3. cum ibi not. accus. Ludovic. Roman. cons. 102. n. 3. & cons. 142. n. 1. Abb. in c. no-*

vit. n.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

vit. n. 54. de judic. Felin. in c. significasti. 16. n. 3. de homicid. & in c. 2. n. 18. de constit. Car. Ruin. cons. 13. n. 4. vol. 5. Dec. in c. novit. n. 29. de judic. Sicut nec infamia notatus † jurejurando se purgare potest. *l. non* 23
omnes §. à barbaris de re milit. gl. in d. c. significasti verb. si est ita. & pan. circa fin. Anton. Butr. 3. Felin. n. 2. de homicid. Similiter non est locus juratoriæ purgationi †, si grave alteri præjudicium inde expectandum 24
sit. *Dominic. in c. eos. qvi clerici. verb. scientes de temper. ordin. in 6. Abb. in c. qvosdam n. 3. de præsumpt.* aut ubi istiusmodi facto agitur, ex qvo jus animum injuriandi præsumit. *Hipp. de Mars. cons. 9. n. 36. Marc. Natt. cons. 230. n. 6. Dec. in c. novit. n. 29. judic. Sebast. Sap. apud Pan. in c. 2. verb. per proprium juramentum. vers. fallit octavò de constit.* vel ex qvo aliqva alia vehemens præsumtio oritur contra eum qvi jurare jubetur. *Br. in d. §. rectè numer. 3. & ibi apostill. Alexand. cons. 61. num. 2. lib. 1. & cons. 118. num. 11. lib. 2. Ludov. Roman. cons. 481. num. 11. Dec. cons. 106. n. 5.*

Non solum autem ad instantiam partis, † sed etiam officio judi- 25
cis nemine petente purgationis juramentum potest deferri. *c. inter sollicitudines. 10. §. nec illud. d. tt. & c. super caussa 2. q. 15. item ordin. Cam. Imp. d. tt. 10. §.* es sollen und mögen wir/item Non solum in criminalibus † sed & in civilibus caussis interdum purgationis juramentum in- 26
dici potest: ut decretum fuit in eo, qvi cum ad sacros ordines promovendus esset, filius sacerdotis, & sic irregularis vocabatur. *c. accedens. 14. d. tt. de purgat. Canon.* Nam & de conditione personæ jusjurandum deferri potest. *l. 3. §. sed etsi D. jurejur.* & hoc qvod in civilibus qvoqve juramentum purgationis locum habeat. *probat. l. 6. c. his qvi ad Eccles. confug. gl. in l. admonendi. in vers. exacti & ibi Dd. de jurejur. & in auth. novo jure C. pen. judic. qvi male judic. gl. in l. 1. vers. non occidendi C. ad L. Corn. de sicar. & seqvitur. constit. Elect. part. 1. c. 22.* eaqve juratoria defensione in caussis tam civilibus qvam crim. freqventer hodiè uti Septentrionales populos, Danos, Holsatos, Suecos ad lites celeriter dirimendas, probat Godelman. *in tract. de mag. & venefic. lib. 3. cap. 4. num. 15.* Item non solum viris, † sed etiam fœminis, & qvidem regula- 27
ribus veluti monialibus, purgatio Canonica potest indici. *c. moniales. 3. d. tt.*

Si vero reus † suam innocentiam probat, non est compellendus 28
jurare; *ut infra dicetur.* Utrum autem videatur † invitis purgationem 29

Canonicam indicendam non esse *per c. mandastis & c. qvoties. §. fin. cum c. seqq. 2. q. 5.* tamen hisce non obstantibus is cui defertur purgationis juramentum, nisi aliqva exceptionum hactenus enumeratarum se tueri qveat, aut jurare, aut pro convicto haberi debet, *ut infra docebitur.*
30 Qvinimò non solum ipse † sed etiam alii sui ordinis qvinqꝫ vel septem plures etiam vel pauciores pro arbitrio judicis cum eo jurare debent, qvi compurgatores appellantur. *d. c. ex duarum 8. §. mandamus. vers. ut cum septima. item c. si legitimi c. præsbyter. vers. septem sibi collegas. c. si mala vers. eum denominatis. c. qvoties vers. ut tertia manu. c. in omnibus. §. ipse ergo sacerdos vers. cum tribus aut cum qvinqꝫ. 2. q. 5.* & sacramentales, nimirum à sacramento, id est, juramento. In legib. Longobardorum vocantur juratores: Sanè pro atrocitate criminis numerus compurgatorum augetur. *d. §. ipse ergo sacerdos vers. vel eo amplius.* Sic qvatuordecim indicuntur *c. inter solicitudines 10. §. attendentes. de purgat. Can.* Septuaginta duo indicuntur *c. qvi præsbyterum 17. q. 4.* In feudalibus caussis duodecim inducuntur *c. sacramentum. §. & cum datur. de consvet. rect. feud.* Sed & utrum compurgatores sint adhibendi, nec ne, relinqvitur arbitrio judicis in ordin. Cam. Imperal. d. tt. 10. und ob der Beschuldigte/Sicut etiam numerus compurgatorum, ex ordinat. *Cam. part. 2. tt. 10. in fin.* arbitrarius est, stehet bey Bescheidenheit deß Richters/& ita usu receptum, & omnes tenere scribit Gail. 2. *de pac. publ. c. 7. in fin. post Hostiens. in sum. d. tt. de purgat. Canon. n. 4.* Compurgatores verò isti debent esse viri honesti, vel saltem de crimine non condemnati, qvibus suspectus sit notus. *c. cum P. 7. in pr. c. constitutus 9. c. præter sollicitudines. 10. §. ipsum igitur vers. ita tamen ut qvi. & c. cum dilectus. 10. purgat. Can.* nec inviti ad compurgandum sunt compellendi. *d. c. cum P. 7. §. fin.* Etsi autem compurgatores ignorant factum, de qvo jurare debent, probitate tamen & innocentia ejus pro qvo jurant, confisi, ex ipsius animi sententia & conscientia jurant, & hanc ob caus-
33 sam cum principalis qvidem reus de veritate juret, compurgatores † de credulitate jurare debent *c. qvoties. §. fin. c. de testib. 13. c. accepimus. 16. d. tt. item. c. præsbyter. & c. qvoties. §. porro expurgationis. 2. q. 5. ordin. Cam. Imp. d. §.* und ob der Beschuldigte. Rectè tamen monere vi-
34 detur Wesenb. † morem istum jurandi cum compurgatoribus aut sacramentalibus nec olim jure civ. receptum fuisse. *l. non omnis. §. à barbaris de re milit. §. l. præsenti. §. sicubi. ubi gl. verb. conscientia. C. his qvi*

ad

ad Ecclef. confug. nec hodie nec qvidem in Curiis Saxon. ufurpari, fed fufficere ipfum principalem, poftqvam illi impofitum eft à judice per fententiam, fuo fe jure jurando purgare *de qvo Jaf. in l. admonendi numer. 219. Beuft. n. 145. & feqq. Curt. n. 317. Caccialì. num. 270. gl. l. 1. numer. 50. Caftr. l. 3. n. 10. Beuft. in rubr. n. 195. cum feqq. de jurejur. Mynf. cent. 2. obf. 87. Domboud. in prax. crimin. c. 44. Angl. conf. 172. Br. in l. fed etfi §. fi magifter. in fin. D. ad L. Aqvil. & conftit. provinc. Saxon. part. 1. l. 22.* & fic in facto ibi propofito fuiffe judicatum *Wefenb. conf. 98. in fin.* In cauffis qvoqve feudalibus, cum ea res perjuriis multiplicibus effet expofita, qvæ ne comittantur magiftratus diligenter providere debet, ab illa confvetudine adfcifcendorum facramentalium, paulatim receffum effe, ufumqve forenfem hodie *ad c. 1. de confvet. rect. feud.* ita redactum ut nifi magna aliqva fubfit cauffa, qvæ judicem moveat, alterutri parti jusjurandum non deferatur, fed ab actore nihilo probato, reus abfolvetur, & fic confvetudine contraria magna fui parte hac in re ad jus commune reditum effe, probat Vult. *2. feud. c. 3. num. 20. in fin.* Porro † fi univerfitas aliqva vel collegium fufpectum habeatur, 35
duæ tertiæ Senatus jurare debent, præfertim ii qvi maximè ex iis habentur fufpecti. *Ordin. Cam. Imp. tt. d. 10. §.* Würde aber ein Commun. Juramentum verò purgationis † ab ordinario judice, & loci, in qvo 36
reus infamatus eft, indicandum *c. nos inter. 6. verf. ad purgationem eft per ipfum Epifcopum. & c. inter follicitudines. 10. §. ipfum igitur de purgat. Canon.* Non autem in publico examine, † fed in fecreto jurandum. 37
c. de crimine verf. non in publico 15. q. 5. qvamqvam propter famam publicam, vel evitandum tumultum in publico jurari poteft. *c. illud ftatuendum verf. fed afpectu publico. diftinct. 23. item c. omnibus. §. ipfe ergo facerdos. verf. coram populo. & c. præsbyter. verf. in medio. 2. q. 5.* Poteft item judex † certis ex cauffis Commiffarios mittere, coram qvibus do- 38
mi fuæ, vel alibi, fufpectus juramentum præftet. *ordin. Cam. Imper. d. tt. 10. §.* Wo aber ein Churfürft. verf. Es wäre dann. *item §.* Wo aber der jenig/ *in fin. de qva de re dixi fupra plenè c. 7.* Anteqvam † autem ju- 39
ramentum purgationis indicatur, argumenta fufpicionis à judice cognofcenda, & ab accufatore probanda funt, fi à reo negentur. *d. tt. 10. §.* Doch daß er dem Richter. Si tamen reus fit vilis perfona, accufator autem honeftioris loci, & vir fide dignus, qvi jurejurando interveniente argumenta fufpicionis vera effe afferat; onus probationis ei remitti-

mittitur. *d.* §. Wo er aber ein Churfürst. ibi. oder aber / wo er verdacht.
40 Interim autem † donec juramentum purgationis præstitum fuerit, reus ab officio, & pro atrocitate criminis, etiam à beneficio suspendendus est. *d. c. inter sollicitudines. 10. in pr. & d. c. præsbyter. item c. accu-*
41 *satum. 2. q. 5.* Regulariter verò suspectus † per se ipsum jurare debet, nisi in illustri dignitate positus sit: tunc enim per procuratorem comparare & jurare ipsi permittitur *ordin. Cam. Imp. d.* §. Doch daß er den
43 Richter *& d. tt. 10.* §. und sol in solchem. Et siqvidem † reus juramentum purgationis præstiterit, absolvendus est, ac in pristinum statum restituendus. *d. c. ex tuarum 8.* §. *fin. & d. c. inter sollicitudines. 10.* §. *purgatione verò. item c. habet. c. Mennam. in pr. c. qvantò & c. qvoties.* §. *qvod si prædictus. 2. q. 5. item c. de crimin.* §. *fin. 15. q. 5. item ordin. Cam. Imp. d. tt. 10.* §. und so er solch purgation gethan. Nec illi adver-
44 sus eum †, à qvo sine justa caussa suspectus factus est, actio denegabi-
45 tur *d. tt. 10.* §. wo aber iemands. Licet tamen nihilominus † eum, qvi se purgavit, etiam post purgationem, ordinario judicio accusare, & crimen adversus eum probare qvo casu si fuerit convictus, ratione perjurii simul & criminis, de qvo fuit accusatus punitur §. *d.* und so er solch/
46 *item.* §. und sol auch. Est enim juramentum purgationis † judiciale, contra qvod recipitur probatio juxta notat. *Dd. in l. admonendi. D. jurejurand. Hostiens. in sum. de purgat. Canon. vers. an purgatus. in fin. Do-*
47 *nell. ad tim. de jurejur. c. 2. in pr.* Sic neqve judicis inqvisitionem † de veritate postea faciendum impedire purgationis juramentum, si fortè appareat falsa purgatio: *post Venator. & Oldendorp. probat Godelman. in tr. de mag. & venefic. lib. 3. c. 4. n. 12.* & sic in Camera obtinuis-
48 se, testatur Mynsi. *cent. 2. obs. 82.* Sin autem suspectus † purgationis juramentum præstare nolit, pro convicto habetur. *d. c. inter sollicitudines. 10.* §. *fin. & c. cum P. 7.* §. *deficientem eod. tt. & c. tua nos.* §. *fin. de cohabit. clericor. item c. auditum, & c. ult. 2. q. 5. item ordin. Cam. Imp. d. tt. 10.* §. Würde sich aber. *cum seqq.* qvod tamen in purgatione vulgari ac prohibita, de qva mox dicetur locum non habet, neqꝫ in casu, qvo reus suam innocentiam probat. *d.* §. Würde sich aber. vers. es wäre dann.
49 Si item unus ex pluribus † omnium nomine, cæteris consentientibus se purgare voluerit, atqve in purgatione defecerit: cæteri etiam pro convictis habendi sunt. *c. statuit. 2. q. 5.* Etsi autem juramentum hoc
50 purgationis, maximam cognationem habere videtur † cum jura-

mento

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

mento necessario, seu suppletivo: tamen neqvaqvam ista confundenda sunt. Juramentum enim necessarium defertur per judicem parti semiplene probanti, in casibus tamen, in qvibus istud juramentum potest locum habere, & contra istud juramentum admittuntur probationes de novo repertæ. *l. admonendi. D. jurejur.* juramentum verò purgationis defertur per judicem in defectum probationis qvando scilicet ab una parte aliqvaliter probata est, sed non semiplenè: qvia per talem qvalem qvalẽ probationem geratur suspicio contra alteram partem, & ad purgandam talem suspicionem Judex illi, contra qvem stat suspicio, potest hoc juramentum purgationis deferre: qvi præstito hoc juramento, conscientiam suam exonerasse, & se purgasse dicitur. Per juramentum † enim purgationis qvis se purgat à suspicionibus ho- 51
minis aut juris, ut eleganter dixit Angl. *in loc. supra allegat.* De hac differentia inter juramentum necessarium & purgationis videndus est Coras. *in l. admonendi repet. in prælud. num. 65.* Cum hoc juramento purgationis magnam etiam cognationem habet purgatio, † qvæ fit 52
per communionem corporis Christi. *c. sæpè contingit. & c. ult. in pr. d. q. 5.* item ut suspectus de se corrigendo admoneatur, & nisi obtemperaverit, ab officio suspendatur. *c. si qvis præsbyter. 2. de purgat. Canon. item c. si duo. 15. q. 6.* Erat olim & alia purgatio, † qvæ fiebat periculo 53
aqvæ frigidæ vel ferventis, vel ferri candentis, sive igniti, introducta ad exemplum potionis illius, qvæ stupri insimulatis mulieribus exhiberi solebat: illa potione sumta, si mulier rea erat stupri, pertransibant illam aqvæ maledictionis, & inflato ventre computrescebat femur ejus, eratqve in exemplum omni populo: Si vero stupro polluta non erat, nihil ei potio sumta nocebat, *ut prolixè Numer. c. 5. & c. in libro 2. q. 4.* traditum est. Hujus purgationis memorabile exemplum † Mun- 54
sterus recenset & Crantzius in Saxon. *lib. 4. cap. 26.* Otto III. uxorem habuit Mariam de Arrogania, fœminam impudicam & virorum appetentissimam, qvæ secum muliebri habitu circumduxit juvenem, qvo cum congrediebatur qvotidiè: qvandoqvidem eo pro cubiculario utebatur. Qvod cum innotuisset Imperatori, juvenis multis præsentibus vestibus est spoliatus, inventusqve pro fœmina masculus, vivus deinde combustus est. Sed & Imperatrix, cum sæpius viros peteret, qvam peteretur, amatore suo extincto, cum ab Imperatore veniam meruisset, in Italia circum Mutinam Comitem qvendam elegantis

Bbb formæ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

formæ, & virum optimum cœpit deperire, multisqve blanditiis co-
nata est ipsum in sui amorem pellicere: cui cum assentiri nollet, falsis
delationibus ab ea apud Imperatorem accusatus, pœna tandem capi-
tis damnatus est: Uxor verò Comitis, conscia sibi innocentiæ mariti
sui, caput ejus abscissum deosculatur, & secum ablatum diligenter re-
condit. Deinde ad Imperatorem in tribunali sedentem properans,
magno clamore & ejulatu petit suam caussam rectè cognosci, & legum
autoritate defendi. Sciscitanti itaq; Imperatori, à qvonam læsa esset:
tu, inqvit, ô Imperator es, à qvo sum læsa, simulq; in medium proji-
ciens mariti sui caput, hunc maritum meum, exclamat, contra jus &
fas capite mulctasti: & statim candens ferrum illæsis manibus appræ-
hendens, mariti sui innocentiam cum stupore omnium, qvi aderant,
comprobavit. Ibi Imperator detecta rei veritate graviter commotus,
viduam multis muneribus & castris donavit, suam verò uxorem flam-
mis addixit. Sic orthodoxus qvidam Episcopus cum Arriano con-
tendens, eam conditionem proposuit, ut verborum aucupiis relictis,
ignem ingrederentur, & sic ostenderent, utra sententia magis pia esset.
Arrianus conditionem denegavit accipere, sed orthodoxus ignem in-
gressus è rogo disputavit, & illæsus servatus est: Theod. lect. lib. 2. Hæc
55 purgatio in jure Canonico vulgaris appellatur, † & prohibetur *c. dilecti.
de purgat. vulg.* In illo *c.* Pontifex refert; magistratum politicum in Li-
vonia de crimine aliqvo suspectos, ut ferri candentis judicium subi-
rent, coegisse, sumsisseq; supplicium de iis, si qva exinde secuta esset
adustio. Et mandat summus Pontifex, ut magistratus ab ejusmodi gra-
vaminibus inposterum desistat. Sic hoc defensionis genus sublatum
est *in c. consulisti. 2. q. 4.* Ibi Pontifex jubet, ne qvis parentes si filii in
lecto cum ipsis dormientes mortui reperiantur, cogat, ut se ferro can-
dente, aut aqva fervente purgent. Nam, inqvit Pontifex, ferri canden-
tis, aut aqvæ ferventis examinatione confessionem extorqveri a qvo-
qvam sacri nō censent Canones, & qvod sanctorum patrum documen-
to sancitum non est, superstitiosa adinventione non est præsumendum.
Hujus vetustissimi moris mentio fit apud Sophoclem: Cum enim ibi
Creon publico decreto, mortisqve pœna indicta, corpus Polynicis se-
peliri prohibuisset, & Antigone clam fratrem sepulcro tradidisset, cu-
stodes regii, nuncium Creonti miserunt, qvi præter alia & hæc in eo-
rum excusationem dixit:

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Sumus parati, & candens ferrum manibus tollere
Et per ignem serpere, Deosq; adjurare:
Nec fecisse, nec fuisse conscios
Ejus, qvi hac de re consilium habuerit, nec ejus qvi eam fecerit;

Covarruv. lib. 4. variar. resolut. c. 23.

Sed & olim alia erat purgationis species, † qvæ fiebat per duellum *c. 1. §. si qvis hominem de pac. tenend. c. 1. & 2. purgat. vulg.* Duellum †, qvod ad veritatem indagandam fuit inventum, *Cephal. consf. 57. lib. 1.* est duarum partium de victoria contendentium bellum & dimicatio. *Cagn. in l. favorabiliores R. I. Alc. in lib. de singular. certam. P. Gregor. lib. 48. Syntagm. juris univ. c. 36. Vasqu. 1. illustr. c. 11. n. 35. & seqq. & c. 12.* Tale Duellum † David cum Golia habuit. *1. Reg. cap. 17. c. monomachiam 2. q. 4.* Et Manlii Torqvati filius cum hoste, qvi licet victor evasit, capitis tamen damnatus est, qvod contra patris imperium cum hoste singulari certamine pugnasset, ut *Liv. lib. 8. autor est. Valer. Maxim. lib. c. de disciplin. milit. & l. 9. c. de ira, Gell. lib. 9. c. 13. Claudian. in 4. Honorii consulatu.* 56 57 58

Triste rigor nimius Torqvati despice mores,

Et tergemini fratres Romani cum Albanis ut Liv. refert, & meminit Manilius.

Tresq; sub unius fratris virtute jacerent.

Sic sub Ottone I. prope Treverim nepos cum patruo singulari certamine de legitimarum hereditatum jure certavit, *Witichint. lib. 2. paulò post principium. Jac. Cujac. in c. un. de success. feud. Hott. in qq. illustr. q. 3. Grammat. decis. Neapol. 1. n. 24. & not. in addit. Capell. Tholosan. q. 434. Tiraq. de jure primig. q. 40.* Sic Roe Danorum Rex cum Hundingo Saxonum Principe, monomachiam habuit. *Crantz. in Saxon. lib. 1. c. 4.* Et Uffo Wermundi Regis Daniæ filius, cum filio Regis Saxonum. *Crantz. in Saxon. lib. 1. c. 6.* Anno qvoqve 1530. qvatuor nobiles Florentini, in castris sub Florentiam existentibus inter se pugnarunt. *Gig. in tr. de crim. læsæ. majest. lib. 2. q. 18. num. 12.* Et an. 1386. fuit

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

factum duellum inter Jacobum le Gris & Joannem Catrouge, in qvo victus fuit Jacobus. *Joan. Galli. in decisionibus Parlamenti Parif. q. 85.* Homerus qvoq; Menelaum cum Paride, Æneam cum Diomede, Hectorem cum Ajace certantes inducit, & apud Virgilium: Turnus pro uxore Lavinia cum Ænea Phrygio manum conseruit: *Alciat. de singul.*
59 *certam. c. 2.* Et qvamvis de jure Canon. † duellum, qvo ad probationem rei occultæ, vel purgationem criminis, indifferenter sublatum est, qvod per eam multoties condemnetur absolvendus, Et Deus tentari videatur. *d. c. Monomachiam. 2. q. 4. c. 1 & 2. purgat. vulg. Jaf. conf. 144. in 2. dubio lib. 2. Dec. conf. 487. in qvæst. Catellian. Cott. mem. incip. perduellionis,* ubi etiam docet, non teneri ad pœnam promissam eum, qvi duellum recusat; *Alciat. in lib. de sing. certam. cap. 44. Francisc. Hottom. in disp. feud. cap. 45.* ubi furiosum probationis genus duellum nominat: *Vasq. in loc. supra alleg. Freber. lib. 2. de existim. c. 8. in fin. Joseph. Ludov. decis. 11. n. 2. & seqq. Bocer. in tr. de jure pug. l. 2. c. 2.* cum duellum omnibus divinis, naturæqve legib. repugnet, & belluina potius sit furia, qvam humana insania, ut Damhouder. loqvitur *in pract. crim. c. 42.* tamen de consvetudine multis in locis duella tolerantur, ut certis etiam casibus admitti possunt, ut apud *Læl. Zech. lib. 1. polit. cap. 5. numero 4. Cagn. in l. favorabiliores. D. R. I. & apud Fern. Vasq. lib. 1. illustr. controvers. cap. 49. Alciat. lib. 1. de sing. certam. cap. 4. Cephal. conf. 57. lib. 1. videre licet.* Et regulariter Principes inter se de regno, principatu territorioqve litigantes, duelli hunc conflictum ad caussam sopiendam posse suscipere, post Alciat. *in tract. de sing. certam. c. 3.* notarunt *qvoq; Vasq. d. c. 49. Cephal. d. conf. 57. lib. 1. Borch. de feud. c. 7. num. 51.*

Nam cum bellum, non nisi maxima humani generis calamitate & strage conficiatur, qvid justius excogitari posset, qvam ut tanta noxa è medio sublata, hi soli potissimum armis decernant, ad qvos ea res pertinet, victoremqve res seqvatur? *Francis. Sonsbec. in tr. feud. part. 15. num. 89.* Et insigne exemplum monomachiæ memorabilis Christiani militis & Turci, an. 90. Ducum ex utraqve parte consensu factæ, recenset Dress. *in millenar. millenar. 6. p. 610. & seq.* Ad duellum referunt interpp. *l. Un. C. gladiat.* in qva Constantinus Imp. gladiatores esse prohibet. Sed Constantinus de iis, qvi ad ferrum damnari solebant, loqvitur. Ad ferrum damnari dicuntur, qvi in ludum gladiatorum da-

rum damnantur. *l. 8. §. fin. qvi test. fac. poss. Ulpian. in fragm. tt. 1.* qvos Ulpian. ad gladium damnari dixit. *in l. si qvis mihi. § si qvis planè. acqvir. hæredit. l. si qvis filio §. sed etsi qvis fuerit. de injusto rupt.* Et hoc genus pœnæ, Constantin. sustulit *in d. l. Un. C. gladiat.* Est & alia species purgationis † hodiè passim recepta, qva mulieres artium maleficarum suspectæ aliqvot inferioris Germaniæ locis, per aqvam frigidam purgantur. 60 Cum enim judices conjecturis ac præsumtionibus non qvidem omnibus, sed satis magnis adversus eas destituuntur, ambos pedes & manus reæ, h. e. ad magistratum delatæ, suspectæve alicujus mulieris colligantes, ita ut dextra manus sinistro pedi, sinistra verò dextro pedi sit alligata, eam aqva leviter imponunt, ac, si Saga fuerit, in fundo mergi non posse arbitrantur. Atqve ajunt se experientiæ testimonio edoctos, omnes illas, qvæ submersæ non fuerint, postea spontanea confessione se veneficii crimine obnoxias, vereqve reas ac nocentes ostendisse. Et hic qvidem purgandi modus minime recens est, sed antiqvissimus, atqve ex ea superstitionis origine eò prorupisse audaciæ Celtas retulit Irenicus *lib. 1. exeges. Germ.* † ut adulterii paterni crimen Rheno impositus infans detegere crederetur (ex suis enim fonticulis ut fluvium derivet, qvis Sathanam satagere nescit?) Sic de Germanis etiam Julianus Imperator, is qvi transfuga usurpatur, scribit: *in epist. ad Antioch. Misopogona.* spurios à legitimis in Germania dignosci, qvod cum primum nati sunt, fluminibus superponantur: ac spurios qvidem mergi: legitimos verò aqvis innatare censeri: Præter hos purgandi ritus generales, † & alii speciales erant, ut ubi adulterii suggillatus, hianti bovis ænei fauci dextrā insereret, sollennibus additis deprecationibus, ut si mœchus, insertæ manus amputatione detegeretur. Sic Tucia Vestalis incesti criminis suspicionem cribro ex Tiberi, aqvam hauriendo, & in ædem Vestæ portando diluit. *Valer. Max. lib. 8. cap. 1.* Alia ingentem navim, qvæ magnæ matris Idæ statuam advexerat, & nulla remorum, ventorum, fluminis, aut contorum vi, loco moveri poterat, filo serico sibi seqvacem fecit. Alia demum vel purgationis vel incantationis species fuit, qvando Achæmenidis radices in pastillos digestas interdiu, sontibus cum vino propinarentur. Sic enim de nocte per cruciatus confessos memorant. Pristinam hanc Φαρμακεῖαν redolet, qvo Sprengerus, Inqvisitor Monachus, contra Lamias (ut ait) se usum gloriatur, qvando aqva, sale, vel cera benedi-

61

62

ctis, aut imagine crucifixi, ex cera, longitudine ream fœminam æqvante, eiq; imposita, crimen exploravit. *in mall. part. 3. qvæst. 15. & c.* Huc spectant omnia incantationum genera, qvæ conceptorum verborum recitatione vel susurris, imò vel mentione divini nominis, characterum inscriptione, incisione vel gestione, rerum naturas intendi, minui, mutarive, astra cœlo detrahi, procellas, grandines, terræ motus excitari, nova corpora creari, aliaq; stupenda effici, tradiderunt. Qvibus nihil aliud venatus est Diabolus, qvam divinæ potentiæ in creaturis suis elevationem & contemtum, ne nos in tantam ejus admirationem, qvod solo verbo cœlum terramq; creavit, creatis suas qvibusq; vires indidit, conservat & moderatur, rapiamur, qvando suis & tam levibus adminiculis similia qvoq; fieri videntur? Seu ut Sathan plura ψευδοδιδασκάλια vel oracula patefaciendo, freqventiorem idolatriam disseminaret: aut demum, ut innoxios hoc pacto in honoris, vitæ, & fortunarum pertrahat exitium. Eo qvoq; referantur cætera οἰωνοσκοπίας, ἱεροσκοπίας, μαγείας, καὶ τῶν κλήρων genera, qvæ hominum curiositas, & Numina tentandi libido à Cacodæmone imbibit. qva de re doctè & fusè Peucer. *de divinat. gener. & alii.* Non absimilis qvoq; superioribus illa purgationis species est, cum juraturi ea, qvæ jurejurando affirmare vellent, tabulis inscripta, in fontem Paliscorum in Sicilia, ut refert Arist. injicerent, qvæ si vera continebant, supernatabant, si falsa, mergebantur, & flamma exiliens perjurium exuebat. Addatur & hoc, de Palicis crateribus, qvi ad Palicen Siciliæ urbem, non arte, sed natura facti, fuisse scribuntur, de qvibus statis temporibus scintillantes flammæ exiluerunt, vel aqva erupit, qvæ insolitum ferbuit, per hos perjuria explorari usitatum fuit, tanta fide, ut præsentes pœnas, in perjuros â Diis irruere. Sed hæ omnes purgationes, tentationesve, excussis pedetentim paganicorum errorum reliqviis, uti divinæ voluntati contraria, à jure Canonico, civili & Saxonico prohibitæ sunt gravis-
63 simè: Et nominatim † γυναικολοῦσιν, seu mulierum lavationem per aqvam frigidam, *de qva supra diximus*, Deo, naturæ, ac omni juri & probatæ consvetudini contrariam esse probat eruditè Ludovic. ab Anten. *in libello ea de re edito Lubecæ. an. 93. & Otto Melander in tract. qq. crimin. adversus mag. Godelman. lib. 3. de mag. & venefic. cap. 5.* tametsi eam defendere nitatur, *Jac. Rick. in compendiosa, ut vocat, defensione aqvæ frigidæ. & Frideric. Tileman. in tract. de historic. delect. p. 264. Scribon. in*

exam.

exam. Sagar. & in sua Physiologia Sagarum contra Johannem Ewichium & Hermannum Nevaldum Medicos Saxoniæ celeberrimos. Ad extremum præterire non possum hoc loco, illam purgationis speciem, † qvæ ex 64
cruentatione cadaverum aliqvando desumi solet: Si enim sangvis ex vulnere interemti præsente eo, qvi id inflixit, vel etiam ex naribus, oculis, ore, aliisve partib. corporis humani profluat: pleriq; asserunt hoc indicium esse certissimum, non modo ad torturam, sed interdum etiam ad condemnationem. *Gomez. tom. 3. var. resol. c. 13. n. 15. Hippolyt. de Mars. in praxi crim. §. diligenter. n. 18. Boer. decis. 166. n. & alii qvos allegant Menoch. lib. 1. de præsumt. 9. 89. n. 128. & Joseph. Mascard. de probat. vol. 7. concl. 876. n. 24.* qvod tamen ego valde leve indicium esse judico ex sententia saniorum Philosophorum & Medicorum, de qvo Lemn. *de occult. nat. mir. c. 7. & ex nos. Go. de mag. l. 3. c. 5. n. 32. & seqq. Prosp. Farinac. l. 1. qq. crimin. tt. 5. q. 46. n. 61. & seqq. & q. 52. num. 154. & seqq. Alex. Raudens. in tract. de analog. lib. 1. cap. 31. num. 43.* Fieri enim potest, ut sangvis, qvi in venis delituit, agitato motoqve corpore & venarum oris reseratis erumpat: sicut plerumq; ex fluido laxoq; cadavere, ubi duobus tribusve diebus servatur, in sepulcrum sangvine commixtus liqvor profluit, *teste Levin. Lemn. de occult. nat. mirac. c. 7.* qvemadmodum & boves & tauri post lanienam laqvearibus affixi, solum ac pavimentum sangvinis stillicidio cruentant.

Et sæpè depræhensum est, cadavera nihil significavisse: etiam præsente verò interfectore, & rursum promanasse sangvinem præsente dilectissimo: sicut etiam videre est, qvod submersorum cadavera per nares stillent cruorem: similiter ac in vivis is moveri solitus est, & cuidam assidenti amicæ suæ sangvinem ex vena prorupisse, & magnitudinem affectus prodidisse, Libav. confirmat. Nisi ergo alia indicia concurrerent, & qvidem urgentia, non existimarem eo solo, qvod sangvis profluat ex cadavere, judicem commoveri debere, ut accusatum vel qvæstioni saltem subjiciat. Imo aliis adminiculis concurrentibus non aliter, qvam si sangvis modo præternaturali ex plaga exprimatur, tametsi obligata, obductaqve sit, ac fasciis devincta, aut ex aliis corporis partibus, eo qvi facinus admisit, ex adverso constituto: *Philipp. Melancht. in Phys. sub tto. de provident.* Qvod verò Levin. Lemn. *lib. 2. de occult. nat. mirac. c. 7. in fin.* ait, esse miraculum naturæ latentis, vim atqve imaginationem validam, si sangvis ebullire, accensaqve

bile effervescere incipiat, eo casu qvo aliqvid vitæ supersit, aut corpus mortuum incalescat, id alii non admittunt: cum æqvè naturaliter fiat, atq; superioribus casibus jam commemoratis.

LIBRI TERTII FINIS.

LIBER IV.

CAP. I.

De juramento, qvod litis decidendæ caussa adhibetur.

SUMMARIA.

1. *Ratio ordinis.*
2. *Juramentum litis decidendæ caussa adhibitum qvotuplex.*
3. *Expositio l. 1. in fin. D. in lit. jur. contra Anton. Fabr.*
4. *Definitio jurisjurandi ob litis decisionem interpositi.*
5. *Jusjurandum qvomodo dicatur litis definitio.*
6. *Juramentum remedium expediendarum litium.*
7. *Res judicata habetur pro veritate, & verum in falsum, & contra mutat, facit de albo nigrum, & de nigro album.*
8. *Species jurisjurandi ob litis decisionem interpositi.*
9. *Voluntarium jusjurandum qvodnam sit: & unde dictum.*
10. *Judiciale jusjurandum, qvale sit.*
11. *Indiciale jusjurandum an rectè appelletur voluntarium: contra Cujac. Balduin. & Vult.*
12. *Qvomodo contractus qvidam dicantur re fieri, qvidam consensu.*
13. *De qva jurisjurandi specie tractetur in titulo de jurejurando.*

QVæ in præcedenti libro de juramentis dicta sunt, ad eam potissimum jurisjurandi speciem pertinent, qvod ob causam qvidem controversam adhibetur, sed solius religionis injiciendæ caussa inter-
1 ponitur: † conseqvens igitur est, ut de juramento, qvod

qvod litis & controversiæ decidendæ caussa adhiberi solitum est, & de-
fertur uni ex litigatoribus de re controversa definienda, ordinem insti-
tutum secuti, commoda ratione pertractemus: Ejusmodi juramen-
tum † duorum generum est: Aut enim ob solam litis decisionem in- 2
terponitur, aut verò litis decidendæ qvidem caussa, sed tamen maxi-
mè ac præcipuè in ipsam litis & rei in judicium deductæ æstimationem
concipitur: qvod posterius dicitur jusjurandum in litem. *tot. tt. & l. 1.*
D. de in lit. jur. in cujus. l. fine † *(ut hoc obiter dicam)* *legit Anton. Fab. 5.* 3
conject. 17. circa fin. *(sed contumacia æstimatur ultra rei precium)* *atqve*
in tex. emendat. omissa particula ex: qva emendatione opus nihil est, si
illa verba *(sed ex eo)* item *(non pluris fit hoc)* referantur non ad contu-
maciam, sed ad vocem proximè præcedentem *(jusjurandum)*. In tan-
tum enim damnatur contumax, qvantum in litem juratum fuerit. *l. 8.*
in lit. jur. ut sic res non pluris, fiat per hoc *(jusjurandum sc. per hoc,*
qvod juratum est) sed ex eo *(jurejurando sc. vel ex eo qvod juratum est)*
contumacia tantum æstimatur ultra rei præcium. Prioris generis jus-
jurandum Clemens Alex. *in 7. stromat.* definit in hunc modum †: Ju- 4
ramentum est certa litis definitio qvæ fit cum obtestatione divina. Ver-
ba Clement. Alexandr. hæc sunt: Juramentum est ὁμολογία καθοριστι-
κὴ μετὰ προσπαραλήψεως θείας sumsit Clemens Alexandrinus ex Arist.
Rhetor. ad Alex. Nam ibid. Arist. juramentum definit φάσιν ἀναπό-
δεικτον μετὰ θείας παραλήψεως, hoc est, dictionem sive sententiam ex-
pertem probationis, qvæ fit cum obtestatione divina: In hac defini-
tione † primùm vocabulum *litis* generaliter accipitur, pro qvalibet 5
re, de qva est controversia in judicio vel extra judicium: qvomodo
accipi testatur Varro *lib. 4. de lingva Latin.* etsi aliàs specialiter lis no-
minatur, res de qva in judicio controvertitur: sive cum est in judicium
ventum: cum extra judicium non sit lis, sed controversia. *l. liberto. §.*
litem. D. neg. gest. l. 3. §. si per venditorem. act. emt. & latè probat Borch.
in tr. de transact. c. 3. Definitionem autem appellat Alex. per metony-
miam effecti, hoc est, decisionem litis. Nam jusjurandum non est ipsa
definitio sive decisio litis, sed obtestatio Divina, qvâ lis definitur.
Nam juramentum omninò litis definitionem sive decisionem adfert.
l. 1. l. 3. l. 6. C. de reb. l. credit. l. post rem judicatam. re judic. & interpo-
sito juramento ab omni controversia disceditur. *l. jusjurandum à debi-*
tore. D. jurejur. Hinc juramentum † appellatur remedium maximum 6

expediendarum litium. *l. 1. D. eod.* & τελευταία καταφυγή, hoc est, extremum lubsidium litium finiendarum. *Nov. 73.* Et sicuti res judicata certa est litis decisio, & post rem judicatam nihil aliud qværitur †,
7 qvam an judicatum sit. *l. post rem judicatam. re judic.* qvia res judicata pro veritate habetur. *l. ingenuum. D. stat. hom. l. res judicata. D. R. I.* & verum in falsum, & contra falsum in verum mutat. *Bl. in c. in præsentia renunc.* & de nigro album, & de albo nigrum facit. *Bl. in c. nosti elect.* Ita jusjurandum certa est litis decisio, & post jusjurandum non aliud qværitur, qvam an juratum sit, remissa qvæstione, an debeatur, *l. non erit ratum. §. dato. l. nam posteaqvam. §. 1. ibi: in qva hoc solum qværitur jurejur.* & qvi juravit, id conseqvi debet qvod haberet, si secundum se pronunciatum esset. *l. sed etsi possessori. §. si cum de herebit. D. eod.* qvia jusjurandum pro veritate habetur, & vicem rei judicatæ obtinet. *l. 1. in princ. qvarum rerum actio non detur. d. l. post rem judicatam. re judic.* imò majorem habet autoritatem, qvam res judicata. *l. 2. D. jurejur.* Divina autem obtestatio dicitur, qvæ fit respectu divini numinis, licet non juretur per Deum, sed aliter, veluti per salutem propriam vel alterius. *l. qvi per salutem. 33. jurejur.* Hujus jurisjurandi tres constitu-
8 unt species: † Aut enim est voluntarium, aut judiciale, aut necessarium. *rubr. de jurejur.*

9 Voluntarium jusjurandum est, † qvod ex conventione pars defert parti extra judicium. *l. jusjurandum qvod ex conventione. 17. & l. in duobus. 28. §. fin. jurejur.* Sic appellatum, qvod ex libera partium voluntate deferatur, & ex libera etiam voluntare partium suscipiatur: Nam ut pars qvæ extra judicium jusjurandum defert, invita id non facit, ita pars, cui jusjurandum extra judicium defertur, delatum jusjurandum invita non suscipit, sed impunè prorsus, si velit, recusat, vel
10 etiam volens suscipit. Judiciale similiter † qvod ex conventione pars defert parti in judicio, judice juramentum approbante. *l. generaliter 12. §. 1. C. reb. credit. Donell. ad ttm. de jurejur. ad c. 16. num. 1. & 3.* Et
11 licet Cujac. † *in parat. D. eod. tit. & lib. 4. de feud. tt. 36. item Francisc. Balduin. in Justin. Vult. 1. discept. scholast. c. 7. & Hott. in epit. pandect. tt. de jurejur. num. 2.* velint, utrumqve hoc juramentum esse voluntarium: tamen à recepta definitione recedendum non est: Nam etsi qvidem utrumqve ex conventione proficiscitur, & proinde utrumqve videtur voluntarium: tamen cum ad alterum qvod dicimus judiciale,

præter

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

præter conventionem aliud insuper accedat, veluti, qvod in judicio, & judice approbante præstetur, hoc potius judiciale, illud verò voluntarium appellamus. Sic omnes qvidem contractus † conventione si- 12
ve consensu constant. *l. 1. §. conventionis. pact.* unum tamen genus illorum dicitur solo consensu constare, qvod reliqva genera præter consensum etiam qviddam aliud exigant, puta, vel rei traditionem, vel verba, vel literas. *§. fin. Inst. de obligat. qvemadmodum latè & doctè istud explicat Borch. in tr. de jurejur. cap. 2. num. 6. & seqq.* Necessarium autem juramentum qvale sit *infra cap. 10.* ostendemus. Et de his tribus qvidem speciebus in hoc libro separatim agemus, & ita *ttm. D. de jurejur.* diligenter interpretabimur, † in qvo de hac jurisjurandi specie, 13
propriè tractatur. Constat id *ex l. 1. D. eod. tit.* ea lex est Caji JCti, & inqvit Cajus, maximum remedium expediendarum litium in usum, venit jurisjurandi religio, qva vel ex pactione ipsorum litigatorum, vel ex autoritate judicis controversiæ deciduntur. Vocat Cajus juramentum maximum, hoc est, celerrimum & expeditissimum remedium expediendarum litium. Hic igitur titulus de jurejurando est, qvod litibus finem imponit, qvod à sacratissimo qvoq; Imp. Justin. significatur. *in l. generaliter. C. reb. credit. ibi in princ. istius legis Justin. inqvit:* generaliter de omnibus juramentis, qvæ in litibus offeruntur, vel à judice, vel à partibus definiendum est. His verbis: *in litibus offeruntur,* Imp. innuit, totum illum ttm. cui in D. consonat idem tt. esse de jurejurando, qvod lites expedit, sive finit, qvod ipsum etiam Imp. significat *in d. l. generaliter. §. omne igitur; his verbis: omne juramentum sive à judicibus, sive à partibus illatum, vel in principio litis, vel in medio, vel in ipsa definitiva sententia, sub ipso judice detur, hoc est, præstetur.* Qvin, imò ipsum Prætoris edictum de jurejurando conceptum, satis ostendit, hunc ttm. esse de jurejurando, qvod litibus finem adfert. Ita enim Prætor edixit: eum, à qvo jusjurandum petitur, solvere aut jurare cogam. *l. jusjurandum & ad pecunias. §. ait. Prætor. jurejur.* Et hanc sententiam probat etiam Hottom *in epit. eod. num. 4. & 5.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

CAP. II.

De his qvi juramentum deferre possunt vel non possunt.

SUMMARIA.

1. *Juramentum decidit controversias, & speciem transactionis continet.*
2. *Juramentum, ut aliqvid operetur, delatum esse oportet.*
3. *Deferre juramentum qvid sit.*
4. *Dare jusjurandum qvid sit.*
5. *Juramentum deferre qvi possint.*
6. *An reus possit actori deferre juramentum.*
7. *Infantes an possint deferre juramentum & cur non. n. 9.*
8. *Infans in jure qvis dicatur.*
10. *Pupillus an deferre possit juramentum. & num. 18.*
11. *Pupillus pubertati, aut infantiæ proximus qvis dicatur, & n. 12.*
13. *Judex in definienda ætate pubertati proxima qvid considerare debeat.*
14. *Nationum qvarundam inclinationes & vitia.*
15. *Pubertas unde & qvomodo sit definienda.*
16. *Ætatis mutatio in masculo regulariter fit per septenarium, in fœmina per senarium.*
17. *Pubes in terris Saxonicis qvis dicatur.*
19. *Si pupillus sine tutore alicui jusjurandum detulerit, & is cui delatum est juraverit, utrum ipso jure jusjurandum non valeat, an vero viribus subsistat, sed infringatur opposita replicatione, qvod pupillus sine tutore jus deferendi jurisjurandi non habuerit.*
20. *Tutores & curatores an possint deferre juramentum.*
21. *Pupillus læsus eo, qvod tutores actore jusjurandum detulit, vel qvid aliud egit, an in integrum restitui possit.*
22. *Qvomodo accipiendum sit, qvod dicitur: juramentum esse loco solutionis.*
23. *Prodigi furiosi, mente capti, aut fatui, an posint deferre juramentum, & qvid in procuratorib. ipsorum n. 24.*

25. Pubes

25. *Pubes curatorem habens an posſit deferre juramentum.*
26. *L. 3. C. de in integrum reſtitut. in qvibus terminis accipienda ſit.*
27. *Expoſitio l. 4. C. reb. credit. & jurejur.*
28. *Procurator, cui actio vel defenſio tantum mandata eſt, & Syndicus, an posſint deferre juramentum.*
29. *Mandatum generale qvid ſit.*
30. *Procurator habens generalem & liberam adminiſtrationem an posſit tranſigere.*
31. *Filiusfam. & ſervus an posſint deferre jusjurandum in re patris vel domini.*
32. *Mulier à ſtatuto contrahere prohibita an posſit juramentum deferre non ſervata forma ſtatuti.*
33. *Tutores & curatores an poſſint deferre juramentum.*
34. *Curatores, qvi apud Saxones mulier. dari ſolent, an posſint deferre juramentum.*
35. *Procuratores litis juramentum non deferunt.*
36. *Conjunctus an posſit deferre juramentum litis deciſorium pro alio conjuncto ſine ſpeciali mandato.*
37. *Fidei commiſſo gravatus an posſit deferre juramentum in bonis fideicommiſſo ſuppoſitis.*
38. *Emphyteuta aut vaſallus an posſit deferre juramentum litis deciſivum ſuper re Emphyteutica.*
39. *An is, cui impoſita eſt probatio per ſententiam, qvam paſſus eſt tranſire in rem judicatam, posſit deferre adverſario juramentum.*
40. *Jurisjurandi delatio an ſit ſpecies probationis.*
41. *Expoſitio l. ſi qvis jusjurandum 11. C. reb. cred.*
42. *Juramentum qvi detulit, an ad probationes habeat regreſſum.*
43. *Admiſſus ad probationem, an poſſit deferre juramentum.*
44. *Actor ſuis diffidens probationibus, qvas jam produxerit, ſi deferat jusjurandum reo volenti ſuam intentionem probare per teſtes, an ſit audiendus.*
45. *Reprobatio ſententiæ Anton. Teſſaur.*
46. *Actor an ſine probationibus reo deferre posſit juramentum, & an reus hoc juramentum præſtare cogatur, aut ſolvere. & n. 48.*
47. *Juramentum neceſſarium deferri non poteſt actore nihil probante.*
49. *c. fin. §. 1. de jurejurand. declaratur.*

50. *Practica juris Saxon.*
51. *Juramentum an posſint deferre, qvi non poſſunt eſſe in judicio.*
52. *Juramentum delatum ab eo, qvi non poteſt eſſe in judicio, an valeat in vim pacti.*

DIctum eſt in præcedenti capite, eam eſſe vim juramenti, qvod
1 ad litem finiendam adhibetur †, ut litem finiat, decidat controverſias, ſpeciem transactionis contineat, aſſimiletur transactioni & rei judicatæ, imò majorem habeat autoritatem qvam res judicata. *l. 1. l. 2. jurejur. l. 1. in pr. D. qvar. rer. act. non detur. l. 13. D. qvibus mod. pign. ſolv. l. 26. §. fin. D. jurejur.* Sed ad hoc ut juramentum
2 eam vim obtineat, maximoperè reqviritur, & neceſſarium eſt, † ut juramentum ab aliqvo delatum fuerit: Si enim delatum non ſit, ſed ſponte & ultrò, adeoqve motu, impulſu, & affectu proprio præſtitum fuerit; nihil valet tale juramentum. Et ſic Prætor edictum concepit: ſi is, cum qvo agetur, conditione delata juraverit: qvæ verba neqvaqvam fruſtra adjecta ſunt. Nam ſi reus juraverit, nemine ei jusjurandum deferente: Prætor id jusjurandum non tuebitur: Sibi enim juravit: alioqvin facilimè qvisqve ad jusjurandum decurrens, nemine ſibi deferente jusjurandum, oneribus actionum ſe liberaret. *l. 3. in pr. D. jurejur.* Et ſic in *l. 2. in pr. D. eod.* ejus rei, de qva jusjurandum delatum non ſit, actionem ſeſe non daturum eſſe profitetur: Eſt autem deferre
3 juramentum † provocare aliqvem ad jurandum, dictare jusjurandum, & qvaſi neceſſitatem jurandi ipſi facere qvod alias JCti, & Impp. appellant inferre jusjurandum. *l. in duobus. §. fin. D. jurejur. l. ſi qvis jusjurandum intulerit. l. generaliter. §. omne. cum 2. §§. ſeqq. C. reb. credit.*
4 nonnunqvam † dare jusjurandum *l. 4. eod. tt.* ubi etſi vulgò ita legitur, ſi pupillus tutori jusjurandum detulerit: tamen Accurſ. notavit, aliàs pro detulerit, legi, dederit: atqve ita habuerunt omnes libri manuſcripti, ut à Ludov. Ruſſard. *in d. l. 4.* annotatum eſt. Sic Senec. *in 7. declam.* Jura, inqvit, ſed ego Jusjurandum tibi dabo. h. e. deferam: qvamvis dare jusjurandum freqventius idem ſignificet, qvod jusjurandum præſtare. *l. non erit ratum. §. dato jurejurando. l. nam poſteaqvam. §. jurejurando dato. jur. l. cum qvis. §. codicillis. ibi jusjurandum dediſſe. h. e. præſtitiſſe, de leg. 3.* Interdum pro deferre jusjurandum JCti dicunt, jusjurandum ab aliqvo petere: Et ſic in edicto Prætoris ſcri-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ſcriptum eſt, eum à qvo jusjurandum petetur, ſolvere aut jurare cogam. *l. jusjurandum & ad pecunias §. ait Prætor. D. jurejur.* Juramentum 5
autem regulariter deferre poſſunt omnes, † qvi in ſpecie prohibiti non inveniuntur ſive agant ſive conveniantur. *l. 3. D. eod. tt.* ubi qvidem JCtus loqvitur de eo, qvo cum agitur, hoc eſt, de reo ut Ulpian. interpretatur: ſed qvod Prætor de reo edixit, idem ſentiendum eſt de actore. Nec enim actor duntaxat reo jusjurandum deferre poteſt, † ſed etiam verſa vice reus recte defert jusjurandum acto- 6
ri. *l. qvidam l. in duobus §. fin. l. qvod ſi juravi. l. cum qvi juravit. in princ. & §. ſi juravero. D. jurejur.* Veluti ſi actor de pecunia credita agat, & contendat ſibi decem à Titio dari oportere, Titius poteſt actori jusjurandum deferre, ut juret, decem ſibi dari oportere. *l. qvoties. D. eod.* & actori delato, vel relato jurejurando, ſi juraverit, vel ſi ei remiſſum ſit Sacramentum, ad ſimilitudinem judicati in factum actio competit, ut à Diocletian. & Maximilian. Impp. reſcriptum eſt, *in l. actori. C. reb. credit.* & non ſolum in judicio reus actori jusjurandum defert, verum etiam extra judicium *d. l. in duobus. §. fin. D. eod. tt.*
Dixi: qvi in ſpecie prohibiti non inveniuntur: qvia enim juramenti delatio magni præjudicii eſt, & is, cui defertur, qvaſi teſtis, & judex conſtituitur in cauſſa propria, lex conditiones qvasdam obſervari voluit, qvibus non adhibitis juramenti delatio aut præſtatio nullius momenti eſt: cujusmodi conditiones, vel ad perſonas pertinent, vel ad cauſſam, vel ad modum delati jurisjurandi, de qvibus omnibus in ſeqq. ordine tractabimus.

Nunc de perſonis, qvi jusjurandum deferre non poſſunt, primum videbimus: Ita enim intelligimus, qvi jusjurandum poſſunt deferre. *arg. §. 1. Inſt. de his qvi ſui ſunt vel alien. jur. l. 1. D. eod.* Ac primum
† qvidem juramentum non poſſunt deferre infantes, hoc eſt minores 7
ſeptem annis: Sic enim in jure infans intelligitur, † qvi ſeptem annis 8
minor eſt *l. 18. C. de jur. de. l. 1. §. ſufficit. admin. tut.* Et ſic infantem ἑπταετῆ interpretatur Conſtant. *lib. 7. epit. tit. 6.* & infantes Theophil. *in §. pupillus. Inſt. de inutil. ſtipul.* ait, dici τοὺς ἔτι θηλάζοντας καὶ τοὺς μακρῷ μείζονας id eſt, qvi adhuc lactant, & lactantibus paulo majores
ſunt. Et ratio qvidem †, qvod infantes juramentum deferre neqveant 9
in promtu eſt: Hi enim fari non poſſe dicuntur: *in l. 1. §. ſufficit. 2. de admin. tut. l. ſancimus. 7. in pr. C. ad SC. Trebell. l. ſi qvis 26. C. dona.* Unde & in-

& infantes, qvasi fandi impotes, absentum loco habentur. *d.l.sancimus.* *7.* consensum non habent, *l.jubemus.5. in fin. C. de emancip. lib. affectum non habent d.l.si qvis.26. C.donat.* mentis non sunt compotes. *l.5. §. ad L. Aqvil.* proindeq; à pœna homicidii innocentia consilii excusantur. *l.infans.12. ad L.Corn.de Sicar. Constant.Harmenop.lib.6. epitom.tit.6.§.7.* ac primævæ innocentiæ, qvâ Deus ab initio creavit hominem, exemplum nobis referunt. Hinc Arnob.lib. 8. advers. gent. in princ. Visendi mei caussa, inqvit, Romam contenderat, relictis liberis, & (qvod in illis est amabilius) adhuc annis innocentibus, & adhuc dimidiata verba tentantibus. Et Marcian. in parvulis nullam deprehendi culpam ait. *in l.sed etsi 55. in fin. fideicom. libert.* Item si damnum dederint, Aqvilia non tenentur. *l.5. §.2. D. ad L. Aqvil.* si qvid perdiderint vel corruperint, impunitum est: *l. qvod infans. 70. D. rei vindic.* Alias appellationes infantum videte apud Menoch. *2. arbitr.jud.qq.c.57.n.8. & Spigel. in lexico.suo.verb.infans.* ubi peculiarem infantis significationem tradit.

10 Deinde jusjurandum deferre non possunt pupilli, † hoc est, qvi impuberes exierunt de potestate patris, sive morte id acciderit, sive emancipatione *l.pupillus. V.S.* Ita enim pupillos hic accipimus, licet qvandoqve pupilli etiam dicantur impuberes, qvi in Parentum potestate sunt, ut *tex. est in l.fin. §.1. D. V. Obl.* Ratio verò qvare pupilli non possunt Jusjurandum deferre, est, qvia rerum suarum administrandarum jus non habent, secundum Paul. *in l. jusjurandum qvod ex convention.§.pupillus.1.D.jurejur.* & delatio jurisjurandi pertinet ad administrationem rerum sive negotiorum suorum. Et hoc qvod de pupillis dicimus, procedit tam in iis, qvi pubertati, qvam in his, qvi in-
11 fantiæ sunt proximi. Proximos infantiæ † Theophilus accipit τοὺς ἀρξαμένους λαλεῖν καλῶς, ὁποῖοι οἱ ἕβδομον ἢ ὄγδο ἄγοντες ἐνιαυτὸν, hoc est, qvi rectè loqvi incipiunt, & jam vel septimum vel octavum annum agunt, hoc est, ut Jac.Menoch. interpretatur, *de arbitr. judd. qq.d.cas 57. num.17.* qvi septimum & octavum annum absolverunt. Sunt igitur proximi infantiæ, qvi egressi sunt infantiam, & lingvæ gnari sunt, rerum verò ignari, hoc est, qvod dicitur, eos fari posse, sed non intelligere qvid agant. *l. servus pupilli. 6. D. rem pupilli salv.for. l. in negotiis. 5. D.R.I. l.9. D. acqvir. heredit.* Unde Theophil. in d. loco, verba qvidem proferre posse, ait, non tamen dijudicare posse qvid sibi velint ea
12 qvæ dicuntur. Proximi pubertati † Theoph. *d. loc.* dicuntur, οἱ πλησιάζον-

σπάζοντες τῇ ἥβῃ, qvi ad pubertatem proximè accedunt, nec dum tamen eam ingressi sunt. Eos Justinian. aliqvem intellectum habere, ait, *in d. §. pupillus. 9. Instit. de inutil. stipul.* & Jurisconsultus, rerum intellectum capere posse, qvamobrem in delictis vix ei parci oportere: *l. excipiuntur. 14. ad SC. Syllan. l. 1. §. 3. vers. qvæ sententia. D. acqvir. possess.*

Sed *qværitur à nostris, qvantum hi à pubertate absint, sive qvi propriè pubertati proximi dicantur?*

Qva in re † variis opinionibus certatum est: Accurs. & seqvaces, qvos 13 ordine enumerat Jac. Menoch. *de arbit. jud. qq. cas. 57. num. 20. cum 5. seqq.* pubertati proximum dicunt eum, qvi annum decimum & dimidiatum explevit, vel ut Coras. *lib. 6. miscell. c. 25. num. 5.* distinctius ait: Cum mas dimidiatum annum supra decimum excessit, fœmina verò, qvæ novem annos cum dimidio egressa est. Alii, qvos recenset idem Menoch. *d. modo casu 57. num. 26. cum 8. seqq. & Coras. d. cap. 23. num. 5. & 6.*

Pubertati proximum eum asserunt, qvi sex mensibus, plus minus à pubertate distat. *Hostiens. in c. continebatur. de desponsat. impuber.* illum dici proximum pubertati asserit, qvi per tres dies à pubertate abest. *Jac. Menoch. d. c. 57. n. 35. cum & seqq. Egvin. Baro. in d. §. pupillus. 9. Inst. de inutil. stipul.* proximum pubertati dici putat, qvi in undecimo anno est. *Menoch. d. c. 57. n. 39. Jacob. Menoch. d. c. 57. n. 40. & seqq.* in ea fuit opinione, ut putaret proximum pubertati dici illum, qvi annum septimum jam explevisset, ut ipse hujus suæ opinionis fundamenta refert, *d. cap. 57. numer. 40. cum duobus seqq.* Sed his opinionibus omnibus explosis, rectiùs & veriùs dicendum videtur, hujus controversiæ decisionem ad generalem conseqventiam aut regulam trahi non posse, cum & delictorum millæ sint formæ, & ingeniorum, id circo rem totam expressa lege non definitam, Judicis arbitrio meritò relinqvendam.

Debet igitur Judex expendere, non tam annorum numerum, qvam criminis qvalitatem, Personæ conditionem, & ætatis doli capacis malitiam. Pleriqve enim, *ut Joan. Fab.* ait, majoris industriæ malitiæqꝫ in decimo anno visuntur, qvam cæteri in qvarto decimo. Debet etiam Judex considerare qvalitatem regionis, unde qvis oriundus est. Nam una regio † altera callidiores habet pueros, qvemadmodum de 14

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

pueris Normannis & Longobardis notavit *gl. in l. seqvitur. §. pupillus. D. usucap.* Idem de Hispanis dicendum est, qvos versutos & callidos esse censet *gl. in l. dolum C. dol. mal.* idqve maximè dicendum est de Sclavonibus, qvos omnium mortalium neqviores Odofred. prodidit. *in l. Julianus. D. act. emt. & Gomez. in §. sic itaq; discretis n. 18. Inst. de action.* Et summatim, qvædam gentes & populi, ita à Cœlo formati sunt, ut propria sint morum unitate perspicui: Scythæ, immanis crudelitatis feritate grassantur: Itali fiunt regali nobilitate præfulgidi: Galli, simplices, avari Syri: acuti Siculi: Luxuriosi semper Asiatici, & voluptatibus occupati: Hispani elati, superbi, & jactabundi: Cathælani, fædifragi, *Bl. un. c. 1. pact.* Unde id refert Gomez. *d. §. sic itaq; discretis. n. 18. Inst. de act. P. Crinit. lib. 4. de honest. disciplin. c. 14.* Illud deniqve observabit Judex, ut si puerum, qvi nondum excessit decimum & dimidiatum annum, proximum pubertati judicare velit, secundum opinionem Accursii & aliorum primo loco relatam id non faciat, nisi maximis conjecturis inductus, & cautissimè id agat, & tandem rarò. Post illam verò ætatem non exigit Judicis arbitrium tam ingentes conjecturas: sat enim erit, aliqvot medioeria signa perpendere, ex qvibus arbitretur, puerum esse proximum pubertati: Et cui sex tantum menses ad ætatem perfectam deerunt, eum poterit Judex audacius ac levioribus argumentis pubertati proximum judicare. Has observationes in perpendenda & dijudicanda hac ætate præscribunt Judici *Jo. Coras. lib. 6. miscell. c. 23. num. 7. & 8. & Did. Covarruv. in tract. de sponsalib. c. 5. & Jac. Menoch. d. sæpius Cas. 57. n. 45. cum seqq.* qvi etiam hanc ultimam opinionem, ut magis hodie receptam, superioribus opinionibus, qvarum fundamentis Menoch. copiosè respondet, præferendam existimant *Eberh. Speckhan. cent. 1. qq. var. q. 44. & seqq.* Cæterum in pu-
25 bertate definienda † diversæ scholæ autores, h. e. Cassiani & Proculciani, inter se dissenserunt. Nam Cassiani eos puberes esse volebunt, qvi habitu corporis puberes esse apparerent. h.e. qvi possent generare: Proculejoni verò eos, qvi qvatuordecim annos explevissent. Priscus qvidam Jabolenus, eos, in qvos utrumqve concurreret, & habitus corporis, & numerus annorum. *Ulpian. in fragment. tit. 11. §. fin.* Atqve ita tres diversæ in hoc passim JCtorum opiniones reperiuntur. Sic alibi Gallus, Labeo & Tubero dissentiunt. *in l. 32. §. 1. D. aur. & argent. leg.* Cæterum Justinianus hanc rixam composuit, & constituit, ut ma-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

culi ſint puberes anno 14. Fœminæ verò anno *12. §. 1. Inſt. qvib. mod. tut. fin. l. fin. D. qvando tutor vel Cur. eſſe deſin.* Qvia mutatio ætatis † in 16
maſculo regulariter fit per ſeptenarium, in fœmina per ſenarium, ut Clemens Alexandr. in Solone notavit. *in 6. ςρωματ. Vid. de Donel. lib. 3. comment. cap. 14. Jac. Ravart. lib. 4. var. cap. 10. Cujac. in l. 5. D. teſtam. & in l. minor. §. decreto. D. minorib. & in l. 2. De excuſ. Anton. Hott. in tract. de Barba. pag. 8. & ſeq. Reuſn. de teſtam. part. 2. c. 5. num. 6. & ſeqq. Goddæ. de contrahend. ſtipulat. cap. 7. num. 181.*

Et hæc † qvæ de annis pubertatis diximus, locum habent etiam 17
in terris, in qvibus Jus Saxonic. viget. Nam qvod in art. 26. Lehen-Recht dicitur, qvem pubertatem conſeqvi completis 13. annis & ſex ſeptimanis, in eo conſtituitur differentia, inter Jus feudale Saxonicum & commune, & qvidem limitato modo, nempe ut cum utroqve Jure tutela finiatur pubertate, hæc pubertas jure Saxon. feudali completis tredecim annis & ſex ſeptimanis incipiat. d. art. 26. Lehen-Recht. *gl. in art. 26.* Weichbildt *art. 42. & ibi gl.* Land-Recht. *lib. 1. Autor different. lib. 1. differ. 9. & 16. Zanger. in tr. de tortur. cap. 1. num. 15.* Hactenus demonſtratum qvi Pupilli ſint, & qvod pupilli juramentum legitimè deferre non poſſunt. Sanè pupilli, tutore autore jusjurandum deferre poſſunt. *d. l. jusjurandum qvod ex conventione. §. 1. D. de jurejur.* qvia & alia omnia tutore autore poſſunt agere. *l. in negotiis. D. R. I.* Qvamvis ipſorum conditio per hoc deterior reddi videatur. §. *1. Inſt. de aut. tut.*

Sed † *qværitur qvid juris ſit, ſi pupillus ſine tutore alicui jusjurandum detulerit, & is cui delatum eſt Jusjurandum, juraverit, utrũ ipſo jure jusjurandum non valeat, an verò viribus ſubſiſtat, ſed infringatur oppoſita replicatione, qvod pupillus ſine tutore jus deferendi jurisjurandi non habuerit.* Et qvamvis Hugo Don. 18
in tit. de jurejur. c. 4. cenſuerit, pupillo, jusjurandum deferenti, ipſo jure jusjurandum non nocere: tamen veriùs eſt, valere jusjurandum & pupillo jusjurand. deferenti, obſtare exceptionem, ſed exceptionem illam rurſum tolli & elidi replicatione. *arg. d. l. jusjurandum qvod ex conventione. §. 1. D. jurejur. & latè probat Borcholt. in tr. de jurejur. c. 3. n. 13. & ſeqq.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

& seqq. Et ideò si solo pupillo deferente, adversarius juravit, se dare non oportere, & ab eo pecunia petatur pupilli nomine, si utatur exceptione jurisjurandi, qvi procul dubio uti potest, propter vim & majestatem religionis, qvæ interposita est, huic negotio, eam exceptionem dabit replicatio in factum, si non is detulit jusjurandum, qvi jus deferendi non habet. Hæc est formula replicationis. At si tutor ipse, velut ostenditur *in d. l. jusjurandum qvod ex conventione. §. 1.* qvi res pupilli administrat, qvæ verba non sunt otiosa: nam tutor honorarius, qvi nihil administrat, idem non potest: Si tutor igitur qvi tutelam gerit, † qvæ dicit πρὸς ἀντιδιαστολὴν honorarii tutoris, vel etiam si curator furiosi, aut prodigi, æqvè, qvi curam administrat, jusjurandum deferat, ratum habendum est, qvia loco Domini habetur.

20

Nam & alienare res eorum mobiles potest, & rem in judicium deducere, id est, actiones, qvæ eis competunt, intendere, dictare, & solvi qvoqve eis potest, si id sit è re pupilli, furiosi, vel prodigi. *l. 22. & l. 46. §. tutelæ. & §. 1. D. admin. tut. l. qvod si forte. §. 1. D. solut.* Et ita est intelligenda. *l. 1. §. D. qvar. rer. act. non det.* Sed addit JCtus in *d. §. 1.* hæc verba: in judicio ratum scilicet esse jusjurandum, qvod tutor detulit in judicio, in re tutelari, non qvod detulit extra Judicium, nisi si id maximè exigat (hoc enim est addendum) utilitas negotiorum pupilli, cum & ea exigente transigere tutor extra judicium & pacisci
21 possit. *d. l. 46. §. fin. l. tutoris. pact.* Cæterum † si læsus fuerit pupillus ex eo, qvod tutore autore jusjurandum detulit, vel qvid aliud egit in integrum restitui poterit. *l. 2. C. si tutor vel Curat. interven.* Nec ad-
22 versatur, † qvod jusjurandum loco solutionis est, *d. l. jusjurand. qvod ex conventione. §. si tutor. ibi: solvi eis potest & l. jusjurandum etiam l. tutor. pupilli. §. 1. ibi: sive pro solutione. D. jurejur.* qvodqve pupillus in integrum non restituitur, si ei solutum fuerit intercedente tutoris & judicis autoritate. *l. sancimus. 1. C. admin. tut. §. fin. Inst. qvib. alien. lic. vel non.* Nam propositio illa, qvod juramentum loco sit solutionis, ita accipienda est jurejurando debitorem æqvè liberari ac solutione. Nam jurejurando primum tollitur obligatio naturalis. *l. si qvis juravit. D. condict. in deb. l. Stichum. §. naturalis. D. solut.* Jurejurando etiam tollitur obligatio civilis ipso jure, qvod Accurs. non animadvertit: sed id indicat *l. nam postea. D. jurejur.* Præterea is potest jusjurandum deferre, cui & solvi potest. *l. 17. §. pen. & l. 21. D. jurejur.*

Verum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Verum qvo ad cætera inter Jusjurandum & ſolutionem evidens diſcrimen eſt: Nam adverſus ſolutionem non reſtituitur pupillus in integrum, ne is qvi ſolvit, bis ſolvere cogatur, qvod facere cogeretur, qvi tutore autore ſolvit, ſi pupillus adverſus ſolutionem tutore autore, itemqve judice, factam, in integrum reſtitueretur. At qvi juravit pupillo cum tutoris autoritate jusjurandum deferente, nihil ſe pupillo debere, nihil ſolvit, & propterea adverſus jusjurandum pupillus in integrum reſtituitur, ſi læſus fuerit, qvamvis tutore autore jusjurandum detulerit. Et hæc de infantibus & pupillis: videamus qvi præterea jusjurandum deferre non poſſunt. Tertio igitur loco prodigus † & cæteri ſimiles, qvi ſcilicet rerum ſuarum adminiſtran- 23
darum jus non habent, veluti furioſus aut mente captus, aut fatuus jusjurandum deferentes non audiuntur: *l. tutor. pupilli.* §. *1. D. jurejur.* qvia ſive jusjurandum comparemus, qvod fit nonnunqvam, pacto, ſive ſolutioni, ſive judicio, neq; cum his perſonis judicium conſiſtit ſine tutorum aut curatorum autoritate, neqve cum his paciſcimur rectè, nec qvoqve ſolvere, aut ſolvi his poteſt. *l. qvod ſi fortè.* §. *fin.* & *l. ſeq. D. ſolut.*

Curator tamen prodigi, † furioſi aut dementis, rectè jusjuran- 24
dum defert. *d. l. jusjurandum qvod ex conventione.* §. *ſi tutor. D. jurejur.* ubi Juriſconſultus docet, ratum haberi debere jusjurandum, qvod curator furioſi prodigive defert. Nam, inqvit, & alienare res, & ſolvi ei poteſt, & agendo rem in judicium deducit. Qvod de prodigo dictum eſt, idem qvidam dicunt tradendum in pubere curatores habente: † 25
qvod non eſt illis concedendum temerè, cum id nullo loco ſit proditum: qvin potius in contrarium uno loco generaliter traditur: Puberi, qvi Jusjurandum detulit, neceſſariam eſſe reſtitutionem in integrum. Ergo jure detulit. *l. nam poſtea.* §. *ſi minor. D. jurejur.* ne qva reſideat dubitatio, animadvertendus eſt in ſpecie §. *ſi minor.* Puberem qvi jusjurandum detulit, curatorem habuiſſe, argumento eſt, qvod jusjurandum detulit pubes in lite, qvæ nulla fuiſſet ſine curatore. Præterea in ea ſpecie puberem detuliſſe jusjurandum ſine curatore, eſt argumento, qvod ob id Pomponius ſenſerit, ei cum effectu non obſtare jurisjurandi exceptionem, qvæ curatore interveniente obſtaret. Verum Pomponii ſententia non probatur, niſi pubes impetraverit reſtitutionem in integrum. Valuit ergò delatione facta ſine cura-

 tore

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

tore: qvod ita etiam confirmo: Jusjurandum pro ſolutione eſt, vel potiùs hæc ſit propoſitio: Cui ſolvi poteſt, is & jusjurandum deferre poteſt: qvia jusjurand. eſt pro ſolutione: *l. ſervus.20. cum ſeq. D. jurejur.* At puberi ſolvi poteſt ſine Curatore: *l. ait Prætor. D. minor.* Ergò pubes poteſt jusjurandum deferre ſine Curatore. At utroqve caſu ei ſubvenietur reſtitutione in integrum, ſi pactus ſit. Itaqve in hoc pro-
26 poſito. *l.3. C. in integr. reſtit.* qvam illi proferunt, ſuis finibus circumſcribenda eſt: ut ſcilicet non temerè trahatur ad alias qvàm alienationum cauſſas. *l. puberes. D. V. obl.* Dixi, minorem, ſi docuerit, ſe circumſcriptum eſſe, petere poſſe reſtitutionem in integrum: qvod expreſſè *per d. l. nam poſteaqvam. §. ſi minor.* probatur: ἔσω τοῦ ὁρισμένου χρόνου, h. e. intra ſtatutum tempus, ut eſt in ſynopſi baſilicῶn. *lib. 22. tt. 5. cap. 7.*

Si reſtitutionem in integrum petere etiam poteſt, ſi curatoris autoritate jusjurandum detulerit, & læſus fuerit, ut ſup. expoſitum
27 eſt. *l. 2. C. ſi tut. vel curat. interv.* Sed obſtare videtur † *l. 4. C. reb. cred. & jurejur.* in qva minor cum tutore ſuo egit actione tutelæ, & tutori jusjurandum detulit, & ab Impp. Diocletiano & Maximiniano eſt reſcriptum, minorem non prohiberi poſtea eandem litem exercere. Si, inqviunt Impp. ad excludendam tutelæ actionem pupillus jusjurandum tutori detulerit, poſtea eandem litem exercere non prohibetur. Loqvuntur Impp. de pupillo, ſed pupillus ibi videtur accipi pro eo, qvi pubertatem jam egreſſus eſt, & curatorem habet, propterea qvod Impp. dicunt, pupilum egiſſe actione tutelæ, qva actione non agitur, niſi poſt finitam tutelam, cum eo qvi tutelam geſſit, ut rationes edat & reddat. *tt. tt. de tut. & rat. diſtrah.* atqve ita pupillum *in d. l. 5.* pro pubere accipi, qvidam ex interpretibus noſtris cenſuerunt, ut à Sichard. ad *d. l. 4. C. de reb. cred.* relatum eſt. Habuit qvoqve pubes ibi curatorem, aliàs inter tutorem & puberem judicium non conſtitiſſet. Ac detulit pubes curatorem habens, jusjurandum ſine Curatore, qvod ex eo intelligitur, qvod Impp. reſcripſerunt, puberem eandem litem poſtea exercere non prohiberi. Si curatore autore minor jusjurandum detuliſſet non poſſet eandem litem poſtea exercere. Minor igitur curatorem habens, ſine curatore jusjurandum deferre non poteſt, ſi detulerit, perinde habetur, ac ſi non detuliſſet, & nihilominus poſtea eandem litem exercere poteſt.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Ad hanc objectionem, ita respondemus, In *d. l. 4. C. reb. credit.* minor non egit actione tutelæ, sed pupillus, qvia lex nominatim de pupillo loqvitur: Et tutela in specie illius legis non fuit finita pubertate, alioqvi valuisset delatio facta jurisjurandi: at alio modo fuit finita, ut tutore dato ad tempus, aut ad conditionem, aut tutore remoto qvasi suspecto. Species sit: tutore remoto qvasi suspecto, pupillus accepto alio tutore egit tutelæ, & illi detulit jusjurandum sine autoritate novi tutoris, is juravit, se ex ratione tutelæ dare non oportere, Lex ait, pupillum non haberi eadem rursus actione adversus tutorem uti, & si opponatur exceptio jurisjurandi, replicabit pupillus, & dicet se non habuisse Jus rerum administrandarum. *d. l. jusjurand. qvod ex conventione. §. 1. D. jurejur.* qvemadmodum supra latiùs expositum est. Porrò iis, qvi jusjurandum deferre non possunt, annumeratur *sub hoc tit. n.* procurator †, cui scilicet actio vel defensio 28
tantum mandata est, aut Syndicus: hic enim non potest jusjurandum deferre, etiamsi de rato caveat. *l. 17. 18. 19. & 34. §. defensor. D. jurejur.* Nam hic & procurator non potest pacisci, aut de lite transigere. Ergo nec jusjurandum deferre, qvod debet venire ex pactione. *l. transactionis. D. transact. l. non etiam nocere de pact.* Qvidam ut hoc probent, qvod pro certò ponimus adferunt *l. mandato. D. procurat.* Sed male: Nam ea lex non loqvitur de procuratore cui actio tantum mandata est, sed loqvitur de eo qvi generale mandatum habet. Qvid est generale mandatum †? Est (qvod illi non perceperunt.) li- 29
bera universorum operum Domini, seu bonorum, seu negotiorum, seu rerum administratio & procuratio. Id indicant duæ ll. præcedentes. *& l. mandato. qvibus l. mandato.* applicatur: nec enim species mutatur. Hic vero procurator, qvi generale habet mandatum, potest, jusjurandum deferre, exigere, potest & solvere, & pacisci, & alienare, & pignora obligare, & novare obligationem, qvæ omnia continentur generali mandato.

At *in ea l. mandato,* qværitur an generali mandato compræhendatur transactio, id est, an is, qvi liberam habet administrationem negotiorum, possit de lite transigere. Lex secundum vulgarem scripturam ait, non posse: qvod est falsum: transactionem scilicet decidendi caussa factam, generali mandato non contineri. Nam & Tutor & administrator rerum civitatis, qvibus comparatur procurator, qvi habet libe-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

liberam administrationem poteſt tranſigere, & adminiſtrator rerum civitatis *l. præſes. D. transact. l. int. D. furt.* Ergò & Procurator qvi habet liberam adminiſtrationem. Itaq; in ea *l. mandato.* pro decidendi, eſt legendum, deminuendi, *ut l. Titius. §. fin. D. admin. tut.* qvæ lex oſtendit, tutorem non poſſe tranſigere diminuendi cauſſa, aliàs poteſt. Idemq; de adminiſtratore traditur *d. l. præſes.* non poſſe eum tranſigere ambitiosè in fraudem Reipubl. Et pro decidendi, legendum eſſe, deminuendi, verba ipſa indicant: Deciſio pactionem ſive transactionem ſignificat: & eſſet locutio inepta & ridicula: transactio decidendi cauſſa interpoſita, hoc eſt, transactio paciſcendi ſive tranſigendi cauſ-
31 ſa interpoſita. Filius qvoqve vel † ſervus non poſſunt deferre jusjurandum in re patris vel Domini *l. 7. D. jurejur.* item in re peculiari niſi habeant liberam adminiſtrationem. *l. 20. jurejur.* At dices: Grimus ſervus non poteſt ſtare in judicio: qvomodo ergò poterit deferre jusjurandum in judicio? Reſpond. Non poteſt ſervus agere: at non omninò vetatur jusjurandum deferre ei, cum qvo agit Dominus ex cauſſa peculiari, vel ei, qvi agit cum Domino de peculio. Et hoc jusjurandum ſi reo detulerit, jusjurandum ſervatur per exceptionem. Et hoc eſt qvod ait *l. ſervus. D. jurejur.* qvod detulit vel juravit ſervetur, ſi liberam peculii adminiſtrationem habuit. Qvæ verba videntur eſſe edicti, qvoniam ait, ſervetur, qvod eſt edicentis. Ergo ſervabitur jusjurandum per exceptionem. Verum, an etiam dabitur actio ex jurejurando in factum de peculio adverſus Dominum? Si ſervus detulerit, jusjurandum actori, qvidam trahebant edictum etiam ad actionem, *l. qvidam. eod. tt.* & dabant actionem ex jurejurando delato actori à ſervo. At l. ait: *qvidam*: refert illorum ſententiam, non probat. Nam ſi probat, ob ſtat omninò. *l. 3. §. ſi filius. D. pecul.* qvæ negat actionem dari, qvod is detulerit jusjurandum qvi non potuit conſiſtere in judicio. Itaqve ex illo jurejurando faciliùs datur exceptio qvàm actio. Et qvod ait, *ſervetur*, per exceptionem ſcil. ut in Edicto, de pactis, pacta ſervabo.

At in filiofamil. omnes conſentiebant, videlicet: ſi filiusfam. habens adminiſtrationem, detuliſſet jusjurandum reo, ex eo jurejurando omnes exiſtimarunt dari & actionem & exceptionem, qvia Filiusfam.
32 eſt perſona idonea. *Qværitur † de muliere, à ſtatuto con-*

trabe-

trahere prohibita, an poßit juramentum deferre non servata forma statuti: qvod negat Lambertegn. *in tr. de contract. mulier. in fin. q. 40. n. 140.* in qvo tamen puto considerandа verba statuti, si hunc casum comprehendat, & ita vidisse observari attestatur. *Vinc. Caroc. in tr. de juram. lit. decisio. q. 13. q. 12. princ. in fin.* Dictum est supra † si tutor, qvi tutelam gerit, aut Curator furiosi prodigive, omnibus aliis probationibus deficientibus, jusjurand. detulerit, ratum id haberi debere. Nam & alienare res, & solvi eis potest, & agendo rem in judicium deducunt, *l. jusjurandum 17. §. si tutor. 2. l. tutor. 35. D. jure-jur.* Sic & à Procuratore, qvi liberam universorum bonorum administrationem sustinet, in caussa dubia & illiqvida juramentum rectè defertur *d. l. jusjurandum. 17. §. Procurator qvoq; 3. & ibi Jas. n. 4. D. jure-jur. c. qvi ad agendum. 4. de procur. in 6.* Ergo hoc multò magis integrum erit tutoribus & Curatoribus, cum hi lege, illi verò ab homine mandatum cum libera accederint. *gl. in d. l. mandato generali. 60. in verb. exercendis. D. procurat. Jas. in d. §. procurator. n. 4. Dd. in l. præses. 12. C. transact.* Cæterum, † *utrum hisce qvoq; annumerari poßint & debeant Curatores, qvi apud Saxones mulieribus dari solent, in aula Saxoniæ Electoris dubitatum &* juxta suum consilium conclusum fuisse, Curatores hujusmodi sine speciali mandato jusjurandum deferre non posse: tradit Teuber. *in suis qq. q. 8.* Ad Curatores enim istos non universorum, vel totorum bonorum, sed unius tantum rei vel litis administratio plerumqve pertinet, indeq; curatores ad lites appellantur, Kriegische Vormünder. Atqvi procuratores litis † vel negotii, qvibus curatores in litem æqviparantur. *l. neq;. 11. vers. ad exemplum procuratorum. & ibi Br. n. 16. C. procur. Idem Br. in l. cum semel. 5. n. 3. D. tutel. l. qvod si nolit. 31. §. in procuratore 14. & ibi Bl. ædilic. edict.* juramentum non deferunt, nisi hoc ipsis nominatim & specialiter mandatum sit. *d. l. jusjurandum. 17. §. si procurat. cum 2. legib. seqq. de jurejur. d. c. qvi ad agendum Gail. 1. obs. 83. Mozz. de contractib. tit. de mandato. c. de divis. mandat. n. 33.* Ac qvanqvam interdum generaliter omnia mulierum negotia ipsis demandari soleant, non tamen propterea, ut reliqvi Curatores tutores, aut universorum bonorum procuratores, liberam bonorum administratio-

33 34 35

ſtrationem conſeqvuntur, ſed hæc majori ex parte penes ipſas mulie-res remanet, *Moller. libr. 2. ſemeſtr. c. 1. n. 3.* Ut proinde Curatores honorarii appellari qvodammodo poſſe videantur, exemplo tutorum honorariorum, qvi honoris, non adminiſtrationis cauſſa conſtituuntur. *l. jure noſtro. 26. §. honoris. D. teſtam. tut. l. ſi plures. 3. §. cæteri. D. admin. & peric. tut. l. ſi qvis tutor. 60. §. qvid ergo. 2. D. rit. nupt. Teuber. d. q. 8. num. 8.*

36 *Sed numqvid † conjunctus poßit deferre juramentum litis deciſorium pro alio conjuncto ſine alio mandato ad hoc?* utiqꝫ non: niſi proprium prætendat intereſſe. *l. patri. ubi text. ad hoc ſingul. ſecundum Br. ibi. C. minor. & ibi dicit Blbe.* qvod ita fuerit in publica diſputatione obtentum, etiam cum promiſſione de rato: *& illum text. dicit etiam ſingularem ad hoc Br. ſing. 114. Rom. ſing. 619. Pet. Raven. ſing. 212.* eamqve ſententiam probat etiam *Caroc. in tr.*
37 *de jurament. lit. deciſ. q. 8. q. 13. princ.* Gravatus qvoq; fideicommiſſo † non poteſt deferre juramentum litis deciſivum, in bonis fideicommiſſo ſuppoſitis: cum adveniente ſubſtituto de facili detegeretur perjurium. *Br. in l. eum qvi. §. ſi libertus. in fin. & l. manifeſtæ num. 5. D. jurejur. Jaſ. in l. jusjurandum qvod ex conventione. §. pupillus. num. 1. D. eod. Vincent. Caroc. in tract. de jurament. lit. deciſ. q. 13. q. 13. princ.* Similiter
38 Emphyteuta † vel Vaſallus, ſuper re emphyteutica deferre non poteſt juramentum litis deciſivum: cum non habeant liberam adminiſtrationem. *Jaſ. in l. jusjurandum. §. pupillus. n. 2. D. jurejur. & in l. fin. num. 123. C. jur. Emphyteut. Lambertegn. de contract. mulier. gl. fin. n. 141. Vincent. Caroc. in tract. de juram. lit. deciſ. q. 14. q. 13. princ.*

39 *Elegans eſt qvæſtio: † An is cui impoſita eſt probatio per ſententiam qvam paſſus eſt transire in rem judicatam, poßit deferre adverſario juramentum?* Et licet videbatur prima fronte qvod ſic, eò qvod & juramentum ſit ſpecies probationis: & ita videatur obtemperare ſententiæ etiam is, qvi defert jusjurandum, contrarium tamen pronunciatum fuiſſe refert Modeſtin. Piſt. *in qq. illuſtr. q. 79.* idqve propter autorita-
40 tem rei judicatæ: nam delatio jurisjurandi, † verius eſt relevatio ab

onere

onere probandi, qvam probatio, ut docet Scultet. *in tr. de notor. part. 1. q. 5. n. 17. & seqq.* ubi contra Menoch. ostendit hanc esse communem opinionem. Unde cum is, qvi acqvievit tali sententiæ, videatur per hoc, qvod saltem tacitè in sententiam consensit, suscepisse in se onus probandi, non videtur is postea pœnitere posse, & ab eo se relevare transferendo id in adversarium, per juramenti delationem. Nam qvod dicitur juramentum esse speciem probationis, non habet locum in juramento, qvod defertur adversario, sed in illis casibus, in qvibus potest qvis probare per proprium juramentum, *ut in l. si qvando. 9. C. unde vi.* & in taxatione expensarum: *de qva agitur in l. sancimus. 15. & auth. post jusjurandum. C. judic.* Nec obstat. † *l. si qvis jusjurandum 11. C. rebus credit.* qvæ ita demum prohibet delationem, si denuò & iterum fiat. 41
Si ergo antea facta non est delatio, non videtur sola susceptio probationis, (qvæ tamen non facta est expressè,) aliqvem excludere à delatione: Nam hic dum actor sententiam in rem judicatam transire passus est, in id qvod ipsi per sententiam imponebatur, nempè in probationem, re ipsa factoqve (qvod potentius est verbis. *l. si tamen. 48. §. ei qvi servum. 3. D. ædilic. edict. Schrader. in tr. de feud. p. 2. p. 9. princ. n. 117. vers. & eo ipso qvod consvetudo*:) consensit, atqve ita simul delationi jurisjurandi renunciavit: absurdum autem est, redire actorem ad hoc, cui semel renunciandum putavit, ut ait Imp. *in d. l. si qvis jusjurandum. 11. in princ. vers. satis enim absurdum. C. reb. credit.* Huc pertinent qvæ in converso casu tradit Moller. 1. *semestr. c. 3.* † ubi ei qvi 42
prius juramentum detulit, ita demum ad probationes regressum permittit, si sententia, qvæ reo juramentum imponit, per leuterationem suspensa, nondum in rem judicatam transiit. Idem etiam dicendum eo casu † qvando qvis ad intentionem suam per omne probationis genus, ut fieri solet, comprobandam admissus est, data in eam rem dilatione & post ejus dilationis tempora jusjurandum deferre vult, sive 43
probationes alias nullas proferat, nullis forte auditis testibus, sive testes aliqvi auditi sint, qvorum testationes jam didiscitæ sint, aut nondũ apertæ: *ut contra Br. Bl. Castrens. Boer. Cagn. & alios qvam plurimos relatos ab Ant. Tessaur. Decis. Pedemont. 93. probat. Anton. Fab. in tr. de errorib. Pragmat. decad. 19. error. 9. & Andr. Fachinæ lib. 1. controvers. c. 22.* Planè † non est prohibendus, qvi per testes intentionem suam pro- 44
bare voluit, qvo minus mutato consilio aliam probandi rationem eli-

gat, in eamqve rem jusjurandum deferat, dum modo tempora largiantur: sive testes aliqvi jam auditi sint, sive nulli, dum ne secreta testationum didiscita proponantur. Esset enim certè per qvàm durum, sola electione unius generis probationis, a cæteris excludi eum, qvi ad omne genus probationis sit admissus: nec favor probationum patitur, ut ei qvi per testes probare cæpit, objici debeat vulgare illud dictum: pateat tibi via qvam elegisti. Sed post desperatas aut qvod magis est, exclusas omnes probationes, admitti delationem jurisjurandi,
45 id verò durius longè esset ac iniqvius. Illud autem † prorsus intolerabile, qvod Tessaur. *sup. dicto loco* probat, & à Senatu Pedemontano decisum testatur, si actor suis diffidens probationibus, qvas jam produxerit, deferat jusjurandum reo volenti suam intentionem probare per testes, cogendum esse reum, ut vel juret vel referat: Facit enim hæc sententia duplicem injuriam reo: Priorem in eo, qvod actorem post desperatas alias probationes, elapsaqve probandi tempora admittit ad jurisjurandi delationem, qvod nos fieri debere negavimus; alteram in eo, qvod reo adimit probationis per testes faciendæ facultatem, ut illum adigat invitum ad juramentum suscipiendum aut referendum: qvod etiam à juris ratione abhorret. Illud verò temperamentum, qvod Tessauro placet, ut testationes à Senatu inspiciantur, & si appareat plenè probatam actionis intentionem, uno demum illo casu, actor jusjurandum deferens non audiatur, ostendit evidentius sententiæ hujus iniqvitatem. Cur enim magis faveamus actori qvi minus probaverit? aut cur perjurii probationem pertimescamus, cum adversus eum qvi juravit, nunqvam de perjurio qværatur, maximè si per testes non per instrumenta perjurium probare velit is, qvi victus fuit. *l. fin. D. in lit. jur. l. 2. C. reb. credit.* Illa qvæstio non paulò diffici-
46 lior & obscurior est: † *An scilicet, ad redimendam litium tarditatem, qvæ sæpè tractu temporis immortales fiunt, & cum cervis & corniculis de ætate certant, judex permittere debeat, ut actor etiam sine probationibus deferat reo juramentum: & an reus juramentum hoc delatum præstare cogatur aut solvere?* Qvæstio sanè difficilis & magni momenti, & propter magnum usum in Judiciis nobilis-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

bilissima atqve celeberrimo: ab interpretibus autem variantibus atq; discrepantibus sententiis, dissimiliter tractata, neq; adhuc satis expedita. Ego qvia alibi hæcqvæstio à me prolixè tractata est, non ex incertis Dd. opinionibus, sed ex ll. fundamentis, & æqvissimis juris & justitiæ rationibus, qvid in hac difficili controversia dicendum videatur, breviter hoc loco repetam. Sicut autem apud Aristophanem inferorum Judices Æschyli & Euripidis verba in lancibus posita examinant, utra sint magis tragica, sic actoris ac rei argumenta ac rationes breviter hoc loco conferam, ex qva collatione veritas tanqvam purpura juxta purpuram in manifesta luce sese sui amantibus conspiciendam præbebit.

Ac primum qvidem, si qvis autoritati locus tribuendus esset, rei partes contra jus actoris, & qvod sola delatio actoris non sufficiat ad hoc, ut reus vel jurare, vel juramentum referre cogatur, aut si neutrum faciat, pro confesso haberi debeat; sed qvod præterea reqviratur, ut actor aliqvid probaverit, vel contra reum aliqva sit juris præsumptio: alioqvin verò si actor nihil probavetit, nihilq; contra reum præsumatur, jusjurandum reo delatum legitimè recusari, eumqve absolvendum esse: has, inqvam, rei partes, tuentur magni inprimis, & graves juris nostri interpp. qvorum autoritatem sæpe imperiri Judices à callidis advocatis persvasi manifestæ juris æqvitati anteponere non dubitant. *Specul. in tt. de juram. delat. vers. si autem actor nihil omninò probet. Abb. Panorm. in c. fin. in princ. & §. 1. jurejur. & in c. ex literis. probat. gl. & Br. in l. in bona fidei. C. rebus redit. & in l. admonendi. D. jurejurand. Hart. Hartm. in pract. observ. tit. 13. de probat. obs. 3. & tit. 24. de jurament. obs. 2. Alex. Stiat. in practic. obs. c. 2. n. 57. Vincent. Caroc. in tr. de juram. lit. decis. q. 1. & 2.* Et pro hac sententia rationes admodum plausibiles adduci possunt: Primum enim reus qvi jusjurandum recusat, contendit, se nolle cuiqvam dubium relinqvere, an pejerarit, qvæ ratio visa est probabilis Qvintilian. *lib. 5. Inst. Orat. c. 6.* Cum nemo facilè debeat sui præsertim lucri caussa anceps perjurium subire, & viri boni ad jurandum difficiles sint, tametsi sciant se vere & ex animi sui sententia juraturos esse. Deinde in hanc sententiam adduci potest. *c. fin. §. 1. jurejur.* ubi dicitur, si actor in probatione defecerit, reum etsi nihil præstiterit, absolvendum esse. *& l. 3. C. reb. credit.* ubi Imp. ad delationem juramenti caussæ cognitionem reqvirit; non autem voluntaria delatione contentus est.

tus est. Movet tertiò, trita illa juris regula: Actore nihil probante, reum etsi nihil præstiterit, absolvendum esse, & probationem ex domo rei non esse petendam, qvo ad confirmandam intentionem actoris. *l. qui accusare. C. edend. l. nimis grave. C. testibus.*

Pro eadem sententia confirmanda adduci potest, qvod decidi-
47 tur, † juramentum necessarium judice deferente, si actor nihil probaverit, rectà recusari, ut concludunt Dd. com. *in l. admonendi. & ibi Jas. n. 70. & seq. D. jurejur.* Ex qvo dicendum videtur, multò magis judiciale, actore nihil probante, per reum recusari posse, ut pote, cum judiciale saltem inde obliget reum, cui delatum est, qvia à judice approbatum sit. Sic pleriqve interpp. *l. manifestæ. D. jurejur.* expressè restringunt, ut tantum procedat, qvando actor aliqvid probavit, secus autem esse docent, si nihil probaverit. *Spec. Jo. Andr. Abb. & alii. supra allegati.* Movet deniq; id qvod traditur, actore plenè probante reum esse condemnandum, neq; audiendum esse, si actori præter plenam probationem factam per testes vel per instrumenta, insuper etiam juramentum deferat: sed talem delationem juramenti rectè recusari, usq; adeò qvidem, ut nec consvetudo in contrarium valeat. *cap. 2. & ibi Abb. & Dd. comprobat. l. actor. C. eod. l. si qvidem. C. except.* Unde ex natura contrariorum & correlativorum similiter videtur dicendum: actore nihil probante reum esse absolvendum, cum contrariorum eadem sit ratio, & statutum de uno ex correlativis, debeat etiam statutum intelligi de altero. *arg. l. fin. & ibi Br. & Dd. C. indict. vid. tollend.* Ego tamen, ut ad decisionem præsentis qvæstionis me accingam, prædictis rationi-
48 bus minimè obstantibus affirmare non erubesco † contrariam sententiam, qvod scilicet actor juramentum judiciale reo etiam eo casu cum effectu deferre possit, qvo nihil penitus probavit, neqve aliqvid probare incipit vel conatus est, sed à regulari & ordinaria probatione ab initio semetipsum submovit, longè veriorem esse, & solidioribus inniti fundamentis. Legis enim generaliter & indistinctè volunt qvemlibet actorem, itemqve qvemlibet alium, cui onus probandi incumbit, si prorsus abstineat ab ordinaria probatione, judiciale juramentum adversario deferre posse, eumqve facta delatione vel jurare, vel juramentum referre cogi, aut condemnandum esse: & lex nusqvam distingvit inter actorem probantem aliqvid vel nihil, minusqve qvo ad delationem juramenti aliqvam probationem ex parte actoris deferentis

rentis juramentum reqvirit *l. cum de indebito. §. in omnibus. & ibi Br. & Dd. D. probat. l. jusjurandum. §. ait Prætor. & §. fin. l. manifestæ. D. jurejur. l. delata. C. reb. credit.* Certi autem juris est, ubi lex non distingvit, sed generaliter & indistinctè loqvitur, ibi nec nobis qvidem distingvere licere. *arg. l. 3. D. off. præsid.* & qvod jus non reqvirit nec dicit, id etiam per judicem non esse reqvirendum vel dicendum. *l. si servum. §. non dixit Prætor. D. acq. heredit. §. consideremus. Nov. de trient. & semiss.* Neqꝫ desunt hujus etiam sententiæ, autores atqve defensores, cum pleriqve eam communem vocent, sicuti revera communiter recepta est, *autore Cast. in l. jusjurandum & ad pecunias. §. ait Prætor. & in l. manifestæ. & ibi Br. in lect. antiq. Alex. & Jas. D. jurejur. Jas. in l. admonendi. n. 71. ubi hanc sententiam communiter receptam attestatur. & ibid. Rip. num. 65. eam in practica observari dicit. D. jurejur. Modest. Pist. cons. 2. q. 3. num. 40. lib. 2. Cacheran. decis. 97. Duaren. de jurejur. lect. 1. c. 6. & lect. 2. cap. 3. in pr. Bronchorst. cent. 1. ἐναντ. assert. 70. Fachin. 1. controv. 19. Don. de jurejur. c. 12. n. 7. Nic. Vigel. cent. 2. decis. controv. decis. 25.* Licet enim actor nihil probaverit, tamen Dd. præallegati sentiunt, turpe esse, si reus sit de veritate informatus, qvod ad delationem juramenti neqve jurare neqve juramentum referre velit. *d. l. manifestæ.* licet aliud sit in juramento necessario, in qvo non habet locum relatio. *c. fin. de jurejur. l. jusjurandum. in pr. D. jurejur.* & confirmatur hæc sententia communis præterea *per l. generaliter. §. 1. C. reb. credit.* ubi text. expressè vult, juramentum à parte etiam à principio & in initio litis, anteqvam aliqvid sit probatum deferri posse: & per id qvod traditur, rationem *d. l. manifestæ.* etiam militare in casu, qvo actor nihil voluit probare. *Rip. in d. l. admonendi. n. 65.* Item confirmatur hæc sententia *per l. fin. & qvod ibi Dd. not. C. fideic.* ubi heres jurare compellitur, si fideicommissum aliunde probari non possit. Qvod si alia confirmandæ hujus sentētiæ argumenta deessent, ipsa utilitas publica, qvæ in re dubia vincere debet, omnes movere debet & impellere, ut hanc sententiam posteriorem, veriorem ducant, & ab ea neqvaqvam in judicando sibi putent recedendum esse. Salus enim populi suprema lex esse debet, & ad eam omnes reliqvæ leges, consvetudines & statuta referenda sunt. Et memorabile est, qvod apud Platonem ait Socrat. eas leges qvam maximè probandas esse, qvæ qvam paucissi. lites gignunt inter cives, & qvibus fit, ut qvàm citissimè litibus finis imponapona-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ponatur. Non potest autem ulli esse dubium, qvin actor, qvi caussæ suæ victoriam omnem collocat in fide & conscientia rei, id agat, ut qvam primum molestia litis defungi possit, eamqve ob caussam jurejurando ipsius stare sese velle ostendat, qvod maximum remedium expediendarum litium vocat Jurisconsultus *in l. 1. D. jurejur.* Unde si ex æqvitate & utilitate judicandum sit, qvid seqvi debeamus in proposita qvæstione: mihi videretur hanc opinionem tenendam esse, etiamsi legibus & jure certo destitueretur, cum major utilitas in hac parte & æqvitas versetur. Reliqvum nunc est, ut ad argumenta, qvæ pro confirmanda sententia contraria adducta sunt, breviter respondeamus:
49 Nam primum † *tex. in c. fin. §. 1. jurejur.* ut ex præcedentibus & seqq. verbis apparet, loqvitur de juramento necessario. Ideoq; non debet extendi ad judiciale, tanqvam ad diversam speciem, in qva diversa militat ratio. Item ille tex. inqvit: Si actor in probationibus omninò defecerit: ponderand. verb. defecerit: colligitur, actorem conatum fuisse aliqvid probare, id autem perficere non potuisse. Similiter *in l. in bonæ fidei. 3. C. reb. credit.* dicitur, caussam jurejurando per Judicem caussa cognita decidi oportere. Unde satis constat, maximè ex verbo: *per judicem:* illum text. loqvi de juramento necessario: non verò de Judiciali.

Communis qvoq; regula: Actore non probante, reum esse absolvendum, & ex domo rei non esse petendam probationem intentionis actoris, tantum procedit, qvando actor in se suscipit onus probandi per regulares & ordinarias probationes, & per eas aliqvid probare conatus est: secus autem est, qvando actor, dimissis omnibus probationibus, statim à principio juramentum reo defert, & seipsum ultrò à probando submovet, constituendo reum testem & judicem in caussa propria. *arg. l. fin. C. fideic.* Neqve bonum est argumentum à juramento necessario ad Judiciale, cum ex diversis caussis & ad diversos effectus deferantur. *arg. c. fin. in pr. jurejur. l. à Titio. D. V. obl. l. fin. D. calumn.* Sic argumentum ex natura correlativorum non procedit qvando potest dari diversitatis ratio, vel qvando jura de correlativis diversimodè disponunt: *per alleg. ab Everhard. in loc. à correlat.* Neq; communis assertio, qvod scilic. actor dimissis regularibus probationibus, reo potest deferre juramentum, etiamsi nihil probaverit, repugnat vel contradicit illi decisioni, qva cavetur, reum non jurantem, condemnan-

mnandum esse: sed tantum casu ista colliduntur & eventu, κατ' περίστασιν. Una enim dicit, actore non probante reum esse absolvendum: altera, reum non jurantem damnari probatione deficiente: qvod cum fit, necesse est alteram alteri cedere: Sed utra cedet alteri? Videndum hic utra sit utilior, qvod cum in posteriore sententia evenire supra rationibus & argumentis ostenderim, minimè nobis dubitandum est: hoc loco, qvo minus ita concludamus: Actorem qvidem si ab initio tentaverit aliqvid probare, & non potuerit, juramentum reo deferre non posse: at secus esse, si actor ab initio statim nihil probare conatus sit, sed in ingressu litis juramentum reo detulerit: tunc enim reus aut jurare cogitur, aut juramentum actori referre, si neutrum faciat, habebitur pro condemnato & convicto.

Manifestæ enim turpitudinis est & confessionis, nolle vel jurare vel juramentum referre. *ut inqvit Paul. in l.38.D.jurejur.* De jure Saxonic. † indistinctè actor se relevare potest, ab omni onere probandi, si 50
narrata in libello deferat reo ante gvarendam præstitam in conscientiam. Mag dem Beklagten seine Klage in sein Gewissen schieben Landr. *lib.1.art.6.gl.lib.3. art.9.in pr.* Idemqꝫ fieri potest etiam à reo. *Terminæ. in process. c.47. in pr. Kilian.* König. *in process. c.7.n.1.in fin, & c.66.* Ad extremum, † Juramentum non rectè deferunt, qvi propter personæ 51
aliqvam inhabilitatem non possunt esse in judicio: ut ex prædictis satis constat: usqve adeo † ut juramentum delatum ab eo, qvi non po- 52
test esse in judicio, ne in vim qvidem pacti valeat, ut probat Alex. *in l. servus. n.1. per illum text. D. jurejur. qvem seqvitur Caroc, in tr. de juram. litis decisiv. q.princ.40.*

CAP. III.

Qvibus Jusjurandum deferatur.

SUMMARIA.

1. *Juramentum omnibus deferri potest, nisi in specie excepti sint.*
2. *Juramentum an pupillo deferri possit. & num.6.*
3. *Pupillus an jurare aut pejerare possit.*
4. *Jusjurandum an deferri servo possit.*
5. *Jusjurandum an filiofam. deferri possit.*

7. *Jusjurandum an muto rectè deferatur.*
8. *Juramentum an constituto in articulo mortis deferri possit.*
9. *Confessio moribundi an faciat indicium ad torturam contra alium.*
10. *Juramentum litis decisorium an persona vili & infami deferri possit:*
11. *Testis vilis & infamis parte acceptante, an probet.*
12. *An qvi probare mavult, qvam jurare, audiendus sit.*
13. *Leges qvæ sint optimæ.*
14. *Expositio l. in contractibus §. de illo. C. de non numerat. pecun.*
15. *Jurare an cogi possit, qvi de re idoneè jam probarit.*
16. *Juramentum decisivum an recusari possit, ubi probatio necessariò per scripturam facienda est.*
17. *Juramentum decisivum an sit species probationis & n. 40.*
18. *Juramentum an recte deferatur ei, qvi scientiam facti, de qvo agitur, non habet.*
19. *Juramentum an deferri possit procuratori non habenti speciale mandatum, & an Procurator hoc casu jurare teneatur. & n. 23.*
20. *Judex admittens juramentum de facto alieno præsumitur esse in dolo.*
21. *Factum alienum an per juramentum veritatis probari possit.*
22. *Facti alieni ignorantia probabilis est.*
24. *Absens qvomodo juret. & n. 43.*
25. *Juramentum an defensori possit deferri.*
26. *Juramentum an heredi rectè deferatur.*
27. *Heres justam habet ignorationis caussam.*
28. *Præsumtio relevat ab onere probandi & jurandi.*
29. *Jusjurandum litis decisivum semper est veritatis, non credulitatis.*
30. *Facultas probandi per jusjurandum an & qvando transeat in heredem: de jure communi vel Saxon. & n. 32.*
31. *Posse dicimur, qvod sine peccato possumus.*
33. *Heres de credulitate jurare jussus, si ut juramentum evitet, probationibus uti velit, num audiri debeat.*
34. *Tutores & Curatores an in rebus pupillorum & minorum jurare teneantur.*
35. *Jusjurandum an cuiqvam deferri possit eo in loco, in qvo Judicium accipere cogi non potest.*

36. Ex-

36. *Exceptionem non numeratæ pecuniæ non habens ab initio, vel post elapsa tempora, an deferre possit juramentum.*
37. *Juramento an urgeri possit is, cui spacium aliqvod dandum est, ut prius certioretur.*
38. *Juramentum exigens, qvod jurantem non relevaret, an sit audiendus.*
39. *Probare volens qvod probatum non relevat non est audiendus.*
41. *Juramentum delatum an rectè recusetur, si referri non possit: & de nobili controversia inter Natt. & Cravet.*
42. *Juramentum an absentibus litigatoribus deferri possit.*

POstulat nunc ordinis ratio, ut videamus: *qvibus jusjurandum deferri possit.* Qvemadmodum autem supra diximus, juramentum hoc deferre posse omnes, qvi prohibiti non inveniantur: ita hic qvoqve dici potest †, Juramen- 1
tum omnibus deferri posse, nisi qvi in specie excepti sint: nec referre, cujus sexus ætatisvè sit, cui juramentum defertur. Nam, ut inqvit Paul. JCtus *in l. qvi jurasse. 26. D. jurejur.* omnimodo custodiri debet jusjurandum adversus eum, qvi contentus eo fuit, cum deferret; Sic si mulier vel pupillus † juravit deferente adversario, ratum habendum 2
est jusjurandum: qvia id sibi adversarius imputare debet, qvi mulieri vel pupillo detulit jusjurandum, *ut in l. 23. D. eod. l. pen. D. inst. act.* Ergo ei qvi detulit Jusjurandum mulieri vel pupillo, si mulier vel pupillus juravit, jusjurandum nocet, qvanqvam pupillus† videatur non pos- 3
se jurare, aut pejerare, qvia non nisi sciente animo suo vel dejerat vel pejerat, qvia ut inqvit Paul. *in d. l. qvi jurasse.* pupillus sciens fallere non videtur: qvæ verba jam pridem ostendit Polyb. pertinere ad veterem illam formulam jurisjurandi: si sciens fallo, tum me Diespiter urbe salva arceq; bonis dijiciat, ut ego hunc lapidem, apud Fest. Cujus etiam meminit M. Tull. *7. epist.* Cum cæpisset, inqvit, jurare, vox defecit cum dixit, si sciens fallo. Et in Academicis: Majores nostri voluerunt qvemqve teneri jurejurando, si sciens falleret, qvod inscitia multa versaretur in vita. Idemqve Polyb. *lib. 3.* Ad illam igitur formulam respiciens, non videtur pupillus jurare aut pejerare, qvia nihil scire intelligitur, vel qvia sciens fallere non videtur. Et tamen si qvis stultus

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ei detulerit Jusjurandum, non potest is qvi detulit, ei jurejurando non stare. *d. l. qvi jurasse. D. jurejur.* Qvin imò jusjurandum non tantum li-
4 bero homini, † sed etiam servo deferri potest. Et si servus ad delationem jurisjurandi juraverit, dominum dare non oportere, valet jusjurandum & exceptio Domino indulgenda est: h. e. si dominus, posteaqvam servus juravit, dominum dare non oportere, conveniatur, domino exceptio dabitur, sibiqve adversarius imputabit, qvi servo detulit jusjurandum *l. si servus juraverit. D. jurejur.* Sic si servus delato vel relato ei jurejurando juravit, rem Domini esse, vel ei dari oportere, dabitur Domino actio propter religionem & conventionem, ut Ul-
5 pian. loqvitur *in l. sed et si servus. D. eod.* Et qvod de servo dicimus, † idem multò magis dicendum est de filiof. Etem filiofam. jusjurandum deferri potest, & religio h. e. jusjurandum filii, prodest patri. *l. multo magis. D. eod.* Relinqvitur ergo omnibus jusjurandum deferri posse, cujuscunqve sint sexus, ætatis, aut conditionis: *Nec obst. l. jusjurandum & ad pecunias. §. pupillo. D. eod. tt.* ubi dicitur, pupillo non deferri jusjurandum. Hoc enim ad pupillum invitum referendum est. Et pupillo invito jusjurandum non defertur, nec invitus pupillus jusjurandum delatum suscipit. Volenti pupillo jusjurandum deferri potest, & si pupillus jusjurandum delatum volens susceperit ac juraverit, omnimodò custodiri debet jusjurandum. *d. l. qvi jurasse. D. jurejur.*
6 Muto qvoqve † hoc juramentum rectè defertur, non obstante qvod loqvi nesciat: qvia sufficit ipsum habere intellectum & consensum, ut satis fiat desiderio juramentum offerentis. *l. item qvia. D. pact. Vincent. Caroc. in tr. de juram. lit. decisiv. q. 11. 13. q. pr.* Constituto qvoqve in mor-
8 tis articulo † juramentum litis decisivum rectè deferri potest, ut probat idem *Caroc. in d. tr. de juram. lit. decis. q. 4. 7. q. pr. n. 4.* licet aliàs in præjudicium alterius, morienti non esse credendum tradant Dd. nostri *M. Anton. Blancus in rep. l. fin. n. 390. qq. Joach. à Beust. in rep. l. admonendi.*
9 *n. 1182. D. jurejur.* ubi † confessionem moribundi non facere indicium ad torturam contra alios affirmat, etiamsi sumta eucharistia vel juramento eam confirmasset. *Jo. Georg. Godelm. in tr. de mag. & venefic. lib. 3. c. 9. n. 28. & seq.* & hanc sententiam communiter receptam esse probat *Mol-*
10 *ler. 2. Semestr. c. 8.* Non refert † etiamsi, Persona cui hoc juramentum defertur, vilis sit & infamis: ut putat *Caroc. in tr. de juram. lit. decis. q. 7.* qvia
11 † testis vilis & infamis parte acceptante probat, & repelli non potest.

gl. sing.

gl. sing. ab omnibus commendata in §. & licet. verbo, suppliciis. Nov. de testibus. qvam singularem dixit Bl. in c. in nomine Domini. n. 3. de testibus. Campeg. de testibus conclus. 193. limit. 2. Rebuff. de testib. & reprobat. ipsor. pag. 596. Unde si per delationem juramenti accepto adversarium in testem, meritò ipsius jurantis dictum, qvamvis hominis infamis & vilissimi reprobare non potero; Existimo tamen ad officium Judicis pertinere, dispiciat, ne juramentum facilè ei deferatur, qvem pejeraturum esse verisimiliter metuit: *ex tradit. à me supra. lib. praced. c. 3.*

Qværitur: † si is cui juramentum defertur, probare malit, qvam jurare, an admittendus sit? qvod minimè arbitror, cum is qvi juramentum defert, hac ratione nitatur, qvod velit defungi molestia & vexatione litis: alter autem hac, qvod dicat se malle testibus & instrumentis probare, qvam dubium cuiqvam relinqvere an pejerarit: qvamvis pejerare nolit, & certò sciat, qvod intendit: qvæ ratio, etsi probabilis visa Fabio Qvintiliano lib. 5. cap. de jurejur. tamen alterius ratio multò justior est, qvod qvamvis lis possit ad extremum perduci legitimis probationibus: tamen sibi utilius sit jurejurando litem definiri: qvæ ratio mihi longè æqvior & probabilior esse videtur, & magis conveniens sententiæ Ulpiani *in l. 1. D. jurejur.* Qvoniam ad lites dirimendas & expediendas maximè conducit. 12

Huc pertinet † qvod Socrates ait, eas leges maximè probandas esse, qvæ qvam paucissimas lites gignunt inter cives, & qvibus fit, ut qvam citissimè litibus finis imponatur. Unde si ex æqvitate & utilitate judicandum sit, qvid seqvi debeamus in proposita qvæstione, mihi videtur hæc opinio seqvenda, cum major utilitas in hac parte & æqvitas versetur. Et hæc sententia qvoqve est receptior: teste Duaren. *in tr. de jurejur. c. 3. lect. 2.* Qvo pertinent ea qvæ supra in præcedenti c. in qvæstione non dissimili à nobis disputata sunt. Nec adversatur huic sententiæ nostræ constitutio Justinian. de non numerata pecunia, in qva dicitur: sicut post biennium non potest opponi exceptio non numeratæ pecuniæ, ita nec jusjurandum deferri posse. *l. in contractibus. §. de illo. C. non numer. pec.* † Non enim rejicitur jurisjurandi delatio propter actoris probationem, sed qvia opponi exceptio post biennium non potest. Sic qvi conveniri non potest, justè Jusjurandum 13 14

15 dum recusat. *l. si patronus. l. Tutor. D. jurejur. & dicimus infr.* Planè † qvi de re idoneè jam probavit, jurare cogi non potest, ut probat. *Don. in tr. de jurejur. c. 13. n. 15.*

Qværitur an juramentum decisivum recusari possit, ubi probatio necessariò per scripturam facienda
16 *est:* † Et sanè Jason *in l. manifestæ. D. jurejur.* putat rectè recusari: *col. 4. vers. duodecima caussa.* Atqve ex eo infert, qvod si ex statuto vel ex pacto convento probatio solutionis deberet fieri per scripturam publicam, qvod tunc juramentum oblatum possit recusari. Sed hanc sententiam Jason. non satis tutam esse probat Tessaur. *decis. 256.* Jura-
17 mentum enim decisivum, † non est probatio, sed relevatio ab onere probandi, & sic species qvædam esse videtur sententiæ & rei judicatæ, siqvidem oblato juramento, is cui offertur, fit Judex, & majorem etiam vim habet qvam res judicata: *l. 2. D. jurejur.* ita ut etiam perjurii prætextu retractari neqveat. *l. 1. & 2. C. eod.* Et ex his & aliis rationibus, qvas latè adducit *Purpur. in d. l. manifestæ. n. 43.* videtur & mihi hæc opinio sustineri posse, & maximam habere in se æqvitatem, siqvidem nihil magis in Judiciis qværitur, qvam ut veritas qvovis modo elucescat, ut not. dicit Summus Pontifex *in c. judicantem. 2. q. 5.* Qvod dicimus omnibus deferri juramentum posse & si deferatur manifestæ turpitudinis esse & confessionis, nolle nec jurare, nec jusjuran-
18 dum referre *l. manifestæ. 38. D. jurejur. l. delata. 9. C. eod.* † hoc de omnibus illis intelligendum est, qvi scientiam rei vel facti, de qvo agitur habent. Nam qvi scientiam rei, de qva agitur, non habet, itemqve ei qvi scientiam facti, qvo de agitur, non habet, juramentum non
19 rectè defertur. Sic † si Procuratori, qvi non specialiter in eam rem mandatum habeat, jusjurandum delatum sit, non est cogendus jurare: *l. jusjurandum & ad pecunias. 34. §. pupillo. cum seq. D. jurejur.* qvia nec de alieno facto jurare qvisqvam compellitur. *l. Marcellus 11. §. jurare D. rer. amot.* nec sub alieni compendii emolumento anceps per-
20 jurium subire. *l. videamus, 4. D. in litem jurand.* Qvin imò † Judex qvi ejusmodi juramentum de facto alieno admitteret, præsumeretur esse in dolo; & perjuriis viam patefacere: *l. 2. circa med. C. in dict. vi-*
21 *duit. toll.* Qvamobrem communis est sententia, † qvod factum alienum non per juramentum veritatis, sed per juramentum credulitatis saltem pro-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

probari debeat. *latè Tiraq. in tr. lignag. §. 2. gl. 2. n. 10. Domini Witebergens. in suis Disputationibus p. 3. c. 13.* Qvod & jure Sax. ita observatur. Landr. *lib. 3. art. 11. num. 5.* Weichbild. *lib. 1. art. 6. in addit. col. 2. Ang. elect. in suis Constit. p. 1. c. 24.* Et hoc qvidem magna prudentia & cautione ita constitutum est, cum facti alieni† probabilis & tolerabilis 22
sit ignorantia, & prudentissimos qvosqve facile fallat. *l. fin. D. pro suo. l. qui in alterius. D. R. I. in omni D. jur. & fact. ignor.* & ancipitis perjurii periculum conjunctum habeat. *l. 4. D. in litem jur.* Qvamvis nihil
vetet† procuratorem, si velit, jurare tanqvam Dominum litis, in ejus 23
tamen commodum, cujus nomine litem contestatur. *l. vulgo 7. D. eod.* imputetqve sibi qvi ei detulit, cum Domino deferre deberet: qvod si factum esset, utiqve non magis Procuratori liceret jurare, qvam jusjurandum deferre, adeoqve nec si specialiter id ipsi mandatum proponeres. Jurare enim per se non per alium debet, qvisqvis delatum jus-
jurandum suscipit. Qvod si valetudine † aut qva alia caussa impedia- 24
tur, ne ad Judicem venire possit, permittendum ei est ut juret, in qva degit provincia; dummodo præsente adversario vel ipsius procuratore: *l. generaliter. 1. §. his de præsentib. C. reb. credit.* qvod & in jurejurando de calumnia olim obtinebat. *l. 2. §. sin autem absfuerit. C. jure-
jur. propt. calumn. dand.* Qvod de Procuratore dicimus, † ad defenso- 25
rem qvoqve trahendum est: Nam & defensor ignorantiam rei aut facti, de qvo agitur, potest habere, & ob id juramentum Defensori non rectè defertur, aut si delatum fuerit juramentum, defensor jurare non compellitur, *d. l. jusjurandum & ad pecunias. §. procurator. D. jurejur.*
Si heredi † juramentum non rectè defertur nec cogitur heres juramen- 26
tum delatum suscipere. *d. l. Marcellus. §. pen. D. rer. amot.* Cum enim heres in locum defuncti succedat, *l. cum heres. D. divers. & temp. præ-
script. & l. heredem D. R. I.* conseqvens est, † ipsum justam habere igno- 27
rationis caussam. *l. qui in alterius. D. eod.* ut non immeritò rescripsisse videatur Imp. Justinian. jusjurandum heredis à jurejurando principalis plurimum distare atqve differre. *l. generaliter in pr. vers. cum multum. C. reb. credit. & jurejur.* Proindeqve heredi factum alienum probabiliter ignoranti. *l. fin. D. pro suo.* non immeritò hoc casu parcatur, ne anceps perjurium subire necesse habeat *l. videamus. in pr. D. in litem jur.* nevè nobis sententias dicentibus objici possit: qvamobrem scientes prudentesqve perjuria committi patiamur? *contr. text. l. 2. vers.*

cum

cum enim. C. indict. viduit. Secundò, cum heres justa ignorantiæ præsumtione juvetur, *d. l. qvi in alterius. D. R. I.* necessariò efficitur, ipsum hac etiam ratione ad præstationem jurisjurandi, compelli non posse:
28 cum præsumtionis ea sit vis † ac potestas, ut ab onere tum probandi, tum etiam jurandi relevet. *DD. in l. fin. in pr. ubi gl. in verb. præsum. vers. ideoqve nec sacramentum. & Bl. in 2. lect. col. fin. in fin. D. qvod met. causa. l. nuptura. in fin. D. jure dot. l. gen. in fin. pr. D. fideicomm. liber. l. sive possidetis. & not. ib. Dd. C. probat. Calc. cons. 8. col. 6. & Hip. de Marss. 51. cum reliq. ejusd. generis.* Tertiò negari non potest, nobis de jurejurando litis decisorio disputationem in proposito institutam esse: Jam vero
29 jusjurandum litis decisorium semper est veritatis, † non autem credulitatis, qvemadmodum scribit in specie *Angel. in d. l. Marcellus. §. qvi rerum. D. rer. amot.. & Anton. Corset. in tr. de jurejur. in 5. q. n. 12.* Qvar-
30 tò certi atq; explorati juris est: qvod facultas † probandi per jusjurandum voluntarium vel judiciale (de qvo nobis hic sermo institutus est.) non transeat ad heredem. *Jas. in l. si qvando. num. 52. C. unde vi. allegans ad hoc Bl. in d. l. generaliter. C. reb. credit. & Lud. Roman. cons. 290. vel (ut recentia habent exemplaria.) 291. incip. in casu propositæ consultationis. Wesenb. cons. 11. num. 19. & cons. 15. n. 90. cons. 23. n. 55. cons. 28. numer. 24. Cacheran. decis. 41. in fin. Covarruv. in c. qvamvis. §. 5. num. 7. & seq. de pact. in 6. Prosper Farinac. lib. 1. qq. q. 8. n. 141. Vincent. Caroc. in tr. de juram. lit. decisiv. q. 5. q. qvæ princ. n. 71. & seqq.* Qvin etiam eo in casu, qvo facultas probandi per jusjurandum transit ad heredem, utpote qvando juramentum venit præstandum ex dispositione legis. *Jas. in d. l. si qvando. n. 51. in fin. cum seqq.* heres vel successor ne tunc qvidem jurabit, nisi fideliter informatus de veritate, bona conscientia jurare possit *Bl. in c. 1. in verb. successoribus. num. 2. & ibid. Alvar. si de invest. inter dom. & Vasal. lis oriat. Idem Alvar. in cap. 1. de content. inter. dom. & Vasall. de invest. in princ.* ubi dicit hæc verba (si poterit jurare.) referenda esse ad conscientiam jurantis: qvasi dicat; si poterit jurare qvia ista sit veritas, & conscientia dictet sibi istud, ut possit rectè
31 secundum Deum jurare. Nam illud dicimur posse, † qvod sine peccato possumus. *Hæc ibi Alvar.* Idemqve scribit *Jas. in l. admonendi. n. 119. D. jurejur. & in d. l. si qvando. n. 52. ubi scribit.* dictum Bl. paulò ante commemoratum (nempe qvod heres vel successor non aliter teneatur jurare, qvam si de veritate sit informatus) rationi inprimis esse conve-
niens

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

niens ac conſentaneum: ſubjungens, idcirco neceſſe eſſe, † qvod heres vel ſucceſſor commoratus fuerit in ædibus defuncti, ipſiusqve negotia geſſerit. Cum anceps jusjurandum nemo præſtare debeat. 32
Et pertinet eodem qvod ſcriptum reliqvit Accurſ. *in l. 3. in gl. fin. verſ. in prædictis caſibus. C. reb. credit.* Judicem, inqviens, inſpicere oportere, uter litigantium explorate cognitam ac compertam habeat veritatem, ut eum qvi ignorat veritatem, jurare non faciat, neqve compellat. *Et not. in d. l. 3. reliqvi etiam. Dd. præſertim autem Bl. col. pen. n. 10. ad fin. verſ. qvarto inſpicitur qvalitas factorum.* ubi in ſpecie dicit: qvod jusjurandum non ſolum heredi non deferatur: ſed & defuncto delatum, & ab eodem necdum præſtitum, ad heredem minimè transeat. Idemqve ſcribit *Catell. Cott. in memoralib. verb. jurandi facultas.* ubi ad hujus ſententiæ comprobationem multa allegat. Et hæc non tantum de jure civili procedunt: ſed locum habent etiam in terris ubi viget Jus Sax. ut latè probat Thoming. *in ſuis deciſionib. deciſ. 45. num. 10. & ſeqq.* Tametſi hodie, ſecundum novas conſtitutiones *part. 1. c. 14.* diſpoſitum eſt: ut ſi qvando, parte adhuc ſuperſtite, dicta fuerit de juramento præſtando ſententia, & pars neqve terminum jurandi fruſtra præterlabi ſiverit, neqve jusjurandum dare detrectaverit, qvod tunc heredes ejus ad præſtandum juramentum credulitatis ſint admittendi. Hoc jure ita poſito, pulchra oritur qvæſtio:

† *Heres de credulitate jurare juſſus ſi ut juramentum evitet, probationibus uti velit, num audiri debeat?* 33

Et ita videtur dicendum: Cum enim per ſe durum ſit heredes cogi de facto defuncti, cujus juſtam & probabilem habent ignorantiam, etiam de credulitate tantum ut jurent, ſubſidiaria qvoqve probatio ſit juramentum, ideoqve parciſſimè eo, nec aliter qvam in defectum aliarum legitimarum probationum utendum, *ut eſt txt. expreſſus in c. 2. probat. & in l. bonæ fidei. C. jurejur.* hæredes auetm ad probationem ſe offerant, ex qva de veritate ejus qvod eſt in controverſia, conſtare poſſit, nulla videtur ſubeſſe cauſſa, cur ad juramentum recurri debeat. Sed Weſenb. contrarium tenet: addens ita ſæpè judicatum: à qva ſententia nec ego recedendum exiſtimo, propter ea qvæ tradidi *ſupra hoc eodem cap. num. 12.* Et fatetur qvoqve Moller. *in comment. ad d. Conſtit. 24. in fin.* ſe nolle cuiqvam autorem eſſe, ab iis

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

qvæ tanti viri testimonio recepta jam diu sint, ut recedat, etsi deesse non dicat, qvæ ad rationes ab illo adductas responderi possint. Ob eandem autem caussam, propter qvam heres jurare non compellitur,
34 † tutores qvoqve & curatores in rebus pupillorum vel adolescentum
35 jurare non coguntur. *l. videamus. D. in lit. jur.* Is qvoqve † cui defertur jusjurandum eo in loco, in qvo judicium accipere cogi non possit, nec jurare cogitur, nec referre. *l. tutor. 33. §. fin. D. jurejur.* qvod interpretes pleriqve protrahunt ad omnes eos, qvi fori exceptionem habent, ut neqve partis interrogationibus, nec positionibus respon-
36 dere compellantur. Si etiam is † qvi exceptionem non numeratæ pecuniæ objicere non posset, vel ab initio vel post elapsa tempora, jusjurandum deferat, jurare non est necesse. *l. in contractibus. 14. §. videlicet. C. non num. pecun.* Et hanc sententiam veriorem esse, & usu observari tradit Ant. Fab. *in tr. de errorib. pragmat. decad. 19. error. 9.* licet in Parisiensi Senatu contra judicatum referat Papon. *in Syntagm.*
37 *arrest.* † Si etiam spacium aliqvod dandum sit, ut certioretur is, cui jusjurandum defertur. Sicqve postea juret; non est interea urgendus & præcipitandus: *d. l. jusjurandum. 34. in pr. D. jurejur.* His omnibus casibus & aliis nonnullis, qvos nostri post Br. congerunt *ad d. l. manifestæ.* apparet, non semper turpitudinis esse aut confessionis, nolle
38 jurare, nec jusjurandum referre. Non audiendus qvoqve est † juramentum exigens, jurantem non relevans: cum juramentum debeat esse necessarium *c. etsi Christus. & ibi Dd. jurejur.* sicut etiam non
39 auditur † probare volens, qvod probatum non relevat. *l. neq; natales. & l. adprobationem. C. probat. & not. gl. & ibi Pan. in ult. not. in c. cum*
40 *contingat. de off. deleg.* præsertim † cum juramenta loco probationum succedant. *ut in c. fi. jurejur. Goden. conf. 53. & conf. 94. num. 11.* Accidit aliqvando, ut juramentum referri non possit, veluti, cum is, qvi illud offert, veritatis ac rei gestæ ignarus est: Nam si is jusjurandum adversario offerat, adversarius verò illi referat, justam habet recusandi
41 caussam: Unde qværitur: † *An sicut relatum jusjurandum recusari potest hoc in casu, ita etiam & delatum?*
Et hæc est celebris controversia, de qva responderunt *Aym. Cravet. in conf. 203. & Marc. Ant. Natt. in conf. 35.* Cravetta respondit juramentum delatum recusari non posse, licet referri non possit. Contrarium

trarium respondit Natta; si referri non possit, nec deferri posse: Et Nattam seqvitur Ant. Fab. *in tr. de error. pragmat. decad. 19. error. 8. in fin.* Posterioris hujus sententiæ illud argumentum est, qvod leges de tali juramento verba facientes, plerumqve delationi relationem conjungunt, ut nempe is, cui juramentum defertur, illud referre possit. *l. jusjurandum. §. ait Prætor. D. jurejur. l. manifestæ. D. eod. tt. l. delata. C. eod. tt.* Et qvod caput est, *ait l. jusjurandum & ad pecunias. D. eod.* In omni caussa jusjurandum permitti, qvia de injuria conqveri non potest is, cui defertur, cum possit illud referre. Igitur si illud referre non possit, ut in proposita qvæstione, nec deferre posse videtur. Cravettæ sententiam probat Andr. Fachin. *lib. 1. controvers. c. 21.* qvæ & mihi probabilior videtur, & crebriori etiam Dd. calculo probatur: ut patet ex Menoch. *de arbitrar. jud. qq. cas. 189. & ex Masc. de probat. vol. 2. concl. 957. num. 16.* Probatur hæc sententia primum, argumento sumto ex *l. jusjurandum. 34. §. non semper. D. jurejur.* ubi habetur, jurandum esse ab eo, cui offertur jusjurandum, licet illud referri non possit ad illum modum qvo delatum est: Non semper autem, inqvit, consonans per omnia referri jusjurandum qvale defertur. Secundò probatur, qvia etiam hoc in casu viget ratio æqvitatis, nempe qvod turpiter qvis recuset testimonium ferre in caussa propria fateriqve videatur, se malam caussam habere, cum jurare non audeat. Tertiò, qvia non desunt alii casus, in qvibus referri non potest juramentum, & tamen deferri potest. *ut in l. Marcellus. §. 1. D. act. rer. amot. & in c. ult. jurejur.* Et hæc sententia maximè locum haberet, si forte impius pio jusjurandum deferat, qvæ conditio sive πρόκλησις est inæqvalis *Arist. in fin. lib. 1. Physic.* & est perinde, atqve si valens imbecillum & debilem invitaret ad pugnam, cum scilicet impius pium provocat ad jusjuraneum. Iaqve cum impius pio defert jusjurandum, is & minima religione detinetur à jurejurando. Et tutum non est impio jusjurandum referre. Itaqve justa tum est caussa recusationis, de qva existimabit Judex. Ad argumentum Nattæ respondeo, regulariter qvidem esse conjunctam relationi delationem, sed tamen si contingat, ut relationi locus esse non possit, non ideo tamen negandum est, locum esse delationi. Non obstat illa ratio, qvod sc. conqveri non possit is, cui defertur, cum possit illud referre, qvia cum referri potest, sine dubio major est æqvitatis ratio, sed tamen

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

etsi referri non possit, illa ratio non cessat, qvod turpiter recusetur jusjurandum, cum in caussa propria judex & testis is, cui offertur, efficiatur. *l. fin. C. fideicommiss. l. 1. D. qvar. rer. act. no. det.* Nunc superioribus breviter addendum est, Juramentum non tantum præsen-
42 tibus litigatoribus, † verum etiam absentibus deferri posse. Et absentibus delato jurejurando judex certum præfiniet tempus, intra qvod absentes in judicium venire & jusjurandum præstare possint. Nec enim hoc jure absentes per Procuratorem jurant, eo maxime, qvi jusjurandum detulit, in jusjurandum procuratoris non consentiente. *ut supra dictum est.* Ita à Justin. traditum est *in l. generaliter. §. his de præsentibus. C. reb. credit. & jurejur.* Ibi inqvit: si persona præsens non inveniatur, cui sacramentum illatum est, necesse est, ipsam principalem personam datis certis induciis ad judicem venire. Per certas inducias Justinian. Imp. intelligit, certum tempus. Et judex absenti certas inducias, hoc est, certum tempus dabit, pro locorum scilicet intervallo, intra qvod absens commodè in judicium venire possit. Sed hoc non est perpetuum, ac multum potest hac in re autoritas & existimatio judicis. Etenim judice existimante, is qvi in provincia degit, ad judicem non veniet jurisjurandi præstandi caussa, sed in provincia juramentum dabit, id est, præstabit, ut Justinian. significat *in l. generaliter. §. his de præsentibus. C. reb. credit. in illis. verb. vel. judex existimaverit. de qva re etiam supra.* Qvinimò sunt personæ qvædam, qvæ in judicium venire non coguntur, sed ad eas domum mittitur, ut jurent, de qvibus latè à me tractatum est *supr. lib. præced. cap. 7.*

CAP. IV.

Super qvibus rebus & in qvibus actionibus liceat jusjurandum deferre.

SUMMARIA.

1. *Juramentum de qvibuscunque rebus & in qvibuslibet actionibus deferri potest.*
2. *In caussa famosa juramentum an deferri possit.*

3. Jura-

3. *Juramentum an in interdictis deferri possit.*
4. *Juramentum an in actionibus quæ inficiando crescunt, deferri possit.*
5. *In caussis criminalibus an deferri possit juramentum: ex parte rei vel actoris.*
6. *Juramentum non est probatio luce meridiana clarior.*
7. *Juramenti delatio an & qvando locum habeat in caussis matrimonialibus.*
8. *Juramenti delatio an habeat locum in iis casibus, in qvibus periculum est, ne perjurium detegatur, puta, si qvis testes produxerit, deinde adversario juramentum deferat.*
9. *Juramenti delatio an & qvando locum habeat in caussis feudalibus.*

QVod de personis dictum est in duobus capitibus præcedentibus, jusjurandum ad omnes pertinere, præter qvam si qvi in specie exemti sint: id de rebus qvoqve intelligendum est, ut † generaliter existimetur, de qvibuscunqve rebus & 1
in qvibuslibet actionibus jusjurandum deferri posset: Id qvod Ulpian. confirmat *in l. ait Prætor. 7. D. jurejur.* ubi tradit, Prætorem in edicto, qvod de jurejurando concepit, inter reliqva ita edixisse: Ejus rei, de qva jusjurandum delatum fuerit, neqve in ipsum, neqve in eum, ad qvem ea res pertinet, actionem dabo. Ex qvibus Edicti Prætoris verbis intelligimus, Prætorem censuisse, de omni re jusjurandum deferri posse. Verba enim edicti Prætorii sunt generalia, nec se ad res certas referunt, sed indefinitè loqvuntur, de re de qva jusjurandum delatum erit. Et Ulpian. edictum Prætoris explicans *in l. 3. D. eod.* docet, in qvacunqve actione jusjurandum deferri posse. Sic enim inqvit: *qvacunq; actione qvis conveniatur, si juraverit, proficiet ei jusjurandum.* Ac ne qvis dubitet, eam esse mentem Ulpian. qvod super omni negocio jusjurandum deferri possit, adjicit seqventia verba: *sive in personam, sive in rem, sive in factum, sive pœnali actione, vel qvavis agatur sive de interdicto. Unde Marcellus scribit, etiam de eo jurari posse,*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

an prægnans sit mulier, vel non sit, & jurejurando standum, Deniq; ait; si de possessione erat quæstio, servari oportere, si fortè quasi prægnans ire in possessionem volebat, & cum ei contradiceretur, vel ipsa juravit se prægnantem, vel contra eam juratum est. Nam si ipsa, ibit in possessionem sine metu: si contra eam, non ibit, quamvis fuerit verè prægnans, proderitq;, inquit Marcellus, mulieri juranti, jusjurandum ne conveniatur, quasi calumniæ caussa ventris nomine fuerit in possessione, nevè vim patiatur in possessione. Hactenus Ulpiani verba: quibus luculentissimè ostenditur, nullum esse privatæ controversiæ genus, sive in rem, sive personam, sive in factum, quod jurejurando expediri non possit. *l. 3. §. 1. & l. 34. D. jurejur.* Adhibetur ergò in omnibus bonæ fidei & strictis judiciis. *l. in actionib. 10. D. eod.* etiam in petitionibus hereditatis. *l. sed et si. 11. D. eod.* & in caussis status & conditionis personarum: *d. l. 3. & l. si duo. 13. D. eod. l. 6. C. eod.* etiam in caussis operarum. *l. 34. D. eod.* atque etiam in actionibus popularibus, ac publicis. *l. eum qui. 30. §. 3. D. eod.* adeò ut etiam de quantitate rei, de cujus specie & materia constat, adhibeatur. *l. 1. §. si quis. 28. D. deposit.* *In caussa*
2 *quoq; famosa* † deferri potest juramentum, *l. num. & postea. §. si damnetur. D. jurejur. Vinc. Caroc. in tr. de jur. lit. decisiv. q. 21. princ. in pr. & nos paulò infra declarabimus.*

3 *In interdictis* quoq; † jusjurandum deferri posse, ostendit Ulpian. *in d. l. 3.* ut cum agitur interdicto uti possidetis, quorum bonorum, utrubi, unde vi aut simili, de quibus interdictis Just. agit in tt. *de interdict. in Inst. & JCt. in 43. l. interdi.* in hujusmodi interdictis non minus deferri potest, quam in actionibus jusjurandum
4 deferri diximus. *Quæritur* † *de actionibus quæ inficiando crescunt, an in his delationi juramenti locus sit?*

Sunt

Sunt autem actiones, qvæ inficiatione vel negatione rei crescunt in duplum, ut actio L. Aqvil. de damno injuria dato, qvæ adversus confitentem datur in simplum. *l. inde Neratius. §. pen. D. ad L. Aqvil. l. 4. C. eod.* At si qvis agat actione L. Aqvil. adversus inficiatorem, & exacto jurejurando juret, sibi ex hac caussa aliqvid deberi, qværitur, utrum ex hoc edicto habeat actionem in factum, ex jurejurando in simplum vel in duplum: & ostendit Paul. in initio *l. eum qvi juravit. 30. D. jurejur.* etiam habiturum actionem ex hoc edicto, id est, actionem in factum, ex jurejurando in simplum tantum, qvia satis abundeqve est & esse debet, qvod simplum conseqvitur nulla alia præstita probatione damni dati: abundè, *inqvam*, ei sufficere debet, qvod exoneratur probandi necessitate, & tamen simplum conseqvitur actione in factum ex jurejurando. Itemq; ei sufficere debet, qvod si velit, potest duplum perseqvi ex L. Aqvilia: potest omissa actione in factum ex jurejurando agere actione L. Aqviliæ adversus inficiatorem in duplum. Et hoc est, qvod ait, omissa actione in factum ex jurejurando dupli actionem, id est actionem L. Aqviliæ integram & incolumem manere: ut in specie *l. si à domino. §. si possessor. D. petit. hered.* omissa petitione hereditatis integram esse actionem L. Aqviliæ, sed una actorem contentum esse debere. Ergò & in hac specie una contentus esse debet actor, vel actione in factum simplaria, vel actione L. Aqviliæ in duplum. Actio L. Aqviliæ est pœnalis in inficiatorem: Actio in factum ex jurejurando non est pœnalis, sed rei persecutoria, qvia, ut eleganter ait JCtus, in actione in factum ex jurejurando non exercetur, sive agitatur principalis qvæstio damni injuria dati, sed jusjurandum tantum actoris conservatur, non qværitur, an damnum datum sit, sed an juraverit. Nihil præterea de qvæstionis summa qværitur. Ideoqve nec pœna in eam litem venit, qvæ seqvitur qvæstionem summam, de damno injuriâ dato. Et hoc notandum. Idem omninò dici potest de specie *l. duobus. 28. §. idem Pomponius. D. eod.* si is, qvi agit furti, juraverit, reum sibi furtum fecisse, electionem sc. eum habere, ut vel agat in factum ad simplum, ex jurejurando, vel ad duplum actione furti, conditione furtiva, non temerè non passim. Et similiter si juraverit, sibi deberi ex actione aliqva famosa, electionem habet, ut vel actione in factum ex jurejurando, qvæ actio non est famosa, vel agat famosa actione. Et is est sensus *l. 9. §. si damnetur.*

tur. D. jurejur. si qvis damnetur, inqvit, post jusjurandum actoris, scil. qvi juravit sibi dari oportere, si damnetur, ex famoso judicio, cujus nomine juravit, actor famosus efficitur. Rectè, ex famoso judicio: nam si damnetur actione in factum ex jurejurando, famosus
5 non efficitur. *Qværitur* † *an in caußis criminalibus reo jusjurandum deferri poßit?* Et sanè qvod ad reum attinet, ei per accusatorem in caussa criminaliter intentata reo præsertim consentiente, & accusatore, qvi non habet alias probationes, bona fide deferente, jusjurandum deferri posse: tradit *gl. in l. admonendi. verbo. agatur. D. jurejurand. qvæ allegat. text. in l. eum qvi. §. in popularibus. D. eodem. tit. & ista sententia gl. contra Br. ibid. num. 1. & in l. maritus. num. 4. qq. est communis, ut docet Jas. Alex. & Curt. in d. l. admonendi. & ibid. Beust. in repet. num. 56. ubi secundum eam pronunciatum esse refert.* Notandum tamen dicit, qvod hodie accusator rarò soleat deferre juramentum reo in caussa criminaliter intentata: qvia reus posset pejerare, vel etiam exonerare conscientiam suam probationibus. Nach dem itzigen Gebrauch pfleget der Ankläger dem Beklagten die peinliche Anklage nicht in sein Gewissen zu schieben / darumb daß Beklagter leichtlichen möchte falsch schweren / oder die Klage mit Beweisung vertreten. Sed solet dirigere actionem suam ad indicia: Sondern pfleget die Anklage auf Verneinen deß Angeklagten auf indicien ad torturam anzustellen. Et ista est tutior & melior via, qvam in practica notandam esse dicit Beust. *in loc. præalleg.* Qvod autem ad reum attinet, is in caussis criminalibus criminaliter intentatis, non potest deferre accusatori juramentum judiciale. Et qvanqvam mihi non sit verisimile, fore reum tam stupidum aut stolidum, ut accusatori in sui perniciem, ubi agitur de vita ipsius, debeat deferre juramentum: tamen si hoc de facto fieret, judex non deberet tale juramentum admittere: & si fortè propter imperitiam admitteret: tamen propter solum juramentum ab accusatore præstitum non deberet reum condemnare; sed deberet ex officio de innocentia rei alio modo reqvirere, sicuti judicio meo rectè tradidit Paul. de Castr. *in d. l. admonendi. n. 10.*

Et hæc opinio est communior, ut attestatur Jas. *in d. l. admonend. in 24.* licet ille eam non firmet. Et pro hac conclusione facit primò,

qvod

qvod reus non ſit dominus membrorum ſuorum. *l. liber homo. in pr. D. ad L. Aqvil.* meritò ergò iſta delatio qvo ad pœnam ſuſtinendam locum non habet. Secundò facit: Licet enim actor juret, & juramentum habeat vim probationis: *l. non erit. §. dato. D. jurejur.* † tamen non eſt probatio luce meridiana clarior, qvæ tamen in criminalibus cauſſis reqviritur. *l. fin. C. probat.* qvia iſta probatio accuſatoris per juramentum eſt ſuſpecta. Non enim eſt veriſimile, qvod accuſator juraturus contra propriam accuſationem à ſe adverſus reum inſtitutam: & ſi ſecus juraret, haberetur, pro calumniatore. Tertiò facit: Finge: qvod poſtqvam accuſator juravit, incipiat conſtare de innocentia accuſati, certè nemo ſanus dicet, propter iſtud juramentum præſtitum, reum innocentem condemnandum.

Licet enim verum ſit, qvod ſtetur juramento. *alleg. §. dato*: tamen hoc debet intelligi, ne inde oriatur iniqvitas: qvia juramentum non debet eſſe vinculum iniqvitatis. *c. qvanto. de jurejur. & c. inter cetera. 22. q. 4.* & ſatius eſt impunitum relinqvi facinus nocentis, qvam innocentem damnare. *l. abſentem. in pr. D. pœn.* Ex his & aliis rationibus exiſtimo, ſupra dictam concluſionem jure contra Br. tanqvam veriorem & æqviorem defendi poſſe, qvam etiam tenet Salicet. *in d. l. admonendi. qvi ad contraria reſpondet. num. 3. cum. ſeq.* De hoc juramento an & qvando in criminalibus deferatur vel non; Vide etiam Boër. *deciſ. 86.*

Qvod de cauſſis criminalibus dictum eſt, *hoc idem † etiam de cauſſis matrimonialibus qværi ſolet:* 7
An videlicet in cauſſa matrimonii poſſit deferri à parte parti juramentum voluntarium vel judiciale: Et communiter diſtingvi ſolet, ad hunc modum: Aut enim defertur affirmanti, aut neganti matrimonium. Priori caſu, qvando defertur affirmanti matrimonium, delatio locum habet: verbi gratia. Sejus affirmat ſe matrimonium cum Berta contraxiſſe id qvod Berta negat, & defert Sejo ejus rei nomine juramentum, vel ſi puella aut mulier rea dicat: volo eſſe uxor tua, ſi juraveris me tibi matrimonium promiſiſſe; certè talis delatio juramenti admittitur & valet, qvaſi per hoc de novo contrahatur matrimonium, propter conſenſum conditionalem; qvia hoc caſu videtur Berta velle contrahere matrimo-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

nium cum Sejo cum conditione, non secus ac si decat Berta, si juraveris me tecum sponsalia contraxisse, ducam te, qvo casu censetur matrimonium de novo contractum propter consensum conditionalem. Conditio enim illa, cum sit honesta, non impedit matrimoniũ contrahi. *tot. tt. de condit. apposit. facit l. qvi jurasse. §. fin. & l. si qvis cum debitore D. jurejur. Paul. de Castr. in l. 3. sub fin. & Jas. ibid. n. 25. eod. tt.* Et iste casus non habet dubium. Posteriore verò casu, qvando defertur neganti matrimonium delatio locum non habet: exempli gratia: Berta agit contra Titium, qvod ei fidem de conjugio dederit, id qvod Titius negat. Berta defert Titio juramentum, judex tale juramentum non debet admittere, cum delatio hujus juramenti locum non habeat, qvia tale juramentum cum contra matrimonium delatum sit, non valet. Non enim in potestate partium est, per juramentum dissolvere aut impedire matrimonium. *ut not. gl. in allegat. l. 3. §. qvacunq; in verb. agatur. & ibi Br. n. 2. Alex. & Salic. ibid.* **Es stehet nicht in der Partheien Willkühr sich von einander los zu schweren.** Est enim matrimonium vinculum indissolubile, qvia qvos Deus conjunxit, homo ne separet. *Matth. 19.* qvemadmodum transactio contra matrimonium facta, locum non habet, sicut nec compromissum: *c. fin. & ibi gl. in verb. sacramentum. de transact.* Præterea posset evenire, qvod supervenientibus novis probationibus, appareret matrimonium in veritate contractum fuisse, & sic detegeretur perjurium, qvod esset qviddam intolerabile, cum in caussa matrimonii sententia non transeat in rem judicatam. *c. lator. de re judicat.* Et hanc communem esse & receptam Dd. sententiam, tradit etiam Borch. *in tr. de jurejur. c. 5. in fin. Gail. 2. obs. c. 48. & c. 49. num. 7. Duaren. in tt. D. jurejurand. c. 4. in princip. lect. 2. Clar. 5. recept. sententiar. §. fin. q. 63. Wurmser. in pract. observationib. tt. 14. de jurament. observat. 12. Sichard. cons. matrimon. 1. num. 77. & seqq.* Sciendum tamen est, qvod isto posteriori casu, qvo delatio juramenti à parte parti facta locum non habet, judex possit reo neganti juramentum purgationis deferre, ut supra monui *lib. præcedent. c. ult. num. 7. & tradit Beust. in tr. de sponsalibus. c. 46. & seqq.* De juramento autem necessario, an & qvando locum habere possit in caussis criminalibus aut etiam matrimonialibus infra docebimus.

8 *In casibus qvoq; † in qvibus periculum est ne perjurium*

jurium detegatur, puta, si qvis testes produxit, deinde adversario juramentum offerat, non desunt qvi existimant, jusjurandum deferri non posse, sed legitimè recusari: Ita decidit Senatus Pedemont. *decis. 11. apud Cacheran. & decis. 93. Tessaur.* Fundamentum est in Br. doctrina, qvi id notat *in l. jusjurandum qvod ex conventione. §. fin. n. 4. D. jurejur.* Sed pace tantorum virorum per qvam absurda aliis videtur hæc sententia: Unde magis assentior contrarium docentibus. videl. Cravettæ *in cons. 207. & Mascard. de probat. vol. 2. concl. 957. circa fin. Andr. Facbin. 1. controvers. c. 22.* In primis enim satis constat, leges hoc præcipere, ut qvis non falsum, sed verum juret: qvamobrem si verum juraverit, is cui offertur jusjurandum, non est qvod metuat, ne perjurium detegatur. Nam si testium depositiones objiciantur, respondere poterit, posteaqvam juratum est, non amplius qværendum esse, an debeat nec ne *l. 5. §. dato. D. jurejur.* Si perjurii arguatur ex testibus, respondere poterit, se qvoqve testes, & alias probationes producere potuisse, nisi placuisset causam jurejurando decidi. Deinde fieri vix potest, ut post exhibitas probationes, jusjurandum qvis offerat adversario, nisi probationibus ipsis magnopere diffidat, ac timeat, ne adversarius ipse contrariis testibus & probationibus eum superet. Qvare magis suspicari licet, eum, qvi jusjurandum offert, metuere, ne suorum testium detegatur falsitas, qvam eum, cui offertur, de perjurio solicitum esse, ne detegatur. Autoritas verò Br. nihilo plus suffragatur, qvam aliorum. Nulla enim, lex à contraria opinione facere potest. Ab hac verò nostra, generalis militat ratio legis: nimirum, manifestæ turpitudinis esse, nolle aut jurare, aut jusjurandum referre. Et eum cui offertur jusjurandum, aut jurare oportere aut solvere, nisi referre maluerit, *l. manifestæ. D. jurejur. l. delata. C. eod. tit.*

In caussis feudalibus † non est partibus litigantibus promiscuè permissum, deferre invicem jusjurandum, sed electio datur possidenti rem: 9
de qva vel ipsa ut feudali, vel de feudi qvalitate est contentio, utrum ipse jurare velit, an juramentum adversario suo referre malit, qvod ipsi, eo ipso

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.72

qvod habet electionem ex dispositione juris feudalis ab adversario, delatum esse censetur, vices hominis supplente dispositione juris: atqve hæc est illa electio qvæ in *c. 1. si de investit. feud. contr. fuer.* defensio dicitur. Hinc est, ut si de re qvapiam conventus eam possideat, feudumqve esse dicat, qvod actor neget, qvi idem probare neqveat, conventus jurejurando se purgare, aut certè jusjurandum actori referre debeat: *tx. sunt expressi. in c. 1. si de invest. feud. contr. fuer. & in c. 1. de content. inter dom. & Vas. & in c. 1. de content. inter dom. & fidel. & in c. 1. §. si verò Vasallus. & §. fin. qvid sit investit. & in c. 1. de content. inter me & dom. de part. feud. & in c. 1. vers. inde etiam. de consvet. recti feud. in qvo tx. postremo. vers.* ad hoc, ut juramentum locum habeat, tria reqviri videntur, unum, ut conventus rem illam aliqvo tempore possederit, qvod tempus interpretantur, anno, *per tx. in c. §. fin. in fin. si de invest. inter dom. & Vasal. lis. oriat.* Ex qvo eodem tx. interpretanda videtur longa possessio cujus mentio fit *in c. 1. §. fin. de consvet. recti feud.* alterum ut eam rem possederit, domino præsente & non contradicente. *d. §. fin:* Et tertium ut dominus à Vasallo servitium receperit. Et vicissim, si qvis conveniatur ut dominus, deficiente actore in probatione feudi actor jurejurando se defendat rem feudalem non esse. *c. in fin. si de invest. feud. controvers. fuer. qvod idem fit in casu. c. 1. si de feud. Vasal. ab aliqvo.* etiamsi conventus in possessione non sit, idq; propterea, qvod in possessione esse censeatur. *Vult. 2. feud. 3. n. 20.*

CAP. V.

Qvid præcedere debeat delationem juramenti, & ubi ac qvo tempore deferri possit?

SUMMARIA.

1. *Juramentum suscipere nemo cogitur, anteqvam is qvi defert, juret de calumnia.*
2. *Juramentum calumniæ tacitè remitti potest.*
3. *Juramentum calumniæ generale apud Saxones in usu non est.*

4. Recu-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

4. *Recusans jurare de calumnia juramentum adversario delatum remittere intelligitur.*

5. *Conditio habenda est pro completa, qvoties non stat per eum, qvi implere debuit, sed magis per adversarium.*

6. *Juramentum pro præstito habetur, eo qvi suscepit, post moram deferentis, mortuo.*

7. *Mors vim juramenti habet.*

8. *Juramentum speciale calumniæ, qvousq; in processu liceat reo cui delatum est, exigere ab actore:*

9. *Qvocunq; tempore & loco ea explicari vel expediri possunt, qvib. peragendis non certus à jure locus vel tempus definitum est.*

10. *Tempus à lege non determinatum præsumitur esse perpetuum.*

11. *Juramentum calumniæ generale regulariter in primordio litis interponitur.*

12. *Exigi tamen potest in qvacunqvè judicii parte usq; ad conclusionem in caussa.*

13. *Etiam post conclusionem officio judicis.*

14. *Juramentum veritatis, & maliciæ in qvacunqve judicii parte exigi possunt.*

15. *Jusjurandum & acceptio jurisjurandi vim litis contestatæ habet.*

16. *Juramentum calumniæ per litis contestationem remitti non intelligitur.*

17. *Jurare nemo cogitur, priusqvam delatio jurisjurandi à judice approbetur.*

18. *Præstito à litigatoribus calumniæ juramento generali, an nihilominus ei, cui delatum est jusjurandum judiciale à deferenti calumniæ speciale jusjurandum exigere liceat.*

19. *Juramentum deferens prior de calumnia jurare cogitur.*

20. *Juramentum maliciæ species est juramenti calumniæ.*

21. *Reus cui defertur juramentum, etsi ante de calumnia juraverit, referre istud non prohibetur.*

22. *Juramentum calumniæ qvæ capita complectatur.*

23. *An is cui defertur juramentum purgationis, suppletorium, & similia, jnramentum calumniæ ab adversa parte, exigere possit: & qvid in juramento, qvo heredes non confecto inventario res hereditarias patefacere tenentur.*

24. *Juramentum delatum an statim præstandum sit, & qvid de jure Saxonico. n. 25.*
26. *Restitutio ex clausula generali: si qva mihi justa caussa videbitur, arbitrio judicis hodie permissa est.*
27. *Juramentum litis decisorium qvo tempore deferri possit: & an appellatione interposita. n. 28.*
29. *Attentare non dicitur qvi facit actum consecutivum ad actum gestum ante appellationem.*
30. *Juramentum judiciale de jure Sax. an post guarendam præstitam deferri possit.*
31. *Qvæstiones incidentes vel emergentes qvæ dicantur.*
32. *Juramentum judiciale an præstari possit in Ecclesia. n. 33.*
34. *Contractus in Ecclesia facti an de jure valeant.*
35. *Juramentum judiciale an præstari possit die feriata.*
36. *Juramentum judiciale an domi præstari possit.*
37. *Forma juramenti judicialis qvid sit.*
38. *Forma verborum in baptismo à Christo observata præcise servari debet.*
39. *Juramentum litis decisorium præcisè esse de veritate, non de credulitate.*

ETsi manifestæ turpitudinis & confessionis esse, existimatur, eum, cui jusjurand. defertur, nolle vel jurare, vel jusjurand. referre. *l. manifestæ. D. jurejur.* tamen non protinus jurare cogitur, aut referre is cui delatum est: sed conditiones qvædam observandæ, qvæ nisi ipsi præstentur: juramentum legitimè recusare intelligitur; Et primum qvidem juramentum suscipere non cogitur,
1 † anteqvam is qvi defert, juraverit, se non calumniandi animo, aut vexandi adversarii caussa juramentum deferre: sed ut à lite discedatur: Qvi enim juramentum alteri in judicio defert, prior de calumnia jurare tenetur, si hoc exigatur: *l. jusjurandum. 34. §. qvi jusjuran-*
2 *dum. l. si non fuerit. 37. D. jurejur. l. delata. 9. c. eod.* Tacitè enim † hoc jusjurand. remitti potest. *c. 1. & ibi Dd. de jur. cal. in 6. & dixi supra. lib. præced.*

Qvod & morib. Saxonum consentaneum est, qvamvis † genera-
3 le calumniæ juramentum apud illos planè in usu esse desierit. *const. provinc.*

provinc. part. 1. c. 12. gl. in Lehnr. *art. 68. circa fin. addit. ad gl.* Landr. *art. 14. & 63. & gl. fin. art. 88. lib. 3. Chilian. Konig. in process. c. 67. n. 2. autor. diff. diff. 47. & Reinh. diff. 81.* Etsi autem hoc jusjurand. calumniæ post Justin. imperatoris tempora in desvetudinem ferè abierat, tamen Leo Imp. id in usum postea revocavit in nov. 99. Ibi Leo Imp. inqvit: statuit nostra majestas, ut secundum veterum legislatorum decretum juramentorum forma servetur: & qvi ab adversario auferre juramentum conatur, qvam fidem ex aliis qværit, de morib. suis prius ipse præstet, qvod nempè non dolo, sed necessario & inevitabili de caussa ad deferend jusjurand. procedat. Existimo enim cum ambo ita ad jurand. adigentur, aut dilucidiorem in juramentis extituram veritatem, aut hoc aliqvo modo reprimendos, neqve tam promptè, alacriqve gressu, atqve nunc progredi videntur, ad deferendum jusjurandum perdituros.

Usqve adeo autem verum est, eum, qvi jusjurand. defert, de calumnia jurare cogi, ut si jurare nolit, † tum in pœnam contumaciæ perinde haberi debeat, ac si juramentum principale ab adversario præstitum esset: remittere enim illud videtur, qvi de calumnia jurare recusat: *l. si non fuerit. D. jurejur. Moller. in com. ad constit. Sax. part. 1. c. 12. n. 3. per tx. in l. si non fuerit. D. jurejur. pro qvo facit etiam tx. in c. significante. de pignor. &* qvod dicitur, † conditionem habendam esse pro impleta, qvoties non stat per eum, qvi implere debuit, sed magis per adversarium. *l. si qvis heredi. D. stat. lib. l. jure civili. & l. Julius Paulus. D. condit. & demonst. Cacheran. decis. Pede. 89. Grammat. decis. 102. n. 108. Alex. cons. 49. n. 2. lib. 2.* Sic si † deferens jusjurandum longiorem moram trahat in præstando juramento calumniæ, & interim, qvi juramentum suscepit, & paratus est jurare, eo qvi detulit, prius de calumnia jurante, fuerit mortuus, juramentum, ut puto pro præstito habebitur, per regulam juris: † Mors vim juramenti habet: *Paul. de Castr. cons. 302. num. 3. lib. 1. Cravet. cons. 158. num. 7. part. 1. Sebast. Med. in tr. mors. omnia solvit. par. 1. n. 169. & par. 3. n. 27. Borch. de jurejur. c. 7. n. 9.* & ita merito sentiendum est, cum per eum, cui juramentum delatum est, non steterit, qvo minus juramentum præstaretur. Sed qværitur: † *qvousq; in processu liceat reo, cui delatum est juramentum speciale calumniæ jus-*

4 5 6 7 8

jusjurandum exigere ab actore qvi detulit: an hoc fieri poßit post sententiam, qvæ nulla juramenti calumniæ facta mentione, neceßitatem jurandi reo imposuit, si ante in actis reus actori deferenti istud injungi non petiit? De hac qvæstione diu multumqve dubitatum fuisse in aula Electoris Sax. anno 79. refert Teuber. *in suis qq. q. 10. num 6.* in tali facti specie: Actor reo juramentum detulerat, reus conscientiæ religionem probationibus supplere volebat, sed cum in probando succumberet, per sententiam ei injunctum est, ut delatum juramentum præstaret: Qvare reus post latam sententiam, qvæ in rem judicatam transierat, petebat ab actore calumniæ juramentum. Et qvidem post longam disputationem conclusum tum fuisse ait, omnibus tandem huic sententiæ calculum suum adjicientibus, hujus juramenti exactioni in qvacunqve litis parte, adeoqve post sententiam, qvæ reo delati jusjurandi præstationem imposuerat, locum qvoqve esse: Non enim alium in jure terminum habet hoc juramentum, qvam ut exigatur, priusqvam in caussa principali juretur: *d. §. qvi jusjurandum. d. l. si non fuerit. 37.* ergo in omni litis parte, qvamdiu non est juratum, peti potest, nec ante censetur tacitè remissum, qvam si reus eo non exacto, delatum juramentum præstiterit.

9 Qvocunqve enim tempore † ac loco, ea explicari vel expediri possunt, qvibus peragendis non certus à jure locus, vel tempus definitum est. *Rom. cons. 340. n. 2. Cravett. cons. 14. num. 3. per tx. in l. ambiguitates. 24. C. testam. l. qvi fundum. 40. D. contrah. emt. l. 1. §. meminisse. D. ventr. inspic. l. in venditione. 8. §. de tempore. 2. de reb. aut.*
10 *jud. possid. l. 1. & ibi Br. de aleat.* ac † tempus à lege non determinatum præsumitur esse perpetuum. *gl. in l. si sine præfinito. D. pœn. Jas. in §.*
11 *curare. num. 46. Inst. de act.* Sic licet † juramentum calumniæ generale regulariter qvidem in primordio litis interponitur: *d. l. 2. jurejur. propter. calum. dand. l. inter coheredes. 44. §. qvi familiæ. fam. hercisc.*
12 † Si tamen tum datum non fuerit, exigi potest in qvacunqve judicii parte, usqve ad conclusionem in caussa: ut probat Teuber. *d. q. 10. n. 3.*
13 Qvinimò † post conclusionem in caussa huic qvoqve juramento locum esse, si nimirum vel in caussis summariis hoc à parte postuletur,

vel

vel in plenariis à judice ex officio, citra partis exactionem, imponatur: docui supra *lib. praced.* Sic & reliqva juramenta † qvæ à judice litigatoribus deferuntur, in qvacunqve judicii parte, vel in principio, vel in medio litis, vel in ipsa definitiva sententia exigi & imponi qveunt, ut maliciæ & de veritate dicenda. *d. c. 1. & pen. de jur. cal. in 6.* qvæ huic speciali calumniæ juramento per qvam similia sunt. *Socin. in rub. d. tt. n. 13. & 15.* purgationis, necessarium, in litem, & similia. *l. generaliter. in pr. ver. omne igitur. C. de reb. credit. & jurejur.* Et sic Jas. *in d. §. qvi jurejur. & in l. si actor. n. 1. de jur.* concludit, qvod reus qvi jurandi conditionem in se recipit: non exacto prius calumniæ juramento, nihilominus deinde possit, priusqvam juret, calumniæ sacramentum à deferente petere. *per tx. in d. l. si non fuerit.* Cum † jusjurand. & acceptio jurisjurandi vim litis contestatæ habeat. *l. nam & postea qvam. §. si iis qvi 3. D. jurejur.* ac † per litis contestationem calumniæ juramentum non remitti intelligatur: *per gl. in d. c.* ex lit. in ver occulta veritate. Ergo multo magis hoc integrum erit reo, cui per sententiam necessitas jurandi imponitur. *arg. tx. in l. tutori. 20. c. neg. gest.* Et hanc sententiam probat qvoqve constit. Elect. *part. 2. c. 12.* ubi ita demum litigatori incumbere dicitur, ut intra certum terminum juramentum delatum præstet, si hoc ei per sententiam injunctum sit. Wann dem Parth der Eyd zu leisten aufferlegt und zuerkandt/ &c: & expresse subjicitur, qvod tum intra octiduum à judice petere debeat, ut adversarius, qui jusjurand. detulit, citetur, ad jurandum scilicet calumnia, & videndum jurari in caussa principali. Huc pertinet, qvod Chilian. ait, *in process. c. 67. in princ.* reum ab adversa parte calumniæ, juramentum petere posse, si justa ex caussa jusjurand. delatum recusare neqveat, qvod an fieri possit ex sententia lata demum apparet: Sic & † jure communi jurare nemo cogitur, priusqvam delatio jurisjurandi à judice approbetur. *d. l. generaliter. §. 1. vers. & à judice approbatum, & ibi Bl. num. 2. Wesenb. in paratitl. eod. n. 9.* Deniqve qvod hoc speciale calumniæ juramentum, in qvacunqve litis parte, tam in prima qvam secunda instantia, ante præstitum principale juramentum exigi possit, expresse asseritur *in addit. ad gl.* Landr. *d art. 14. lib. 3. & à Joachim. Beust. de jurejur. in rubr. n. 191. qvi addit, se ita vidisse observari.* *An autem † præstito à litigato-*

Iii *ribus*

ribus calumniæ juramento generali, nihilominus ei, cui delatum est jusjurandum, qvod vocant, judiciale, à deferente calumniæ speciale jusjuran. exigere liceat? dubitari potest? Et qvidem, cum anno 73. de hoc dubio articulo ex Marchia consultatio ad JC. Wittebergens. collegium mitteretur, de jure responsum fuit, exactioni hujus juramenti post interpositum generale calumniæ juramentum, locum qvoqve esse: attestante Teuber. *in qq. illustr. part. 1. q. 11. num. 5.* Et rectè qvidem: Nam expressè
19 lb. cavetur, † ut is qvi juramentum defert, prior de calumniâ juret, nec additur restrictio, nisi antè de totalite calumniæ juramentum subierit. *d. l jusjurandum. 34. §. qvi jusjurandum. l. si non fuerit. 37. D. jurejur. l. Marcellus. 11. §. qvi rerum. D. rer. emot. l. fin. c. fidei com. l. delata. 9. c. reb. credit.* qvamvis tum qvoqve, & ante Justinian. in litis primordio de calumnia jurari solitum fuerit. *l. inter coheredes. 44. §. 4. D. fam. hercisc. Cujac. in nov. 49. c. 3. & in parat. C. jurejur. propter calumn. Wes. in parat. C. eod. num. 5. & dixi supra lib. 3. c. 2. num. 1. propè fin.* Idem probat etiam *tx. in c. pen. in fin. de jur. cal. in 6.* ubi dicitur, in omnibus caussis, non tantum ante, sed post litis contestationem, sive de calumnia, sive de veritate fuerit juratum posse judi-
20 cem exigere maliciæ juramentum: sed maliciæ juramentum † valdè affine est huic juramento calumniæ: *Socin. in rubr. de jur. cal. n. 3. 13. & 15. Wesenbec. de loc. 11.* vel potius qvoddam est calumniæ juramentum *Guilhelm. Hameton. in praxi. c. de jurament. cal. Petr. Greg. in syn-*
21 *tagm. jur. lib. 48. c. 6. n. 2. Cujac. in c. pen. jur. cal.* Sic reus, † cui defertur juramentum etsi ante de calumnia juraverit, ex hac caussa juramentum recusare non potest: qvanqvam referre istud non prohibeatur: *l. illud. aut illud. 25. §. 1. D. constit. pec. d. l. jusjurandum. 34. §. ait. Prætor. 5. l. manifestæ. 38. D. jurejur. d. l. delata. 9. l. generaliter. 12. & ibi Dd. C. eod.* Nec debet hoc cuiqvam absurdum videri: qvi enim in exordio litis de calumnia jurat, non hoc tantum jurat, se videlicet,
22 † credere, & existimare, qvod justam caussam foveat: se non petiturum frustratorias, aut fraudulentas dilationes: de jure interrogatum, veritatem non suppressurum vel celaturum: & qvæ sunt his similia, de qvibus dictum est *supr. lib. 3. c. 5. num. 10.*

Qvi autem defert juramentum, jurare cogitur, se non calumniandi

andi animo deferre. Diversa igitur sunt utriusq; juramenti capitula, eoqve hoc speciale generali non rectè includitur, pro ut hoc pluribus illustrat Teuber. in d. qvæst. 11. n. 14. & seqq. Meminisse verò oportet, † juramentum calumniæ eo tantum casu recte exigi, qvo alicui juramentum judiciale defertur: Et licet soleant imperiti advocati etiam delato purgationis suppletorio, & similib. juramentis freqventer hoc calumniæ juramentum ab adversa parte exigere, qvibus patrocinari videtur: *Constit. Elect. par. 1. c. 12. pr. ubi dicitur*: so einem Partheyn deferirten/oder ein ander Eyd juramentum purgationis vel suppletorum, zu leisten aufferlegt/und zuerkand/so sol er in acht Tagen von der Zeit an/als solch Urtel seine Krafft erreicht/den Gegentheil/welcher den Eyd vor Geferde zuvor schweren soll/ citiren lassen/ tamen hæc posteriora verba, ne juri communi adversentur, restringi debent ad judiciale, vel à parte parti delatum juramentum. In juramentis enim qvæ vel à lege, vel à judice deferuntur, exactio calumniæ juramenti locum non habet, cum in lege vel judice, qvi exeqvitur dispositionem legis, præsumptio calumniæ, doli, vel maliciæ cesset, *arg. tx. in l. 2. leg. l. vir bonus. 18. D. jud. solv. l. continuus. 137. cum ita. D. verb. obl. l. sed si unius. 17. §. ait Prætor. 5. D. pact. l. 2. C. off. civ. jud. Menoch. 2. præsumpt. 1. & præsumpt. 67. cum similib.* Et hoc qvoqve in juramento qvo heredes non confecto inventario, res hereditarias patefacere & indicare tenentur, rectè observari tradit Teuber. *d. q. 11. n. 38. & seqq.* Debet autem regulariter statim † jurari, posteaqvam jusjurand. delatum est. *l. 5. §. fin. & l. 6. §. fin. D. jurejur.* nisi qvod parti permissum est, ut in ipsa oblatione juramenti, petere possit terminum ad deliberandum, an velit accipere juramentum oblatum, an non: *l. jusjur. & ad pecun. & ibi Alberic. & Castr. in fin. pr. D. eod. Vincent. Caroc. in tr. de juram. lit. decisiv. q. 6. pr. in fin.* & ita se vidisse pluries in palatiis practicari docet *Alberic. ibid.* In terris juris Sax. † si jussus aliqvis sit per sententiam, ut juramentum, vel à judice vel a parte sibi delatum præstet, ne tergiversatione ejus adversa pars eludatur, vel fatigetur, certum tempus illi præfigitur, cum juramentum delatum est intra qvod illud præstare debeat, terminus videl. in foro Sax. in probationib. in qverum locum juramentũ succedit, usitatus, sex septimanarum & trium dierum: ita tamẽ, ut intra octo dies proximos, à tempore lapsi decendii, qvo vires rei judicatæ sententia consecuta est, computandos (nam pendente leuteratione vel appellatione, aut qvan-

23 24 25

do disputatur utrum desertę illæ sint, & donec super hoc pronunciatum
est tempus illud non currit:) adversarium ut is prius de calumnia juret,
citari faciat, nisi fortè ad salvandam conscientiam probationibus uti,
qvam jurare malit, tunc enim intra eundem terminum articulos pro-
batorios judici offerat, necesse est: *Const. provinc. 12. part. 1. & ibi Mol-
ler. in Comment.* Post lapsum vero terminum, ad jurand. amplius non
admittitur, sed juramentum pro deserto vel neglecto, & sic pro con-
fesso reus, qvi jurare debuit, habetur: absolvitur vero idem actore non
jurante: *d. const. 12.* prout id in foro Sax. jam olim receptum fuisse ex iis
patet, qvæ Chilian. scribit. *c. 66. in processs. n. 2. vers.* und wenn der Kläger/
& probat. tx. art. 2. in pr. Landr. *lib. 2.* qvod tamē haud dubie intelligend.
nisi justas causas habeat, qvibus impediatur, qvo minus sententiæ in-
tra perfinitum tempus pareat: eas enim si maturè judici significet, &
terminum prorogari petat, æqvum videtur, eum audiri, saltem ex ge-
26 nerali illa claus. si qva mihi justa caussa videbitur: utpote, † cujus ex-
tensio & restrictio arbitrio judicantis hodiè permissa est: *Sfort. Odd. in
tr. de in integr. restit. part. 1. q. 8. art. 6. per tx. l. sed et si. §. fin. in fi. d. l. nec non
§. qvod eis. D. ex qvib. caus. major.* Potest autem deferri hoc juramentum
litis decisorium qvocunq; tempore: sive ante litem contestatam, sive
27 ante sententiam, sive post, etiam post conclusionem in caussa, vel pu-
blicato processu. *Bl. in auth. sed nov. jure. col. fin. C. si cert. pet. Marsil. de
probat. num. 75. & sing. 110. Capic. decis. 15. Purpur. ad l. manifesta. n. 22. D.*
28 *jurejur. Cravett. cons. 207. Menoch. de præsum. lib. 2. præsum. 47. n. 6.* † etiam
appellatione interposita: dummodo in continenti post juretur. *l. gene-
raliter & ibi Cyn. & Br. in §. omne igitur. C. reb. credit.* & sic jurare post
appellationem interpositam non est innovare, nec attentare: qvia fa-
29 ciens † actum consecutivum ad actum gestum ante appellationem,
non dicitur attentare. *Franc. in c. bonæ. q. 13. c. 12. limit. 40. de attent. appell.
pend. Vincent. Caroc. in tr. de juram. litis decis. q. 5. princ. n. 2. & 3.* De jure
30 Sax. † judiciale ut vocant, juramentum, post guarendam, & litis con-
testationem deferri non potest: *König. in Processs. c. 5. 3. § 3. aut differ. diff.
52. const. provinc. 11. part. 1.* qvæ post præstitam guarendam vel litem
contestatam non mutari tantum, vel emendari libellum prohibet, sed
& juramentum judiciale reo deferri. Qvod cur ita constitutum sit, mi-
ratur Wesenbec. *in addit. ad Schneidw. in D. item si qvis postulante. n. 83.
inst. de act.* cum delatio juramenti non sit mutatio libelli, sed ejus confir-

matio

matio & probatio, qvæ regulariter ante litis contestationem fieri non potest: & alioqvin permittatur reo super exceptione jusjur. actori post contestationem deferre, qvidem & actor reo super qvæstione post gvarendam præstitam, vel litem contestatam indicenti vel emergenti, juramentum deferre potest, juxta doctrinam Bl. *in c. ex nisi numeratione. de procurat.* *Qvæ autem dicantur qq. incidentes, vel emergentes:* de eo videantur *Menoch. de arb. jud. qq. lib. 1.1. q. 45. Jo. Dauth. in tr. de testament. num. 138. cum seq. Fulv. Pacian. in tr. de probat. lib. 1. c. 58. & qvos illi copiosè allegant.* Potest qvoq; hoc jusjurandum præstari in qvolibet loco † etiam in Ecclesia: 32
veluti si jurare debeat, mulier, aut alius locus non sit tutus. *Bl. in l. generaliter. §. his præsentib. in fin. C. jurejur* & ita in multis locis servari tradit Vincent. Caroc. *in tr. de juram. litis decis. q. 5. princ. in fin.* qvod accipi potest † in juramento extrajudiciali, puta de stando, ex par- 33
tium conventione: hoc enim in Ecclesia fieri posse putem, cum contractus † facti in Ecclesia valeant in se: tametsi peccent contrahentes: 34
sicuti & cetera qvæ sunt voluntariæ jurisdictionis: *l. 1. & 1. C. his qvi in Eccles. manum.* secus vero arbitror in juramento judiciali, qvod non poterit præstari in Ecclesia, qvia est de processu, qvi in Ecclesia prohibetur, & omnino annullatur: Nam licet juramentum in se sit spirituale: tamen qvando judiciale est, & à processu dependet, & sumus inter laicos, non potest in Ecclesia exerceri *Vincent Caroc. in d. tr. de juram. lit. decis. q. 3. q. 13. §. princ. in fin.* Sic die feriata † in honorem 35
DEI, tale juramentum præstari neqvit: & præstatio juramenti tali die facta est ipso jure nulla. *c. 1. in fin. fer. Vincent. Caroc. in d. tr. de jur. lit. decis. q. 4. 13. §. princ.* in domo qvoqve † præstitum juramentum 36
judiciale valet, si sit persona egregia, vel legitimè impedita *juxta l. ad egregias. D. jurejur. & juxta ea qvæ tradidi supra lib præced. c. 7. circa fin.*

De forma † juramenti judicialis præstandi 37
sciendum est, qvod in eo consvetudo, stylus, mos, & forma judiciorum cujusqve loci vel maximè inspici, attendi, & observari debeat, ac nisi fiat, perinde sit, ac si juratum non esset. *l. non erit. §. fin. ibi Br. & alii. D. jurejur. Bl. in c. 1. n. 1. qval. Vas domino fid. jur. Jas. in l. fin. n. 2. qvi satisd. cog. Canonist. in c. etsi Christus. de jurejur. Beust. ad l. 3. §. jurari. num. 9. D. jurejur. Plot. de in lit. jurand. §. 9. num. 6. & 7. ubi*

hanc sententiam communem esse dicit: c. 1. & ibi Abb. col. fin. & c. penult. de baptism. Petr. Lombard. sententiarum magister, lib. 4. sentent. c. 2. rubr. de forma baptism. & c. 3. in fin. ubi docet, qvod etiam in baptizando † forma verborum à Domino nostro Jesu Christo data, servari debeat, dicendo: in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti, & non im nominibus: & hoc ad casum statuti Mediolanensis accommodat. *Plot. in loc. præalleg.*

38

39 In genere tamen hoc tenendum est, † qvod omne juramentum litis decisorium præcisè sit, & esse debeat de veritate, non de credulilitate: *Br. in l. Marcellus. §. jurare. vers. sed ista lex. Angl. in d. l. Marcellus. §. qvi rerum. n. 2. D. rer. amot. Wes. cons. 3. n. 50. circa med. & cons. 13. n. 32. Cothman resp. 49. n. 68.*

CAP. VI.

De relatione, remissione, & revocatione jurisjurandi.

SUMMARIA.

1. *Is cui delatum est jusjurandum, an id præcisè suscipere teneatur.*
2. *Jusjurandum extra judicium delatũ, an referri possit? & cur non n. 3.*
4. *Jusjurandum in judicio delatum referri potest.*
5. *Cui jusjurandum refertur, an relatum invitus suscipere cogatur.*
6. *Conceptio jurisjurandi relati an displicere possit.*
7. *Referens juramentum an de calumnia jurare teneatur,*
8. *Juramentum in qvibus casibus referri non possit: & an in actione rerum amotarum. n. 9.*
10. *Actio rerum amotarum cur dicatur.*
11. *Fur an possit referre juramentum, & cur non. n. 12.*
13. *Juramentum ex conventione delatum extra judiciũ referri non potest.*
14. *Juramentum à judice exactum referri neqvit.*
15. *Jusjurandum an deferenti referri possit, si veritatem ignoret.*
16. *Jurisjurandi gratia qvando fieri possit: & qvid operetur.*
17. *Pupillus an juramentum remittere possit, & qvid in tutore, n. 18. & defensore civitatis. n. 19.*

20. Ju-

20. *Juramentum contractus confirmatorium an remitti possit.*
21. *Renunciatio filiæ, facta loco juramenti, sine tamen præstatione corporali juramenti an obliget.*
22. *Viro bono jurisjurandi gratiam fieri posse: & de exemplo Xenocratis. num. 23.*
24. *Consultor an jurare teneatur.*
25. *Remissio jurisjurandi qvid operetur.*
26. *Differunt revocatio & remissio jurisjurandi.*
27. *Juramentum an revocari possit, & qvousq;.*
28. *Juramentum semel susceptum an iterum referri possit.*
29. *Juramentum semel relatum an revocari & suspici possit.*
30. *Judex an juramentum delatum re integra revocare possit.*
31. *Interlocutio judicis qvælibet revocari potest, non sententia.*

INter cetera qvæ ad officium ejus pertinent, cui jusjurandum delatum est, etiam hoc est, † ut siqvidem voluntarium ipsi 1
jusjurandum delatum fuerit, is cui delatum est jusjurand. possit, si velit, suscipere, si non velit jusjurandum suscipere, possit impunè jusjurandum recusare. Sicut enim liberum est illi, qvi controversiam cum aliqvo extra judicium habet, jusjurandum deferre, vel non deferre: Ita liberum qvoqve est illi, cui jusjurandum extra judicium defertur, jusjurandum vel suscipere, vel recusare. Et inde jusjurandum qvod extra judicium defertur, voluntarii jurisjurandi nomen sortitum est, *ut supra c. 1. num. 9. hujus lib. est expositum.* Referre † jusjurandum extra judicium delatum, si cui delatum est jus- 2
jurandum, non potest. Ita enim à Paulo Jurisconsulto traditum est, *in l. jusjurandum. qvod ex conventione. 17. in pr. D. jurejur.* Jusjurandum inqvit Paul. qvod ex conventione extra judicium defertur, referri non potest. Ratio † secundum Dd. nostros hæc est, qvod ex- 3
tra judicium inter deferentem & eum, cui jusjurandum defertur, videtur convenisse, ne is cui defertur jusjurandum hoc idem referret. Sed rectius forte dixerimus cum Borch. *in tract. de jurejur. c. 7. num. 2.* relationi idcirco extra judicium locum non esse, qvod Jurisconsultis placuerit, reum tunc facultatem referendi jurisjurandi habere, cum necessitas ipsi incumbit, jusjurandum suscipere, vel solvere. *l. jusjurandum & ad pecunias: §. ait Prætor. cum §. seq. D. eod.* At extra judi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

judicium reus non cogitur jusjurandum ſuſcipere, vel ſolvere. Inde igitur relinqvitur, qvod reus jusjurandum extra judicium delatum referre qvoq; & rejicere in eum qvi detulit, non poſſit: Alioqvin enim faceret contra id, qvod ſemel placitum eſt: Ex qvo relinqvitur, jusjurandum voluntarium referri non poſſe, qvod proponitur in princip. *d. l. jusjurandum qvod ex conventione.* qvod ſi judiciale jus-
4 jurandum † alicui deferatur, cogitur is, cui jusjurandum judiciale
5 defertur, hoc idem ſuſcipere, † recuſare jusjurandum non poteſt. Ita enim Prætor inqvit: Eum, à qvo jusjurandum petitur, ſolvere aut jurare cogam. *l. jusjurandum & ad pecunias. §. ait Prætor. D. eod.* Alterum itaqve eligat is cui jusjurandum defertur, aut ſolvat, aut juret. Si non jurat, ſolvere cogendus erit à Prætore. Datur tamen & alia facultas ei, cui in judicio jusjurandum defertur

Nam ſi nolit jurare, jusjurandum referre poteſt, ſi hoc malit. *d. l. jusjurandum. & ad pecunias. §. datur autem. D. jurejur.* Etſi enim Prætor cogit eum, cui pars detulit jusjurandum, vel ſolvere, vel jurare, tamen hoc ita intelligitur, ſi ſcilicet nolit referre: *d. §. ait Prætor.* manifeſtæ enim turpitudinis eſt & confeſſionis, nolle nec jurare, nec jusjurandum referre *l. manifeſtæ. D. eod.* Ac modeſtius facit qvi jusjurandum refert, qvam ipſe qvi jurat, deqve eo nemo dubitat, ut loqvitur Papinian. *in l. illud. aut illud. D. conſtit. pecun.* Is autem cui jusjurandum refertur, etiam nolens & invitus jurisjurandum relatum ſuſcipere cogitur. Si non ſuſcipiat, nec conditione jusjurandi utatur, judicium ei Prætor non dabit. Æqviſſime enim hoc facit, cum non debeat diſplicere conditio jurisjurandi ei, qvi detulit, ut Juriſconſultus loqvitur *in d. l. jusjurandum, & ad pecunias. §. datur autem D. eod.*
6 Planè † conceptio jurisjurandi relati diſplicere poteſt: Nec enim ſemper conſonans eſt per omnia, referri jusjurandum qvale defertur, forſitan ex diverſitate rerum vel perſonarum qvibusdam emergentibus, qvæ viarietatem inducant, ideoqve ſi qvid tale inter litigatores inciderit, officio judicis conceptio jurisiurandi terminari debet. *d. l. jusjurandum & ad pecunias. §. non ſemper D. eod.* Exemplum proponi poteſt in Judæo. Hic enim ſi homini alicui Chriſtiano juramentum referat in judicio, utiqve is, cui hoc relatum eſt, ſecundum legem Judæorum jurare non compellitur, ſed modum religionis ſuæ obſervabit, & è contrario, idqve ut fiat judicis officii eſt autoritatem
ſuam

ſuam interponere, & formulam jurisjurandi concipere: ex tradit. per Menoch. *2. de arb. jud. qq. cent. 2. caſ. 189. & per Borcholt. in d. c. 7. numer. 6.* Et hoc qvod diximus, juramentum judiciale deferenti poſſe, procedit usqve adeò, † ut non ſit neceſſe, jusjurandum de ca- 7
lumnia præſtare referentem: Non enim eſt ferendus actor, ſi ad conditionem qvam ipſe detulit, de calumnia velit ſibi jurari, *d. l. jusjurand. & ad pecunias. 34. §. datur autem. D. jurejur.* Planè † ſunt ca- 8
ſus nonnulli, in qvibus juramentum à parte parti delatum in judicio referri non poteſt. Nam is qvidem † qvi agit actione rerum amota- 9
rum, poteſt in judicio jusjurandum petere ab adverſario, qvo cum agit, id eſt, ab uxore qvondam, vel marito ſuo: hoc eſt, jusjurandum ei deferre poteſt, ut juret, nihil ſe divortii cauſſa amoviſſe (obiter notandum eſt,† res amotas divortii cauſſa à marito vel uxo- 10
re cum divortii conſilium iniiſſet, poſſe condici à marito, vel ab uxore, qvi qvæve eas amovit divortii cauſſa, vel ut latinè loqvar, ſubripuit, furatus, furatave eſt. Honeſtiore tamen verbo utimur inter conjuges, id eſt, inter eos, qvi matrimonio olim juncti fuerunt, propter honorem matrimonii, propter pudorem transacti matrimonii, *ut ait l. ult. C. furt.* Hoc eſt temperamentum JCtorum, ut inter eos, qvi hoc fœdere juncti fuerunt, non dicant alterum alteri furtum feciſſe, ſed alterius res amoviſſe, non abſtuliſſe, ſed accepiſſe:) & is eave, cui delatum eſt tale jusjurandum, omni modo jurare compellitur, qvoniam jusjurandum actori, qvi id detulit, referre non poteſt. *l. 11. §. fin. & l. 12. D. rer. amot.* Sicut & fur †, qvo cum furti agi- 11
tur, ſi delatum ei ſit jusjurandum, ut juret, ſe furtum non feciſſe, id actori referre non poteſt. *d. l. 12. & 13. D. eod. ubi in l. 12. ſcilicet, qvidam legunt, non magis qvam ſi qvis ei, qvi furti agat, jusjurandum referat. Et ita legendum omni modo, aut deferat accipiendum, pro referat, ut in l. 14. D. jurejur. vulgò legitur, deferentes, pro referentes.* Nam ei, qvi furti agit, qvin poſſit jusjurandum deferri, non eſt dubium. *l. duobus reis. 28. §. pen. D. jurejur.* Ratio autem † cur delatum 12
furi, vel ei qvi divortii cauſſa res amovit, marito vel uxori, jusjurandum referri non poſſit, ſumitur ex edicto Prætoris, qvia inqvit, *l. 13.* Ita edicto ordinatum videtur, ne in his cauſſis eſſet locus relationi jurisjurandi. Sunt igitur eæ cauſſæ excipiendæ ab eo, qvod generaliter definit, *d. l. manifeſtæ. D. h. tit. num.* Definit autem ut prædictum eſt,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

delata in judicio jurisjurandi conditione, aut jurandum esse, aut referendum jusjurandum ei, qvi detulit, neutrum velle facere, manifestæ turpitudinis & confessionis esse. De jurejurando loqvitur, qvod
13 pars parti defert in judicio, hoc regulariter referri potest. Nam † qvod extra judicium ex conventione defertur, referri non potest *l. 17. in pr. D. jurejur. & dictum est supra in pr.* Qvod item à judice ultro
14 exigitur † & imponitur uni ex litigatoribus, sanè relationem non admittit, qvod similiter & supra dictum est; Hoc itaq; qvod definit *d. l. 38.* præcipuè locum habet, si ex contractu agatur, vel qvasi ex contractu, nimirum, ut possit reus delatum sibi in judicio jusjurandum referre, & vero referre debet, aut jurare, aut solvere, nisi velit haberi pro confesso: non etiam si cum eo agatur ex delicto, veluti, furti aut conditione furtiva, aut rerum amotarum, cujus facti reus solus est, qvi liqvido jurare possit. Ideoqve nec referre jusjurandum qvod ei propius incumbit, potest. Circa hanc materiam *qværunt nonnulli:*
15 *de eo † utrum deferenti jusjurandum referri poßit, si veritatem ignoret:* de qva qvæstione nobilis fuit controversia inter Natt. & Cravett. *Sed de eo dixi supra c. 3. circa fin.* Accidit aliqvando, ut ei cui jusjurandum à parte in judicio delatum est, si paratus sit jurare: jurisjurandi gratia fiat, eiq; remittatur jusjurandum. Man erzeiget ihm diese Gunst/daß er keinen leiblichen Eyd darff schweren: qvo
16 casu † ei cui remissum est, perinde ac si jurasset, tam actio qvam exceptio jusjurandi competit. *l. 9. §. 1. D. jurejur.* Et sic in edicto de jurejurando, Prætor, hæc verba apposuit: aut jusjurandum ei remissum fuerit: qvibus verbis significat Prætor, non tantum actionem denegandam adversus eum qvi juravit adversario deferente: sed etiam adversus eum, qvi cum paratus esset jurare: ei jurisjurandi gratia facta est. Atqvi id etsi non videatur esse expressum fuisse verbis edicti Prætorii, certè verbis JCti, qvi edictum interpretatur, satis cautum & expressum est. *l. si non fuerit, & l. remittit. D. eod.* qvin & hanc remissionem & gratiam jurisjurandi, non tantum præsenti, sed etiam absenti & ignoranti per epistolam fieri posse probat *l. Labeo. D. eod.* modo tamen constet, eum qvi detulit jusjurandum, id remisisse: Dicitur
17 etiam alio in loco: † Pupilllum jurisjurandi gratiam facere non posse: *d. l. jusjurandum. D. jurejur.* h. e. pupillum non posse jusjurandum susce-

ſuſceptum remittere: cum ſuarum rerum adminiſtrationem non habeat, ideoq; nec jusjurandum deferre poſſit. *d. l. jusjurand. 17. D. eod.* Sed nec ejus jurisjurandi,† qvod adverſario detulit pupillus, tutore au- 81
tore, *ut l. 17. §. 1. D. eod.* qvodvè tutor pupilli nomine detulit, deficientibus probationibus. *ut l. 35. d. eod.* delati, inqvam, jurisjurandi, eo modo, qvo diximus, pupillus gratiam facere non poteſt, ut ait *l. jurisjurand. 32. D. eod.* ubi tradit Modeſtin. Jusjurandum pupillus ei cui delatum eſt, ſive adverſario ſuo remittere non poteſt, ne tutore qvidem autore, *ut gl. ſentit. rectè.* qvia ea gratia, ſive remiſſio, donationis inſtar obtinet. Et tutor donare, vel amor donandi eſſe non poteſt. *l. Lucius. 2. §. fin. D. admin. tut. l. non omni. C. eod. tt.* Theoph. hoc ipſo loco addit etiam hanc rationem, qvia vix tutori, licet jusjurandum deferre adverſario pupilli, neq; enim ei licet, niſi deficientib. omnib. probationib. in ſumma penuria, vel anguſtia probationum. *d. l. 35.* Unde conſeqvens eſt, vel conſentaneum, nec tutorem autorem eſſe poſſe remittendi ſemel delati jurisjurandi Cujus non eſt deferre, ejus etiam non eſt remittere, qvi ergo vix poteſt deferre, & vix poterit remittere: Qvod idem etiam exemplo tutoris & pupilli † ad de- 19
fenſorem ſive adminiſtratorem rerum civitatis, referendum eſt. Nam & hic qvod detulit (id ei nominatim mandante civitate, ut exigit *l. 34. §. 1. D. jurejur. & ut ibi gl. ſupplet rectè)* deficientib. omnib. probationib. exemplo tutoris, ejus, inqvam, jurisjurandi gratiam facere non poteſt. Ita enim *l. præſes. C. de transact.* civitati non nocere gratiam adminiſtratoris, vel in aliis qvoqve multis cauſis docuit. Qvæ de remiſſione jurisjurandi hactenus dicta ſunt, intelligi debent de judiciali juramento: non in cæteris: Illa enim remitti, ut prædictum eſt, non poſſunt: Sic † in juramento confirmatorio contractus, remiſſio jura- 20
menti non habetur pro juramento præſtito, ut tradit *Cyn. in auth. ſacramenta puberum. q. 5. C. ſi adverſ. vendit. Beuſt. in l. nam poſteaqvam. 9. §. jurejurando. n. 11.* ubi hoc ad elegantem facti ſpeciem accommodat: Nota eſt conſvetudo inter Principes & nobiles, qvando ipſorum filiæ dotem accipiunt, qvod cogantur præſtare renunciationem, müſſen verzicht thun / qvæ renunciationes tunc demum ligant filias, qvando ſunt corporali juramento confirmatæ, aliàs non. *c. qvamvis. de pact. in 6. qvod c. dicitur editum per Papam. Bonifac. VIII. anno Chriſti 1295. referente Anton. de Petruc. in repet. l. 1. n. 98. D. jurejur.* Finge:† *qvan-* 21

do filia ad instantiam patris voluit præstare corporale juramentum, ut dote contenta, nullum haberet amplius ad bona ejus regressum, qvod pater remiserit filiæ istud juramentum, & in pactis dotalibus reperiantur illa verba, daß sie an Eydes stadt verzicht gethan habe/ *filiam loco juramenti renunciasse hereditati paternæ: qværitur: an talis remißio noceat filiæ, perinde ac si corporale juramentum esset ab ea præstitum, ita, ut pater & filii ejus propter juramentum filiæ & sorori remissum, se poßint tueri adversus illam, ita ut ei non competat amplius actio pro conseqvenda hereditate paterna?* qvod negat ibid. Beust. & rectè qvidem: qvod † talis remissio juramenti non habeatur pro præstito. juramento, atqve ideo non noceat filiæ, sed tantummodo juramentum ab ipsa corporaliter præstitum ei nocere possit: qvia remissio juramenti operatur hoc casu qvo ad favorem ejus cui remittitur: non autem qvoad damnum ejus, cui remissum est. Juramentum qvoqve purgationis neqve à judice neqve à parte remitti posse, docui supra *lib. præcedent. c. ult. n. 8.* In ceteris tamen juramentis aliqvando remissioni locus est: sic bo-
22 nis viris † notæqve probitatis non tantum facilè permittitur jusjurandum, sed etiam plerumqve remittitur. Ita plerumqve partium ipsarum consensu & voluntate remittitur corporale juramentum, testibus illustribus, claris, & opinatis, vel indignitate constitutis. *per tx. in c. tuis qvæstionib. & ibi eleg. gl. in verb. remittatur. extr. de testib. gl. in l. 1. §. 1. in verb. sententia. D. eod. Castrens. in l. jurisjurandi. num. 2. C. eod.* qvæ qvidem remissio de jure fieri potest: cum juramentum tale respiciat favorem partis magis contra qvam producitur, ut scilicet testis veritatem dicat, qvam publicam utilitatem, *ut eleg. docet Gail. 1. obs. 101. num. 3. & seq. Marq. Freher. lib. 2. de existimat. c. 6. num. 18. Mynf. cent. 6. obs. 32. Rutger. Rulandt. in tr. de commiss. Cam. part. 1. lib.*
23 *6. c. 10. num. 3. & seqq.* Qvo referri potest † Xenocratis exemplum, cujus sanctitati, gravitati, sinceritati tantum apud Athenienses tribu-

tum

tum legimus, ut cum aliqvando testimonium dicere coactus, ad aram jurandi caussa accessisset, consurrexerint universi Judices, proclamarintq; , ne jusjurandum daret: Et huc pertinet & illud, qvod notandum dicit Speculat. *tit. de reqvisit. conc. §. 1. v. item fac eos jurare,* qvod consultor † debeat jurare se rectè consulturum, nisi tamen hu- 24
jusmodi fuerit, cui considerata illius personæ qvalitate sine juramento possit fides adhiberi, qvem & ad hoc allegat Felin. *in c. super his. accus. & Hipp. Mars. in l. 1. §. ad qvæstionem. col. ult. D. qvæst. ubi hoc dicit esse notabile.* Ex qvo manifestum est, nonnunqvam remitti juramentum, etiam alioqvin necessarium, propter personæ integritatem:
Jurisjurandi vero remissi † effectus hic est, qvod perinde 25
habeatur jusjurandum remissum, ac si datum sive præstitum esset: unde sicut jurejurando dato sive præstito non aliud qværitur, qvam an juratum sit, remissa qvæstione, an debeatur, qvasi satis probatum sit jurejurando. *l. non erit ratum. §. dato D. jurejur.* qvia perinde habetur, qvod juratum est, atqve si probatum esset. *l. sed etsi possessori. §. si cum de hereditate. D. jurejur.* Ita ad eundem modum jurejurando remisso, nihil aliud qværitur, qvam an remissum sit, omissa qvæstione an debeatur, qvasi satis probatum sit debitum remissione jurisjurandi, qvia perinde habetur, qvod remissum est, atqve si probatum esset. Hinc ab Ulpian. traditum est, jurejurando dato vel remisso, reum qvidem acqvirere exceptionem sibi aliisqve, actorem vero actionem, in qva hoc solum qværitur, an juraverit dari sibi oportere, vel cum jurare paratus sit, remissum ei sit jusjurandum. *l. nam posteaqvam. §. jurejurando dato D. h. tit. num.* Hinc qvoqve ab Antonino Imperatore rescriptum est, caussam jurejurando præstito vel remisso decisam, ne perjurii qvidem prætextu retractari posse. *l. 1. C. reb. credit.* Hinc deniqve Diocletian. & Maximian. rescripserunt: Actori, delato vel relato jurejurando, si juraverit, vel ei remissum sit sacramentum, ad similitudinem judicati, in factum actionem competere: *l. actori. C. reb. credit.* Hoc loco meminisse oportet, † longè 26
aliud esse jusjurandum delatum remittere, longè aliud jusjurandum delatum revocare. De revocatione jurisjurandi agit Imp. Justinian. *in l. si qvis jusjurandum C. reb. credit.*

Qvi enim revocat jusjurandum qvod detulit, multum distat ab eo, qvi remittit jusjurandum, qvod detulit: qvi remittit, injurato

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

credit, qvi revocat, ne jurato qvidem credit. *ut in l. siqvis jusjurandum. 11. C. eod. tit. cujus sententia est:* eum qvi detulit jusjurandum, id posse revocare mutata sententia, usqve ad sententiam definitivam, post sententiam non item: nisi provocatione eadem suspensa fuerit.
27 Nam interposita appellatione † adhuc licebit delatori pœnitere, & jusjurandum revocare, qvoad litis extrema sententia fuerit: post terminum litis temerè revocat jusjurandum. Revocatum autem jusjurandum semel postea deferri rursus non potest. Hoc enim esset ludificare & judicium differre: Semel igitur variare licet, id est delatum revocare: rursus variare non licet, id est revocatum non licet deferre. Apud Senec. 7. declamat. est exemplum, qvo centumviri revocationem qvidem, delationem autem revocati jurisjurandi non admiserunt.

Sicut autem delatum jusjurandum pendente sententia Judicis
28 potest † revocari, ita & susceptum semel, iterum referri potest, *l. 9. & ibi Cujac. in not. C. reb. credit.* Itemqve non susceptum jusjurandum, sed statim relatum mihi, revocari & suscipi potest: at qvod su-
29 sceptum est jusjurandum, postea relatum † denuo suscipi non potest revocata delatione, qvemadmodum bis non permittitur variatio.
30 Judex etiam † qvod solus in re dubia jusjurandum detulit, re integra, id est, nondum neqve præstito jurejurando, nec sententia dicta, re-
31 vocare poterit: Constat enim † qvamlibet interlocutionem judicis posse revocari, non sententiam. Itaqve ex his concludendum, & voluntarium, & necessarium, & judiciale jusjurandum posse revocari. Et hanc sententiam, qvod non tantum judiciale, sed & necessarium & voluntarium juramentum ex caussa revocari possit, latè & doctè probat *Borcholt. in tract. de jurejur. c. 6. num. 9.*

CAP. VII.

De vi & effectu jurisjurandi judicialis.

SUMMARIA.

1. *Jusjurandum finis litium.*
2. *Habet vim pacti conventi, & transactionis.*

3. Habet

3. *Habet speciem rei judicatæ.*
4. *A jurejurando judiciali appellari non potest.*
5. *Juramentum cedit loco novationis.*
6. *Delegationis.*
7. *Juramentum habet vim litis contestationis.*
8. *Juramentum perpetuat actionem.*
9. *Habet vim solutionis.*
10. *Et acceptilationis.*
11. *Effectus jurisjurandi judicialis, in specie: & n. 28.*
12. *Explicatio §. æqvè. instit. de actionibus.*
13. *Jusjurandum autoris nocet successori. & n. 16.*
14. *Sicut etiam eidem prodest.*
15. *Successor juris vel rei, non intelligitur esse alter, sed qvantum attinet ad eam rem, in qvam succedit, idem videtur esse, qvi fuit autor ejus, eademq; persona.*
17. *Juramentum patris an prosit vel noceat filio.*
18. *Exceptio jurisjurandi nocet omni actini eadem de re competenti.*
19. *Tutius est certum petere, qvàm actione bonæ fidei agere.*
20. *Stipulatio judicatum solvi qvas habeat clausulas.*
21. *Furtorum genera qvot sint.*
22. *Exceptio jurisjurandi impedit litis ingressum.*
23. *Et est exceptio litis finitæ.*
24. *Et actionem perimit.*
25. *Sine actione nemo agendi facultatem habet.*
26. *Judex qvi in caussa liberum habet arbitrium, non potest rejicere exceptionem jurisjurandi litis decisivi.*
27. *Judex an possit supplere juramenti exceptionem, si non opponatur, & tamen constet ex actis de juramento præstito.*
29. *Ex jurejurando judiciali qvænam competat actio.*
30. *Actiones utiles proprie dicuntur accommodari.*
31. *Item vocantur plagiasticæ.*
32. *Jurejurando præstito an nihilominus agi possit ex caussa primæva.*
33. *Caussa jurejurando decisa an prætextu perjurii retractari possit, & qvid in caussis matrimonialibus num. 34. & in caussa ultimæ voluntatis. n. 35.*
36. *Contra juramentum an valeat sententia.*

37. *Jus*

37. Jus excipiendi residet in parte, & non judice.
38. An lis post jusjurandum præstitum ex novis instrumentis retractari possit.
39. Transactio sub prætextu instrumentorum postea repertorum irrita fieri non potest.
40. Nec sub prætextu specierum.
41. Et an idem locum habeat in juramento relato.
42. Juramentum an possit retractari per rei evidentiam.
43. An per confessionem partis.
44. Minori an juramento præstito liceat ope restitutionis testes producere, qvi de novo reperti sunt.

ETsi ex iis, *qvæ supra lib. 1. c. 24.* dicta sunt, vim, effectum, & potestatem jurisjurandi satis intelligimus: tamen qvia propositum nobis est, in hoc libro materiam juramenti judicialis in specie tractare, ideò non abs re facturi sumus, si ab iis, qvæ supra in genere de effectibus juramentorum dicta sunt, paulisper recedamus, & de virtute juramenti judicialis paulò plenius hoc loco agamus: Sciendum igitur est, omnem vim & potestatem hujus jusju-
1 randi in eo esse, † qvod jusjurandum litibus finem imponat. Hanc vim & potestatem jurisjurandi exprimunt Jurisconsulti passim *in tit. D. jurejur.* Et qvidem statim in vestibulo Cajus Jurisconsultus maximum remedium expediendarum litium vocat jurisjurandi religionem, qva vel ex pactione ipsorum litigatorum, vel ex autoritate ju-
2 dicis deciduntur controversiæ: Et Paul. *in l. 2. D. eod.* affirmat, † jusjurandum obtinere speciem transactionis, vel pacti conventi: qvo remedio ex conventione partium lites deciduntur: speciem etiam
3 habet jusjurandum aut vicem † rei judicatæ qvia qvi defert jusjurandum adversario, eum qvodammodo judicem de sua causa facit. *l. 1. in pr. qvar. rer. act. non detur.* Imò ut ait Paul. *in d. l. 2.* majorem autoritatem habet jusjurandum, propter scilicet religionem, qvæ inseritur, & conventionem, qvod duplex est vinculum: majorem inqvam, autoritatem habet, qvam res judicata: nimirum, ut exemplis aliqvid demonstrem: qvia à re judicata appellari potest: ab eo,
4 † qvod jurejurando semel decisum fuit ex conventione litigantium, appellari non potest, & retractari qvoqve facilius res judicata potest,

teſt, qvam jusjurandum *l. 31. D. eod. tit.* ut infra oſtendemus. Di-
citur præterea juramentum cedere † loco novationis. *l. qvia juraſſe.* 5
26. in fin. D. eod. tit. voluntariæ ſcilicet, aut loco † delegationis: 6
qvia ut novatio ex obligatione, & delegatio ex conventione profi-
ciſcitur, ita & jusjurandum voluntarium. Et novationis qvidem loco
jusjurandum cedit, ut ſi qvod mihi Titius debet, juravero, te mihi
debere, aut loco delegationis, ut ſi qvod Titio debes, juraro te mihi
debere: Dicitur & jusjurandum habere locum † & vicem, vel in- 7
ſtar novationis neceſſariæ, id eſt, judicii accepti, ſive litis conte-
ſtatæ, *ut l. 35. §. 1. & §. fin. D. eod. tit.* qvemadmodum enim litis conte-
ſtatio perpetuat actionem temporariam, † ita jusjurandum ſimi- 8
liter. *l. 9. ſi is cui D. eod.* & ſimiliter deferri ab eo poteſt jusjuran-
dum, qvi & rem in judicium deducit. *l. 17. §. 1. D. eod.* Solutionis
qvoqve vim obtinere † jusjurandum ait. *l. 27. & 28. §. 1. & l. 35. §. 1.* 9
D. eod. & l. 95. §. naturalis. ſolut. Simile qvoqve eſt jusjurandum † ac- 10
ceptilationi: qvia ut acceptilatio liberationem parit. *l. 1. D. accept.*
ita jusjurandum inducit liberationem. Jusjurandum igitur lites ter-
minat, & interpoſito jurejurando ab omni controverſia, & ab omni
contentione diſceditur. *l. ſi qvis juraſſe. de condict. indeb. l. jusjuran-
dum à debitore. de jurejur.* ſive actor reo, ſive reus actori jusjuran-
dum detulerit. Sed ea de re nunc ſeparatim agemus: † Si reus acto- 11
re jusjurandum deferente juravit, ejus rei, de qva jusjurandum
delatum fuerit, in ipſum actio non datur. Ita enim edicto Præto-
ris cautum fuit, ut Ulpian. tradit in *l. ait Prætor. 2. de jurejur.* ubi edi-
cti verba Ulpian. explicat. Si ergo Titius Sempronio jusjurandum
deferente juravit, ſe centum, qvæ petuntur, non debere, poſteaqvam
juratum eſt, Sempronio in Titium denegatur actio. *l. nam poſteaqvam.
D. eod.* Nec obſtat † qvod Juſtinian. *ait in §. æqvè. inſt. de except.* 12
debitorem adhuc obligatum manere, etſi juraverit, ſe nihil dare opor-
tere: hoc enim ita procedit, ut tamdiu habeatur pro obligato, qvam-
diu de juramento præſtito non conſtiterit: ideoqve merito, ſicut acto-
ri, ſi non ſolvatur, datur actio: ita reo, ſi conveniatur, accommodatur
exceptio jurisjurandi. Secus ſi conſtet, juratum eſſe: tunc enim actio
denegatur, utpote qvæ extincta omni obligatione & ipſa eſt extincta,
ut rectè declarat Borcholt. *in tr. de jurejur. c. 8. num. 8.* Et ſic ipſe Ul-
pian. *in d. l. nam poſteaqvam* interpretatur, ut exceptio non detur,

nisi cum controversia erit, id est, si ambigatur an juratum sit, ac perinde an obligatio sit extincta. Denegatur verò actio, posteaqvam juratum
13 est, non solum in reum, qvi juravit, † verum etiam in eos ad qvos ea res qvocunq; modo pertinet: sive qvi in locum ejus, cui jusjurandum delatum est, successerunt, etiamsi in rem successerint. *d. l. ait Prætor. 2. §.*
14 *fin. cum l. seq D. jurejur.* Sic emtori † autoris sui jusjurandum prodest, itemqve donatario aut legatario. Itaqve in hoc edicto ea verba, ad qvem ea res pertinet, complectuntur omnem successorem, vel juris, vel corporis. *l. 24. §. adjicitur. D. damn. infect. l. si tibi. §. pactum. D. pact.* Jusjurandum, qvod qvis juravit, prodest, successori ejus, sive
15 in jus universum, sive in eam rem, qva de juravit, successerit. Nec obstat, qvod est in *l. 3. D. jurejur.* jusjurandum alterius alteri non prodesse, qvoniam successor, vel juris, vel rei, non intelligitur esse alter, sed qvantum attinet ad eam rem, in qvam succedit, idem videtur esse, qvi fuit autor ejus, eademvè persona: Ut autem cuilibet successori
16 jusjurandum autoris sui prodest, † ita & nocet. Eadem est ratio contrariorum: Nam exempli gratia: si in judicio in rem, in rei vindicatione possessore deferente, actor juravit, rem suam esse, hoc jusjurandum nocet ei, qvi detulit, atq; etiam illi, qvi in locum ejus succedit: non etiā extero. *l. 9. §. fin. D. eod.* qvia ut subjicitur *in l. 10.* non debet alii nocere, qvod inter alios actum est. Hoc nihil aliud est, qvàm qvod dixit *l. 3. D. eod. & l. 1. simul. vent. nom.* alterius jusjurandum alteri non nocere, id est extero non nocere. Et qvod ait in regula juris: Non debere alteri per alterum iniqvam conditionem inferri: alteri, qvi non in rem successerit, vel in jus universum, alioqvin enim secus foret, sic enim juramen-
17 tum patris † filio prodesse & nocere dicunt, indistinctè, *l. qvi jurasse. 26. §. si pater. & ibid. Fulgos. Paul. de Castr. Jas. & Cost. contra gl. & Br.* Nam ea distinctio qvæ communiter prodita est *in l. si tibi §. si pactus. per gl. ibid. & Br. D. pact.* in pactis servabitur, non in juramento, qvod vice solutionis est *l. in duobus. 28. D. jurejur.*

18 Sic non solum sic ei actioni obstat exceptio jurisjurandi, cujus nomine delatum vel exactum est jusjurandum, sed etiam alii cuicunqve actioni, eadem de re competenti *d. l. in duobus. 28. §. exceptio. D. jurejur.* Idqve omninò observandum est, licet per aliam actionem eadem qvæstio moveatur, ut exceptio jurisjurandi locum habeat. Et ideo si egeris mandati actione mecum & delato

vel

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

vel exacto jurejurando juravero, nihil me dare oportere, non tantùm si iterato agas mandati, sed etsi negotiorum gestorum, vel certi condictione generali, eadem de re, tibi obstabit exceptio jurisjurandi. Qvod & eodem modo servari in exceptione rei judicatæ docet. *l.5. D. except. rei jud.* apposito eodem exemplo, qvod & apponitur *in d. §. exceptio.* ut scil. obstet exceptio rei judicatæ, non tantùm si iteres eandem actionem, sed etiam si alia actione agas eadem de re, de qva judicatum est. Unde illa formularum verba, qvæ refert M. Tull. *13. Epist. ad Serv. Susp. & 5. de finibus.* De eadem re agit alio modo, & ideo repellitur, vel exceptione rei judicatæ, vel exceptione jurisjurandi, qvod vicem judicati obtinet. Et ex hoc loco intelligimus, cum actione mandati, vel negociorum gestorum, vel etiam cum actione pro socio, cujus mentio fit, *in d. §.* concurrere certi condictionem generalem. *ex l. certi condictio. D. reb. credit.* Nam vel superioribus actionibus qvæ sunt bonæ fidei, mandati, negociorum gestorum, pro socio, petitur, qvod ex bona fide mihi dari fierivè oportet, non petita ergo certa pecunia, sed incerta. Ideoqve in oratione pro Rosc. Comœdo, actiones bonæ fidei dicuntur esse arbitrariæ pecuniæ incertæ: vel igitur agitur actione bonæ fidei incertæ pecuniæ, puta, qvod dari oportet ex bona fide, vel etiam si malit hoc actor, agitur certi condictione de certa pecunia, puta de centum, qvæ impendisse in negocia aliena se dicit. Et plerumqve † tutius 19
est certum petere, qvàm actione bonæ fidei agere, qvia periculosa sunt arbitria judicum. Et eadem qvoqve caussa nonnunqvam agi potest hypothecaria actione, si pignus intervenerit, vel actione ex stipulatu, ad pœnam, qvæ in stipulatum deducta est. Sed si una actione semel actum sit, eaqve jurejurando consumta sit, cæteræ qvoqve actiones, qvæ sunt eadem de re, qvotcunq; fuerint, consumuntur, *l.48. D. jurejur.* Et ut hoc cum Paulo planum faciam, & aliis exemplis: si prius egeris actione pro socio, fundi cujusdam nomine, & ita te deferente reus juraverit, eum fundum non esse communem, sed suum esse in solidum, suum esse μονομερῶς, non tantùm actio pro socio consumitur, sed & actio communi dividundo, qvæ ejusdem rei nomine competit, & certi condictio ex eadem caussa. Et similiter, si Colonus succiderit arbores, qvæ erant in fundo conducto, qvo nomine tenetur pluribus actionibus, nimirum, ex locato, & actione arborum

furtim cæſarum, ex 12. tabb. & actione L. Aqviliæ, de damno injuria dato, & interdicto qvod vi aut clam: *l. cum ex una. D. obl. & act. l. 1. & 9. l. pen. de arb. furt. cæſ.* & conventus eo nomine Colonus, eo nomine actione ex locato juraverit deferente actore, ſe non ſuccidiſſe arbores & actio ex locato, & cæteræ omnes actiones conſumuntur. Sic ſi qvis conventus judicati actione juraverit, ſe non eſſe judicatum, ſe non eſſe condemnatum, non tantùm actio judicati, ſed & actio ex ſtipulatione judicatum ſolvi conſumitur, qvia eadem de re eſt actio, ex ſtipulatu, ex clauſula de re judicata, ſive de judicato ſolvendo.

20 Nam ſtipulatio judicatum ſolvi, † tres habet clauſulas: de judicato ſolvendo, hæc perimitur, ſi juraverit, ſe non eſſe de ſolvendo judicatum. Aliæ tamen duæ clauſulæ, qvæ ſunt de dolo malo, vel de re defendenda non perimuntur, & ideò Paul. cautè ait in *dict. l. in duobus §. pen.* ſi ex ſtipulatu judicatum ſolvi ob rem judicatam, &c. ſubaudiendum eſt: non etiam ob rem non defenſam, vel ob dolum malum. Breviter: ſi conventus judicati, juraverit ſe non fuiſſe judicatum, nec conveniri poterit ex ſtipulatione judicatum ſolvi ob rem judicatam. At contra non idem eſt ex diverſo, ſi conventus primum ex ſtipulatione judicatum ſolvi juraverit, ſe dare non oportere. Nam diſtingvendum eſt: Aut ideo juravit ſe dare non oportere, qvia condemnatus non eſſet, & tunc conſumitur etiam actio judicati per exceptionem jurisjurandi. Aut juravit, ſe dare non oportere ex ſtipulatione, qvod non eſſet commiſſa ſtipulatio judicatum ſolvi, & hoc caſu actioni judicati, non obſtat exceptio jurisjurandi, qvia eſt alia de re, & poteſt fieri, ut non ſit commiſſa ſtipulatio, licet res judicata ſit. Fac non fuiſſe interpoſitam ſtipulationem, aut non fuiſſe jure interpoſitam. Et poteſt addi aliud exemplum ex §. *qvæ juravit divortii, in ea ipſa l. in duobus. 28. D. jurejur.* ſi mulier divortio facto à marito conveniatur actione in rem, & juraverit rem ſuam, nec de ea re poſtea conveniri poteſt actione rerum amotarum: qvia obſtat exceptio jurisjurandi, qvia juravit rem ſuam eſſe, & nemo rem ſuam amovere aut furari intelligitur. Qvi igitur agit rerum amotarum, de eadem re agit, & ideo repellitur exceptione jurisjurandi. Non idem erit è contrario, ſi mulier conventa actione rerum amotarum juraverit, ſe rem non amoviſſe: qvia non ideò

minus

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

minus conveniri poteſt actione in rem, neqve ideò minus peti ab ea poteſt res eadem, actione in rem. *l. ſi qvis uxori.* §. *ſi qvis juravit. D. fur.* Qvia etſi eadem res ſit, non tamen eadem eſt qvæſtio, non eadem lis: non tantùm autem eandem eſſe rem oportet, ſed etiam eandem qvæſtionem. Non eſt eadem qvæſtio, qvia qvæſtio, qvæ per actionem in rem inducitur, eſt qvæſtio de proprietate: qvæſtio qvæ inducitur per actionem rerum amotarum, eſt qvæſtio de furto. In actione igitur in rem opus eſt novo jurejurando, qvia alia qvæſtio in eam venit. Sic idem Jurisconſultus *in d.l.in duobus 28.§ ſi qvis juraverit*, oſtendit, qvod ſi conventus vi bonorum raptorum juraverit ſe non rapuiſſe, poſtea tamen nihilominus idem ſine metu exceptionis jurisjurandi, rectè conveniatur actione furti, vel condictione furtiva, & in ea opus ſi novo jurejurando, qvaſi ſuperiore jurejurando non pertinente ad qvæſtionem ſeu actionem furti: qvia etſi omnis raptor ſit ſur, & qvidem improbior, ut Julian. dicebat, & atrocior: *l. ſi cum exceptione.* §. *qvi unum. D. eo qvod met. cauſſa. l. 2.* §. *etiam D. vi bon. rapt. & l. 1. D. effract.* diverſa tamen ſunt genera furtorum, ut oſtenditur † 21
in d. l. ſi qvis juraverit. Unum fit vi aperta, alterum clam & obſcurè, unum eſt leonis, alterum vulpeculæ. Unde & κλέπτης nomen ἀπὸ τοῦ καλύπτειν. Et ait *l. 1. D. furt.* furti nomen à furvo vel nigro derivari: propterea qvod furtum clam, & obſcurè fiat, & plerumq; noctu: qvæ notatio originaliter eſt Nonn. & Varonis, *lib. 1. de ratione vocabulorum: qvos Labeo. in d. l. 1. ſecutus eſt.*

Poſſis etiam addere *ex l. ſi actor. D. jurejur.* ſi qvis conventus actione de conſtituta pecunia juraverit, ſe non conſtituiſſe, ac deinde conveniatur actione perſonali de credita pecunia, qvia conſtitutum non novat principalem obligationem. *l. idem Mela.* §. *fin. D. conſtit. pec.* non poteſt ſe tueri exceptione jurisjurandi dati in judicio de conſtituta pecunia: qvoniam alia qvæſtio eſt, qvæ vertitur in actione creditæ pecuniæ, alia qvæ vertitur in actione de conſtituta pecunia. Et ideò ita concludamus, ut agenti alia actione obſtet exceptio jurisjurandi, qvod etiam dici poteſt de exceptione rei judicatæ, non tantùm neceſſe eſt, eadem de re alia actione agi, ſed etiam eandem qvæſtionem, eandem controverſiam, & litem in judicium deduci. Et hæc de rei juramento dicta ſufficiant: in qvo ad extremum notandum eſt, † exceptionem jurisjurandi impedire litis ingreſſum, uti 22

traditur *in Clem. 1. de litis contest. in 6. l. eleganter. §. si qvis post. D. condict. in deb. l. nam posteaqvam. in pr. D. jurejur. Socin. Sen. cons. 30. n. 21. vol. 1. Jo. Baptist. Asin. in prax. judicior. §. 13. c. 9. Angl. in §. æqvè. n. 2. inst.*
22 *de except.* Est enim † exceptio litis finitæ. *l. 1. D. jurejur.* & † actionem
23 perimit. *l. ait Prætor. 7. in pr. & ibi Beust. num. 22. D. jurejur.* sub-
24 lata ergò actione, actor agere non potest: qvia † sine actione regulariter nemo agendi facultatem habet, *l. si pupilli. §. fin. ubi gl. in verb. non habuit, vers. tertio nota. de negoc. gest.* nisi altiorem indaginem reqvireret. *Paul de Castr. in l. ait Prætor. D. jurejur. Zanger. de except. part. 3. c. 14. in fin. latè. Caroc. in tr. de juram. lit. decisiv. q. 1. q. hac. pr.* & qvia exceptio innititur æqvitati, & rei judicatæ æqviparatur, ut
25 supra diximus, judex, † etiam qvi in caussa liberum habet arbitrium, non potest rejicere jurisjurandi exceptionem litis decisivi, ut probat
26 Vinc. Caroc. *in tr. de juram. litis decisiv. q. princ. 41.* *An* † autem *judex possit supplere juramenti exceptionem, etiamsi non opponatur, si constet ex actis de juramento præstito:* tradit idem Beust. *in l. nam posteaqvam. 9. §. si damne-*
27 *tur. n. 23. & seq. D. eod. tit.* *Videamus de juramento actoris:* Si actor juravit, reo jusjurandum deferente, reus cogitur solvere, & datur actori in reum actio. *d. l. nam posteaqvam. §. fin. l. sed etsi possessori. §. item si juravero. & §. pen. D. eod.* in qva hoc solum qværitur, an juraverit, vel cum jurare paratus esset, jusjurandum ei remissum sit. *d. l. nam posteaqvam §. 1. l. qvod si juravi D. eod.* omissa qvæstione an debeatur, qvasi satis probatum sit jurejurando. *l. non erit ratum. §. dato. d. l. sed etsi possessori. §. penult. l. in duobus. in fin. l. qvod si juravi. in illis verbis: qva hoc qværitur: an juraveris. D. jurejur. n. §. item si qvis postulante. Inst. de act.* Nec solùm actori qvi juravit, adversus reum, qvi detulit jusjurandum, actio datur, verum etiam adversus eos, qvi in locum ejus successerunt: adversus alium verò, si velit actor prærogativa jurisjurandi uti, nihil ei proderit: qvia non deberet alii nocere, qvod inter alios actum esset. *d. l. nam posteaqvam. §. fin. cum l. seq. de jurejur.*

29 Sed qvæstionis est. † *Qvænam sit actio illa, qvæ actori in reum competit, postqvam actor reo jusjurandum defe-*

deferente juravit? Et sanè actionem istam ex jurejurando prætoriam esse in personam, ostendit Justinian. *in §. item si qvis postulante 10. Inst. de act. qvam Ulpian. in l. sed etsi possessori. 11. de jurejur.* & Impp. *in l. actori. C. reb. credit.* vocant actionem in factum: non tantùm qvod in factum sit concepta, qvæ generalis est natura actionum in factum, sed qvoniam in hac actione qværitur de facto, videlicet, an juratum sit: nam verè an falsò qvis juraverit, nihil refert. Appellatur etiam actio utilis *in d. l. sed etsi in fin. l. si duo. 13. §. 1. l. qvod si juravi. 29. D. jurejur.* qvoniam datur ad similitudinem judicat, ut loqvuntur Impp. *in d. l. actori,* qva phrasi, qvemadmodum etiam cum dicitur ad exemplum, ad instar, exemplo, significantur actiones utiles, *ut in l. 1. C. de interdict. l. locum. 17. D. Usufr. l. hujus actionis. 9. qvod fals. tut. aut.* Non etiam datur actio judicati directa, qvoniam ea datur ex sententia, qvæ lata est à judice in invitum: at sententia juramenti non datur in invitum, sed ad voluntatis partium placitum. *l. cum proponas. C. reb. credit.* seu, ut loqvitur Justinian. ad petitionem. *l. pen. §. sive autem. C. reb. credit.* Cum autem jusjurandum vicem rei judicatæ obtineat, teste Ulpian. *in l. 1. D. qvar. rer. actio non det.* imò majorem habeat autoritatem, qvàm res judicata, secundum Paul. *in l. 2. D. jurejur. Prætor.* ad similitudinem judicati, hoc est, perinde & non aliter, atq; si lis sententia judicis decisa fuisset, actionem accommodabat ei, qvi jurasset.

Actiones autem utiles † propriè dicuntur accommodari & 30 non dari, ut ostendit, *l. qvia actionum. 11. D. præscript. verb. l. fin. D. transact. l. 1. C. inoff. test.* & non inconcinnè Theoph. † utiles actiones 31 appellat plagiasticas, hoc est inflexas: *in tit. de fidei commiss. heredit. in instit.* atqve eo ipso qvod Justinian. hanc actionem à Prætore accommodari ait, ostendit eam esse utilem ad exemplum judicati propositam. Necessaria verò hoc casu erat Prætoris autoritas, qvippe, cum juramento omnis obligatio sublata esse videretur, non naturalis tantùm. *l. si qvis jurasset. 43. D. condict. indeb. l. Stichum. 95. §. naturales. D. solut.* Cum vim pacti habeat. *l. tutor. 35. §. 1. D. jurejur.* sed etiam civilis. *l. nam posteaqvam. 9. D. jurejur.* qvia jusjurandum perinde liberat reum, atqve solutio. *l. jusjurandum. 27. D. eod.* eidemqve solvi potest, qvi id deferre potest. *l. jusjurandum. 17. §. si tutor. l. huic. 21. D. eod.* at solutione tollitur omnis obligatio. *inst. qvib. mod. toll. oblig. in pr.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Pr. sæpenumero verò eveniret, ut ei, qvi juraſſet, non ſolveretur, ideo juſtiſſimè, videlicet propter juramenti religionem, cujus ſumma apud veteres fuit veneratio, maximè qvod illud habebatur pro remedio præſentiſſimo expediendarum litium *l. 1. D. jurejur.* actionem dabat ei, qvi ſibi aliqvid deberi, vel rem ſuam eſſe juraſſet: ſi tamen juramentum prius in judicio delatum, aut relatum ab alterutra parte fuerit: uti conſtat ex prædictis, & eleganter explicat Vult. *in d. §. item ſi qvis 10. n. 10. & 11. inſtit. de action. & lib. 1. diſcept. ſcholaſtic. c. 7. Pac. cent. 3. ἐναντ. q. 78. Caroc. in tr. de jurejur. q. 18. princip.*

32 Sed qværitur: † *Si actor juraverit, an præter actionem juratoriam poßit nihilominus agere ex cauſſa, ex qva juratum eſt, puta*, Egi adverſus te condictione certi ex mutuo, ad aureos centum: delato mihi â te jurejurando, juravi te mihi ex cauſſa mutui debere centum aureos, neq; tamen ſolvis: qvin actio mihi hoc caſu competat juratoria, non eſt dubium: ſed an competat, ſi agere malim condictione certi ex mutûo, actio? Communis eſt Dd. opinio, non ſolùm actionem juratoriam, ſed ex eâ etiam cauſſa, ex qva juratum eſt, actionem dari. Qvæ opinio procul dubio hoc nititur fundamento, qvod interpp. aſſumunt, juramento qvidem tolli obligationem naturalem, ſed non obligationē civilem; At alii rectius putant, unam tantùm actionem competere, nempe, utilem in factum ex jurejurando, de qva *in d.* §. agitur: & priorem prorſus eſſe extinctam Sicut enim hæc actio datur ad ſimilitudinem judicati, ita exemplo judicati prior actio jurejurando novatur: ac proinde prior & obligatio & actio extingvitur. *l. grege. 13. §. etiam. D. pign.* Idqve in actione reali in ſpecie videtur decidiſſe Ulpian. *in l. ſed ſi poſſeſſori. D. jurejur.* ubi ei, qvi poſſeſſionem rei, qvam ſuam eſſe juraverat, amiſit, ait dandam eſſe actionem in factum. Eoqve reſpexiſſe videtur Paul. *in l. qvi juraſſe. §. ult. D. eod.* affirmans, juris jurandi conditionem ex numero eſſe poſſe videri novandi, delegandivè. Hinc Juriſconſulti toties inculcant, dato jurejurando aliud non qværi, qvam an juratum ſit, qvod plenius tractavit Donell. *in comment. de jurejur. c. 8. num. 4.* Et hanc ſententiam pluribus etiam confirmat Vult. *in d. §. item ſi qvis poſtulante. num. 13. & ſeqq.* ubi ad contraria erudite & ſufficienter reſpondet, *& lib. 1. diſcept. ſcholaſticar.* Dixi ſupra: in

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

in hoc jurejurando nihil referre, utrum verè an falsò qvis juraverit:
An ergo † lis jurejurando decisa prætextu perjurii retractari non potest? 33
Distingvendum hic est inter juramentum delatum à judice, & juramentũ delatum à parte parti. Lis juramento à judice delato decisa, potest retractari: lis juramento delato à parte parti, & præstito decisa, retractari non potest. *l. 1. C. reb. cred. l. admonendi. 31. D. jurejur.* Rationem differentiæ assignat rectè Cujac. *lib. 18. obs. c. 35.* Hoc enim casu partes videntur jurejurando rem transegisse: *l. qvod si deferente. 21. D. dol. mal. l. tutor. 35. §. 1. D. jurejur.* at sub prætextu novarum probationum ea qvæ bona fide transactione sunt terminata, non retractantur. *l. sub prætextu C. transact. c. 1. eod. tt.* ut meritò sibi imputare debeat, qvi adversarium suum de caussa sua judicem fecerit, jusjurand. ei deferendo. *l. 1. D. qvar. rer. act. non det.* præsertim cum alioqvin omnis controversiæ finis jusjurandum esse soleat. *Hebr. 6. cap. etsi Christus. D. jurejur.*

Planè † qvod dicitur, caussam jurejurando decisam ex capite per- 34
jurii non retractari, in matrimonialibus non recipitur, in qvibus judicatum nunqvam transit in rem judicatam. *c. lator. & c. consangvinei. de re judic.* nec in caussa ultimæ voluntatis, † qvæ falso juramento decisa 35
detecto perjurio retractatur. *l. fin. C. reb. credit.* in qva l. deciditur, qvod si qvis herede deferente legatum sibi relictum esse jurasset, & ideo ei legatum solutum fuisset, si postea testamento reperto, nihil relictum fuisse fiat: manifestum, eum ex hujusmodi perjurio nullum lucrum conseqvi debere, sed hoc casu legatum ab eo repeti posse. Ratio secundum Dd. ea adfertur, qvia ut jam sæpius dictum est, juramentum habet vim transactionis. *l. 2. D. jurejur.* at super iis controversiis, qvæ ex testamento proficiscuntur, transigi non potest, nisi inspectis cognitisqve verbis testamenti. *l. de his. D. transact. & l. 1. in fin. princ. D. qvemad. testam. apperiant.* Ergò in eadem caussa neqve juramentum rectè deferri poterit. Item & de perjurio qværi potest, qvoties lex defert juramentum, ut in casu *l. si qvando. C. unde vi.* & probatio in contrarium hoc casu admittetur. *Bl. in l. 1. reb. credit.* Item in casu *auth. novo jure. C. de pœn. jud. q. malè judicav. qvæ auth. desumta est ex §. si qvis autem ex litigatoribus nov. ut litigant. jur. in exord. lit.* Juramentum enim à lege vel à judice delatum necessarium esse censetur, cum ad hoc in defectum aliarum probationum recurratur, ut est *gl. in c. statutum.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

§. 1. in fin. vers. saltem. de rescript. in 6. Illo verò casu nihil est, qvod alterutri parti imputari possit: Cum hoc juramentum ipsis consentientibus non sit delatum, ideoqve proferentem novas probationes, qvibus jusjurandum partis adversæ comprobat falsum esse, audiri æqvum est: Hac distinctione observata: nullo negotio. *l. admonendi. D. jurejurand.* multum ab interpretibus vexata explicari potest: de qva infra in seqq. seorsim agemus.

An verò si appareat de perjurio ejus, qvi juraverat, perjurus puniatur jure civili, *dixi supra. lib. 1. c. ult.*

36 Huc pertinet & illa qvæstio: † *An contra juramentum valeat sententia:* qvod pleriqve volunt & verum est: *per l. nam posteaqvam. & ibi Cost. D. jurejur. Vincent. Caroc. in tr. de juram. litis decis. q. 1. qvæ. 9. princ.* Debet ergo pars excipere de jura-
37 mento, anteqvam sententia feratur: qvia † jus excipiendi residet in parte, & non in judice: *arg. l. 1. c. ut qvæ desunt advoc.* aliàs sententia lata contra juramentum valebit.

38 Qværi † hoc loco potest: *An lis post jusjurandum præstitum ex novis instrumentis retractari possit?* Et sanè post decisam jurejurando controversiam, nec de perjurio superesse qvæstionem posse, nec perjurio præjudicium ullum fieri, dictum est supra: *per l. 1. l. in duobus. 28. §. fin. & pass. D. jurejur. l. 2. eod. l. qvod si deferente 21. cum seq. de dol.* Jusjurandum enim sive voluntarium sit, sive judiciale, transactioni comparatur. *l. 2. D. jurejur.* Trans-
39 actio autem † sub prætextu instrumentorum licet postea repertorum irrita fieri non potest. *l. sub prætextu. 19. c. de transact.* sicut nec sub præ-
40 textu specierum, † hoc est rerum, qvæ transactionis tempore ignorabantur, si modo compræhendi possunt illæ sub earum genere, de qvibus generali transactione actum est (nam ad eas, de qvibus cogitatum non fuit, extendi transactio, alioqvin non posset. *l. si de certa re. 31. D. eod. l. cum Aqviliana. 4. D. eod.*) qvæ sententia est *l. sub prætextu specierum. 29. C. eod.* in qva male vulgò, specierum interpretantur, instrumentorum. Comparatur etiam jusjurandum rei judicatæ, adeoqve majorem habere dicitur autoritatem, qvam res judicata *d. l. 2. D. jurejur.*

Porrò

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Porrò nec res judicata rescindi potest sub obtentu instrumentorum 41
postea repertorum. *l. sub specie. C. re judic. l. Imperatores. 31. D. eod. l. cum de hoc 27. D. except. rei jud.* E. neqve jusjurandum. Cæterum qvod dicitur, juramentum alicui delatum & præstitum retractari non posse ob instrumenta postea reperta: hoc † idem etiam locum habet in ju- 42
ramento relato. Nam ne illud qvidem retractari potest per instrumenta de novo reperta; *arg. l. generaliter, cum not. ib. §. sin autem. ubi gl. in verb. volente. C. reb. credit. qvam seqvitur Gvilhelm. de Cun. Bald. & Angl. in d. l. admonendi. ubi Alex. num. 26. Jo. de Prat. numer. 18. Jas. num. 43. Rip. num. 39. Coras. num. 37. Vinc. Caroc. in tract. de jur. litis* 43
decisiv. q. 4. 10. q. princ. per tot. Planè per facti evidentiam † caussam etiam per juramentum decisam retractari posse, volunt *Azo in sum. C. ad L. Aqvil. Bl. in rubr. C. probat. in l. penult. C. pericul. tut. l. 1. C. si advers. libert. Alex. in l. eum qvi. §. in popularib. num. 8. D. jurejur. Vincent. Caroc. in tract. de jurament. lit. decisiv. q. 7. decimæ. q. princip.* ubi etiam 44
tractat † de Confessione partis. q. 5. & de testamento q. 6.

An autem *juramento præstito † possit minor ope restitutionis testes producere, qvi de novo reperti sunt?* Vide *Antonin. Tessaur. decis. 249.*

CAP. VIII.
De appellationibus in caussis Juramentorum.

SUMMARIA.

A causa jurejurando decisa appellare an liceat? num. 1. & num. 6.
Appellatio injustæ sententiæ theriaca. num. 2.
Appellatio an principis rescripto vel statuto tolli possit. num. 3.
Judex in dubio appellationi deferre debet. num. 4.
Appellatio in dubio judicanda est pro non deserta. n. 5.
Jusjurandum qvomodo dicatur majorem habere autoritatem, qvam res judicata. num. 7.
Explicatur l. generaliter. §. sive autem C. de reb. credit. num. 8.
Contra proprium factum venire nemo potest. num. 9.
An is cui juramentum relatum est, appellare possit, si judex reum propterea absol-

absolvat, qvod actor facta sibi relatione jurisjurandi jurare nolit. n. 10.

Recusans jurare an appellare possit, si justam recusandi causam habeat. numer. 11. & qvæ sint justæ causæ recusandi. n. 12.

Referens juramentum, si adversarius juret, & judex id seqvatur, an appellare possit. n. 13.

1 SUb hoc capite postremo loco inqviremus: *Utrum à caussa † jurejurando decisa appellare liceat:* Ac digna hæc qvæstio est, in qvam diligenter inqviramus.

2 Est autem appellatio † nihil aliud qvam injustæ sententiæ theriaca, ut eam eleganter appellat Curt. *cons. 163. num. 8. Purp. in l. 1. numer. 87. C. de Pact. & Nic. Anton. Gravat. in addit. ad Vestr. in praxi c. 5. lit. D. n. 10. Soarez. in addit. ad Gomez. tom. 3. var. res. c. 3. in fin.* adeoqve juris naturalis & divini: ex qvo etiam usqve adeò concessa appellatio
3 esse intelligitur, † ut neqve Principis rescripto, *Matth. de afflict. in præl. constit. Neap. q. 10.* neqve statuto aut lege planè tolli possit: *Bl. in auth. qvas actiones: vers. ex his apparet. c. sacros. Eccl. Br. in l. omnes populi: de just. & jur. c. venientes. ubi Abb. & alii. jurejur. Soarez. in thesaur. recept. sent. lit. N. n. 196. Angl. singular. in l. 1. n. 2. D. à qvib. appellare non liceat: Rutger. Rulandt. in tr. de comiss. Cam. part. 1. lib. 2. c. 13. n. 16. Coras. de art. jur. part. 3. c. 12. Wurmser in pract. obs. tit. 24. de appellat. obs. 29.* Et licet Dec. *cons. 533. num. 2. Cujac. ad d. l. omnes populi:* concludant: valere statutum, qvo appellatio, removetur: & talia statuta in qvibusdam locis Germaniæ extare notum sit: tamen Cameræ non obstantibus hujusmodi statutis appellationes recipit, qvod sæpius factum fuisse testatur Gail. *1. obs. 155. n. 12. Myns. cent. 1. obs. 14.* per doctrinam *Br. in d. l. omnes populi. n. 24.* ubi tenet, talia statuta non valere, qvia defensionem auferunt.

Et usqve adeò favorabile est appellationis remedium, ut licet caussæ qvædam sint, in qvibus appellationi locus non sit: tamen si
4 qvæ in specie per leges non excepta sit, † judex in dubio appellationi deferre debeat, ut communiter à Dd. nostris traditum est, *per l. sciendum. D. appell. Spec. in tit. de appellationibus. §. nunc dicamus.* & in dubio pro-

pronunciandum sit, appellationem esse admittendam. *Br. in l. Un. D. nihil in nov. app. interpos. Bl. in l. properandum. §. sin autem reus. c. judic.* sicuti qvoqve in dubio judicandum est, † appellationem non esse desertam, *Paul. de Castr. in l. 1. & ibi qvoq; Alex. D. si qvis caut. Tiraq. in tr. lemort. Saisit. in 6. declarat. sextæ. part. n. 9. & 10. Gail. 1. obs. 81. n. 11. Cacheran. decis. 38. n. 5. Menoch. 2. præsumt. 96. Thilman. de Benign. decis. Cam. Imper. Syntagmat. 3. decad. 2. vol. 6. num3.* 5

Sed qværi hoc loco potest, *an rectè appelletur à caussa decisa jurejurando:* Et sanè † eum, qvi jusjurandum detulit, appellare non posse, definit Imp. *in l. generaliter. §. sin autem C. reb. credit. & jurejur.* Si, inqvit Imp. illatum juramentum præstitum fuerit, ipsi parti qvæ hoc intulit, nullum provocationis remedium in hoc reservabitur. His verbis, nullum provocationis remedium reservabitur, significat Imp. Justinian. partem qvæ detulit jusjurandum, à jurejurando postea præstito, & sententia judicis secuta, appellare non posse. Appellatio enim aliàs provocatio appellatur, *l. scio qvæsitum. §. fin. D. appellat. & alibi sæpè.* Et propter hanc caussam, qvod à præstito juramento appellari non potest, rectissimè à JCto Paulo traditum est, † jusjurandum majorem habere autoritatem, qvam habeat res judicata. *l. 2. D. jurejur.* A re enim judicata appellari interdum potest, à præstito juramento non item: qvemadmodum in præcedenti capite declaratum est. Ratio autem qvare is qvi detulit jusjurandum, præstito jurejurando, à sententia judicis, jusjurandum subsecuta, appellare non possit, à Justiniano † *in d. l. generaliter. §. sive autem. C. reb. credit.* hæc redditur: qvod ideò appellare non possit, qvi jusjurandum detulit, qvia nimis crudele sit parti, qvæ jusjurandum detulit, propter hoc ipsum, qvod judex ejus petitionem secutus est, super esse provocationem: Caussa crudelitatis istius hæc est: Qvi jusjurandum alteri defert in judicio, à judice petit, ut cogat eum, cui jusjurandum defertur, ut vel juret vel solvat. Hoc amplius petit, ut judex jurantem absolvat, non jurantem condemnet. Hanc petitionem judex subseqvitur, & eum, à qvo jusjurandum petitur, cogitur juret, vel solvat. Sic enim Prætor ait: Eum à qvo jusjurandum petetur, solvere aut jurare cogam. *l. jusjurandum & ad pecunias. §. fin. D. jurejur.* Ad petitionem igitur ejus, qvi jusjurandum alteri in judicio defert, judex sententiam

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

tiam tulit, & jurantem absolvit. Inde seqvitur, eum, ad cujus petitionem judex sententiam tulit, & jurantem absolvit, appellare non posse.
9 Contra † propriam naqve petitionem veniret, & qvod semel placuit, improbaret, qvod esse non debet, *c. qvod semel. R. I. in 6.* Immò crudele est & nimis crudele, ut qvis veniat contra id, qvod ipse fieri voluit, & petit: & hæc est sententia rationis, qvâ Justinian. usus est *in d. l. generaliter. §. sive autem. C. reb. credit.* qvemadmodum eandem rectè expendit & resolvit Borch. *in tr. de jurejur. c. ult. num. 10. & seqq.* Sic is
10 qvoqve, † cui juramentum relatum est, appellare non potest, Si judex reum propterea absolvat, qvod actor facta sibi relatione jurisjurandi, jurare nolit. Qvi enim defert jusjurand. alteri, sub hac tacita conditione deferre censetur, ut is cui jusjurandum delatum est, vel juret, vel si malit, deferenti referat, & ita ad petitionem & placitum deferentis, jusjurandum eidem refertur. Ex qvo conseqvitur, debere deferentem, siqvidem ei juramentum referatur, aut jurare, aut si jurare recuset, grave non ducere, si reus absolvatur, & ipsi à sententia judicis absolutoria appellare non permittatur, esset enim nimis grave, immò nimis inhumanum & crudele, appellationem ei concedi, cum tamen ipse tacite petierit jusjurandum sibi referri, & reum absolvi, se ex relatione jurisjurandi in qvam tamen antea consenserat, non jurante. *d. l. generaliter. §. sed juramento illato. & §. sive autem. C. reb. credit. & jurejur. & tradit Borch. d. c. ult. n. 15.* E contrario verò constat, eum appellare posse, cui juramentum est delatum, si videlicet illud præstare recusaverit ac proinde ad solvendum condemnatus fuerit: ita enim est decisum, *in*
11 *d. §. sin autem.* Ratio est, qvia fieri potest, † qvod is, qvi jusjurandum
12 sibi delatum recusavit, justam habuerit recusandi † vel non referendi caussam: veluti si homo & ἄθεος impius deferat jusjurandum homini pio & religioso. Hæc conditio inæqvalis est, autore Xenophonte, non secus, ac si qvis robustus imbecillum & debilem invitaret ad pugnam. *Arist. in Rhet. ad fin.* Pius enim timidus est ad jurandum. *l. 8. D. Condition. institut.* & verecundus, ut excessi ingenii Papinianus ait *in l. illud aut illud. in fin. D. constitut. pecun.* ac subtili reverentia tenetur, ut nec verum sacramentum præstare patiatur, *l. fin. C. fide instrument.* Impius contra contemtu religionis, perqvam facilis est ad jurandum. Non igitur tutum & consultum est, ut pius impio jusjurandum deferat. Ipse etiam pius pecuniarum causa non facile maturus est. Hoc casu

potest

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

poteſt pius jusjurandum recuſare, Sic juſta cauſſa recuſandi jurisjurandi eſt, ſi is qvi defert jusjurandum, ſemel detulit jusjurandum, idqve revocavit. Nec enim qvi ſemel jusjurandum revocavit, amplius jusjurandum deferre poteſt, *l. ſi qvis jusjurandum. C. reb. credit. ſicuti ſupra c. præced. latius expoſitum eſt.* Sic cauſſa juſta recuſandi jurisjurandi eſt, ſi conditio jurisjurandi placeat, conceptio autem jurisjurandi diſpliceat, qvo caſu judex jusjurandum concipere debet, *l. jusjur. & ad pecun. §. ſi de qvalit. de jur. & dictum eſt ſup. c. 5. n. 37.* Qvia igitur qvi jusjurandum recuſat, juſtam poteſt recuſandi cauſſam habere, ob id rectiſſimè conſtitutum eſt, ut condemnatus propterea, qvod jusjurandum recuſavit, appellare non prohibeatur. Et hoc usqve adeo verum eſt, ut licet à delatione juramenti deciſorii non ſit appellatum, ſed lapſum ſit decendium: tamen poſtea nihilominus à præſtatione juramenti appellari poſſit: & ſic accipio Mynſinger. *centur. 2. obſervat. 14.* ubi affirmat, qvod in Camera recipiantur tales appellationes, qvæ fiunt à præſtatione juramenti, licet ab ipſa juramenti delatione non fuerit appellatum: atqve ita pronunciatum fuiſſe refert in cauſſa communitatum ſive pagorum zu Bazheim un Mutersholtz contra Gabrielem Schmaltzon. Sic ſi à judice deferatur juramentum alterutri litigatorum licet non ſtatim appelletur ab eo, contra qvem jurandum eſt, à tali delatione juramenti, & deinde elapſo decendio pars adverſa parata ſit jurare, & alter appellet à præſtatione juramenti, tunc appellatio in Camera recipitur, non attento, qvod à delatione intra decem dies non fuerit appellatum: teſte eodem Mynſing. *cent. 1. obſ. 39.* ubi in Camera ita factum fuiſſe dicit in cauſſa Georgii Buckharten contra Mamberhauſen. 19. Mart. an. 1550. Cæterum † *an ſi is cui juramentum offertur, adverſario ſuo illud referat, atqve is juret, & ejus juramentum judex ſecutus, ipſum, qvi retulit, condemnet, utrum is appellare poſſit à ſententia judicis non ſatis conſtat.* 13 Etenim appellare eum poſſe cenſuerunt Petrus & Cyn. *in d. §. ſin autem. Imol. in c. ult. n. 4.* & alii qvos refert & ſeqvitur *Cacheran. deciſ. Pedem. 61. n. 6. & ſeqq.* Horum fundamentum eſt in regula generali, qvæ dictat, ab omni ſententia permiſſam eſſe appellationem. *l. & in majorib. C. appell.* Nec obſt. *tex. in d. §.*

ſin

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ſin autem. qvia negat appellandi licentiam ei, qvi juramentum detulit: Rectè, & ſumma ratione; Nam is ſponte elegit hanc viam, ut jurejurando cauſſa definiretur. Is verò cui offertur jusjurandum, non ſponte illud refert deferenti, ſed neceſſitate qvadam impulſus, ne videlicet ipſe jurare cogatur, aut ſolvere. Cæterum contrariam ſententiam veriorem eſſe non dubito, qvam Salicetus *in d. l. generaliter. poſt Joan. & Azon. & Andr. Fachinæ. 1. controverſ. c. 23.* eſt ſecus: primo qvidem, qvia eadem hic ratio eſt in referente, qvæ in deferente. Nam & ipſe eligit hanc viam ſponte, ut adverſarii teſtimonio & juramento cauſſa decidatur, cum liberum ipſi fuiſſet jurare, judexqve & teſtis in propria cauſſa eſſe potuerit, qvamobrem de ſe qveri, non de judice debet. Secundo certum eſt, jusjurandum hoc ſpeciem eſſe transactionis, & majorem autoritatem habere, qvam res judicata. *l. 2. D. jurejur.* Ergo appellare non licet, qvemadmodum nec licet adverſus transactionem ſupplicare. *l. cauſſas & lites. C. transact.* Tertiò; jurejurando præſtito, nihil aliud qværi debet, nec ſententia retractari prætextu perjurii poteſt, *l. 5. §. dato D. eod. tit. l. 1. C. reb. credit. & jurejur.* Fruſtra ergò appellatur. Qvarto, ſi jurejurando cauſſa ſit inter partes transactione finita, illa retractari non poteſt, etiam ſub prætextu inſtrumenti de novo reperti, *l. admonendi in fin. D. jurejur.* Ergo nec appellatione interpoſita retractari poterit. Legatarium jurantem excipio, qvando ſcilicet ex teſtamento conſtat, legatum non eſſe relictum: tunc enim detecto perjurio, ſententia retractatur, & repeti poteſt, qvod ſolutum eſt, *l. fin. C. reb. credit. qvemadmodum notat. eſt in c. præcedent.* Ad argumentum in contrarium patet reſponſio ex præmiſſis, qvia ut dictum eſt, eadem fere ratio eſt in referente, qvæ in deferente, nec dici poteſt, neceſſitate qvadam impulſum, eum qvi jusjurandum retulit, cum hanc viam ſponte elegerit.
14 Plane † ſi delatum ſit juramentum alteri ex litigatoribus à judice ob defectum probationis, admittitur appellatio, *l. fin. §. 1. D. appellat.* Magnum enim eſt diſcrimen inter hoc juramentum, & inter illud qvod à parte parti defertur. Nam juratum ex conventione partium non eſt retractabile: ideoqve appellatio eſt ſuperflua, qvæ ad emendationem judicati pertinet. At juramentum à judice delatum in defectum probationis revocabile eſt, ut dicetur *infra ex l. admonendi. D. jurejur. & tractat. P. Gregor. Toloſan. in tr. de appellat. lib. 2. cap. 13. num. 3.* *An* autem *contumax, de jurando*

de

de calumnia interpellatus, appellare poßit, videndus est idem P. Gregor. *eod. loc. num. 4.*

CAP. IX.
De sumtibus litis Jurejurando decisæ.

SUMMARIA.

Expensa qvis solvat caussa juramento judiciali definita, numer. 1. 4. 5. & numer. 9.

Victus qvando victori non condemnetur in expensas. n. 2.

Judex utrum expensas compensandas esse pronunciare debeat. n. 3.

Expensarum condemnatio non propter lucrum vincentis, sed in pœnam temere litigantis infligitur. num. 6.

Victus per adversarii jusjurandum temere litigasse non præsumitur, numer. 7.

Referens juramentum, si victus sit adversario jurante, an in expensas condemnandus sit, n. 3.

ANnteqvam materiæ huic coronidem & ultimam manum apponamus: operæ preciũ nos facturos esse existimo, si prædictis hæc adjiciatur qvæstio: *Qvisnam sumtus ferre cogatur, † caussa juramento judiciali definita?* Et sane 1
regula juris est, freqventissime in judiciis usurpata, victum victori in expensas litis condemnandum esse, *l. eum qvem temere. 79. D. judic. l. properandum 31. §. sive autem alterutra. C. eod.* Nec † alias fere admittit 2
exceptiones qvam si vel mutua fuerit colligantium victoria, qvæ proinde expensarum compensationi locum faciat. *argum. l. fin. §. pen. eo per qvem fact. erit l. si duo. 36. D. dol. l. domum. 57. §. fin. D. contrahen. emt. l. viro. 39. solut. matrimon.* Vel justam litigandi caussam habuisse videatur is qvi victus est, qvod plerunqve & ex variis caussis potest contingere, *l. qvi solidum. 78. §. etiam. ubi Br. & cæteri D. legat. 2. Jacob. Menoch. in tract. de arbitr. jud. qq. centur. 2. cons. 177.* Sed observandum tamen est, † eo casu non debere judicem pronunciare, com- 3
pensandas esse expensas, in qvo pleriqve judices per imperitiam er-

rant, at potius nullum expensarum condemnationi locum esse, ut recte monet Fab. *in tr. de erroribus pragmat. decad. 19. error. 6.* Qvid ergo, si qvis adversario inficianti (nam affirmanti, qvi qvod asseverat, probare omnino debeat, vix est, ut nisi per juris imperitiam nimiamqve stoliditatem jusjurandum qvis deferre velit, *ut in l. ult. C. reb. credit. l. 5. D. eod. l. postqvam 5. §. si dies. D ut. leg. nom. caveat.*) jurare per-
4 miserit, eoqve jurante victus fuerit? Et † sane Accurs. *in l. generaliter. penult. §. his de præsentibus versic. an ab altera. C. reb. credit.* cum aliis qvibusdam censuit etiam hoc casu victum in expensas condemnandum esse, qvasi sibi & facilitati suæ imputare debeat, qvod jurisjurandi conditionem eligere, & illud adversario deferre voluerit, *arg. l. si*
5 *servus 27. D. jurejur.* Sed aliis displicuit hæc sententia † & qvidem non immerito: Abunde enim sufficere victori debet, qvod probandi necessitate in totum exoneretur, ut in qvæstione non valde dissimili Paulus tractat *in l. eum qvi. 30. D. eod.* qvodqve in causa sua veluti judex & testis fuerit constitutus, *l. 1. & 2. l. non erit. 5. §. dato. & passim. eod. tit.*
6 Huc pertinet, † qvod expensarum condemnatio non propter lucrum vincentis, sed in pœnam temere litigantis infligitur. *d. l. eum qvem te-*
7 *mere. §. hæc autem. instit. de pœn. tem. litig.* Nemo autem dixerit, † temere litigasse eum, qvi non nisi per adversarii jusjurandum victus sit, cum fieri possit, ut qvi juravit, pejerârit, nec eo minus tamen vicerit: nimirum, qvia posteaqvam solenniter & rite juratum est, de perjurio qværendum non est, sed de illo duntaxat, an juratum sit, *l. 1. C. rebus credit.* Contemtaqve sacrosancti jurisjurandi religio DEUM solum ultorem habet. *l. 2. D. eod.* Qvod si victus sit, non qvi jusjurandum de-
8 tulit, sed qvi retulit deferenti multo magis admittendum est, † sumtuum condemnationem fieri nullam oportere. Nam præter id qvod relatio, ipsa qvoqve delatio qvædam est, videri etiam potest favorabilior, qvi refert, vel ob hoc maxime, qvod jusjurandum delatum referre, ut plurimum illi soleant qvi divini numinis metu ad superstitionem usqve sunt timidiores: qvemadmodum Ulpian. scribit, *in l. qvi sub conditione. 8. D. condit. Institut.* In qvam tamen partem peccare longe tutius est, ac modestius, & Christiano præsertim homine dignius qvam religionis contemtu facilitatem jurandi præ se ferre, *l. illud 25. §.*
9 *1. D. const. pec.* Plane † qvod dicitur, condemnationi expensarum in caussa juramento decisa ex parte deferentis vel referentis locum non
esse

esse, id tum demum verum esse intelligitur, qvando non aliam vincendi caussam habuit, qvi juravit, qvam qvod juraverit. Nam si suam intentionem aliunde fundatam habuit, iniqvissimum sane futurum sit, & comminiscendis fraudibus aptissimum, si temerario & improbo litigatori ad evitandam expensarum condemnationem velut remedii loco liceat post varios fortasse litium anfractus jusjurandum deferre, ut exemplis probat. & secundum hanc sententiam sæpissime in senatu Sabaudiæ judicatum fuisse refert Fab. *in d. tr. de erroribus pragmatic. decad. 10. error. 6. in fin.*

Cap. X.

De definitione juramenti necessarii, & qvomodo à reliqvis jurisjurandi speciebus distingvatur.

SUMMARIA.

Jusjurandum necessarium qvid sit. n. 1. 3. & 9.
Jusjurandum necessarium unde dictum sit num. 2.
Denominatio fit à potiore. n. 4.
Actore non probante reus absolvendus est num. 5.
Ubi de jure actoris non constat, non est curandum de jure rei. num. 6.
Actore nihil probante reus juramentum recte recusat. n. 7.
Judex qvando deferre possit juramentum necessarium n. 8.
Locus Agellii. & ejusdem explicatio n. 10.
Discrimen inter juramentum necessarium, judiciale, ac voluntarium, numer. 11.
Discrimen inter juramentum necessarium, & purgationis. n. 12.

POstqvam de juramento judiciali in præcedentibus capp. prolixè pertractatum est: reliqvum est, ut de juramento qvoqve necessario, qvantum ratio instituti nostri postulat: breviter tractemus: Est autem jusjurandum necessarium, † qvod inopia pro- 1
bationum, hoc est, in caussis dubiis à judice caussa cognita defertur, *l. admonendi 31. D. jurejur. l. 3. C. reb. credit.* Sic dictum necessarium,

2 † qvod præstare omnino cogatur is, cui delatum est: cum parendum sit voci judicis, *c. fin. jurejur.* qvi ejusmodi jusjurand. in defectum vel supplementum legitimarum probationum defert, *d. l. 3. C. reb. credit.*
3 Etsi autem Baldin. † in Justinian. suo, item Cujac. *in paratitl. D. eod. tit. & 4. feud. titul. 36.* ut & nonnulli alii, hoc jusjurandum judiciale vocant: & necessarium dicunt, qvod referri non potest, adeoqve hoc qvod referri non potest, sed necessario præstand. est, ex ea sola caussa necessarium dici posset: tamen cum jusjurandum, qvod judex in caussis dubiis defert, plus necessitatis in se habeat, qvippe, cum & conditio caussæ dubiæ illud necessario exigat, & judicis officio necessitatis caussa incumbat, ut deferat jusjurand. cum alias litem suam faciat, ut tradidit Joach. à Beust. & deniqve referri etiam hoc jusjurandum non
4 possit, merito dicitur necessarium jusjurandum, à potiori enim † fit denominatio, *l. qværitur D. stat. hom. l. repetundarum. §. 1. D. testib. & Cic. 5. Tuscul.* Et licet regulariter necessitas probandi incumbat illi qvi
5 agit, *l. 21. in fin. D. probat. l. 2. C. eod.* & actore non probante † reus absolvendus sit, qvantumvis nihil præstiterit, idqve procedat, etiamsi reus conventus actione reali, esset prædo vel intrusus, aut in actione personali nihil constaret de jure illius, *l. fin. C. rei vind.* omneqve jus in judicio metiri soleamus ex persona actoris, non autem ex persona rei
6 vel alius, propterea qvod non constito de jure actoris, † non sit curandum de jure rei Stiat. *in practicis observationibus. c. 22. num. 29.* & eo
7 casu † qvando actor nihil probavit, juramentum reus legitime recuset: *Abb. in c. fin. per tex. 16. jurejur. Hartm. Hart. in pract. observat. tit.*
8 *13. observ. 3.* tamen in arbitrio judicis est, † deficientibus probationibus, si alterutra pars illi sit suspecta, qvia contra eam aliqvid semiplene probatum sit, vel ipsi, vel ejus adversario deferre jusjurandum, prout ei visum fuerit, etiam alterutra parte non consentiente, *d. l. 3. C. jurejur. l. 12. §. sed juramento. ibi. vel ex autoritate. C. jurejur.* Cui non obstat, qvod nemo sit idoneus testis in caussa propria, etiam ad eum finem, ut semiplene ei credatur. *l. omnibus, C. testibus. l. nullum, D. eod.*
9 Nam id procederet, † si actor proprio motu offerret se ad jusjurandum nullis aliis adjutus monumentis aut documentis: nam istud jusjurandum non tueri prætoris est officium, cum alias vilissimus qvisqve facilime ad jusjurandum decurreret, nemine ipsi deferente, *l. 3. §. nec frustra. D. jurejur.*

Et

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Et hac ratione potuit finiri cauſſa, † qvam A gellius ſe prætore dicit accidiſſe, & à ſe aliis alia ſvadentibus indeciſam relictam, *lib. 14. noct. Artic. c. 2.* Illa mihi inqvit tunc accidit inexplicabilis reperiendæ, ſententiæ ambiguitas. Petebatur apud me pecunia, qvæ dicebatur data numerataqve, ſed qvi petebat, neqve tabulis neqve teſtibus id factum docebat; & argumentis admodum exilibus nitebatur. Sed eum conſtabat virum eſſe ferme bonum notæqve & expertæ fidei, & vitæ inculpatiſſimæ, multaqve & illuſtria exempla probitatis ſinceritatisq; ejus expromebantur. Illum autem unde petebatur, hominem eſſe non bonæ rei vitaqve turpi & ſordida convictumqve vulgo in mendaciis, plenumqve eſſe perfidiarum & fraudum oſtendebatur. Is tamen, cum ſuis multis patronis, clamitabat, probari apud me debere pecuniam datam conſvetis modis, expenſi latione, menſæ rationibus, Chirographi exhibitione, tabularum obſignatione, teſtium interceſſione. Ex qvibus omnibus ſi nulla re probaretur dimitti jam ſe oportere & adverſarium de calumnia damnari; qvod de utriusqve autem vita atqve factis diceretur, fruſtra id fieri atqve dici. Rem enim de petenda pecunia apud judicem privatum agi, non apud cenſores de moribus. Tunc ibi amici mei, qvos rogaveram in conſilium, viri exercitati, atqve in patrociniis, & in operis fori celebres, ſemperqve ſe circum undiqve diſtrahentibus cauſſis feſtinantes, non ſedendum diutius, ac nihil eſſe dubium dicebant, qvin abſolvendus foret, qvem accepiſſe pecuniam nulla probatione ſolenni docebatur. Sed enim ego homines cum conſiderabam, alterum fidei, alterum probri plenum ſpurciſſimæqve vitæ ac deformatiſſimæ: neqvaqvam adduci potui ad abſolvendum. Juſſi igitur diem diffindi, atqve inde à ſubſelliis pergo ire ad Favorinum Philoſophum, qvem in eo tempore Romæ plurimum ſectabar, atqve ei de cauſſa, ac de omnibus, qvæ apud me dicta fuerant, ut res erat, narro omnia, ac peto, ut & ipſum illud in qvo hærebam, & cætera etiam, qvæ obſervanda mihi forent in officio judicis, faceret me, ut earum rerum eſſem prudentior: tum Favorinus, religione illa cunctationis, & ſollicitudinis noſtræ comprobata, inqvit, qvod ad pecuniam pertinet, qvam apud judicem peti dixiſti, ſvadeq; hercle tibi utare M. Catonis prudentiſſimi viri conſilio, qvi in oratione, qvam pro C. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita eſſe à majoribus memoriæ traditum obſervatumqve ait, ut ſi, qvod inter duos actum eſt, neqve tabu-

tabulis, neqve testibus planum fieri possit, tum apud judicem, qvi de ea re cognosceret, uter ex iis vir melior esset, qværeretur, & si pares essent, seu boni pariter, seu mali, tum illi, unde petitur, crederetur, ac secundum eum judicaretur. In hac autem caussa, de qva tu ambigis optimus est, qvi petit, unde petitur deterrimus; & res est inter duos acta sine testibus eas igitur & credas ei, qvi petit, condemnesqve eum de qvo petitur: qvoniam, sicuti dicis, duo pares non sunt; & qvi petit, melior est. Hoc qvidem mihi tum Favorinus ut virum Philosophum decuit, svasit, sed majus ego altiusqve id esse existimavi, qvam qvod meæ ætati & mediocritati conveniret, ut cognovisse & condemnasse de moribus non de probationibus rei gestæ viderer: ut absolverem tamen, inducere in animum non qvivi, & propterea juravi mihi non liqvere, atqve ita judicato illo solutus sum. Verba ex oratione M. Catonis, cujus commeminit Favorinus, hæc sunt. Atqve ego à majoribus memoria sic accepi: si qvis, qvid alter ab altero peterent, sive ambo pares essent, sive boni, sive mali essent, qvod duo res gessissent, ubi testes non interessent, illi unde petitur ei potius credendum esse, nunc si sponsionem fecisset Gellius cum Turio. NI. VIR. MELIOR. ESSET. GELLIUS. QVAM. TURIUS. Nemo opinor, tam insanus esset, qvi judicaret meliorem esse Gellium, qvam Turium, si non melior Gellius est Turio, potius oportet credi unde petitur.

Hactenus verba ex A. Gellio desumta: Ego autem (ut ad propositum revertar) si de caussa jam dicta consulerer, neqve absolvendum reum, svaderem, ut ICti, neqve condemnandum, ut Philosophus Phavorinus, sed potius ex regula proposita jusjurandum deferend. censerem, non qvidem pejori, sed meliori, ut ille vel juraret, vel caussa caderet, qvanqvam si neqve persona, neqve aliud qvid in caussa judicem moveat, jusjurand. facile deferend. non est: Sed actore suam actionem non probante, reus absolvendus est, aut reo suam exceptionem non probante, condemnandus. *Ex his apparet*, † *qvæ sit differentia inter juramentum hoc necessarium, & inter ju-*
11 *diciale ac voluntarium.* Necessarium enim tunc demum habet locum, qvando aliqvid semiplene est probatum, ut modo dictum est: voluntarium autem & judiciale sæpè deferuntur, etiamsi nihil sit probatum, *ut ex iis qvæ supra circa juramentum judiciale dicta sunt*, intelligi potest.

potest. Sic necessarium à solo judice defertur, ut infra pluribus dicemus: voluntarium autem & judiciale à parte, ut dixi supr. circa horum juramentorum explicationem. Non potest etiam recusari vel referri juramentum necessarium, sed necessario est præstandum: voluntarium autem & judiciale recusantur & referuntur: ut ex iis, quæ circa hæc duo juramenta dicta sunt, intelligere licet. Differt etiam † 12
juramentum necessarium à juramento purgationis, ut tradit Beust. *in repet. l. admonendi. numero 143. & seq. D. jurejur. & infra ex seqq. fusius apparebit.*

CAP. XI.

Quis juramentum necessarium deferre possit.

SUMMARIA.

Judicis officii esse dispicere cui jusjurandum necessarium deferendum sit, n. 1. & n. 6.

Jusjurandum necessarium species est probationis, n. 2.

Probationes ad officium judicis pertinent, & quomodo arbitrariæ sint, numero 3.

Judex appellationis non potest redarguere judicem primæ instantiæ, quod ex quibusdam probationibus sic sententiam tulerit, n. 4.

Judex in eo quod in ipsius arbitrio relinquitur, reprahendi non debet, numero 5.

Verbum solere *in l. admonendi, pro* oportere *accipi, n. 7.*

Judex si non deferat juramentum, ab eo appellari potest, n. 8.

Juramentum necessarium sibi deferri utrum pars petere teneatur, an vero judex id ex officio deferre debeat. n. 9. & n. 13.

Judex non impertitur officium suum nisi petenti. n. 10.

Judex interrogare potest litigatores in judicio, ubicunque æquitas id postulaverit. n. 11.

Juramentum necessarium simile est interrogationi, n. 12.

EX iis quæ in præcedenti Cap. docuimus, evidenter patet, cui scilicet hoc juramentum necessarium deferre liceat? nimirum judi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

1 † judicis hoc esse, ut ipse dispiciat, cui scilicet & qvando jurisjurandi
necessitatem injungere aut demandare debeat: Est enim juramentum
2 istud † species qvædam probationis: aut certè loco probationis adhi-
betur, & defectum ejus supplet: unde etiam suppletivum appellari so-
3 let: itaqve sicut aliæ probationes † ad officium judicis pertinent, & in
ipsius arbitrio relinqvitur, qvibus testimoniis animi sui motum ad cre-
dendum adducat: & conscientiam suam informet, *l. 3. §. tu magis scire
potes. D. testib. Roman. consil. 451. in fin. senat. Pedem. decision. 128. num.
11. Abb. in c. testimonium. de testib. Bursat. consil. 20. num. 53. libr. 1. Me-
noch. latissimè in tr. de arbitr. jud. qq. Cas. 90. libr. 2. centur. 1. dicens nu-
mer. 6. post Crav. consil. 78. num. 8.* Judicem posse adhibere fidem eti-
am testibus singularibus, si ex eis ad credulitatem adducatur, & dicit
4 ibi Crav. qvod judex appellationis † non potest redarguere judicem
primæ instantiæ, qvod ex qvibusdam probationibus sic sententiam tu-
5 lerit, cum in hoc, † qvod ejus arbitrio relinqvitur, repræhendi minimè
possit judex, *Joseph. Ludovic. decis. 3. num. 10. & seqq.* Ita etiam ad of-
6 ficium ejusdem pertinere existimandum est, † ut ipse arbitretur, cui
juramentum necessarium deferre velit: Et sic in dicta, *l. admonendi. D.
reb. credit.* inqvit IC. solere judices, qvod notandum est, in caussis du-
biis, hoc est, in qvibus semiplenè tantum probatum est, jusjurandum
deferre. Etsi autem *tex. in l. admonendi D. jurejur.* videtur velle, ac si
judex ad hoc non sit adstrictus: sed totum hoc in voluntate ejus posi-
tum sit: Cum non omne qvod judex potest, necesse habeat facere, *l.
non qvicqvid in pr. D. judic.* & ut habet Basil. οὐ πάντα τὰ ἐπιτετραμ-
μένα αὐτὸ ἀναγκάζεται ποιεῖν, & ut inqvit, *l. sæpe & l. generaliter. D. offic.
præs.* qvoties Princeps negocia remittit ad præsidem provinciæ, remit-
tere permittere est, non imponere etiam eam necessitatem præsidi su-
scipiendæ cognitionis, sed ipsum Præsidem existimare, utrum debeat
ipse cognoscere, an cognitorē, vel judicem dare: & ut ait Pythagoras:
non ut cogamur facere, qvod possumus, potestas non est conjuncta
7 necessitati, tamen verbum solet † eo in loco accipitur pro oportere:
propter tex. in l. in bonæ fidei. in verb. oportet. C. reb. credit. per qvem
tex. suppletur & declaratur illa *l. admonendi. secundum omnes Dd. refe-
rente Jas. ibid. in 2. lect. n. 21.* Estqve hæc sententia communis legista-
rum & Canonist. qvod judex istud juramentum necessarium cogatur
8 parti semiplenè probanti & petenti deferre, † etsi non faciat, qvod ab
eo

eo poſſit appellari: *ſecundum Br. ibid. n. 59. & Paul. de Caſtr. n. 17. & tradunt Canoniſt. in c. fin. & ibi Pan. in §. fin. n. 3. eod. Beuſt. in repet. d. l. admonendi. num. 119. Coler. in tr. de proceſſ. execut. part. 1. cap. 10. num. 17.* Sed † utrum neceſſe ſit à litigatoribus id peti, *ut juramentum ſuppletorium deferatur*, non eſt eadem omnium ſententia. Etenim petendum id eſſe à litigatoribus, autores ſunt, *Br. in d. l. admonendi. col. ult. & ib. Jaſ. in rep. n. 316. D. jurejur. & alii qvos refert Joſeph Maſcard. de probat. vol. 2. concluſ. 956. n. 46.* qvam ſententiam probat etiam *Beuſt. in rep. d. l. admonendi. n. 437.* Fundamentum eſt in ea regula, qvæ docet, † judicem officium ſuum non impertiri, niſi petenti, *l. 4. §. hoc autem judicium. D. dam. infect.* Sed contrariam ſententiam: nempè, neceſſe non eſſe, ut id petatur, imò verò peti non debere, ſed à judice ex officio deferendum eſſe, probare videtur. *Pan. in c. cult. §. ſanè. de jurejur. eumq́; ſecutus Salic. in d. l. in bonæ fidei. num. 29. Alex. conſ. 53. n. 6. vol. 1. qvam dicit in puncto juris eſſe veriorem Curt. Jun. in repet. d. l. admonendi. n. 75.* Et fundamentum eſt *in d. §. ſanè & in l. in bonæ fidei. C. reb. credit. nec non in l. admonendi. D. eod.* qvibus in locis dicitur, judices in cauſſis dubiis probationum inopia, juramentum deferre ſolere, & ſecundum eum pronunciare, qvi juraverit, Qvod ſi à litigatore petatur, deferendum non videtur, qvoniam ultrò id petens reddit ſe ſuſpectum, *arg. l. qvæ omnia. §. 1. D. procur. & l. uxori 1. D. ad L. Corn. de falſ.* Tertia eſt ſententia, & id peti à litigatoribus poſſe: & à judice deferri debere, licet non petatur, ſi id expedire, & æqvitati conſentaneum eſſe cognoverit. *Ita Alex. conſ. 53. col. ult. lib. 1. Et hanc ſententiam probat qvoqve Fachinæ. 1. controv. c. 16.* eamqve ego qvoqve veriorem eſſe arbitror. Nam ut de allegata *l. admonendi*, nihil dicam, probatur hæc ſententia ſatis etiam ex eo, † qvod judex interrogare poteſt litigatores in judicio, ubicunqve æqvitas id poſtulaverit, *l. ubicunqve D. interrog. act.* Tale autem juramentum † per qvam ſimile videtur eſſe interrogationi: Etenim judex rogat alterum ex litigatoribus, an jurejurando affirmare velit, verum eſſe, qvod ipſe in judicio contendit. Qvare nihil obſtat regula *l. 4. §. hoc autem judicium. D. dam. infect.* cum ad eruendam veritatem ſatis conſtet, judicem multa ex officio decernere poſſe *Vide Alex. in d. §. hoc autem judicium. num. 18. Natt. conſ. 116. num. 23. & Jaſ. in l. ubi pactum, num. 11. & 12. C. de transact.* Qvod

vero litigator petere id possit, mihi videtur satis certum & exploretum ea ratione, qvod nulla lege id prohibeatur, & qvod juris æqvitati
13 consentaneum appareat. Et hanc sententiam, † qvod judex etiam ex officio possit deferre juramentũ suppletivum, maximè in caussis piis, & miserabilium personarum, probat etiam Beust. *in loc. supra alleg. num. 458.* & in caussa cujusdam viduæ in Consistorio appellationum secundum hanc sententiam pronunciatum esse, & à Lipsensib. atqve Witteberg. pronunciari solere ibidem attestatur, & seqvuntur etiam Witeberg. in suis consult. *part. 3. q. 9.* Hodiè ex novis Electoris constitutionibus judex indistinctè potest deferre juramentum necessarium, qvando ex actis apparet, id deferri posse, etiamsi non sit petitum: *part. 1. c. 23.* qvod in practica notandum est.

CAP. XII.

Qvæ ad juramentum necessarium reqvirantur, & cui hoc juramentum judex deferre debeat?

SUMMARIA.

Caussa dubia qvando dicatur. num. 1.
Duaren. sententia refellitur, num. 2.
Caussa qvot modis dubia reddatur, num. 3.
Actor si sit probus, & reus improbus juramentum suppletorium locum habet num. 4.
Testis unicus semiplene probat, & facit locum jurejurando necessario, n. 5.
Testimonio unius non est credendum, qvantumvis præclaræ curiæ honore præfulgeat, n. 6. & qvæ sit ejus rei ratio. num. 7. & qvæ ad hoc reqvirantur. num. 8.
Testis unicus integer, & omni exceptione major facit judicium ad torturam, num. 9.
Comparatio literarum qvomodo probet, num. 10.
In comparatione literarum judex qvid spectare debeat, n. 11.
Libro mercatoris qvatenus credatur. num. 12. & 14.
Scripturæ privatæ qvoad præjudicium tertii nihil creditur, n. 13.

An

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

An valeat consvetudo, ut libris mercatorum plene credatur, n. 15.
Judex volens deferre jusjurandum necessarium qvid considerare debeat, numero 16.
Actori sensu aliqvo corporeo non informato juramentum suppletorium deferri non posse, n. 17.
Heredi an possit deferri juramentum suppletorium super facto defuncti, numero 18.
Juramentum suppletorium an procuratori deferri, & per eundem præstari possit. n. 19.
Juramentum suppletorium præstans habetur loco testis, num. 20.
Testis an possit deponere per procuratorem, num. 21. & an per scripturam, num. 22.
Probatio testis dicitur per vivam vocem. num. 23.
Juramentum suppletorium an posit deferri personæ vili & infami, n. 24. an perjuro. n. 25. & 29.
Infamis an admittatur ad juramenum n. 26.
Leges generaliter aliqvem ad juramentum admittentes, intelliguntur de personis honestis, integræ existimationis, & adjurandum idoneis, num. 27.
Impedimentum an & qvando probetur per juramentum, n. 28.
Perjurus an teneatur jurare de calumnia, n. 30.
Pœnæ caussa inductum non debet habere effectum præmii, n. 31.
Judæis an posit deferri juramentum suppletivum. n. 32. & qvid in Cameræ hoc casu observetur, n. 33.
Judæus in Camera qvomodo juret, num. 34. revisfivè.
Spurii an sint infames, & an illis suppletivum juramentum deferre liceat, n. 35. & 36.
Stipendiariis nostri temporis an posit in supplementum deferri jusjurandum, n. 37. & 39.
Stipendiarii testes esse possunt. n. 38.

HActenus probatum est, judicem in caussa dubia juramentum necessarium deferre posse: Dicitur autem caussa dubia esse, † cum semiplenè actor probavit, ut magno consensu omnium 1
receptum est: & evidenter verum esse convincit *l. in bonæ fidei. C. reb. cred.* qvæ inopia probationum, juramento caussam decidi jubet, qvod

qvidem non est eo deducendum, ut actore nihil omninò probante, juramentum debeat deferri: eo enim casu non defertur juramentum, *c. fin. de jurejur.* sed reus absolvi debet. *l. actor. C. probat.* Sed tunc rectè dicitur inopia probationum, cum non integræ, sed semiplenæ proba-
2 tiones ab actore datæ sunt, qvod necessitas cogit fateri, † qvanqvam hoc Duaren. non probat, *libro secundo, anniv. disp. c. 34.* qvi non cum semiplenè probatum est, juramentum deferri voluit, sed cum utrinqve tanta est paritas probationum, ut ex juramento decisio caussæ ob dubium sit petenda: qvod alii hac ratione non recipiunt: qvod in paritate probationum reo esset favendum, & pro illo ferenda sententia, sine remedio juramenti: *c. cum sunt. R. 1. in l. Arrianus. de obligationibus, & act.* tum qvod utraqve parte ex æqvo probante, res eò redit, atqve si nihil actor probavisset, ideo reus esset absolvendus, *d. c. ult. extr. eod.* tum qvod rarò conceditur reo, qvi aliqva de re convincitur probationibus idoneis, ut contrarium probare possit, *c. ad nostram de probat.* Ergo aliter caussa dubia intelligenda est, nimirum, ut Impp. Diocletian. & Maximian. loqvuntur, cum inopia probationum laboratur, *d. l. 3. C. reb. credit.* vel ut interpp. nostri passim ajunt, cum semiplenè
3 probatum est: Ac multis modis accidere potest, † ut caussa dubia reddatur, & inopia probationum laboret. Primum redditur caussa du-
4 bia, † si actor, qvi intentionem suam qvibusdam argumentis probavit, sit vir probus & honestus, è contrario verò reus, sit vir improbus, verbi gratia: Sempronius petit à Titio centum, ex caussa mutui, & numerationem pecuniæ non probat, sed utitur tantum qvibusdam argumentis & conjecturis, Est tamen Sempronius vir probus & tota vita innocens. Titius contra, qvi negat se accepisse pecuniam, est homo improbus, plenus perfidiarum & fraudis, & dicit, se absolvi debere ex regula juris: Actore non probante, reus etsi nihil probaverit, debet absolvi, *l. qvi accusare. C. edend.* Hic caussa dubia est, qvia judex intelligit Sempronium non eo modo intentionem suam probasse, qvo de rigore debeat, & propterea Titium fortè absolvendum. Rursus considerat judex qvod Sempronius vir probus sit, & honestus, qvi ab alio non petere soleat qvod ipsi non deberetur. Dubius itaqve est judex, utrum Titium hominem improbum ex regula juris: Actore non probante absolvere, an verò propter argumenta à Sempronio adducta ad qvæ accedit integritas vitæ Sempronii, condemnare debeat. In hac dubita-

bita-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.72

bitatione judex motus probitate actoris & perfidia rei, non absolvet reum, sed vel jurabit, sibi non liqvere, *l. Pomponius. §. fin. de recept. arbitr. l. Pomponius. D. re jud.* sicut in proposita specie A gell. fecisse legimus libr. 14. noct. Attic. *cap. 2. de qvo supra cap. 10.* vel etiam actori deferet jusjurandum, atqve ita secundum actorem jurantem pronunciabit: eaqve Br. est sententia, *in d. l. admonendi. numer. 22. de jurejur. & ibi in addit. ad Br. in verb. dubiis notatur. Borch. in tr. de jurejurand. c. 8. n. 59.*

Deinde caussa redditur dubia, si actor probet, qvod intendit, unico teste; † Etsi enim unius testis responsionem, etiamsi præclaræ curiæ 5
honore præfulgeat, non audiri † Constantin. Imp. Juliano præfecto 6
prætorio rescripsit, *l. jurisjurandi. C. testib.* idqve idem in Concilio generali constitutum fuit, *c. licet ex qvadam. testib.* (& sic apud Romanos M. Æmilii Scauri, qvantumvis jurati, & consilio, gravitate, constantia, cæteris virtutibus honoris, ingenii, rerum gestarum ornamentis abundantis, testimonio, neqve in C. Fimbriam, neqve in L. Memmium creditum est, autore Cic. *in oratione pro M. Fontejo.* qvod noluerint ii, † qvi judicabant, viam hanc patere inimicitiis, qvem qvisqvam 7
odisset, ut eum testimonio posset tollere) tamen si testis unicus sit omni exceptione major, hoc est talis, contra qvem ad minuendam fidem ipsius, nihil opponi possit, caussa redditur dubia, & judex dubius fit, utrum reum absolvere an condemnare debeat: videt qvippe judex, pro actore non nisi unicum testem facere, & scit unius testimonium non sufficere, ad condemnandum reum. Rursus autoritas & probitas istius testis tanta est, ut judicem adducat ad habendam fidem testi, atqve ita dubius est judex, qvid facere debeat, an debeat reum absolvere, an vero condemnare: In hac dubitatione, † & cum semiplena pro- 8
batio ut Dd. loqvuntur, intercesserit, potest judex actori jusjurandum deferre, & postea secundum actorem, qvi juravit, judicare *Accurs. in d. l. admonendi. D. jurejur. & in l. 3. C. reb. credit. Br. Bl. Alber. Paul. de Castr. Alex. Jas. & Dd. com. in d. l. admonendi. D. jurejur. Ant. Gabr. Roman. 1. com. conclus. tit. de testib. conclus. 1. num. 45. & seq.* Nam & testis unicus, licet non probet, ut modo dictum est: tamen † si sit inte- 9
gerrimæ famæ, & omni exceptione major, facit indicium ad torturam, etiam in criminalibus, qvando deponit, de visu, *secundum Br. in l. fin. D. qvæst. & latè Hipp. de Marsil. in pract. crimin. §. diligenter in princ.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Dixi: si sit integer, & omni exceptione major, qvia alias, si aliqvo modo læderetur opinio illius testis, non faceret semiplenam probationem, sed solum induceret judicem ad suspicionem, nec posset juramentum deferri, *gl. in l. etiam matris. D. probat. Alox. consf. 238. circa med. Bl. in rubr. de controv. invest. circ. princ. Ludov. Rom. consf. 91. col. penult.* neqve etiam faceret id indicium ad torturam. *Hipp. consf. 74. & consil. 101. & sing. 179. & sing. 83. & in d. §. diligenter. num. 3. Marqvard.*
10 *Freher. lib. 2. de existimat. c. 5. num. 3.* Tertiò † caussa redditur dubia ex similitudine literarum, qvæ ex comparatione scripturarum sumitur: Etsi enim comparatio literarum in subsidium tantum introducta est, nec aliter habet locum, qvam cum aliud aliqvod remedium non superest, *nov. 73. §. certè si ad unum §. si verò neqve §. si nemo. §. ut autem omni.* parumqve operari hanc comperationem in aperto est: cum multi facilè possint imitari manus, ut refert Menoch. *de arbitr. jud. qq. cas. 114. num. 16.* & ita fraus committi aliqvando præsumatur. *Franc. Person. in tr. de indic. & tort. q. 14. n. 14. & 15.* adfert tamen semiplenam probationem, ut ita hoc qvoqve casu locus sit futurus jurijurando necessario, & judex in supplementum probationis jusjurandum necessarium deferre possit, ut latè probat Menoch. *2. arb. jud. qq. cent. 2. cas. 114. Borch. de jurejur. cap. 8. n. 64. & seqq. Baro Schenck. in viridar. conclus. 62. Ancharan. 2. q. 62. Francisc. Person. d. q. 14. per tot.* Quæ
11 † autem judicis partes esse debeant in comparatione facienda tradit Rutger Ruland. *in tract. de commiss. Cam. part. 2. lib.*
12 *5. cap. 38.* Qvartò caussa redditur dubia, † si mercator libro suarum ra-
13 tionum debitum probet: Etsi enim notum est, privatam scripturam pro scribente vel proferente non probare, *per tex. in l. rationes. & in l. exemplo & in l. instrumenta. C. prob. tex. in l. fin. C. conven. fisci deb. cum similib.* præsertim si desint solennitates ad ejus firmitatem reqvisitæ, & agatur de præjudicio tertii, per ea ea qvæ latissimè notant Dd. *in d. l. admonendi. D. jurejur.* præsertim Jas. *in repet. num. 76. cum seq. gl. in l. qvædam §. nummularios. in verb. decurritur. D. edend. Dd. ibid. Felin. in cap. 2. numer. 2. fid. instrum. & in c. cum caussam. probat. utrobiqve com.*
14 *Canonist. Obrecht. disp. 2. de probat. th. 88. & seqq.* tamen † ex communi Dd. sententia in Camera Impp. conclusum fuisse refert Gail. *2. obs. 20. num. 2.* libros mercatorum, casu, qvo producens illos homo sit integræ

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

tegræ opinionis & rationes propria proferentis manu conſcriptæ ſint, cauſſaqve obligationis expreſſa, & iisdem libris non ſolum credita, verum etiam debita, data, & accepta contineantur, ſemiplenè probare, ita ut proferenti juramentum ſuppletorium deferri poſſit, *Br. in d. l. admonendi. num. 26. Jaſ. ibid. num. 127. cum ſeqq. ubi com. dicit. Bl. in l. 2. num. 12. C. edend. idem ad rubr. C. fid. inſtrum. num. 33. Br. in l. nudæ ratio num. 9. D. don.* Et ſic regiſtra & libros cujusdam mercatoris, qvi tunc vicem actoris ſuſtinebat, & alias reputabatur bonæ fidei, integræqve opinionis & famæ, in qvibus rationes datorum & acceptorum propria ipſius manu conſcripta erant, conſtituere ſemiplenam probationem, adeo qvod idem admittendus ſit ad juramentum ſuppletorium petitum in actis, in defectum plenæ probationis, pronunciatum etiam fuiſſe refert Coler. *in tr. de proceſſ. execut. part. 1. c. 10. num. 117. in fin.* Et hanc ſententiam pluribus probant & ſeqvuntur *Menoch. 2. arb. jud. qq. cent. 2. caſ. 91. Wurmſer. in pract. obſer. tit. 17. de probat. obſer. 3. Marqvard. Freher. libr. 2. de exiſtimat. cap. 6. num. 3. & ſeqq. Beuſt. ad l. admonendi. num. 1013. D. jurejur. Gvid. Pap. deciſ. 441. Borch. de jurejur. capit. 8. numero 69. Hart. Piſt. 1. q. 8. numero 11. Tiraq. de pœn. ll. temper. cauſſ. 51. num. 104. & ſeqq. Anchar. 3. q. 42. num. 51. & ſeqq. Goden. conſ. 55. num. 14. Weſenb. conſ. 36. num. 7. & 8. & num. 23. Konig. in proceſſ. cap. 98. Petr. Gregor. 5. partit. jur. Can. tit. 12. c. 7. lit. I. Menoch. 3. præſumt. 62. & ſeq. Rutger. Ruland. in tr. de commiſſ. Cam. part. 2. lib. 5. c. 13. Ayer. in proceſſ. lib. 1. c. 9. obſerv. 8. Joan. Petr. Surd. deciſ. 190.* Et hoc qvod de libris rationum mercatoris diximus, tunc procedit, qvando conſvetudo non extat, ut libris mercatorum plenè credatur: Hoc caſu, libri rationum mercatoris, concurrentibus iis, de qvibus ſupra diximus, ſemiplenam probationem faciunt. Qvod ſi aliqvo in loco conſvetudo vigeat, † ut libris rationum mercatoris plenè credatur, plenam pro- 15
bationem libri rationum mercatoris faciunt, *Gail. d. libro 2. obſerv. 20.* ſi modo conſvetudo hujusmodi non ſit nimium generalis & indiſcreta. Generalis enim & indiſcreta conſvetudo, qvæ vult, ut credatur omni ſcripturæ cujuslibet mercatoris, qvantamcunqve qvantitatem contineat, nulla habita differentia perſonarum & rerum, non valet, ut eleganter tradidit Cravett. *de antiq. temp. part. 1. n. 27. & ſeqq.* Ex his utcunqve intelligitur, qvæ ſint cauſſæ dubiæ in qvibus judex jusjurandum ſolet exigere, ut Cajus loqvitur *in d. l. admonendi. D. jurejur.*

Præclarum verò eſt, qvod interpp. noſtri admonent, judicem non ſtatim, cum cauſſa dubia apparet, aut probatio ſemiplena facta eſt, ad
16 jusjurandum neceſſarium deferendum accedere, † ſed circumſpectum eſſe debere, & diligenter prius conſiderare, utrum actor, qvi intentionem ſuam ſemiplenè probavit, & idcircò cauſſam, ſuper qva lis eſt, du-
17 biam reddidit, veritatem ſcire poſſit, † ex ſenſu aliqvo corporeo, ut qvia ipſe actor actui interfuit, & vidit, vel audivit, rem ita eſſe geſtam, prout ſemiplenè probatum eſt, *gl. in d. l. in bonæ fidei. C. reb. cred. Br. in d. l. admonendi. n. 57. & ibi Jaſ. in rep. num. 59.* Item an is, cui juramentum hoc deferre vult, legalis ſit, & perſona honeſta: *Br. in d. l. admonendi. num. 58. & ibi Jaſ. in rep. num. 260.* & utrum cauſſa ſuper qva controvertitur, ſit exigui ponderis, *Jaſ. in d. l. admonendi. in rep. n. 260.* Nam his tribus reqviſitis non concurrentibus juramentum neceſſarium in defectum probationis deferri non poteſt.

Ac de cauſſis qvidem, in qvibus juramento iſti locus eſſe neqveat: infra ſing. cap. tractabimus: Nunc qvod de actoris perſona dictum eſt, breviter hoc loco confirmemus: Et ſanè ſi actor, qvi ſemiplenè intentionem ſuam probavit, veritatem non poſſit ſcire ex ſenſu aliqvo corporeo, tunc judex actori in ſupplementum probationis jusjurandum deferre non debet, *Borch. in tr. de jurejur. c. 8. n. 72.* Hinc tradi-
18 tum eſt, † heredi non debere deferri jusjurandum, ſuper facto defuncti, cum illud probabiliter ignorare præſumatur. Qvi enim in jus alterius ſuccedit, juſtam præſumitur habere ignorantiam, *l. qvi in alterius. D. R. I. Jaſ. in l. repet. d. l. admonendi. num. 259. Bl. in d. l. in bonæ fidei. num. 10. verſ. qvartò inſpicitur. C. reb. credit.* Atqve ex eadem ratio-
19 ne † etiam procuratori iſtud juramentum regulariter deferri non debet: Debet enim hoc juramentum præſtari, ſi jurans ſciat veritatem per proprium ſenſum, itaqve per procuratorem præſtari non poteſt, *Stiat. in pract. obſ. c. 20. n. 34.* niſi procurator eſſet factus dominus litis, & ſciret veritatem rei: ſuper qvæ præſtandum eſſet juramentum: tunc enim poſſet per eum hoc juramentum præſtari, ut per multa fundamenta deducit, *Curt. in d. l. admonendi. num. 357. & tenet Lanfranc. numer. 73. in fin.*

Tutius tamen & honeſtius faciet judex, ſi non procuratori, ſed ipſi principali hoc juramentum deferat, ut probat Beuſt. *in repet. ibid.*
20 *num. 408.* Eſtqve ratio, qvia † is qvi præſtat iſtud juramentum habetur

loco

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

loco teſtis: ſed teſtis † non poteſt deponere per procuratorem. *c. licet* 21
ex qvadam. ibi teſtes autem hujusmodi proprio juramento firmantes. & ibi Pan. n. 6. & Felin. num. 1. de teſtib. Br. in l. qvi bona. §. ſi alieno. num. 17. D. dam. infect. qvemadmodum † nec per ſcripturam deponere teſti 22
conceditur. *Br. in l. Theopompus. num. 12. D. dot. præleg. & Can. in c. de teſtib. & ibi Pan. in fin. & Felin. num. 7. cum ſeqq. Zabarell. in c. teſtimonium in fin. teſtib. Gail. 1. obſ. 100. in fin. & abſ. 101. num. 4. Wurmſer. in pract. obſ. tit. 18. de teſtib. obſ. 15. Alex. Stiat. in pract. obſ. c. 16. n. 76. Beuſt. in rubr. de jurejur. num. 212. Rutger. Ruland. in tract. de commiſſar. Cam. part. 2. libr. 2. cap. 15. Nic. de Leſcut. in tr. de examin. teſt. c. 21. Boer. deciſ. 1. num. 38.* Reqviritur enim in teſte vivæ vocis actus, † cum dicatur 23
probatio per vivam vocem, ut inqvit Bl. *in l. jurisjurandi. num. 3. in princ. C. eod. tit.* Deinde videndum eſt judici, † ne iſtud juramentum deferat 24
perſonæ vili, vel qvæ aliqva infamiæ nota laboret. Nam infamia notati regulariter non admittuntur ad jusjurandum. Qvam veterem & notabilem juris ſententiam nobis conſervavit Papinian. ſeu qvisqvis ſub ejus nomine editus eſt, antiqvus reſponſorum autor, ſub tit. 25. de ſacramentis. Hic ſacramenti (inqvit) ordo, notatis infamia denegatur, ſecundum conſtit. Gregor. & Hermogeniani. Cujus ratio evidens eſt, propter periculum perjurii, ne in ejus manu poteſtas pejerandi detur, qvem propter ante commiſſam turpitudinem facilè pejeraturum credibile eſt, *arg. à ſolitis.* Itaqve materia *l. admonendi. D. jurejur. & c. fin. extr. eod. tit.* qvæ vult, juramentum qvandoqve deferri in ſupplementum probationis, locum ſibi non vindicat in perjuro, † 25
vel alias graviter infami, † ut vult Caccialup. *in d. l. admonendi. n. 134.* 26
& ibid. ceteri. & copiosè Marſil. in l. maritus. n. 36. D. qq. & Plot. in tr. de in lit. jur. §. 49. ubi generaliter tradit hanc obſervationem: † qvæcun- 27
qve jura velint aliqvem jurare poſſe in litem, vel in ſupplementum probationis, atqve etiam omnia ſtatuta & decreta, volentia credi juramento damnum paſſi aut ſpoliati, vel creditoris aut officialis vel alterius, tunc procedere, qvando jurare volens in propria cauſſa in litem, vel in ſupplementum, vel aliud juramentum præſtare, alias eſſet teſtis integer & idoneus, & omni exceptione major in cauſſa aliena, alias non poſſe. Atqve ideò infamem non poſſe jurare in litem, nec in ſupplementum probationis, poſito etiam qvod habeat unum teſtem pro ſe, & minus poſſe jurare de damno ſibi dato, etiam ſtante ſtatuto,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

qvod credatur juramento damnum passi: ut vult *Angl. in l. qvi judicio. D. accusat.* Qvod ipse Plot. ibi non tantum multis Dd. allegationibus sed & percurrendo plerasqve infamiæ caussas, præsertim qvoad perjuros, exemplis luculente probat. Item similiter an instrumenta sint de novo reperta, statur juramento producentis illa: *secundum Br. & alios in d. l. admonendi. & Canonist. in c. pastoralis. except. qvod limitat. Ludov. Rom. in d. l. admonendi.* non habere locum in illo, qvi alias fuit perjurus: qvia non stabitur ejus juramento, ut latè per *Marsil. in repet.*
28 *rubr. D. fidejuss. qvæst. 22.* Ita licet impedimentum, † qvo factum est, ne qvis se judicio stiterit, probetur per juramentum impediti, qvod qvidem erit in arbitrio judicis, qvi considerabit qvantitatem & gravitatem præjudicii, & qvalitatem impedimenti, item qvalitatem personæ impeditæ, an sit bonæ famæ, ut per Marc. Anton. Baver. *in tract. de virt. & virib. juram. numer. 65. versicul. 4. Gvid. Pap. decision. 64. Capell. Tolos. q. 447. in fin. Mynsing. centur. 3. observation. c. 92. Hartman. Hartman. in pract. observat. tt. 12. de dilat. obs. 4. Cacheran. decis. 70. num. 6. Beust. in tr. de jurejurand. in rubr. n. 44. Rutger. Ruland. in tr. de commissar. Cam. part. 1. lib. 2. c. 8. num. 12. & seq. Thilman. de Benign. obs. Cam. Imp. pentecost. 2. obs. 38. in fin. Ludov. Rom. singul. 211. Gvid. Pap. singul. 32. Matthæsilan. in l. cum anteriorib. §. illud etiam. numer. 5. C. de tempor. &*
29 *reparat. appellation.* tamen non defertur juramentum, † si allegans impedimentum sit alias perjurus, *ut per Alex. in l. 2. §. qvod diximus. n. 4. D. si qvis caut. Jacob. de S. G. in l. in except. §. cum qvis re. D. prob. Fel. in c. pastoralis. n. 27. except.* qvia reqviritur, qvod sit honesta persona, & consonet allegatum impedimentum ex qvalitate facti. *per Hipp. in l. 1. in pr. n. 35. D. qvæstionib. Soc. Jun. cons. 79. num. 14. lib. 1.* Ita deniqve juramentum purgationis non defertur infami, qvod nobili & ingenuo, id est, honesto, deferretur, *cap. 1. purgat. Can.* Et hanc sententiam in terminis nostris ita probat Freher. *lib. 3. de infam. c. 28. à prin. usq; ad num. 5. Beust. in rep. l. admonendi. n. 179. & seqq.* Declarandum tamen hoc est, secundum *gl. in c. parvuli. & ibi Archid. 22. q. 5.* qvod perjurus & infamis, qvi privatur facultate jurandi, *per ill. tex.* jurabit ta-
30 men, ubi est juramentum oneris, sicuti juramentum calumniæ, † & juramentum fidelitatis: *de qvo est tex. in c. cum in Ecclesiis. major. & obed. & ibi Jo. Andr. Pan. & alii. & Dd. in c. intelleximus. jud.* qvæ dicit, qvod excommunicatus, qvi alias non admittitur ad juramentum, tenetur

tamen

tamen jurare de calumnia, cum hoc ſit juramentum oneris. Cujus rei
ratio eſt, qvia † qvod pœnæ cauſſa inductum eſt, non debet habere ef- 31
fectum præmii. *argument. l. ſive hereditaria. D. negoc. geſt. l. ſi qvis ſoli-
dum. D. hered. inſtitut. l. relegatorum. §. fin. & l. ſeq. D. interdict. & re-
leg. l. un. C. de infam. cum ſimilib. de qva re dixi etiam ſupra lib. præced. c.
3. num. 51.* Ex prædictis inferunt nonnulli, † qvod nec Judæis poſſit de- 32
ferri juramentum ſuppletivum : *qvemadmodum latè tradit Jaſ. in repet.
l. admonendi. col. 1. verſ. 36. & ibid. Br. in ult. col. D. jurejur.* Nam etſi
Judæos, vetus Chriſtianorum Eccleſia non planè rejecit, ſed toleravit
eorum Collegia, ſynedria, Synagogas, ut apparet, *ex l. 15. §. ἤδη ἢ καὶ
ἰουδαῖοι. D. excuſ. tut. l. 3. §. fin. D. decur. l. circumcidere. D. ad L. Corn.
de Sicar. l. 1. 2. 3. 10. C. Judæis. c. 3. 4. 7. 15. extr. de Jud. & Saracen.* de
qvo Judæorum Collegio Jac. Cujac. 7. *obſ. c. 30.* pro † infamibus ta- 33
men habuit & viliſſimis, adeò ut omnes adminiſtrationes & dignita-
tes, officiaqve publica eis interdixerit, nec eis ulla officia publica com-
mitti voluerit, per qvæ eis occaſio tribueretur pœnam vel præjudici-
um Chriſtianis inferendi. *l. fin. C. Jud. c. pen. ext. eod.* qvod & generali
Concilio Lateranenſi decretum fuit ſub Innoc. III. *can. 69. c. nulla. diſt.
54. & conſt. 17. q. 4. & c. cum ſit. ext. de Jud. Anch. conſ. 271. col. 2.* & lon-
giſſima inductione probat Freher. *libr. 3. de infam. c. 19. num. 7. & ſeqq.
Caſſanæ. in catalog. glor. mund. part. 12. conſ. 20. Hart. Hartman. cap. 1.
miſc. obſ. 15.* In Camera tamen imperiali † contra ſupra dictum jus com- 34
mune fuiſſe judicatum, & Judæo tale jusjurandum delatum, in cauſſa
Hans Weinſchenck, contra Berlin / Juden / notat Mynſing. *centur. 5.
obſ. 6. & Hartman. Harman. in pract. obſ. tit. 24. de juram. obſ. 6. in fin. &
ibid. addit.* ex conſvetudine Germaniæ ſtyloqve Cameræ, qvo Judæi
habentur pro civibus Romanis. *Qvomodo autem tali caſu,
qvando Judæo jusjurandum defertur, jurare debeant,*
annotat idem Mynſ. *cent. 6. obſ. 20. & dixi ſupra.*

De ſpuriis dubitant nonnulli : † An infamia ali- 35
*qva notati ſint, & an in ſupplementum ipſis juramen-
tum deferre liceat?* Et extant ea de re nobiles controverſiæ a-
pud *Mynſ. cent. 4. obſ. 31. Gail. 2. obſ. 88. Hart. Piſt. 1. q. 30. Marqvard.
Freher. lib. 3. de infam. c. 23. n. 20. & ſeqq. Menoch. 2. de arbitrar. jud. qq.*

cent. 5. cas. 464. num. 17. Palæott. in tr. de noth. & spur. c. 55. Gomez. tom. 1. var. resolut. c. 11. n. 38. Stiat. in pract. obs. c. 20. num. 42. Chassanæ. in catalog. glor. mund. part. 11. consid. 15. Tiraq. in tr. de nobilit. c. 15. n. 14. & seqq. Anchar. 3. q. 36. n. 6. & seqq. Tessaur. decis. 126. num. 2. & seqq. Neviz. 3. sylv. nupt. n. 15. Alc. 10. parerg. c. 8. Duaren. 4. de sacris Ecclesi. minister. c. 5. Thoming. decis. 48. Modest. Pist. cons. 46. vol. 1. Valasc. decis. 17. Ant. de Gamma. decis. 143. num. 1. Alex. Raudens. in tr. de analog. lib. 5. c. 36. n. 124. & seq. Thilman. de Benign. in paralipomen. ad ordinat. Cam. Imp. part. 1. tt. 3. verb. Rechter natürlicher Geburt / *Heig. 1. q. 21.*

36 Et sanè hac in re inprimis adnimadvertendum est, † nullam legem, nullum Canonem extare, qvi spurios ea, de qva agitur, macula notatos significet. Non tamen, usqve qvaqve integræ opinionis esse, censentur, sicut legitimè nati. Negari enim non potest, qvin aliqvam saltem levem maculam habere videantur, qvo fit, ut in dignitate adipiscenda, si competitorem habeant legitimè natum, illis præferantur, *ut in l. generaliter. §. spurios. D. decurion.* Ego igitur existimarem, (qvod ad propositam qvæstionem attinet,) distingvendum esse, ut, siqvidem spurii, re & vita honesti sint, tunc nulla infamia, nulla macula aspersi esse intelligantur, ideoqve tuto ipsis in supplementum juramentum deferri posse censerem: secus autem, si paterna vitia sectentur: Moveor argumento sumto ex verbis JCti *in d. l. generaliter. §. spurios. D. detur. ibi: cessantib. verò his, etiam spurii ad decurionatum & re & vita honesti recipientur*, & ex verbis S. Joan. Chrysost. *in c. nunqvam. 56. distinct.* Natus ex meretrice, inqvit, si propria virtute decoretur, parentum non dedecoratur opprobriis, *& in c. Apostolica. & seq. ead. distinct.* Qvamvis filius sacerdotis sit, si cæteræ virtutes in eum conveniunt, illum non rejicimus, sed suffragantibus meritis patienter suscipimus. Et ita in simili concludit Fachinæ. 4. *controvers. cap. 93. in fin.*

37 Qvantum autem ad stipendiarios † nostri temporis attinet, licet Dd. sint in ea sententia, qvod nec ipsis hoc juramentum deferri possit, nisi sint stipendiarii Imperatoris vel Papæ, propterea qvod dicantur operas suas locare pro pecunia, *l. 2. §. fin. in fin. D. his. qvi not. infam. ut post alios tradit Jas. in d. l. admonendi. lect. 1. num. 114.* tamen hanc sententiam, qvoad stipendiarios Principum, rejicit Beust. *in repet. d. l. admonendi. n. 199. & seqq.* Et rectè qvidem meo judicio: Qvia *in alleg. §. fin. tex.* loqvitur propriè de iis hominibus qvi qvæstus caussa cum be-

stiis

ſtiis pugnant, vel lucri cauſſa in ſcenam deſcendunt: Et hos omnes pronunciat ibi JC. Ulpian. eſſe infames, Sed ſtipendiarii non accipiunt pecuniam, ut cum beſtiis pugnent, vel ut in ſcenam deſcendant, ſed ut ſint ad latus dominorum ſuorum & illis inſerviant, & cum ſint mercenarii & miniſtri, digni etiam ſunt mercede ſua, qvia hanc mercedem honeſto modo accipiunt: Illi autem qvi cum beſtiis pugnant, vel in ſcenam deſcendunt, non accipiunt honeſto, ſed ludicro modo. Unde cum ſint diverſi caſus, ex iis non bona fit illatio: cum ex diverſis & ſeparatis non fiat bona illatio *l. Papinianus. in fin. princ. D. min. & tradit Jaſ. in l. inter ſtipulantem §. ſacram. n. 10. D. verb. obl.* qvia ergo † iſti ſtipen- 38
diarii Principum non reperiuntur in ſpecie prohibiti, ut teſtes eſſe non poſſint, ſeqvitur, eos ad teſtimonium dicendum eſſe idoneos, & per conſeqvens ipſis etiam hoc juramentum ſuppletorium deferri poterit: per regulam, qvæ habet, qvod omnia cenſeantur permiſſa, qvæ non reperiuntur prohibita. *l. generaliter. ubi gl. & Dd. D. in jus voc. l. 1. §. 1. D. teſtib. & l. cum Prætor. in princ. D. judic.* His & ſimilibus fundamentis puto rectè defendi poſſe, † juramentum neceſſarium vel ſuppletivum 39
in perſonis ſtipendiariorum, concurrentibus tamen aliis reqviſitis locum habere: contra vulg. doctrinam Dd. Plura de cauſſis propter qvas perſonæ qvædam à præſtatione jurisjurandi neceſſarii removeantur, vide apud Beuſt. *in repet. d. l. admonendi. n. 207. & ſeqq.*

CAP. XIII.

Utrum actori, an reo potius juramentum ſuppletorium ſit deferendum?

SUMMARIA.

Actorine an reo juramentum ſuppletorium deferendum ſit. num. 1. & de eo variæ opiniones. n. 2. 3. & 5.
Dicto Doctoris de conſvetudine atteſtantis ſtandum eſt, n. 4.
Judex ad qvid in delatione juramenti reſpicere debeat, n. 6.
Juramentum neſcienti deferri non debet, num. 7.
Nobilem præſumi magis verum dicere, qvam ignobilem, n. 8.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Divitem minus præsumi pejerare, qvam pauperem, num.9. & qvomodo hoc sit declarandum, n. 10.

Mas potius præsumitur veritatem dicere qvam fœmina, n. 11.

Actori & reo per omnia paribus existentibus cui juramentum deferendum sit, num. 12.

ANteqvam ad res accedamus,& ad caussas,in qvibus juramento necessario locus esse possit, vel non occasione eorum qvæ
1 in præcedenti cap. tradita sunt, videbimus hoc cap. † *Actorine potius, an reo, juramentum suppletorium deferendum sit?* In cujus qvæstionis definitione Dd. non satis con-
2 veniunt: Nam tres diversæ circa eam opiniones inveniuntur, † Prima est Azonis *in sum. C. reb. credit. num. 10.* ubi vult, reo id deferendum esse, qvam opinionem seqvitur Accurs. *in l. admonendi, verb. exacto.sub fin. D. jurejur. & in l. in bonæ fidei. verb. decidi C. eod. & in l. maritus*
3 *verb. absente. D.qq.* Secunda opinio est Hugolini glossatoris, *d. l. in bonæ fidei. verb.decidi. C.reb.credit.* ubi vult, actori semiplenè probanti id deferendum esse. Qvam seqvirur *Br. in d. l. admonendi. n. 57. & seq.* Et communem, & communi practica servari, testatur Sal. *allegat. l. in bonæ fidei. num. 26. vers. 7. confirmo.* Et ita se in aliqvibus civitatibus servatum vidisse scribit Alb. de Ros. *in d. l. admonendi. col. 2. vers. ultimo*
4 *oppono. ut gl. opponit.* Ergo stante †hoc casu videtur dicto Doctoris de communi consvetudine attestantis, per doctrinam *Br. in l. de qvib. in 2. lect. n. 21. de legib. & ex iis qvæ tractat Hieron. de Corrorall. in tr. opin. com. contra com. in præfation. num. 29.* Eam qvoqve firmat Jas. *in d. l. admonendi. in 1. lect. n. 118. per tex. in cap. 1. §. sacramentum. junct. ibi gl. in verb. judicem. de consvet. recti feud.* Et multis eandem confirmat Lud. Rom. *in d. l. admonendi. n. 106.* ubi simul ad fundamenta pro prima opinione ab Azone adducta, respondet. Et secundum hanc opinionem in terris elect. Saxon. communiter pronunciari, testatur Joach. Beust.
5 *ad d. l. admonendi. n. 170.* Tertia opinio † est Spec. qvi hujus rei disceptationem ad arbitrium judicis rejicit, *in rubr. de juram. delat. num. 8. in fin. per d. l. 3. C. reb. credit.* ubi qvoad hoc juramentum, judici caussæ cognitio permittitur, cujus cognitionis & arbitrii casus proponitur *in c. ult. §. fin. de jurejur. & in c. ult. de testib. in 6.* Et hanc opinionem in

puncto

puncto juris veriorem esse adfirmat Lud. Rom. *in d. l. admonendi. n. 109. & Jas. ibid. in 1. lect. n. 118.* multum arbitrio judicis tribuit. Etsi autem hanc sententiam pro re nata ipse qvoqve tutiorem esse non inficior: tamen ea in re † judici circumstantias illas, de qvibus *supra c. præ- cedent. n. 16. & seqq. annotatum est:* diligenter ponderandas & examinandas esse judico. Si enim actor semiplenè intentionem suam probaverit; è contrario verò reus nihil probaverit, qvo actoris intentio excludatur, vel obscuretur, & caussa sit merè civilis: actori procul dubio juramentum in supplementum probationis rectius defertur, cum hoc casu facta probatione semiplena judex facile animi sui motum eo flectere possit, ut opinetur, meliorem esse actoris qvam rei caussam, utpote cum reus nihil omnino præstiterit, sed duntaxat actoris intentionem negaverit: adeoqve pro actore, qvi jam de suo jure aliqva ex parte docuit, major sit præsumtio, qvam pro reo: qvam sententiam etiam usus forensis ubiqve observat: Nisi fortassis consideratis omnibus negotii circumstantiis *de qvib. supra præced. cap.* judex animadvertat, reum digniorem esse & honestiorem, qvam actorem, aut majorē negotii scientiam habere: tunc enim † scienti potius juramentum deferet, qvam ignoranti, neqve enim pati debet judex eum jurare qvi nescit. *per alleg. gloss. ad d. l. in bonæ fidei. 3. C. reb. credit.* Qvod si uterqve & actor & reus, scientiam facti habeat, considerabit judex, qvis eorum melius sciat: Nam si unus sciat per proprium sensum corporis, puta, qvia vidit, tetigit, locutus est cum aliqvo; alius autem sciat tantum de auditu vel fama, tunc ei, qvi scit per proprium sensum, & non ei, qvi de auditu, vel fama tantum scit, judex hoc juramentum deferre debet, *qvemadmodum supra in præcedent. cap. annotatum est.* Idem dicendum si unus sciat, de facto proprio, alter de facto alieno, prout ibidem exposui: Qvod si verò unus æqvè atqve alter rei controversæ scientiam habeat, tunc judex attendet, qvod est verisimilius, hoc est deferet juramentum illi, qvi magis jurare veritatem præsumitur. Præsumitur autem † magis veritatem dicere nobilis, & in dignitate aliqva constitutus, qvam ignobilis, & sine dignitate, *Beust. ibid. num. 175. per l. Un. ibi credidit enim Princeps. D. offic. præfect. prætor. & c. statuendum rescript. in 6.* Idem qvoqve in divite dicendum cum pauper facilius præsumatur pejerare qvam dives. *l. 3. in pr. D. testib.* Qvod tamen de eo divite accipiendum est, † qvi divitias suas honeste acqvisivit: secus, si in

6 7 8 9

hone-

10 honeſtè, ut puta, ſi fraudib. uſuris, rapinis, & perjuriis, divitiæ acqviſitæ fuerint. Ita doctrinam illam, qvæ habet, diviti magis credi qvam pauperi, limitat eleg. in caſu noſtro *Cyn. d. l. in bonæ fidei. num. 8. verſ. attendi debet primo. ibi. ſi autem qvæſita. Et Fulgoſ. num. 7. in princ. C. reb. credit. Refert & ſeqvitur Beuſt. d. n. 175. & Joan. Sichard. ad d. l. in bonæ fi-
11 dei. 3. n. 52.* Sic maſculus † ſive vir, magis veritatem dicere præſumitur, qvam fœmina, cum varia & mutabilis ſemper ſit fœmina, *Beuſt. de modo n. 175. in fin. per c. 1. in princ. de controv. inter maſc. & fœm. c. forus. §.
12 ult. verſ. natura. V. S.* ***Sed qvid ſi circa dignitatem, honeſtatem & divitias, actor & reus pares ſint, † cui tunc juramentum hoc deferendum erit?*** Et licet qvidem Cyn. in hoc articulo, tot eſſe ſententias, qvot ſunt capita, dicat: tamen ipſe hoc caſu actori, non reo, hoc juramentum deferendum cenſet, hoc fundamento, qvod citius præſumatur reus cupiditate rei detinendæ pejeraturus, qvam actor. *Cyn. ad d. ſæpius. l. in bonæ fidei. 3. C. reb. credit.* Qvam tamen Cyn. rationem, ut non ſatis firmam rejicit Sichard. qvi cum Canoniſt. putat reo potius, qvam actori hoc caſu, juramentum ſuppletorium deferendum eſſe: tum (invertendo fundamentum Cyni) qvod actor potius hoc caſu præſumatur pejerare, qvam reus, utpote, qvi majori cupiditate feratur, ad obtinendum id qvod timet amittere; proindeq; ſuſpicione calumniæ carere non videatur, tum qvod actor paratus & inſtructus probationibus ad judicium venire debeat; tum, qvod favorabiliores rei ſint potius qvam actores, *l. favorabiliores. D. R. I.* tum deniq; qvod in dubiis promtiores ad abſolendum qvam ad condemnandum eſſe debeamus. Et hæc ſententia etiam *ex. d. l. admonendi.* adjuvatur, ex qva patet, juramentum delatum fuiſſe reo: *& ex c. fin. eod. tt.* ubi ſimiliter reo ad purgandam innocentiam juramentum deferendum eſſe ſummus Pontifex mandat. *Sich. ad l. in bonæ fidei. 3. num. 55. in fin. & ſeqq. jurejur.* ubi ſubjicit, ſe hoc ſemper in practica ſeqvi conſveviſſe, *de qva re vide etiam Everhard. Speckh. cent. 1. qq. variar. q. 46.*

Cap.

Cap. XIV.

Qvibus in caussis juramento necessario locus esse possit?

SUMMARIA.

Jusjurandum necessarium in caussis arduis & magni momenti deferri non potest. n. 1.
Pecunia expugnantur omnia, n. 2. & declaratur locus Thucydidis, n. 3.
Caussa magna vel exigua, quæ dicatur, n. 4.
Juramentum necessarium in caussis famosis non defertur, n. 5.
Caussa famæ æquiparatur caussæ vitæ, n. 6.
Juramentum necessarium an in caussa cognationis locum habeat, n. 7.
Juramentum necessarium an in caussis criminalibus deferri possit, n. 8.
Juramentum purgationis an in caussa criminali locum habeat, n. 9.
Juramentum necessarium an in caussis matrimonialibus deferri possit, numero 10.
Matrimonium species quædam servitutis, n. 11.
Probationes in materia matrimonii debent esse luce meridiana clariores, numero 12.
Juramento an qvis probare possit, qvod non speret sese justiciam apud talem judicem consecuturum, n. 13.
Judex non aliter dicitur negligens, qvam si à parte reqvisitus non administrat justiciam n. 14.
Juramentum necessarium non habet locum ubi lex vel statutum reqvirit probationes apertissimas vel indubitatas, num. 15.
Impedimentum alleganti an possit deferri juramentum suppletivum n. 16. & 17.
Juramentum suppletivum an in causssis fiscalibus locum habeat n. 18.

PRoximum est, atq; conseqvens, *ut in qvibus caussis, juramento necessario locus esse possit, videamus:* Etsi autem in omnibus caussis civilibus & non pecuniariis, regulariter huic juramento locus sit, tamen † si causa ma- 1

gna sit vel ardua, de qva agitur, utpote qvæ adfert magnum damnum reo, & magnum commodum ei qvi jurat, jusjurandum necessarium deferri non poterit, *secundum Accurs. in d. l. admonendi. verb. ex acto. ibi. maxime si res petita est modica. D. jurejur. idem tradit gl. in c. fin. §. fin. verb. probatione. eod. tit. & in alleg. l. in bonæ fidei. verb. decidi in fin. c. eod. tit.* & qvanqvam ista sententia 85. legib. non probatur, tamen ab omnibus recepta, & est una maxima in jure, ut dicit Franc. *Curt. in repet. d. l. admonendi. n. 321.* & in practica observatur, ita testatur *Jason. ibidem num. 221. in 2. habeat.* & secundum eam aliqvoties pronunciatum esse dicit *Beust. ibidem in repet. n. 228.* Qvod procul dubio sic receptum fuit, tum qvod caussa civilis ardua criminali æqviparetur, *c. 1. §. illum. de restituen. spoliator in 6.* in caussis autem criminalibus hoc juramentum communiter deferri non potest, *ut dicetur infrà.* qvod tali
2 casu jurans non omnino suspicione careat. Qvi † enim pecunia cor-
3 rumpi possunt, omnia venalia habent, ut habetur in 2. Thucydid. † in 2. orat. Pericl. Etsi autem Pericl. in d. orat glor. se non pati, ut pecunia expugnetur, tamen id pauci de se vere gloriari possunt. Qvis enim ille, qvem magna qvantitas pecuniæ, non faciat vacillare à fide? dic mihi & honorabo ipsum, sive sit laicus, sive clericus, ut loqvitur Sal. *in alleg. l. in bonæ fidei. n. 27. C. eod. tit.* Magnum enim robur habent divitiæ & ut in vulgato dicitur proverbio: Pecuniæ obediunt omnia. Et aurum fores adamantinas diffindere, vulgo dici solet, & lingvam, auro loqvente nihil habere virium, etenim *Nummus ubi loqvitur, Tullius ipse tacet.* Atq; ut Johannes Ladislaus ex Menandro reddidit.

Tellurem, aqvam, solem, aëra, ignem, sydera
Dearum Epicharmus indigitavit nomine.
Sed utiliores judico Deos ego,
Aurumqve fulvum, argenteasq; laminas,.
Qvæ si reposta possides domi tuæ,
Qvicqvid voles pete, conseqveris omnia:
Agros, domum, mancipia, vasa argentea
Testes, amicos, judicesq;, da modò,
Nam sic vel ipsi serviant tibi Dii.

In

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

In qvam ſententiam plura congeſſit Caſſanæ. *in catalog. glor. mund. part. 12. conſ. 54. Nevizan. 4. ſylv. nupt. n. 111. & ſeqq. Tiraq. in tr. de nobilit. c. 3. n. 12. & c. 31. n. 364. & ſeqq. Vaſq. 1. illuſtr. controv. in præfat. n. 77. Beuſt. ad l. admonendi. n. 239. D. jurejur.* Et hanc ſententiam qvod in cauſſis magnæ qvantitatis, qvantumlibet pecuniariis, juramentum neceſſarium deferri non poſſit, magno conſenſu omnes probaverunt. *Jaſon poſt alios in repet. d. l. admonendi. n. 272. cum multis ſeqq. etiam ibid. alleg. Alex. conſ. 68. num. 4. vol. 3. & conſ. 74. num. 7. vol. 1. Weſenb. conſ. 36. n. 13. Menoch. 2. arbitr. jud. qq. cent. 2. caſ. 190. Mynſ. cent. 1. obſer. 68.* Et † 4
qvamvis diverſæ ſint interpp. noſtrorum ſententiæ, ſuper eo, qvæ cauſſa dicatur magna, qvæ parva, ſive exigua, & nonnulli volunt eam minimam dici, qvæ eſt centum aureorum *gl. in § ſi tibi verb. breviores Nov. de mand. princ. Br. in l. imperium. de jurisdict. omn. judic.* alii autem putant minimam eſſe cauſſam aureorum *25. Fulgoſ. in d. l. imperium:* alii vero exiſtimant cauſſam dici minimam, cum ejus valorem impenſa excedit. *Br. in. l. mediterraneæ. C. an non, & tribuit.* tamen crebriori interpp. calculo receptum eſt, totum hoc judicis arbitrio relinqvendum eſſe *gl. in d. §. ſi tibi, in verb. breviores. Br. Bl. in auth. præterea c. unde vir & ux. & prolixiſſimè traditum eſt à Menoch. 2. arb. jud. qq. cent. 1. caſ. 72.* Sic in cauſſis famoſis non defertur juramentum ſuppletorium: † *gl. fin.* 5
in c. cum ſint. partium jura. R. I. in 6. latè Iaſ. in repet. d. l. admonendi. n. 278. de jurejur. qvæ † qvibuslibet cauſſis arduis æqviparantur, *l. cognit.* 6
D. var. & extraord. cognit. imò cauſſis vitæ comparatur cauſſa famoſa, *l. juſta. ubi gl. D. man. vindict. Iaſ. in dict. repet. num. 278.* & major eſt qvalibet cauſſa pecuniaria, *l. ſi in duab. 104. ubi cagn. nu. 2. & 3. R. I.* qvia homo debet pluris facere famam qvam omnia bona, *l. Iulian. D. ſi qvis omiſſa cauſſa teſtament. l. reprehendenda. C. de inſtit. & ſubſtit.* vel oculos ſuos, *l. infamia. 8. ubi Dd. C. decur. Weſenb. conſ. 36. n. 16.* Fama enim hominis omnium rerum precioſiſſima eſt, & planè inæſtimabilis, graviorqve ejus amiſſio, qvam oculorum amiſſio habetur: imò cauſſa vitæ & honeſtatis à pari procedunt, & nonnulli etiam mortem turpitudini anteponendam cenſuerunt, uti conſtat ex his qvæ in hanc ſententiam cumulat Andr. *Gail. 1. obſ. 123. n. 5. & 6. Paul. ab Eitz. lib. 7. Eth. c. 41. Chaſſanæ. in catalog. glor. mund. part. 11. conſiderat. 28. Schurff. conſ. 2. n. 22. & ſeq. cent. 4. Schrader. de feud. lib. 4. c. 4. n. 105.* In cauſſa tamen conſangvinitatis † (qvod mirum alicui videri poterat) Witeb. 7

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

qvondum duabus partibus imposuerunt juramentum in supplementum probationis, qvam super cognomine produxerant. Et licet nonnulli putarint, tale juramentum in caussa cognationis locum non habere, cum nemo possit habere exactam & veram scientiam cognationis suæ, qvæ non videtur directò probari posse qvod tamen in præstatione juramenti necessarii reqviri dictum est supr. tamen alii putaverunt jurari posse, eo modo qvo testes jurati deponunt super consangvinitate ex tractatione scilicet & præsumtione, sicuti secundum statuta facultatis Philosophicæ in hac nostra Academia, ut & alibi nonnunqvam, gradum petiturus tenetur jurare se de legitimo matrimonio natum: Et hanc sententiam Lipsenses qvoqve tandem ex hoc fundamento probaverunt, ut videre est ex resolut. Lipsens. *q. 57. & q. 85. & ex Mod. Pist. lib. 2. qq. illust. q. 83. & lib. 3. q. 128.* *In caussis crimi-*
8 *nalibus † decidendis utrum juramento suppleto sit locus?* Varias ac diversas refert sententias Andr. Fachinæ. *lib. 1. controv. c. 15.* ex qvibus postremam qvæ est Angeli juri magis consentaneam esse existimo: scilicet si de crimine criminaliter agatur, instituta scilicet accusatione ad publicam vindictam, non esse locum huic juramento: secus autem si civiliter agatur, instituta actione ad privatam utilitatem. Secundum qvam sententiam interpretor *l 3. d. jurejur. & c. ult. eod. tit.* ut de caussa criminali civiliter intentata intelligantur, id qvod significat verbum actionis, utroqve in loco usurpatum, nempè in dicta *l. 3. ibi: pœnali actione. & in d. c. ult. ibi: famosa actione.* Ubi enim criminaliter agitur, dicitur potius accusatio qvam actio. *l. si de crimine. C. ad L. Corn. de fals.* Et sanè in caussis criminalibus ita servatur, ut siqvidem reus sit confessus vel convictus, condemnetur, *l. si sententiam. C. pœn.* si vero non sit confessus neqve convictus, sed tamen multis argumentis oppressus, subjiciendus est tormentis ad eruendam veritatem, *l. 1. vers. ad tormenta. D. qq.* Qvod si torqveri non possit, tunc vel pœna extraordinaria afficitur, si argumenta & indicia sint magna, vel absolvitur. Nam alioqvin verisimile est reum jurejurando affirmaturum id, qvod ante asseruerat, *Br. in l. maritus. n. 4. D. qq. Udalr. Zas. cons. 10. n. 37. & seq. volum 2. inter matrim.* atqve ita occasio ad perjurium committendum ipsi daretur, qvod jura vetant, *l. videamus. in princip. D. in lit. jur. latè Tiraqvell. de retract. lign. §. 2. gloss. 2.* imò judex de-

dex deferens juramentum illi, qvem pejeraturum probabiliter vel verisimiliter existimare possit, pro homicida habetur, *Alexand. consilio 82. numero 6. egregie & pulchrè Henrichman. consilio 22. numero 139. volumine 2. Cothman. resp. 15. numero 231. & seqventibus.* Illud non diffiteor: † & purgationis juramentum hoc in casu aliqvando deferri, sic- 9
ut optimè declarat *Jul. Clar. in §. fin. qvæst. 63. & latè de hoc juramento purgationis Gail. 2. de pace publ. c. 7. & sup. libr. præcedent. c. ult.* Porrò verba illa tex. *d. l. in bonæ fidei, & in cæteris caussis,* de similibus caussis pecuniariis accipienda esse minimè dubitandum est. *Fachin. 1. controvers. c. 15. in fin.* Et hanc posteriorem sententiam seqvi etiam videtur Mynsinger. centur. 2. observat. 87. Plura de hac q. tradit *Jason. in l. ait Prætor. n. 18. & seqq. D. jurejur. Gail. 2. obs. 94. num. 7. Duaren. de jurejur. c. 4. in princ. lect. 2. Gomez. tom. 3. var. resolut. c. 12. num. 9. Wurmf. in pract. obs. tit. 14. de juram. Obs. 12. Petr. Greg. lib. 5. partit. jur. Can. tit. 10. c. 4. lit. c. Nic. Boer. decis. 86. Sichard. cons. matrim. 1. n. 77. & seqq.* In caussis qvoqve matrimonialibus, † propter semiplenam pro- 10
bationem factam, judex in supplementum probationis jusjurandum necessarium deferre non potest: Nam & matrimonii caussa magni ponderis caussa, sive gravis & ardua caussa est, *c. ult. proc. in 6. Coras. 3. misc. c. 4.* ubi tradit casus matrimonii, qvia graves sunt, non nisi per doctos & prudentes judices tractari debere, *c. 1. consangvin. & affin.* & in ea agitur qvasi de statu hominis, cum per matrimonium qvasi servitus qvædam constituatur, † *gloss. in c. mulieri. jurejur.* & æqvipara- 11
tur caussa matrimonii caussæ criminali. *Alex. cons. 143. n. 4. vol. 2. idem Alex. in l. 3. n. 2. jurejur. Zas. cons. 3. n. 27. in 2. vol.* Ideoqve † sicut in 12
caussa criminali probationes luce meridiana clariores reqviruntur, *l. fin. C. de probationibus.* ita etiam in caussa matrimoniali probationes luce meridiana clariores esse debent, *Bl. in c. ad nostram. col. 1. extr. de probat. Grammat. cons. crim. 26. numero 19. Dec. cons. 311. col. 1. Paris. cons. 15. num. 13. libr. 2. Socin. Jun. consil. 86. num. 6. lib. 2.* Et hoc qvod dicitur juramentum suppletivum in matrimonialibus caussis locum non habere, maximè procedit, si agatur de matrimonio impediendo sive dissolvendo. Non enim valet contra matrimonium jurisjurandi facta delatio. Ne in potestate partium sit matrimonium per juramentum impedire, *Alex. in d. l. 3. n. 16. de jurejur. & ibid. Sal. in §. qvacunqve. num. 6. Castrens. consil. 45. n. 3. vol. 1.* Qvemadmodum ergo in criminali-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

nalibus non defertur juramentum in defectum probationis, secundum ea qvæ modo dicta sunt, ita qvoqve in causis matrimonialibus juramentum necessarium locum non habet, qvando scilicet juramentum futurum esset contra matrimonium: Cæterum si de contrahendo matrimonio agatur, & matrimonium semiplenè probatum fuerit, potest judex in supplementum probationis, aliis concurrentibus, jusjurandum necessarium deferre: idqve favore matrimonii receptum est, *Gail. 2. obs. 94. Marqvard. Freher. lib. 2. de existimat. c. 6. num. 13. Duar. de jurejur. sect. 2. c. 4. circa pr. Goden. cons. 92. Schurff. cons. 47. cent. 2. Sichard. cons. matrim. 1. n. 77. & seqq. P. Greg. lib. 5. partit. jur. Canon. tit. 13. cap. 2. in fin. Beust. de sponsalib. c. 41. & in rubr. de jurejur. num. 86. & in l. 3. in pr. numero 50. & seqq. & in l. admonendi. numero 252. & seqq. D. eod.*

13 Qværitur: † *An qvis juramento probare possit; qvod non speret, sese justitiam apud talem judicem consecuturum?* Et ex Felini autoritate conclusum fuisse qvod sic, probat Mynsing. *cent. 3. obs. 58. dec. Rot. de rescript. 55. & de probat. 20. in antiq. cui tamen repugnat Gail. 1. obs. 28. num. 6.* ubi inqvit, non stari juramento partis dicentis, se non sperare conseqvi justitiam, sed instrumento publico opus esse, ad docendum de facta debita reqvisitione,
14 & subsecuta denegatione justitiæ. Nam † regulariter in judice non præsumitur negligentia, nisi probata sit legitima reqvisitio, & judex tunc demum negligens dicitur & litem suam facit, qvando à parte reqvisitus non administrat justitiam, secus, si non sit reqvisitus, *per jura ibid. alleg. & tractat Grevæ. in pract. conclus. Cam. Imperial. conclus. 28. considerat. 1. Thilman. de Benign. in obs. Cam. Imperial. pentecost. 4. obs.*
15 *ult.* Deniqve † istud juramentum necessarium vel suppletivum, non habet locum, ubicunqve lex vel statutum reqvirit apertissimas vel indubitatas, aut plenas & legitimas probationes, ut docet *gl. in l. fin. in princ. in verb. præsumtionib. qvod met. caus. & post alios tradunt Caccialup. in rep. d. l. admonendi. num. 136. Curt. num. 223. & Jas. num. 232. in 2. lect. & in 1. lect. n. 106. 107. & 108. Beust. num. 274.* ubi dicit, istam conclus. esse qvasi unam maximam, & benè notandam circa materiam hujus juramenti, habereqve in foro non vulgarem usum. Exemplum affert ejusmodi: Qvidam interposuit appellationem, qvam intra annum

prose-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

prosequi cogitur: *auth. ei qui C. temp. appellat.* accidit, ut ei impedimentum superveniat, ne hoc facere possit: probato hoc impedimento debet ei biennium concedi. *d. auth. ei qui. & c. cum sit Romana. & c. ex ratione appellat.* Finge, quod talis appellans probavit impedimentum allegatum semiplene tantum, puta, per unum testem omni exceptione majorem: quæritur nunquid ad petitionem ipsius, possit ipsi deferri juramentum in supplementum suæ probationis: Et videbatur dicendumque sic, quia † alias impedimentum probatur per juramentum; *ut* 16
notatur in c. quia propter §. 1. per ill. tex. de elect. & in l. 2. §. si quis judicio. D. si quis caut. judic. sist. & in l. quæsitum D. re judic. quod quando procedat, tradit Jas. *in l. 2. §. quod diximus. n. 1. 2. & 3. D. si quis cautionib. Mynſ. cent. 3. obſ. 42. Menoch. in tr. de arbitr. jud. qq. cent. 2. caſ. 118. Hartman. Hartman. in pract. obſ. tit. 12. de dilationibus. obſ. 4. Gvid. Pap. decis. 64. Costal. ad l. 2. §. si quis municipalis. D. si quis cautionibus. Henning. Goden. conſ. 44. n. 5. & 6. conſ. 61. num. 8. Cacheran. decis. 70. num. 6. Kilian. Konig. in processſ. c. 111. Rutger. Ruland. in tr. de Commissar. Camer. part. 1. lib. 2. c. 8. n. 12. & seqq. Petr. Frid. Mindanſ. lib. 2. de mandat. judic. c. 19. n. 2.* Sed verius est, † quod hoc casu locum non ha- 17
beat juramentum suppletorium: *per text. in l. fin. §. illud. ibi: evidentissimis probationibus C. de temporib. appellation.* & ratio est, quia appellans habet præsumtionem juris contra se: quo casu non defertur juramentum suppletivum: *alleg. l. fin. in princ. ubi gl. in verb. præsumtioni. de eo quod met. cauſ. & tradit Br. in l. 1. n. 1. & Bl. n. 5. & 6. in pr. poſt. gl. ibid. in verb. non sit. C. qui & adverſ. quos Mynſ. cent. 1. obſ. Cam. Imp. obſ. 68. Barnabb. Cornazzan. decis. 164. n. 1. & 2.* Et hanc sententiam in terminis nostris probat Beust. *ibidem. n. 279. Jo. Ferrar. Montan. lib. 2. de appell. c. 9. circa fin.* *De caussis fiscalibus: An † in illis deferri possit juramentum suppletorium:* tractat Marc. Anton. Peregrin. *in tractat. de jure fiscal. libr. 7. tit. 3. num. 46.* 18

Cap.

CAP. XV.

Qvo tempore juramentum necessarium deferri oporteat.

SUMMARIA.

1. *Juramentum necessarium ut post conclusionem in caussa deferatur, an à parte peti possit, & qvi de hac qvæstione scripserint, & n. 2. & 5.*
3. *Conclusione facta in caussa nihil amplius probari & produci potest & num. 7.*
4. *Conclusio in caussa tantum operari censetur, qvantum sententia & partes concludendo pacisci videntur, ut ita judicetur, qvemadmodum antea probatum est.*
6. *Officium judicis in qvacunq; parte judicii implorari potest, qvotiescunqve æqvitas id exigit.*
8. *Juramentum suppletorium an judex ex officio deferre possit post conclusionem in caussa, etiamsi à parte petitum non fuerit.*
9. *Interrogare potest judex, ubicunq; æqvitas hoc exigit.*
10. *Juramentum suppletorium surrogatur in locum interrogationis.*
11. *Judex cuncta rimari debet, ut pro justitia caussæ finem imponat.*
12. *Judex an post conclusionem in caussa possit testes repetere.*
13. *Judici in caussa nunqvam concluditur, sed ipsius officium semper uniformiter durat.*
14. *Juramentum necessarium an possit peti & præstari post terminum assignatum ad probandum.*
15. *Exclusus ab omni probatione censetur etiam exclusus esse à juramento.*
16. *Juramentum necessarium semel delatum an judex revocare possit.*
17. *Juramentum suppletorium in prima instantia prætermissum an peti possit, instantia appellationis, & qvid de jure Saxonico, n. 18.*

VT intelligatur, *qvo tempore deferendum sit hu-*
1 *jusmodi juramentum litigatoribus*, † duæ sunt breviter expediendæ Dd. controversiæ: Una: *an post conclusio-*

clusionem in caussa peti à litigatoribus poßit, ut deferatur: altera, *Si ante conclusionem in caussa petitum id non fuerit, utrum à judice nihilominus deferri poßit?* Tranctant has qvæstiones, † *Br. Bl. Sal. & alii in l. in bonæ fidei C. de reb. cred. Jas. in l. admonendi in rep. n. 318. D. jurejur. Andr. Gail. lib. 1. pract. obs. c. 108. Jos. Masc. in tr. de probat. vol. 2. concl. 956. n. 46. & seq. And. Fachinæ lib. 1. controv. c. 17. Antonin. Thes. dec. 93. in pr. Joach. à Beust. in rep. l. admonendi. n. 413. D. jurejur. Witeberg. in consult. Saxonic. part. 3. q. 6. & q. 9.* Etsi autem qvoad primam qvæstionem, Br. & plures alii existimant huic juramento tantum usqve ad conclusionem in caussa locum esse, non autem post: ubi inprimis probationibus ulterioribus renunciatum est, cum † post conclusionem in caussa nihil amplius produci possit ad probandum: *c. cum dilectus. de fid. instrumentor. auth. at qvi semel. C. de probationib. Hartman. Hartman. in practic. obs. tit. 17. observ. 3. Petr. Gregor. Tolosan. lib. 5. partition. jur. Can. tit. 12. c. 6. Marcell. Cal. in tract. de articuland. & prob. mod. §. 1. gl. 4. num. 5. Gvid. Pap. decis. 201. Hieron. de Cævall. in tr. opin. com. contra com. qvæst. 650. vol. 2.* & conclusio in caussa tantum operari censeatur, qvantum sententia, & partes concludendo videantur pacisci qvodammodo, ut ita judicetur, pro ut antea probatum sit, *Felin. in cap. fin. numer. secundo, de restitut. in integr.* ramen † affirmativa sententia, qvæ à Salicet. defenditur, æqvior est, & humanior, ac solidioribus fundamentis juris comprobari potest, tum per *tex. expressum in l. generaliter. C. de rebus cred. & jurejur.* ubi Imp. omne juramentum, *inqvit*, sive à judicibus sive à partibus illatum, vel in principio litis vel in medio, vel in ipsa definitiva sententia, sub ipso judice detur tum qvod litigator ante conclusionem in caussa scire non potest, an juramento suppletorio sit opus, sed id demum intelligit cum nihil amplius probari & produci potest: qvia videlicet in caussa conclusum sit: ut ibid. not. Salicet. tum qvod jure † communi omni tempore litigatori permittitur judicis officium implorare, ut id decernat, qvod æqvitatis ratio postulat, præsertim cum initio litis omnis litigator petat sibi justitiam administrari, eaqve petitio etiam per clausulam salutarem fieri intelligatur, & sufficere videatur: *addit. ad Br. in d. l. admonendi. n. 60. lit. C.* Atqvi æqvitatis ratio hoc postulat, ut in dubiis caussis inopia probationum, caussa jurejurando

 rando

rando delato, decidatur, ut patet *ex d. l. in bonæ fidei. & ex d. l. admonendi, item ex c. fin. de jurejurand.* Nihil igitur proponitur, cur non litigatori omni tempore etiam post conclusionem in caussa juramentum
7 suppletivum petere liceat. Neqve obstat; qvod dicitur, † post conclusionem in caussa nihil amplius produci posse ad probandum: qvia re vera nihil novi producit is, qvi jusjurandum sibi deferri postulat: sed implorat tantum judicis officium, & eum admonet, si caussa dubia sit, & jurejurando decidenda, sibi potius qvam adversario deferendum esse jusjurandum.

8 Porrò, qvod ad alteram qvæstionem attinet, duæ similiter in ea sunt Dd. contrariæ sententiæ: altera affirmans, altera negans, sed affirmantem sententiam, qvæ in ipsa Imperiali Camera magis est recepta, teste Andr. Gail. *in loc. sup. annotato*, de jure veriorem esse judico: Nam primo ut prædictum est, neqve litigatores neqve judices exacte scire possunt ante conclusionem in caussa, utrum juramento suppletorio sit opus, cum etiam post publicatas attestationes usqve ad conclusionem in caussa multa produci possint, *c. significaverunt, & ibi gloss.*
9 *in verb. liqvere de testib.* Deinde, † ubicunqve æqvitas svadet, judex interrogare potest, etiam post conclusionem in caussa, *l. ubicunq. D. in terrog. actionib.* & tenetur interrogatus ex officio judicis respondere etiam facta conclusione in caussa, secundum *Abb. Imol. & Barbat. in c. penult. de jurament. calumn.* & hanc opinionem veram esse, communem, & in praxi observandam, tradit Hieron. de Cæv. *in tr. opin. com.*
10 *contr. com. qvæst. 187. num. 1. vol. 1.* At hoc juramentum † vim qvandam ejuscemodi interrogationis obtinere & eidem surrogari in præ-
11 cedenti c. dictum est. Tertio † qvia judicantem cuncta rimari & perqvirere oportet, ut pro justitia caussæ finem imponat. *l. judices. C. de jud. c. judicantem. 30. qvæst. 5.* Huc pertinet, qvod habetur *in c. cum Joannes. de fid. instr. in illis verbis: non obstante qvod interrogatio à judice facta fuerit, postqvam à partibus existit in caussa conclusum, cum judex usq. ad prolationem sententiæ, debeat universa rimari, & possit interrogare de facto, qvoties dubitationis aliqvid occurrit.* Qvarto moveor, qvod
12 in simili deciditur, † judicem etiam post conclusionem in caussa testes repetere posse, sive id à parte petatur, sive ipsi visum fuerit *Alex. cons. 122. n. 6. item cons. 149. n. 19. vol. 2.* imò etiam ex officio recipere, *Jas. in l. ubi pacta n. 14. C. de transact. Rom. cons. 479. num. 4.* Qvanto itaqve minus

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

minus dubium erit, eundem etiam juramentum deferre posse? *Alex. cons. 53. n. 5. vol. 1.* Qvia † judici nunqvam concluditur, & semper uni- 13
formiter ipsius officium durat, *l. posteaqvam D. re jud. c. cum dilectus de fid. instr. & ibi Abb. c. cum clamor. de testib.* & ubi judicem æqvitas moverit, potest ex proprio officio supplere: *arg. d. l. ubicunq; D. interrog. action. vital. in tr. clausul. causs. an possit renunciari probationib. num. 12.* Et ita nobiscum sentiunt & concludunt pleriqve etiam Dd. qvorum supra in principio hujus capitis, à nobis facta mentio, & secundum hanc sententiam in Imper. Camera judicatum fuisse refert Thilman. de Benign. *decis. Cam. Imp. Syntagmat. 4. decad. 4. vot. 5. n. 8.* Circa hanc qvæstionem non immeritò etiam de eo dubitari posset: † An vide- 14
licet, *post terminum assignatum ad probandum, possit peti & præstari juramentum necessarium?* Sed pleriqve distinctione istud expediri posse arbitrantur: Aut enim parti simpliciter præfixus est ad probandum terminus, & hoc casu admittitur etiam post illum terminum probatio per juramentum, aut terminus præfinitus est qvidem ad probandum, sed non simpliciter, verum per verba universalia, puta, per omne genus probationis, & hoc casu volunt, juramento suppletorio locum non esse: Rationem hanc adducunt, qvia juramentum species sit probationis, & ideo † exclusus ab 15
omni probatione, censeatur etiam exclusus esse à juramento, *arg. l. in contractib. §. ille, C. de non numerat. pecun.* Ita decidunt Jas. *in rep. d. l. admonendi. lect. 2. n. 266. & Bl. in c. fin. n. 25. de jurejur. Joach. à Beust. in d. l. admonendi. n. 419. & seq.* Potest etiam judex † juramentum hoc ad 16
tempus delatum revocare, ex justa tamen caussa, veluti, si perjurii suspicio suboriatur, *per l. qvod jussit. D. re judicat.* Singulariter † etiam 17
hoc sciendum est, qvod si qvis prætermiserit petere juramentum in supplementum in prima instantia, possit hoc nihilominus deinceps petere in caussa appellationis: *arg. l. per hanc. C. de temporib. appellat. & tradit Curt. Sen. in sæpe allegat. l. admonendi. numer. 11. D. jurejurand. Beust. ibidem. in repetit. numer. 121.* Sic in terris juris Saxonic. consvetu- 18
dine observari, & in praxi usurpari, ut non tantum post cognita dicta testium petitio hujus juramenti locum habeat, sed etiam in leuteratione, imò etiam in ipsa appellatione hoc idem peti possit, probat Beust. *ibidem numero 423.* Et hactenus etiam de tempore hujus juramenti:

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

seqvitur, ut qva forma juramentum suppletorium sit petendum, videamus.

CAP. XVI.

Qva forma juramentum suppletorium sit petendum.

SUMMARIA.

1. *Juramentum suppletorium non est petendum impersonaliter, sed personaliter.*
2. *Juramentum qvando dicatur peti personaliter vel impersonaliter.*
3. *Juramentum sibi offerri petens, an & qvatenus suspectum sese faciat, & num. 4.*
5. *Rei licitæ operam dans nihil peccare intelligitur.*
6. *Actus ex necessitate factus non continetur sub lege prohibente actum illum alioqvin fieri.*
7. *Necessitas facit probabile, qvod alias esset improbabile.*
8. *Juramentum necessarium ubi præstandum est, citatio partis adversæ reqviritur.*
9. *Judici & ipsius ministris an aliqvid dari debeat propter juramenti necessarii præstationem.*

1 IN hac qvæstione communiter decidunt Dd. † qvod juramentum suppletorium neqvaqvam petendum sit impersonaliter,
2 sed personaliter, ut pleriqve loqvi solent. Dicitur † autem peti hoc juramentum impersonaliter, qvando sine nominatione certæ personæ petitur ei deferri, cui de jure debet, & cui judex prævio scrutinio arbitratus fuerit, esse deferendum: & sic non facta mentione actoris vel rei. Personaliter autem dicitur peti, qvando actor vel reus hoc juramentum petit sibi, & sic suæ personæ, deferri, forte, hac vel simili forma: ut dicat, N. aut N. existimat, se satis probasse: Sed si hoc præter expectationem ipsius factum non esset, in eum casum petit sibi deferri juramentum necessarium. Et istum modum petendi hoc juramentum in provinciis Saxoniæ observari tradit Beust. *in repetit. d. l. admonendi.*

nendi. num. 427. Etsi enim ille † qvi sponte petit sibi deferri juramentum, se videtur aliqvo modo facere suspectum, propter aviditatem jurandi, ut loqvuntur Dd. *ex l. 3. §. 1. vers. alioqvin. per illum tex. D. jurejur. & ex l. uxori. §. 1. D. ad L. Cornel. de fals. l. qvæ omnia. §. 1. D. proc. l. si qvenqvam. junct. ibi gl. in verb. invitus. C. de episcop. & cleric.* tamen † hoc casu illa suspicio in persona petente juramentum necessarium neqvaqvam locum obtinet: qvia petit hoc, † qvod ipsi de jure est permissum, & qvod judex facere cogitur. Cum ergo rem sibi omni jure permissam urgeat, utiqve sine omni suspicione & affectione censetur hoc facere: qvia qvod qvis lege permittere facit, juste facit, *vulgat. l. Grachus. in pr. C. ad L. Jul. de adulter. & l. nemo damnum. D. R. I.* & non est denegandus assensus honesta & æqva petenti, *l. 2. D. his qvi sunt sui vel alien. jur. §. fin. ibi. c. ne auxilium denegetur his qvi juste deprecantur. inst. eod. tit. l. 1. §. qvod autem. D. offic. præfect. Urb. & l. justum. C. edend.* Cui accedit, qvod petens sibi deferri juramentum suppletivum, censeatur hoc ipsum petere non tam sponte, qvam ex necessitate, ut possit supplere semiplenam probationem. Ex qvo etiam eo magis ipsi succurrendum esse non immeritò judicabitur. Solet enim illis succurri, qvi actum ex necessitate faciunt: *l. si fidejuss. §. si necessaria D. qvi satisd. cogant.* cum † actus ex necessitate factus neqvaqvam contineatur sub lege prohibente actum alioqvin fieri *l. 1. D. excusat. tut. l. alienationem. D. fam. herciscund. Thilman. de Benign. decis. Cam. Imp. Syntagmat. 3. decad. 1. vol. 2. n. 8.* & † necessitas faciat probabile, qvod alias esset improbabile, *l. qvi potuerunt. D. manumiss. test. Gvil. Redoan. in tr. de reb. Eccl. non alienand. c. 35. n. 5.* Et sic per has & similes rationes concludit Sal. *in d. l. admonendi. n. 24. & in d. l. in bonæ fidei. n. 30. & seqq.* qvod hoc juramentum supra dicto modo in forma debeat peti, & ejus opinio est communis, secundum Jas. *ibid. in rep. lect. 2. num. 264.* & eam in puncto juris veriorem esse testatur Caccialup. *ibid.* qvi asserit, se vidisse, qvod ita sit observatum. *n. 241. in fin. Beust. ibid. n. 434.* Illud etiam in praxi diligenter notandum est, ut pars, qvæ debet jurare, sit cauta, ut curet citari adversarium suum, ad videndum, qvomodo juret: qvia hoc omnino reqviritur: Et ita in terris Saxonicis observari testatur Beust. *in l. ad personas. numero 40. & in d. l. admonendi. numer. 441. & seqq. D. jurejur. Konig. in proc. cap. 66. num. 2.* Dubitari etiam hoc loco forsan posset: † *An judici & illius ministris aliqvid dari de-* 9

bent

beat propter juramenti præstationem? Sed hodie propter hanc caussam partes ad nihil teneri judici, & judici ministris, concludit Beust. *in rubr. D. jurejur. n. 249.*

CAP. XVII.
De privilegiis, & de effectu Jurisjurandi necessarii.

SUMMARIA.

1. *Effectus jurisjurandi necessarii qvi sint.*
2. *Jusjurandum necessarium nec recusari nec referri potest.*
3. *Nec à judice remitti.*
4. *Sententia lata super juramento necessario nunqvam transit in rem judicatam.*
5. *Sententia lata super juramento necessario dicitur lata ex probationibus privilegiatis.*
6. *Sententia lata ex fictis & privilegiatis probationibus nunqvam transit in rem judicatam.*
7. *Caussa jurejurando necessario decisa, an à sententia appellari possit.*
8. *Jusjurandum necessarium an propter instrumenta de novo reperta, retractari possit, & qvæ ad hoc reqvirantur n. 9. 11. & 12.*
10. *Juramentum necessarium an per testes reprobari possit.*
13. *Retractatio sententiæ qvæ in casu l. admonendi admittitur, an fiat ipso jure, an per restitutionem in integrum ex clausula generali.*

DE effectu hujus jurisjurandi non est qvod prolixè moneamus:
1 Nam constat, † hoc jurejurando exacto & præstito, sententiam judicis subseqvi solere, qvæ ejusmodi est, ut actore jurante, reum condemnet, jurante autem reo, hunc ipsum absolvat, *l. de qva re. D. jud. & l. 1. D. re judic.* similiter ut in judiciali juramento, *l. jusjurandum. §. fin. D. jurejur.* Et ex hac sententia directa actio vel exceptio rei judicatæ descendit, *tot. tit. D. re judicat. & tot. tit. D. de except.*
2 *rei jud.* Habet autem hoc proprium istud juramentum, † qvod is, cui defertur, nisi justa de caussa, illud recusare non potest, neqve etiam referen-

ferendi poteſtatem habet, *l. generaliter. §. 1. & 2. C. de reb. credit. c. ult.*
de jurejur. nec judici † liberum eſt illud remittere, *l. in bonæ fidei. ibi o-* 3
portet. C. de reb. credit. & facit d. l. admonendi. D. jurejur. Don. in com-
mentar. ad eundem tit. c. 11. n. 10. Deinde etiam hoc de juramento ne-
ceſſario maximopere tenendum eſt, qvod † ſententia lata ſuper jura- 4
mento neceſſario nunqvam tranſeat in rem judicatam, *Coſt. ad l. admo-*
nendi. D. jurejurand. Beuſt. ibid. in repetit. num. 51. & ſeqvent. & in l. 2.
num. 32. & ſeqvent. D. eod. Eſtqve ratio, † qvia ſententia ſuper jura- 5
mento neceſſario lata, dicitur lata ex probatione privilegiata: qvia la-
ta eſt ex proprio juramento & teſtimonio partis, & qvidem in cauſſa
propria, contra regulam, qvæ habet, qvod nullus in cauſſa propria
cenſeatur idoneus teſtis, *l. nullus. D. teſtib. l. omnib. C. eod. tit.* At ſen-
tentia † ex fictis & privilegiatis probationibus lata, non tranſit in rem 6
judicatam, *per text. in l. ſi hi qvi adulterii. C. ad L. Jul. de adulter. Innoc.*
in c. tua nos. num. 5. de cohabitat. cleric. Angl. in l. 1. C. ſententiam reſcind.
non poſſ. num. 2. Natt. conſ. 444. numer. 5. cum ſeqvent. volum. 12. Curt.
Jun. conſ. 310. num. 37. volum. 3. Hippolytus in practic. criminal. §. ordine.
num. 54. cum ſeqvent. Gail. 2. de pac. public. cap. 8. num. 2. qvi ubiqve
dicunt, ſententiam ex præſumtionibus, ſeu ex privilegiatis probatio-
nibus prolatam, nunqvam in rem judicatam tranſire. Et ita in termi-
nis qvæſtionis noſtræ concludit Beuſt. *in loc. præallegat. numer. 52. We-*
ſenbec. ibidem in paratitl. num. 11. & in tit. D. ſi menſor falſ. mod. dixer.
in fin. Goden. conſilio 4. num. 15. & 19. Antoninus Teſſaurus deciſ. 25. Julius
Clarus libro 5. receptar. ſententiar. §. homicidium. 45. Gail. 2. obſervation.
capit. 111. numero 16. Mynſinger. centur. 6. obſervat. 35. Hieronym. de Ca-
vall. in tr. opinion. commun. contra commun. qvæſt. 373. volum. 1. Rutger.
Ruland. in tr. de commiſſar. Camer. part. 1. libro 4. cap. 12. numer. 7. & 8.
edition. 1. Atqve inde deciditur, † qvod etſi juramento voluntario vel 7
judiciali res deciſa regulariter retractari non poſſit, *l. 1. C. de rebus cre-*
dit. l. admonendi. in fin. D. jurejurand. neqve etiam ab ea ſententia, qvæ
inde ſecuta eſt, appellare liceat, *l. generaliter. §. ſed juramento. C. de reb.*
credit. & dictum eſt ſupr. tamen re, jurejurando à judicibus in dubiis
cauſſis exacto, deciſa, permittatur & appellare, *d. l. generaliter. §. ſed*
juramento. C. eod. tit. Donell. in tit. de jurejurand. cap. 11. numero 12. &
conſtitutionibus Principum cauſſam ex integro agere, † ſi qvis nova 8
inſtrumenta ſe inveniſſe dicat, qvibus nunc ſolis uſurus ſit, *d. l. admo-*
nendi.

nendi. D. jurejurand. Sic enim Cajus ibidem docet: *Admonendi sumus*, inqvit, *interdum etiam post jusjurandum exactum permitti constitutionibus Principum ex integro caussam agere, si qvis nova instrumenta se invenisse dicat, qvibus nunc solis usurus sit.* Ait Cajus, *admonendi sumus:* His verbis significat, se non de vulgari, sed magno, & observatione digno negotio agere, & propterea admonitione & attentione opus esse: Id vero tale est, qvod constitutiones Principum interdum etiam post jusjurandum exactum permittunt ex integro caussam agere. Istæ constitutiones Principum, qvarum Cajus meminit, qvemadmodum recte monet Borch. *in tr. de jurejurand. c. 8. n. 57.* nusqvam in D. vel C. extant, sed vel temporum injuria interierunt, vel à compliatoribus D. & Cod. omissæ fuerunt, qvemadmodum etiam ab Accurs. *in d. l. admonendi.* annotatum est. Nam qvod Christ. Castellionæ. & Cora putant, Cajum respicere *ad l. 1. 2. & 3. si ex fals. instr.* id ineptum est, & à Dd. nostris communiter improbatum. Opus autem fuit singularibus Impp. sive Principum constitutionibus, propterea, qvod jus commune non patitur, ut caussa jurejurando decisa retractetur. Hæc constitutio est juris communis, & qvidem generalis constitutio sive dispositio, à qva nullus casus excipitur. Cæterum Principes postea nominatim constituerunt, ut qvandoqve liceret caussam jurejurando decisam retractare: Et qvidem hoc tunc permiserunt, qvando qvis nova instrumenta se invenisse dicit, qvibus nunc solis usurus sit.

9 *Ad hoc* autem, † *ut sententia ex jurejurando decisa, retractetur, primum reqviritur, ut instrumentis, non testibus perjurium probetur;* qvod ideò receptum est, ne alioqvin facile sit condemnato, testibus hinc inde conqvisitis, & pecunia, qvave alia arte redemtis, perjurii probationem comminisci, atqve ita probi fortassis viri, qvi juraverit, religionem famamqve perstringere. Et in hoc errans jam Labeo, qvi perjurii probationes qvascunqve admittebat, ut contra pejerantem daret actionem de dolo, à cæteris meritò notatus est, *l. qvod si deferente. D. dol. mal.* Etsi autem

10 velint nonnulli, † retractationem sententiæ in casu *d. l. admonendi.* fieri posse

posse non solum, qvoad instrumenta de novo reperta, sed etiam qvoad testes de novo repertos, *Curt. in rep. d. l. admonendi. n. 38. Coras. ib. n. 43. & Jas. in 2. lect. num. 268. qvos seqvitur etiam Beust. ibid. n. 85. & seqq.* tamen hæc sententia minimè recipienda est, ut ex prædictis constat. *Alterum est,* † *ut instrumenta sint nova, hoc est,* 11 *post præstitum jusjurandum reperta, idqve dicat ipse qvi caussam vult ex integro agere. Dicat autem non verbotenus, sed ex animo & bona fide.* Etenim, qvid si is qvi instrumentum habebat, ex qvo decidi statim controversia poterat, non solum exhibitionem dolo malo distulerit, sed etiam jusjurandum ea mente detulerit, ut certum perjurii crimen adversarius incurreret? an non sit improbissimus, & dignus, qvi hoc ipso litis jacturam in perpetuum patiatur? Ergo ne delinqvendi occasio detur, commodissimum erit, id observari, ut qvi se nova instrumenta invenisse dicit, juret ita esse, purgetqve se de dolo malo, qvod nostri jusjurandum purgationis appellant, de qvo supr. lib. præceden. *in fin.* Sic enim & Br. ipse tradidit *ad d. l. admonendi. qvem seqvitur Gvid. Pap. decis. 244. num. 3.* *Tertium est,* † *ut victus protestetur, iis so-* 12 *lis instrumentis se usurum, qvæ nova invenerit.* Ex qvo apparet, debere instrumenta esse ejusmodi, ex qvorum sola exhibitione perjurium probari possit. Nam sive alias probationes concurrere necesse sit, qvæ non ita sint in promtu, sive præcedentes, ex qvibus possit novis instrumentis aliqvid adminiculi accedere, non est audiendus, qvi qværere vult de perjurio. *Ant. Fab. in tr. de errorib. pragmaticor. decad. 19. error. 5. post med.* Circa hoc caput de utilissima qvæstione dispiciendum est: † *Qvia enim l. admonendi admittit retra-* 13 *ctationem sententiæ, operæ precium est inqvirere: An ista retractatio, qvæ in casu ejusdem legis admittitur, ipso jure concedatur, vel an necessario prius reqviratur restitutio in integrum ex clausula generali:* Si qva justa caussa mihi videbitur. *l. 1. §. fin. D. qvib. ex causs. major.* qvæ inspectio plurimum omninò habet momenti. Si enim retractatio ipso

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.72

jure permittitur, ſemper & qvocunqve tempore poteſt actor vel reus, qvi vult venire contra ſententiam, uti hac retractatione, & cauſſam ex integro agere: Si verò ope reſtitutionis in integrum, tunc erit obligatus ad certum tempus, intra qvod iſtam retractationem per reſtitutionem in integrum petat, nempè, intra qvadriennium continuum à die, qvo inſtrumenta reperta fuerint. Secundum *regul. l. fin. C. de tempor. in integr. reſtit.* Etſi autem Dd. noſtri in hujus rei inveſtigatione variant: tamen communior eſt opinio, qvod prius opus ſit in integrum reſtitutione: qvæ omninò retinenda eſt. Nam *in d. l. admonendi.* dicitur, qvod repertis novis inſtrumentis cauſſa ex integro agatur. Ex integro autem cauſſam agere, eſt eam agere ex præhabita & facta reſtitutione in integrum, *l. 2. C. ſi ex falſ. inſtrum.* Deinde probat hanc ſententiam *l. Divus. l. Imperat. ibi: vel in integrum reſtitutio conceſſa. D. pœn. l. qvi agnitis. & ibi Caſtrenſ. D. exceptio. Beuſt. in repetit. d. l. admonendi. n. 84. D. jurejurand.*

CAP. XVIII.

De ſumtibus litis, per jusjurandum, ut vocant, ſuppletivum, deciſæ.

SUMMARIA.

1. *Jurejurando neceſſario præſtito, an victori ſumtus ulli litis debeantur, & num. 3.*
2. *Jusjurandum neſſarium præſtans vincere videtur ex probatione privilegiata.*

ANteqvam materiam jurisjurandi neceſſarii concludamus, operæ precium facturi ſumus, ſi de ſumtibus litis breviter hoc loco monuerimus: Qvemadmodum enim de juramento judiciali dubitatum fuit, cui ſumtus litis adjudicandi eſſent, *ita etiam de juramento neceſſario alia, & qvidem major dubitatio eſt: An victori ſumtus litis ulli debeantur?* Et
1 † ſanè Bl. *in auth. generaliter. n. 10. C. epiſc. & cler.* ſenſit eum qvi ex jureju-

rejurando hujusmodi ſuppletivo victus ſit, ſumtuum nomine condemnari non oportere; cujus ſententiam probat & ſeqvitur etiam Ant. Fab. *in tractat. de error. pragmat. decad. 19. error. 7.* ex eo potiſſimum fundamento *qvod hoc qvoqve † caſu non minus ac in ju-* 2
ramento judiciali dici poßit, ſufficere debere victori, qvod probandi neceßitate exoneratus ſit. l. eum qvi D. jurejur. qvodqve vicerit, ex probatione, ut loqvuntur, privilegiata. Sed hac ſententia pragmatici noſtri non utuntur, ſed ab ea diſceſſionem fecerunt, † moti ex eo qvod non ex ſo- 3
lo victoris jurejurando ſeqvatur hoc caſu condemnatio, ſed ex probationibus qvoqve præcedentibus, qvæ licet minus integræ, non usqve adeo tamen tam exigui ſunt momenti, qvin veritatis præſumtionem, inducant, ſine qva nec volens judex deferre jusjurandum poſſet. *ex d. l. admonendi. D. jurejurand.* Hanc ſententiam contra Bl. traditionem in ſupremis etiam Galliarum curiis paſſim receptam eſſe teſtatur Rebuff. diligentiſſimus Gallorum pragmaticus *in tractat. de expenſ. damn. & intereſſe:* & à ſenatu Sabaudiæ qvam ſæpiſſime probatam fuiſſe, refert ipſe Fab. *in loc. ſup. alleg.*

LIBRI QVARTI FINIS.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

LIBER V.
De juramento in litem.

PRÆFATIO.

1. *Continuatio.*
2. *Juramentum in litem an litis decidendæ caussa interponatur.*
3. *Jusjurandum in litem unde dictum sit.*
4. *Ordinis commendatio.*
5. *Dispositio hujus libri.*

1 IN præcedenti libro † de illis jurisjurandi speciebus tractatum est, qvæ ob solam litis decisionem interponuntur: reliqvum est, ut in hoc ultimo libro de eo jurejurando tractemus, qvod in litem jusjurandum dici solet. Et licet
2 hoc qvoqve † similiter qvidem litis decidendæ caussa interveniat, eoqve præstito adversarium judex aut condemnet, aut interdum etiam absolvat ipsum. *l. 4. §. item videndum. & l. 5. §. item & si juratum. D. in lit. jurand.* ex qvo interdum etiam juramentum in litem, litis decisio vocatur: ut dicetur infr. tamen principaliter in ipsam litis æstimationem
3 concipitur: unde etiam † jusjurandum in litem appellatum est; De hoc jurejurando duo tituli extant, alter in D. *lib. 2.* alter in Cod. *lib. 5. tit. 53.* brevis qvidem uterqve, sed insignis & difficilis, usqve adeo, ut Fulg. scribat, se hunc titulum, qvamdiu
4 scholasticum egit, non intellexisse. Qvia verò † ordine nihil est decentius, eoqve observato res qvælibet etiam obscuræ & difficiles explanari facilè possunt, & qvæ multa sunt, per ordinem unum fiunt qvodammodo, ut loqvitur Scaliger ad Cardan.

dan. *exercitation.2.sect.1.*& qvo qvidq; magis ordinatum & benè dispositum est, tanto etiam melius est, & perfectius: *l.2.§.1. D. ad SCm. Vellejan.* adeoq; ut Bl. loqvitur *in proœm. D. n.1.* per ordinem intellectæ res magis delectant animos, mentes magis nutriunt, sensus magis illuminant, & memoriam reddunt clariorem: ideò operam daturi sumus, ut qvantū fieri potest, luce methodi & ordinis maximā partem obscuritatis amoveamus. Hunc autem ordinem observabimus: Primum† explicabimus, 5
qvid sit jusjurandum in litem: Deinde, qvotuplex sit: tertiò de personis tractabimus, investigaturi, qvis nimirū deferat jusjurandum in litem: & qvibus rectè deferatur: qvartò, de modo jurisjurandi in litem, & qvibus in actionibus jusjurandum hoc deferri possit: qvintò, qvando & in qva parte judicii deferendum sit jusjurandum in litem: Sextò & ultimo loco dicemus de vi & effectu jurisjurandi in litem. His expeditis totius materiæ de in litem jurando brevis explicatio habebitur. DEUS optimus Max. piis conatibus prosperos largiatur successus.

CAP. I.
Qvid sit jusjurandum in litem.

SUMMARIA.

Definitio cujuslibet tractatus initium est, n.1.& 2.
Jurare in litem qvid sit, n.3. & n.12.
Jusjurandum in litem species est jurisjurandi, n.4.
Jusjurandum in litem solus judex defert, n.5.
Juramentò in litem æstimatio inducitur rei sive litis, n.6.
Juramentum in litem cur dicatur aliqvando litis æstimatio n.7.
Juramentum in litem qvomodo differat à jurejurando judiciali. n.8. & n. 17. ubi etiam de juramento voluntario.
Comparare JCtis qvid significet, n.9.
Exponitur l. si cum dos. 8. §. fin. cum l. seq. D. action. rer. amot. n. 10.
Litis appellatione hoc loco qvid intelligatur, n.11.

Rei appellatione qvid hoc loco veniat, num. 13.
Hottoman. sententia refellitur, n. 14.
Juramentum in litem qvo sensu appelletur decisio, n. 15.
Jurejurando à judice delato æstimationem fieri ab ipso actore. n. 16.
Jusjurandum in litem cujus sit juris, num. 18.

1 QVandoqvidem ordinem huic materiæ convenientem in præfatione polliciti sumus ante omnia de definitione jurisjurandi in litem nobis videndum erit. Definitio † enim cujuslibet tractatus initium est, & in qvacunq; re præcipue attendenda. *arg. l. 2. §. appellata. & ibi Dd. com. D. reb. credit. & in l. 1. D. acqvirend. possess. Albe.*
2 *Brun. in tr. de permanentib. in eod. stat. in præfation. num. 42.* & † omnis qvæ à recta ratione suscipitur aliqva de re institutio, debet à definitione proficisci, secundum eloqventiæ parentem Ciceronem. *in 1. offic.* Est
3 autem † jurare in litem: qvemadmodum Cicero pro Rosc. Comœdo ostendit, nihil aliud, qvã jurejurando rem de qva agitur in judicio, æstimare: Unde jusjurandum in litem non malè definiri non potest, qvod sit jusjurandum, qvod à judice delatum, in ipsam litis sive rei in judicium deducta, & non præstitæ ab adversario, æstimationem, actori in-
4 terponit. *Dico: † jusjurandum in litem esse speciem jurisjurandi:* idqve dubium non habet cum ubiqve jusjurandum appellari soleat: & ipsum qvoqve fiat cum obtestatione divina propterea qvod lis sive res æstimatur per juramentum actoris, qvod nihil aliud est, qvam obtestatio divina, sive ut Cic. *in 3. officior.* definit, affirmatio religiosa, *sicut supr. libr. 1. cap. 1. est expositum.* *Dixi: qvod*
5 *à judice defertur:* Solus † enim judex jusjurandum in litem deferre potest, *l. qvi restituere. 86. D. rei vindicat. l. arbitrio. 18. in princip. D. dol. mal. l. si fundus. 168. in vindicatione. vers. si vero dolo D. pignoribus & hypothec.* & hoc jusjurandum ex delatione judicis dari dicitur. *l. in actionibus. 5. D. in lit. jurand.* usqve adeò, ut si alius detulerit, aut eo non à judice delato juratum sit, nulla sit religio, nec ullum jusjurandum, *l. 4. §. deferre. D. eod. & infr. latius ostendemus.* *Dixi: in*
6 *ipsam rei æstimationem:* Juramento enim in litem † æstima-
7 tio inducitur rei sive litis. Unde † etiam juramentum in litem non ma-

le à

le à qvibusdam litis æstimatio dicitur. *Borcholt.in tract.de in lit.jurand.*
cap. 1. num. 2. Et † in hoc differt juramentum in litem à juramento ju- 8
diciali, *de qvo supr. in præcedenti lib. dictum est:* Illud enim juramentum
litis definitionem sive decisionem adfert. *l. 1. D. jurejurand. l. generali-*
ter. D. de reb credit. Hoc juramentum inducit rei sive litis æstimatio-
nem: qvamvis interdum juramentum in litem etiam litis decisio dica-
tur de qvo infr. plura tractabuntur. Qvod autem jurejurando in li-
tem res sive lis æstimari soleat, † probat *l. 1. verb. æstimatur. l. 2. verb.*
solum æstimatur. l. 3. verb. nummorum æstimatione. l. 4. in pr. verb. refe-
renda æstimatio est. l. 5. verb. certam summam D. in lit. jurand. Jusjuran-
dum igitur in litem, rei sive litis æstimationem continet: qvod etiam
Marcellus JCtus probat *in l. si tut. 8. D. eod. tit.* ubi dicit, arbitrio do-
mini rei precium statuendum esse, potestate petitori in litem jurandi
concessa. Ait Marcellus precium rei esse statuendum per juramentum
in litem. Precium rei statuere nihil aliud est qvam, rem æstimare cer-
to precio, qvod cum fiat per juramentum in litem, seqvitur juramen-
tum in litem esse, aut continere litis æstimationem. Idem Scabinatus
docet, *in l. si cum dos. §. fin. D. action. rer. amotar.* & Paulus *in l. ejus rei*
cum l. seqventib. D. rei vindication. Hinc eleganter traditum est à JCtis
nostris, qvod per juramentum in litem res ab actore, reo qvasi vendi
videantur: Ita enim à Pomponio JCto scriptum est, *in l. nec qvasi D. rei*
vindication. Ibi Pompon. de juramento in litem agit, *ut tex. l. proxime*
seqvent. intelligitur, & docet, ideo jusjurandum in litem deferri actori,
qvod in potestate rei esse non debeat per rapinam ab invito domino
rem justo precio comparare. Comparandi verbo † JCtus emtionem 9
intelligit: comparare enim in usu JCtorum prorsus idem est qvod e-
mere *l. cum ipse tutor. & l. invitum. C. de contrahend. emtion. l. 1. & 2. C.*
ut nemin. lic. in coemt. l. 1. & l. fin. C. qvib. munerib. & prolixe traditum
est à Tiraqvell. in tr. de utroq; retract. in præfation. n. 4. Comparat igitur
rem ab invito domino, hoc est, ab invito & nolente vendere, rem emit,
qvi rem retinet, & æstimationem præstat, qvam actor suo jurejurando
constituit. *Borcholt. in tract. de in lit. jurand. c. 1. num. 6.* Sic in jureju-
rando in litem & æstimationem & venditionem qvandam intervenire,
† probat JCtus *in l. si cum dos. 8. §. fin. cum l. seq. D. action. rer. amotar.* 10
ubi inqvit: Sabinus ait: Si mulier res, qvas amoverit, non reddat, æsti-
mari debere, qvanti in litem vir jurasset. Et deinceps subjicit *in l. 9.*
Non

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Non enim æqvum est, invitum suo precio res suas vendere: Ex qvo loco duo colligi possunt, unum qvod in juramento in litem, si qvis rem in judicium deductam pervicacia qvadam ductus, restituere nolit, fiat ejusdem rei æstimatio, & conseqventer etiam qvædam emtio: æstimare enim idem est, qvod appreciare, sive precium rei constituere, qvod esse proprium emtionis, notissimum est, *ex princip. instit. de emtion. & vendit. l. 2. in fin. D. contrah. emtion.* ex qvo etiam æstimatio venditio esse dicitur. *l. plerunq;. §. pen. D. jur. dot.* & similis venditionis, ut dicitur *in l. 7. §. 1. D. Publ. in rem act.* itemqve similis emtioni, ut est scriptum *in l. 3. D. pro emtor.* Alterum, qvod in æstimatione ista, qvæ fit per jusjurandum in litem, non habeatur ratio justi precii, sed qvanti actor, res qvæ petuntur, jurejurando æstimaverit, ea ratione qva proponitur *in d. l. 9. D. rer. amotar.* qvia non æqvum sit, invitum suo precio, res suas vendere: qvod proponitur etiam *in l. 25. §. 1. D. solut. matr.* qvia inqvit JC. non est æqvum invitum res suas vendere, suo precio, id est, justo & vero. Basilic. *ὁ σου ἔστιν ἄξιον.* Qvod etiam ostendit *l. nec qvasi. D. rei vindication.* Et latius interpres Basilic. *οὐ γὰρ δίκαιον ἐστιν τῆς δοκαίας τιμῆς μόνης ἄκοντα τὸν ἄνδρα πιπράσκειν τὰ ἴδια πράγματα.* Qvia non est æqvum justo tantum precio invitum virum res suas vendere. Invitus vendit, propter contumaciam rei, qvi rem, qvæ petitur, reddere non vult. Æqvum igitur est, non qvanti digna res est, sed qvanti ipse eam æstimaverit, ut eam vendat, etiamsi immense æstimaverit, modo juratus id fecerit. Et hoc est qvod dicimus jurare in litem, id est juratos æstimare litem, sive rem, qva de agitur, & disceptatur apud judicem qvo genere mulctatur contumacia rei, qvi rei restituendæ facultatem habet, & restituere detrectat. Atqve ex his relinqvitur, jusjurandum in litem, qvo res venditur, recte dici æstimationem litis.
11 Litis appellatione † hoc loco non intelligimus locum judicii, ut perperam existimarunt Azo & Hostiens. qvi jusjurandum in litem inde dictum putaverunt, qvod in loco judicii præstetur: (qvæ sententia falsissima est, cum & alia sacramenta, tam litis decisoria, qvam etiam juramentum calumniæ in judicio præstentur, & tamen nihil omnino cum juramento in litem commune habeant.) Sed rem ipsam, qvæ in judicium deducta est. *arg. l. 1. in princ. l. si tutor. 8. D. in lit. jurand. l. ejus rei. D. rei vindic.* ex qvibus locis satis constat, JCtos nostros litis vocabulo rem ipsam intellexisse, de qva in judicio fuit contentio;

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

tentio: ut sit sententia: in litem, id est, in rem in judicium deductam, jurari, ut pluribus hoc confirmat Ludovic. Charond. *lib. verisimil. c. 8.* aut potius in rei æstimationem, ex qvo istud juramentum etiam aliqvando æstimatorium appellari consvevit, *Jas. & alii in rubr. D. lit. jurand.* Nam litis nomine propriè venit, qvicqvid in judicium deducitur, seu deducendum est, vel qvod venire potest. *l. litis. l. actionis. D. V. S.* & utrobiqve latius hoc probat Alciat. Idem etiam confirmat *Abb. Panormit. in c. ex parte. de V. S.* Et qvemadmodum apud veteres dicebatur, qvem in leges alterius jurare, leges alterius servare, teste Plin. *de viris illustrib. & Cic. in orat. pro P. Sext.* ita † qvoqve dicebatur in 12
litem jurari, si actor jurejurando æstimaret id, qvod in judicio petierat, & deduxerat, ut ex eodem Cic. ibid. constat. Sic Varro: Qvibus res erat in controversia, (inqvit) ea vocabatur is: Ideo in actionibus videmus dici, qvam rem sive litem dicere oportet. *Hæc Varro.* Qvibus ex verbis intelligimus, qvod ait Cic. *in Muranian.* Tot homines, tam ingeniosos, statuere non potuisse, utrum diem tertium, an perendinum: judicem, an arbitrum: rem an litem, dici oporteret. Hinc conjunctim legimus. *in l. si defunctis. 9. C. de suis & legitim.* res vel lis: & qvalis in officiosi vocatur *in l. pater. D. collat. dot.* eadem dicitur res in officiosi. *in l. Papinianus. §. 1. D. inoff. testam.* Si qvis, inqvit, post rem in officiosi ordinatam, litem dereliqverit, postea non audietur. Sic lis æstimari dicitur, cum qvanti ea res est, qvæ in judicium venit, à judice æstimatur, *l. 9. eo qvod cert. loc. l. 15. §. in hoc. D. qvod vi aut clam. l. 29. D. negoc. gest. Senec. lib. 2. de Clement.* Et solvere ei licet, & qvanti vult æstimare litem. Sic lis æstimata, pro judicis sententia nummaria, de eo qvod interest actoris usurpatur *in l. hæc si res. D. rei vindication.* Jusjurandum igitur in litem est æstimatio litis, hoc est, æstimatio rei, qvæ est in judicium deducta. Rem cum dicimus, non † solum rem 13
corporalem, verum etiam incorporalem intelligimus. *l. rei apppellatio. l. rei appellatione. l. pecuniæ verbum. l. pecuniæ nomine. D. V. S.* Unde conseqvitur, id qvoqve qvod interest, rei appellatione contineri, prout etiam interdum qvod interest agentis solum, æstimatur per jusjurandum in litem, veluti cum culpa non restituentis vel non exhibentis punitur, *l. 2. §. penultim. D. in lit. jurand.* Ex † his apparet, nonnullos 14
veteres & Franc isc. Hottoman. *in comment. ad tit. D. in lit. jurand.* nimis stricte litis vocabulum accipere pro eo qvod interst, hoc est, pro

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

utilitate, qvam tum ex re, tum propter rem actor adipisci potuisset, si adversarius dolum aut contumaciam non admisisset, ut Hottoman. verbis utar:

Licet enim per jusjurandum in litem interdum æstimetur, qvod interest agentis *l. 2. D. in lit. jurand. l. tutor. qvi repertorium. D. administrat. & pericul. tutor. l. semper §. hoc interdicto. D. qvod vi aut clam.* & lis tunc id qvod interest, significet, tamen ex eo non seqvitur, hoc semper ita fieri, & in litem hoc solo casu jurari, cum de eo qvod interest, agitur, & sic litem significare solum id qvod interest non rem in judicium deductam, prout etiam Hottoman. respondet Borcholt. *in tr. de in lit. jurand. cap. 1. num. 10.* Non obstat, qvod interdum juramen-
15 tum in litem appelletur † decisio & transactio. *l. ejus rei. D. rei vindicat. l. si pro fundo. C. de transactionibus.* Id enim verum est saltem ratione effectus: Nam reus qvi rem non restituit, aut non exhibet, sed æstimationem, qvam actor facit, mavult præstare, qvam rem restituere, vel exhibere, qvasi transigere & decidere cum actore videtur eo pre-
16 cio, qvod ipse constituit. *d. l. ejus rei D. rei vindication.* *Dixi: † ab actore æstimationem istam fieri:* *ex l. 2. verb. intersit agentis. & verb juraverit actor. D. in lit. jurand.* Nec obstat, qvod *in l. 4. §. fin. D. eod. tit.* scriptum est, æstimationem à judice faciendam esse, *& in l. 5. D. eod.* culpam judicem æstimare: qvod etiam traditum est *in l. semper. §. hoc interdicto. D. qvod vi aut clam.* Nam judex interdũ permittit actori, delato jurejurando in litem, ut litem pro suo arbitrio æstimet, interdum hoc ipsi, delato jurejurando in litem non concedit, sed permittit duntaxat, ut litem æstimet, qvanti ea sit, præscripta etiam certa qvantitate, qvam ipse litem non excedere putat: idcircò hoc posteriori casu judex æstimare litem dicitur, qvam tamen actor suo jurejurando æstimavit. Ita Jurisconsultus seipsum explicat, *in d. l. 5. D. in lit. jurand.*
17 & nos infr. pluribus explicabimus. Ex his apparet, *qvomodo† jusjurandum in litem à juramento voluntario & judiciali discernendum sit.* Nam jusjurandum in litem sicut defertur à judice tantum, ita ab actore tantum præstatur, ut est expressus tex. *in d. l. 1. & l. videamus §. deferre. D. eod. tit.* qvod in judiciali & voluntario juramento secus est, qvia hoc à parte parti potest deferri, &

tam

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

tam à reo qvam ab actore præstari, ut in præcedenti libr. dictum est: Apparet etiam alia differentia, ex superiori definitione nostra: Nam jusjurandum in litem est de lite in judicium qvidem deducta, sed non præstita, & non defertur nisi in lite, vel occasione litis, & condemnationis præcedentis. Exempli caussa: Tu es condemnatus per sententiam, hanc vel illam rem mihi restituere. Finge: qvod tempore sententiæ potuisses mihi hanc rem, in qva condemnatus es, restituere, sed dolo desiisti possidere, & sic non vis parere sententiæ judicis. Ecce, hic sumus in media lite, qvia tu jam condemnatus es ad restitutionem; sed qvia ab initio non restituisti, sed dolose desiisti possidere, permittitur mihi in hac ipsa lite, vel occasione hujus litis contra te in litem jurare, propter dolum à te commissum, *l. qvi restituere. D. rei vindication.* qvi enim dolo desiit possidere, pro possidente damnatur, qvia pro possessore dolus est, *l. qvi dolo. D. R. I. l. qvi petitorio. D. rei vindication. l. si rem. D. except. rei judicat.* qvod secus est in juramento voluntario & judiciali: statim enim ab initio à partibus præstari possunt. Est & alia differentia superiori non absimilis, qvod scilicet nunqvam deferatur jurisjurandum in litem actori per judicem, nisi ratione doli rei contumacis, adeò ut lata culpa non sufficiat, *ut est tex. in l. in actionibus. vers. sed in his omnibus. & ibi gl. in verb. non etiam ob culpam. D. in lit. jurando & infr. suo loco plenius ostendemus.* Qvod secus est, qvoad juramentum voluntarium vel judiciale: qvia in iis neqve dolus, neqve lata culpa reqviritur. Prædictis etiam hoc discrimen adjici debet, qvod juramentum in litem possit judex moderari, vel etiam in totum non seqvi, pro qvalitate caussæ & personarum, propter instrumenta de novo reperta, ut ex tex. elegans *in l. videamus. §. fin. D. in lit. jurand.* Sed juramentum voluntarium & judiciale propter instrumenta de novo reperta non retractantur: *l. admonendi. D. jurejurand. & dixi. supr. lib. precedent.* Plures alias differentias inter hoc juramentum in litem, & juramentum voluntarium, & judiciale, tradunt *Paul. de Castr. & Jas. in rubr. D. in lit. jurand.* Qværi hoc loco non immeritò posset: *Qvonam † jure introductum sit jusjurandum* 18
hoc in litem? Sed rectius arbitror, juri civili hoc tribuendum esse, ex iis qvæ tradidi *supr. lit. præcedent. c. 1. n. 8. & seq.* tametsi non ignorem, qvædam ipsius vestigia etiam jure Mosaico contineri: ut videre

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

est in Exod. *cap. 21.* ubi dicitur, qvod si qvis mulierem prægnantem percusserit, & abortivum qvidem fecerit, mulierqve supervixerit, reus subjacere debeat damno, qvantum maritus expetierit, & arbitri judicaverint: qvod à jurejurando in litem ne minima qvidem ex parte alienum esse, ex iis qvæ prædicta sunt, facilè qvivis intelligit. Sed argumentum hoc plenius pertractavit Phanuc. *in tractat. de jurejur. in lit. part. 1. cap. 3.*

CAP. II.
Qvotuplex sit jusjurandum in litem.

SUMMARIA.

1. *Continuatio hujus capitis ad præcedens.*
2. *Divisionis commendatio.*
3. *Jusjurandum in litem an sit unum, an multiplex, & de eo sententia diversæ Joan. Coras. Anton. Fabr. n. 4.*
5. *Jurisjurandi in litem tres vulgo species constitui.*
6. *Jusjurandam in litem duplex tantum & qvomodo hæc distinctio juri communi conveniat, n. 7. & 11.*
8. *An tertia species jurisjurandi in litem dari possit, ratione singularis interesse, n. 9.*
10. *Fictio juris procedit qvoad ea qvæ sunt juris, non qvoad ea qvæ sunt facti.*
12. *Precia rerum qvomodo æstimari soleant.*
13. *Contumacia delictum in omittendo.*
14. *Delictum omissionis, an commissionis, gravius puniendum sit.*
15. *Duo singularia an possint concurrere.*
16. *Regulæ juris brocardicæ an aliqvam habeant autoritatem.*
17. *Argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem.*
18. *Opinioni communi an & qvatenus adhærendum sit.*

1 EXposita definitione jurisjurandi † proximum est atqve conseqvens, ut ad divisionem accedamus, & ejusdem species, si qvæ sunt, ac earum differentias breviter excutiamus. Sic enim studia discentium in argumento hoc obscuro & difficili non leviter ad-

ter adjuvabimus. Veriſſimum enim eſt,† qvod Sal. *in præfation. Cod.* 2
inqvit, proximum illum veritati eſſe, qvi benè diſtingvit: & ea qvæ diviſim traduntur, commodius & facilius percipiuntur. *§. ſed non usq; inſtit. de legat.* Diviſio ſiqvidem animum legentis incitat, mentem intelligentis præparat, & memoriam artificiosè reformat, ut loqvitur *gl. in §. igitur. verb. partiri. inſtit. in proem.* Ac qvemadmodum permixtio & confuſio intelligendi præcludit viam; Sic diviſa tractatio faciliorem parat & methodum, & intelligendi facilitatem, ut ſcribit Juſtinian. *in §. ſed non usqve. verſ. ſed ne inprimis: Inſtitut. de legat. & Galen. tom. 1. libr. 9. de decret. Hippocrat. & Platon.* amolientem rem tractare ſine diviſione, in errores maximos labi. Sic Senec. *lib. 14. epiſt. epiſt. 89.* ſcribit, diviſione facilius per partes in cognitionem totius nos adduci: de qvo plura P. Gregor. Toloſan. *in ſyntag. art. mirab. libr. 2. cap. 16. num. 2. & 3.* Videamus igitur & inveſtigemus: *Unumne* † 3
ſit an multiplex jusjurandum in litem. Et † ſane unum 4
eſſe putant jusjurandum in litem Joan. Coraſ. *libro ſexto, miſcellaneor. jur. civ. capit. 2.* Anton. Fab. *in tract. de errorib. pragmaticor. decad. 17. error. 8.* Sed diverſo reſpectu. Nam ille qvidem, nullum eſſe affectionis jusjurandum contendit, ſed unicum ſaltem jusjurandum in litem probat, qvo videlicet actor jurat, qvanti ſua interſit, qvod ideo utilitatis appellari poſſe putat: cum ad utilitatem jurantis, aut ejus, cujus nomine juratur, æſtimationem referat jusjurandum. *l. videamus. verſ. ſi tamen. D. in lit. jurand.* & utilitatis verbo, id qvod inter eſt, contineatur. *l. 2. in princip. & §. fin. D. eo qvod cert. loc. l. ſi procurator. D. action. emt.* Hic vero illi plane contrarius, unicum qvidem jusjurandum in litem eſſe contendit, ſed hoc ſolius affectionis eſſe diſputat: qvod fieri nullo caſu poſſit, ut legislator permittat actori jurare in litem, qvin ejus affectioni indulgeat: cum in iis ſaltem caſibus in litem jurare concedatur, in qvibus neceſſe eſt, id eſt, in qvibus fieri neqveat, ut aliter ſatisfiat, aut juris rationi, aut æqvitati: De perjurio autem ejus, qvi ex juris neceſſitate juravit, non facile qværi ſoleat, *l. fin. D. in lit jurand.* id eſt, niſi tam evidens ſit perjurium, ut nullo colore obtegi poſſit qvemadmodum ſi qvis rem viginti dignam, mille aureis æſtimaret.
Vulgo † tres ſpecies jurisjurandi in litem Dd. faciunt. ut videre eſt apud Phanuc. de Phanuc. *in tr. de jurejur. in lit. capit. 2. numer. 5.* affe- 5

 ctionis,

ctionis, videlicet, singularis interesse, & veritatis. Actionis, veluti, cum res qvæ probabilem recipit affectionem, dolo non restituitur: tunc enim ultra rei precium de affectione etiam in infinitum jurare licet. *l. qui restituere. D. rei vindication. l. 1. & 2. & l. videamus. §. jurare. D. in lit. jurand.* Singularis interesse extra rem, veluti, cum ob moram non solutæ sua die pecuniæ, incidit in pœnam creditor, aut ejus alio modo singulariter interest: *l. nummis. D. in lit. jurand.* Veritatis, cum apud debitorem, qvi dolo rei debitæ solutionem differebat, species peremta est: jurat qvippe tunc creditor, qvanti res post moram communi æstimatione fuerit. *l. in actionibus. in fin. D. in lit. jurand.* Nos rem
6 accuratius examinata, † neqve horum sententiam per omnia seqvi, ne-
7 qve illorum etiam placita probare possumus. Nam † qvod unum non sit jusjurandum in litem, satis multa JCtorum responsa *sub tit. D. in lit. jurand.* evincunt. Ita enim Paul. *in l. 2. D. eod. inqvit*: interdum, qvod interest agentis solum æstimari, veluti, cum culpa non restituentis vel non exhibentis punitur: cum vero dolus aut contumacia, non restituentis vel non exhibentis punitur, qvanti in litem juraverit actor. Hoc responso Paulus clare ostendit, jusjurandum in litem duplex esse: his enim verbis: *interdum, qvod interest agentis, solum æstimatur,* unum jusjurandum in litem proponit, qvod etsi non nominat qvidem jusjurandum in litem: tamen, dum qvod interest agentis, æstimari dicit, vi ipsa jusjurandum in litem intelligit: siqvidem jusjurandum in litem nihil aliud est, qvam litis, qvo nomine etiam id qvod interest, comprehenditur, æstimatio, ut in præcedenti c. est expositum. Idem habetur etiam *in l. 3. D. eod. tit.* ex qva similiter constat, duplex esse jusjurandum in litem: unum, qvo juratur, qvanti res est, seu qvanti interest: alterum, qvod generis nomen retinet, & in specie jusjurandum in litem appellatur: Unum, qvo culpa, alterum, qvo dolus vel contumacia non restituentis, aut non exhibentis punitur. Illud qvod interest, actoris, hoc qvanti in litem actor juraverit, qvod id, qvod interest, excedit, continet. Utrumqve jusjurandum in litem esse, non hoc solum, sed & illud, probat *l. in actionibus. §. fin. & l. cum furti. D. in lit jurand. & ibi Br. n. 22. Jas. n. 40. Menoch. in tract. de arbitrar. judic. qq. lib. 2. centur. 3. cas. 108. n. 1. & Don. ad rubr. D. in lit. jurand. n. 6.* Idem evincit *l. 4. §. fin. D. eod. tit.* ubi ab Ulpian, JCto traditum est, ex culpa non deferri jusjurandum in litem, *juncta d. l. 2.* in qva Paulus scri-

ptum

ptum reliqvit, culpam non restituentis, vel non exhibentis puniri per jusjurandum in litem, qvod à Martiano qvoqve traditum est, *in d. l. in actionibus. §. fin. D. eod.* ubi Martian. JCtus docet jusjurandum in litem deferri, si ob moram promissoris Stichus fuerit mortuus, at mora culpa est, ob culpam igitur jusjurandum in litem defertur: Sic *in l. semper. §. hoc interdicto. D. qvod vi aut clam.* JCtus docet, culpam judicem æstimare. Hæc diversa JCtorum loca, de diverso in litem jurejurando loqvuntur, qvod nisi dixerimus, contraria sub hoc tit. JCtorum responsa posita esse, fatendum erit. Qvinimo Martianus JCtus sibi ipsi contrarius erit, siqvidem Martian. affirmat, ob culpam in litem non jurari & mox subjicit in litem jurari ob moram, qvæ ut dictum est, culpa est, *d. l. actionib. 5. D. eod.* Ex qvibus relinqvitur, non unum esse jusjurandum in litem, sed duplex, qvorum alterum ad affectionem refertur, alterum ad id qvod interest: Illud affectionis dici potest: hoc veritatis jusjurandum vulgo appellari solet, Etsi autem in corpore juris civilis appellationes istæ, juramenti in litem affectionis, item juramenti in litem veritatis, nusqvam extant, tamen ideo rejiciendæ non sunt, cum sufficiat earum fundamenta in jure civili reperiri. Argumenta desumi possunt, *ex l. tutor. D. in lit. jurand. & ex l. 2. §. in fidejussorem. D. qvi satisdar. cogant.* qvemadmodum erudite duos istos textus in hanc sententiam inducit Borcholt. *in tr. de in lit. jurand. c. 7. n. 7. & seqq.* Addunt nonnulli, etiam tertiam speciem † jurisjurandi in litem, 8
qvam juramentum in litem singularis interesse vocant. Sed hæc tertia in unam aliqvam ex prioribus recidit, & per se vix defendi potest, † 9
propterea qvod cum ratio habetur ejus qvod interest, necesse est, ut vel utilitas, qvæ vere alicui abest, spectetur, vel spectetur utilitas, qvam qvis pro suo arbitrio sibi statuere posset. Si habeatur ratio utilitatis, qvæ vere alicui abest, & ea utilitas per jusjurandum in litem æstimatur, nulla hic nova species jurisjurandi in litem insurget, sed jusjurandum hoc in litem erit jusjurandum, qvo res æstimatur, qvanti ea est. Qvod si respiciatur utilitas, qvam actor pro suo arbitrio sibi fingere posset, nulla qvoqve hic nova emerget jurisjurandi in litem species, sed hoc jusjurandum in litem erit jusjurandum, qvo res æstimatur arbitrio actoris. Inde igitur seqvitur, jusjurandum in litem interesse singularis, tertiam speciem jurisjurandi in litem non constituere, sed si interesse aliqvod singulare dicendum est, & æstimandum per jusjurandum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

in litem, juramentum hoc ſuper ſingulari intereſſe præſtitum; cadet vel in ſpeciem illam juramenti, qvam veritatis, interpretes appellant, vel in alteram illam ſpeciem, qvam interpretes affe-
13 ctionis juramentum vocant. Adde, qvod & id qvod intereſt, lis ſit, ſive res in judicium deducta, *ut ſupr. dictum eſt*, at ratione rei in judicium deductæ, ſpecies jurisjurandi in litem conſtitui non poſſunt, alioqvin ſpecies jurisjurandi in litem infinitæ erunt, cum infinitæ ſint res, qvæ per jusjurandum in litem æſtimantur. Seqvitur igitur jusjurandum in litem intereſſe ſingularis, non eſſe novam aliqvam ſpeciem jurisjurandi in litem, diſtinctam à jurejurando in litem veritatis vel affectionis. Deniqve *l. 3. D. in litem jurand.* ſecundum ſententiam interpretum noſtrorum loqvitur de intereſſe ſingulari, & de juramento, qvod ſuper intereſſe ſingulari præſtatur. Hoc autem juramentum *Br. in d. l. 3.* appellat juramentum in litem veritatis. Relinqvitur ergo, duas tantum eſſe ſpecies jurisjurandi in litem, alterum affectionis, qvo res pro affectione, & arbitrio domini, ſive actoris; alterum veritatis, qvo res qvanti fuit, id eſt, ſuo vel vero precio æſtimatur, *Don. in rubr. n. 6. & in dict. l. in action. n. 15. D. in lit. jur.* Neqve obſtat juramento veritatis, qvod res amplius non extet, ut ita vere æſtimari neqveat. Nam juratur qvidem, poſtqvam res extare deſiit, ſed tamen referri poteſt æſtimatio ad id tempus qvo res extitit, veramqve habuit æſtimationem. Qvid? qvod ut etiam illa res, qvæ jam extincta eſt, æſtimari poſſit, illud facit, qvod propter moram præcedentem extare adhuc creditur, licet vere peremta ſit, ideoqve & peti poteſt ac ſi extaret. *l. ſi ſervum. §. ſeqvitur. &* §. *fin. D. verbor. obli-*
10 *gationib.* Poteſt enim jus fingere † rem adhuc extare, qvæ revera non extat, ut adhuc debeatur, ne interitu ſpeciei debitæ moroſus debitor liberetur, licet non poſſit illa juris fictio efficere, ut præſtari poſſit res, qvæ vere extare deſiit, qvia obligatio juris eſt, præſtatio autem & ſolutio facti, *l. conſilio. §. fin. D. curator. furioſ.* Jus autem fingere qvidem poteſt circa ea qvæ ſunt juris, non autem circa ea qvæ ſunt facti, *l. deniqve. D. ex qvib. cauſſ. major. l. in bello. §. factæ. D. captiv. & poſtlimin. reverſ.* Itaqve qvod res extare deſiit, impedire non poteſt, qvo minus præſens æſtimatio debeatur, qvia cum pro extante habeatur, ſuccedit alia juris regula, qvæ facit, ut talem tantamqve rem debitam præſtari oporteat, qvalis qvantaqve eſt cum petitur, *l. 2. D. uſur.* Rurſum, non obſtat,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

obſtat, qvod qvanti res ſit, qvæ re vera amplius non eſt, neqve judex, neqve probus qvisqvam vir dicere ullo modo poſſit: qvia hic de eo qvod intereſt agitur, qvod à rei æſtimatione diſtingvitur, & æſtimationi opponitur, *l. hæc verba. D. V. S.* Nihil etiam impedit, qvod id qvod intereſt, incertum eſſe dicitur, *l. 5. D. hereditat. vel action. vend. l. ſi pœnam. D. verborum obligationibus.* Nam cum actori id qvod ſua intereſt, non ſimpliciter permittatur pro arbitrio ſuo, & pro ſua affectione æſtimare, ſed hoc tantum illi concedatur, ut qvod vere ſua intereſſe putaverit jurejurando æſtimet, idcircò id qvod intereſt, recte dicitur æſtimari per jusjurandum in litem veritatis. Sed nec juramentum in litem affectionis qvicqvam impedit, qvod nuſqvam in jure hujus jurisjurandi fiat mentio: qvemadmodum Coraſ. objicit *lib. 6. miſcellaneor. cap. 1.* Qvia † etſi verba iſta nova qvidem ſunt, & in jure civili non in- 11
veniuntur, ſed à Dd. ad conceptum mentis facilius & promtius exprimendum excogitata ſunt, ſicuti pleraqve alia: tamen res ipſæ, qvæ novis iſtis appellationibus ſignificantur, in jure reperiuntur. Ut cum *in l. 1. D. in lit. jur.* dicitur, rem æſtimari per jusjurandum in litem ultra rei precium, hoc vi ipſa dicitur, ex affectu jurantis rem ipſam pluri æſtimari, qvam per ſe valeat. Idem eſt, cum *in d. l. tutor. D. eo.* JCtus dicit, arbitrio Domini, rei precium eſſe ſtatuendum pro voluntate, pro arbitrio, pro affectione domini. Sic cum dicitur in infinitum licere jurare, *l. 4. §. jurare autem. D. eod. tit. l. qvi reſtituere. D. rei vindicat.* nihil aliud dicitur, qvam actori, cui ob dolum vel contumaciam rei, res non reſtituitur, vel non exhibetur, permiſſum eſſe, ut pro animi ſui affectione rem æſtimare poſſit precio etiam immenſo. Licet igitur JCti de jurejurando in litem loqventes, affectionis nomine non utantur, tamen inde inferendum non eſt, nullum eſſe affectionis juramentum cum videamus. JCtos aliis uti verbis, qvibus idem, qvod affectionis verbo exprimitur, ſignificatur. Rurſum non obſtat, qvod Coraſ. objicit in jure affectionis rationem non haberi, cum precia rerum non ex affectu ſingulorum, ſed communiter fungi & æſtimari ſoleant, † *l. ſi ſervum. D. ad L. Aqvil. l. precia rerum. D. ad L. Fald.* & alibi Julian. tradat, voluptatis, affectionisve æſtimationem non haberi, veluti, ſi dilexerit ſervum dominus, aut eum in deliciis haberit *l. fin. D. oper. ſervor.* itidemqve Ulpian. reſponderit, patronum rem juſto precio venditam non ideo revocare poſſe, qvod ſua intereſſe dicat, propter affe-

ctionem oportunitatis, vicinitatis, cœli vel qvod illic educatus sit, vel parentes sepulti: *l. 1. §. & alias videamus. D. si qvid in fraud. patron.* Non enim ex solo affectu, qvam actor ad rem à reo possessam habet, sed etiam ex dolo & contumacia adversarii hoc in loco liberrima & laxa ista descendit æstimatio, qvæ pœna est doli & contumaciæ. Dolus enim & contumacia rei faciunt, ut affectio in considerationem veniat, aliàs ubi dolus vel contumacia in re non restituenda vel non exhibenda, cessant, ut in legibus in contrarium allegatis, non habetur affectionis ratio. Nec obstat, qvod alibi constitutum legimus, adversus occidentem servum, aut surripientem filium familias affectionis rationem nullam haberi. *l. eum qvi. §. si filiusfamilias. D. furt. & l. si servum. D. ad L. Aqvil.* Ex qvo dicendum videtur, minus locum esse debere, huic jurijurando adversus contumaces, qvi tametsi delinqvere dicantur. *l. omne delictum. in princip. D. re militar. Accurs. in l. si filius. D. interrogat. actionib. & in l. Unic. §. fin. D. si qvis jus dicent. non obtemperav. And. Gail. in tr. de pac. public. libr. 2. c. 5. n. 8. & seqq. & in tr. de arrest. c. 10. num. 14.*
13 illorum tamen delictum † in omittendo consistit, qvod non perinde grave est, atqve qvod in faciendo committitur. *Accurs. in l. Cornelius. D. ad SC. Syllanian. & in l. si mora. D. solut. matrim.* ex qvo etiam pro contumacia non imponi veram pœnam delicti, tradit Cacheran. *decis. 104. n. 4. & 12.* & contumaciam solam, & per se, infamiam non irrogare probat *Br. consf. 111. in 3. vol. Kilian. König. in procesf. c. 37. in fin. per l. 1. & ibi gl. C. de mod. mulctar.* Contumax enim dicitur in dolo saltem præsumto non autem vero. *l. non potest dolo carere D. R. I. not. gl. in l. pen. §. fin. D. appel. Br. in l. min. la. 1. D. min.* Hæc, inqvam, non obstant. Nam, qvod in *d. l. si servum.* in litem non juratur, hoc ideo fit, qvia ibi dolus intervenit in occidendo servo, is dolus non operatur, ut affectionis ratio habeatur: at aliud est, qvando reus dolo malo rem non restituit, vel exhibet, qvam restituere vel exhibere posset. Hic dolus facit,
14 ut actor rem pro suo arbitrio & affectione sua possit æstimare. Et † qvamvis delicta, qvæ sunt in faciendo, graviorem videantur mereri pœnam, qvam delicta, qvæ in omittendo consistunt, cum delicta in faciendo sint graviora delictis in omittendo. *Clar. lib. 5. receptar. sententiar. §. 1. n. 10. Schurff. consf. 51. n. 17. centur. 2. Cacheran. decis. 71. numer. 37. & seqq. Tiraqvell. in tr. de pœn. leg. temperand. causf. 44.* tamen non solum delicti gravitas, sed etiam perseverantia animi in delinqvendo

qvendo inſpicienda eſt: Major autem perſeverentia animi in delinqvendo in eo invenitur, qvi rem poſſidet, & illam contumaciter non vult reſtituere, vel dolo malo poſſidere deſinit, ne reſtituat, qvam ſit in eo, qvi ſervum occidit, & idcirco, cum propter dolum vel contumaciam rei, res non reſtituitur, vel non exhibetur, actori pro arbitrio & affectione ſua rem æſtimare permittitur, qvod actori ſimiliter non conceditur, cum ſervus ipſius dolo eſt occiſus: tunc enim veram ſervi æſtimationem duntaxat conſeqvitur, *d. l. ſi ſervum. D. ad L. Aqvil.* Huc pertinet, qvod in L. Aqviliæ actione homo occiſus æſtimatur, qvanti plurimi eo anno fuit, facta retrorſum anni computatione, ſiqvidem L. Aqvilia oculos retro figere cenſetur. *l. ait lex. & paſſim. D. eod. tit.* Sunt autem iſta omnia repugnantia, condemnari occiſorem ſervi, qvanti plurimi unqvam ſervus fuerit, & condemnari, qvanti dominus in litem juraverit, ut probat *Fab. in tr. de errorib. pragmaticor. decad. 17. error. 8.* Rurſum non obſtat, qvod *in l. nummiſ. & in l. in inſtrumentis. D. in lit. jurand.* dicitur: in litem jurari de eo, qvod actoris intereſt, nummos ſibi ſua die redditos eſſe, vel inſtrumenta proferri. Ex eo enim non ſeqvitur, affectionis rationem in juramento nullam haberi. Nam *in d. l. nummis.* actor jurat, qvod ſua interfuit, nummos ſibi ſua die redditos eſſe: qvia ſub pignore pecuniam debuit, qvod qvia depoſita pecunia ei abnegata eſt, diſtractum eſt in *d. l. in inſtrumentis.* actor inſtrumentis non exhibitis in litem jurat, qvanti ſua intereſt, ea proferri: qvia actori non tam inſtrumenta cordi ſunt, qvam id qvod in inſtrumentis continetur, & ob id inſtrumenta non inſpiciuntur nec affectio, qvam actor adverſus inſtrumenta habet, conſideratur, ſed inſpicitur tantum qvod actoris intereſt.

Longè alia ratio eſt, qvando alius rem meam tenet & poſſidet, illamqve mihi per contumaciam non vult reſtituere, vel dolo malo deſinit poſſidere, ne reſtituat. Hoc caſu affectio, qvam ego adverſus rem meam habeo, meritò conſideratur, ut contumacia vel dolus non reſtituentis mihi rem meam, puniatur, *l. tutor. D. eodem titulo qvemadmodum. optime reſpondet Borcholt. ibidem capitul. 2. num. 20.* Hoc amplius, non obſtat, † qvod duo ſingularia videantur concurrere, ſi ad 15
difficultatem probationis, propter qvam jusjurandum in litem defertur, accedat inſuper affectio, qvam actor circa rem, qvæ non reſtituitur, vel non exhibetur, habet, qvod jura non patiuntur. *l. 1. Cod. de*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

dot. promiſſion. Primum enim non tam propter difficultatem probandi jusjurandum in litem affectionis defertur, qvam propter contumaciam & dolum rei, rem non reſtituentis, vel non exhibentis. *d. l. tutor. D. in lit. jurand.* Deinde, regula illa, in qva dicitur, qvod plura ſpecialia concurrere non debeant, brocardica eſt, ut loqvuntur, & plerunqve falſa: neqve ullum habet in jure civili fundamentum ut latè probat Connan. *libro 8. commentarior. jur. civil. capit. 8. Br. & Dd. in l. ſi is qvi pro emtore. in fin. princip. D. Uſucapion. Beuſt. ad l. admonendi. num. 44. D jurejurand. Andr. Knich. in tr. de privileg. Saxonic. verb. Ducum. c. 8.*
16 *mihi pag. 204* Et qvicqvid ſit, meminiſſe oportet,† ex hiſce regulis brocardicis, (ut noſtri appellant) qvæ in utramvis partem facile agitantur, nihil ſolidi vel certi inferri poſſe, & propterea nunqvam tutum eſſe illis inſiſtere, ſed longe ſecurius, aliis argumentis magis firmis & probabilibus inhærere, ut prudenter etiam monuit Jaſ. *conſil. 13. numer. 36. volum. 2.* inqviens, ex doctrinis brocardicis generaliter allegatis nihil legitime probari, qvem refert & ſeqvitur Hartman. Piſtor. *lib. 2. qq. variar. qvæſt. 41. num. 32. Duaren. in tr. de ſponſalib. c. 3. & in l. ſi cum pater. D. ſol. mat. l. ſi creditori. D. legat. 1. l. talis ſcriptura in fin. l. plane. D. eod. & in l. 1. §. ſi ſtipulanti. D. verb. obl. Curt. lib. 1. εἰκαςῶν cap. 16.*
17 Cum enim argumentũ † ſit ratio rei dubiæ faciens fidem, *Bl. in l. voluntatis. C. de fideicom.* brocardica generaliter allegata, cum ſint dubia, fidem facere non poſſunt. *arg. l. cum incertus. l. legato generaliter. D. legat. 1.* Hinc Bl. groſſos appellat eos Dd. qvi ejusmodi regulis brocardicis ſemper innituntur, & inde qvosvis caſus emergentes definire conantur, utentes nimirum uno colyrio ad qvosvis morbos curandos, qvos etiam ob id dominus Weſenbec. in conſiliis ſuis ex interpretibus, pauperes Dd. & alibi Doctorellos recte appellat. *Cothman. reſponſ. 2. num. 72. & reſponſ. 5. num. 164. item reſponſ. 18. numer. 462.* Non obſtat deniqve, qvod communiter interpretes noſtri, juramento in litem veritatis & affectionis, addunt tertiam ſpeciem jurisjurandi in litem, in-
18 tereſſe ſingularis, qvæ idcircò retinenda videbatur, † qvod traditum eſt. communi opinioni eſſe adhærendum. *l. 1. & ibi Bl. D. ſenatorib. l. 1. D. offic. qvæſtor. l. athletas in princip. D. his qvi notant. infam.* Usqve adeò, ut noſtri gloſſographi non velint, conſultori credi, niſi communem opinionem adducenti & ſeqventi. *Sylv. conſ. 50. num. 12. vol. 1. Alex. conſ. 2. num. 24. Curt. Jun. conſ. 282. n. 13. vol. 3.* imo & ſyndicatu te-

neri

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

neri contra opinionem communem ſigillatim reſpondentem vel judicantem clamitent paſſim & ubiqve : de qva re late *Sebaſtian. Vantz. in tract. de nullitatib. tit. de nullitat. ex defectu proceſſ. numer. 118. verſ. judex. Catellian. Cott. memorab. incip. opinio communis. Gail. 1. obſervat. 153. numer. 5. & ſeqq. Baro Schenck. in viridar. concluſ. 50. Goden. conſ. 37. n. 2. & ſeqq. conſ. 103. n. 92. & ſeqq. conſ. 109. n. 255. & ſeqq. Weſenb. conſ. 38. n. 76. conſ. 88. in fin. Borcholt. in tr. de V. obligationib. c. 2. n. 51. & ſeqq. Nevizan. lib. 5. ſylv. nuptial. per tot. Garzon. in tract. de fœmi. ad feud. recipiend. numer. 38. & ſeqq. Hieron. de Cævall. in tr. opin. commun. contra com. in præfation. num. 16. & ſeqq.* Nam ut communem opinionem communi opinione temperem, non procedit iſta ſententia, ſi pro ſingulari opinione validiores & certiores rationes adferantur, & oſtendantur, §. *cumq; hac ſententia. procem. de conception. digeſt. Philipp. Dec. conſ. 576. num. 11. Hier. Cagnol. in rubr. D. R. I. Coler. in tr. de proceſſib. executiv. part. 4. cap. 7. num. 36. & ſeq.* Nam ratio eſt anima legis: *l. ſcire D. legib. cum ſimilib.* & autoritas Doctoris, niſi rationem & autoritatem juris conjunctam habeat, nullius prorſus efficacitatis eſt, *l. Labeo ait. in fin. verb. & ratio. D. ſuppellectil. legat. §. fin. verb. juris autoritas. inſtit. qvib mod. teſtament. infirment.* qvi illa, qvantumvis Imperatoria ſit, tamen ab hac ſimpliciter dependet. *l. digna vox c. de legib.* neq; tam qvis vel qvot dicant, qvam qvid & qva ratione dicatur, animadvertere oportet *c. ſecundum. 16. qvæſt. 1.* Proinde conſultorem vel judicem veteris juris actores potius, qvam Br. & ejus comites ſeqvi decet. *Aretin. in l. cum heredes. §. in his. num. 9. verſ. nam illa ratio. D. acqvir. poſſeſſion.* & debent apud eum plus pollere verba legum, qvam regulæ Dd. *Alciat. in l. naturaliter. §. nihil commune. n. 12. D. acqvirend. poſſeſſio.* Nam ubi tex. vel rationes juris habemus, ab illis recedere non decet etiamſi millæ gloſſæ vel Dd. autoritates contra ſtent. *Sonsbec. in tr. de feud. part. 9. num. 103.* qvia veritas in textu & in ratione eſt, opinio in gloſſis & autoritatibus Doctorum. *Sonsbec. dict. mod. numer. 103.* Deniqve in detecta potius veritate, qvam erroneæ opinionis, licet communis, falſitate acqvieſcendum eſt: *Weſenbec. conſ. 1. n. 17. vol. 1.* & ut paucis dicam qvod ſentio, qvamvis Dd. traditiones non temere repudiandæ ſint: tamen nihil injuſtius, nihilqve periculoſius eſt, qvam contra juris textum manifeſtum, vel contra rationem certam, judicando aut conſulendo probare ſententiam vulgarium interpretum, qvi ſine

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

delectu ullo succinunt, qvicqvid unus vel alter sine recta cogitatione cecinit ante, aliud accantaturi, si qvid aliud præcentor prius cecinisset: qvemadmodum eleganter loqvitur Ernest. Cothman. *respons. 2. n. 294. vol. 1.* Et tantum de divisione jurisjurandi in litem.

CAP. III.
A qvo jusjurandum in litem deferri possit?

SUMMARIA.

1. *Jusjurandum in litem deferre solum judicem posse.*
2. *Et qvid in judice delegato, item in arbitrio, n. 3.*
4. *Notarius an deferre posit jusjurandum in litem.*
5. *Notarius expedire non potest qvæ ad judicem pertinent.*
6. *Judex utrum necessario cogatur deferre jusjurandum in litem, an vero arbitrarium hoc sit, aut potius liberum ei etiam non deferre.*
7. *A judice, jusjurandum in litem deferre detrectante, an appellari possit.*
8. *Jusjurandum in litem, qvomodo differat à juramento necessario.*
9. *Jusjurandum in litem an actori invito deferri posit.*
10. *Renunciare cuilibet licet juri pro se introducto.*

EXposita definitione & speciebus jurisjurandi in litem, proximum est atqve conseqvens, ut ad personas accedamus, & primum: *A qvo jusjurandum in litem deferri possit, investigemus.* Defert autem jusjurandum in litem † solus
1 judex. Nam ita Ulpian. inqvit: Deferre jusjurandum judicem oportet: ceterum si alius detulerit jusjurandum, vel eo non delato juratum sit, nulla erit religio, nec ullum jusjurandum, *l. 4. §. deferre. D. in lit. jurand.* Idem etiam traditum est à Martian. *in l. in actionibus D. eod. tit.*
2 Judex autem qvaliscunqve sit, † nihil refert: sive ordinarius, sive delegatus. *Jas. in l. admonendi. lect. 2. num. 326. vers. ultra Bartol. D. jurejurand.* item † arbiter. Nam & hic jusjurandum in litem deferre potest.

test. *Parif. conf. 76. n. 14. & 15. vol. 1. Jaf. in d. l. admonendi. in 2. lect. n. 326. verf. ultra Br. Anchoran. conf. 316. Grat. conf. 10. vol. 2. Baptift. de S. Blaf. in tract. de arbitr. n. 90. q. 49. arg. l. 1. D. recept. arbitr.* qvod plenius explicat Plot. *in tr. de in lit. jurand. §. 38. n. 10.* ***Dixi: folum judicem, & qvi ei fimiles, jusjurandum in litem deferre poffe.*** Nam fi Notarius deferat, † aut etiam adverfarius vel alius qvifpiam, nihil agitur. *d. l. 4. §. deferre. & ibi Br. Bl. Angl. numer. 2. Jaf. n. 1. & 2. Don. & alii. D. in lit. jur.* Nam qvæ ad judicem pertinent, 4
Notarius † non poteft expedire: *gloff. in l. inftar. C. de jur. fifc.* nifi à judice ea mandarentur, *l. ad egregias. D. jurejur. c. 1. & cap. 2. de jud. in 6.* qvod tamen in juramento fimplici non utiqve eft. *d. l. admonendi. D. jurejur.* Sed qværi poteft: ***Utrum † Judex neceffe habeat deferre jusjurandum in litem, an vero arbitrarium hoc fit, aut potius liberum, ei etiam non deferre?*** Et verius dicitur, neceffe habere judicem deferre in litem jusjurandum, nec effe in poteftate ipfius, cum conftat de dolo, contumacia, vel culpa poffefforis, illud non deferre. *d. l. 4. §. deferre. & ibi Br. Bl. Angl. n. 2. Jaf. n. 1. & 2. Don. & alii. D. in lit. jur. §. præterea ibi: condemnare debeat. inft. de action. & l. qvi reftituere. ibi: condemnandus eft. D. rei vindic.* Non enim licet judicialiter, qvam jus & æqvum exigit, judicare *inft. de off. jud. in pr.* Æqvum autem non eft, actorem invitum re fua privari, *l. fi filiofamilias. §. maritum. D. folut. matr. l. non enim. D. act. rer. amotar.* Neqve etiam æqvum eft precio, id eft, qvanti res revera eft, litem æftimari. *l. tutor. D. in lit. jurand.* Atqve his argumentis & qvibusdam aliis Donell. hanc tuetur fententiam, *in d. l. 4. §. jurare. verf. fed an Judex. D. eod. tit.* Propugnat eandem hanc fententiam communem aliis pluribus argumentis Bolognet. *in l. in actionib. num. 37. D. in lit. jurand.* qvæ omnia adducit & repetit Phan. de Phanuc. *in tr. fuo de in lit. jurand. part. 3. c. 2. n. 1. & feqq.* Et hoc, qvod judex posteaqvam conftat dolo, teneatur deferre jusjurandum in litem, usqve adeo verum eft, † ut ni 7
id judex faciat, ab eo poffit appellari. *Fulgof. & Alex. in d. l. videamus. §. deferre. per ill. tex. D. eod. Franc. Duar. in d. l. in action. verf. licuit enim. D. in lit. jur. Br. & Dd. in d. l. admonendi. col. fin. D. jurejur.* Et hanc communem effe opinionem probat Joan. Bapt. Plot. *in tr. de in*

lit.

lit. jur. §. 47. num. 16. & seqq. Ex qvo tamen minime inferendum est, jusjurandum hoc in litem, qvod à judice defertur, necessarium jusjurandum esse, & convenire cum juramento necessario, de qvo in libro præcedenti dictum est; Qvinimò si necessarium jusjurandum dicendum esset, plurimum nihilominus differret ab illo juramento necessa-
8 rio, † de qvo *in dict. lib. præcedent.* agitur: Illud enim necessarium dicitur, qvia non nisi necessitate cogente ob defectum probationis à judice defertur: hoc necessarium appellaretur, qvia jus necessario propter dolum rei, rem non restituentis vel non exhibentis, actori jusjurandum in litem defert. Dubitari enim non potest, qvin jusjurandum in litem auxilium sit juris civilis, ex necessitate comparatum adversus eos, qvorum dolus non aliter, aut melius vindicari posse videbatur: Illud defertur in caussis dubiis, *l. admonendi. D. jurejur.* & cum inopia probationum abest. *l. 3. C. de reb. credit.* defertur propter dolum, vel contumaciam rem non restituentis, vel non exhibentis, *l. 2. §. fin. D. in lit. jur.* illud modo actori, modo reo defertur, ut in libro præcedenti est expositum hoc reo deferri non solet: illud in caussis arduis & magnis non defertur: hoc etiam in caussis arduis & magnis locum habet: illud deniqve litis definitionem sive decisionem continet, hoc litis æ-
9 stimationem, *ut supr. in 1. c. dictum est.* Planè † hoc juramentum non nisi volenti deferri potest. Nam actor necessitate juris publici, ut juret, cogi non potest: cum in ipsius favorem hoc jusjurandum introdu-
10 ctum sit, *l. tutor. D. in lit. jurand.* & unicuiqve liceat, † juri pro se introducto renunciare, *l. si qvis in conscribendo. C. de episc. & cleric. l. fin. §. fin. D. ad SCm. Vellejan. l. potest. D. ad L. Falcid. l. penult. C. de pact. cap. 1. de judic.* Nam ut Julianus dixit, unicuiqve licet contemnere hæc, qvæ pro se sunt introducta, *l. judex D. minoribus.* & qvod mihi lex mea caussa dat, eo mihi etiam non uti licebit, ut loqvitur Cic. *in 3. Verrin.* & pluribus hanc decisionem exornat Don. *in l. fin. D. in lit. jurand.* de qva in seq. cap. plura tractabuntur.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Cap. IV.
Qvibus deferri possit juramentum in litem.

SUMMARIA.

1 *Juramentum in litem ut qvis præstare posit, qvæ in eo reqvirantur.*
2. *Jusjurandum in litem an procuratori deferri possit, & n.5.*
3. *Procurator an sit dominus litis, & qvo respectu. n. 4.*
6. *Jusjurandum in litem, an per Syndicum Oeconomum, aut Rectorem præstari possit.*
7. *Jusjurandum in litem an à pupillo præstari possit, & n.11.*
8. *Pupillus an recte paterfamilias apellari posit.*
9. *Pupillus an sine tutore suo in judicio posit consistere.*
10. *Pupillus unde dicatur, & qvis proprie sit pupillus.*
12. *Pupillus pubertati proximus, qvomodo sibi acqvirere posit.*
13. *Affectio probabilis, & legitima in pupillum cadere vix potest.*
14. *Separatorum sepaaata est caussa, & à separatis ac diversis ad separata vel diversa nihil recte infertur.*
15. *Jusjurandum in litem an à tutoribus vel curatoribus præstari posit.*
16. *Tutor & curator an & qvatenus domini loco habeantur.*
17. *Mater pupilli an pro filio suo in litem jurare posit: & cur non. numero 18.*
19. *Mater tutrix liberorum suorum an hodie jure novissimo in litem juret.*
20. *Jusjurandum in litem an ab adolescente vel minore recte præstetur.*
21. *Adolescens unde dicatur.*
22. *Curator adolescenti qvid præstet, autoritatemne an consensum.*
23. *Ad jusjurandum in litem an invitus qvisqvam cogi posit.*
24. *L. fin. D. in lit. jurand. explicatur.*
25. *Jusjurandum in litem defuncto, dum adhuc in vivis esset, oblatum, sed non præstitum, an postea ejus heredi deferri posit, & n.27.*
26. *Mors qvomodo dicatur habere locum juramenti.*
28. *Jusjurandum in litem an per successorem in beneficio Ecclesiastico præstari possit, contra præcessorem, vel vacante Ecclesia aut beneficio: & qvid si antecessor fuerit intrusus, n. 29.*

Xxx   30. Jus-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL 2.6.72

30. *Jusjurandum in litem an interdum etiam à non dominis præstari possit, & qvid in prædone, latrone, ac similibus.*

31. *Juramentum in litem per prædonem præstito, utrum æstimetur dominium an sola possessio: remissive.*

Hujus qvæstionis definitio apud Ulpian. extat *in l. vulgo. D. in lit. jurand.* vulgo, (inqvit JCtus) præsumitur, alium in litem non debere jurare, qvam dominum litis. Deniqve Papinian. ait, alium non posse jurare, qvam eum, qvi litem suo nomine conte-
1 status est. Ex qvo responso Ulpiani apparet, † duo reqviri in eo, qvi hoc jusjurandum præstare velit, primo, ut sit litis dominus: ac deinde, ut sit litem suo nomine contestatus. Non enim sufficit, ut juramentum in litem locum habeat, eum, cui juramentum defertur, dominum esse litis, sed hoc amplius reqviritur, ut litem sit contestatus suo nomi-
2 ne. *d. l. vulgo. D. in lit. jurand.* Atqve inde efficitur, † qvod procurato-
3 ri jusjurandum in litem deferri non possit: tum, qvod † procurator dominus litis non est, cum non suum negocium, sed alienum administret: procurator siqvidem est, qvi negocia aliena mandato domini
4 administrat. *l. 1. in princ. D. procurat.* tum qvod † licet procurator post litem contestatam dominus litis efficiatur. *l. procurat. & l. nulla. ubi Br. C. de procurat. Bl. in l. mandatum. vers. secundo qværitur. C. mandat. per l. Titius. D. procur.* tamen litem suo nomine contestatus non est.
5 Plane, † si utraqve pars velit, juramentum in litem per procuratorem præstari potest, habentem ad hoc speciale mandatum. *Br. in l. qvi bona. §. si alieno. in fin. D. damn. infect. arg. l. videamus. D. in lit. jur. Jacob. Petr. in l. admonendi. n. 293. vers. sed unum & ibi Dd. communit. D. jurejur. l.*
6 *fin. ubi Dd. not. C. de proc.* Sic Syndicus † pro universitate, Oeconomus vel Rector pro Ecclesia, & curator, datus ad litem, motam contra tutorem potest jurare in litem contra tutorem, de gestis vel non gestis per tutorem, & de damnis ac interesse minoris: modo de facto alieno recte informati sint, ut probat Cat. Cott. *memorab. incip. juramentum in litem. in fin. Affl. decis. 169. Soc. cons. 194. vol. 2. Plot. in tr. de in lit. jur. §. 32.* Deinde, ex eo qvod dictum est, tantum eum jusjurandum in litem præstare, qvi sit litis dominus, & qvi litem suo nomine contestatus sit,
7 efficitur, † pupillum, qvi impubes sit, juramentum in litem præstare non posse: *l. 4. in pr. D. in lit. jurand.* Etsi enim pupillus dominus qvidem

dem

dem litis est, sicut & aliarum rerum qvarumlibet qvarum dominium
legitime acqvisivit: ex qvo † etiam paterfamilias pupillus inter- 8
dum appellatur, *l. 5. D. qvand. dies leg. ced. l. 4. D. his qvi sunt sui vel
alien. jur.* (qvomodo Tertull. in lib. de veland. virginib. materfami-
lias, ait, vocatur licet virgo: paterfamilias, licet investis:) tamen li-
tem suo nomine contestari non potest: cum † in judicio sine tutore suo 9
consistere neqveat. *l. 1. C. qvi legit. person. stand. in jud. hab.* Sed tutore
autore agat & conveniatur. *l. 2. C. eod.* sicqve non tam ipse litem con-
testari videatur, qvam tutor. Loqvitur autem Ulp. de eo pupillo, qvi
impubes est: qvo loco observandum est. Pupillum qvidem † à pupo, 10
hoc est, putro derivari, & aliqvando pro eo impubere sumi, qvi in po-
testate patris est. *l. fin. §. 1. D. V. obligat.* Sed hoc tamen in loco, sicut &
in ceteris plerunqve juris nostri locis eum pupillum dici, qvi impubes
cum est, desiit in patris protestate esse, aut morte, aut emancipatione.
l. pupillus 229. D. V. S. ut pupilli nomine non tantum ætas, sed etiam
conditionis status significetur. Nam JCtus *in d. l. 4.* de tutelari caussa
tractat, & ostendit, qvis in tutelari caussa jurare possit in litem, & ad-
versus qvem possit jurari: de pupillo ergo loqvitur, qvi tutorem habet
patrem non habet. De hoc igitur pupillo tradit Ulp. † qvod qvamdiu 11
impubes sit, in litem jurare non possit, atqve ita ut Ulp. refert, rescri-
ptum est: Nec obstat, qvod *in l. qvi jurasse. in pr. D. jurejur.* dicitur, non
referre, cujus sexus, ætatisve sit, qvi jurasse dicitur, & ideo pupillum
etiam jurare posse: Ibi enim agitur de juramento judiciali, qvod adver-
sarius volens & sciens pupillo defert, de qvo non immerito respondet
JCtus, valere tale juramentum, cum omnimodo custodiri debeat jus-
jurandum, adversus eum, qvi contentus eo fuit, cum deferret: at hic
de jurejurando in litem agitur, qvod à judice defertur etiam nolente,
& invito adversario. Non obstat item, qvod pupillus† proximus in- 12
fantiæ, & pubertati proximus, sibi acqvirat. *§. pupillus instit. de inuti-
libus stipulat.* Inde enim non rectè colligitur, pupillum in litem qvoqve
jurare atqve ita sibi acqvirere posse. Nam sibi pupillus, infantiæ aut
pubertati proximus acqvirit qvidem, sed volente eo, cum qvo contra-
hit: ut si pupillus forte decem sibi stipuletur à Titio, volente & pro-
mittente Titio hæc decem sibi acqvirit: In litem vero pupillus non ju-
rat nec ea ratione sibi acqvirit, qvia juramentum in litem judex defert:
& alioqvin etiam juramentum in litem, cum affectionis cujusdam

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

13 caussam conjunctam habeat, discretionem aliqvam desiderat, qvæ † in pupillum licet pubertati proximum cadere vix potest, *l. in negotiis. D. R. I.* Neqve seqvitur: Pupillus sibi potest acqvirere: Ergo hoc facere potest simpliciter, & qvalicunqve modo, & alioqvin hæc diversa sunt
14 & separata, separatorum autem † separata est caussa, & à separatis ac diversis ad separata vel diversa nihil infertur. *l. fin. D. calumniat. l. Papinian. exuli. D. minorib. l. naturaliter. §. nihil commune. D. l. acqvir. possess. inter stipulantem. §. sacram. ibi: sed hæc dissimilia sunt. D. V. obl.* & qvæ substantia & qvalitate diversa sunt, ea sibi ipsis neqve obstant, neqve pro sunt, ut loqvitur Cravett. *cons. 972. num. 17. post Cardin. cons.*
15 *29. col. 3. qvem ibidem citat.* De tutoribus & curatoribus † monet Ulpian. *in d. l. 4.* eos cogendos non esse in litem jurare: idqve rescriptis Imperatorum contineri. Tutores enim & curatores, qvia res alienas administrant, justam ignorantiam habere possunt ejus rei, de qva agitur, eamqve ob caussam grave visum fuit & periculosum, eos & ignorantes & invitos sub alieni compendii emolumento etiam perjurium anceps subire. Si tamen tantam affectionem pupillo suo vel adolescenti tutores vel curatores præstare voluerint, autoritas juris non refragabitur, qvin judicio, qvod inter ipsos acceptum est, finis ejusmodi possit adhiberi. Non enim ad suam utilitatem jurisjurandi referenda æstimatio est, sed ad eum, cujus nomine tutelæ ratio postulatur: subjicit ibid. Ulpian. Ex qvibus verbis apparet, tutores qvoqve & curatores pro pupillo vel adolescente suo in litem jurare posse, dummodo non ad suam, sed domini utilitatem jurisjurandi æstimationem referant. *d. l. 4. in princip. & l. 2. C. eod. tit.* Nec refragatur propositæ exceptioni, qvod tutor vel curator dominus non litis, sed pupillus vel adolescens, cujus nomine tutor vel curator judicium accepit: & alius in litem jurare non debeat, qvam dominus litis. *d. l. vulgo. D. in lit. jurand.* Nam etsi tutor vel curator dominus non est litis: tamen in litem jura-
16 re potest, † qvia domini loco habetur. Sic enim à JCto Paul. traditum est *in l. tutor qvi tutelam. D. administrat. tutor.* Tutor inqvit Paul. qvi tutelam gerit, qvantum ad providentiam pupillarem, domini loco haberi debet. Et Julian. *in l. qvi fundum. § si tutor. D. pro emtor.* docet, qvod tutor, in re pupilli domini loco habeatur, cum tutelam administrat, non cum pupillum spoliat. Sic idem Julian. *in l. interdum. §. qvi tutelam. D. furt.* inqvit, tutorem qvi tutelam gerit, transigere

posse,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

posse, qvia domini loco habeatur. Mater qvoqve pupilli, † ipsius nomine in litem jurare non potest, ne volens qvidem: & in hoc à tutore & curatore distingvitur, ut nominatim proditum est ab Ulpian. *in d. l. 4. in princip. D. in lit. jurand.* idqve ex Divorum fratrum rescripto: non tantũ propter affectum, † ut Accurs. existimat, qvod facile in infinitum juratura esset, sed & eam ob caussam, qvod mater domina litis pupillaris non sit, pro domina etiam non habeatur. Sed elegans hoc loco oritur qvæstio: *An † saltem hodierno jure, qvo matri permittitur, ut si velit, tutrix esse possit liberorum suorum, modo SCto Vellejano, & secundis nuptiis renunciet. l. fin. C. qvand. mul. tut. offic. fungi poss. tutorio nomine mater in litem jurare possit?* De hac qvæstione Ulpian. nihil admonet, qvod ipsius ætate mater tutelæ officio fungi non posset: Tutela enim virile officium est. *l. tutela. D. tutel.* & virile munus. *l. 1. C. qvand. mul. tut. offic. fung. poss.* sive masculorum munus. *l. fin. D. tutel.* Itaqve Papiniano autore jure nostro tutela communium liberorum matri, patris testamento frustra mandatur. *l. jure nostro. D. testam. tutel.* imò & olim apud Romanos fœminas ipsas in perpetua tutela fuisse constat ex iis, qvæ tractavi *supr. l. 1. c. 12. num. 2.* Sed hodie mater liberorum suorum tutrix esse potest, modo à secundis nuptiis abstineat. *ex novell. 94.* Inde igitur non immerito qværitur: An hodie mater, nomine filii, cujus tutelam administrat, in litem jurare possit? Et qvidem Accurs. *in d. l. 4.* tradidit, hodie matrem jurare volentem, admittendam esse: Idem probat Borcholt. *in tr. de in lit. jurand. c. 3. num. 21.* Nam cum mater tutelam gerit, loco domini est: sicuti supr. de tutoribus & curatoribus dictum est: Itaqve volens ad jurandum admittitur, sed cogi non debet, argumento eorum qvæ de tutoribus & curatoribus diximus. *De adolescente † similiter dubitari hoc loco non immeritò posset: Utrum & is jusjurandum in litem præstare rectè possit?* Sed extat definitio apud Ulp. *in d. l. 4.* ubi inqvit, his verbis: Adolescens verò, si velit, jurare potest: Adolescentem nostri vocant, à Græco ἀδολεσχεῖν ut monet Fest. lib. 1. qvod est ætate progredi, & crescere. Nonio: qvi inter an. 14. & 25. ætatem

17 18 19 20

agit, ut latius explicat hoc Borch. *in tr. de feud. c.5.* Hic igitur ex ſententia Ulp. in litem jurare poteſt, qvia dominus eſt litis, & litem ſuo nomine conteſtatur. Nec obſtat, qvod adoleſcens curatore conſentiente litem & intendeee & excipere debeat. *l. 2. C. qvi legit. perſ. ſtand. in jud. hab.* Nam etſi adoleſcens qvidem curatoris ſui conſenſu in judiciis experitur: tamen ita iſtud fit, ut ipſe potius qvam curator experiri, a-
22 gere, & litem conteſtari videatur. Non enim curator † adoleſcenti autoritatem præſtat, ſed conſenſum ſaltem, *l. cum in una. §. 1. D. appel. & in rubr. D. autor. tut. & conſens. curat.* inter qvæ duo plurimum intereſt, ut late probat Tiraq. *in tr. de legib. connubialib. gl. 6. in verb. conſentirent. & Weſenb. in rubr. inſt. de autor. tut.* Addit autem Ulp. *in d. l. 4.* hæc verba: ſi velit: qvibus oſtendit, adoleſcentem jurare qvidem poſſe in litem, ſed cogendum non eſſe. Adoleſcens enim juſtam habere ignorantiam poteſt, & idcircò in litem jurare non cogitur, † ſicut
23 nec qvilibet alius etiam ignorantia ceſſante, ad jurandum in litem cogi poteſt. Ita enim generaliter traditum eſt. *in l. qvod ſi poſſ. D. rei vind.* Si poſſeſſor, *inqvit Paul. JCtus,* dolo fecit, qvo minus ſcirem poſſit reſtituere, actor vero jurare non vult, ſed qvanti res ſit, adverſarium condemnari maluit, morem ei gerendum eſſe. Ait Paul. morem gerendum eſſe actori, ſi jurare non vult. His verbis Paul. oſtendit, in voluntate & poteſtate actoris, cui jusjurandum in litem à judice defertur, poſitum eſſe, utrum jusjurandum à judice delatum ſuſcipere, & in litem jurare velit, an vero non vult in litem jurare; & ſi non vult jurare, mos ei gerendus eſt, h. e. actor non eſt compellendus à judice, ut juret. Nec obſtat *l. fin. D. in lit. jur.* ubi dicitur, actorem ex neceſſitate juris in litem jurare: Nam actor jurat ex neceſſitate juris, qvi jus neceſſariò propter dolum rei, rem non reſtituentis vel non exhibentis, actori jusjurandum in litem defert. At actor jusjurandum in litem ex neceſſitate juris ſibi delatum invitus non ſuſcipit, ſed volens, & ſi non vult jurare, mos ei gerendus eſt: *d. l. qvod ſi poſſeſſ. D. rei vind.* & plurib. hoc probat Borch *in tr. de in litem jur. dict. c. 3. n. 28. & ſeq.* Qvæ-
25 ri hoc loco poteſt: *Utrum † juramentum in litem, defuncto, dum adhuc in vivis eſſet, oblatum, ſed non præſtitum, poſtea ejus heredi deferri poßit?* Et Gail. qvidem *lib. 2. obſerv. 44.* concluſum fuiſſe refert, tali caſu non opus eſſe juramento here-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

heredis, ſed oblatum à defuncto pro præſtito haberi: Mortem enim † 26
locum juramenti eſſe, ac vim etiam jurisjurandi habere, juris autores & interpretes paſſim docent, eo, qvod qvilibet præſumatur memor ſalutis ſuæ, nec velle mori in peccato cum mendacio. *l. fin. C. ad L. Jul. repetundar. c. ſancimus. 1. qvæſt. 7. l. admonendi. ibi Jaſ. n. 128. D. jurejur. & in l. comparationes. n. 14. C. de fid. inſtr. Soc. conſ. 161. n. 3. vol. 2. Calderin. conſ. 158. n. 2. tit. de uſur. Cravet. in tr. de antiq. temp. part. 1. ſect. 4. n. 48. & conſ. 15. n. 7. vol. 1. Alc. in tr. de præſumt. reg. 3. præſumt. 4. n. 6. Udalr. Zaſ. conſ. 5. n. 58. lib. 1. Sebaſt. Med. in tr. mors omnia ſolvit. part. 3. n. 28. & part. 1. n. 169. Borch. in tr. de jurejur. c. 7. n. 9. Plot. in tr. de in lit. jur. §. 34. n. 2. cum ſeqq. ubi ampliat. l. ſi qvando. C. unde vi. & l. in action. D. in lit. jur. & c. fin. qvæ vi metusve cauſ. fiunt.* & dicit, omnia jura, qvæ volunt, credi juramento damnum paſſi vel alterius qverulantis, aut accuſatoris, procedere, qvando dat, petitione, qverela, vel actione, mortuus ſit actor, vel accuſator ante proteſtationm juramenti: qvia, inqvit, mors ejus pro juramento in omnibus ubi reqviritur juramentum habetur. Et ita qvoqve tenent Dd. communiter, ut probat Gail. *d. obſ. 43. n. 2. in fin.* Ex proprio tamen facto † heredi deferri 27
poſſe juramentum in litem dubiũ non eſt niſi inventarium confecerit: Inventarii enim confectio inter cetera etiam hoc operatur, ut heredi cum inventario non deferatur juramentum in litem, etſi moram faciat, *l. fin. §. qvod ſi poſt. D. jur. de liberand.* Præſumtio enim eſt pro inventario, & inventerium omnem doli & fraudis ſuſpicionem tollit, ob qvam hoc juramentum deferri ſolet. *d. l. in actionibus. D. in lit. jurand.* Succeſſor qvoqve † in beneficio Eccleſiaſtico, puta. Epiſcopus, Prælatus, 28
Canonicus, Abbas, vel Abbatiſſa, & qvilibet ſacerdos, vel clericus, jurare poſſunt in litem non ſolum de agitatis eorum tempore, verum etiam de agitatis tempore eorum anteceſſoris, vel vacante Eccleſia, aut beneficio. *Afflict. decif. 169. Cott. memor. incip. juramentum in litem in fin. Ancheran. conſ. 158. fac. l. penult. §. fin. ubi gl. & Dd. D. ne qvis eum.* Et prædicti ſucceſſores Eccleſiaſtici jurare poſſunt in litem, non ſolum contra extraneos, verum etiam jurare potuerunt ipſi ſucceſſores in litem, ſive ſint ipſi ſucceſſores perſonæ particulares, ſive capitulum, vel Eccleſia vacans, mediante ejus Syndico, contra anteceſſorem, vel prædeceſſorem, etiamſi eſſet Archiepiſcopus, *Plot. de in lit. jurand. §. 33.* ubi ampliat hoc procedere, ſive ille anteceſſor fuerit anteceſſor

legi-

legitimus, qvi tamen dolum vel violentiam commiserit, vel inventarium non confecerit: sive fuisset antecessor non legitimus, † sed intrusus, qvi absqve titulo legitimo, & administratione sibi decreta à superiore, ingessit se in bona Ecclesiæ: nam contra talem per successorem legitimum potest in litem jurari, de fructibus & qvantitate bonorum, & eo qvod interest Ecclesiæ: sicuti juratur contra tutorem, *Socin. cons. 213. col. 2. vol. 2. Plut. in d. tr. de in lit. jurand. §. 32. n. 1. in fin.* Ad extremum, notandum est, qvod etiam † non domini aliqvando jurare possint in litem: puta, prædones, & latrones, ac fures, contra non restituentes ipsis res, qvas eisdem non restituentibus dederunt in depositum, vel commodatum, vel per alium titulum, vel contrahentem, qvi sit in dolo, ubi præmissi agunt ex contractu per eos celebrato, puta, ex comodato, deposito, vel locatione, & simili, contra commodatarium, depositarium, conductorem, & similes, qvi non possunt referre qvæstionem dominii. *per l. si qvis conductionis titulo. C. locat. & per l. commodare. D. commodat. ubi not. Br. in fin. n. 3. vers. qværo si commodatarius. D. commodat. Plot. de in lit. jurand. §. 38.* *An autem hoc casu † res, an possessio tantum, qvæ ad actorem spectabat, æstimetur:* Vide *Br. in d. l. commodare. n. 3.*

29 (margin, line 2) · 30 (margin, line 8)

CAP. V.

Qvibus in actionibus jusjurandum in litem deferri possit.

SUMMARIA.

1. *Jusjurandum in litem qvibus in actionibus deferri possit.*
2. *Jusjurandum in litem præstari in actionibus in rem, & n. 9.*
3. *Actio in rem qvæ sit, & cur dicatur petitio numer. 4. vel vindicatio. numer. 5.*
6. *Res incorporales an vindicari recte dicantur.*
7. *Actio realis qvomodo rectissime definiatur ex sententia Bodin. & Vult.*
8. *Vindicatio rei qvotuplex sit.*
10. *Jusjurandum in litem an deferatur in petitione hereditatis.*

11. An

11. An in actione confessoria.
12. An in negatoria & n. 14.
13. Negatoria actio qvæ & unde dicatur.
15. Jusjurandum in litem an in actionē hypothecaria locum habeat, & qvid de sententia Fabr. n. 16.
17. Jusjurandum in litem an in actione Serviana locum habeat.
18. Et an in actione Publiciana.
19. Publiciana actio qvæ sit.
20. Jusjurandum in litem an in actione rescissoria locum habeat.
21. Et qvid in actione Pauliana & Fariana.
22. Qvid de actionibus in rem scriptis.
23. An in actione qvod metus caussa ubi de sententia Anton. Fabr. 7. 24. n. 34. 25. & qvid in actione de dolo, & n. 35.
26. Taxationem rei jurejurando in litem factam, an judex moderari possit.
27. Jusjurandum in litem an in actione ad exhibendum locum habeat, & num. 30. item num. 36.
28. Actio ad exhibendum qvæ sit, & an sit realis, an personalis. n. 29.
31. Jusjurandum in litem an in arbitrariis actionibus locum habeat.
32. Arbitrariæ actiones qvæ sint.
33. Differentia inter actiones bonæ fidei & arbitrarias qvæ sit.
37. Actiones arbitrariæ unde fiant.
38. Jusjurandum an litem cn locum habeat in interdictis: & qvid in interdicto, unde vi, n. 19.
40. Jusjurandum in litem an habeat locum in actionibus bonæ fidei: & in omnibus, n. 41.
42. An in actione emto.
43. An in actionibus contrariis.
44. Venditor an liberetur præstatione ejus qvod interest remissive.
45. Jusjurandum in litem an habeat locum, ubi res cujus certa æstimatio est, vel qvantitas petitur.
46. Jusjurandum in litem an habeat locum in actionibus strictis.
47. An in actione furti.
48. An contra spoliatorem.
49. An contra prohibentem aliqvem testari.
50. An contra moventem terminos.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

51. *An contra deflorantem virgines.*
52. *An contra tutorem vel curatorem alienantem bona minorum absqve solennitate.*
53. *An contra mendacem.*
54. *An contra calumniantem.*
55. *An contra non servantem fidem.*
56. *An in criminalibus.*
57. *Jusjurandum in litem an interponatur de æstimatione ejus qvod interest.*
58. *Jurisjurandi in litem reqvisita qvæ sint.*
59. *Jusjurandum in litem an ob solam difficultatem probationis deferri possit.*
60. *Jusjurandum in litem qvam ob caussam introductum sit.*

1 NUnc qvinto loco explicandum est: *qvibus in actionibus deferri possit jusjurandum in litem?* Hic locus insignis est, & late patet, ac præcipuas difficultates totius materiæ hujus compræhendit: nos tamen brevitati studebimus. Et extat qvidem de hac qvæstione responsum Marcian. JCti *in l. in act. 5. in pr. D. in lit. jur.* in hanc sententiam: In actionibus in rem, & in ad exhibendum, & in bonæ fidei judiciis in litem juratur. Hæc verba numero qvidem pauca sunt, sed utilitate multa compræhendunt. Ideo-
2 qve singula seorsim ponderabimus: Primum igitur, inqvit, † jurari in
3 litem in actionibus in rem: Actio in rem † à Justin. definitur, *in §. actionum. Inst. de action.* per qvam rem nostram qvæ ab alio possidetur, petimus: & semper datur adversus eum qvi possidet. *l. 1. C. ubi in rem*
4 *act.* Hæ actiones aliqvando dicuntur petitiones: † *l. pecuniæ. 178. §. actionis. D. V. S.* fortasse, qvasi repetitiones, qvoniam illis repetimus rem nostram, qvæ ab alio detinetur, apud qvamcunqve etiam inveniatur, ut ostendit Ulp. *in l. actionum. D. obl. & act.* aut jus, qvod nostrum est, his actionibus repetimus: Freqventius appellari solent vindica-
5 tiones, † *ut in §. appellamm. inst. de act. & d. l. actionum.* nimirum à vindicando. Est autem vindicare, vel dominium rei, vel jus, qvod qvis habet in re, sibi asserere: & ita non tantum proprietatem rei, sed aliud
6 etiam jus, qvod qvis in re habere potest. Errant enim interpretes, † qvi

qvi sola corpora, non etiam jura vindicari posse tradunt. Sic enim & vindicatio pignoris dicitur, *in l. 16. §. in vindicatione. D. pignorib.* & pro servitutibus omnibus competere actionem in rem, sive vindicationem. tradit Imp. noster Justin. *in §. æqvè si agat qvis. inst. de act. & intelligitur ex tot. tit. D. si usufr. petat. & ex tit. D. si serv. vindicet.* & rem nostram cum dicimus in definitione actionis in rem, etiam servitutem intelligimus. Et ita Ulp. generaliter, actionem in rem eam esse dicit, per qvam rem nostram, qvæ ab alio possidetur, petimus, *d. l. act.* Res non vidicantur, nisi qvæ alicujus sunt: at alicujus sunt, vel ratione dominii, vel ratione possessionis, actiones igitur in rem vel propriè concernunt rem, qvæ dicuntur vindicationes, vel possessionem qvæ ad interdicta pertinent. Ideoqve Bod. in methodo juris, ex judicio Vulteji *in §. omnium. n. 29. inst. de act.* actionem realem definivit aliqvanto 7
generalius & rectius, qvam Ulp. ut sit, qvæ in rem, aut rei caussa infertur. Rei in caussa, ut actio ad exhibendum: actio seqvestraria, actio alimentaris, qvæ qvod caussa rei fiant, ob id dicuntur actionum realium præparatoria. In rem duobus modis: vel ratione possessionis, ejusqve vel adipiscendæ, vel retinendæ, vel recuperandæ, qvæ ob id dicuntur judicia possessoria, vel ratione dominii, seu alicujus juris in re, cujus actor dominus est, qvæ judicia dicuntur petitoria: dominii, inqvam, qvæ rei vindicatio dicitur, qvo sensu recte Cujac. *in paratitl. D. rei vindicat.* rei vindicationem ait esse proprietatis assertionem: vel alicujus alterius juris, ut est actio hypothecaria. Rei vindicatio, † rursus est, 8
vel rei corporeæ, vel rei incorporeæ. Rei in corporeæ vindicatio specialiter dicitur confessoria, & negatoria: rei corporeæ specialiter vindicatio rei. Rursus rei vindicatio est rei universalis, vel singularis. Universalis, ut hereditatis petitio, item qverela inofficiosi testamenti. Rei verò singularis vindicatio multiplex est, prout ex variis caussis rei dominium petimus: puta, Publiciana, qvasi Publiciana, Pauliana, Calvisiana, & aliæ qvamplurimæ, de qvib. *in d. §. omnium.* & aliqvot seqq. tractatur. Et ut ad rem accedam, † in hisce omnibus actionibus, qvæ 9
in rem dicuntur, in litem jurari potest: *De actione in rem, sive de rei vindicatione speciali,* probat hoc Ulpian. *in l. qvi restituere. D. rei vindication.* Docet enim, qvod si qvis possideat rem meam, eamq; restituere jussus, judici non pareat, possit judex manu militari

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

rem auferre, eamqve mihi restituere: aut si judici ita videatur, qvod possit mihi ob contumaciam rei, rem non restituentis, deferre jusjurandum in litem. Et licet hoc posterius *in d. l. qvi restituere D. rei vindicat.* non dicatur: tamen qvod ibi à JCto omissum est, ex aliis legibus est supplendum: utpote, *ex l. 1. 2. & l. si tutor. D. in lit. jurand.* in qvibus legibus omnibus traditur, jusjurandum in litem deferri ob contumaciam rei, qvi rem, qvam possidet, contumaciter non vult restituere. Judex igitur, cum reus rem habet, sive possidet, eamqve posset restituere, sed non vult, vel manu militari rem aufert, *d. l. qvi restituere.* vel mihi defert jusjurandum in litem. *d. l. 1. & 2. & l. tutor. D. eod. tit.* Si vero reus non potest rem restituere, ut qvia illam non possidet, tunc si dolo fecit, qvo minus posset restituere, in qvantum ego in litem sine ulla taxatione in infinitum juravero, damnandus est: Sin autem non potest reus rem restituere, nec dolo tamen fecerit, qvo minus posset, non pluris, qvam qvanti res est, hoc est, qvanti mea interfuit, condemnandus est. In actione igitur in rem speciali, sive in vindicatione rei singularis, jusjurandum in litem defertur, vel ob contumaciam rei rem non restituentis, vel ob dolum ipsius rei. *d. l. qvi restituere D. rei*
10 *vindication.* *De petitione hereditatis*, † *sive de vindicatione rei universalis*, qvod in ea in litem juretur, si possessor rem ipsam nolit restituere, dubitare nos non sinit *l. sed et si. §. hæc verba. D. petit. hereditat.* Hæc, inqvit Ulpian. verba Senatus consulti, etiam adversus eum qvi non possidet, jusjurandum inducunt. Tam enim adversus eum, qvi dolo fecit, qvo minus possideat, qvam adversus possi-
11 dentem in litem juratur. *De actione confessoria*, † qvæ pro servitutibus vindicandis aut asserendis competit, qvod in ea in litem juretur, probat *l. harum actionum. in fin. D. si servit. vindicet.* In illa lege tractat JCtus in specie qvidem de servitute, qvæ oneris ferundi caussa imponitur ædibus vicini, & in ea affirmat, hoc singulare esse, ut tametsi aliarum servitutũ ea non sit natura ut aliqvid faciat is, qvi eas debet, sed ut patiatur, vel non faciat aliqvid. *l. 15. §. fin. D. servitutibus. & l. sicuti. §. distant autem D. si servit. vindicet.* tamen is, qvi debet servitutem oneris ferundi, cogatur reficere parietem ædium suarum, ad sustinenda onera vicini, & idoneum reficere, utqve eo nomine cum eo agi possit actione confessoria, nempe hoc modo: Actori jus esse, adversa-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

versarium cogendi ad reficiendum aut restituendum parietem, aut columnam aut simulacrum, ut erant & telamones, & καρυάτιδες ad onera ferenda, ut vocabant olim, qvæ qvidem ferrent onus ædium actoris, *l. etsi forte. §. etiam. D. si servit. vindicet. l. eum debere. D. servitutib. Urban. prædior.* Et harum qvidem actionum, ut Paul. ait. *in d. l. harum actionum. D. si servit. vindicet.* qvæ videlicet sunt de servitute oneris ferendi, vel ut inferior vicinus æqvo animo sustineat onus ædium vicini superioris, cui ea servitus debetur, vel ut parietem reficiat, vel ut emendet vitium, sive convitium, ut loqvebantur, qvod paries facit, ut Paul. *in d. l. harum act. 7.* docet, Harum, inqvit, actionum hunc esse exitum & eventum, ut primum judex arbitretur, & jubeat, adversarium actori, id est, superiori vicino rem præstare, aut cautionem, rem: puta, ut reficiat aut restituat parietem, oneri ferundo destinatum, ut emendet ventrem, qvem paries fecit, ut nostri autores loqvuntur, ut emendet vitium parietis, vel cautionem præstet, puta, ut jubeat, adversarium cavere, id est, satisdare, de reficiendo pariete, & neqve se, neqve successores suos prohibituros, qvo minus superior vicinus ædes suas altius tollat, vel alius sublatas habeat. Hanc enim servitutem oneris ferundi superiori vicino, qvi ædes superiores possidet, inferior debet, ut & aperte indicat *l. sicuti 8. in pr. D. si servit. vindicet.* qvo maximè distat à servitute tigni immittendi, qvam etiam, superior vicinus inferiori debere potest, & ita, ut dixi, si caverit inferior vicinus superiori, absolvitur: sin verò neqve ita caverit, neqve rem præstiterit, ad extremum definitiva sententia damnatur, qvanti actor in litem juravit, ist est, qvanti actor juratus eam rem sive litem æstimaverit: damnationem enim sive absolutionem præcedit arbitrium sive officium judicis, qvo rem, aut cautionem actori præstare jubeat, ut etiam in vindicatione rerum corporalium nempe, ut possessor, qvi dolo malo neqve rem restituit, neqve cavet de ea restituenda, tanti damnetur, qvanti actor in litem juraverit: qvi verò restituit, aut cavet, dum in præsentia non potest restituere, absolvatur, *d. l. qvi restituere. De rei vindication.* Ex qvo intelligimus, non tantum rerum corporalium, sed etiam incorporalium, puta, servitutum etiam vindicationem esse arbitrariam, ut in his in litem juretur, qvia damnationem vel absolutionem in omni vindicatione præcedit arbitrium, officium, jussum judicis, qvo jubet sine cunctatione rem actori restitui, vel præstari cautionē

 huic

12 huic rei. Et hoc de actione confessoria. *De † actione negatoria dubitari potest: An in ea qvoqve jusjurandum in li-*
13 *tem locum habeat?* Est autem negatoria † vindicatio, sive actio in rem qva rem nostram adversario, vel fundo ejus servitutem debere negamus: qvam Just. *in §. æqvè inst. de actionib.* vocat negativam, sicut & Ulp. *in l. uti frui. D. si usufr. petat.* Uno in loco etiam appellatur contraria, *l. sicut. D. si servit. vindicet.* qvam in rem esse, & qvidem vindicationem probat expresse *tex. in l. Servius. §. pen. D. rivis.* Nam etsi actio ista de servitute est. *l. 4. §. competit autem. D. si serv. vind.* & tamen servitutem non vindicat: tamen in rem est, qvia qvi ea agit, intelligitur vindicare libertatem, qvæ servituti est opposita, sicut vero inter se illa duo opponuntur, ita etiam confessoria & negatoria, & sicut servitus est res qvæ vindicatur actione confessoria, ita & libertas res est, qvæ vindicatur actione negatoria, ac proinde recte tam hæc qvam illa in rem esse dicitur: ut pulcre probat Vultej. *in d. §. æqvè n. 18. & seqq.* ubi naturam hujus actionis negatoriæ post Just. fuse atqve eleganter explicat. De hac igitur actione negatoria dubitari potest: An in ea jusjurandum in litem locum habeat? Et qvamvis in actione negatoria jusjurandum in litem propterea locum non habere videatur, qvod in actione negatoria non id agitur, ut res restituatur, præstetur, vel ex-
14 hibeatur, sed servitus adversario competere negatur, tamen † non minus in actione negatoria, qvam confessoria in litem jurari, constat *ex d. l. harum act. D. si serv. vind.* Ibi JCtus docet, qvod in actione confessoria non solum in litem juretur, si adversarius rem non præstet, hoc est, non patiatur me uti jure servitutis, verum etiam si non caveat, neqve se, neqve successores suos me prohibituros servitute uti. Alterutrum si adversarius non faciat, hoc est, si neqve rem præstet, neqve cautionem, locus est jurijurando in litem. At in actione negatoria, si probavi, adversario jus non esse meo fundo utendi fruendi, vel si probavi, adversarium non habere jus altius tollendi, atqve ita luminibus ædium mearum officiendi, adversarius cavere mihi tenetur, qvod neqve ipse, neqve successores ipsius usumfructum amplius sibi vindicare, aut ædes altius tollere, & luminibus ædium mearum officere velint. Inde igitur seqvitur, si adversarius mihi non caveat, tanti eum condemnandum esse, qvanti in litem juravero: atqve ita Menoch. *lib. 1.*

de

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

de arbitrar. jud. qq. quæst. 9. n. 21. & Borcholt. in tract. de in lit. jurand. c. 4. n. 14. qvoqve visum est. *Hypothecaria qvoqve actio,*† *qva* 15
hypothecas sive pignora perseqvimur, inter actiones in rem numeratur, *§. item Serviana. instit. de actionib. qvod pulcre explicat Vultej. ibid. n. 26. & seqq.* Ideoqve etiam in hac actione hypothecaria, sive Salviani interdicti, sive pignoris, juratur in litem contra dolosum *per tex. expressum in l. si fundus §. in vindicatione. D. pignorib.* ubi Martian. JCtus inqvit, si dolo desiit possidere, is cum qvo actum est hypothecaria, summa autem ope nisus non possit rem ipsam restituere, tanti eum condemnari, qvanti actor in litem juraverit; & hanc sententiam probat *Br. in dict. §. in vindicatione. Anton. Neguzant. in tr. de pignorib. in 2. membr. 8. part. principal. n. 2. vers. secundo in materia dubitatur. tex. & Dd. in d. l. in actionibus. D. in lit. jur.* Et licet ab hac sententia discedat
Anton. Fab. † *in tract. de erroribus pragmaticor. decad. 18. error. 1. & 2.* 16
& lib. 16. conjecturar. c. 15. & Tribonianum negligentiæ, aut potius perfidiæ arguat, qvod *in d. §. in vindicatione.* scripserit, in hypothecaria jurari in litem: tamen assentiendum ei non est: & valde lubrica est licentia, qvam in emendandis juribus & ille, & alii nonnulli, viri alias eruditissimi, & ingeniosissimi, non raro sibi sumunt. Creditor enim, qvia exempli caussa, pignore utitur, dicitur in dolo, & committit furtum. *§. furtum autem fit. instit. de obligationib. qvæ ex delict.* Ergo contra eum poterit per debitorem jurari in litem, ex cujus juramento probabitur damnum, ac interesse, & precium pignoris minutum, ob dictum usum, *d. l. in actionib. & dict. §. in vindicatione. & ibi not. Dd. per ill. tex.* Sic debitor, si scienter decipiat creditorem, dando illi ignoranti in pignus rem alienam, vel alii pignoratam, ita ut non sufficiat utriqve pro debito solvendo, vel dando in pignus unam rem pro alia, puta æs pro auro, vel subtrahendo illi pignus, etiamsi loco subtracti aliud supponeret, dicitur in dolo, & tenetur crimine stellionatus, & sic pœna arbitraria, *tex. gl. & Dd. in l. tutor. §. contrarium. & in l. si qvis in pignore in princip. & in §. fin. & l. cum debitore. D. pignoratic. action. Cujac. ad l. 1. D. qvi potior in pignor. habeant. in Papinian.* Ergo creditor poterit super suo interesse jurare in litem contra ipsum debitorem, *d. §. in vindicatione. & d. l. in actionibus. Plot. de in lit. jurand. §. 12. numer. 3. & seqq.* ubi hanc sententiam ad plures alias decisiones accommodat.

In

17 *In actione qvoqve Serviana † in litem jurari potest*, Si is cum qvo actum est de re aliqva, qvæ à colono in prædium rusticũ inducta illatave fuerat, qvæqve pignori erat dolo malo rem possidere desierit. Et licet in specie de actione Serviana hoc nusqvam traditum sit: tamen ita definiendum est, propterea, qvod actio Serviana in rem actio est, generaliter autem traditum est, in actionibus in rem in litem jurari, *d. l. in actionibus. D. in lit. jurand. d. l. si fundus. §. in vindicatione. ibi sicut in ceteris in rem actionibus D. pignorib. d. l. qvi restituere. §. fin. D. rei vindication. & tradit Borcholt. in tr. de in lit. jurand. c. 4. n. 23.*

18 *Habet qvoqve locum jusjurandum in litem † in actione Publiciana*, Si is ad qvem res, anteqvam usucaperetur, pervenit, dolo malo eam desierit possidere: Nam Publiciana actio in rem est. *§. sed istæ qvidem. instit. de actionib.* & in Publiciana actione omnia eadem sunt, qvæ in rei vindicatione. *l. 7. §. in Publiciana. D. Publician. in rem act.* Unde & Jac. Cujac. breviter qvidem, sed vere Publicianam

19 in rem actionem definivit † utilem, sive Prætoriam vindicationem, qvæ amissa possessione datur ei, qvi à non domino rem traditam ex justa caussa acqvirendi dominii bona fide accepit, nec dum usucepit. In actionibus autem in rem in litem juratur, *d. l. in actionibus. l. qvi restituere. D. rei vindicat. & expositum est supr.* Ideoqve de Publiciana qvoqve actione dubitari non potest. *In actione qvoqve rescissoria*

20 *† interdum jurijurando in litem locus esse potest*: veluti, si Titius, qvi rem meam ex justa caussa bona fide possidet. Reipublicæ caussa abesse cæperit, & dum Reipubl. caussa abesset, rem meam usuceperit, qvia ego absentem Titium convenire, atqve ita usucapionem inter rumpere non potui, & Prætor, qvi æqvitatis minister esse dicitur, *l. 1. D. pact. l. 1. D. constit. pecun.* usucapionem istam rescindat, & Titium condemnet ad rei restitutionem. Titius vero per contumaciam rem mihi restituere nolit, vel dolo malo desierit possidere, ne restitueret, tanti condemnabitur, qvanti ego adversus ipsum in litem juravero. Hæc enim actio rescissoria in rem est: & in actionibus in rem in litem juratur. *d. l. in act. & d. l. si fundus. §. in vindicat. D. pign. & d. l. qvi*

21 *restituere. §. fin. D. rei vindic.* *Idem etiam† in actione Pauliana & Fa-*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

& Faviana dicendum est, qvemadmodum confirmat Borch.
in tr. de in lit. jur. c. 4. n. 29. Qvod de actionibus in rem dictum est,
qvod in iis jurijurando in litem sit locus, *idem † accipiendum est* 22
etiam de actionibus in rem scriptis, h. e. qvæ neqve in perso-
nam sunt, nec in rem, sed in rem scriptæ dicuntur, *l. metum autem præ-*
sentem. §. fin. D. qvod met. causs. cujusmodi est actio qvod metus caus-
sa. *d. l. metum autem præsentem. §. fin.* qvæ vi qvidem in personam est
actio. *§. præterea. instit. de act.* sed scripta est in rem, h. e. in hac actio-
ne persona non notatur, qvæ metum intulit sed generaliter dicitur, me-
tum esse illatum, *d. l. metum autem præsentem. §. fin. & l. item si cum ex-*
cept. §. in hac actione. D. qvod met. caus. Et in hac actione † qvod metus 23
caussa in litem jurari posse & solere, diserte probat *l. arbitr. §. 1. D. dol.*
mal. qvod idem etiam in actione de dolo receptum est. 24
Idqve ab omnibus etiam interpretibus unanimi consensu approba-
tum est, ut late probat Plot. *in tr. de in lit. jur. §. 25. per tot. & §. 38. n. 6.*
Solus Ant. Fab. *lit. 16. conject. c. 18. & in tr. de error. pragm. decad. 18.*
error. 6. ab hac sententia discessionem fecit, & contendit, in his, actio-
nib. de dolo, & de eo qvod metus caussa, in litem jurare minime opor-
tere, & totum *§. allegata l. arbitrio. D. dol. mal.* crassum errorem, & me-
rum Triboniani inventum & commentum appellat: qvod tamen mi-
nime probabile est. Nam etsi qvidem edicti qvod metus caussa hæc est
sententia, ut qvadrupli pœna irrogetur ei, qvi vim aut metum intulit,
si arbitrio parere nolit, tamen hoc ita intelligitur, ut simplum illud,
qvod qvadruplandum est, & ex cujus comparatione qvadrupli ratio-
nem poni oportet, per actoris jusjurandum in litem æstimetur. Qvam
sententiam plerіqve glossatores veteres probarunt, & ex recentioribus
secutus est doctissimus Cujac. in commentar. ad eundem locum. Si er-
go reus conventus, judicio qvod metus caussa, ex arbitrio judicis rem
non restituat actori, vi metuve extortam, damnatur in qvadruplum,
intra annum, utilem, & post annum, in simplum, qvanti id actor æsti-
maverit, jurejurando in litem à judice delato. In actione autem de do-
lo, qvi † non restituit rem actori, ut judex arbitratus est, damnatur 25
qvanti ea res, id est, qvanti actor juraverit in litem, sive qvanti actor
juratus rem sive litem æstimaverit. Neqve enim reo non obtempe-

rante arbitrio judicis, aut eo contumace, rem sive litem æstimari æqvum est suo precio, i. e. vero & justo precio sed precio potius qvod ipse fecerit actor, ut rei contumacia plectatur, majore precio, iniqviore precio, *l. 9. D. rer. amotar. l. 8. D. in lit. jur. l. nec qvasi. D. rei vindication.* nisi actor forte contentus sit vero & justo precio. *l. qvod si possessor. D. rei vindicat.* Alioqvin potest actor adhibito jurejurando precium rei, qvæ non restituitur, facere immensum & infinitum, nisi jurijurando anteqvam juraretur, taxationem qvod etiam fit hodie,† judex
26 impofuerit, puta ne actor juraret, supra illam aut illam summam. Qvin & nulla taxatione imposita jurijurando, id judex, posteaqvam juratum est, moderari, imo etiam jusjurandum non seqvi potest. *l. 4. §. deferre. & l. 5. D. in lit. jurand. l. 3. §. Prætor. D. ad exhibend. l. si qvando. C. und. vi, de qvo infr. plura dicemus. Et hactenus de actionibus realibus: Nunc ad Martianum revertamur:* Ait ille,
27 † *in litem qvoqve jurari in actionibus ad exhibendum.*
28 Est autem actio ad exhibendum, † qva qvis ad hoc agit, non qvidem ut res detur, sed ut res exhibeatur ei cujus interest, rem sibi exhiberi, qvemadmodum ipsum nomen actionis indicat. Hinc actio ad exhibendum, qvasi præparatoria est ad rei vindicationem, & maximè propter vindicationes introducta esse dicitur. *l. 1. D. ad exhibend.* Hæc igitur ad exhibendum actio illis decernitur, qvi in rem mobilem qvacunqve actione experturi, eam sibi exhiberi petunt, injusta & probabili, aut dominii, sive asserti, sive prætensi, aut alius cujusdam juris, puta, usus,
29 ususfructus, interesse, &c. caussa fundat: Dico, in rem,† qvia etsi actio personalis est, qva experimur ad faciendum, sive exhibendum, aut dandum, qvanti ea res erit: *l. 3. §. est autem. D. ad exhibend. §. 1. institut. de actionib. l. actionum. D. obligat. & actionib.* tamen in rem directa est, contra qvemcunqve possessorem, vel detentatorem etiam ex deposito, commodato, locato, vel etiam ex qvo casu fortuito *d. l. 3. §. fin. cum aliqvot legib. seqq. D. ad exhibend.* imo & contra eum, qvi rem dolo malo vel corrupit, vel alias fecit, qvo minus possideret, *l. Julianus. l. si vir. D. eod. tit. l. ad exhibendum. l. exhibitionis. C. eod.* prout naturam actionis hujus pluribus describit Petr. Frider. Mindan. *in tract. de*
30 *mandat. judic. lib. 2. c. 50.* In hac igitur actione, si reus conventus, justus rem exhibere, rem per contumaciam non exhibeat, vel dolo malo desinat

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

desinat possidere, ne exhibere posset, tanti condemnabitur, qvanti actor jurejurando suo litem æstimaverit, hoc est, juraverit sua interesse, rem sibi exhibitam fuisse. *d. l. in actionibus. D. in lit. jurand. l. 3. §. præterea. & l. 5. §. idem Julianus. D. ad exhib.* *In omnibus qvoqve arbitrariis judiciis, † jusjurandum in litem receptum* 31
est. Sunt autem arbitrariæ actiones, † ex qvibus arbitratu & jussu 32
judicis aliqvid restituere vel exhibere tenetur reus, etiamsi actio ipsa sua natura non sit bonæ fidei. Actiones enim arbitrariæ, origine & natura, caussaqve sua juris stricti sunt, licet effectu qvodammodo fiant bonæ fidei, cum æqvè in his judex æstimet, atqve in illis qvæ bonæ fidei sunt: nisi qvod hoc interest, † qvod in his judex æstimet, qvomo- 33
do actori satisfieri, in illis, qvantum actori restitui oporteat, *§. in bonæ fidei. & §. in personam. institut. de actionib.* Nam in his verbis: *qvomodo & qvantum*, omnem inter actiones arbitrarias, & actiones bonæ fidei differentiam positam rectissimè dicitur, qvod cum interpretes non animadvertissent, in infinitos errores delapsi sunt, qvemadmodum præ ceteris eruditissimè probat ingeniosissimus JCtus Herman. Vult. *ad l. Unic. num. 17. & seqq. C. ubi conveniant. qvi cert. loc. dare promiss.* ubi materiam actionum arbitrariarum elegantissimè suo more prosеqvitur. Ejusmodi caussæ sunt, † actio qvod 34
metus caussa, *l. si cum exceptione. §. 1. & in §. in hac. & in §. qvatenus. D. qvod met. causs. Eguimar. Baro in §. præterea. institut. de actionibus Duaren. in l. in actionibus. & ibid. Coras. num. 13. Cujac. ad l. 9. verb. ex hoc edicto. D. qvod met. causs. & dixi supr. in eodem hoc capit. num. 23.* actio de dolo, † *l. arbitrio. D. dol. mal. Baro, Duaren. Coras. jam dictis locis:* 35
actio ad exhibendum, † actio de eo qvod certo loco. *d. §. præterea. l. 2.* 36
in princip. l. 3. §. fin. l. si heres. D. eo qvod cert. loc. l. Unic. C. ubi conveniat. qvi cert. loc. eare promiss. actio Publiciana, *d. §. præterea.* actio rerum amotarum, *l. si cum dos, §. mul. D. rer. amotar. Loriott. in tract. axiom. 69.* rei vindicatio *Wesenb. in Isagog. institut. lib. 4. n. 57.* actio noxalis. *d. §. præterea.* actio confessoria & negatoria, *l. harum. D. si servit. vindicet.* actio Faviana & Calvisiana, *l. tenetur. in fin. D. si qvid in fraud. creditor.* actio finium regundorum, actio redhibitoria, *Zas. in d. §. præterea. numer. 11. Loriott. in dict. loc. n. 69.* actio triticaria, *Cujac. in paratitl. D.*

condiction. triticar. & in tit. D. eo qvod cert. loc. & in tr. 3. ad Afric. in l. centum Capuæ. D. eo qvod cert. loc. actio hypothecaria, *d. §. præterea. l. si fundus. §. in vindicatione. D. pign.* de qvibus aliqva ex parte jam supra
37 dictum est. Caussa autem, ut ex actione, qvæ natura sua stricti juris est, fiat arbitraria, est duplex: una qvidem, dolus & contumacia non restituentis, cum nimirum actiones lege vel edicto ita sunt conceptæ, ut reo indulgeatur spacium ad restitutionem, ut condemnationem effugiat, permittiturqve judici jubere reum, ut ante condemnationem rem restituat, qvi jussus nihil aliud est, qvam arbitrium, cui nisi reus obtemperet, actor contra eum veluti contra contumacem in litem jurat, & secundum id sententia condemnatoria fertur in reum: Hinc in actionibus arbitrariis duplicem qvodammodo ferri sententiam, notat Hottom. *in d. §. præterea & Petr. Costal. ad l. item si cum exceptione §. hac autem actio. D. qvod met. caus.* Altera verò caussa actionis arbitrariæ, est locus, vel tempus, cum videlicet certo aliqvid loco, vel tempore dare debuit, idqve alio loco petitur, facta ejus loci vel temporis commemoratione, qvod dari debuit, *Vult. lib. 2. jurisprudent. Rom. c. 4. n. 67. & 68.* In his igitur omnibus arbitrariis judicis, hoc est, in omnibus vindicationibus, & in omnibus ad exhibendum actionibus, & interdi-
38 ctis, † ex qvibus arbitratu, & jussu judicis aliqvid restituere, vel exhibere tenetur reus jusjurandum in litem receptum est, *l. 5. in princip. D. in lit. jurand. l. qvi restituere. D. rei vindication. l. si fundus. §. in vindicat. D. pign. l. 3. §. præterea. D. ad exhibend.* veluti, in rei vindicatione, *d. l. qvi restituere D. rei vindic. hypothecaria. l. si fundus. §. in vindicatione. D. pignorib.* & Publiciana in rem actione. *l. sed etsi. §. in Publiciana act. D. Publician. in rem act. juncta prædicta l. qvi restituere. D. rei vind.* actio qvod metus caussa, actione doli, *l. arbitrio. D. dol. mal.* & ceteris ejus generis actionibus. *d. l. qvi restituere. in fin. D. rei vind. & l. si fundus §.*
39 *in vindicatione. D. pign. de qvib. jam supr.* Item in interdicto † qvod vi aut clam. *l. semper. §. sed qvod interfuit. D. qvod vi aut clam.* Sed maxime in interdicto. Unde vi. Est enim illud omnium plenissimum, habetqve uberrimas præstationes, qvia nec ullius possessionis favor tantus est, qvantus recuperandæ illius, qvæ per vim adversarii extorta est, eamqve ob caussam Zenonis constitutione factum est, *in l. si quando. C. Unde vi*: ut in litem jurari possit. Et licet ab hac sententia discessionem fecerit Ant. Fab. *lib. 16. conjecturar. c. 20. & in tr. de error. pragmat. dec. 18. er-*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

18. error. 7. ubi acriter contendit, in interdictis nunqvam in litem jurari posse: tamen à recepta sententia non est recedendum, præsertim cum expresso tex. *d. l. semper. §. sed qvod interfuit. D. qvod vi aut clam. & d. l si qvando.* confirmetur, nec probanda nimia illa & lubrica in emendandis legibus, & juris textibus licentia, qvemadmodum in simili casu recte monet Petr. Frider. Mindan. *lib. 2. de mandat. judic. c. 50. numer. 2.* Sic Ulpian, *in d. l. qvi restituere. §. de rei vindicatione.* generaliter tradit, etiam in interdictis in litem jurari posse. Postqvam enim Ulp. ibidem de rei vindicatione dixit, illam arbitrariam actionem esse, in eaqve in litem jurari, tandem in fine subjicit, hanc sententiam generalem esse, & pertinere ad omnia interdicta, ad omnes actiones, in rem sive in personam, ex qvibus arbitratu judicis qvid restituitur: Qvibus verbis Ulpian. JCtus hoc dicit, in omnibus interdictis arbitrariis, & actionibus personalibus & realibus arbitrariis, in litem jurari. His enim verbis, qvibus arbitratu judicis qvid restituitur, præcedentia verba, qvæ generaliter loqvuntur, de omnibus interdictis, & omnibu, actionibus in rem & in personam, restringuntur. In omnibus igitur interdictis, & in omnibus actionibus, realibus & personalibus in litem juratur, modo in iis aliqvid arbitratu judicis restituendum sit.

Nunc ad Martianum revertamur. Inqvit Martianus, † tertio loco, *in litem jurari, in bonæ fidei judiciis.* 40 *d. l. in actionibus. D. in lit. jurand. l. 3. §. in hac. D. commodat.* *Qværitur: An in omnibus?* Et sanè in omnibus bonæ fidei actionibus 41 in litem jurari potest, qvibus agitur ad restitutionem rei, qvæ à nobis profecta & tradita jus nostrum non immutavit, qvales sunt, commodati, *d. l. 3. §. in hac. D. commodat.* depositi *l. 1. §. in depositi. D. deposit.* locati. *l. si cui locaverim. §. 1. D. locat.* dotis. *l. si filiofamilias. §. 1. D. solut. matrimon.* & tutelæ actiones: *l. si tutor. D. in lit. jurand.* Qvod si autem bonæ fidei actione perseqvatur actor factum vel rem sibi debitam, & nunc primum sibi dandam vel tradendam, aut factum præstandum, non juratur in litem *l. 1. §. fin. D. rer. permutat. facit l. si tutor. ibi: & arbitrio potius domini. D. in lit. jurand.* Is enim qvi ad rem sibi dandam agit, dominus non est, sed est proprie creditor. Et hanc sententiam pluribus probant Joan. Bolognet. Duaren, Curt. & Donell, *in*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

d. l. in actionibus. D. in litem jurand. & Phanuc. de Phanuc. ad eundem tit. part. 2. membr. 3. num. 27. & seqq. Ex his apparet, qvid ad eam qvæstionem respondendum sit, qva vulgo qværitur: † *An scilicet, in actione ex emto in litem jurari possit?* Et sanè vulgo creditum est, in actione ex emto jurari in litem, nec ferè est qvispiam ex veteribus juris interpretibus, qvos pragmatici passim seqvuntur, qvi dissentiat: qvæ tamen opinio pragmaticorum minimè recipienda est, & rectè refellitur ab Anton. Fabr. *in tr. de erroribus pragmaticor. decad. 17. error. 7. Donell. lib. 26. commentarior. c. 8.* Nulla enim lex est, nulla ratio, qvæ probet, in actione ex emto jurari in litem, nec est probabile, prudentes & Imperatores, qvorum tot extant responsa, ad actiones emti & venditi pertinentia, jus hoc prætermissuros fuisse, si putassent, in actione ex emto jurari in litem posse. Neqve indistinctè in omnibus omninò actionibus bonæ fidei juratur in litem, sed in iis tantum, in qvibus de rei restitutione, non autem de traditione tractatur, ut ex

43 prædictis colligitur. *Sic constat, † non jurari in contrariis judiciis*, depositi, commodati, mandati, & aliis similibus, *l. ei apud qvem. in princip. D. deposit.* ubi ratio redditur, qvia in iis non agitur de fide rupta, licet non eò minus sint bonæ fidei, possintqve competere ex caussa doli. Ex qvo rectè colligunt interpretes, non aliter in contrario judicio in litem jurari, nisi cum de fide rupta agitur, cum de indemnitate duntaxat, non item: atqve ita voluit *gloss. in l. si pignore. §. si post. D. pignorati c. action. & gloss. ibi Br. secutus est. Eandem gloss. seqvitur Joan. de Imol. in l. infamem. D. public. judic. & Alex. de Imol. in d. l. in actionibus. numer. 5. D. in lit. jurand.* ubi affirmat, glossæ sententiam veram esse, & deniqve hæc est communis interpretum opinio, ut testatur *Nicol. Bellon. lib. 2. supputation. jur. civil. c. 14. & post eum Joan. Baptist. Plot. in repet. l. si qvando. C. Und. vi. §. 20. Borcholt. in tract. de in lit. jurand. cap. 4. num. 73. Coras. lib. 6. miscellan. c. 7.* Nec dicat qvis, huic rationi conseqvens potius videri, qvod in actione emti jurari debeat, qvandoqvidem rumpit procul dubio fidem venditor, qvi rem qvam vendidit, tradere dolo malo recusat, cum ex natura contractus obligatus sit ad tradendum. Nam respondendum est, qvod de fide rupta hic dicimus, non ita accipiendum esse, ut fidem rumpere videatur,

tur, qvisqvis non præstat qvod promisit, (alioqvin enim etiam in contrariis judiciis facilè eveniret, ut de fide rupta ageretur, & conseqventer, ut in iis qvoqve juraretur in litem, qvod tamen non fit) sed ut fidem is demum rumpat, qvi rem alienam, qvam ex bonæ fidei contractu habet à domino, non vult ei restituere, & qvidem dolo malo, cum possit, aut si fecerit, ne possit. Hoc verò non evenit in actione exemto. Neqve enim sola venditio transfert dominium citra traditionem: nos autem eum casum tractamus, qvo res vendita nondum sit tradita, & qvo agatur ad traditionem, adversus venditorem tradere recusantem. Qvo casu dicimus, non ad aliud condemnari venditorem posse: qvantumvis dolus & protervia ejus arguatur, qvam ut præstet, qvanti emtor sua interesse probaverit, ut disertè scriptum est, *in l. 1. D. action. emt. in l. fin. traditio. C. eod.* Ergo non qvanti emtor in litem juraverit. Sunt enim hæc planè contraria, & repugnantia, condemnari qvem in id qvod adversarii interest, & condemnari, qvanti adversarius in litem juraverit, *l. qvi restituere. D. rei vind. l. semper. §. hoc interdicto D. qvod vi aut clam. l. arbitr. §. 1. D. dol. mal.* Et hanc sententiam nobiscum probant Franc. Duar. *ad d. l. in act. n. 21. D. in lit. jur. lect. 1. & lect. 2. c. 3. Bor. in tr. de in lit. jurand. c. 5. n. 70. Don. & Ant. Fab. in loc. supr. allegat.*

An autem † *liberetur venditor præstatione ejus qvod interest, emtoris, an verò cogatur præcise rem tradere, si præsertim habeat tradendi facultatem*, videndus est. 44 *Borch. in tract. de feud. c. 7. num. 9. Duaren. ad l. si qvis ab alio. §. si qvis promiserit. D. re judicat. & ad l. stipulationes. 72. D. verbor. obl. Donell. lib. 15. commenta. c. 3. Goddæ. in tr. de contrahend. stipulation. c. 9. n. 95. & seqq. Cujac. ad l. 1. D. action. emt. in pr. ad l. 71. §. in pecunia. D. legat. 1. Andr. Fachinæ. lib. 2. controv. c. 30. Joan. Vaud. lib. 1. qvæst. variar. qvæst. 9. Plot. in d. repetit. l. si qvando. §. 4. n. 54. & seqq. Unde vi. Anton. in d. tract. de errorib. pragmat. decad. 17. error. 7. circa fin. & decad. 25. error. 4. Zoanett. in tract. de emtion. & vendition. numer. 71. & seqq. Hieron. de Cav. in tr. opin. commun. contra com. qvæst. 459. vol. 2. P. Augustin. Morla. in empor. qvæstion. jur. variar. part. 1. tit. 9. qvæstion. 7. Pil. Modicens. qvæst. 116. Angl. in §. precium autem. numer. 8. institut. de emtion. & vendition. & ibid. Fab. n. 10. & seqq. Vult. ibid. in princip. num. 81. Schrader. num. 29. & seqq. Porc. num. 5. Anton. Matthæ. ibid. in notis.* Non jura-

tur e-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

45 tur etiam in litem, † si actor rem suam, cujus certa æstimatio & qvantitas est, veluti, nummos, vinum, oleum, frumentum, &c. ab adversario petat, *l.3. & Donell. D. in lit. jurand.* Sed dices frustra hactenus, de
46 bonæ fidei judiciis multa facta fuisse verba, † cum etiam in actionibus
47 strictis in litem juretur. Imò † in actionibus qvoqve ex delicto descendentibus, ut in actione furti. De actione stricti juris hoc traditum est, *in d. l. in actionibus. §. fin. D. in lit. jurand.* ubi agitur de actione ex stipulatu, qvæ non est bonæ fidei actio sed stricti juris, prout etiam actio arbitraria, & tamen docet Jurisconsultus, in ea in litem jurari. De actione furti, qvæ ex delicto descendit, idem traditum est *in l. cum furti. D. in lit. jurand. & tradit Clar. lib. 5. receptar. sententiar. §. furtum. num. 18.* Qvinimo etsi Br. *in l. fin. D. eod. tit.* existimet, jusjurandum in litem in civilibus tantum judiciis obtinere, Pone, tamen *in d. l. in actionibus.* etiam in criminalibus juramento locum esse defendit, eumqve seqvitur Mynsinger. *respons. 21. num. 87.* Sic in actione contra spoliato-
48 rem † in litem jurari, post alios probat *Plot. in d. l. repetit. l. si qvando.*
49 *per ill. tex. in §. 26.* item locum habet jusjurandum in litem † & contra
50 prohibentem aliqvem testari: & contra moventem terminos, † *Plot.*
51 *ibid. §. 44.* item contra deflorantem virgines: † *§. 33.* item † contra tu-
52 torem ac curatorem alienantem bona minorum absqve solennitate.
53 *Plot. ibid. §. 5. n. 3. & seq.* Deniqve generaliter † contra mendacem *§.*
54 *36.* contra contumacem, † *§. 37.* contra calumniantem. *d. §. 37. n. 3.* con-
55 tra non servantem fidem, † *§. 38. n. 2. & seqq.* Sed respondendum est, jusjurandum in litem duplex esse: aliud affectionis, & aliud veritatis: sive ut JCti loqvuntur, aliud est jusjurandum in litem, qvo res arbitrio actoris æstimatur, aliud, qvo res simpliciter æstimatur, *sicuti supr. c. 2. latius est expositum.* Et qvæ hactenus diximus de jurejurando in litem, in bonæ fidei judiciis, intelligenda sunt de juramento in litem, qvo res æstimatur arbitrio actoris, hoc est, ut interpretes loqvuntur, de juramento in litem affectionis. Et in solis bonæ fidei judiciis juramentum in litem affectionis locum habet, non in judiciis stricti juris. Et in legibus in contrarium allegatis, agitur de jurejurando in litem, qvo juratur qvanti res sit, qvod actor in veram rei in judicium deductæ, & facto adversarii non extantis, æstimationem ex delatione & taxatione judicis interponit, *l. 2. §. 1. l. 3. l. 4. in fin. l. 5. §. sed in his. & l. tutor. ibi: non est æqvum pretio suo, id est, qvanti res est litem æstimare. D. in lit. jurand.*

rand. Hoc jusjurandum defertur in omnibus ſtricti juris. † *l. 5. §. planè. cum legib. ſeqq. d. l. cum furti D. eod.* & bonæ fidei judiciis, in qvibus non ex arbitrio actoris in litem juratur. *l. 3. D. eod. d. l. 5. §. fin. & ibi Duaren. cum l. ſeq. D. eod. Phanut. de Phanut. in tr. de in lit. jurand. part. 1. membr. 2. num. 2. Menoch. in tr. de arbitrar. judic. qq. centur. 3. caſ. 208. num. 1.* Sive dolo, ſive culpa adverſarii res de qva agitur, non extet, item in omnibus reliqvis bonæ fidei & arbitrariis actionibus, ſi ſaltem culpa adverſarii res in judicium deducta non extet. *d. l. 2. §. 1. d. l. 4. §. fin. & d. l. 5. §. ſed in his, D. in lit. jurand.* Non ſolum autem iſtud juramentum de rei principalis, † ſed etiam ejus qvod intereſt, æſtimatione, 57
interponitur, ut ſi pecunia, aut vinum, vel alia res, cujus certa eſt æſtimatio, ſua die non præſtetur, debitor tenetur non in res ipſas tantum, ſed etiam in id qvod actoris intereſt, ſua die eas præſtitas non eſſe: in eoqve numeranda ſunt omnia damna ob eam cauſſam etiam extra rem, circa tamen rem contingentia, ut ſi ideò petitor in pœnam inciderit, aut pignora ejus ſint diſtracta. *d. l. 3. D. eod. l. 2. §. fin. D. eo qvod cert. loc.* Ex his conſtat, † duo potiſſimum hujus jurisjurandi reqviſita 58
eſſe, unum eſt dolus, vel culpa adverſarii: *d. l. 5. §. fin. cum l. ſeq. D. eod. l. ſi ex legati. l. ſi ſervum. §. ſeqvitur. & l. nemo. §. 1. D. V. obligationib.* alterum verò eſt, difficultas probandæ æſtimationis, qvam rei interitus, ſive defectus, vel etiam deterioratio peperit, *d. l. 5. §. fin. D. eod. l. 3. D. tritic. action. Bl. & Donell. in d. l. 5. §. planè.* Et hæc duo reqviſita hujus jurisjurandi, tradunt Dd. communiter *in d. l. 5. ubi Br. num. 12. Bl. in d. §. plane. & ibid. etiam Angl. num. 2. & Jaſ. num. 39. qvos ſeqvitur Mynſinger. cent. 4. obſervat. 12. Menoch. in tr. de arbitr. judic. qq. lib. 2. cent. 3. caſ. 208. num. 1. & 2.* Iidem tamen † in bonæ fidei judiciis, ſufficere ſo- 59
lam probationis difficultatem tradunt, qvam differentiam meritò improbat & rejicit Duaren. *in d. l. 5. §. fin. numer. 52. D. in lit. jur.* Ideò autem † prædictis caſibus hoc in litem, veritatis, (ut vocant) jusjuran- 60
dum receptum eſt, qvia judex ſine injuria aut actoris aut debitoris, æſtimare absqve delatione jusjurandi non poteſt rem, qvæ non extat. *d. l. in actionibus. 5. §. fin. ubi pro relatione legendum eſt, delatione. D. eod. & ibi Donell.* Atqve his præcipuè caſibus hoc in litem jusjurandum jure civili ſcripto deferri poteſt, licet Dd. & uſus practicus multis etiam aliis caſibus ipſi locum concedant, ut videre eſt apud Menoch. *dict. caſ. 208.*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

CAP. VI.
QVANDO, & QVIBUS DE CAUSSIS JUSJURANDUM IN LITEM DEFERATUR.

SUMMARIA.

1. *Qvando & qvibus de caussis jusjurandum in litem deferri & præstari soleat.*
2. *Ad jusjurandum in litem qvænam reqvirantur.*
3. *Precium suæ rei qvilibet definire potest.*
4. *Dolus qvid sit.*
5. *Contumacia qvid.*
6. *Contumacia an proprie sit delictum.*
7. *Juramentum in litem an ob dolum præsumtum deferri possit. & qvid in lata culpa, n. 8. & 11.*
9. *Verba taxativa solent esse præcisa, & num. 13.*
10. *Culpa lata an in pœnis dolo comparetur, & num. 12.*
14. *A dolo an qvælibet caussa excuset, etiam injusta. & an à lata culpa, n. 15. an à mulcta, num. 16.*
17. *Jusjurandum in litem an ob levem culpam præstari possit: & qvid in persona tutoris, n. 18. & n. 20. item 24.*
19. *Culpæ vocabulum simpliciter prolatum culpam levem denotat.*
21. *L. 4. C. in lit. jurand. explicatur.*
22. *Jusjurandum in litem ex dolo alterius nunqvam defertur.*
23. *Jusjurandum in litem an ob dolum defuncti deferatur contra heredem.*
25. *Mora species culpæ levis.*

HActenus in qvibus actionibus jusjurandum in litem locum habeat, nec ne, à nobis pertractatum est: non autem sufficit hoc teneri, qvibus scilicet in actionibus jusjurandum hoc in litem locum habeat, sed & id necessariò adjiciendum est. *Qvando*
1 † scilicet, *& qvibus de caussis jusjurandum in litem deferri & præstari soleat:* nam & hoc necessarium esse reqvisitum hu-

tum hujus in litem jurisjurandi, nemo est qvi dubitet. In hac qvæstione duæ nobis personæ inspiciendæ sunt: altera nimirum actoris, altera, rei: & ex harum personarum qvalitate caussæ definitio petenda est: Ac primum qvidem ultra naturam & qvalitatem actionis, de qva in præcedenti cap. dictum est, ex persona rei reqviritur, † dolus, aut 2
contumacia ipsius, rem non restituentis, vel non exhibentis, ut jusjurandum in litem deferri possit. Ita enim à Paul. JCto traditum est *in l. 2. §. fin. D. in lit. jurand.* cum, inqvit Paul. dolus aut contumacia non restituentis vel non exhibentis punitur, res æstimatur, qvanti in litem actor juraverit. Et sic Paul. utrumqve, & dolum & contumaciam conjungit. De contumacia in specie qvoqve hoc tradidit Ulpian. *in l. 1. D. eod.* ubi docet, crescere condemnationem ea contumacia non restituentis, per jusjurandum in litem: item ex contumacia rem æstimari ultra ipsius precium. Sic Marcellus *in l. si tutor. D. eod.* docet, qvod & rei contumacia coercenda, & arbitrio domini rei precium statuendum sit, potestate petitori in litem jurandi concessa. De dolo idem in specie proditum est à Martian. JCto *in l. in actionibus. §. sed in his. D. in lit. jurand.* Postqvam enim ibi Martianus dixit, in actionibus in rem, & in ad exhibendum, & in bonæ fidei judiciis in litem jurari, tandem subjicit, in his omnibus actionibus ob dolum solum in litem jurari, non etiam ob culpam. Sic Paul. *in l. arbitrio. D. dol. mal.* docet, reum propter contumaciam suam in re non restituenda, vel non exhibenda, tanti condemnari, qvanti actor in litem juraverit. Et Ulpian. inqvit, si dolo fecit reus, qvò minus possit rem restituere, qvantum adversarius in litem sine ulla taxatione in infinitum juraverit, damnandus est, *in l. qvi restituere. D. rei vindication.* Idem Ulpian. *in l. sed etsi lege. §. hæc verba. D. petit. hereditat.* ait, adversus eum qvi dolo fecit, qvò minus possideat, in litem juratur. Ex qvibus apparet, duplicem hujus jurisjurandi rationem, & duo qvasi principia esse. Una est ratio, qvod contumacia, dolus, vel lata culpa adversarii non restituentis vel præstantis rem petitam, pœnam mereatur, *d. l. 1. l. 2. l. 4. in fin. & l. si tutor. D. in lit. jurand.* Altera est, qvod † qvilibet suæ rei precium, qvodcunqve 3
voluerit, definire possit, *l. si cum dos. 5. fin. junct. l. seq. D. rer. amotar. l. item. §. fin. D. locat.* qvippe, cum nemo invitus rem suam abalienare teneatur, *l. invitum. C. contrahend. emt. Duaren. ad l. 5. n. 1. D. in lit. jurand.* Sic Pompon. JCtus *in d. l. si cum dos. §. fin. & in l. ideoq;. D. rer. amotar.* do-

tar. docet, si mulier res qvas amovit, non reddat, ex contumacia mulieris res æstimari debere, qvanti in litem vir jurasset, qvia non sit æqvum, invitum suo precio res suas vendere, ut Paul. loqvitur *in l. non enim æqvum est. D. action. rer. amotar.* Et Ulp. *in l. 3. §. præterea. D. ad exhibend.* inqvit: Reus contumax, per in litem jusjurandum petitoris, damnatur. *Et in l. 5. §. idem Julianus. D. eod. tit.* ait, emtorem, qvi rura cæsa non restituit, ad exhibendum teneri, in qvantum in litem juravero, si emtor possideat, vel dolo fecit, qvo minus possideat. Propter contumaciam igitur aut dolum rei, rem non restituentis vel non exhi-
4 bentis, jusjurandum in litem affectionis defertur. Dolus est, † qvando malo animo & ex proposito reus desiit rem possidere, ne eam resti-
5 tueret, vel exhiberet. Contumacia † verò à contemnendo dicitur, vel Velio Largo autore, qvi contumaciam dicit venire à contemnendo. Unde & qvod ait *l. contumacia. D. re judicat.* contumacem eum esse, qvi contemnit, qvi vocatus sui præsentiam facere contemnit: σχῆμα est ab etymologia: Contumacia igitur inobedientiam significat, & propriè contemtum potiorum: Contumacia igitur hoc loco est, qvando reus rem, qvam habet, tenet, possidet, & tamen jussus non vult re-
6 stituere, vel exhibere. Hæc contumacia † etsi propriè non est delictum, & cum maleficio neqve in loco neqve in tempore convenit, sed est qviddam separatum à delicto. *Hippolyt. in repetit. l. de uno qvoq; D. re judicat. & in pract. criminal. §. postqvam. num. 53. per tex. in l. Papinianus. §. meminisse. & in l. qvi repudiantis. §. fin. D. inoffic. testament. & gloss. ibid. in verb. non creditur. tex. in l. si ideo. D. evictionibus.* tamen pro delicto accipitur, & ex ea dolus præsumitur, cum sit lata culpa. *arg. l. omne delictum §. contumacia. D. re militar. tex. in c. cordi. §. fin. appellationib. & in d. l. contumacia. ubi Zas. num. 5. & ibid. Duaren. D. re judicat. gloss. in d. l. 1. §. fin. in verb. meram pœnam. D. si qvis jus dicent. non obtemperav. Br. ibid. num. 9. Alexand. num. 17. & communiter Dd. Anan. consil. 25. num. 1. Gail. 2. de pac. public. c. 5. num. 8. Prosp. Farinac. libr. 1. qq. criminal. tit. 3. qvæst. 18.* & est impropriè saltem delictum: qvod ob contemtam judicis autoritatem committitur. *d. c. cordi. §. fin.* qvi jurisdictionem suam mandatis pœnalibus tueri potest. *l. Unic. D. si qvis jus dicent. non obtemperav. & in l. si familia. D. jurisdict. omn. jud. & in l. 2. §. 1. in fin. D. si qvis in jus vocat. non ier. Bl. in l. si mora. num. 1. vers. veritas. solut. matrimon. & in l. fin. num. 1. in fin. C. crim. stellionat. & in l.*

ut in multis. num. 4. C. de appellat. Sed dicet qvispiam,† qvod ob dolum 7
præsumtum in litem jurari neqveat, ne duo specialia concurrant eodem loco, qvod actori credatur in propria caussa, *contra l. nullus. D. testib.* item qvod præsumatur dolus: contra *l. merito. D. pro soc.* ex qva id tradit Br. qvod scilicet propter præsumtum dolum in litem jurari non possit, *in l. tutor qvi repertorium. in penultim. column. vers. venio ad tertiam. D. administrat. tutor. & idem concludit Corn. cons. 81. volum. 4. Cott. memorab. incipient. juramentum in litem. Dec. in l. contractus. ibi addit. verb. in non faciendo. D. R. I. (vide Menoch. 2. arbitrar. jud. qq. cent. 3. cas. 207.)* sicuti nec ob latam culpam, † *per tex. expressum in l. 5.* 8
D. in lit. jurand. qvi ait, in litem jurari ob solum dolum. Hæc verba taxativa, † solum, duntaxat, tantum, & si qva sunt similia, solent in le- 9
gibus nostris esse præcisa, & casus alios excludunt: *l. non solum. §. tale, D. liberation. legat.* Hinc excludunt etiam latam culpam, qvæ dolus non est, sed tantum ei æqviparatur, *l. 1. §. hæc actio. D. si mens. fals mod. dixerit.* Movet etiam, † qvod dolus in pœnis non solet ad latam cul- 10
pam produci *l. in lege. D. ad L. Cornel. de Sicar.* Et hanc sententiam tuentur qvoqve post alios *Accurs. Castrens. & Jas. in d. l. 5. D. in lit. jurand.* Sed hæc opinio neqvaqvam recipienda est: & contraria, qvod scilicet ob latam culpam, adeoqve propter dolum etiam præsumtum, rectè in litem jurari possit, multò verior est. Nam † lata culpa non so- 11
lum dolo comparatur, sed est qvoqve doli species: qvod probat Cels. aperta voce *in l. qvod Nerva D. deposit.* qvia est dolus præsumtus juris interpretatione, ut recte notat Accurs. *in d. l. qvod Nerva.* Idem probat *l. 1. §. is qvoq; D. obligat. & actionibus* ubi dicitur, qvod † lata culpa, 12
qvæ magna negligentia appellatur, in doli crimen incidat. Nec obstat, qvod JCtus ait *in d. l. 5.* in litem solum, vel duntaxat ob dolum jurari, Nam & de agrimensore dictum est, qvod de dolo duntaxat teneatur, *l. 1. §. hæc actio. D. si mens. fals. mod. dixer.* nihil tamen id impedit, qvò minus & latam culpam præstet, *d. §. hæc actio. versic. lata culpa.* Sic etiam de depositario traditum est, qvod duntaxat de dolo teneatur. *in l. contractus. D. R. I.* Nihil tamen dubitat Cels. qvin & de lata culpa teneatur, *d. l. qvod Nerva.* Idem deniqve responsum est in precario, *in l. qvæsitum. §. eum qvoq; D. precar.* Nam & lata culpa dolus est. Nec † ob- 13
stat natura dictionis taxativæ, qvia hæc eò respicit, ut excludat saltem id qvod minus est, non autem id qvod æqvale est, aut majus: ut patet

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

ex Alphen. responso *in l. anniculus. D. V. S.* Et sic *in d. l. 5.* particula solum, non excludit latam culpam, sed levem tantum, & levissimam.
14 Nec impedit, † qvod dolus in delictis non porrigatur ad latam culpam, & qvod caussa qvælibet etiam † injusta & bestialis, ut loqvuntur, non à dolo tantum excuset, sed etiam à pœna. *gl. in l. si plagii. verb. justa. C. plagiar. Jac. Philipp. Port. cons. 147. n. 29. Gail. 2. de pac. publ. capi. 10. num. 14. Vasq. libr. 1. illustr. controversiar. cap. 18. n. 28. Clar. lib. 5. receptar. sententiar. §. fin. qvæst. 60. numer. 22. Borcholt. in tr. de pact. cap. 6. in fin. Hartman. Pistor. libr. 1. qq. jur. variar. qvæst. 17. numer. 8. Tiraq. in tr. de pœn. leg. temperand. causs. 43. Ancharan. 2. qvæstion. 59. num. 10. & seqq. & lib 3. qvæstion. 61. num. 4. 6. & 7. & qvæst. 72. numer. 15. & 16. Schrader. in miscellan. cap. 16.* Nam id verum est tantùm, si ad pœnam corporalem agatur, *d. l. 7. D. ad L. Corn. de sicar.* & in iis delictis, in qvibus dolus est de substantia, ut perjurium, falsum, injuria, & similibus: de qvo remisisse sufficiat ad Jul. Clar. *in practic. criminal. §. fin. qvæst. 60. vers. & generaliter scias. Jas. in l. justè possidere. num. 31. D. acq. possess. Myns. libr. 3. obs. c. 98. Chassador. decis. 19. num. 4. Men. in tr. de recuperand. possess. remed. 5. num. 49. & seqq. Bartholomæ. Tæg. in tr. crimin. part. 13. n. 3. Moller. 2. semestr. c. 38.* Si autem delicti pœna pecuniaria sit & civilis, lata culpa pro dolo est: *tex. apertus in l. 1. non alias. D. si qvis testam. lib. esse juss.* Sic licet qvælibet caussa etiam injusta excuset
15 à dolo, † non tamen excusat etiam à lata culpa, ut pulcrè voluit *Br. & alii. in d. l. justè possidet. D acq. poss.* id qvod Jas. *ibid. reputat notabile,*
16 *& Tiraq. in dict. causs. 43. in fin.* † nec etiam à mulcta, ut probat Wesenb. *cons. 53. num. 52.* Ob dolum igitur & latam culpam in litem jurari po-
17 test: † ob levem culpam non item: † Excipiunt nonnulli tutoris caus-
18 sam, contra qvem in litem jurari posse credunt, etiam ob levem culpam, *per l. 4. C. in lit. jur.* qvæ sententia neqvaqvam recipienda est. Nam *in l. videamus. D. eod.* qvæ tota de tutelari caussa est, nominatim traditum est, ex culpa jusjurandum in litem non esse deferendum, qvod de levi culpa accipiendum esse, dubitari non potest. Qvoties-
19 cunqve † enim culpa simpliciter sine adjectione nominatur, levis culpa significatur: *l. contractus. D. R. I. l. in venditionem. §. pen. D. reb. autor jud. possid. & ibid. Accur.* Ob id sine culpa fieri dicitur, qvod sine culpa levi fit, qvamvis non fiat sine culpa levissima, *l. 3. §. at hoc edicto.*
20 *junct. gl. D. naut. caup. stabul. Petr. Fab. in d. l. contract. D. R. I.* Sic † omnes leges

leges qvæ volunt, adversus tutorem in litem jurari, de dolo vel contumacia ipsius tutoris loqvuntur, ut in *l. tutor qvi repertorium. D. administrat. & peric. tutor.* Ulp. docet, tutorem qvi repertorium non fecit, qvod vulgò inventarium appellatur, dolo fecisse videri, & ideò illum in ea conditione esse, ut teneatur in id, qvod pupilli intereſt, qvod ex jurejurando in litem æstimabitur. Sic Marcellus *in l. si tutor. D. in lit. jur.* tradit, tutoris contumaciam, rem adulti qvam possidet, restituere non volentis, puniendam esse, & arbitrio domini rei precium esse statuendum, potestate petitori in litem jurandi concessa. Et frustra JCti doli aut contumaciæ tutoris mentionē facerent, si etiam ob levem tutoris culpam jusjurandum in litem deferri posset. Neqve probat vulgatam sententia † allegata *l. 4. C. de in lit. jur.* ex qva duxerunt erro- 21
rem vulgarem. Nihil enim aliud ibi dicitur, qvam qvod alio jure debeat esse tutor, alio heres ipsius: ex qvo tamen minimè seqvitur, qvod etiam ob levem culpam in autorem jurari possit in litem, in heredem aut tutoris in dolum tantum, vel latam culpam. Qvæ differentia falsissima est, & longè alia mens *d. l. 4.* videlicet, in tutorem jurari in litem, si inventarium ceteraqve instrumenta pupillaria non exhibeat: item, si inventarium non faciat. *l. 1. & 3. D. administrat. tutor. latè Schurff. consil. 41. cent. 2.* item si rem pupilli restituere nolit finita tutela. *d. l. si tutor. D. in lit. jurand.* qvia hæc omnia dolo malo facit, & fraudulenter. Ex dolo igitur tutoris, vel lata culpa, qvæ & ipsa dolus est, in tutorem actori defertur jusjurandum in litem: in heredem autem tutoris conventum actione tutelæ, ex dolo vel lata culpa tutoris, non defertur juramentum in litem, nisi lis fuerit contestata cum defuncto, sed ex dolo proprio tantum ipsius heredis, vel ex lata culpa, ipsius heredis propria, *l. 1. & 2. C. eod. tit. l. 1. §. 1. D. fidejussorib. tutor.* Estqve generale & perpetuum, † ut nunqvam ex dolo alterius in litem jure- 22
tur, *l. 1. C. qvand. ex fact. tutor.* qvamvis aliqva culpa arguatur, *l. 2. D. in lit. jurand.* Sic † ob dolum defuncti jusjurandum hoc in litem adver- 23
sus heredem deferri regulariter non posse, tradit Duaren. *ad l. in actionibus. numer. 32. D. in lit. jurand. Mynsinger. respons. 21. numer. 87. & seqq. Wesenbec. consil. 13. num. 35. & seq.* Nam cum fieri possit, ut in nullo dolo vel culpa sit heres, unde pervenitur ad juramentum in litem. *d. l. in actionib. ubi Jas. D. in lit. jurand. & tot. tit. C. eod.* non potest ex dolo vel culpa patris sui tale juramentum contra filium heredem obtineri,

l. fin.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

l. fin. C. in lit. jurand. Br. in l. si Romæ Alexand. & Salicet. in d. l. in actionibus. D. in lit. jurand. Jas. in l. si qvando. numer. 51. & seqq. C. Unde vi. Alexand. in l. qvi bona. in fin. D. damn. infect. maximè, si judicium non fuerit cum defuncto patre susceptum neqve lis contestata. *Jas. in d. l. si qvando. numer. 54. cum seq. per l. Un. C. ne ex delict. defunctor. cum aliis per eum allegatis*: idqve generale esse in omni tali juramento, qvod à lege vel statuto ob dolum aut culpam alicujus in litem alteri parti conceditur, tradit communis schola Dd. *Raph. Fulgos. & Alexand. in l. penultim. §. hoc autem judicium. D. ne qvis eum. Zas. in l. ait Prætor. 2. in fin. D. jurejur. Matthæ. de Afflict. decis. 169. per tot.* Sic probationem per juramentum ex *l. si qvando. C. Und. vi.* non habere locum contra heredem spoliantis, pulcrè probat Mynſ. *cent. 4. obs. 12. & respons. 21. n. 88. & seqq.* & secundum hanc sententiam in Camera Imperiali, in caussa comitis de Henneberg. contra Duces Bavariæ judicatum fuisse refert. Alio igitur (ut ad rem revertar) jure est tutor, alio heres ejus, qvamvis adversus tutorem ob levem culpam in litem non juretur. Nam si tutor inventarium, ceteraqve instrumenta dolo malo non proferat, adversus eum in litem jurabitur. Adversus heredem ipsius, ob dolum malum ipsius tutoris, in litem non jurabitur. Heres qvidem tutoris ex dolo aut lata culpa ipsius tutoris tenetur in solidum. *l. ex depositi. D. obl. & act. l. ex contractib. D. eod. l. fin. D. fidejuss. tut.* at ob dolum aut latam culpam tutoris, adversus heredem in litem non juratur, sicqve alio jure est tutor, alio heres ipsius. Qvod hactenus dictum est, ob contumaciam aut dolum rei conventi, rem restituere nolentis, & sic
24 ob culpam latam in litem jurari, non autem ob culpam levem, † de eo juramento accipiendum est, qvo res æstimatur arbitrio actoris, qvod interpretes, ut sæpius jam monuimus, affectionis juramentum appellant: aliud est dicendum de eo juramento in litem, qvo res æstimatur, qvanti ea fuit, qvod interpretes veritatis juramentum vocant. Hoc enim actori deferri potest, etiam ob levem culpam. Sic *in l. act. §. fin. D. in lit. jur.* Marti. docet, qvod ob moram jurari possit in litem: mora autem † levi culpæ annumerari solet. *Cujac. in l. si ex legati caussa. D. V. oblig.* Sic Paul. JCtus *in l. 2. D. in lit. jur.* expresse docet, ob levem culpam non restituentis, vel non exhibentis jusjurandum in litem deferri. Interdum inqvit, qvod interest agentis, solum æstimatur: veluti cum culpa non restituentis, vel non exhibentis punitur. Culpam

cum

cum nominat Paul. levem culpam intelligit: qvod ſemper fieri ſolet, cum abſolutè culpa nominatur, ut ſupr. latius dictum eſt: & opponit ibi Paul. culpam dolo: ex qvo etiam manifeſtum fit, eum de levi culpa loqvi, non de lata culpa, qvæ dolus eſt, *l. qvod Nerva. D. depoſit.* Sic Ulp. *in l. qvi reſtituere. D. rei vind.* docet, ob levem culpam in litem jurari. Ibi enim primum de dolo loqvitur: Si dolo, inqvit, reus fecerit, qvò minus rem reſtitueret, qvanti adverſarius in litem ſine ulla taxatione in infinitum juraverit, damnandus eſt: & poſtea ſubjicit, ſi dolo non fecit reus, qvò minus poſſet reſtituere, non pluris, qvam qvanti res eſt, id eſt, qvanti adverſarii interfuit, condemnandus eſt, delato, ſcilicet, adverſario jurejurando in litem, qvia judex ſine delatione jurisjurandi non poteſt æſtimare rem, qvæ non extat, *d. l. in act. §. fin. D. in lit. jur.* Ob culpam igitur levem jusjurandum in litem defertur. Et hoc de jurejurando in litem veritatis intelligendum eſt, non etiam de jurejurando in litem affectionis. Jusjurandum enim in litem affectionis ex culpa non defertur, *l. 4 §. fin. D. eod.* Sed ob contumaciam, *l. 1. & 2. l. ſi tutor. D. eod.* vel dolum, *d. l. 2. & l. in action. D. eod. l. qvi reſtituere. D. rei vindic.* vel latam culpam, *l. 2. C. in lit. jur. Borch. in tr. de in lit. jurand. c. 5. in fin.* *Et tantum de ſexto capite hujus tractatus: nunc ſeqvitur ſeptimum & poſtremum caput.*

CAP. VII. & ULTIM.
De vi & effectu jurisjurandi in litem.

SUMMARIA.

1. *Effectus jurisjurandi in litem qvis ſit.*
2. *Jurejurando in litem permittitur actori rem ſuam æſtimare pro libitu.*
3. *Jusjurandum in litem qvid ſit.*
4. *Lis qvid ſit.*
5. *Jurejurando in litem qvædam ſit venditio.*

6. *Jusjurandum in litem an per judicem taxari possit.*
7. *Judicis officium circa jusjurandum qvale sit.*
8. *Jusjurandum in litem an duplum rei possit excedere.*
9. *Jurejurando in litem veritatis præstito, an judex vel absolvere, vel etiam minoris condemnare reum possit.*
10. *De evictione an teneatur is, qvi litis æstimationem recepit.*
11. *Speciale in uno, denotat jus commune in contrarium.*
12. *Damni æstimatio qvomodo fieri debeat jure Saxonic.*

1 REstat, ut *videamus,* † *qvis sit effectus jurisjurandi in litem.* Est autem præcipuus hujus jusjurandi in li-
2 tem effectus, † qvod per hoc juramentum actori permitti-
3 tur, rem pro libitu suo æstimare. Nec enim qvicqvam aliud † est jusjurandum in litem, qvam æstimatio religiosa ejus rei, de qva agitur: aut brevius: Jusjurandum in litem est precium, qvod juratus rei suæ ponit atqve constituit is, cui dolo aut contumacia adversarii res
4 non restituitur. Litem enim dicimus † rem in judicium deductam, vel id qvod interest. Est igitur jusjurandum in re æstimanda, qva de agitur. Et licet dubitarint veteres, rem an litem dici oporteret: tamen hodie promiscuè dicimus rem vel litem, ut in legib. 12. tabb. rei vel litis arbitrorum tres dantur. Jusjurandum, qvo æstimatur lis, i. e. id qvod interest, sive res, de qva agitur, qvod idem est. Hæc
5 vero res † qvæ in judicium deducta est, aut æstimatur à judice vero & justo precio, videlicet, si dolus & contumacia, vel lata culpa ejus unde petitur, nulla arguatur, *l. 2. in fin. C. in lit. jurand.* ut judex æstimet rem in judicium deductam, vero precio, vel ea res æstimetur ab actore jurato, si dolo adversarii vel lata culpa res de qva agitur, non restituatur, vel non exhibeatur: Utroqve genere, id est, sive æstimet rem judex, sive petitor juratus, fit vera venditio rei sive litis. Litis æstimatio venditio est, sed priore genere, id est, æstimante judice, & sic justo precio: posteriore genere, id est, æstimante domino litis, fit etiam injusto & immenso, coërcendi adversarii gratia & propter dolum ejus, vel latam culpam, qvæ vulgo præsumitur esse dolo proxima, ac penè est dolus, vel ob ejus contumaciam, id est, cessationem in re præstanda, qvæ debetur, qvæ etiam nihil aliud est,

qvam

qvam dolus malus, vel fraus. *l. si plures. D. administr. tut. l. 2. C. in lit. jur.* Et sic in multis locis in jure nostro actor in litem jurans, rem suam reo, adversus qvme in litem jurat, vendere dicitur, *l. ejus rei. D. rei vind. l. nec qvasi. D. Publician. in rem act. l. tut. D. in lit. jurand. l. si cum dos. §. fin. cum l. seq. D. rer. amotar. l. 3. D. pro emtor.* Sic autem litem suam vendit actor, ut qvemadmodum modò dictum est, liceat ei qvod libet precium statuere. Jurare enim ipsi in litem in infinitum sine ulla taxatione licet. *l. qvi restituere. D. rei vind. l. 4. §. jurare autem. D. in lit. jur. & l. si fundus. §. in vind. D. pign.* qvod nisi ad coërcendum, æstimandumqve adversarii dolum affectioni jurantis indultum fuisset, gravissima utiqve fieret injuria actori, qvi per dolum possessoris, re sua invitus carere cogitur, si rem suam pro arbitrio æstimare prohibeatur: adeoqve iniqvum foret cogi qvem dolo adversarii, ut rem suam, vendat eo precio, qvod ab alio qvam ab actore constitutum sit: atqve inde neqve certa etiam qvantitas, ad qvam usqve in singulis caussis juretur, ab ipsis legib. adjicitur. *l. arbitrio. in pr. D. dol. mal. gl. in d. l. qvi restituere: D. rei vind.* Ne tamen actori, cui jusjurandum deferendum est, permittatur ut inde pejerandi arrepta occasione in immensum juret, † officio judicis in singulis actionibus taxatione 6
jusjurandum refrenari debet. *d. l. arbitrio. D. dol. mal. l. 3. §. præterea. D. ad exhibend. & l. si qvando C. Und. vi.* & hæc communis & recepta est sententia: à qva frustra discedit Alciat. *in tr. de eo qvod interst. c. 6. n. 24.* de qva dubitandum non est, † cum in arbitrio judicis sit, deferre 7
jusjurandum, nec ne; *l. videamus. §. sed an judex. & l. in act. D. in lit. jur.* Præstito tamen hoc juramento, non potest amplius judex ipsi modum adjicere: sed illud omninò seqvi tenetur, non autem vel prorsus absolvere, vel etiam minoris reum condemnare potest: nisi ex magna caussa, *d. l. 4. §. item videndum. & ibi Don. D. in lit. jur.* ut si in immensum actor juraverit. Cum enim dicimus, permittendum actori, cui jusjurandum in litem à judice delatum est, ut juret in infinitum, nihil aliud significamus, nisi licere ei, ut juret sine ulla præfinitione & taxaxione, non illud etiam, ut juret in immensum. Etsi enim verum est, qvod ait *l. ult. D. in lit. jur.* de perjurio ejus, qvi ex juris necessitate juravit non facile qværi solere, hoc ipso tamen intelligimus, de perjurio qværi interdum posse ex magna caussa, cujusmodi est, veluti, si in immensum juretur, ut puta, si qvis rem viginti dignam mille aureis

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

æstimare velit: Itaqve præter id, qvod jurisjurandi contemta religio satis Deum ultorem habet, *l. 1. C. reb. cred.* potest etiam immodica jurantis affectio coerceri ne, in immensum pejerandi licentiam sibi arroget, sciens futurum, ut de perjurio qvæstionem patiatur, si tam evidenter & impudenter pejeret. Qvanqvam sunt, qvi perjurii caussam hoc in casu non admittunt, cum actor jurans, potius immodicam affectionem ad rem habuisse, qvam perjurium commisisse videatur. *Dd. in l. in act. & ibi Coras. n. 2. D. in lit. jur.* Potest etiam judex interdum reum, posteaqvam juratum est, prorsus absolvere, ut: si postea probationes repertæ sint. *l. videamus. §. item videndum. & l. in act. D. in lit. jur. l. admonendi. D. jurejur. nov. 82. c. 10.* aut si qvid emergat postea, qvo apertè rejiciatur jusjurandum, veluti: si doceatur, aut possessorem non desiisse dolo possidere, ut videbatur: aut peritorem non esse dominum fundi, ut se esse intendebat: Horum enim utrumqve per se jusjurandum excludit. *d. l. 4. §. fin. l. vulgo. cum l. seq. ibi: arbitrio potius domini. D. in lit. jur.* Extra hos vero casus vix est, ut emendatio taxationis post præstitum jusjurandum fieri possit, ut voluit post Dd. com. Phan. de Phan. *in tr. de in lit. jur. part. 3. membr. 1. num.*
83 *3. & membr. 2. n. 5.* Qværi hoc loco potest; Ad † qvam usqve summam in litem jurari possit? Et si qvidem æstimatio, de qva hoc jusjurandum interponitur, nihil commune habet cum interesse, qvod in casibus certis duplum rei in obligationem aut petitiotem deductæ egredi neqvit. *l. Unic. C. sent. qvæ pro eo qvod interest.* ideò rectissimè dicitur, hoc in litem jusjurandum etiam duplum aut triplum, aut qvadruplum rei petitæ excedere posse, *d. l. qvi restituere. ibi: in infinitum. D. rei vind. d. l. arbitrio in princ. D. dol. mal. l. 4. §. jurare autem. & ibi Fulg. & Don. n. 3. D. in lit. jur. Alb. de Rosat. & ibi Alciat. in d. l. Unic. C. de sent. qvæ pro eo qvod interest. c. 6. n. 21. & seqq.* & licet Jacob. de Aren. existimet, qvod per *d. l. Unic. C. de sentent. qvæ pro eo qvod interest.* corrigatur hoc qvod dicitur, in infinitum jurari in litem posse: tamen ei credendum non est, qvippe, cum hoc in litem jusjurandum non sit in id qvod actoris interest, sed qvanti actor rem æstimet, qvæ res inter se ut contraria opponuntur, *l. non à judice D. judic. & l. tutor. D. in lit. jurand. Phanuc. de Phanuc. in tr. de in l. juran. part. 3. membr. 1. n. 8. Alciat. in dict. loc. num. ul.* ubi rectè monet, id omne qvod juratum est, præsumi verè jurantis interesse, idcircò præstandum, tanqvam res sit

judi-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

judicata: qvod tamen ex prædictis temperationem recipit. Et hæc de juramento in litem affectionis intelligenda sunt: *De juramento in litem veritatis similis est qvæstio:* † *An post præstitum hoc jusjurandum judex vel absolvere, vel etiam minoris condemnare reum possit?* 9 Et communis est Dd. sententia, qvod non possit, sed judicis taxationem semper jusjurandum hoc præcedere debere, & nunqvam seqvi, ne hoc judicis facto detegatur jurantis perjurium, *Br. in l. 5. n. 24. D. in lit. jurand. qvem seqvitur Angl. in d. l. 4. §. deferre. n. 7. D. eod. & Jas. ibid. n. 12. Udalric. Zas. in §. præterea. circa fin. instit. de actio. Men. in tract. de arbitr. judic. qvæst. cent. 2. cas. 208. numer. 5. Phan. in tractat. de in lit. jur. part. 3. membr. 2. n. 8. per nov. 82. c. 10. & auth. post jusjurandum. C. de judic.* Verius tamen dici arbitror, non temere qvidem, sed ex justa caussa hoc etiam jusjurandum retractari posse: Ejusmodi caussa est, veluti, si nova instrumenta reperta sint, *ex l. admonendi. D. jurejur. & ex iis qvæ tradidi supr.* aut si reus de privato damno laboret. Nam ut perjurium puniatur, in qvo est solum vindicta publica, privati nihil interest, *l. Præt. §. 1. D. jurejur.* Et hanc sententiam *per tex. hic adscriptos* defendunt Duar. *ad d. l. 4. §. item etsi juratum. & ad l. 5. §. fin. D. in lit. jur. & Don. ibid. eamq; communiter approbatam esse, ex Alex. & aliis dicit Phan. in d. tr. de in lit. jur. part. 1. membr. 2. n. 7.* Ad extremum dubitari potest: *An* † *de evictione teneatur is, qvi litis æstimationem recepit?* 10 Et sanè affirmativam sententiam defendit Accurs. *in l. & ex diverso. §. præt. D. rei vindicat* qvod scilicet is, qvi litis æstimatione facta precium rei accepit ab eo, qvi dolo desiit possidere, de evictione teneatur, tametsi cavere non teneretur: qvod Br. *in l. 3. in fin. D. pro emtor.* non admisit. Nam de evictione cavendum esse ait, qvando evictio præstanda est, & qvando litis æstimatio emtionem facit: saltem enim per repromissionem cavendum est, *l. illud qværitur. l. emtori. l. si dictum. D. evictionibus.* Nam cum litis æstimatio emtionem faciat, *l. 3. D. pro emt.* evictio præstanda est, *l si propter. D. rer. amot. junct. tit. evict.* Deinde, qvi ex caussa transactionis fundum præstitit, de evictione tenetur, *l. si pro fundo. C. transact.* sed ubi æstimatur res, qvanti actor in litem juraverit, dominium ad eum transfertur, qvi æsti-

æstimationem præstitit, qvoniam ita transactum videtur, *l. ejus rei. & l. seq. D. rei vindic.* Ergo evictio præstanda est, qvemadmodum in transactione: Idem etiam probari videtur per tex. expressum *in l. si donatæ. D. donat. inter vir. & uxor.* Ego tamen secutus eruditiss. Vital. omissis Accurs. & Br. traditionibus, puto, in specie proposita, de evictione non teneri eum, qvi litis æstimationem recepit, ei qvi litis æstimationem præstare maluit, qvam rem restituere, *per d. l. & ex diverso. §. petitor. D. rei vindication. l. ideoq;. D. rer. amotar. l. si servus. §. cavere. D. condict. furtiv.* Is enim qvi dolo fecit, qvo minus possidere, eo qvoqve nomine punitur, qvod actor ei cavere non debeat, scilicet, actiones, qvas ejus rei nomine habeat, ei præstiturum, *l. is qvi dolo. D. rei vindication.* qvod tamen locum non habet, ubi culpa tantum intercessit possessoris, *l. si culpa. D. rei vind.* vel ubi dolus non intercessit, postqvam restituere jussus est, *l. in depositi. D. re judicat.* Itaqve dominus qvi jurejurando in litem præstito obtinuit precium rei, ad cautionem obligatus non est. Neqve obstant ea qvæ in contrarium adducta sunt, qvæ ex his, qvæ diximus, nullo negocio dissolvuntur. Nam *in d. l. si donatæ.* animus donandi intercesserat: ideò † speciale in uno denotat jus commune in contrarium: *l. 1. D. ad municip. Lud. Vital. lib. 1. var. lection. c. 22.* *De damno ab actore æstimato, an & qvatenus id reus secundum juris Saxonic. dispositionem præstare, vel juramento proprio diminuere cogatur*, videndus est Hartman. Pistor. *1. qvæst. 16. Kilian. König. in processs. c. 136. n. 5. Beust. in rubr. de jurejur. n. 167. & ad l. admonendi. n. 184. & seq. & n. 1164. Witebergens. in consultat. Saxon. part. 1. qvæst. 70. Teuber. qvæst. 9.* Et hæc qvidem de hac utilissima Juramentorum materia pro præsenti instituti nostri ratione, ita breviter tradidisse sufficiat:

Et tantum volui, volui qvod postulat usus
Astreæ studiis, turba sacrata, tuus.
Hic tibi si fuerit gratus labor, altera cura
Succedet, votis non minus apta tuis.
Nil mihi nasuti noceant! TU Livor abesto!
Et tua fac melius, si potes, INVIDIA.

Soli DEO Laus & Gloria,
seculis infinitis.

INDEX
RERUM ET VERBORUM
maximè memorabilium,

in qvo prior numerus, librum tractatus, secundus, caput libri, & tertius, numerum ejusdem capitis marginalem præ se fert:

Additis insuper, suis qvibusq; locis, facilioris evolutionis gratiâ paginis.

A.

Absens *an cogatur jurare de calumnia*, 3. *cap*. 3. *num*. 81. *pag*. 304.

Absens qvomodo juret, 4. *c*. 2. *n*. 24. *p*. 397. & *n*. 43. *p*. 403.

Absolutio *à juramento turpi an sit necessaria*, 2. *c*. 6. *n*. 2. *p*. 231.

Absolutio à juramento metu extorto peti potest, 1. *c*. 19. *n*. 13. *p*. 114.

Absolutio an sit necessaria in juramento latroni præstito, 1. *c*. 20. *n*. 17. *p*. 122.

Absolutio an sit necessaria in juramento incarcerati, 1. *c*. 21. *n*. 7. *p*. 125.

Accessorium *seqvitur naturam sui principalis*: & *an hæc regula locum habeat etiam in juramentis*, 1. *c*. 25. *n*. 25. *p*. 148.

Accusatus *contra qvem indicia de animo improbo & maledico testantia prolata sunt, nunqvam ad jurandum admittitur*, 3. *c*. 11. *n*. 22. *p*. 372.

Actio *in rem qvæ sit*, & *cur dicatur petitio*, 5. *c*. 5. *n*. 4. *pag*. 538. *vel vindicatio*, *ibid*. *numer*. 5. *pag*. 538.

Actio realis qvomodo rectissimè definiatur ex sententia Bodin. & *Vulteji*. 5. *c*. 5. *n*. 7. *p*. 539.

Actio ad exhibendum qvæ sit, & *an sit realis, an personalis*, 5. *c*. 5. *n*. 28. & 29. *p*. 545.

Actio

Actio rerum amotarum cur dicatur, 4.c.6.n.10.p.441.

Actiones arbitrariæ quæ sint, 5. c. 5. n.32.p.546.

Actiones utiles propriè dicuntur accommodari: item: vocantur plagiasticæ: 4. c.7.n.30.&31.p 455.

Actor suis diffidens probationibus quas jam produxit, si deferat jusjurandum reo, volenti suam intentionem probare per testes, an sit audiendus: & de sententia Antonin. Tessaur.4. c. 2. n.44. & 45.p.403.404.

Actor an sine probationibus reo deferre poßit juramentum, & an reus hoc juramentum præstare cogatur, aut solvere, 4.c.2.n. 46. & 48.p.405.406.

Actore non probante, reus absolvendus est, 4.c.10.n.5 p.468. & ubi de jure actoris non constat, non est curandum de jure rei, 4.c.10. n.6. ibid.

Actore nihil probante, reus juramentum rectè recusat, 4.10. n. 7. ibid.

Actus nullus juramento non confirmatur.1.c.5.n.9.p.36.

Actus per iracundiam gestus non valet, 1.c.7.n.3.p.44.

Actus hominum ex intentione agentium æstimantur.1 c.26.n.1.p.184.

Actus regulariter illius sumtibus explicandus est, qui explicari illum petit.3.c.7.n.15.p.342.

Adolescens unde dicatur, 5. c. 4.n. 21.p.533.

Advocatus qui juravit, se ad litis finem perseveraturum esse an possit desistere, caussæ injustitia cognita.1.c.17.n.16.p.102.

Advocatus Ecclesiæ an teneatur caussam iniquam defendere, 1.c. 17.n.18.p.103.

Advocatus nolens caussam iniquam defendere, an teneatur dare substitutum, 1.c.17.n.19 p.103.

Advocati an jurare cogantur de calumnia, 3. c.3. n.82. p.305.

Advocati quomodo jurent de calumnia, & si plures sint, an à singulis præstandum sit juramentum calumniæ, 3. c.5.n.17.p.331.

Advocatorum invectiva, 3. c.3. n. 83. p.305.

Æstimationem litis qui recepit, an de evictione teneatur, 5. c. 7.n.10. p.565.

Ætatis mutatio in masculo regulariter fit per septenarium, in fœmina per senarium, 4. c.2.n.16 p.395.

Affectio probabilis & legitima in pupillum cadere vix potest, 5. c.4. n.13.p.532.

Agellii locus & ejusdem explicatio, 4, c.10.n.10.p.469.

Agendi facultatem sine actione nemo habet, 4.c.7.n.25.p.454.

Agrorum inspectores & mensores an jurare teneantur, 3. c.3.n. 16. p.292.

Alphon-

Alphonsi *Regis apophthegma*, 1.c.16. n.8.p.96.
Amor *furoris qvædam species*, 1.c.8. n.1.& 8.p.46.& p.48.
Amor consensum excludat, 1.c.7.n.7. p.45.
Amoris lasciui detestatio, 1. c. 8.n.9. p. 48.& *de remediis contra amorem illicitum*, ibid. n.10.p.48.
Antiqvior *Dominus qvis dicatur*, 2.c.2.n.22.p.220.
Appellatio *injustæ sententiæ theriaca*.4.c.8.n.2.p.460.
Appellatio an Principis rescripto vel statuto tolli possit, 4. cap. 8. num. 3. ibid.
Appellationi an renunciari possit pacto, 3.c.2.n. 12.p.281.
Appellationi in dubio judex deferre debet, 4. c.8.n.4.p.460.
Appellatio in dubio judicanda est pro non deserta, 4.c.8.n.5.p.461.
Appellare an liceat à caussa jurejurando decisa, 4.c.8.n.1.& 6.p.460. & 461.
Appellare an possit is, cui jusjurandum relatum est, si Judex reum propterea absolvat, qvod actor facta sibi relatione jurisjurandi, jurare nolit, 4.c.8.n.10.p.462.
Appellare an possit, qvi recusat jurare, si justam recusandi caussam habeat, 4.c.8.n.11. & 12.p.462.
Arbitri & *arbitratores Juris an jurare teneantur*, 3.c.3.n.13.p.291.
Argumentum *à SCto Vellejano ad Macedonianum non procedit*. 1.c. 13.n.9.p.69.
Argumentum à pacto ad statutum regulariter valet, 3. cap. 9. n. 14. p.353.
Argumentum est ratio rei dubiæ faciens fidem, 5.c.2.n.17.p.524.
Artifices *ad aliqvid agendum assumti, an jurent*, 3.c.3.n.14.17.& 21.p.291.& 292.
Assessores *cameræ qvomodo jurent*, 3. c.3.n. 4. & n.9.pag. 290. & 291.
Assumtus in collegium *sapientum jurare cogitur*, 3.c.n.12.p.291.
Attentare *an dicatur, qvi facit actum consecutivum ad actum gestum ante appellationem*, 4.c.5.n. 29.p.446.

B.

Bannitus *perdit jura civitatis in iis, qvæ tendunt ad ipsum commodum, non qvæ ad incommodum*, 3.c.3.n.53.p.298.
Bibendi leges & *magisteria ex Horat*. 1.c.6.n.6.p.41.
Bibere pro salute aliorum qvi sint soliti, 1.c.6.n.5.p.41.
Bona fides *an ex injustis rationibus caussari possit*, 1.c.27.n.6.p.208.
Bonis interdici *an qveat malis moribus prædito*. 1.c.5.n.23 p.39.
Bonorum interdictio, & curatoris datio an differant, 1. c. 5. num.19. p.38.

C.

Cadaverum *interfectorum cruentatio an sufficiens præbeat indicium ad torturam, vel ad condemnationem,3.c.11.n.64.p.383.*

Calculatores *rationum an teneantur jurare,3.c.3. n.15.p.292.*

Calumnia *qvid significet,3. c.1.n.2. p.270.*

Calumniam committens, qvomodo conveniri poßit.3.c.8.n.24.p.359.

Camera *Imperatori æqviparatur, ejusq; personam repræsentat,3.c.3. n.5.p.290.*

Camera appellationem aut supplicationem à seipsa non admittit,3. c. 3.n.6.p.290.

Cameræ judicium inter majores judices refertur,3.c.3.n 8.p.291.

Carcer *est justus metus,1.c.12. n.2. p.124.*

Cardinales *an teneantur jurare calumniam,3.c.3.n.113.p.312.*

Casus fortuitus *non dicitur nisi rarò contingens,1.c.25. n.59 p.156.*

Casuum solitorum & insolitorum distinctio an sit legitima,1.c.25.n. 60.p.156.

Caussa dubia *qvando dicatur, & de sententia Duaren.4. c.12.n.1.& 2. p.475.seq.*

Caussa qvot modis dubia reddatur, 4.c.12.n.3.p.476.

Caussa magna & exigua qvæ dicatur,4.c.14.n 4.p.491.

Χειροτονία, *extensio vel elevatio manus dextræ in jurando, unde sit,1.c.15.n.9.p.82.*

Cessionis *beneficio an non poßit renunciari,2.c.7.n.2.p.233.*

Ceßionarius an juret de calumnia, 3.c.3.n.108.p.311.

Chrysostomi *argumenta, qvod jurandum non sit, refelluntur,1.c.2. n.29.& seqq.p.16.seqq.*

Citatio *ad purgandum an etiam ex officio citra petitionem partis decerni poßit,3.c.11.n.11.p.371.*

Ciceronis *sententia de religione jurisjurandi,2.c.2.n.3.p.216.*

Clarissimi *& perfectissimi qvales olim fuerint.3.c.7.n.6.p.339.*

Clausula: *qva magistratus subditis aliqvid præcipiunt,* bey Eydes Pflicht/ *qvid operetur,1. c.16. n. 18.p.98.*

Clausula derogatoria hodiè tacitè inest testamentis,1.cap.25.n.46.p. 153.

Clausula: rato manente pacto: non prodest ei. qvi fregit pactum, sed alteri tantum,3.c.3.n.55.p.299.

Cleomentis *Lacedemoniorum Regis perfidia,1.c.26.n.22.p.190.*

Clerici, *an teneantur præstare juramentum calumniæ,3.c.3.n.115.p. 313.*

Clerici an juramentum purgationis præstare teneantur, 3.c.11.n.14. p.371.

Commissarius *anteqvam ad examen testium accedat, qvænam obser-*

observare debeat, 3. c. 10. num. 23. p. 365.
Commissarius *in personis domi examinandis, qvænam observare teneatur, 3. c. 7. n. 17. p. 342.*
Commissio *caussæ cujus sumtibus fieri debeat, 3. c. 7. n. 16. p. 372.*
Commissionem *petens an jurare teneatur de calumnia, 3. c. 3. n. 72. p. 302.*
Comparatio literarum *qvomodo probet, 4. c. 12. n. 10. p. 478.*
In Comparatione literarum judex qvid spectare debeat, 4. c. 12. n. 11. p. 478.
Comparare *JCtis qvid significet, 5. c. 1. n. 9. p. 511.*
Comparens *in judicio ratione humanitatis, an præstare teneatur juramentum calumniæ, 3. c. 3. n. 69. p. 302.*
Comparens *in judicio pro amico, qvi post litem contestatam se absentavit, an jurare teneatur de calumnia, 3. c. 3. n. 97. p. 309.*
Comparens *pro conjuncta persona an juret de calumnia, 3. c. 3. n. 98. p. 309.*
Comparens *nomine absentis, & allegans caussas absentiæ, an de calumnia juret, 3. c. 3. n. 101. p. 310.*
Comparens *pro invito an juret de calumnia 3. c. 3. n. 102. p. 310.*
Compensatio *an habeat locum in caussa depositi 1. c. 25. n. 103. p. 167. & n. 106. p. 168.*
Compensationis *exceptio an objici possit, si debitum sit juramentum, 1. c. 25. n. 101. p. 167.*
Compurgatores *an inviti ad compurgandum sint compellendi, 3. c. 11. n. 30. p. 374.*
Compurgatores *qvomodo jurent, 3. c. 11. n. 33. p. 374.*
Conclusio *in caussa tantum operari censetur, qvantum sententia, & partes concludendo pacisci videntur, ut ita judicetur, qvemadmodum antea probatum est, 4. c. 15. n. 4. p. 497.*
Conclusione *facta in caussa nihil amplius probari & produci potest, 4. c. 15. n. 3. p. 497. & n. 7. p. 498.*
Conclusione *in caussâ factâ an aliqvid allegare liceat, 3. c. 6. n. 7. p. 335.*
Conditio *habenda est pro completa, qvoties non stat per eum qvi implere debuit, sed magis per adversarium, 4. c. 5. n. 5. p. 431.*
Confessio *moribundi an faciat indicium ad torturam contra alium, 4. c. 3. n. 9. p. 412.*
Confessio *facta per responsionem de credulitate, an præjudicet, sicut facta de veritate, 3. c. 5. n. 12. p. 329.*
Confessio *parte absente facta non nocet, nisi geminata, 1. c. 25. n. 79. p. 162.*
Conjuncta persona *an pro alia conjuncta admittatur ad jurandum, 3. c. 3. n. 99. p. 309.*

Conjunctus an possit deferre juramentum litis decisorium pro alio conjuncto sine speciali mandato, 4.c.2.n.36.p.402.
Consensu *deficiente juramentum æquè ac contractus anima caret*, 1.c.25.n.23.p.147.
Consentientes *in judicem aliqvem an possint pœnitere antequam judicem adierint*, 1. c. 25. num. 108. p. 169.
Consiliarii Principum, *qui secundum ordinationem Cameræ in caussis Principum suorum munere judicandi funguntur, juramentum de rectè judicando præstare tenentur*, 3.c.3.n.11.p.291.
Consortes *ejusdem litis an jurent de calumnia*, 3.c.3.num.79.pag. 304.
Consvetudo *remittens advocatis juramentum calumniæ an valeat*, 3.c.3.n.84.p.305.
Consvetudo æqviparatur veritati, 3.c.2.n.20.p.284.
Consvetudo tantum potest, qvantum Imperator cum caussa, 3.c.2. n.21.p.284.
Consvetudo habet vim privilegii, 3. c.2.n.19.p.284.
Consvetudo an valeat, ut libris mercatorum plenè credatur, 4.c. 12.n.15.p.479.
Consvetudine an induci possit, ut credatur testi injurato, 3.c.8.n.13. p.346.& n.15.p.347.
Consultor *an jurare teneatur*, 4. c. 6.n.24.p.445.
Contractus *in Ecclesia facti, an de jure valeant*, 4. c.5.n.34.p.437.
Contractus in carcere factus juramento non confirmatur, 1.c.21.n. 5.p.145.
Contractus cum justis etiam judicibus initi, regulariter sunt invalidi, 1.c.12.n.2.p.129.
Contractus principalis ubi est illicitus, ibi nec juramentum subsistit, 1.c.25.n.20 p.147.
Contractus juramento confirmatus an invito altero revocari possit, 2.c.19.n.3. p.267.
Contractus qvidam qvomodo dicantur re fieri, qvidam consensu, 4.c. 1 n.12.p.387.
Contractus cum absente initus valet etiam sine Epistola vel nuncio, si juramentum interveniat, 1. c. 25. n.29 p.149.
Contractus jurati, an & qvomodo veniat sub lege generali, 1.c.26.n. 41.p.194.
Contumacia *procuratoris recusantis jurare de calumnia, an domino præjudicet*, 3.c.3.n.91.p.307.
Contumacia qvid sit, 5. c. 6. num.5. p.556.
Contumacia an propriè sit delictum, 5.c.6.n.6.p.556.
Contumacia delictum in omittendo, 5.c.1.n.13.p.513.
Contumacia tutoris non volentis jurare

rare

rare de calumnia, an pupillo præjudicet,3.c.3.n.104.p.310.

Conventus *ut possessor, cum non possideat, an de calumnia jurare teneatur,3.c.3.n.61.p.300.*

Creaturas *an liceat testes facere appellationis, & invocationis nostræ,1.c.15.n.41.p.88.seq.*

Creditor *an teneatur relaxare juramentum illicitum, 2.c.11.n.4.p.250.*

Creditor an teneatur cautionem præstare de refundendo, si vel adversa valetudine capiatur debitor, incarceratus, aut aliqvid detrimentum sentiat, 2.c.7.num.6.p.235.

Credulitas *qvid sit, & qvotuplex, 3.c.5.n.14.p.329.*

Culpa *lata an in pœnis dolo comparetur,5.c.6.n 10.& 12.p.557.*

Culpæ vocabulum simpliciter prolatum culpam levem denotat,5.c.6.n.19.p.558.

Curator *adolescenti qvid præstet, autoritatemne an consensum,5.c.4.n.22.p.534.*

Curator bonis absentis datus an juret de calumnia, & an hoc casu principalis persona ipsa etiam jurare teneatur,3.cap.3.num.106.p.311.

Curatores, qvi apud Saxones mulieribus dari solent, an possint deferre juramentum, 4.cap.2.n.34.p.401.

Custos carceris *qvomodo obligetur reo aufugiente, 2.c.8.n.13.p.240.*

D.

Damni *æstimatio qvomodo fieri debeat jure Saxonico.5.c.7.n.12.p.566.*

David *juramentum per iracundiam factum mutat,1.c.7.num.4.p.44.*

Debitor *an se ad carcerem obligare possit, si ad constitutam diem non solvat,2.c.7.n.1.& 3 p.233.*

Decipiens *alterum contrahendo graviter peccat, 1.c.11.num.13.p.59.*

Deceptus, *in qvo decipitur, non consentit, sed errat, 1.c.23.num.2.p.130.*

Definitio *cujuslibet tractatus initium est 5.c.1.n.1.& 2.p 510.*

Dejurium *qvid sit, & undè,1.c.1.n.6.p.5.*

Delictum *omissionis, an commissionis, utrum gravius puniendum sit 5.c.2.n.24.p.522.*

Denominatio *fit à potiore, 4.c.10.n.4.p.468.*

DEUS *non distingvit inter juramentum & simplicem loqvelam, 3.c.10.n.22.n.8.p.365.*

Devovere *se pro amico an cuiqvam liceat,2.c.8.p.238.*

Dextra *felicitatis & beatæ vitæ signum, sicut sinistra condemnationis,1.c.15.n.15.p.84.*

Dextræ usus & prærogativa, 1.c.15. n.14.p 84.
Difficultas *an excuset à perjurio, 1. c.27 n.4.p.207.*
Digitus *index in jurando cur elevetur, 1.c.15.n.16.p.84.*
Digitus medius cur elevetur: & cur uterq; simul, 1.c.15, num.17.& 18. p.84.
Digiti tres an in jurejurando elevandi sint, 1.c.15.n.20.p.85.
Dilationem *petens an juret de calumnia.3.c.3.n.76.p.304.*
Dimissus *à latrone, an teneatur aliis iter facturis aperire periculum: Et qvod sit hac in re officium Magistratus, 1.c.20.n.15.p.121.*
Dionysii *Halicarnassei dictum de fide, 1.c.16.n.9.p.96.*
Discrimen *inter jus civile & Canonicum non facilè inducendum est, 2.c.13.n.7.p.254.*
Discrimen inter masculos & fœminas facilè constituendum non est, 1.c.12.n.11.p.64.
Discrimen inter contractus & judicia, 2.c.25.n.57 p.155.seq.
Dives *minus præsumitur pejerare, qvam pauper, 4.c.13.n.9.p.487. Et qvomodo hoc sit declarandum, n.10.p.488.*
Divisionis *commendatio.5.c.2.n.2. p.517.*
Doctores *qvi de peritia alicujus deponunt, an jurare teneantur, 3.c.3.n.18.p.292.*
Doctori de consvetudine attestanti an sit fides adhibenda, 4.c.13.n.4. p.486.
Doctor de peritia discipuli jurare an cogatur, 1.c.3.n.29.p.26.
Dolus *qvid sit, 5.c.6.n.4.p.556.*
A Dolo an qvælibet caussa excuset etiam injusta: & an à lata culpa, 5.c.6.n.14.& 15.p.558. Et qvid in mulcta.ibid.n.16.p.558.
Dolus qvomodo excusetur & purgetur, 1.c.27.n.5.p.207.
Dolus ubi est, ibi juramentum servandum non est, 1.cap.11.num.9. p.58.
Dolus qvomodo probetur, 1.c.23.n.7. p.131.
Donari *dicitur, qvod nemine cogente conceditur, 1.c.20.n.13.p. 120.*
Donatio inter patrem & filium an juramento confirmetur, 2.c.12.n. 7.p.252.
Donatio excedens summam 500 solidorum an valeat propter juramentum, 1.c.25.n.118.p.173.
Donatio jurata an revocari possit ex caussa ingratitudinis, 1.c.25.n. 131.p.178.
Donatio juramento confirmata an revocetur per nativitatem liberorum, 1.c.26.n.19.p.190.
Donatio inter conjuges an juramento confirmetur, 2.c.12.n.7.p.352.
Donatio filiofamilias à patre facta valet, si statim post donationem seqva-

sequatur emancipatio,3.c.10.n.8. p.248.

Donatio à patre facta, & promissione fidei confirmata, an revocari possit,3.c.9.n.34.p.358.

Dotalium *rerum alienatio, an confirmetur juramento, 1.c.25.n.33. p.150.*

Dotis favor *qvomodo ad publicam utilitatem pertineat, 2.c.10.n.11. p.249.*

Duellum *qvid sit,3.c.11.n.57.p.379.*

Duelli exempla,3.c.11.n.58 p.379.

Duella hodie an & qvatenus licitæ sint,3.c.11.n.59.p.380.

Duello victus, an postea innocentia apparente absolvi possit. 1.c.3.n. 32.& 33.p.27.

Duo *Presbyteri & duo senatores ubi pro testib. testamentariis sufficiant,3.c.9.n.22.p.355.*

E.

Ebrietas *in delictis an excuset, 1.c.6. n.11.p.42.*

Ebrietatis descriptio,1.c.6.n.3.p.40. & de potatoribus ad æqvales haustus ibid.n.4.p.41.

Ebrietatis remedia,1.c.6.n.13.p.43.

Ebriosus *an ex promissione juramento confirmata obligari possit, 1.c.6.n.1.p.40.& n.8.p.41.*

Ebriosus furioso comparatur, 1.c.8. n.2.p.40.

Ebrius *contractum celebrare non potest,1.c.6.n.7.p.41.*

Ebrius puero similis, 1.c.6.num.9. p.42.

Ebrius qvando actum aliqvem rectè gerat,1.c.6.n.10.p.42.

Ebrius an ignoranter peccet, 1.c.6.n. 12.p.43.

Ecclesia *an præstet juramentum fidelitatis, 2.c.2.n.13.p.218.*

Edictum *de procuratoribus est prohibitorium,1.c.14.n.3.p.72.*

Emphyteusis *à qvo jure originem cœperit,3.c.2.n.4.p.279.*

Emphyteuta *aut vasallus an possit deferre juramentum litis decisivum,4.c.2.n.38.p.402.*

Emtor *an teneatur stare colono habenti generalem hypothecam, 1.c. 25.n.71.& 72.p.159.*

Emtor qvi dicit sibi moveri litem super re emta, an juret de calumnia,3.c.3.n.64.p.101.

Episcopi *an jurent de calumnia,3.c. 3.n.114.p.312.*

Episcopus in testem productus an jurare teneatur,3.c.9.n.21.& 27. p.355.& 356.

Errans *invito similis, 1.c.23.n.4. p.131.*

Error *excludit consensum,1.c.23.n. 3.p.131.*

Error qvomodo probetur, 1.c.23.n. 6.p.131.

Esau *an vendere potuerit jus primogenituræ,2.c 5,n.10.*

Exceptio *non numeratæ pecuniæ objici non potest contra confessionem*

nem geminatam, 1. c. 25. n. 80. p. 162.

Exceptio jusjurandi est exceptio litis finitæ: & impedit litis ingressum, 1. c. 25. n. 134 p. 178.

Exceptionem non numeratæ pecuniæ non habens ab initio, vel post elapsa tempora, an deferre possit juramentum, 4. c. 3. n. 36. p. 418.

Exceptiones contra testes an post publicationem rotuli admittantur, 3. c. 6. n. 15. p. 337.

Exceptioni non numeratæ pecuniæ qvomodo renunciari posit, cum juramento, 1. c. 26. n. 14. p. 187.

Excipiendi jus in parte residet, & non in judice. 4. c. 7. n. 37. p. 458.

Excommunicati & perjuri an teneantur jurare de calumnia, 3. c. 3. n. 51. p. 298.

Excommunicati contractus an valeat, 1. c. 22. n. 7. p. 129. & c. 26. n. 64. p. 101.

Excommunicatus an in judicio esse posit, 3. c. 3. n. 36. p. 299.

Exemplum juramenti testi remissi, 3. c. 9. n. 41. p. 359.

Expensarum condemnatio non propter lucrum vincentis, sed in pœnam temerè litigantis infligitur, 4. c. 9. n. 6. p. 466.

Expensas compensandas esse, utrum Judex pronunciare debeat, 4. c. 9. n. 3. p. 465.

Expensas qvis solvat, caussa juramento judiciali definita, 4. cap. 9. num. 1. 4. 5. & num. 9. pag. 495. & 466.

Explicatio dicti Syracidæ, 1. c. 2. n. 24. p. 13.

Explicatio dicti Isidori, 1. c. 2. n. 25. p. 13.

Explicatio dicti Christi apud Matth. 1. c. 2. n. 28. p. 15.

Explicatio l. furiosus. D. obl. & act. 1. c. 4. num. 9. p. 31.

Explicatio l. & mulieri. 15. D. curat. furios. 1. c. 5. n. 24. p. 29.

Explicatio l. fin. C. de interdict. matrim. 1. c. 22. n. 8 p. 129.

Explicatio dicti Joan. Debemus animas pro amicis ponere, 2. c. 8. n. 9. p. 238.

Explicatio l. fin. D. qvi satisdar. cog. 1. c. 26. n. 11. p. 186.

Explicatio l. si C. de non numera. pecun. 1. c. 26. n. 12. p. 187.

Explicatio c. petitio, 31. de jurejur. 1. c. 26 n. 47. p. 195.

Explicatio c. qvamvis de pact. in 6. 2. c. 5. n. 2. p. 226.

Explicatio c. cum qvidam §. fin. de jurejur. 2 c. 6. n. 3. p. 231.

Explicatio l. 3. C. de pignorib. c. 7. n. 5. p. 234.

Explicatio l. Titio centum, §. Titio centum. D. condit. & demonstrat, 2. c. 9. n. 9. p. 244.

Explicatio l. 2. D. lib. homin. exhibend. 2. c. 9. n. 10. p. 245.

Explicatio c. debitores de jurejur. 2. c. 11. n. 2. p. 250.

Explicatio c. 16. de sponsalibus, 2. c. 11. n. 3. p. 250.
Explicatio l. ad personas. D. jurejur. & an ea sit saltem de urbanitate, 3. c. 7. n. 10. p. 340.
Explicatio l. fin. D. in lit. jurand. 5. c. 4. n. 24. p. 534.
Explicatio l. 4. C. in lit. jur. 5. cap. 6. n. 21. p. 559.
Explicatio l. 1. in fin. D. in lit. jurand. contra Anton. Fabr. 4. c. 1. n. 3. p. 385.
Explicatio l 3 c. de in integr. restit 4. c. 2. n. 26. p. 398.
Explicatio l. 4. C. reb. cred. & jurejur. 4. c. 2 n. 27. p 398.
Explicatio l. si qvis jusjurandum. 11. C. reb. cred 4. c. 2. n. 41. p. 403.
Explicatio c. fin. §. 1. de jurejur. 4. c. 2. n. 49. p. 408.
Explicatio l. in contractibus, §. de illo. C. de non numerat. pecun. 4 c. 3. n. 14. p. 413.
Explicatio §. æqvè, instit. de actionibus, 4. c. 7. n. 12. p. 449.
Explicatio l. generaliter. §. sive autem. C. de reb. credit. 4. c. 8. n. 8. p. 466.
Explicatio l. si cum dos. 8. §. fin. cum l. seq. D. rerum amotar. 5. c. 1. n. 10. p. 511.

F.

Facultas *probandi per jusjurandum, an & qvando transeat in heredem de jure commun. vel Saxonic. 4. c. 3. n. 30. & n. 32. p. 416. & 417.*
Facti *alieni promissio an obliget præcise, 2. c. 9. n. 8. p. 244.*
Facti alieni obligatio qvomodo fieri possit, 2. c. 8. n. 10. p. 239.
Factum alienum an per juramentum veritatis probari possit, 4. c. 3. n. 21. p. 414.
Facti alieni ignorantia probabilis est, 4. c. 3. n. 22. p. 415.
Factum proprium impugnare aut contra id venire nemo potest, 4. c. 7. n 9. p. 449.
Factum alienum promittens an præcise obligetur, 1. c. 17. n. 32. & 36. p. 106. & 107.
Facti alieni promissio an valeat & an confirmetur juramento, 1. c. 17. n. 31. p. 106.
Fœdera *Arabum, 1. c. 15. n. 26. p 86.*
Fœminæ *an jurando obligentur, 1. c. 12. n. 17. & seqq. pag. 61. & 63. & qvid ea de re senserit Philo. ibid. n. 6. p. 63.*
Fœminæ qva solennitate jurent, 1. c. 12. n. 24. p. 66.
Fœminas olim apud Romanos in perpetua tutela fuisse, 1. c. 12. n. 2. p. 62.
Fama *æqviparatur vitæ, 2. c. 14. n. 6. p. 256.*
Fatui *Parisiensis sententia, 1. c. 4. n. 14 p. 34.*
Fictio *juris procedit qvo ad ea qvæ sunt juris, non qvo ad ea qvæ sunt*

sunt facti, 5. cap. 2. num. 10. p. 520.
Fidei interpositio an habeatur loco juramenti, 1. c. 16. n. 1. 2. & 3. p. 93.
Fidei observantia qvanta esse debeat in hominibus ac præsertim in principibus, 1. c. 26. num. 63. p. 200.
Fidejussio pro reo capitis an valeat, 2. c. 8. n. 1. p. 236.
Fidejussor an in se pœnam alienam derivare possit, 2. c. 8. n. 2. p. 236.
Fidejussor in caussis capitalibus qvatenus intervenire possit, 2. c. 8. n. 11. p. 239.
Fidejussor an in minus sese obligare possit, 2. c. 8. n. 12. p. 240.
Fidejussor an in plus obligari possit propter juramentum, 1. c. 25. n. 39. p. 151.
Fidejussor qvi juravit, an habeat beneficium excussionis, 1. c. 25. n. 61. p. 156.
Fidejussores si semel sistant reum condemnatum, is autem effracto carcere aufugiat, an denuo eum sistere teneantur, 2. c. 8. num. 14. p. 240.
Fidejussor an cogatur jurare de calumnia, in caussa, in qva pro principali suo satisdedit, 3. c. 3. n. 96. p. 309.
Fides in Principe maxime exuberare debet, 1. c. 16. n. 6. p. 95.
Fides an infido sit præstanda, 1. c. 26. n. 65. p. 102.
Fides simplex qvando habeat vim juramenti, 3. c. 9. n. 29. p. 294.
Fideicommisso gravatus an possit deferre juramentum in bonis fideicommisso suppositis, 4. c. 2. n. 37. p. 402.
Filia renuncians hereditati paternæ non obstante juramento adire potest hereditatem, si à patre fuerit heres instituta, 1. c. 24. n. 22. p. 139.
Filia qvæ renunciavit successioni paternæ cum juramento, an possit petere supplementum legitimæ, 1. c. 25. n. 65. & n. 67. p. 158.
Filia qvæ renunciavit hereditati paternæ, an sit obligata a jurejurando, qvando ignorat vires hereditatis, 1. c. 26. n. 36. p. 191.
Filiusfamilias an per juramentum renunciare possit SCto Macedoniano, 2. c. 11. n. 8. p. 251.
Filiusfamilias an juramento obligari possit, 1. c. 13. n. 1. & 6. p. 67. & 68.
Filiusfamilias ex omnibus contractibus obligatur, 1. c. 13. n. 2. excepto mutuo & voto, ibid. n. 3. & 4. p. 67.
Filiusfamilias cur ex voto non obligetur, 1. c. 13. n. 5. p. 67.
Filiusfamilias an cum juramento renunciare possit exceptioni SCti Macedoniani, 1. c. 13. n. 7. & 8. p. 68 & 69.
Filiofamilias mutuum contrahente

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

juramento interposito, an locus sit SCto Macedoniano, *1. c. 13. n. 10. p. 69.*
Filiusfamilias in foro conscientiæ, an juvetur SCto Macedoniano, 1.c.13.n.13.p.71.
Filiusfamilias an teneatur jurare de calumnia, 3. c. 3. n. 38. p. 295.
Filiusfamilias qvando habeat personam legitimam standi in judicio, 3.c.3.n.39.p.295.
Filiusfamilias contra patrem agens an jurare teneatur de calumnia, 3.c.3.n.40.p.296.
Filiusfamilias & servus an possint deferre jusjurandum in re patris vel domini, 4. cap. 2. n. 31. p. 400.
Fiscalis *Cæsaris vel Principis an juramentum calumniæ præstare cogatur, 3.c.3.n.111.p.312.*
Forma *quid sit, 2.c.14.n.6.p.256.*
Forma cujuscunq; actus observanda est, nec à qvoqvam mutari potest, 3.c.9.n.32 p.358.
Forma non servata actus corruit, 2. c.14.n.2.p.256.
Forma etiam in modico servanda est 2.c.14.n.3.p.256.
Forma est qvæ dat esse rei, 2.c.14. n. 4. p. 256.
Forma actus alicujus ad substantiam pertinet, 2.c.14.n.5.p.256.
Forma verborum in baptismo à Christo observata præcise servari debet, 4.c.5.n.38.p.438.
Forma legis ad ungvem servanda est, 2.c.14.n.7.p.256.
Formæ nihil addi vel detrahi potest, 2.c.14.n.8.p.257.
Forma juramenti testium apud nos usitata, 3. c.10.n.19.p.365.
Furiosus *& prodigus qvomodo æqviparentur, 1.c.5.n.20. p.38.*
Furiosi & dementes an differant, 1. c.4.n.5.p.29.
Furiosi an ex juramento obligentur, 1.c.4.n.4.p.29.
Furiosi actus an in dubio tempore furoris, an intermissionis, gestus videatur? 1.c.4.n.13.p.34.
Furiosus an autoritate curatoris obligari possit, 1.c.4.n.6.p.30.
Furiosus & pupillus qvomodo differant, 1.c.4. n.7.p.30.
Furiosus an ex re obligetur. 1. c. 4.n. 8. p. 31.
Furiosus an ex qvasi contractu obligetur, 1. c.4.n.10.p.31.
Furiosorum distinctio, 1.c.4.num. 12, p.32.
Furor *superveniens an obligationem ante furorem contractam dissolvat, 1.c.3.n.11.p.23.*
Furor qvomodo probetur, 1. c. 4. n. 15.p.34.
Fur *an possit referre juramentum, & cur non, 4.c.6.n.11.& 12.p.441.*
Furtorum genera qvot sint, 4.c.7.n. 21.p.453.
Furtivæ res *an fisco applicandæ, 1.c. 20.n.11.p.120.*

Dddd 2 *Furti-*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Furtivæ rei retentionem factam à domino, restitutione justiorem esse, 1.c.20.n.12.p.120.

G.

Geminationis *effectus & operationes variæ, 1.c.25.n.74.p.160.*

Geminatio tollit suspicionem fraudis & simulationis, 1.c.25.n.35.p.150.

Genius *qvid, 1.c.15.n.35.p.87.*

Germani *qvomodo probent partus legitimos, 3.c.11.n.61.p.381.*

Glossæ *autoritas qvando valeat, 3.c.9.n.26.p.356.*

Gvarendigia *unde dicatur, 1.c.25.n.126.p.176.*

H.

Hatto *Episcopus Moguntinus proditor, 1.c.26.n.24.p.191.*

Hereditas *qvot modis deferatur, 2.c.5.n.13.p.37.*

Hereditas cujus sit juris, 3.c.2.n.6.p.280.

Heredi *an possit deferri juramentum suppletorium super facto defuncti, 4.c.12.n.18 p.490.*

Heres *an cogatur de calumnia jurare, 1.c.14.n.8.p.73.*

Heres an teneatur præstare juramentum calumniæ, 3.c.3.n.46 p.297.

Heres jurantis an sortiatur forum Ecclesiasticum ratione juramenti per defunctum præstiti in contractu, 1.c.25.n.91.p.164.

Heres defuncti an indigeat absolutione jurisjurandi, qvoad effectum agendi, 1.c.25.n.94 p.164.

Heres jurantis an obligetur præstando id qvod interest, 1.c.25.n.100.p.167.

Heres justam habet ignorationis caussam, 4.c.3.n.27.p.415.

Heres de credulitate jurare jussus, si ut juramencum evitet, probationibus uti velit, num audiri debeat, 4.c.3.n.33.p.417.

Hæretici, *Turcæ & Judæi an jurare teneantur de calumnia, 3.c.3.n.59.p.300.*

Hæretico fides an præstanda sit, 1.c.26.n.62.p.200.

Homicidium *ex impatientia corrivalis admissum, an sit puniendum pœna ordinaria, c.8.n 3.p.47.*

Honestas *duplex est, 1.c.17.n.30.p.105.*

Hottomanni *sententia refellitur, 5.c.1.n.14.p.513.*

I.

Idem *non est qvod ponitur pro eodem, 1.c.16.n.15.p.95.*

Impedimentum *alleganti an possit deferri juramentum suppletivum, 4.c.14.n.16.& 17.p.455.*

Impedimentum an & qvando probetur per juramentum, 4.c.12.n.28.p.48.

Impossibilia *an recte vocentur, qvæ contra bonos mores, 2.c.6.n.5.p.232. & de sententia Æmylii Ferretti, ibid.n.6.p.232.*

Impos-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

Impoßibilium nulla est obligatio, 2. c.6.n.4.p.231.
Incarceratus *qvi præstitit juramentum de non vindicando*, ein Urphed/*an poßit delatoribus suis dicam impingere & contra ipsos via juris experiri 1.c.21.n.12.p.126*
Incarceratus relaxandus an sub juramento des Urphedes *cogi possit, ut renunciet omnibus actionibus etiam extra illius negocii respectum, ob qvod vincula passus est, 1.c.21.n.14.p.127.*
In continenti *qvæ fiunt, actui inesse censentur 3.c.10.n.6.p.362.*
Induciæ qvinqvennales *debitoribus concessæ an extendantur ad debitum juratum, 1.c.26.n.43.p.194.*
Infamia *notatus an poßit præstare purgationis juramentum, 3.c.11.n.23.p.373.*
Infamis *an admittatur ad juramentum, 4.c.12.n.26.p.481.*
Infans *in jure qvis dicatur, 4.c.2.n.8.p.391.*
Infantes an poßint deferre juramentum, & cur non, 4.c.2.n.7.& 9.p.391.& 392.
Infecta *censentur qvæ contra legem & juris autoritatem facta sunt, 2.c.15.n.5.p.259.*
Inspectores vulnerum an jurent, 3.c.3.n.20.p.292.
Instantia *litis finitur triennio, & qvid de jure Pontificio, 2.c.10.n.4.6.p.247. item, qvid in curiis Principum, ibid.n.7.p.248.*
Instantiæ prorogatio an poßit fieri per juramentum, 2.c.10.n.5.& n.8.p.55.& 56.
Instrumentum *dotis factum per metum, nullum est ipso jure, 1.c.21.n.8.p.125.*
Interrogare *potest judex, ubicunq; æqvitas hoc exigit, 4.c.15.n.9.p.498.*
Interrogato vigore juramenti de calumnia an debeat dari dilatio 3.c.5.n.18.p.331.
Ira furoris species qvædam est, & initium insaniæ, 1.c.7.n.6.p.45.
Iræ detestatio, 1.c.7.n.6.p.45.
Irati *juramentum an valeat, 1.c.7.n.2.p.43.*
Iratus comparatur furioso, 1.c.7.n.1.p.43.
Judæi *qvomodo jurent, 3.c.3.n.60.p.300.*
Judæi contractus an juramento confirmetur, 2.c.18.n.1.p.264.
Judæus perjurus an per judicem Christianum puniri poßit, 2.c.18.n.2.p.265.
Judæus in judiciis qvomodo juret, 2.c.18.n.3.p.265.
Judæus in Camera qvomodo juret, 4.c.12.n.34.p.483.
Judæis an poßit deferri juramentum suppeletivum, 4.c.12.num.2.p.476.& qvid in Camera hoc casu observetur, ibid.n.33.p.483.

Judex competens in caussa Juramenti qvis sit, 1. c. 25. n. 83. p. 162.
Judex an poßit supplere propter juramentum, 1. c. 25. n. 139. p. 179.
Iudex utrum necessariò cogatur deferre jusjurandum in litem, an verò arbitrarium hoc sit, aut potius liberum ei etiam non deferre, 5. c. 3. n. 6. p. 527.
Iudex an & qvomodo jurare teneatur. 3. c. 3. n. 2. p. 289.
Iudex an poßit compellere Principalem ad jurandum, si paratus sit procurator pro ipso jurare, 3. c. 3. n. 25. p. 293.
Iudex admittens juramentum de facto alieno præsumitur esse in dolo, 4. c. 3. n. 20. p. 414.
Iudex contractum irritum & inutilem firmare non poteſt, 1. c. 17. n. 34. p. 106.
Iudex qvi in caussa liberum habet arbitrium, non poteſt rejicere exceptionem jurisjurandi litis decisivi, 4. c. 7. n. 26. p. 454.
Iudex an poßit supplere juramenti exceptionem, si non opponatur, & tamen constet ex actis de juramento præstito, 4. c. 7. n. 27. p. 454.
Iudex absentibus litigatoribus certum tempus præfinire poteſt, intra qvod in judicium venire, & jusjurandum præstare debeant, 3. c. 7. n. 2. p. 339.
Iudex qvantum temporis spacium absenti ad jurandum aßignare debeat, 3. cap. 7. numer. 2. pag. 339.
Iudex qvo tempore recusari debeat, 3. c. 6. n. 2. p. 333.
Iudex surrogatus in locum alterius an ex iisdem actis judicare debeat. 3. c. 6. n. 12. p. 333.
Iudex non aliter dicitur negligens, qvàm si à parte reqvisitus non administret justitiam, 4. c. 14. n. 14. p. 494.
Iudex cuncta rimari debet, ut pro justitia caussæ finem imponat, 4. c. 15. n. 11. p. 498.
Iudex an poſt conclusionem in caussa poßit testes repetere, 4. c. 15. n. 12. p. 498.
Iudex appellationis non poteſt redarguere judicem primæ instantiæ, qvod ex qvibusdam probationibus sic sententiam tulerit, 4. c. 11. n. 4. p. 472.
Iudex in eo, qvod in ipsius arbitrio relinqvitur, repræhendi non decet, 4. c. 11. n. 5. p. 472.
Iudex si non deferat juramentum, ab eo appellari poteſt, 4. c. 11. n. 8. p. 472. seq.
Iudex non impertitur officium suum nisi petenti, 4. c. 11. n. 10. p. 473.
Iudex interrogare poteſt litigantes in judicio, ubicunq; æqvitas id postulaverit, 4. c. 11. n. 11. p. 473.
Iudicis officium eſt dispicere, cui jusjurandum necessarium deferendum sit, 4. c. 11. n. 1. & 6. pag. 472.
Iudicem recusans tanqvam suspectum

ctum an de calumnia jurare teneatur,3.c.3.n.77.p.304.
Iudici an aliqvid dare liceat, 3. c.5. n.15.p.329.
Iudicis officium circa juramentum in litem qvale sit,5. c.7. num.7. p. 563.
Iudex in definienda ætate pubertati proxima qvid considerare debeat,4.c.2.n.22.p.396.
Iudex an ex officio alicui juramentum purgationis deferre possit,3. c.11.n.25.p.373.
Iudex an juramentum delatum re integra revocare posit, 4. c. 6. n. 30.p.446.
Iudicis interlocutio qvælibet revocari potest, non sententia, 4. c. 6. n.31. p. 446.
Iudici & ipsius ministris, an aliqvid dari debeat propter juramenti necessarii præstationem, 4. c.6. n. 9. p.441.
Iudice jusjurandum in litem deferre detrectante, an ab eo appellari posit,5.c.3.n.7.p.527.
Iudici in caussa nunqvam concluditur, sed ipsius officium semper uniformiter durat,4. cap.15. num.13. p. 499.
Judicium *à lite contestata incipit, 3.c.6.n 3.p.333.*
Iudiciorum personæ tres sunt, 3. c.3. n.2.p.289.
Judicialia *veteris testamenti an nos obligent, 2.c.5.n.12.p. 229.*

Juramentum, Jusjurandum, Jurare, Jurans.

Juramenti *definitiones variæ, 1.c.1. n.8.p.6.*
Iurisjurandi definitio ex Wesenbecio,1.c.1.n.12.p.8.
Iurisjurandi partes qvæ sint, 1.c.1.n. 13.p.8.
Iurisjurandi violatio qvam sit periculosa,1.c.1.n.14.p.8.
Iuramentum in Ethicis & Logicis qvo pertineat.1.c.1.n.15.p.8.
Iuramentum exigens an præstans uter peccet,1.c.2.n.34.p.18.
Iusjurandum species est religionis & cultus divini,1.c.1.n.11.p.7.
Iurandi verbum unde descendat, 1. c.1.n.1.p.4.
Iuramenta esse juris divini,1. c. 2.n. 27.p.15.
Iuramentum maximum vinculum ordinis politici, 1. c. 2. n. 21.& 22. p.12.
Iuramentum omnibus negociis intervenire potest, in præfat.num.1. p. 1.
Iuramentum species qvædam est transactionis & rei judicatæ, ibid.n.2 p.1.
Iuramentum pignus qvoddam est & arrha fidei, ibid. n.3.p.2.
Iusjurandum unde dictum sit, 1. c. 1. n.2. p.4.
Iusjurandum & juramentum qvomodo differant,1.c.1.n.3.p.4.
Iusjurandum cur interdum dicatur

Sacra-

Sacramentum, 1. c. 1. num. 4. p. 5.
Iurare homini Christiano an liceat, & ea de re variæ variorum sententiæ: 1. c. 2. n. 1. & seqq. usq; ad n. 19. & n. 26. p. 10. seqq.
ex Juramento actionem non dari qvomodo intelligendum sit, 1. c. 2. n. 20. & 33. p. 11. & p. 18.
Iurare qvando non liceat, 1. c. 2. n. 28. p. 10.
Iusjurandum an ab eo exigi possit, qvem pejeraturum esse suspicamur, 1. c. 2. n. 35. p. 18.
Iuramentorum divisio ex Suida, 1. c. 3. n. 1. p. 20.
Iuramentum vel assvetæ levitatis, vel incumbentis necessitatis, 1. c. 3. n. 2. p. 21.
Iuramenti vetus divisio in verum, & qvasi, 1. c. 3. n. 3. p. 21.
Iuramentum per genium aut salutem Principis, 1. c. 3. n. 4. p. 21.
Iuramenti vera & generalis divisio, 1. c. 3. n. 5. p. 22.
Iuramentum de caussa non controversa, 1. c. 3. n. 6. p. 22.
Iuramentum assecurationis, 1. c. 3. n. 7. p. 23.
Iuramentum subditorum, respectu Magistratus, 1. c. 3. n. 8. p. 23.
Iuramentum ejus qvi officium acceptat, 1. c. 3. n. 9. p. 23.
Iuramentum scholasticum promovendorum, 1. c. 3. n. 10. p. 23.
Iuramentum Medicorum ex Hippocrate, 1. c. 3. n. 11. p. 23.
Iuramentum civium Atheniensium ex Solone, 1. c. 3. n. 12. p. 23.
Iuramentum Magistratuum Romanorum, 1. c. 3. n. 13. p. 23.
Iuramentum militare Græcorum ex Lycurgo, 1. c. 3. n. 15. p. 24.
Iuramentum Atheniensium in bello sacro, 1. c. 3. n. 16. p. 24.
Iuramentum curatorum minoris, 1. c. 3. n. 17. p. 24.
Iuramentum Imperatoris electi. 1. c. 3. n. 18. p. 24.
Iuramentum Electorum, 1. c. 3. n. 19. p. 25.
Iuramentum Legatorum in comitiis, 1. c. 3. n. 20. p. 25.
Iuramentum Notarii, 1. c. 3. num. 21. p. 25.
Iuramentum assertorium, 1. c. 3. n. 22. p. 25.
Iuramentum confirmatorium, 1. c. 3. n. 23. p. 25.
Iuramentum confirmatorium an actionem pariat, 1. c. 3. n. 24. p. 25.
Iuramentum de caussa controversa ejusq; species. 1. c. 3. n. 25. p. 25.
Iuramentum omne qvod non est contra salutem animæ servandum est: 1. c. 5. n. 4. & n. 10. p. 36.
Iurare qvi possint, 1. c. 4. n. 2. p. 28.
Iuramentum debet habere tres comites, 1. c. 5. n. 11. p. 37.
Iuramentum per iram factum an perseverantia convalidetur, 1. c. 7. n. 7. p. 45.
Iuramentum æstro amoris excitatum

tum

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

tum, an obliget? 1.c.8.n.2.p.46.n. 6.& seqq.p.47.seq.
Iuramentum non confirmat actum nullum, 1.c.8.n.13.p.49.
Iuramentum non supplet consensum, 1.c.8.n.14 p.49.
Iuramentum contra mentem legis, aut in fraudem legis præstitum, non valet, 1.c.8.n.15.p.50.
Iuramentum non debet esse vinculum iniqvitatis, sed habere tres comites, 1.c.8.n.16 p.50.
Iuramentum an necessariò verba desideret, 1.c.9.n.2.p.51.
Iurisjurandi descriptio, 1. c.10. n.3. p.54.
Iuramentum est vinculum animæ, 1. c.11.n.3.p.57.
Iusjurandum facit ex minore majorem, 1.c.11.n.4 p.57.
Iuramentum non debet esse vinculum iniqvitatis, 1.c.11 n 10.p.58.
Iuramentum an per procuratorem præstari possit, 1. c.14. n. 4. & 9. p. 72.& 73.
Iuramentum est actus religionis qvæ personæ adhæret, 1. c. 14. num. 5. p. 72.
Iuramentum Universitati, aut communioni delatum, à qvo præstari debeat, 1.c.14.n.20.& n. 22.p.76.
Iuramentum jure Saxon. an per Procuratorem præstari possit, 1. c. 14. n.21.p.76.
Iuramentum qvibus casibus per Procuratorem præstari non possit, etiam de jure communi, 1. c.14. n. 27.p.78.
Iuramentum solenne vel minus solenne, 1.c.15.n.1.p. 80.& n.22.p.85.
Iurare conceptis verbis qvid sit, 1. c. 15.n.2.p.80.
Iusjurandum concipere qvid sit, 1. c. 15.n.3.p.80.
Iurisjurandi solennis forma, 1. c. 15. n.4.p.81.
Iusjurandum emplastrum æris alieni, 1.c.15.n.5.p.81.
Iuramentum hodiè qvibus ritibus fieri soleat, 1.c.15.n.13.p.84.
Iuramentorum solennium & non solennium exempla, 1. c. 15. num.23. p. 85.
Iuramentum per sceptri elevationē, 1.c.15. n.24.p.85.
Iuramentum per Jovem lapidem, 1. c.15.n.25. p.85.
Iuramentum Carthaginensium & Romanorum in fœdere sanciendo, 1.c.15.n.27.p.86.
Iuramentum conjurationis impiæ Catilinæ cum Antonio, 1.cap.15.n. 28.p.86.
Iuramentum per salutem suam, per caput suum, & filiorum, 1. c.15. n. 29.p.86.
Iuramentum Nabuchodonosoris, 1.c. 15.n.30.p 86 seq.
Iuramentum Jacob Patriarchæ, 1. c. 25.n.31.p.87.
Iuramentum Josephi, 1.c.15.num.32. p. 87.

Iuramentum Uriæ, 1. c. 15. n. 33. p. 87.
Iuramentum per salutem Principis, 1, c. 15. n. 34. p. 87.
Iuramentum per Genium Principis, 1. c. 15. n. 35. p. 87.
Iuramentum Christianorum quale esse debeat, 1. c. 15. n. 36. p. 87.
Iuramentum tactis Evangeliis, 1. c. 15. n. 37. p. 88.
Iuramentum per S. Dei verbum, 1. c. 15. n. 38. p. 88.
Iuramentum Judæorum qvomodo fiat, 1. c. 15. n. 39. p. 88.
Iuramentum per creaturas an licitum sit, 1. c. 15. n. 40. p. 88.
Iuramenta per idolorum invocationem an recte fiant, 1. c. 15. n. 42. p. 89.
Iuramentum hominis Ethnici per sola idola, an sit audiendum ab homine Christiano, & qvid ea de re senserit Augustin. 1. c. 15. n. 43. & 44. p. 89. & 90.
Iuramentum per diabolos an sit licitum, 1. c. 15. n. 45. p. 91.
Iuramentum cum dejeratione & abnegatione Dei, 1. c. 15. n. 46. p. 91.
Iuramentum cum blasphemia conjunctum, an valeat, 1. c. 15. n. 47. p. 91.
Iuramentum per corpus & sangvinem DEI, vel per capillos Christi, an valet, 1. c. 15. n. 48. p. 91.
Iuramentum cum imprecatione vel anathemizatione an valeat, 1. c. 15. n. 49. p. 91.
Iuramentum an necessario fieri debeat per verbum JURO. 1. c. 15. n. 50. p. 92.
Iuramentum præstari debet verbis specificis, non per relationem ad aliud, 1. c. 16. n. 16. p. 97.
Iuramentum privati facere non possunt, ex lege divina non est juramentum. 1. c. 16. n. 17. p. 97.
Iuramentum de omnibus rebus interponi potest, nisi qvæ sunt nominatim prohibitæ, 1. cap. 17. num. 2. p. 93.
Iuramentum an de re levis momenti fieri debeat, 1. c. 17. n. 3. p. 100.
Iuramentum de re certa fieri debet, 1. c. 17. n. 4. p. 101.
Iuramentum debet fieri de re honesta & licita, 1. c. 17. n. 5. p. 101.
Iuramentum non debet esse argumentum malitiæ seu vinculum iniqvitatis, 1. c. 17. n. 6. p. 101.
Iuramentum bonis moribus contraria servanda non sunt, 1. c. 17. n. 7. p. 101.
Iuramentum Herodis an fuerit servandum, 1. c. 17. n. 8. p. 101.
Iuramentum Davidis jurantis mortem Nabal an servandum fuerit, 1. c. 17. n. 9. p. 101.
Iuramentum Hippolyti an fuerit servandum, 1. c. 17. n. 10. p. 102.
Iuramentum Japhete, 1. c. 17. n. 11. p. 102.
Iuramentum Phœbi an fuerit servandum, 1. c. 17. n. 12. p. 102.

Iura-

Iuramentum Agamemnonis, 1. c.17. n.13.p.102.
Iuramentum generale restringitur ad actum licitum, 1. c. 17. n. 17. p. 102.
Iurans non revelare secreta, an nihilominus teneatur veritatem dicere in testem productus, 1. c. 17. n.21.p.103.
Iurans non revelare secreta, an teneatur revelare illicita, 1. c.17. n. 22.p.104.
Iurans se non esse juraturum, an teneatur jurare de calumnia, 1. c. 17.n.23.p.104.
Iuramentum contra publicam utilitatem non valet, 1. c. 17. num.25. p. 104.
Iurans se non velle mutuare aut fidejubere, an hoc juramentum servare teneatur; & de sententia D. Thomæ. 1. c. 17. n. 26. & 27. p. 104. & 105.
Iuramentum de ea re fieri debet, qvæ sit in jurantis potestate, 1. c.17. n. 28. p. 105.
Iuramentum omne restringitur, salva authoritate superioris, 1. c.17. n.29.p.105.
Iusjurandum infirmum & per se nullum, contractum non robobat, 1.c.17.n.33.p.106.
Iuramentum habet vim clausulæ: se facturum & curaturum, 1. c. 17.n.35.p.107.
Iuramentum tres debet habere comites, 1. cap. 18. num. 1. p. 108.
Iuramenti comes veritas, 1. c. 18. n. 2.p.108.
Iuramentum joco prolatum, si qvid falsi contineat, an obliget, 1.c.18. n.3.p. 109. & de sententia Philonis, ibid. n.4. p.109.
Iuramenti comes judicium & discretio, 1.c.18.n.5.p.109.
Iuramenti comes justitia, 1.c.18.n.5. p.110.
Iuramentum temerarium judicio caret, 1.c.18.n.6.p.109.
Iuramentum qvod ex nulla necessitate fit, caret judicio, 1. c.18. n.7. p.109.
Iuramentum qvalem necessitatem habere debeat, 1.c.18. n 8.p.109.
Iuramentum prudentia constare debet, 1. c.18.n.9.p.110.
Iuramentum temerarium si non servetur, an propriè inducat perjurium, 1.c.18. n.10.p.110.
Iuramentum non debet vergere in dispendium æternæ salutis, 1.c.18. n.12.p.110.
Iuramentum non debet continere rem illicitam, 1.c.18. n.13.p.111.
Iurans illita an perjurus fiat, 1. c.18. n.14.p.111.
Iuramentum temerarium an puniendum sit pœna ordinaria perjurii, 1.c.18.n.15.p.111.
Iuramentum metu & dolo extortum judicio destituitur, 1.c.19.n.1. p. 112.

Iuramentum contra bonos mores præstitum non est obligatorium, 1.c.19.n.4.& n.10.p.113.

Iuramentum metu vel vi extortum an obliget, 1.c.19.num.2.3.10.& seqq.p.112.seq.

Iuramentum non debet esse vinculum iniqvitatis, 1.c.19.n.5.p.113.

Iuramentum homagii per vim extortum, nullũ est, 1.c.19.n.8.p.113.

Iuramentum unicum non potest supplere duos defectus.1.c.19.n.15.p.115.

Iuramentum metu extortum an temere violari debeat, 1.c.19.n.16.p.115.

Iuramentum latroni præstitum an sit servandum, 1.c.20.n.1.4.& & seqq.p 117.seq.

Iusjurandum omne licitum, qvod servari potest sine peccato, servandum est, 1.c.20.n.2.p.117.

Iuramentum latroni præstitum turpitudinem habet adjunctam, 1.c.20.n.5.p.119.

Iuramentum an in melius commutare liceat, 1.c.20.n.9.p.120.

Iuramentum silentii latroni præstitum, an sit servandum, 1.c.20.n.14.p.121.

Iuramentum hosti an servandum sit.1.c.20.n.18.p.122.& qvid in heretico, ibid.n.19.p.123.

Iuramentum de non vindicando, qvomodo valeat, 1.c.21.n.11.p.126.

Iuramentum fidelitatis à Tyranno per vim extortum an obliget, 1.c.22.n.10.p.129.

Iuramentum infirmatur dolo vel errore interveniente, 1.c.23.n.1.& 4.p.130.& 131.

Iuramentum omne servandum est, qvod non vergit in præjudicium salutis æternæ, 1.cap.24.n.1.p.33.

Iuramentum est juris naturalis & divini, 1.c.24.n.2 p.133.

Iuramentum præponderat sententiis, æqviparatur novationi, solutioni, acceptilationi, 1.c.24.n.3.p.133.

Iuramentum temerarium aut metu extortum an obliget.1.c.24.n.4.p.133.

Iuramentum de usuris solvendis dispensatione indiget, 1.c.24.n.5.p.133.

Iuramentum est res spiritualis, 1.c.24.n.9.p.135.& n 17.p.137.

Iuramentum omne intelligitur excepta autoritate Magistratus, 1.c.24.n.11.p.135.

Iurans se non petiturum reductionem ad arbitrium boni viri, an possit contra hoc juramentum venire, si sit insigniter læsus, 1.c.24.n.14.p.135.

Iuramentum non debet esse vinculum iniqvitatis, 1.c.24.n.15.p 136.

Iuramentum fidelitatis relaxare potest Imper. vel Camera, ipsius vices repræsentans, 1.c.24.n.16.p.136.

Iura-

Iuramenti executio ad qvem judicem pertineat, secularem, an Ecclesiasticum, 1.c.24.n.18.p.137.
Iuramentum etiam tacitè remitti potest, 1.c.24.n.21.p.138.
Iuramentum an remitti possit post perjurii incursum, 1. c. 24. n. 23. p.139.
Iusjurandum apud Romanos sanctè habitum, 1.c.25.n.2.p.144.
Iusjurandum habet authoritatem rei judicatæ, 1.c 25.n.3.p.144.
Iusjurandum excludit actionem intentatam à jurante, & ab illis qvi ei succedunt, 1.c.25.n.4.pag.144. seq.
Iuramentum omne obligat jurantem, 1.c.25.n.5.p.145.
Et injicit vinculum animæ ibid. n.6.p.145.
Continet vinculum religionis, ibid.n.7.p.145.
Est vinculum naturæ, & non nisi cum pudoris læsione insuper haberi potest, ibid. n.8.p.145. torturam spiritualem non servanti infligit, ibid.n.9 p.145.
Iurisjurandi violator infinita scelera perpetrat, ibid. n. 10.p.145.ac præsertim in animæ periculum se dejicit, ibid.n. 11.p.145.
Remq; exemplo turpem & periculosam facit, ibid.n.12.p.146.
Juramentum omne servari debet, qvod servari potest sine periculo animæ, 1.c.25.n.13.p.146.
Iurisjurandi effectus an sint generales, an vero speciales tantum, 1.c. 25.n.14.p.146.
Iuramentum supplet ætatem, & facit ex minore majorem, 1.c.25.n. 15.p.146.
Iuramentum etsi majorem præsumit, tamen non facit sagacem & prudentem, 1.c.25.n.17.p.146.
Iuramentum sortitur naturam, qvalitates, temperamenta, & conditiones actus, cui adjicitur 1.c.25.n.18.p.146. & qvomodo hoc intelligendum sit, ibid.n.21.n. 24.n.28.p.147.& 148.
Iuramentum Mercurio Planetæ assimilari solet, 1.c.25.n.19.p.147.& qvomodo hoc intelligendum: n. 27.p.148.
Iuramentum habet vim nuncii vel Epistolæ, & supplet præsentiam partis, 1.c.25.n.28.p.148.
Iuramentum adjicit robur actui, & obligationem convalidat. 1.c.25. n.30.p.149.
Iuramentum facit, ut actus, cui apponitur, valeat omni meliore modo, qvo valere potest, 1.c.25. n.34.p.150.
Iuramentum habet vim clausulæ, si non valet, qvod ago, ut ago, valeat omni meliori modo, 1.c.25.n. 36.p.150.
Iuramentum testatoris habet vim clausulæ codicillaris, 1.capit.25.n. 37.p.150.

Iuramentum appositum in testamento, habet vim specialis derogationis ad seqventia, item vim expressi, 1.c.25.n.38.p.151.

Iuramentum non efficit ut contractus, cui apponitur, à natura sua degeneret, 1.c.25.n.40.p.152.
Et qvomodo hoc sit intelligendum ibid.n.41.p.152.

Iuramentum habet vim clausulæ derogatoriæ, 1.c.25.n.43.p.152.

Iuramentum an impediat revocationem testamenti, 1. c. 25. n. 84. p.154.

Iuramentum de non revocando testamento an sit contra bonos mores, 1.c.25.n 49.p.154.

Iuramentum habet vim expressi & specialis consensus, 1.c.25.num.51. p.155.

Iuramentum ostendit animum deliberatum, 1.c.25.n.52.p.155.

Iuramentum exprimit vim veritatis, 1.c.25.n.53.p.155.

Iuramentum habet vim renunciationis, 1.c.25.n.62.p.157.

Iuramentum habet vim specialis expressionis, 1.c.25 n.63.pag.157.& qvomodo hoc intelligendum, ibid.n.64.p.158.

Iuramentum non supplet formam, 1 c.25.n.66.p.158.

Iuramentum habet vim specialis hypothecæ, 1.c.25.n.70.p.159.

Iuramentum habet vim geminationis, 1.c.25.n.73.p.160.

Iuramentum adjicit forum foro, 1. c.25.n.82 p.162.

Iuramentum legibus Hispanorum prohibitum in contractibus & qvam ob caussam, 1.c.25.n.84.& n.85.p.163.

Iuramenta qvæ intelligantur esse prohibita L. Regia, 1. c. 25. n. 86. p. 163.

Iuramentum an prohiberi poßit lege vel statuto, 1.c.25.n.87.p.163.

Iuramentum juris naturalis est, cui jus divinum cooperatur, 1.c.25.n. 88 p.163.

Iuramentum qviddam spirituale est, & pertinet ad Ecclesiam, 1.c.25.n. 89 p.163.

Iuramentum qvomodo sit personale, & qvomodo reale, 1. c. 25. n. 92.& n.94.p.164.

Iuramentum inducit præcisam necessitatem, 1.c.25.n.95.p.164.

Iuramentum omne servandum est, qvod sine detrimento æternæ salutis observari potest, 1.c.25.n.67. p. 165.

Iuramentum qvomodo dicatur secundum naturam actus cui opponitur, 1.c.25.n.98.p.166.

Iuramentum intelligitur: rebus sic stantibus, 1.c.25.n.99.p.166.

Iuramentum an qvis commutare poßit autoritate propria in melius: 1.c.25.n.102.p.167.& n.105. p.168.

Iuramentum iniqvitati favere non debet,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

debet, sed æqvitati, 1. c. 25. n. 104. p. 167.
Iuramentum impedit pœnitentiam, ubi alias de jure pœnitentiæ locus est, 1. c. 25. n. 107. p. 169.
Iuramentum facit desinere rem esse integram, 1. c. 25. n. 109. p. 169.
Iuramentum impedit moræ purgationem, 1. c. 25. n. 111. p. 170.
Iuramentum in mora constituit absq; interpellatione, 1. c. 25. n. 112. p. 170.
Iuramentum habet vim clausulæ: rato manente pacto, 1. c. 25. n. 115. p. 172.
Iuramentum facit qvem ipso jure cadere ubi alias non privaretur jure suo, 1. c. 25. n. 116 p. 172.
Iuramentum tollit defectum solennitatis, alias de jure reqvisitæ, 1. c. 26 n. 117. p. 172.
Iuramentum in statuto an suppleat consensum propinqvorum, 1. c. 25. n. 119. p. 174.
Iuramentum habet vim litis contestatæ, 1. c. 25. n. 120. p. 174.
Iuramentum impedit præscriptionem, 1. c. 25. n. 121. p. 174.
Iuramentum habet vim clausulæ gvarentigiæ. 1. c. 25. n. 122. p. 174.
Iuramentum habet executionem paratam, 1. c. 25. n. 123. & n. 124. p. 175.
Iurejurando interveniente omnia videntur solenniter acta, 1. c. 25. n. 125. p. 176.
Iuramentum non venit sub solitis seu consvetis, 1. c. 25. n. 127. p. 176.
Iuramentum habet vim cessionis, 1. c. 25. n. 130. p. 177.
Iuramentum inducit remißionem in contractibus, 1. c. 25. num. 132. p. 178.
Iuramentum tollit præsumtionem doli & calumniæ, 1. c. 25. n. 133. p. 178.
Iuramentum efficit ut stetur alicujus dicto, cui alias non staretur, 1. c. 25. n. 135. p. 178.
Iuramentum tollit exceptionem: dolo facis. 1. c. 25. n. 136. p. 179.
Iuramentum habet vim satisdationis, 1. c. 25 n. 137. p. 179.
Iuramentum habet vim caussæ, 1. c. 25. n. 138. p. 179.
Iuramentum an impediat præscriptionem actionum cum mala fide, 1. c. 25. n. 140. p. 180.
Iuramenti vis unde sit, 1. c. 25. n. 141. p. 180.
Iuramentum duplicatio securitatis secundum Cyrillum, 1. c. 25. n. 142. p. 180.
Iuramento nihil sanctius in firmanda fide, 1. c. 25. n. 143. p. 180.
Iurare tactis sacris qvid sit, 1. c. 15. n. 6. p. 81.
Iurare per sancta Dei Evangelia, an liceat, 1. c. 15. n. 7. p. 81.
Iurandi ritus, 1. c. 15. n. 8. p. 82.
Iurare manu fœmori apposita & qvæ fuerit hujus ritus caussa, 1. c. 15.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
CFMAGL. 2.6.72

1. cap. 15. num. 11. & 12. pag. 83.
Iuramentum fidelitatis an poßit præstari per procuratorem, 1. c. 14. n. 6. & 18. p. 73. & 75.
Iuramentum personale quiddam est, 1. c. 14. n. 7 p. 73.
Iuramentum proprium dicitur etiam id, quod per Procuratorem præstatur, 1. c. 14. n. 16. p 74.
Iuramentum quomodo personale sit, 1. c. 14. n 17. & 18. p. 74.
Iuramentum fidelitatis an per unum ex pluribus filiis unius Vasalli communi nomine præstari poßit, 1. c. 14. n. 19. p. 75.
Iuramentum veritatis, 1. c. 3. n. 27. p. 78.
Iũramentum credulitatis, 1. c. 3. n. 38. p. 26.
Iuramentum peritiæ, an contraria probatione elidatur, 1. c. 3. n. 30. p. 26.
Iuramentum interpretationem accipit ex intentione agentium & à jure communi, 1. cap. 26. num. 2. p. 184.
Iuramentum sic interpretandum est, ut intentioni atque voluntati ejus cui juratur, respondeat, 1. c. 26. n. 3. p. 184.
Iuramenta interpretari an cuiq; liceat, 1. c. 26. n. 9. p 186.
Iuramentum accipit interpretationem à jure communi & secundum communem intelligentiam, 1. c. 26. n. 10. p. 186.
Iuramentum non supplet defectum consensus, 1. c. 21. n. 13. p. 187.
Iuramentum an secundum mentem jurantis, an ejus cui juratur, sit intelligendum: ubi etiam de sententia Isidori, 1. c. 26. n. 15. & 16. p. 188.
Iuramenti verba an aliquando impropriari poßint, 1. c. 26. n. 17. p. 189.
Iuramentum intelligitur secundum naturam actus, cui opponitur, 1. c. 26. n. 18. p. 189.
Iuramenta non calumniosè & Sophisticè, sed simpliciter secundum consensum sunt intelligenda 1. c. 26. n. 20. p. 190.
Iuramentum generale compræhendit tantum actus licitos, 1. c. 26. n. 25. 291.
Iuramentum generale non compræhendit ea quæ specificationem requirunt, 1. c. 26. n. 30 p. 192.
Iuramentum generale nihil operatur in his, quæ debent specificari, 1. c. 26. n. 40. p. 193.
Iuramentum in renunciatione appositum non compræhendit eos casus, ad quos non refertur generalis renunciatio, 1. c. 26. num. 39. p. 193.
Iuramentum de servandis statutis intelligitur de legitimis, 1. c. 26. n. 27. p 191.
Iurans se non rediturum esse, an redire poßit, si injustè fuerit incarce-

carceratus, 1. c. 26. num. 28. p. 191.
Iuramentum non extenditur ad ignorata vel incognitata, nec ad casus postea obvenientes, 1. c. 26. n. 30. p. 192.
Iuramentum qvando ad ignorata porrigatur ex Br. sententia, 1. c. 26. n. 37. p. 191.
Iuramentũ intelligitur sub hac conditione, si commodè fieri poterit, 1. c. 26. n. 44. p. 195.
Iuramentum non comprahendit impossibilia de jure vel de facto, 1. c. 26. n. 45. p. 195.
Iuramentum, qvod qvis stare velit mandato judicis, intelligitur de æqvo, 1. c. 26. n. 46. p. 195.
Iuramentum intelligitur salva autoritate superioris, 1. cap. 26. n. 48. p. 196.
Iurans solvere Titio, an teneatur ipsi solvere, si bona ei publicata sint, 1. c. 26. n. 49 p. 196.
Iuramentum intelligitur rebus sic stantibus, 1. cap. 26. n. 51. & n. 61. p. 196.
Iurans servare statuta non intelligitur jurare de iis, qvæ sunt revocata, 1. c. 26. n. 52. p. 197.
Iurans se ad finem litis in judicio persistere velle, an perjurus efficiatur, si ex justa caussa liti renunciet, 1. c. 26. n. 54. p. 197.
Iuramentum de non repudianda uxore intelligitur, si fidẽ matrimonii servaverit, 1. c. 26. n. 56. p. 197.
Iurans se aliqvam uxorem ducturum, tacitè subaudire intelligitur, si spem matrimonii non violaverit, 1. c. 26. n. 57. p. 198.
Iuramentum qvo vir jurat uxori, se de nullo ipsam crimine unqvam accusaturum esse; an sit licitum, 1. c. 26. n. 59. p. 198.
Iurans se pacem servaturum esse, an se defendere possit iterum lacessitus: 1. c. 26. n. 60. p. 199.
Iurans se non vindicaturum, an per viam juris possit experiri, si injuriam sit passus, 1. c. 26. n. 61. p. 199.
Iuramenta stricti juris sunt, 1. c. 26. n. 66. p. 203.
Iuramentum de servandis statutis, an extendatur ad statuta postea edita, 1. c. 26. n. 67. p. 204.
Iuramentum an intelligatur prorogari dato tempore ulteriori ad solvendum, 1. c. 26. n. 68. p. 204.
Iuramentum an intelligatur repetitum esse in prorogatione compromissi, 1. c. 26. n. 70. p. 204.
Iuramentum conditionale an obliget, si altera pars conditionem non servet, 1. c. 26. n. 71. p. 205.
Iuramentis duobus vel pluribus ac præsertim contrariis concurrentibus, cui potius standum sit, 1. c. 26. n. 72. p. 206.
Iuramentum promissorium an producat aliqvam obligationem jure civili vel Saxonico, 2. c. 1. n. 1. & 5. p. 212. & 213.

Iusjurandum pro pactione est, neqve plus qvam pactum operatur, 2. c. 1. n. 2. p. 213.
Iuramentum qvomodo habeat vim consensus geminati, 2. c. 1. num. 7. p. 214.
Iusjurandum parit implorationem officii judicis, 2. c. 1. n. 9. p. 214. seq.
Juramentum promissorium *species juramenti extrajudicialis, 2. c. 2. n. 2. p. 216.*
Iuramentum promissorium qvid sit, 2. c. 2. n. 2 p. 216.
Juramentum assertorium, *2. c. 2. n. 4. p. 216.*
Juramentum fidelitatis *clientelare. 2. c. 2. n. 5. p. 217.*
Iuramentum fidelitatis an superior etiam præstare cogatur inferiori, 2. c. 2. n. 6. p. 217.
Iuramentum fidelitatis an in modico feudo præstandum sit, 2. c. 2. n. 7. p. 217. Et qvid in feudo improprio, ibid. n. 8. p. 217.
Iuramentum fidelitatis an ad successores transeat, 2. c. 2. num. 9. p. 217.
Iuramentum fidelitatis qvomodo à pluribus heredibus præstari soleat, 2. c. 2. n. 10. p. 217.
Iuramentum fidelitatis an præstare teneantur Vasallorum subditi, 2. c. 2. n. 11. p. 218.
Iuramentum fidelitatis an præstetur à pupillis aut minoribus, 2. c. 2. n. 12. p. 218.
Iuramentum fidelitatis an à Domino remitti poßit, 2. c. 2. num. 14. p. 218.
Iuramentum fidelitatis an per procuratorem præstari poßit, 2. c. 2. n. 15. & 17. p. 218.
Iuramenti fidelitatis capita. 2. c. 2. n. 18. p. 218.
Iuramentum insolitum an Dominus à Vasallo exigere poßit, 2. c. 2. n. 19. p. 219.
Juramentum familiaritatis *aut domesticitatis:* Dienstpflicht/ *2. c. 2. n. 26. p. 220.*
Juramentum subjectionis Erb- und Landshuldigungs-Pflicht/ *2. c. 2 n. 27. p. 220.*
Juramentum confirmatorium *species jurisjurandi extrajudicialis, 2. c. 3. n. 2. p. 221.*
Iurans non tantum voluntatem suam declarat, sed etiam stabilit, 2. c. 3. n. 2. p. 221.
Iuramentum an confirmet contractum de jure invalidum, 2. c. 3. n. 3. p. 221.
Iuramentum validat invalidanda, 2. c. 3. n. 4. p. 222.
Iuramentum licitis tantum & honestis actibus imponi potest, 2. c. 4. n. 1. p. 223.
Iuramentum confirmare neqvit actum si sit honestati vel bonis moribus contrarius, 2. c. 4. numer. 2. p. 223.
Iuramentum aliter dicitur esse contra bo-

tra bonos mores de jure civili, aliter de jure Canonico, 2.c.4.n.4. p.224.
Iuramentum qvando dicatur non servari posse sine præjudicio æternæ salutis, 2.c.5.n.4.p.226.
Iuramentum facit, ut actus, qvi alioqvin non valet, confirmetur, 2.c. 5.n.9.p.228.
Iuramentum an confirmet actum turpitudinem aliqvam continentem, 2.c.6. n.1 p.231.
Iuramentum contra publicam utilitatem præstitum an obliget, 2.c. 10.n.1.p.246.n.10.p.248.& n.12.p. 249.
Iuramentum tantum præjudicat juranti, 2.c.10. n.2.p.246.
Iuramentum an confirmet contractum in odium creditoris, 2. cap. 11.n.1.p.250.
Iuramentum an confirmet actum, qvi in alterius tendit præjudicium, 2.c.12.n.2 p.251.
Iuramentum validat & corroborat invalidum, 2.c.12.n.4.p.252.
Iuramentum an confirmet actum, cui lex non adsistit, 2.c.13. num.1. p.254.
Iuramentum confirmat actus invalidos de jure civili, 2.c.13.num.5. p.254.
Iuramentum qvomodo seqvatur naturam actus, cui apponitur, 2. c.13.n.8.p.255.
Iuramentum an confirmet contractum, cui forma substantialis deest, 2.c.14.n.1.p.256.
Iuramentum facit, ut actus, qvi alioqvin non valet, confirmetur, 2.c.5.n.9.p.257.
Iuramentum non supplet defectum consensus, 2.c.14.n.10.p.257.
Iuramentum an confirmet contractum vel actum reprobatum ratione rei de qva fit, 2.c.15.num.1. p.258.
Iuramentum non supplet defectum rei, 2.c.15.n.2.p.258.
Iuramentum confirmat contractum in gratiam singulorum probibitum, 2.c.16.n.un.p.259.seq.
Iuramentum contractus confirmatorium transit in heredem, 2.c. 19.n.1.p.266.
Iuramentum qvomodo sit personale, 2.c.19.n.2. p.266.
Iuramentum an & qvando remitti possit, 3.c.2.n.11.p.281.
Iuramentum an remitti possit judici consvetudine seu statuto, 3.c.3. n.3.p.290.
Iuramentum qvo qvis juravit se non esse juraturum, an valeat, 3.c.3. n.32.p.294.
Iuramentum an possit præstari per procuratorem, maxime de jure Saxonico, 3.c.3.n.45.p.297.
Iusjurandum in judicio suscipiens an possit exigere juramentum calumniæ, 3.c.3.n.65.p.301.
Iuramentum alicui deferens, an de calu-

calumnia jurare teneatur, 3.c.3. n.66.p.301.

Iuramentum an qvo casu exigi possit ante litem contestatam, 3. c.6. n.5.p.334.

Iusjurandum an μονομερῶς, hoc est, altera parte absente, præstari possit, 3.c.7.n.13 p.341.

Iusjurandum cujus sumtibus & expensis absenti transmitti debeat, 3.c.7.n.14.p.341.

Iuramenti petiti & falsò præstiti effectus, 3.c.8.n.22.p.348.

Iurantes cur duos digitos erigere cogantur, 3.c.8.n.23.p.348.

Iuramentnm testimonii qvid sit, 3.c. 9.n.1.p.351.

Iuramentum omne servandum est, qvod servari potest sine dispendio salutis, 3.c.9.n.18.p.354.

Iuramentum fidelitatis Principi præstitũ an comprehendat caussam, de qva testis deponere debet, 3. c.9. n.24.p.355.

ad Iuramenti substantiam an reqviratur expreßio verbi juro, 3.c. 9. n.30.p.357.

Iuramentum an præstari poßit sine invocatione nomine divini, 3. c.9. n.31.p.358.

Iuramentum à partibus remissum an à judice nihilominus deferri posſit, 3. c.9.n.39. p.359.

Iuramentum cur remitti testi possit, 3.c.9.n.41.p.359.

Juramentum litis decidendæ caussa, *adhibitum qvotuplex sit, 4.c.1.n.2.p.385.*

Iurisjurandi ob litis decisionem interpositi, definitio, 4.c.1.n.4.p.385

Iusjurandum qvomodo dicatur litis definitio, 4.c.1.n.5.p.385.

Iuramentum remedium expediendarum litium, 4.c.1. n.6.p.385.

Iurisjurandi ob litis decisionem interpositi species, 4.c.1.n.8.p.386.

Jusjurandum voluntarium *qvodnam sit, & unde dictum, 4. c.1.n. 9.p.386.*

Iuramentum decidit controversias, & speciem transactionis continet, 4.c.2.n.1.p.390.

Iuramentum ut aliqvid operetur, delatum esse oportet, 4. c. 2. n. 2. p 390.

Iuramentum deferre qvid sit, 4. c. 2.n.3.p.390.

Iusjurandum dare qvid sit, 4. c.2.n. 4.p.390.

Iuramentum deferri qvi poßint, 4. c.2.n.5.p.391.

Iuramentum deferre actori an reus poßit, 4.c.2.n.6.p.391.

Iuramentum qvomodo intelligatur esse loco solutionis, 4. c. 2. n. 22.p.396.

Iuramentum deferre an poßint prodigi, furiosi, mente capti, aut fatui, & qvid in Procuratoribus ipsorum, 4.c.2. n. 23. & 24.p.397.

Iuramentum adversario an deferre poßit is, cui imposita est probatio per